

Inven. 324.

Bibl. Jag.

Quadr. Inc. 324

563

12. V. 25

[illegible]

legem legem legem legem legem legem legem legem legem
in p[er]t[ur]ba[m] legem legem legem legem legem legem legem
legem legem legem legem legem legem legem legem legem
legem legem legem legem legem legem legem legem legem

Quadragesimale Roberti
de licio De peccatis cū ali-
quib⁹ sermōibus annexis.

Man. 4443

Bibl. Jag.

p
m
f
p

di
tu
ob
ran
cū
re
in
re
th
r
mi
rib
nat
bo
d
for
niz
tū
nor
lā
tion
ran
d
t
in

In nomine domini Jesu christi Inci-
pit quadragesimalis de peccatis s'm fra-
trem Roberti caracholi de licio ordi-
minoz ep'm licentem. Et primo dñica
septuagesime de numero damnatoz p-
pter eoz peccata.

Sermo primus

Mlti eni

unt vocati. pauci vero
electi. Scribunt hec vba
Mat. xx. c. et in euage-
lio pñtis dñice.

Quid nobis apertissime gravitate pñtis mul-
tudo maxima dñator. Nā demonib⁹
obmissis q ob supbia sua e celo eieci ad
tartara tandē trudent eternis suppli-
cijs cruciadi. tot ac tāti ex hoib⁹ pibunt
vt vix mens pusillorū id credere velit.
Arbitrāt siqdem pleriqz tantā esse tāqz
immensam pñtiam sumi dei q neminē peri-
resinet sed oēs ad celeste regnū deducer.
Vos tñ a sua falsa opinione trahere dñt
infallibilia vba saluatoris nñi iesu xpi. q
et si in plerisqz euāgelioz loci dure cō-
minet obstinatis et incorrigibilib⁹ pctō/
ribus. asseratqz firmissime reprobos et/
naliter puniēdos. tñ in lectōe euāgelica
hodierna id plēssime referauit. Refert
q ppe paucos futuros electos. Deu qz
formidabilis ista snia oie xpi filij dei pco-
nizata. Neqz em̄ alia causa dari pōt cur
iusticia dei reprobos ita desuier. nisi ig-
nominia pctōz suoz. que nec p pñiaz vo-
lūt delere. Qua de re cū de pctōz deesta-
tione in h ope tractaturi sum⁹. de dñato-
rum numero aliq pmitter⁹. vt sic vnus/
qz ppe valeat pcti nocumētū dñū
irrepabilēz iacturā. Proponetur autē
in h pñtē tria mysteria declarāda.

Primum dicit veritatis
Secundū contrarietatis.

Tercū claritat⁹

Ex mltro ples ex hoib⁹ erūt dñandi
q saluandi. ppter illoz peccata. qñt nū-
mer⁹ electoz erit gñdis absolute sed cri-
guus et paru⁹ respectiue.

Capitū pñm.
Rimū mysteriū declarādū d nū-
mero dñatorū dñ pñtis. In q
he asserim⁹. p ex hoib⁹ mltro plu-
res dñabūt q saluabūt. Hoc reulit ip-
se dñs p hoib⁹ incarnatus Mat. vii. c.
Intrate inqz p āgustā portā. qz lata por-
ta et spaciola via q ducit ad p dñōem. et
multi sunt q intrāt p eam. et in euāgelio
hodierno. Et itēz Mat. xxij. c. ingem-
uit tandē sniam. i. qz pauci sūt electi. Sz
mīdant qdā de his q dicimus. ppterea qz
mystice et in figura multitudo saluādoz
abrahe pñtarche promissa fuit et postēsa.
Tñ Gen. xij. c. dñs. q dicit dñs ad abra-
ham postqz diuisus ē loth ab eo. Leua
oculos tuos. et vide a loco in q nunc es
ad aqilonē et ad meridiē. ad orientem et ad
occidentē. Omne terrā quā cōspicis da
bo tibi et semini tuo vsqz in sempiternū.
faciāqz semē tuū sicut puluerē terre. Siqz
pōt hoim numerare puluerē semē qz tuū
numerare poterit. Et Gen. xv. c. dixit de-
us ad abrahā. Suscipe celū et nūera stel-
las si potes sic erit semen tuū. Et Gen.
xxij. Vocauit angelus dñi abrahā de
celo dicēs. Per memēpim iurauit dicit
dñs. quia fecisti rem hanc. et nō pepisti
filio tuo vni genito. ppter me. Bñdicam
tibi et multiplicabo semen tuū sic stellas
celi et velut arenas q est in litore maris.
In qbus promissiōibus dicebat abrahe
multiplicatio saluādoz fīda p xpm de-
ei⁹ genere descensuz. Unde apls ad gal.
viij. c. ait. Abrahe dicte sunt promissio-
nes et semini eius. Non dicit et semini/
bus quasi in multis. sed quasi in vno et
semini tuo qui est christus. Erit ergo nū-
merus electoz grandis s'm pñtis. Joba-
nes insup Apocalip. viij. c. id pfirmat.

Nā postq̄ descripsit numerū signatorū
 fm̄ spūale significatū duodecim tribu-
 um addidit. Post hec vidi turbā magnā
 quā dinūerare nō potat ex oibus genti-
 bus tribub⁹ ⁊ linguis. Quare videt̄ eē q̄
 dam repugnātia inter verba xp̄i ⁊ ioh̄is
 cū xp̄s asserat paucos fore saluādos. ⁊ io-
 hānes referat se vidisse turbā innumera-
 bilem. Qui aut̄ recte intelligit nullam
 inter xp̄m ⁊ iohannē ac ecclesiā veterē re-
 flamētī figurā inuenit p̄tradictionē. nāz
 electorū numerus in se cōsiderat⁹ ⁊ abso-
 lute copiosissim⁹ erit. in comparatōe ho-
 ad ipsos dānatos ⁊ respectiue sār̄ exigui
 us. Hoc aut̄ satis constare potest q̄ plu-
 res hoīes sūt dānati q̄ saluati trina rōe.
 Primo rōne infidelitatis.
 Secundo rōne vitiositatis.
 Tercio rōne vanitatis.
 Primo rōne infidelitatis. Nullus q̄
 dem infidelis in sua infidelitate decedēs
 potest ad vitā puenire beatā. neq̄ vera ē
 imo falsa ⁊ reprobatissima illoz op̄inio
 qui dicūt vniūquēq̄ i sua secta ⁊ erronea
 religione saluari. Inq̄t em̄ Ap̄ls ad he-
 breos. ti. c. Sine fide impossibile est pla-
 cere deo. Et idē ad ephesios. v. c. Un⁹ de-
 us vna fides. Et in. c. j. de sūma tri. ⁊ fi-
 de cath. dī. Una est fidelitū vniuersal ec-
 clesia extra quā null⁹ oīno saluat̄. Idē cō-
 firmat in glo. in. c. j. extra de heretic. Et
 xxiij. di. c. Quā ep̄s. Et xxiij. q. j. c. Ap̄re
 Et in. c. Quia ex sola xxiij. q. j. vbi habe-
 tur. Q̄ in figurā q̄ null⁹ ex eccliam sal-
 uat̄. oēs q̄ rep̄i sūt extra archā noe perie-
 rūt in diluuiō. Sed ip̄e iesus x̄pus ⁊ vi-
 ta Marci vlt. c. dicit. Qui crediderit et
 baptisatus fuerit salu⁹ erit. Qui s̄o non
 crediderit p̄dēnabit̄. Quis enumeret isti-
 deliū torvarierates tantāq̄ multitudinē
 idolatrarū. videlicet colentiū ethera. co-
 lentiū elemēta. colentiū boīes. colentiūz
 statuas. colentiū bestias ⁊ serpentes. Ju-
 deoz xp̄m eis promissū ⁊ ad eos venien-

te p̄sequentū vsq̄ in diē bodiērnū. Si
 racenoz ⁊ aliarū gentiū ac populorū se-
 quētiū spurciā Nabumeti. hereticorū
 qui cōtra fidē tot p̄nitiosos excogitant
 errores. Hi oēs q̄ quot fuerūt a p̄ncipio
 mūdi vsq̄ nūc ⁊ quot sequētur p̄dena-
 buntur a iusto deo. vt in eternū habitent in
 inferno. S̄do ostare p̄d̄. Q̄ plures
 homines dānabūt̄ q̄ saluabūt̄ rōne
 vitiositatis. xp̄iani vtrq̄ oēs vitij at-
 q̄ peris dedit in p̄ctō mortali suā vitā
 finitēs quoz grandis est nūerus salua-
 ri minime poterūt. Hoc xp̄s exp̄ssit dum
 dixit Math. xij. c. Simile est regnū ce-
 loz sagine misse in mare ⁊ ex om̄i genere
 pisciū p̄greganti. Quā cū impleta esset
 educētes ⁊ secus litus sedētes elegerūt
 bonos in vasa sua. malos aut̄ foras mi-
 serūt. Sic erit in cōsumatōe seculi. eribūt
 angeli ⁊ sepabūt̄ malos de medio iustoz
 ⁊ mittent eos in caminū ignis. Die b̄ie
 ronymus in ep̄la ad filiā mauriciū de cō-
 mendatōe virginittatis inquit. Nemo te
 circūueniat. Nemo sermone seducat. nō
 nisi sanctos ⁊ simplices celestis aula su-
 scipiet. Nullū apud deū habet malicia lo-
 cū. Ab om̄i dolo ⁊ nequitia mundū cēne-
 cisse est q̄ cupit regnare cū xp̄o. Et Auḡ-
 li. de fide ad petrū ait. firmissime tene et
 nullaten⁹ dubites nō oēs q̄ intra eccliaz
 catholicā baptisati accepturos eē vitā
 eternā. sed eos q̄ p̄cepto baptisate recte
 viuūt. Regnū em̄ celoz sic heretici iudei
 infideles ⁊ scismatici nō habūt. ita ⁊ cato-
 lici criminosi possidere nō poterūt. Nec
 est mirandū q̄ xp̄iani mali dānabūt̄. qm̄
 vt dīc Amb. xxi. q. v. c. Lauete fies. La-
 uete fies mendaciū. q̄ oēs q̄ amāt mēda-
 ciū filij sūt diabali. Nō solū aut̄ in vbiis
 sed simulatis opib⁹ mendaciū consistit.
 Mendaciū nāq̄ est xp̄ianū se dicere. et
 opa xp̄i nō facere. Dicite mihi o xp̄iani.
 Quid sonat h̄ dignū nomē. qd̄ ve signifi-
 cat. Audite obsecro ⁊ intelligite. ca. Lūye

plures homines
 erant dānati q̄
 saluati p̄pter
 tres rōnes

hisset. *Epistola de sacra vinctioe vbi sic habetur.* *Arpo xpiani dicunt tanq̃ vincti de-
truent ab vincto. vt om̃es currant in odo-
rem vnguentorū illius cuius nomen ole-
um est effusum.* Ad idē inquit August.
li. iij. de doctrina xpiana. Et sacramento
vinctiois xpianorū omniū vocabulum
descendit nomen. qđ nomen ille frustra
sortitur qui christū minime imitat. Sed
vnde nomen istud aut quando sumpsit
initū. Cur cōmuni nobilitatis spūalis
vocabulo christiani nominamur. Et ad
hoc ita rōdet Eusebius lib. ij. hystorie ec-
clesiastice. Cum passim per gentiliū po-
pulos diuina effunderetur dignatio. pri-
mū Cornelius apud cesaream palestine
vrbes maximā cum om̃i domo sua. ad fi-
dem christi petro ministrante perducit.
Itā inde q̃ plurimi et alij ex gentib⁹ apud
antiochiam ad fidē venerunt eorū predi-
catione pertracit. Per quos et Anthio-
chie florentissima congregatur ecclesia.
In qua etiam erant prophetici ordinis
virī q̃ plurimi cum quibus et barnabas
et paulus Quibus om̃ibus pariteri gra-
tia dei et vnanimitate regentibus. Ibi p-
mum discipuli velut e perenni fonte sū-
pro vocabulo appellati sunt christiani.
Idem ponitur in actibus apostolorum
ca. xj. Stigitur xpiani nuncupari gloria-
mur. Cur non erubescimus om̃i dei timo-
re postposito in tot facinorā ruere. Cur
non concordant facta cum nomine. debet
enim nomen esse consequens rei vt scri-
bitur. xxi. di. c. Cleros. Et de prebendis
et dignitatibus. c. Cum serui. Et institu-
ta de donationibus. s. Est. Deu deu im-
pleni conspiciamus dictū Pauli ad timō-
ij. c. Confitentur scilicet christiani se no-
sce deum factis autem negant Audite au-
ribus cordis vocē domini nostri iesu xpi
dicentis Marbei. viij. c. Non om̃is qui
mihi dicit domine dñe intrabit in regnū
celorum. Sed qui fecerit voluntatē pa-

tris mei qui in celis est ipse intrabit in reg-
nū celorum. Quis est hic et laudabim⁹
eum quando vt videmus paucissimi re-
periuntur in quolibet statu i quolibet gra-
du in quouis exercitio in qualibet etate
vel seru qui recte viuāt. qui virtutes am-
plectantur detestenturq̃ vitia. Rara in-
quit Hieronimus aduersus vigilantiū
virtus est nec a pluribus appetitur. Et
Quidius li. ij. de ponto. Nec facile mul-
tis inuenies milibus vnū virtutem pre-
cū qui putet eē sui. Quotquot igitur abs-
q̃ penitētia post commissā peccata moni-
tur damnatorum consortio deputari cer-
tissimum est. Tertio constare potest q̃
plures homines damnabūt q̃ salua-
buntur ratione vanitatis Sunt inē chris-
tianos q̃ plurimi qui vitam pudicam
rectam sanctāq̃ preterentes deficiunt
a debito fine scilicet ipso deo ad quem sūt
om̃ia opera bona dirigenda. Hi sūt qui
vento vane glorie tumefacti om̃ia opera
sua faciunt vt videantur ab hominibus. de
quibus iam diximus in sermone de va-
na gloria in quadagesimali de penitētia.
¶ Qđ dānatio reproborū non repugnat
bonitati nec charitati neq̃ voluntati sū-
mi dei. Sicut quidam falso conati sunt
persuadere.

Cap. scđm.

¶ Secundū mysteriū declarandum de
numero damnatorū dicitur cōtra
reuerentis. Sūt enī nonnulli qui con-
trarium veritatis iam dicte improbe re-
nent. Asseruntq̃ cū Origene q̃ non so-
lum non damnabūtur multi immo q̃ nō
lus erit perpetuo damnandus. Et ad
hoc inducunt tres rationes.

¶ Prima dī bonitatis.

¶ Secunda charitatis.

¶ Tertia voluntatis.

¶ Prima ratio istoz dicitur bonitatis.
Arguunt quippe sic. Nihil est aut tenē-
dum vel asserendum qđ repugnet diuine
bonitati ex eo q̃ deus bonus ē. Et vt as-
ser-

Dionysius in li. de diuinis noib⁹. Ali-
mo bono nō egredis nisi bonū. Et Pie-
ronimus ad paulinū. Bon⁹ est de⁹ et oīa
q̄cūq; facit bōa sint necesse est. S; dāna-
tio tot milia milia hoīm repugnat diuīe
bonitati. qm̄ pena dānationis mala est
et pessima. q̄ deus nullū dānabit sed om-
nib⁹ tribuet eternā salutē. Hoc est quod
scribit Lactātiū li. de ira dei in p̄ncipio.
Adhuc inq; sepe donare id existima-
re plurimos qd̄ nōnulli phorū putauerūt
nō irasci deū q; bñfica sit tantūmō naty-
ra diuina nec nocere cuiq; p̄stātissime at-
q; optime congruat potestati. Insup argu-
unt p̄dicti. Q; iniquū videt vt ineq̄lia e;
qualib⁹ deū. Dēs aut hoīes eq̄les sunt
et fm̄ naturā et fm̄ peccatū originale. igit̄
bonitas dei nō debuit alios p̄destinare et
alios reprobare. Ad hec rīdet Tho. p̄/
ma p̄e. q. xxiij. art. v. in r̄sōe ad terciū.
Q; ex ip̄a bonitate diuīa rō sumi pōr p̄/
destinatōis aliq̄rū et reprobatōis aliorū.
Sic enī de⁹ dī om̄ia p̄pter suā bonitatem
fecisse vt in reb⁹ diuīa bonitas rep̄ntet.
Necesse est aut q; diuīa bonitas q; in se
est vna et simplex multiformis rep̄sentet
in reb⁹ p̄pter h̄ q; res creata ad simplici-
tate diuinā attingere nō pōr. Et inde est q;
ad cōpletionē vniuersi requirit̄ diuersi-
tas rez. Quare quedā alia. qdā infimū
locū tenet in vniuerso. Et vt multiformi-
tas graduū cōfuet in reb⁹ de⁹ p̄mittit ali-
qua mala fieri ne multa bōa impediātur.
Si q; cōsiderem⁹ totū hoīm gen⁹ sic totā
rez vniuersitatē. voluit q; de⁹ in hoīb⁹ q;
tū ad aliq̄s quos p̄destinat suā bonitatē
rep̄sentare p̄ modū misericordie parcēdo.
Et q̄rtum ad aliq̄s quos reprobat p̄ mo-
dū iusticie puniendo. dānare itaq; repro-
bos facit ad bonitatē dei q; dānatio cum sit
malū pene est malū s; qd̄ et bonū simplr
vt idē Tho. ar. i. q. lxxix. Et xxiij. q. xix.
Deus enī iuste dānat et punit reprobos.
q; sua voluntate delinquūt. q; vt dicit au-

gust. xxiij. q. liij. c. Nabuchodonosor. Q;
sis ire nūq; de⁹ redderet interitū si nō spō-
taneū inueniret hō habere peccatū. Et si
dicere. cur de⁹ voluntatē illā homi de-
dit quā p̄uidebat deficere. Rīdet Aug.
li. xij. de ciuit. dei. c. xviij. dicēs. De⁹ sic na-
turaz bonarū optim⁹ creator est ita ma-
larū voluntarū iustissim⁹ ordinator. vt
cū male ille vñtur natur⁹ bonis. tpe etiā
bñ vñat voluntatib⁹ malis. Et rursus si
ali⁹ interrogaret. Quare de⁹ q̄busdam cō-
p̄osiora dona gr̄e cessit q̄ alijs. Rīdet
Aug. sup Joānē dicēs. Si q̄ris q̄re hūc
trabat illū n̄ trabat noli dūdicare si nō
vis errare. h̄ ille. Nec p̄p̄ca iuste agit de⁹
quia in his q̄er gr̄a dānt p̄t aliq̄s p̄ libito
suo dare cui vult plus vel min⁹. dūmo-
do nulli s̄trabat debitiū. Et hoc est qd̄ di-
xit p̄familias Math. x. c. Tolle qd̄ tu-
um est et vade. An nō licet mihi qd̄ volo
facere. Propterea inq; Aug. ita pela-
gū. Inscrutabilia et incōprehensibilia nō
lo vt interrogēs. q; qd̄ lego credo et vene-
ror. Nō aut discuto. Quis est aut hō q;
rīdeat deo. Nūq; dīc figmētū ei q; se fin-
xit. Quare me sic fecisti. habz enī potesta-
tē figulus luti ex eadē massa aliud qd̄ez
vas facere in honore aliud in p̄tūmētiā.
Et Grego. xxiij. li. moralitū. c. xij. ait. mul-
tos videm⁹ quotidie qui iusticie lucere
splendēt et enī ad finē suū nequicie obscu-
ritate tenebrātur. Et multos cernim⁹ p̄ce-
catū tenebr⁹ obuolutos. Et tñ iuxta vi-
te sue terminūz repente reddi iusticie sue
liberos. Multos enim nouimus semel
inuentā viam iusticie illibate vsq; ad o-
bitū tenuisse. Et plerosq; conspeximus
vsq; ad obitū cepta semel crimīa sine ces-
satione cumulasse. Quis ergo inter ista
oculorū iudiciorū nubila mēt̄ sue radiū
mittat vt aliq; cōsideratōe discernat. vt q;
p̄duret in malo vel q; p̄seueret i bono vt
q; ab infimis auertat ad summa. vt quis re-
uertat a sumis ad infima latent dec. lxxv.

tas hominē quicquid de cuiuslibet fine co-
gnoscit. q. diuinorū iudiciorū abyssus? hūi-
nemēntis oculo nullatenus penetrat. U-
demus namq. q. dei aduersa gentilitas iu-
sticie luce p̄fusa est. Et iudea dudū dile-
cta p̄fidie est nocte cecata. Scim⁹ etiā q.
lātro de paribulo trāsit ad regnū. Judas
de apostolarū glia est lapsus in tartarū.
Et infra video. Paulū ex illa p̄secutiōis
seuicia ad grām apostolarū vocatū. Et
tū sic inter iudicia occulta formidare vt re-
probari se etiā postq. vocat⁹ est timeat.
Aut em̄ castigo corpus meū. et seruituri
subijctio. ne forte alijs predicās ip̄e repro-
bus efficiat. ¶ Secunda ratio illorū qui
tenent q. nullus erit p̄peruo damnādu-
s dicitur charitatis. Aut em̄ q. deus ex ca-
ritate misit in mundū filiū suū vnige-
nitū non vt iudicet mundū sed vt sal-
uetur mundus per ip̄m. vt dicit Joban-
nis. iij. c. fuit aut filiū dei meritū infinitū
p̄pter personālē vnionē de quo sic ait bo-
nauentura in. iij. di. rii. q. ij. in responsio-
ne ad terrū. ¶ Veritū xp̄i est infinitū. In-
finitas autē illa consurgit ex vnione illi-
us anime ad personā diuinā. Ob quam
vnionē nō tantū homo sed etiā deus mo-
ri dicitur. In corpore vero questiōis ita
dicit. Propter hoc q. ille homo erat dei
filius meritū illius p̄satur s. dignitatē
illius persone a qua erit opus. Et p̄pter
ea meritū passionis sue in infinitū ex-
cedit merita passionum nostrarum. Et ob
hoc q. deus erat mors eius pensata fuit
tantū quantum erat ille qui moriebatur. et
ideo quantum ad sufficientiam si infini-
ta mil. a hominū essent reatu originalis
astricta. potuissent per illius passionis
effectum esse liberata. Et ideo Leo papa
in sermone de natiuitate inquit. Domi-
nus noster iesus christus mortis peccati
q. destructor sicut nullam a reatu liberū
reperit ita liberandis omnibus venit. Er-
go omnes homines merito christi saluā

di erunt. Respondet Bonauentura di-
xit. rertij. ¶ Q. merito xp̄i liberemur ab oī
culpa et pena eterna sufficienter sed nō
efficienter. Quia decreuit p̄sumus deus
in quolibet statu hominē saluare ip̄o vo-
lente. Quare dicit August. in libro de li-
bero arbitrio. Qui fecit te sine te. nō sal-
uabit te sine te. Et si argueretur q. idem
Aug. ait virtutē deus in nobis sine nobis
operatur. Igitur deus opatur nostrā sa-
lutē absq. nostro consensu. Respondet
Alexander in. iij. summe q. Aug. nō cō-
tradicit sibi q. qm̄ de⁹ nō saluat te sine te
cōsentiente q. fecit te sine te efficiente. Et
sic deus opatur virtutē in nobis cōsentien-
bus sine nobis efficientib⁹. Sicut igitur
lūmē solis sufficienter q̄rū in se ē diffun-
dit et cōicat oībus. si tū aliq. in domo se re-
cludat et fenestras vlt ostia claudat illis
se sberabit. Ita et meritū xp̄i cōicabile est
oīb⁹. s. nō oīb⁹ cōicat. q. nolūt agere por-
tas cordiū suoz q. merito diuina vltiōe se-
riēdi erūt. ¶ Tertia rō eoz q. tenet q. nul-
lus erit p̄peruo dānand⁹ sed q. omēs ho-
mines erūt salui dicit volūtatis. Dāna-
tio inquit reproboz est p̄ra dei volun-
tatem. ergo nullus damnabitur. probat
consequens p̄ illud qd̄ scribitur in ps. et
de con. di. ij. c. Omnia. Dia quecumq. vo-
luit dñs fecit in celo et in terra in mari et
in oīb⁹ abyssis. Antecedēs aut manifestū
est. q. Ezech. xviij. c. dixit de⁹. Nolo mor-
tē peccatō. Et iter ibi. Nō volūtatis mee
est mors impij. Et Paulus. i. ad Timo-
theū. ij. ca. ait. Vult deus oēs homines sal-
uos fieri. Et Petrus. i. sua canonica. c.
ij. Deus patēter agit p̄pter nos. nolens
aliquē perire. ¶ Sed his rōdz Damasc.
¶ Q. deus vult omēs homines saluos esse
volūtate absoluta et antecedere nō aut volū-
tate p̄sequente et additionata sic plene po-
sumus in quadragesimali nostro de pe-
nitentia in sermone de amore di ad aīam
rationale. Quod vnq. nil aliud est. nisi

q: deus disposuit ita omnes. q: si volunt
saluari possunt. et quia non omnes salua-
ri volunt. ideo non omnes deus saluabit.
Sed rursus psumptuose requirunt quare
deus sic voluit. quare deus voluit facere celum
et terram. quare deus voluit multa que voluit
et noluit alia. Quibus scribit Tho. prima
parte. q. xix. ita dicit. Q. non potest assignari
causa voluntatis diuine. Tamen licet debeamus si
volumus scire effectum inquirere causas il-
lorum. quia ut dicitur primo posteriorum. Scire est
rem per causam cognoscere. Et quatuor sunt
causae. scilicet efficiens. materialis. formalis et fi-
nalis. ut ponit ibidem philosophus. et vna per alteram
demonstrat. ut dicitur idem in ii. de anima.
excepta causa finali. tamen ultra illas causas cum
quibus de fine quare sic est talis finis nul-
la causam habemus preter diuinam voluntatem
quod sic statuit. Et si ulterius querimus quare
deus sic voluit. nulla est alia causa nisi sua p-
pria voluntas. quod sic placuit. et sic placu-
it. quia sic voluit. et sic voluit quia sic placuit.
Hinc Aug. libro lxxiiij. questionum in-
quit. Qui querit quare deus voluit mundum
facere causam querit voluntatis dei. Dis autem
causa efficiens maior est eo quod efficitur.
Nihil autem maius est voluntate dei. non ergo
causa querenda est. Et idem Aug. contra manicheos
li. i. ait. Si quis dixerit. quod id est cur placu-
it deo facere celum et terram. Respondendum est
eis quod voluntatem dei desiderant nosse causas
et voluntatem dei scire querunt quia voluntas dei
omnium que sunt ipsa sit causa. Si enim huiusmodi causas
voluntatis est aliquid quod antecedit voluntatem
dei quod nefas est credere. Qui ergo dicit. quod
re deus fecit celum et terram. Respondendum est quod
voluit. voluntas enim dei causa est celi et terre.
Et ideo maior est voluntas dei quam celus et
terra. Qui autem dicit. Quare voluit deus fa-
cere celum et terram maius aliquid querit quam est vo-
luntas dei. Nihil autem maius inueniri potest.
Respondet ergo se humana temeritas et id
quod non est querat ne id quod est non inueniat.
hec ille. Idem in fine refert magister in primo

dist. xlv. q. i. et eam voluntatis diuine querit alii
quod maius eo querit. cum nil maius ipsa sit.
Et solus deus cognoscit numerum electorum
et assumendis ad ordines angelorum.

Capitulum tercium
Ercum mysterium declarandum de
numero damnatorum dei claritas.
In hoc querere libet. An damnatorum et electo-
rum numerus determinate cognosci possit. Quod
seculi homines damnabunt et qui saluabunt. Ad
quod referimus illud quod Gregorius posuit in
quodam collecta. scilicet quod soli deo cognitum est nu-
merus electorum in superna ciuitate locandus.
Nouit itaque deus solus quos predestina-
uit electorum suorum numero computandos et
quos reprobauit ignis eternis decoquin-
dos. Et de hoc loquitur Aug. in li. de cor-
reptione et gratia. ubi ait. Certus est pre-
destinatorum numerus qui nec augeri potest
nec minui. fuerunt tamen quidam qui huius
modi. i. parte. q. xxiij. falso dixerunt quod nume-
rus ille est certus et cognitus deo forma-
liter. sed non materialiter. reputa si dices
remus certum esse quod centum vel mille salua-
tur. non autem hi vel illi. Tamen deo numerus
ille causa formaliter quam materialiter cognitum
esse constat. sine cuius voluntate nec boni
premiu nec mali et reprobi pena erunt ac-
cepturi qui omnia nouit antequam fiant. De
hominibus vero cum hoc naturale cognitionem
excedat nullus potest huiusmodi nosse. ut proprie
nature et naturalis intellectus neque alicui
reuelauit deus huiusmodi singulare secretum. In-
uenti sunt et alij qui licet determinate diffi-
nire non sine ausu numerum electorum in prae-
lari. tamen in generali varia sunt opinati. Qui
dam enim dixerunt quod tot hominibus et saluabuntur
quot angeli ceciderunt. Quidam alij quod tot
saluabuntur quot angeli remanserunt. Alij
vero quod tot quot fuerunt angeli primo conditi
et qui remanserunt et qui ceciderunt. Alij
primi angelos et tot homines saluabuntur et angeli
cecidissent. mori sunt ad siccitendum quam an-
gelorum ruine per homines saluandos restaura-

būtur. Hoc asserit Magi in .ij. di. ix. et
probat illud qd dicitur in Ps. cix. Judica
bis in nationibus implebit ruinas. Et de h
etia est glo. sup illud Ps. Constitues eos
principes. dicens. Elegit paupes ut eral
taret ad ordines celi qd sunt ex hoibus et an
gelis. Et ad idē sic scribit Aug. in enchy
ridion. Supna hierusalē mī nra ciuitas
dei nulla ciuiū suoz nūerositate fraudat
bit. Aut vberiore etia copia forasse co
pia regnabit. Nec enī numerū aut scōz
hoim aut imundoz spiritūū nouim⁹. in
quoz locū succedētes fidei catholice ma
tris q sterilis apparebat in terrā in ea pa
ce de qua illi cecidere sine vllō tēpōe fmo
pmanebūt. Hec ille. Aduertendū tñ fm
Bonauē. di. ix. scōi libri. Qd angeli qd ce
ciderūt nō fuerūt in ordine simplr. s. fm
qd. nā ad pfectionē ordinis duo concurrūt
natura tanq̄ fundamentū et dispositio et
grā ut cōplementū et pfectio. Et qz aliqd
tūc dicitur esse fm qd qñ est in sola dispositio
ne tūc esse simpliciter qñ est in sua pfecti
one cū demones et angeli in naturalib⁹
pueniāt dī aliqñ demōes fuisse de diuer
sis ordinibus angeloz q̄uis nunq̄ plē
ne fuerint in aliq̄ ordine. vñ hoc intelli
git fm qd non simplr. Quia hō homines
pnt ad eminentiā grē et glie in qua sunt
angeli eleuari pōt ex homibus et angelis
idē ordo p̄stiri. Et si diceret q maior ē
vnitas in supna hierusalē q̄ in ecclesia
militante. Sed nūc in via ordo hominū
nō admittit intra sui vnitatē diuersū in
natura. Ergo videt q cū hō differat spe
cie ab angelo q ex angelis et hoibus vn⁹
ordo. Rñdet Bonauē. q nō est sile qz hō
nullū aīal inuenire pōt simile sibi in con
formitate rōnis. Nō sūt et angelus in p
ricipatiōe rōnis pueniūt. Et qd plus est
in deformitate glie. Et ideo pnt in eandē
societate et eiūsdē societatis ordinē cōue
nire. Ex hac itaqz ordinū celestū pfectio
ne q p̄stat ex angelis et hoib⁹ mori sunt il

li. qd dixerūt q tot hoies saluabūtur quot
angeli ceciderūt. Sed Anselm⁹ in li. cur
deus hō probare conat plures esse futu
ros hoies saluādos q̄ fuerūt angeli qui
ceciderūt. Et huic opinioni p̄cordat Bo
naue. asserēs q adhuc sup nouē ordines
angeloz addet ordo decim⁹ ex his qui in
vita ista nō pueniūt ad tantā meritorū
excellentiā ut exaltent ad ordines ange
loz. Sed meritis xpī saluari decim⁹ te
nent gradū. Et hec positio satis videt p
babilis nō solū ppter impfectionē meri
toz quā hnt multi in via. sed etia ppter
pfectionē electoz quā ad numerū que
rit in hierusalē supna. qm pfectio maxi
ma in numero denario p̄stuit qd in illo
est pfectio et status numeri. Et hoc vide
tur mystice designari Luce. xy. c. in pabo
la de muliere amittente vnā dragmā q de
cem habebat et accensa lucerna euerit do
mū et diligēter illā q̄ fuit donec inuenit. et
illa inuēta cōuocauit vicinas dicens. cō
gratulamini mihi qz inueni dragmā quā p
diderā p quā dragmā pēdēs penitētes
intelligunt q sola penitētia saluari pnt.
Dragma fm glo. numus est habens in
pressam regis figuram. Quare videt q
multo plures ex hoibus saluabunt q̄ fue
rūt angeli p̄uicatores. Si aut erūt tot
quot āgeli remāserūt. Aut q̄ remāserūt
et q̄ ceciderūt temerariū est asserere et p̄e
sumptuosū qz ut Piero. inq̄ ad pauli
nū. Qd de scripturā sanctis autem nō ha
bet eadē facilitate cōuenit q probat. Ideo
relinquamus hec secreta inscrutabilia ei
cui nihil absconditū est. Nos vō scrute
mus diligēter ita nos gratos efficere dō
viuēti ut p̄ctā detestantes p̄icipes fieri
mereamur grē sue p quā assequimur here
ditatē celestis regni in quo viuit de⁹ om
nipotens p infinita secula seclor. Amen.
Dñica qdragelime. De trib⁹ nocuē
tis p̄cti moralis. ppter q̄ merita vñus q̄
q̄ p̄ctā vitare dō. Ser. secundus.

Uenit diabo

l^r tollit hū de corde eorū
ne credentes salui fiāt. hba
st redemptoris nri. Lu. viij. c. z in euāgelio
hodierno. ¶ Grauiſſimū inest piculum
aiabus peccatorū dū suadere diabolo sui
status miserā nō agnoscūt. Id eādē do
losus ille serpens calliditate mltā sugge
rit illis q̄s ad pccā pccipitauit vt nō eri
stiment maculā deformitatē pōd⁹ z dam
nū peccati. Quā tēre pleriq̄ sic excecari
negligūt dū ip̄us habet z facultas datur
vīa suā malā corrigere z in meli⁹ refo
mare. Cū em̄ laborēt grauiſſima infirmi
tate peccati arbitrant^r se sanos. Et vt au
gustin⁹ refert sup̄ psal. l. Nemo est infa
nabilior eo q̄ sibi san⁹ videt. Propterea
Sene. ad Lucillū inq̄t. Non est extrin
sec⁹ malū nostz intra nos est. in visceri
bus ip̄is se det. Ideo difficulter ad san
tatē venim⁹ q̄ nos egrotare nescimus.
Uicitz malicia diaboli z fundat z pec
catores reuertant^r ad deū In p̄senti fmo
ne de nocumētis peccati mortal^r dicunt^r
erimus. Notabim⁹ aut̄ tria nocumēta
ip̄⁹ dānosissima q̄ diabol⁹ abscederenti
nri z a mentibus tollere peccatorū.

¶ Primū nocumētū dr volūtas deprauatō

¶ Secundū ratiōis puerſio.

¶ Terciū libertatis subiugatio

¶ Quia peccatū facit hominis volūtatē ma
lignā q̄ a deo data est homi bona licz sit
ad bonū z malū vertibil^r. Et q̄liter om̄e
peccatū est volūtariū. Cap. j.

Primū nocumētū peccati dicit^r
volūtatis deprauatio. facit nā
q̄ volūtatē quā de⁹ dedit homi
bonā prauā atz malignā. Nam vt inq̄t
Aug. in li. de duab⁹ aiab⁹. Peccatū ē vo
luntas retinēdi vel seq̄ndi qd iusticia ve
tat. Et vt idē ait. xv. q. j. c. j. Volūtas ē
animi mo⁹ ad aliqd vel nō imitā lū vel
adipiscendū. Et fm̄ Alexandrū in. ij. cū

me in p̄actis h̄bis Aug. accedit iusticia
am̄ nō prout ē virt⁹ special^r sed pro iusti
cia generali q̄ idē est qd oīs virtus. s. fm̄
q̄ importat rectitudinē volūtatis q̄ attē
dit fm̄ om̄ē h̄utem. Cui⁹ due sūt p̄es
fm̄ Aug. s. declinare a malo z facere bo
nū. Et de hac dixit saluator nri Mat. vi.
c. Primū q̄ntē regnū dei z iusticia eius.
Ubi glo. ait. Iusticia regni est oīa q̄ c̄bri
stus docuit obſuare. Cū aut̄ in hāc obſ.
uantiā rēdit volūtas bona est nō solum
bonitate nature sed etiā bonitate h̄utis
z moris. De q̄ sic scribit Arist. in. ij. ethi
corū. Vir⁹ ē q̄ bonū facit habēre. z bonū
opus ei⁹ reddit. ¶ Sed pro clariore hui⁹
p̄is noticia tria dubia proponemus.

¶ Primū vtrū om̄iū hominū volūtas
sit naturaliter bona

¶ Secundū vtrū deus debuit dare homi
volūtatē ad malū vertibilem

¶ Terciū vtrū oē peccatū sit volūtariū.

Ad primū dubiū rōdemus fm̄ veri
tatē q̄ oīm volūtas est natural^r bona qd
probatur tripliciter

¶ Primo ratione dei naturā ordinātis.

¶ Secundo ratione obiecti mouentis.

¶ Tercio ratione viciū fruantis.

¶ Primo probat^r q̄ om̄iū volūtas sit
naturaliter bona ex eo q̄ de⁹ orditor et au
ctor naturē oīa bñ fecit. Vidit nāq̄ cūtra
q̄ fecerat z erant valde bona. vt scribitur
Gene. j. c. Inter cetera aut̄ suoz operū
inſtituta aiām rōnalē produxit potētiaz
multipliciū varietate decoratā vt Arist.
docet in. ij. de aīa. Et l3 p̄les sunt potēte
lez q̄nq̄ q̄ oēs ab aīa habēt p̄ncipiū. vt
refert Tho. p̄ma p̄e. q. lxxvij. tñ in ip̄sa
aīa vt in ſubiecto sunt intellect^r z volūtas
Et has necesse est remanere etiā destrui
cto corpore cū ſubiectū eaz. id ē aīa remane
at immortal^r. Aliē vō potētie. s. nutriti
ua ſenſitiua z motiua sunt i ſubiecto vt in
ſubiecto. Et q̄ destructo ſubiecto nō pōt ac
cidēs remanere. Ideo corruptio p̄iucto.

VI

id ē homine nō remanēt ille potētie actu
sed tñ brute sicut in pncipio z in radice.
Et si obiciat q Aug. li. de spū z ania
dic q aia recedit a corpe trahēs secū sen/
sum z imaginatōem rōem z intellectum
irascibilitatē z concupiscibilitatē. Rñdet
Tho. q liber ille nō hz autētem qz falso
ascribit Augustino. Et si adhuc instet
q Luce. xvi. fuit dictū diuiti. Recordā
te qz recepisti bona in vita tua. Memo
ria aut ē potētia sensitīua. Rñdz ad
hoc Tho. q memoria ibi accipit eo mō
q Aug. ponit memoriā i mēte. prout. s.
est pns intellectiue nō prout ē potētia
partis sensitīue. Sed apd eruditos vi
ros magna est difficultas an intellectus
sit nobilior potētia volūtate. Quidā di
cūt q sic. Nam vtrū Tho. pma pre-q.
lxxxiij. Illa potētia altior z nobilior est
cui⁹ obiectū ē abstractū. Sed obiectū in
tellectus ē abstractū obiecto volūtatis.
Quia obiectū intellect⁹ fm cōm modū
loqndi ē vez. obiectū volūtatis ē bonū.
Sed bonū in oib⁹ reb⁹ repit. vez āt so
lū in aia. ergo obiectū intellect⁹ ē abstra
ctū. Ideo. vi. metaphisice Aristo. ait.
Bonū z malū sunt in reb⁹. vez z falsum
sunt in aia. Preterea mouēs ē nobilīus
moto z agēs pstat⁹ passo ex. iij. de aia.
Sed intellect⁹ mouet voluntatē qz non
pōt ferri in bonū nisi cognitū p intellectu.
ergo intellectus nobilior est potētia qz
volūtas. Insup Aristo. in. p. ethicorum
ponit intellectu alrissimā potētiā ante.
Alij hō dicūt q volūtas ē nobilior i rel
lectu ex eo q informāt nobilīore habitu
Nā volūtas charitate. intellect⁹ hō ifor
māt fide. Charitas aut nobilior est fide.
Igit volūtas nobilior ē intellectu. Con
firmat hec opinio auctoritatib⁹. Nam
Bern. in li. de libero arbitrio asserit qdā
modo rōem esse pedisequā volūtati. Et
Anselm⁹ in li. de ceptis virginis i domi
niū tot⁹ regni aie attribuit volūtati. Et

Aristo. in. viij. politicē inq. Potētia q
eligim⁹ pncipatis est. Richard⁹ adhuc
in qto di. xlix. inter alias rōes hāc asse
rit fore pncipā. quia volūtas suū obie
ctū respicit sub rōe nobiliori. Bonū ē
est obiectū voluntatis. Ens obiectū in
tellectus. Rō aut boni est pfectior qz sit
ratio ens. Hoc videt acceptare aliq mō
scūs Thomas asserēs q licz absolute i
lectus sit pfectior qz volūtas. tñ volūtas
est nobilior fm qd. eo q obiectū volūta
tis in altiori re repit. Ad istaz opinio
nū concordia quidā nō incongrue dicunt.
Q si quis has duas potētiās conside
ret philosophice intellect⁹ est pstantior
voluntate. Sed theologicē loqndo vbi
merita et demerita considerātur volun
tas altior est q intellect⁹. quoniā fm vo
luntatem imputat meritiū et demeritum.
Vnde ad imperiū voluntatis intellect⁹
et omnes aie vires. z ipa etiam aia tota
saluant et damnant. Non cū damnat
quis ex eo quia malū intelligit. Aut sal
uatur quia bonū discernit. Sed ideo dā
natur. quia voluit malū. et saluat quia
voluit bonū. Vnde Augustin⁹. xxxij. q.
v. c. Sicut enim ait. Sicut enī peccatus
opus sine voluntate non facit. ita z iu
sticia ex opere nō cōsummat nisi volun
tas fuerit. Ratio est qz illi imputat pe
catū q auctor et motor est pncipalis ad
mouendū ad culpā. Sed voluntas est
bmoī. quare illi est imputandū. Quali
ter autē voluntas mouet inq. ipe Tho
mas pma. ij. q. xvi. q. volūtas est respe
ctu finis et oia membra z vires corporis
z res exteriores ad opus applicat p opē
finem. vnde intellectu ad intelligendū
oculū ad videndū p voluntatē applica
mus. id est cū volumus. Similiter et
res exteriores vt aquam cementum are
nā ad edificatōem domus z sic de alijs.
Et subdit Tho. q si ratio applicauerit
ad opus antedicta hoc erit. vt dirigens

non ut principale mouens. Similiter si
alte vires et anime potentie antedicta ap-
plicat ad opus hoc faciunt ut imperiū
exequant voluntatis ad quā comparan-
tur sicut instrumenta ad principale agēs
Et ideo quia actio attribuitur principa-
li agenti et non instrumentis. Ideo ope-
ra nostra dicuntur bona vel mala propter
voluntates. Videtur mihi quod ex his dictis
a beato Thoma hoc loco ultimo negari
posset quod dictū est paulo ante quod intel-
lectus moueat voluntatē. Sed dimittam
ista scolasticis disciplinis. ¶ Secū-
do probatur quod voluntas omnium sit natu-
raliter bona ratione obiecti mouentis ut
enī inquit Tho. i. ij. q. ix. Illud quod ap-
prehenditur sub ratione boni et cōuenien-
tis mouet voluntatē per modū obiecti.
Ideo Dionysius in libro de diuinis no-
minibus dicit. Malū est preter volūta-
tem eo quod omnia appetunt bonū. Et ut re-
fert Tho. i. ij. q. viij. voluntas est appe-
titus rationalis. omnis autem appetitus
non est nisi boni. Illud autē bonū aliqui
est verum bonū. Aliquando apparens
bonū. Ideo Aristoteli tertio de anima inquit
Quod est notum appetitus non refert
vtrum sit bonū vel apparens bonū. Et
secundo philosophorum finis est bonum vel ap-
parens bonum. ¶ Sed querunt aliqui. si
voluntas tendit in malū quia apparens
bonū quare peccatū imputatur sibi. Ad
quod dico quod non. Propterea quis excu-
satur quoniam cum voluntas in toto re-
gno anime sit domina ut est predictū ipā
intellectui mandare debet ut ratur an
illud peccatum vel malū quod diabolus
offert vel sensualitas ipā sit vez bonū vel ap-
parens cū ad id cognoscendū interueni-
at lumē diuine grē vel os scripturarū san-
ctarū et ipā rō naturalis in multis. Unde
glo. in. c. j. de summa trinit. ait. Nō excusat
Adam quia consilio diaboli peccauit.
quia debuit explorare apud semetipsum

an expedit et tale cōsiliū. ff. mādati vel
pra. l. ij. ¶ Tertio probat quod voluntas om-
niū hominū sit naturaliter bona rōne vicij
contrarietatis. Dñe enī vitij et peccatū cō-
trariat naturē. Sed vitij malū est et natu-
ra bona. vñ Aug. li. xi. de ciuit. c. xv. Na-
turale nullū cōmo peccatū. Et in. c. xvij.
Vitij ita contra naturā est ut nō possit ni-
si nocere naturē. Et eodē. c. vbi est vitij
malicie natura non viciata pēssit. Qua-
re cū voluntas sit potentia anierōnalis q
a deo ad bonū est ordinata et ab ipso semp
ad bonū mouet pferri cogimur volūta-
tē oim naturaliter fore bonā. ¶ Sed rur-
sus pleriq nos interrogant si mouet vo-
luntas a deo sicut a motore primo cū ipse sit
oipotens quod voluntas ferri potest in malū
Ad qd rñdet sanctus Tho. i. ij. q. x. arti-
culij. secūdo dionysij. ¶ Ad prouidentia
diuinā nō pñet corrumpere naturā rerū
sed seruare vñ mouet omnia fm eoz pñi-
tionē. Ita quod ex causis necessarijs p
mōtione diuinā sequuntur effectus necessarij
ex necessitate. Ex causis autē pñgenti-
bus sequit effectus pñgentes. Quia igit vo-
luntas est actiū pñcipiū nō determinatus
ad vñ sed indifferenter se hñs ad multa
sic de ipā mouet quod nō ex necessitate de-
terminat ad vñ. sed remanet motus ei
pñgens et nō necessarius. nisi in his ad
q naturaliter mouet ut ad volendum bo-
nū in cōmuni et vltimū finē seu beatitudi-
nē et q pñueniūt alijs potentijs ut cogniti-
onē vie veri q semp pñuenit intellectui et cē
et viuere et alia hñoi q respiciūt pñsistenti-
am naturā. Ad alia vñ mouet voluntas
pñgēter et nō naturaliter. Cū g de mo-
uet hoīs voluntatē ad bonū ita mouet ut
ipā volūtarie eligat bonū et tendat i illū
q si nolit nō est ab ipso motore cogenda.
¶ Rursum quidā scire cupiunt. Si vo-
luntas est naturaliter bona q est causa ut
fiat mala. Audiā istū Aug. dicēte li. xij.
de ciuit. dei. c. vij. Nemo querat efficiēte

causam male volūtatē. Nō ei est efficiens sed deficient. Et ita causas defectiuū cū efficientes non sint sed deficientes velle inuenire tale est ac si quisq̃ veller videre tenebras vlt̃ audire silentiū. ¶ Secundu dubiū fuit vtrū deus debuit homini dare voluntatē ad malū sicut ad bonū veribiles. Ad quod ita respondet Bonauentura disti. xxiij. scđi. Qd licet diuina operatio non indigeat approbatione quia vt Hieronim⁹ ad Paulinū ait. Bonus est deus et omnia quecūq̃ facit bona sine necessē est. Amen ad excitandā deuotionē in mente fidelū et componendā rabiem iniquoz et blaffemantium deū in operibus suis triplex conueniens ratio potest assignari.

¶ Prima dī diuine potentie.

¶ Secda diuine sapientie

¶ Tertia diuine clementie

¶ Prima ratio est diuine potentie manifestande. Voluit enī deus ostendere homini q̃ sicut sine eo fac⁹ non fuerat ita nec sine ipso persistere poterat. vt ergo cognosceret q̃ diuinū posse non solū est omnis potentie causatiuū sed etiam omnis potentie conseruatiuū. et q̃ ille solus est indefectibilis et inuēribilis. Ideo voluit et sibi placuit creaturā rationabilem facere veribilem. nec ipam confirmare in bono quousq̃ illi constaret q̃ ipse sol⁹ deus est in quo non cadit non posse. Unde August. de pe. di. ij. s. vlt. ait. Solus ille omnipotens vocat qui hoc non potest. scilicet peccare. quia omnia potest q̃ possibile est aliquid posse. vtrū autē deus possit facere voluntatē creatā impeccabile per naturā diximus in tractatu de timore iudicioz dei in sermone de iudicio dei cōtra hominē lapsum. ¶ Secunda ratio quare deus dedit homini voluntatē veribilem est diuine sapientie. Scire enī bona cum malis ordinare ac ex eis malis bona eligere maioris est sapientie q̃ ordinare bo-

na cū bonis. Et ideo eū non diceret nec possibile esset deū facere mala debuit talē facere creaturā que posset in operando deficere et malū cōmittere vt deus mala illa ordinando in bonū suā sapientiam declararet. Manifestat in hoc etiam sapientia summi dei. dum iuste retribuit vnicui q̃m opera sua. Que retributio non fuisset nisi deus hominem in statu veribilitatis condidisset. Quia non meret̃ alius quis nec demeretur. et per consequēs nō premiatur nec punitur nisi per hoc q̃ est dñs suoz actū per liberā voluntatem. Ideo Hiero. de pe. di. ij. c. Si enim ait. Tbi necessitas. i. beneficiendi ibi nec corona. i. debetur. Accedit et hoc ad maiorem hominis gloriam et laudem abstinere a malo quod facere posset et sic ex meritis gloriā obtinere. quia vt Lactantius ait libro. vi. Nulla laus est non facere quod facere non possis. Et de hoc ē dictū Hieronimi ad demetriadem virginē. Vne vtrūq̃ iam prouidendū est et. vt in sermone pmo in alio quadragesimali. ¶ Tertia ratio quare deus conuenienter condidit hominē cū voluntate veribili dicit̃ diuine clementie. Hanc deus apertē monstrauit cū filium suū vnigenitū misit vt homini lapso succurreret. Unde Gregorius. xij. q. ij. c. Luz redemptor ait. Redemptor noster totius conditor creature ad hoc propiciatus humanā carnē voluit assumere vt diuinitatis sue gratia quod tenebamur captiui vinculo seruitutis. i. peccati pristini nos restitueret libertati. Quorū idie adhuc diffundit̃ erga humanū genus largitas bonitatis dei cū merito vnigeniti filiū sui tot peccatoribus veniam prebet. ¶ Tertiu dubiū fuit vtrum omne peccatū sit voluntariū Et ad hoc respondet Bonauentura di. xli. scđi libri.

¶ Ex voluntariū pōt dici aliqd triplr.

¶ Primo voluntate aliena

¶ Secdo ptm voluntate pna pti aliena

Tertio voluntate propria.

Primo dicit aliquod peccatum voluntarium voluntate aliena. Illud est peccatum originale quod sine consensu contrahitur. ut dicitur in ca. *Maiores*. Extra de baptismo. Illud namque voluntarium est sed non voluntate eius in quo est sed voluntate eius a quo est. scilicet ad. Adam enim voluntaria transgressione corripit se et tota postcritate. **S**ecundo dicit peccatum voluntarium partim voluntate propria. partim aliena. Illud est peccatum veniale et potissime illud quod consurgit ex repugnancia carnis ad spiritum. voluntarium autem dicitur per comparisonem ad voluntatem ad. quia adam deliberative voluit peccare. unde et corruptio obsecuta est ex qua oriuntur in nobis motus inordinati. qui dicuntur esse peccata venialia. voluntarium autem voluntate propria siue peccantis non est omne peccatum veniale simpliciter. scilicet hoc quid. Illud enim est voluntarium simpliciter quod est a voluntate preambula et mouente. Illud autem quod oritur voluntate concomitante et non prohibente vel precauente dum possit prohibere vel precauere dicitur voluntarium quodammodo vel interpretatiue pro eo quod talis deordinatio voluntati imputatur. Et hoc modo saltem omne peccatum veniale dicitur voluntarium. Quia nemo peccat venialiter nisi cum habet voluntatis usum. Nemo etiam venialiter peccat in eo quod nullo modo potest prohibere nec etiam potuit precauere. venialia enim peccata et si omnia non possint precequi nec prohiberi. nullum tamen est singulariter peccatum quod non possit prohiberi vel quod non potuerit saltem precauere. Licet enim aliquis sit status in quo necesse est aliquem cadere in aliquod peccatum determinatum. illud tamen statim potuit precauere. Et ideo si tunc peccauit voluntati eius imputatur. Quis tunc illud prohibere non possit. **T**ertio aliquod pecca-

num est voluntarium voluntate propria. et illud est omne peccatum actuale mortale. Sicut pater in auctoritatibus allegatis in primo sermone quadagesimalis de penitentia in prima parte. Quid igitur conuenit peccatores de iusto deo illis eternas penas comminante. Cur potius cor exhibere ad penitentiam non reuertitur. Quid agis infelix anima peccatrix. Excitare et euigila a somno mortis. non sperit tibi pater misericordiarum si tu volueris peccata deponere que sunt in tua voluntate praua fundata. Si tu volueris deo adiutore saluaberis. si tu nolueris imputabitur tibi. Et pro tuis scelibus perpetuo condemnaberis.

Quod peccatum pervertit hominis rationem et rationalem creaturam vilificat facitque similem bestiis. et de multiplici rationis consideratione. **C**ap. secundum.

Secundum nocumentum peccati dicitur rationis peruersio. Per peccatum quidem ordo rationis pervertitur in homine. quoniam cum homo rationalis sit secundum rationis regulam vivere debet que in super diuine regule merito debet subdi. Cum vero homo labitur in peccatum regulam rationis premitit. Sed pro intelligentia plenior tria sunt in hac parte de ratione considerata.

Primum de diffinitione.

Secundum distinctionem.

Tertium ligatio.

Quid est ratio. et quomodo in solis hominibus reperitur. **P**rimum quod est de ratione considerandum dicitur diffinitio. Diffinitur namque ab Alex. in tertio sume sic. Ratio est vius collatiua vnius ab alio. Ubi notande sunt aliquae theologicæ propositiones. Prima est quod ratio non est alia potentia ab intellectu secundum Tho. i. pre. q. lxxix. namque ut Aug. dicit. ubi sup. Ber. ad lraz. Illud quod homo irrationabilibus animalibus ancillit est ratio vel mens vel intelligentia vel siquo

VIII

alio vocabulo commodi appellat. s3
intelligere ē vitare intelligibile apphēde
re simplr. Ratiocinari autē est pcedere d
vno intellectu ad aliud. ad vitare intelli
gibile cognoscendā. Scda. ppositio q rō
nō repit. p pte in āgelis ex eo q ipi pfecte
possident fm modū sue nature cognitōne
intelligibilis vitat. r nō hnt necē pcede
re de vno in aliū. S3 simplr r absqz dis
cursu vitare rei apphēdūt. Et iō dicunt
intelligēte seu intellectuales s3tāte. ho
mies vō ad intelligibile vitare cognosce
dā pueniūt. pcedēdo de vno in aliū. Iō
dicunt rōnales. ex q rōcinari cōpat ad in
telligere. sic moueri ad dēscere. sicut acq
rere ad bte. qz vni est pfecte aliū ipfecti.
Manifestū ē autē q dēscere r moueri nō
reducūt ad diuersas potētias. s3 ad vnā
r eandē etiā in reb9 materialib9. qz p eandē
materiā aliqd mouet ad locū r dēscit i lo
co. Multo mag9 g p eandē potētia intel
ligim9 r rōcinamur. Tertia. ppositio. q
intelligētia nō ē alia potētia ab intellectu
Nā h nōmē intelligētia p pte significat
ipm actu intellect9 q est intelligere. vñ in
qbusdā lib9 de arabico trāslatis s3tāte
sepatē intelligēte vocant. p pte qz h mōi
sbe sp actu intelligūt. Apd grecos m di
cunt ipi āgeli intellect9 seu mētes Sic g
intelligētia ab intellectu nō distiguit sic
potētia a potētia. s3 sic actus a potētia
Quarta. ppō q rō nō repit in aīalib9 bru
tis. qm nō agunt iudicio libero ex pfecta
cognitōe finis cū deliberatōe. vt em in q
Tho. j. q. vj. Cognitio finis actōis in
brut9 ē impfecta. qz finē apphēdūt sine h
q cōgscāt rōnē finis r pportione act9 ad
finē. Et h cognitio in brut9 iuenit p sen
sū r extīatōne naturalē. vñ aīal brutū ap
phēdēs finē nō deliberat s3 sbito mouet i
ipm. Perfecta autē cognitio finis ē nō so
lū qn apphēdit res q est finis. s3 etiā cū
cōgscit rō finis r pportio ei9 qd ordinat
ad ipm finē. r talis cognitio pfecta cōpe

rit solirōnali nature. Ex q rōnal hō ab ip
sis brutis p rōnē distiguit. qd ad ei9 ma
ximā dignitatē accedit. Ob hāc rē Lice
t in li. de natura deoz ait. Quid ē pte in rez
natura hoīem mel9. in eo em solo ē rō. q n
hil pōt ē p pte. r idē in li. de legib9. aīal
h pūidū sagax acutū. plenū rōnis r p silq
quē hoīez dicim9 pclara qdā additōe a sū
mo deo asserim9 generari. Et in eodē li.
Quid enō dicā in hoīe s3 neqz i celo atqz
in tra rōe diuin9. r i. j. de officiis. Int ho
minē r beluā rē. Scdm rōis g iudiciū re
ctū cōponēdi sūt hoīm mores actusqz i re
riores ac extiores dirigēdi. Dic Lice. in
qōnib9 tusculanis ait. Min9 ai ē rōe bñ
vñ. r itez ibi. bñ adhibita rō cernit qd op
timū sit. neglecta hō mult9 implicat error
bus. Nihil sine rōe recte fieri p. r Sen
ad lu. Si vis oīa s3cēre tibi s3cēte rōe

De scda rōne superiori. s. r inferiori.

Scdm qd est cōsiderādū de rōe dī disti
ctio. Distiguit q pte in rōnē supiorē r in
feriorē. Rō supior vt colligitur ex dict9
Tho. in. j. pte. r in qōnib9 disputat9 de
vitare ē act9 intellect9 pur9 plectit supi
ora r etna. Rō inferior est act9 intellect9
p ue ista inferiora cōsiderat. Et he rōes non
sūt diuerse potētie. s3 vna q fm diuersa
officia r diuersos act9 qz h3 geminat et
distiguit. Sic eadē potētia sensitua s3
vñ. supiora vt corpa celestia solē lunā
r h mōi. r corpa trestria. metalla aīalia r
alia inferiora cernim9 r videm9. g multo
magis eadē potētia intellectua q rō dicit
tur supior vt inferior. etna r tpalia itue
ri v3. vñ Aug. li. xij. de tri. ait. Rō supior
ē q itendit reb9 etnis aspiciēdis vt cōsulē
dis. Et ipis etnis inspiciēdis itendit
sicut obiecto fm q eterna in seipis rō su
perior r templat. Sed rebus etnis cō
sequendis itendit tanqz medio fm q et
etnis ratio superior accipit regulas an
gendoz vel fm q eterna applicat ad di

Figenda voluntate et actionem. verbigratia. Cum aliquis per iudicium rationis de liberat de agendis ex hoc quod aliquid est deo acceptum vel diuina lege preceptum. vel prohibitum. tunc tale iudicium rationis attribuitur rationi superiori. Sed cum aliquis per iudicium rationis considerat de agendis per causas inferiores. utpote si tunc adulterium vel aliud peccatum non est faciendum considerando actus turpitudinem rationis dignitatem. offensam bonum. et quantum peccatum sit. Damnosum et inhonestum. tunc tale iudicium attribuitur rationi inferiori. Et principium vel habitus cui ratio superior attribuitur est sapientia. Principium vero vel habitus cui ratio inferior attribuitur est scientia. His vero duobus sapientie et scientie di recte opponuntur stulticia et ignorantia. Stulticia sapientie. Ignorantia scientie. Secundo vero utraque rationem superiorem et inferiorem homo peccare potest. nam peccatum cuiuslibet potentie consistit in actu eius. Ratio autem habet duplices actus. cognituum scilicet et directiuum. Ratio enim prima est cognitiua veri. et nunquam ratio in communi errat respectu veri. Et similiter voluntas nunquam errat respectu appetitus boni in communi. Et sic nunquam in eis est peccatum sed in particulari sic. Defectus autem rationis in cognoscendo verum causatur ex tribus ex omissione. ex electione. ex passione. Ex omissione. primo quando videlicet quis habet circa veritatem ignorantiam vel errorem. ex eo quod omittit scire vel cognoscere aliquid quod potest et debet scire. et tunc est peccatum defectus talis rationis. unde Augustinus. xxxvii. di. c. ultimo ait. Non omnis ignorans inuincibilis est a culpa. Sed ille ignorans potest excusari a pena eterna. qui que disceret non inuenit. Illis autem hoc cognosci non poterit qui habentes a quo discerent opera non

dedere. Nec ille. Secundo causatur defectus rationis in cognoscendo veritatem ex electione. quando quis affectat. et eligit nescire quod debet. et potest scire ut liberrius peccet. et talis defectus rationis aggravat peccatum. unde in Psalmo dicitur de sic eligente. Noluit intelligere ut bene ageret. Tertio defectus rationis circa cognitionem veri causatur ex passione. Sed aduertendum quod passio non absorbet rationem in vniuersali sed in particulari. unde quia voluntas sequitur iudicium rationis. Sicut ratio peccat ex aliqua passione iudicando hoc esse bonum quod non est bonum. Ita voluntas peccat in eligendo quando scilicet voluntas ex defectu rationis bonum aliquod eligit quod non debet. verbigratia. Accipiantur et proponantur tria. Duo vniuersalia et vnum particulare. Et primum est istud. nulla fornicatio est. mittenda. iudicium rationis in vniuersali est perfectum eo quod in vniuersali nunquam errat. Secundo proponatur alia vniuersalis hec scilicet. omnis fornicatio est delectabilis. In hoc etiam est perfectum iudicium rationis. Tertio ex his duabus propositionibus accipiat vna particularis scilicet hec. Accedere ad hanc mulierem est fornicatio. Tunc enim si ratio fuerit adeo fortis. ut nec etiam in particulari vincatur passione erit recta electio conclusionis. tunc enim continens eligit istam conclusionem negatiua particularem veram scilicet fornicationem non committere. Sed si ratio fuerit debilis. adeo ut a passione vincatur. erit peruersa conclusio electio. pura dicitur incontinens fornicationem delectabilem. Et ideo ad hanc mulierem accedere. et sic erit peccatum in ratione. Tertium considerandum de ratione dicitur ligatio. Repit quod est in multis ratione ligata. quod contingere potest ex quibus. Primo ex naturae sic ligatur in illis quod nascuntur amatores. et per totam vitam nunquam habent lucida intervalle.

Et his nihil imputat ad meritum vlt de
meritis qdqd illud sit qd opant siue de
genere bonoz siue de genere maloz. Et
his pot vult dari baptismus et chrisma
sed no alia sacra. ¶ Secdo ligat ratio ex i
firmitate supueni. vt mania. furia. fre
nesi et hmoi. Et si tal infirmitas impe
diat iudiciu rois fm omne tepus ita q
nunq habeat lucida interualla. Si ip
sa infirmitas accidit sine vlla sua culpa
pcedenti. tunc excusat oino in his q facit
de genere maloz. etia a pena tempali.
Argu. ad b. xv. q. i. c. aliquos. Sed si
no impedit infirmitas iudiciu rois fm
ome tps quin habeat lucida intualia
excusat. imo grauius inculpat in malis
si in illa infirmitate incidit culpa sua. sz
si sine culpa sua tunc excusat. ¶ Tercio
causat ligatio rois ex dormitoe. Et ideo
qequid accidat in somno. siue pollutio
siue aliqd aliud de se no est peccm. qz ibi
est ligatu iudiciu rois et arbitriu volun
tatis. ¶ Et si obijceret de salomoe qui
dormies impetrauit a deo donu sapien
tie. vt dr. iij. Regu. iij. c. ergo dormiens
pot mereri et demereri. Rndendu est q
salomoe no meruit in dormiedo sapiam.
sed qz sibi dormienti dederit sapiam deus
fuit signu pcedens desiderij. vt dic Au
gust. xij. sup Gen. ad lraz. et Lho. ij. ij.
q. cluij. arti. v. ¶ Quarto causat ligatio
rois ex turbatoe seu stupore. Sic fuit i
Loth qn turbat de scelere sodomitaz
qd ppetrare volebat in hospites suos
vultu flagitiu flagitio comutare. offe
redo filias. vt patz Gen. xix. Ubi notā
dū qz i Loth fuit duplex volūtas. vna
rois vel deliberatois q voluit hospites
ab iniuria liberare. et hec est comendan
da et imitanda. Alia fuit pcurbatōis. qz
filias crimini voluit exponere. et hec ē
aliqualit excusanda sed non imitanda.
Utz aut morali peccauit vide i traca
tu de timore iudicioz dei in scdo de iudi.

cio dei cōtra sodomā. ¶ Quinto causat
ligatio rois ex ebrietate. de q suo loco
dicem. Sed quā excusatoes hē pnt il
li in qbus ratio nō est ligata. et ad tāta
facinora sese imergunt. An nō est dure
exprobrāda eoz neqcia. aut ingritudo
nō acris condēnanda. Dedit illis benig
nus deus rois donū excellentissimū vt
rois lumie p viā incederēt virtuosam.
Ipi hō rōnem pueriētes brutoz more p
uas passiōes et malas cōcupiscēcias se
ctant. Nō cōfusio. o vilitas. o deniqz be
stialitas hoim pccōū. De qbz Aristot.
inqt. i. ethic. Multi quidē oino bestia
les vna esse pecudū vitā eligētes. Ad
hos loqf Lucreti vt refert Lactanti
li. ij. diu. insti. Nō curue i terras anime
et celestiu inanes. celū poti⁹ intuemini
ad cur⁹ spectaculū vos excitauit ille ar
tifer vester de⁹. Ille vobis vultuz sibi
mē dedit. vos ad terrā curuam. vos al
tas mētes et cū corpibus suis ad suum
pentē erectas ad inferiora dēpmittis. tā
qz vos peniteat nō qdrupedes esse na
tos. hec ille. Nō igit aia peccatrix cur nō
inspicis qnta est dignitas tua quā tibi
dignatus est largiri summū ille artifex
de⁹. Nō te pduxit lignū aut lapidē. nō
piscē vlt aue aut aial brutū. sed rōnalem
et mente pditā. sed dū in pccō iaces pe
iorefficeris et deterior omni bestia. Un
in ps. scriptū est. Nō cū in honore. sz
nō intellexit cōparat⁹ ē iumētis insipi
entib⁹ et filis fac⁹ est illis. Que vba sic
exponit Chriſt. in ome. ascēsiōis. Pecc⁹
est cōparari qz nasci. Naturaliter non
habere rōem tolerabile ē. hominē hō ra
tione decoratuz irrōnabili nature cōpa
rari volūtatris crimē est. Et Aristot. de
hoc sic loqitur in. vij. ethic. Noies di
cunt sicut dī ppter stutis excellētiā.
hō aut prauus deterior est bestia. Et in
poli. Sicut optimū oim aialū hō. ita
a lege et iusticia separū pessimū omniū
b

Ex his Boetius libro .iij. de consola-
tione aff. milar. avaros lupo. biligues
z litigiosos cani. dolosos duplices et
astutos vulpi. iracundos frementes leo-
ni. timidos in via dñi. cervo. incōstan-
tes z leues aubus. pigros asino. luxu-
riosos porco. z iracundos furore dei
gros immanissimis beluis.

Que peccatū facit hominē seruū. cōm
vera libertas est viuere fm. virtutez. et
qñ libertas ē magnificiēda precipue
libertas animi. **Cap. iij.**

Quēru nocumentū pccū dicitur
libertatis sibiugatio. facit enim
hominem seruū. priuatqz vera
libertate. Ad qd clari⁹ habendū notare
debem⁹ fm magistrū in scōo. di. xrv. q.
triplex est libertas.

Prima a miseria.

Secunda a necessitate.

Tercia a peccato.

Prima libertas est a miseria. z hec
est libertas plena atqz pfecta. s. libtas
glie que erit i patria. De hac sic loquitur
apłus ad Ro. viij. c. Ipa creatura liba-
bitur a fuitute corruptōis in libertatez
glie filioz dei. Et h̄ erit qz nihil erit ibi
inclinās ad malū. nihil oppmēs qz ibi
erit libertas a culpa z a pena. Et d̄ hac
apłs ad Gal. iij. c. ait. Illa q̄ sursum ē
hierlm̄ q̄ est mater nostra libera est. Li-
bertas itaqz plena atqz pfecta erit quā-
do nulle erūt inimicie. qñ inimica no-
uissima mors destruetur. Jō qdā deuo-
tus ait. Quid hac vita beat⁹ vbi nō est
paupertatis merus. nō egritudo in becil-
litas. nemo ibi leditur. p̄o irascit. inui-
det nō. cupiditas nulla exardescit. nul-
lū ibi desiderū. null⁹ ibi diaboli mer⁹.
inuidie nulle. Terror gehēne pcul. mors
neqz corpis neqz aie. sed immortalitas
munere vite icūda.

Secūda libertas est a necessitate. qñ
aliqd a nullo simpliciter cogi pōt. et h̄

modo liberū arbitriū dicitur liberū taz
ante pccū q̄ post ita in bonis sicut in
malis. Tercia est libertas a pccō de
q̄ scribit. ij. ad Lthorin. iij. c. z terra de
regula. c. liz. et. xij. q. ij. c. Ducfūr. vbi
spūs dñi ibi libertas. Et de hac Hiero-
nym⁹ ad cellantiā ait. Sola apud deū
libertas est nō seruire peccat⁹. Et i cpi-
stola ad paulinū de platone ita reulit.
Lū lras toro q̄si orbe fugientes pscd̄
captus a piratis z venūdatus tyranno
crudelissimo paruit captiuus vincit⁹ et
seruus. qñ quia p̄lus maior cmente se
fuit hic ibi d̄. Plaro maior. Dionysio.
qz ipe p̄lus excolebat stutes. tyrannus
h̄o Dionysius vicis s̄dabat. Ambro-
in eplā ad simplicianū ait. Non natu-
ra seruū facit sed insipiciētia. Nō manu-
missio libez sed disciplina. Et Boe. li-
bro. j. de cōsolatē. Ob̄perare iusticie
sūma libertas est. Et Aug⁹ in li. iij. de
ciui. dei. c. iij. Bonus si seruiat liber est
Malus autē etiā si regnet seruus est
nec vni⁹ hois s̄ qd grau⁹ est tor de mo-
niorū quorū vicioz. Et Seneca ad
Luallū. Philosophie seruias vt tibi
cōtingat vera libertas. Et Luce. in rhe-
io. J̄s liber est existimādus q̄ nullitur
pitudini seruit. Et idē in padoris. Di-
cū ē ab crudelissimis nemine nisi sapi-
entē liberū esse. Et itez ibi. Dis sapiēs
liber. dñs stultus seruus. Qui libere im-
perabit q̄ nō pōt suis cupiditatib⁹ im-
perare. Et post multa concludit. Quis
neger cēs leues. cēs t̄m̄qz improbos.
c̄s seruos. Et h̄ scrib̄ ē in historia trās-
marina. qz bragmani scribentes alean-
dro magno dixerūt inter cetera. Tū ho-
stes exteriores expolias. vt interiores
nutrias. Tū hoies tue futuri subjeis
z in⁹ tuis interiorib⁹ seruus. Quātū
h̄o hec libertas que in animo mūdo re-
sider magnificiēda sit cōsiderem⁹ qñ
libertatē a corpali fuitute iuris cōsulri

comendat et tollit futurumque ipsam as-
piciant. Scribit enim ff. de re. iur. l. libras.
Et insti. qui et ex qui. cau. manu. n. pos.
§. Sed cum libertas. Libras inestima-
bilis res est. et oib. reb. fauorabilior. et
ff. de fidei. lib. l. pag. Non testat aliqd
grati librate. Et ff. de vbo. obli. l. liber
ho. Et ff. de his q. deie. vl. effuderunt. l.
fi. liber ho. estimatores non recipit. Et ff.
de re. iur. l. futurum. Seruitus morti eq.
paratur. Idem aut. de nup. §. Si vero.
Pro ista libertate tueda fugiendaque fui-
ture romani tanta pegerunt digna laude
de qbus ita refert Aug. li. v. de ciui. di.
c. xviij. Nec sunt duo illa libertas et ci-
uitas laudis humane q. ad facta copule-
re miranda romanos. Ipi etiam gentiles se-
pissime ut iugum futuris declinarunt sibi
ipsis mortem intulerunt. Narrat Paulus
corinthios lib. v. q. anno ab vrb. condita
sececesimo. xxviij. Quintus marci con-
sul galloz genit. s. bradice alpiu. suu. id
est in pedemontiu bello aggressus est.
Qui cu. seromanis copiis circūseptos
videret bellosq. ipares fore intelligeret.
oculis cōiugib. ac liberis i. flamas sese
picere. N. nulli insup. ferro. aliq. suspē-
dio. aliq. abnegato cibo sese cōsumpsert.
Nullusq. oino vl. paruul. sup. fuit qui
fuitus cōdi. oem vite amore toleraret.
Sic et has dubalis vxor. vt Valer. scri-
bit in Rubri. de fortitudine capta carta.
gmo. et tā flama successa in aqlmē palaciū
anto se cōsecedit. vbi postq. sua et suoz
fata deplozauit tā vndiq. dñante flama
in incendiū profiliuit. Escolapij etiā sa-
crū fugitui et rāsfuge occipabāt. q. vix
ps. vltro se flamis iniecit. Cū goim sa-
piētū iudicio libras animi bñ recreq. vi-
uētis lōge sit pñtior librate corpis. ita
et fuitus pñtū gñssima ē cēsenda. ipaq.
fugienda. Quare vt etiā Quidi. refert li-
bro. i. de remedio amor. Utile. ppositū
seuās exiguere flamas. Nec suū vicij

pecc. habere suū. **¶** Et pñtē itaq. aia
peccatrix et sidera q. vilis facit es ni-
mis. q. ingra. deo q. terōis munere dora-
uit. volūtatēq. cedit liberā s. ad bonū
inclinatā. q. ta ve sit miseria fuitus tue
Que si voluer. pñtiam resurgere mor-
a nocumētis pñctis liberaberis obrine-
bisq. parā et oblatā tibi grām. et tandē
glām sempiternam. Amen

¶ Dñica q. n. quagesime de penis tpali-
bus sepissime aduen. enab. pñt. pñtā
Sermo tertius

Respice. Verba sūt re-
de pñtis nri
originaliter Luce. xviij. c. et in
euāgelio hodierno. Si villo vnq. tpe ce-
ci facti sunt peiores. h. maxime diebus
istis euēisse aspiciū. nā vidim. chri-
stianos pñtiosā diu i hac italia nra cō-
cussos terrozib. guerraz. pestilētiarū.
inuasib. s. pñtiosā thureonū. et tñ pau-
cissimi repunt q. hec oia ascribat recti-
sime iusticie dei vindicatis pñtā maloz.
Quinimo post vniuersales peitē q. cau-
tates plimas pñe euacuauit q. remase-
rūt. nescim. q. de iudicio et nō sunt extri-
ci. et alijs. de terrores effecti sunt et ad q.
libet noxia vicia ardent. q. pñt. sei
mergūt. nulla ē vniuersal. facia i forma-
tio. nulla emēdatio pñtōū. Propterea
in h. finē statui dicere de nocumēto pe-
ne tpalis q. pñt. oipotēs irrogat sepe
nūero popul. obstinat. Possū. ei di-
cere vnicuiq. pplo. vnicuiq. ciuitati. re-
spice. q. pñt. iniquit. boim mltiplicare
sūt tribulatores vire q. de. etiā in pñt. se-
culo multonēs punire disposuit. Dice-
m. q. de ista tpali pena et puniōne. de q.
tria mysteria erūt contēplanda

¶ Prīmū dicitur veritas rōnis
Secūm dilatois **¶** Tercū inflictois
¶ Ex pñtē rēpales. s. et estilentie. guer-
re. fames. terremot. et filia immūtiunt

q iusto deo ppter iniquitates z scelera po
puloꝝ

Capitulu primu

Primu mysteriu declarandu de
tpali punitōe peccatoꝝ dī ve
rificatiois. In quo cōfutāda ē
infidel opinio illorū q dicit mala tpa
lia nō ppter pctā sed ppter astroꝝ in
fluentia aut aliā aliquā latentē causāz
naturaliter euenire. Quib⁹ ostendēdū
est q p sepe agustie. fames. guerre et pe
silentie z hmoi pueniūt a deo iusto iudi
ce ppter scelera z pctā hoim puniēda.
Hoc pbat auctoritatib⁹ z exēplis scri
pture scē. Sicut patz Leuit. xvj. c. et
Amos. v. c. z. xlvi. di. decretorū. c. sed
illud. z. xix. di. c. anastasi. z. lvi. di. ca.
Si gens angloꝝ. z. xxiij. q. iij. c. Si ea
z. xxiij. q. ij. c. nō turbat. z. j. q. iij. c. Ec
clesiaz. d. his ita. z. viij. q. j. c. Salsira
ris. z. xv. q. j. c. nechis. z. c. Illa. z. xvj.
q. j. c. reuertimini. c. Et rēpois q̄litas.
z. xxiij. q. iij. c. guillisan. z. de pe. di. j.
c. Mensurā. z. xxiij. q. iij. c. Si quos.
z. xxiij. q. v. c. ad fidē. et. c. qd ergo. Et
xxij. q. viij. c. flagitia. Et in auctēico
Ut nō luxuriēt contra naturā. Et Bo
naueturā in scō. di. xxxvj. ait. O ois
pena aliquo mō respicit culpāz. vt po
suim⁹ plene in qd: agēs mali de pñia in
fmone de ira dei. Sz hec oia confirmāt
exēpla innūera vt sic dicā. ex qbus h lo
co aliq inducem⁹. ¶ Primū exēplū est i
primis gentib⁹ quozū pctō inducere sūt
in hūanū gen⁹ tot penalitates. tot cala
mitates. tot erūne. tot labores. tot gēmi
tus. z. terribilissima oim inimica mors
a qb⁹ oēs filij adā essent exēpti si ipē n
peccassz. Propter peccatū itaqz dictū
fuit sibi Gen. iij. c. Maledicta terra i
ope tuo. In sudore vultus tui vesceris
pane tuo. Et eue. Multiplicabo erū
nas tuas z cōceper⁹ tuos. In dolore pa
ries filios tuos. ¶ Scdm exēplū fuit
in illis q pierunt in diluuiō tpe noe. de

quib⁹ dicim⁹ in tractatu de timore iudi
cioꝝ dei. Dixit em⁹ de⁹ ad noe vt scribit
Gen. vi. ca. finis vniuerse carnis ve
nit corā me. Repleta est terra iniquitate
a facie eoꝝ z ego dispdam eos cū terra.
¶ Terciu exēplū est de egyptijs decem
plagis p̄cussis ppter crudelitātē quā exer
cebāt in populū dei. vt patz Exo. ix. c. xi.
z. xij. c. z. j. q. iij. c. Jc peccato. ¶ Quar
tū exēplū ē de zodomitis q pierūt igne d
celo misso in eos ppter nefandum illō
viciū. vt patz Gene. xix. ca. ¶ Quintuz
exēplū ē de egyptijs psequētib⁹ filios
israel in mari rubro q submersi sunt iu
bente deo qsi plumbū in aquis vehemē
tibus. vt ponit Exo. xxiij. et. xv. caplis
¶ Sextū exēplū ē de amalechitis impe
dientib⁹ filios isrl. de qb⁹ dixit dñs ad
moysen. Delebo memoriā amalechita
rū de sb celo. Exo. xvij. c. ¶ Septimuz
exēplū est de filiis isrl quos p̄cussit do
minus p̄reatu vituli. vt scribit Exo.
xxxij. c. z ceciderunt vna die vigintrria
milia. ¶ Octauū exēplū est de ipis ad
huc filiis israel qñ ppter pctā accensus
ignis deuorauit extremā prem castroz.
vt habet Num. xj. c. ¶ Nonū exēpluz
de eis dē qñ adhuc carnes erāt in dentib⁹
eoꝝ. z ecce furor dñi cōcitatus in popu
lū p̄cussit cū plaga magna nimis. voca
tusqz est ioē ille sepulchra cōcupiscen
tie. ibi em⁹ sepeliere pplm q desiderauē
rat carnes. ¶ Decimū exēplū ē d mur
muranib⁹ cōtra moysen z aaron quan
do egressus ignis deuorauit pplm. sue
runtqz p̄cussi tredecim milia z octogin
ta. Num. xvj. c. ¶ Undecimū exēpluz
de murnuranib⁹ de deo qñ misit dñs in
populū sp̄cnes ignitos. Num. xxxj. c.
¶ Duodecimū exēplū Judicū. iij. ca.
qñ filij israel ppter p̄cām fuerūt traditi
in manu regis mesopotamie octo ānis
¶ Tredecimū exēplū ibidē qñ ppter pec
catū fuerūt traditi regi moab decē z octo

XI

annis. Decimūq̄rtū Judiciū. iij. c. qñ
 ppter peccatū traditi sunt in manu regis
 chanaan. xx. annis. Decimūq̄ntū exē-
 plū Judiciū. vj. c. qñ ppter peccatū dati su-
 erūt in manu regis madian. vij. annis. Se-
 decimū Judiciū. x. c. qñ peris veteribus
 iugentes noua tradidit eos de⁹ in man⁹
 philistinorū ānis decē et octo. Decimus
 septimū exemplū ē de peccō elarōnis da-
 uid qñ nūcrauit populū. vt br. ij. Reg.
 vlti. c. xj. palipo. xij. c. xj. q. viij. s. his
 ita. r. de pe. di. ij. c. fugerat. Propter illō
 nāq̄ peccatū p̄ierit ex peste a deo imissa
 septuaginta milia viroz. Decimū octa-
 uū exemplū ē de sennacherib. iij. Regū
 xij. c. ppter cui⁹ peccatū angel⁹ dñi per-
 cussit in castris assiriorū et interfecit cetū
 octogintaq̄q̄z milia viroz. Decimū
 nonū exēplū ē de populo iudaico. quem
 ppter peccā dedit de⁹ in manu nabucho. io.
 nosor capta ciuitate scā rēdubita tēplo
 q̄ destructo. iij. Re. vi. c. xj. palip. xxx
 vj. c. Decimū exemplū ē de antiocho
 diuina brute flagellato. ppter supbiā et cru-
 delitate. ij. Macha. ix. c. Decimū
 p̄mū exēplū de q̄draginta duob⁹ puer⁹ la-
 cerat⁹ ab yrlis ppter peccatū q̄ illuserāt heli-
 seo dicētes. ascēde calue. iij. Regū. ij. ca.
 Decimūscdm exēplū ē de dauid. cui
 dictū fuit a nachan. Quia blasphemare
 fecisti nomē dñi idcirco morietur fili⁹ tu⁹.
 q. s. nat⁹ fuerat ex berfabee. et sic factū est
 ij. Reg. xij. c. Decimūterciū exēplum
 est de ezechia rege iuda q̄ egrotauit vlti-
 ad morē. vt notat Isa. xxxv. c. Et hoc
 ppter peccatū ingratitudinis vel supbie de vi-
 cio: ita habita seu libatōe ab exercitu sen-
 nacherib. Decimūq̄rtū exemplū ē de
 maria sorore aaron q̄ punita fuit lep. p.
 ppter murmuratōem factā contra moysen.
 Num. xij. c. Sūt et alia exēpla in sc̄ptu-
 ris diuis q̄ cā breuitatē missa facimus.
 Ex q̄bus oib⁹ appareret luculter q̄ p-
 ppter peccā sepissimē flagellant homines a

deo. Sic etiā de corpali infirmitate dicitur
 de pe. r. re. c. cū infirmitas. q̄ nōnunq̄ p-
 uenit ex peccō.

¶ Deus non semp punit in hac vita
 peccātes. et q̄ iuste illis tribuit et rōnabi-
 liter sua dona et bñficia. Cap. ij.

¶ Secundū mysteriū declarandū
 de spali punitōe peccōz dicitur dilati-
 onis. In q̄ q̄rere pleriq̄z solent.

¶ Cur de bñdictis nō sp punit peccōres i
 p̄senti vita q̄nimo et sua illis largit bñfi-
 cia. et licz inscrutabilia sunt opa dei. tamē
 nō desunt q̄ dicāt cū Hier. xij. ca. Qua-
 re dñe via impiorū p̄spat. et bñ est his q̄
 opant malū. et cū Abacuc. j. c. Quare n̄
 respicis sup iniq̄ agentes et taces deuorā-
 te impio iustiorē se. nā vt Boe. inq̄t in. j.
 de p̄sol. Quāras rez lubrica v̄lat fornia
 vices. p̄mit in fontes debita sceleri noxia
 pena. At pueri residēt cella mores so-
 lio scāq̄z calcant later obscuris cōditab-
 tus clara tenebris. Et in. iij. de p̄so. Im-
 pante et florēte neq̄tia vitē nō solū pre-
 m̄is carer. verūetiā sceleratoz pedibus
 p̄culcat. Pro hui⁹ dubietatē amorē di-
 cere possum⁹ q̄ p̄ssim⁹ p̄r de⁹ nō sp in
 hac vita punit peccātes et eos lōganūmi-
 ter tolerat p̄cipue ppter tria.

¶ Primo ppter remuneratōem

¶ Secūdo ppter ostensionem.

¶ Tercio ppter reseruatiōem.

¶ Primo deus non punit semp in hac
 vita peccātes s̄ sua illis impartit bona
 ppter remuneratōem. nā mali faciūt q̄daz
 opa de genere bonoz q̄ de⁹ irremūerata n̄
 vult relinq̄re. et potissimū cū ip̄e coḡscat
 mltos peccōres ppter suā impenitētiā et
 obstinatōez fore dānādos. Hinc Gre. d
 pe. di. iij. s. q̄quā ait. Laudū nobis est
 vt si forte aliqd boni agim⁹ in p̄nti se-
 remuneratōez accipiam⁹. ne forte dicat
 nobis. Receperāt mercedē suā. nisi em̄
 diues epulo aliqd bonū egissz vnde in p̄-
 senti seculo remuneratōez accepissz. neq̄

Abraha ei diceret. recepisti bona i vita
tua. hec ille. Sicut itaqz sunt bona o/
pera q perones exerceat. sic retribuit qñqz
illis deus. Si cleofynas faciunt ecclesias z
pauprima loca visitat. diuitias eis de/
donat. Si ieiunant et corp⁹ affligunt deus
i n recopentatores sanitare sibi z familie
largit. et sic de alijs. Pro qbus dicere
possum⁹ illud Math. vj. ca. Ame di/
co vobis receperunt mercedē suā. Et h
timēda ē pspitas nimia ab his q pecca/
re nō desistunt. qz vt dī in glo. xxi. q. ij. ca.
Si qliber. Prosperitate habes in hac vi/
ta spem pducit in eterna. Et Piero. i suo
trāitu ait. Signū manifeste dānatiōis
est qñ malo oia pspā accidūt. Et Greg.
vj. morat. Successio bonoz tpalū sig/
nū est reprobatois. Talib⁹ em bonis tē
palibus merent⁹ z sepe decipi p sua mali
cia pctōres. vt Aug. refert. xi. li. de ciui/
dei. c. ij. Propterea idē Aug. sup ps. dic
Nemo gratulet⁹ hoi q pspat in via sua.
cui⁹ pcis tēst vltor. et adest laudator.
Maior hec ira dñi est. Irrauit enim
dñm pctōr vt ista patiat⁹. i. vt correctōis
flagella nō patiat⁹. Et Prosper inquit.
Qui se pcis gaudet feliciter vti infelix
nimis ē pspitare sua. Hec oia dicta sūt
qm dū sic in pspitare pñenti viuūt mali
signū est qñqz q priuandi erūt gaudijs
padijs. Secō nō punit statim de pctō
res ppter ostensionē. vt sic oñdat bent/
gnitatem suā q tāta est vt etiā inimic⁹ su/
is pctōrib⁹ bñfacere velit. Sūt ipi pctō
res inimici dei. vt Aug. dicit de pe. di. iij.
c. Sūt plures. z in. xij. li. de ciui. dei. c. iij.
Et nihilomin⁹ vt vteos ad pñiam alli
ciat. vt si viderit impenitētes i b sua re
luceat bonitas oim suaz creaturaz im/
partitur obsequia. z pluit sup iustos et
iniustos. Math. v. c. Tercio de i hac
vita pctōres tolerat. ppter refuatores. q/
niā alia pena quior qz pñens z durior ē
illis refuata. Ideo Lbrs. de pe. di. iij. s.

qñqz dicit. Nemo vidēs malignos pspi
tare habere turbet. Nō est hic retributō
malignitatis neqz furis. ac si aliqui cō
tingat vt aliq sit retributio vel malicie
vt virtut⁹. nō in fin q dignū ē s3 simpli
citer. veluti qdā gust⁹ iudiciū vt q resur/
rectōem nō credūt talib⁹ doceant. Qñ ita
qz videm⁹ malignū dītescere nō subrua
mur. z qñ videm⁹ bonū mala pati nō tur
bemur. h corona illic supplicia. hec ibi.
Et Aug. li. j. de ci. dei. c. vij. Placuit di/
uine pudentie ppare in postez bona in
stis qbus nō fruent⁹ int⁹ fti. z mala impi
is qbus nō ex cruciabunt boni. Ista pō
tpalia bona z mala voluit de⁹ vt nōqz eē
cōia vt nec bona cupide⁹ appetant que
z mali quoqz habere cernunt. nec mala
turpiter eurent. in qbz z boni plerunqz
afficiunt. Interest autē plimū qualis sit
vltus vel caz rez que p spe. vel caz q di/
cunt aduersē. Nā bonus tpalib⁹ nec bo
nis extollit nec malis frangit. Malus
autē huiusmodi infelicitate punit. qz se
licitate corripit. Qñdit in deus sepe in
his distribuēdis euidēt⁹ opatores suam.
Nā si nūc oīe peccm manifesta plecterz
pena nihil vltimo iudicio suari putaret⁹
Rursus si nullū peccm apte puniret ei⁹
diuitas nulla esse puidēcia diuina crede/
ret. Sūt in reb⁹ sedis si nō eas de⁹ qbus
dā percentib⁹ euidentissima largitate cō/
cederet nō ad eū ista pñere diceremus.
Itēqz si oib⁹ ea percentib⁹ daret nō nisi p
pter talia fñia seruicdū illi esse arbitra/
ret. nec pios nos faceret talis fuit⁹ sed
pōt⁹ cupidōs z auaros. hec ille. Et. vi.
q. j. c. si oia scribit. Si oia in b seculo vi
dicanda essent. locū diuina iudicia non
haberent.

Quare deus dñ ppter pñā tpaes pe
nas immitit. z etiā quare psep c suos a/
micos et suos affligit. z nō semp bonis
largit bona in vitapñenti.

Capitulu tertium.

Tertium mysterium cōreplandū dicitur in inflicto. in quo inuestigādū est quare pūssim⁹ deus has penas rēales infligit etiam bonis et amicis suis. Ad qd̄ rēdere possum⁹ qd̄ id cōuenientissimē facit triplici ratione.

¶ Primo ratione mediacionis.

¶ Secūdo ratione illuminationis.

¶ Tercio ratione glorificationis.

¶ Primo de⁹ penis rēalib⁹ afficit etiam illos q̄ iuste viuūt. p̄pter medicatōes. Talē q̄ppe tales pene et tribulatōes p̄sentis vite ad medicinā aie siue purgatiuā siue sanatiuā siue p̄seruatiuā. Sūt p̄mo aie medicina purgatiua. Nemo cū est qd̄ de cōlege saltem in aliq̄ p̄cā veni alia nō labat. Un̄ Grg. in pastoralibus ait. Nō est qd̄ ita bñ viuāt vt aliq̄ genus nō delinq̄. Et Lactāti⁹ li. vi. Nō pōt esse tā circūspect⁹ tā prudens qd̄ non aliq̄ labat. Et Paul⁹ Ro. vii. c. Qd̄ nō lo malū h̄ ago. video aliā legē in mēbris meis repugnantē legi mētis meae. Et Jo bānes p̄ma canonica. c. j. Si dixerimus qd̄ peccatū nō habem⁹ ip̄i nos seducim⁹. et vitas in nob̄ nō est. Et in autē de monachis. s. triennū. Hūana natura labit ad delicta. Ob id de⁹ ad p̄cōz illoz purgationē sepe suos q̄s diligit visitat et flagellat. et licet h̄ eueniat q̄nq̄ dū puniunt mali. illō m̄ qd̄ mal⁹ et reis inferit ad vīdiciā et p̄vitiōem ip̄is bonis accedit ad purgatiōem. Un̄ Aug⁹. li. j. de ci. dei. vbi s. inq̄. Boni et mali p̄pter afflicti sūt. nec ideo distincti nō sunt. qz distincti nō est qd̄ vtriq̄ p̄pessi sunt. Manet enī dissimilitudo passioz etiam in similitudinē passioz. Et h̄ s. b. eodē tōmēto nō est idē vit⁹ et viciū. Nā sicut s. b. vno igne aur̄ rutilat palea fumat. et s. b. eadē tritura stipule cōmuniunt frumēta purgant. ita vna eademq̄ vis irruēs bonos pbat purificat reliquos malos dānat vastat et exterminat. hec ille. ¶ Sūt secūdo afflictōes et

rēales pene aie medicina sanatiua. Soler q̄ppe euenire plerūq̄ vt m̄lti spiritū p̄mptū habeant ad dei volūtātē explendā. s. carnē infirmā. qd̄ a deo gūissimis tēp̄atōib⁹ q̄nq̄ verat. vt nulla alia via eis meli⁹ possit sbueniri q̄ p̄ inflictas tribulatōes iusto et pio iudicio dei. sicut exemplū est notabile qd̄ Hiero. cōmēorat in eplā ad Rusticū monachū d̄ illo greco adolefcere qd̄ nō poterat vlla abstinentia flāmā carnis extinguere. de q̄ vide in s̄mone nr̄o de patientia. tractatu de timore iudicioz dei. ¶ Sūt adhuc pene p̄fate sicut medicina p̄uariua qd̄ aie sbuenit ne in p̄cā labat. qd̄ fieri solet p̄ nimie p̄spirantis abūdantiā. nā Boe. ait. li. ij. d̄ cōsola. Ego pl⁹ hoib⁹ reoz aduersam q̄ p̄sperā pdesse fortunā. Illa sp̄ spēs felicitat⁹ blāda mētē. hec sp̄ s. est. illa fallit. hec q̄struit. Postreō felix a vero bono blādumētis deuos ducit. aduersa plerūq̄ qd̄ ad vera bona reducens ilico retrahit. hec ille. Propt̄ea cū de⁹ flagellat iustos et amicos suos p̄pter vtilitatē illoz signū ē paternē dilectōis. Un̄ sapiēs puer. iij. c. ait. Disciplinā dñi ne abijcias nec deficias cū ab eo corrip̄s. Quē ei diligit domin⁹ corripit. et q̄si p̄r in filio cōplac⁹ sibi. et Eccli. xxx. c. Infirmitas gūis sobriam facit aīaz. Et apl⁹ Heb. xij. c. Dūc diligit de⁹ castigat. flagellat aut̄ oēs filiū quē recipit. ¶ Facit ad h̄ exēplū bñ frāci sci qd̄ a deo infirmitate corpali p̄cussus salutaret cōsecur⁹ ē mēs. de q̄ sic scribit Bo nauē. Iḡrabat adhuc adolefcēs curs⁹ terrenis implici⁹ celest̄ allocutōis archanū donec facta manu dñi sup̄ euz et castigatus fuit exteri⁹ plixi lāguor⁹ gūedine et clarificat⁹ interius sc̄is p̄is vinctōne. Secūdo de⁹ afficit rēalib⁹ afflictōib⁹ eos q̄ iuste viuūt et ip̄os adhuc ip̄ios p̄pter illuminationē. Talz nāq̄ aduersitas b⁹ sc̄culi et bōis et mal⁹ ad illuminatōz intellexit. qd̄ quidē bonis cedit ad meritū et leticiā.

malis ho ad confusione atqz mesticia. qm
p tribulationes inducit triplex cognitio.

Prima dei.

Secunda sui.

Tertia mundi.

Prima est cognitio dei q sepe uero
obtenebrat in mēte ex fumo tpalis p spe
ritatis. Ob qd Lactantius li. ij. diuinaz
institutionū ait Lū marie de ex memoria
hoim elabit eū beneficijs ei fructes ho
norē diuie indulgēte dare debet. At ho
si qua necessitas qzuis pserit. tūc deum
recordant. Si belli terror infremuit Si
morboz pestifera vis incūbit. Si alimē
ta frugibus lōga siccitas denegauit. Si
seua tēpestas. Si grādo ingruit ad deū
p fugit. a deo petit auxiliū. de vt sbueni
at oratur. Si qs in mari vēto semere ia
ctat. hūc inuocat. Si qs aliq vt afflicta
hūc potit implorat. Si qs ad extremaz
medicadi necessitatē deducit victū pab
expofcit. hūc solū obrestat p ei diuinuz
atqz vnicū nomē hoim sibi misericordiā
querit. hec ille.

Secunda est cognitio
sui. Multi em ex pspitate nimia seipos
deificat. Sed in tribulatione adueniente co
gnoscat infirmitatē mortalitatis sue. Sic
Antioch⁹ supbus. vt dicit. Nach. ix. e.
flagellatus a deo cognouit suā puitatē
z dixit. Iustū est sibi dū cē deo z mortale
nō paria sentire dō. z Herodes agrip
pa vt narrat Iosephus in spectaculis
ludis vbi vocib⁹ vulgi de⁹ appellabat.
iprouiso dolore pcellus dum sui de fere
bant eū nō valentē p se icedere suspirās
z gemēs dicebat. En ego vester deus du
cor ad mortē. **T**ertia est cognitio mū
di. facit aduersitas vt cognoscat huius
vite miseria neqz qratū eius bōa qsi fe
licitatē. **S**o Aug. li. de xbis dñi ait.
Idcirco de⁹ felicitatib⁹ hui⁹ seculi ama
ritudinē misceat. vt alia qratū felicitas
cuius dulcedo nō est fallax. **T**ertio de
us affligit bonos z iustos ppter gloriifi

cationē. facit em aduersitas ad glām in
storz q illam equo animo ferunt quoniā
augentur in ipsis tria.

Primū est digna laudatio.

Secundū diuina associatio.

Terū eterna premiatio.

Primo auget in amicis dei tribulatio
digna laudatio. qz iudicio oim sapientiū
hūus animi in sufferētia rez aduersaruz
magnificat. Cū Luce. in li. d. oratore ait
Magna laus z admirabilis videri solz
tulisse casus patiēter aduersos non fra
ctū cē formā retinuisse in rebus aspēris
dignitatē. Et idē in scdo de offi. Nō iu
stus ē potest q morē q dolorē vel egesta
tē timer. Aut ea q his tria sūt cōtati an
teponit. **S**ecdo auget in amicis dei tri
bulatio diuina associatio z mirāda cōfor
tatio. vñ in ps. xxxij. David Iux inquit
est dñs his q tribulatio sūt corde. In af
flictione posito stephano leuite oñdit ce
los aptos z vidit iesū stantē a dextris vir
tutis dei. Sanctā bartherinā cōfortauit
visitatione angelica. Sanctā agnetā defē
dit a corruptorib⁹ z liberauit a flammis
Sanctā lucā tāto pōdere fixit atqz fir
mauit vt nechoies nec trahentes boues
potuerint illā mouere. z sic de reliquis.

Tertio auget in amicis dei tribulatio
eterna pmiatio. Quo em gūionib⁹ hic pe
nis exercētur copiosi pmiū bñtūdis ēt
accepturi. Impū ho vt in plurib⁹ a deo
flagellis celi z de ipo desperat z i sua ma
licia obstinati deteriores fiūt. Et post tē
porale in eos illatā vindictā ad eternas
penas destinant. Respice igit o pecca
trix aīa qz peccatū displicet deo nro. p q
ille q natura misericors ē z clemens ira
scit z indignat. Illuminare cum ceco z re
uertere ad patrē misericordiaz q patissi
mus est suā grām tibi dare z demū gliaz
sempiternā Amen.

Seria quarta cinctū De tribus nocu
mentis peccati. ppter q vnus qsqz in pecc

caro existēs ad patriam reuerti debet.

Sermo quartus

Reuertimi

Oni ad me piissimi patris dei
uiuētis sba sūt ista origina
liter Joelis. i. c. i. in epistola hodierna.
Differūt de die in diē pēiores ifelices
reuerti ad dñm. illos benigne vocantes
qm̄ q̄ dicta sūt de nocumētis pēi aut no
lūt credere aut pua z minima putāt. Sz
reuera q̄uis gūissima sint z merito pon
derāda tñ pē illa vndiqz alia se offerūt q̄
bus apparet q̄ pīculosus ē stat⁹ illorū
q̄ lerant in malis z gloriā i malicia sua
Hi sūt q̄ dei patris lōganimitatē pē
nūt. misericordiāqz ei⁹ i finitā exhorrent
hos ad patriam iuitat i sba pphē. Quos
z nos hortari debem⁹ vt id pmpre faci
ant z expēdite. qm̄ nil hōi cuiusqz formi
dabili⁹ ē debet q̄ in pēo obdurare per
sistere. Ea pphē in pñti fmōe d̄ trib⁹ alijs
nocumētis peccati dicemus.

¶ Prīmū dicitur separatio.

¶ Secundum infatuatio.

¶ Tertū contristatio.

¶ Ex pēiā aia sepat a dō nō solū pphē
multa. sed etiā ppter vnū mortale. et q̄
grauē dānū sit ista separatio.

¶ Capitulum prīmū.

Primū nocumētū pēi d̄ separatio
Loīso nāqz q̄ q̄s mortaliter pec
cat sepat z clōgat a deo sūmo et
pamādo bono. Vbi p̄telligētia plenio
re tria erūt dubia declarāda.

¶ Prīmū viz possit quis per peccatuz
separari a deo.

¶ Secundum vtrum per vnum actum
peccati pēdat caritas dei.

¶ Tertū viz sit gūe dānū separari a dō

Ad p̄mū dubiū rñdet sc̄ptura sacra.
vñ deuto. xxxij. ca. d̄. Dereliqt sc̄s ania
peccatū dñi factorē suū. z recessit a deo
salutari suo. Et itez ibidē Deum q̄ te ge

nuit dereliqisti et oblit⁹ es dñi creatoris
tui. Et Josue. xxiij. Cur dereliqstis dñm
deū israel edificātes altare sacrilegū z a
cultu illi⁹ recedētes. Et Judicū. i. c. De
reliqstis me z coluistis deos alienos Et
Esa. liij. c. Iniquitates v̄re diuiserūt inter
vos z deū v̄m. Et Hiere. ij. c. Quid in
uenerūt in me patres v̄ri iniquitatē. qz elō
gauerūt se a me. Et itez ibi. Dereliqstis
me fontē aq̄ viue z foderūt sibi cisternas
dissipatas. Et luce. xvj. c. in euāgelio fi
liū pdigi. Adolescēs fili⁹ q̄ pēorē signifi
cat pēgre pfect⁹ ē in regiōez lōginqz Igit
pētor relinquit deum. z sic sepat ab illo.

¶ Sz p̄tra obicit⁹. qz fm̄ oīm sanctorū
doctrinā vt inq̄t iho. i. p̄e. q. viij. Deus
est in oib⁹ reb⁹ etiā z in demōib⁹ dās eis
ēē z t̄tutē z opationē z in oī loco dās s̄
tutē locatiua. vñ in. i. dist. xxxvij. ait idē
in. c. Lū natura diuina. z in. c. faciamur
Quō ḡ pēiā aia pōt a deo separi v̄le/
longari. Si ē in demōib⁹ d̄. ḡ ē in q̄libz
aia peccatrice. Insup David in ps. iqt
Quo iho a spū tuo z q̄a facie tua fugiā
Si ascēdero in celū tu illic es. Si descē
dero in infernū ades. Si sūpsero pēnas
meas diluculo z bitauero i extremis ma
ris. Etē illuc man⁹ tua adducet me. et
tenebit me dextera tua.

¶ Ad hec rñdet
Hiero. in eplā ad damasū papā d̄ filio
prodigo dicēs. Si d̄ tener celū palmo
z terrā pugillo. Et Hiere. diē. De⁹ ap
propinquās nō d̄ longinq. p David q̄z
qz null⁹ absqz eo loē sit pdicat quō fili⁹
adolescēs pēgre pfect⁹ est in regiōē lon
ginquā. Scēdū ē igit nō loz spacijs
sz affectu aut nos ēē cū dō aut ab eo rece
dere. hec ille. Per pēiā itaqz sepat hō z
discedit a deo nō loco. sz amore cū sp̄e/
to deo aia inheret cōmutabilib⁹ bōis. vt
em̄ ait Aug. in li. de libero arbitrio. Pec
catū ē sp̄eto incōmutabili bono bōis cō
mutabilib⁹ adherere. De demōib⁹ d̄o in/
quit iho. i. p̄e. q. viij. arti. j. ¶ Ex in ipsi

considerat natura q̄a deo ⁊ deformitas
culpe q̄ nō est a deo. Jō nō ē absolute cō
cedē dū. q̄te sit in demōib⁹. s; cū hac ad
ditōe inq̄rū sunt res q̄dā. vñ fm̄ Greg.
sup̄ can. ⁊ Aug. li. de p̄ntia dei. Aliē dō ē
in seipō p null⁹ rei p̄mētā. Alr in om
nib⁹ reb⁹ ⁊ vbiq; p essentia / p potētia / p
p̄ntiaz. Alr in iustis familiari mō p gra
tia. Est in oib⁹ p potētia inq̄rū ei⁹ p̄ari
oia s̄dunt. vt dic̄ tho. vbi. s. Est in om
nib⁹ p p̄ntia inq̄rū oia nuda ⁊ apta sūt
oculis ei⁹. Est in oib⁹ p eēntia inq̄rū ad
est oib⁹ vt cā eēndi. Et hic triplex mod⁹
eēndi general. S̄ra hō p quā dē ē in iu
stis facit singularē modū eēndi deū in re
bus. Quare p̄tōr a dō sepat. q; a dō se a
uerit p ouersionē ad bonū cōmutabile.
in qua auersioe s̄bito ⁊ s̄l p̄nat dē. aiam
suā grā. Scdm̄ dubiū fuit vtz p vnū
actū p̄ti. s. mortalitatis p̄dat caritas dei et
aia p̄nat grā. Et posset q̄s arguēdo dice
re q̄nō. Naz leo papa in fm̄oe de passi
one alloquēs p̄tū ait. Vidit in te deus
nō fidē fierā / nō dilectionē auersā. s; cō
stānā fuisse turbatā. abūdauit flet⁹ vbi
hō defecit affect⁹ caritatē lauit s̄ba for
midinis. Sed petrus negando cr̄stum
peccauit mortaliter. ergo e caritas nō a
mittit p vnū solū p̄m̄ mortale. R̄ndet
tho. xxi. q. xxiij. Q̄ vnū p̄trariū p aliō
supueniēs tollit. Quilibet aut̄ act⁹ p̄ti
mortalit̄ p̄trariat caritati fm̄ p̄riā rōnez
q̄ p̄stittit h̄ q̄ dō diligit sup̄ oia. ⁊ q̄ hō
ei totalr s̄s̄biat oia sua referēdo i ip̄m
Est ḡ de rōe caritatē vt si q̄s diligit deū
q̄ in oib⁹ velit se c̄s̄biere ⁊ p̄ceptoz ei⁹
regulā in oib⁹ seq̄. Quicqd̄ em̄ p̄trariat
p̄cept⁹ ei⁹ m̄ifeste p̄trariat caritati. vñ
de se bz q̄ caritatē excludere possit. Insu
per p̄m̄ mortale fit hō dign⁹ morte
c̄na p; illō ad rom. vj. c. Stripēdia p̄ce
cati mors ē. Per caritatē hō hōmeret vi
tā eēnā iux̄ cap. Jobis. xiiij. Si q̄s dili
git me diligit a p̄e meo ⁊ ego diligā eū

⁊ m̄ifestabo ei meip̄m in q̄ m̄ifestatio
ne vita brā p̄stittit. vñ Jobis. xviij. Hec
ē vita eēna vt cōḡs̄at te vez deū ⁊ quez
m̄ifesti ielū xpm̄ filiū tuū. Null⁹ aut̄ p̄t
eē dign⁹ vita eēna ⁊ morte eēna. Quare
p vno solo p̄tō mortali amittit caritas
⁊ aia p̄nat grā ⁊ a deo bono sepat. Ad
autem Lēōis pape dicēdū. Q̄ caritas
amittit duplici. vno mō directe p actu
alē p̄ceptū. ⁊ h̄ mō p̄t caritatē nō amittit.
Alio mō indirecte q̄n q̄s cōmittit a
liqd̄ s̄riū caritati p̄t aliquā passionem
p̄cupiscētie vel tior. Et h̄ mō p̄t ca
ritatē amittit faciēs p̄ra caritatē. S; eā
cito p̄m̄rēs recup̄ant. Errū dubiū
vtz sit ḡue dānū p p̄m̄ separti a dō Ad
qd̄ dico grā ḡue ē vt nil sup̄. Graui⁹ nā
q̄ ē separti a deo q̄ pati q̄cūq; dāna rerū
q̄cūq; illata ⁊ exq̄sita supplicia q̄cūq;
inauditas ⁊ horribiles penas. Vñc
aug. xxiij. q. v. c. Ita ne ait. Pot⁹ debz
q̄s mala q̄libet tolerare q̄ malo. s. culpe
p̄scire. Et idē aug. fatet n̄ eē peccā dū eri
am p̄pali salute hoīm. xxiij. q. ij. in. c. fa
ciat. Et eē de his q̄ vi merusue cā fuit. c.
sacri d̄. Pro nullo metu d; q̄s peccat
tū mortale icurrere Idē c̄firmat eē d̄ysu
ris. c. Sup̄ eo. c. De genus. c. Si q̄s. Et
sic nō ē p̄m̄ mortale cōmittēdū p aliq̄ i
cōmodo. ita nec p q̄libet cōmodo vt ide
seq̄t q̄dāq; bonū. Jō ē regula doctoris
gē. nū ad rom. iij. c. Q̄ nō sūt faciēda ma
la vt ide veniāt bōa. Et h̄ p̄firmat in
glo. eē de simōia in. c. Ad ap̄licā. q̄ s̄b p̄
textu p̄terat nō ē p̄terat cōmittēda. Et
i. q. i. c. Nō ē. Et xiiij. q. i. c. fonte. v. ne
q̄s. Et xxi. q. i. c. Nosce. Et xxiij. q. vi.
c. Nō solū d̄. Nō licet facere rapinā et
furū vt fiat elemosine. Dimō cauere q̄
q̄s sibi d; a p̄misside p̄ti. Ad qd̄ euitan
dū s̄ti ⁊ amiei dei passi sunt tot labores.
tot p̄grinatōes. tot exilia. tot carceres.
tot vicula. tot insup̄ violentissimos cruci
atus vsq; ad mortē. Inspiciam⁹ susānā

de qua scribitur Danielis. xij. ca. q. a se
nibus prauis requisita de turpi consensu
dum proponeret q. si peccato nō acqui
esceret eam falso criminatam. cum igno
muntia mori pte curarent. **O** femina con
stans. o mulier timens dē. ā gustie inde
mibi sunt vndiq. si cū hoc egero mors
mibi est. si autem non egero nō effugiam
manus vestras. sed melius est mibi inci
dere in manus vestras q. peccare in cō
spectu dei mei. **N**ōne t. abasā innocentem
filii voluit imolare. priuareq. sua iocū
da t. gāpntia ne dē pderet q. h. mā dabat
De. xij. c. t. xij. q. ij. s. q. iij. t. c. n. c. i. vbi
ait Am. in li. d. patriarchis. **N**ō cū vole
bas dōs imolari a pte filii sui nec impleri
h. mun. volebat q. ouēp filio imolandā
obtulit. **S**z tērabat affectū si dei pcepta p
ferret filio. Et ista seqt. Am. **N**ō imi
tas manū inq. i. puez neq. facias ei dēq.
affectū tuū inq. i. u. non facit eregi. **I**e
raui mē tē tuā si etiā filio tuo dilectissio
nō pccris ppe me. Et de h. aug. li. i. de ciui
tate dei. c. xij. inq. i. Abasā nō solū nō est
culpar. crudelitat. crimie venientiaz lau
dar. t. nōie pietat. q. voluit filiū neq. q.
scelerare s. obediēter occidere. becille.
Sūt t. alia inuēra scōz exēpla q. pelege
re mori pū q. peccādo dei grāz amittere
q. nos pterim. **A**ffirmam. t. q. talis est
mala pdirō pti q. aia sepat a dō. **O**x an
sel. li. d. similitudinib. dē. Si hic iferni hor
rore t. illic cernerē pti pudorē t. vni eoz
necessario dēberē mergi. prius in ifernū
me mergere q. i. me pti dimittere. mal
lē cū pur. t. inocēs gehēnā irare q. sor
de pollur. t. sorde idur. celestia regna te
nere. **N**eu q. mortificata sūt t. arida fa
cta corda multoz q. multiplicib. t. enoz
missimis ptiis irriteri nō dāt opaz vt se
cmedēt. vitāq. mutēt in meli. **S**icī q. s
pdiidisset vl. veste vl. pecūiaz vl. q. d. ali
ud eēt sollicit. dīscurreret. infrogaret. re
q. reret si q. mō rē ptiā iuenire valeret. si

ifirmitatē oculoz auriū lingue t. cuius
cūq. mū mēbz iurisset medicos cura
rer cōsulere t. q. diu duraret infirmitas
pavidus doleret t. plangeret. **O** pecca
trix anima quid perdidisti. **E**ogita quia
deum tuum quia gratiam eius. t. cū Da
uid lacrimas funde dicens fuerūt mibi
lacrimę mee panes die ac nocte dum di
citur mibi quotidie. vbi est deus tuus.

O quot inuentūtur in vtroq. sexu q. bus
possemus dicere vbi est deus tuus. **A**udi
infelix anima vbi est deus tuus. **Q**uis
est iste deus. omne bonū summū bonuz
amabile bonuz. bonum sine quo nullum
bonū. bonū quod t. reliquisti. **O** anima
dura. **Q**uis est iste deus. **N**onne tuus.
Tuus quia te creauit. **T**uus quia tot
annis beneficijs suis te sustentauit. **T**u
qui tibi vitam beatāz p. mittit. **T**uus
qui filium vniuentum ad te misit. vt te
redimeret. **T**uus qui te expectat. te inui
rat vt reuertaris ad illum. **Q**uid agis o
ferrea creatura. **D**esine ab iniquitate tua.
Da finem vitijis tuis. effunde lacrimas t.
cum filio prodigo reuerrere dicēs. **S**ur
gam t. ibo ad patrem meū. meum creatō
rem quē pdidi. ppter culpā meāz si ad eū
rediero t. dicam ei. pater peccaui in ce
lū t. corā te. **N**oli differre o aia noli diu
tius immorari. q. recipiet te blāde t. re
mitteret ptiā benigne.

Ox peccatuz facit hominem fatuū. t. q.
stulticia triplex ē.

Capitulum secundum

Ecū dū no cūmētū pti dē ifatua
tio. fac q. dē aiam fatuā a deo vt
q. cūq. sit ille qui mortaliter pec
cat t. in peccato persistit. merito stultus
t. fatuus appellari possit. **S**ed aduertē
dū q. triplex stulticia inuēit

Quāda dicitur excusabilis t. naturalis

Secūda sanctorū et spiritalis

Tercia viciosa t. criminalis.

De stulticia naturali

Prima stulticia est illa q̄ puenit ex de
fectu nature. et ab hac null⁹ pōt immunis
euadere. Quare dicitur *Eccl̄s. i. c.* Stultoz
infinit⁹ est numer⁹. Et *Sene. ad Lucil*
lū ait. Si quicq̄ fatuo ridere volo nō est
mibi lōge q̄rendū me rideo. Verūm ali
qui sunt fatui a natiuitate q̄ nunq̄ sanā
tur. Aliq̄ et si nō a natiuitate tñ a succe
dente tpe infatuant. Oēs de cōmū lege
stulti sunt in infantia et puericia q̄ ante
annos pubertatis cōpant furiosis. ff. de
acq. pos. l. i. De q̄bus dicitur *puer. xxiij.* Stul
ticia ligata est in corde pueri. sz h̄ga di
scipline fugabit illā. Quid nā aliud sūt
pueroz salus. cursus. q̄rulatōes. mor⁹
gestus. verba vt in plurib⁹ nisi q̄dā stul
ticia. Quidā etiā volūtariē infatuantur
in adolescētia et iuuetute. Sicut illi qui
specie et forma muliez illecti multa fa
ciūt in cōspectu hoim velut insensati. et
licet in adolescentib⁹ et iuuenib⁹ tal stul
ticia excusari nō debeat. tñ in senib⁹ dū
volūtaria ē satis apparet exprobrāda. vñ
sapiens *Eccl̄s. xxi. c.* ait. Tres spēs o
diuit oīa mea. et aggrauor valde aie illo
rū. paupem supbū. diuitē mendacē. senē
fatuū et insensatū. De hui⁹ genere sūt se
nes illi q̄ domū totā ifestāt. familiā tur
bant. clamāt. blasphemāt. cōtendūt. liti
gant sine causa. Si trilli q̄ vacāt libidi
ni. adulteria colūt. auariciā sectant. inhi
ant lucris. laborāt sine necessitate. et abs
q̄ charitate vt thesaurizēt. Et oēs illi q̄
pedes iā in sepulchro tenētes arbitrant
nunq̄ se morituros. Dū hō talius stultri
cia a sola natura pcedit. q̄ h̄z q̄ndā sene
cē infantia. vt *Hierony. dic in epla de*
honoradis penitib⁹. tunc venia erit eis p
bēda. *Secūda* ē stulticia sc̄a et spūalis q̄
opponit mūdane sapiē. Nā repit q̄daz
sapiāmūdana et reprobata de q̄ dicitur *Jac.*
iiij. c. Nolite gl̄iari et mēdaces esse aduer
sus vitatē. Nō est em̄ ista sapia desursū
descēdēs sz terrena aīalis diabólica. Lō

tra hāc ē sc̄a stulticia eoz. s. q̄. ppter chri
stū mundū cōtēnūt. seipos mortificant.
paupratē sectant. a voluptatib⁹ abstinēt
cōiugia renūnt. penes relinquūt. et sim
plicitate ac hūilitate xpo famulari conā
tur. Hi ab amatorib⁹ mūdi stulti putāt
et velut fatui irridēt. Cū de b̄o franci
sco cantat in rītorio i officio nocturno
sue festiuitatis. Dū pater hūc psequit la
tens dat locū ire. cōstāter post aggredit
in publicū pdire. Squalētī vultu cerni
tur. putāt insanire. luto saxis impetit.
sz patiens vir nitit vt furd⁹ p̄rāsire. Re
fert nā. p̄te illo Bonauen. q̄ in p̄ncipio
sue vocatiōis postq̄ pecuniā obrulerat
p̄paratiōe eccl̄ie sc̄i Damiani sentiens
ex h̄ aduersum se cōcitātū patris furores
vt ire locū daret dieb⁹ aliq̄b⁹ i q̄dā occul
ta fouea ieiunās orās et lacrimās latuit.
Tādēq̄ spūali q̄dā cōplet lericia et vir
tute mētis indur⁹ ex alto exteri⁹ fiducia
liter pdit et ciuitatem cōstāter intrauit.
Quē cū iuuenes cernēt facie squalidū
et mēte mutatū. ac p̄ h̄ alienatū putarēt a
sensu. lutoq̄ plateaz velut stultū impe
terēt et clamorosis ei vocib⁹ insultarent.
famul⁹ dei nulla p̄sus frace⁹ aut muta
tus iniuria vt furdus in oib⁹ p̄rāsibat.
Tal fuit stulticia b̄i Jacobini de tuder
to q̄ etiā in suis deuor⁹ carnib⁹ ita cane
bat. Sēno mi paree correfia impazire p
lo bello messia. El mi pare si gran sape
chi par dio vol impazire che in parisi
non si vede zc. Idcirco in die iudicij vt
h̄t *Sap. v.* Scabūt iusti i magna p̄stan
tia aduersus eos q̄ se angustiauerūt. et q̄
abstulerūt labores illoz. vidētes at tur
babūt timore horribili et mirabūt i sub
itōe i sperare salutē. dicētes intra se. pe
nitētiā agētes et p̄ angustia spūs gemen
tes. Hi sūt q̄s aliq̄n habuim⁹ i terisū et
in similitudinē i prosperit⁹. Nos insensati vi
tā illoz estimabam⁹ i laniā et finē illoz
sine honore. Ita eūit tpe pauli vt xp̄ia

nia gentilibus stulti dicerent. Un̄ Act. xxvj. dū paulus loqueretur corā agrippa de mysterijs christi. de p̄nia et resurrectione mortuorum. q̄dā noīe festus voce magis ridit. Insanis paulē multe hie te ad insaniam adduxerūt. Et paulus nō insano iquit. sed veritatis et soberatis vba ego loquor. ¶ Tercia stulticia est viciosa et criminalis. q̄ est in illis q̄ mortaliē peccant. qm̄ cū oēs scripture cōminent peccatoribus mala nolūt ipi scripture credere q̄ plena est om̄i veritate. Un̄ Sap. pro uer. i. c. ait. Sapientia atq; doctrinam stulti despiciūt. Clamar oīs scriptura p̄cām virandū. atq; cōminat p̄catoribus incorrigibilibus mala. Audire obsecro et intelligite o mortales miseri p̄catorū vīculis colligati q̄d scriptū est Leui. xj. ca. Nolite cōtaminare aīas v̄as. nec tāgatis immūdū ne immūdi sitis. et ad Ro. vi. cap. Nō regnet p̄cām in vestro mortali corpore. et Jaco. iij. c. Mūdare p̄cōres manus v̄as. et purificare corda v̄a. Et Joh. v. c. et viij. c. Noli peccare. subinfert rō Ezech. xviij. ca. Et i. q. iij. c. Jā itaq; et xxiij. q. iij. ca. his itaq; aīa q̄ peccauit ip̄a morietur. et ps. xxiij. Multa flagella peccatoris. et ps. clix. Dñs iustus cōcideret ceruices p̄catorum. Cū igitur delectatio q̄ habet in p̄cā modica est et brevis. q̄nta est insania cor̄ qui fuit diabolus. vt tandē excludant a paradiso et depurēt penes eternis Stultū in q̄ Bre. est seruire diabolo q̄ nullo placatur obsequio. Quāto magis q̄s ei seruiert tāto amplius ille eum torq̄bit. Et Aug. ait. Nulla maior insania q̄ p delectatiōe momentanea p̄dere eterna gaudia et obligare se ad eterna supplicia. ¶ Ex p̄cām cōgruat mentes p̄catorum. dū ad se redeūt sicut ecōuerso v̄tus leri ficat animā. ¶ Ep̄lm iij.

¶ Er̄it nocumentū p̄cā dī con
tristatio. Nā licet sepe numero

letent p̄cōres in via sua mala. tñ dum ad se redeūt non pōt fieri q̄n tristent in trīsecus. Un̄ Aug. li. j. cōfess. ait. Insistit dñe et sic est vt pena sua sibi sit oīs inordinat animus. Sicut cū v̄tus leri cū gignit in mente virtuosū. sic vicius tristitia p̄rit. Dicit d̄ppe Iud. in lib. soliloquior. Bona vita gaudiū sp̄s h̄z. et Sene. ad Luciliā. Sola virtus prestat gaudiū p̄petuū. Et Eice. in li. de se neccute. Cōsciētia bñ acte vite multorum q̄ benefactorum recordatio iocundissima ē. Et Arist. Nemo est q̄ nō gaudeat operationibus bonis. Et Ansel. sup ps. xviij. Unicuiq; bono delectabile est cū in v̄tutibus etiā si nullū p̄mū inde expectaret. Un̄ q̄dam ethnicus ait. Si oēs dī essent ignoscituri et hoīes ignoraturi. tñ nollem in p̄cā maculari. Hāc vō sententia sequitur Tullius q̄ in. iij. de offi. ait. Eerte si oēs deos hominesq; celare possemus nihil tñ iniuste. nihil auare. nihil libidinosē faciendū ē. Quāto re diligēs oībus debet esse cura vt euitēt p̄cā in q̄bus si se vt hoīes fragiles viderint qm̄ q̄ immerfos dent opam illa relinq̄re. et reuerti ad dñm iesum christū q̄ suā nobis omnibus dignetur infundere grām. Amen.

¶ Feria quinta prime hebdomade De
friyola ac de debili excusatiōe peccati.

Sermo quintus

Incientur i te

nebras exteriores. Verba sunt redemptoris nostri originaliter. Mar. viij. c. et in euangelio hodierno. Satis exterrere debet hominē male viuētū mentes infallibilia vba dñi n̄ri Iesu christi. Ip̄ius vocē audim⁹ penas eternas cōminantē p̄catoribus obstinatis. S̄ pleriq; semenip̄os cōsolari falso conāt se et sua facinora excusantes. Aut cū nō vlsq; quaq; hominē p̄cā imputanda ēē

ad que quodammodo inuit^r pducit. Id
circo i pñt fm de te excusatio debili pñt
dicim^r quā p seuro putat nōnulli assu/
mere iexpugnabili. q m egiēdi erāt i te
nebras iferni horribiles z timēdas. Di
stingue m^r aut triplicē excusatiōem
¶ Prima est de pmitteñtis.
¶ Secunda fideris iustitias
¶ Tercia nature inordinatis

Nulla est excusatio eoz q dicūt
deū esse causā peccati. z qre de^r p nūc
mala fieri. z an possit pēpere mala.

Capitulum primum

Prima debilis inuita ac indebi
ta excusatio pñt est dei pmitte
re. Aut qppe sed aeri a diabolo pe
res. De^r pmitte fieri pñt q si vellz im
pedire vāqz posset. Sed vñ talū error
peul abijciat. tria sunt in hac pte dubia
declāranda.

¶ Primū vñ de^r sit causa peccati.

¶ Scdm vñ de^r debeat mala pmittere.

¶ Tercuz vñ de^r possit pē. pē mala
culpe

Ad pñm dubiū rñdet fm Al. crā. in
q. sūme in tractatu de malo. z Ricar. z
Bonauē. in. q. di. xxxvii. z Tho. prima
secūde. q. lxxix. q. de^r nullo mō est cau
sa esse tua pñt nec p se nec p accidens.
nec directe nec indirecte. Et h pbatur
firmisimū a rōnib^r z rōib^r. Aut ei
sapiens Eccl. xv. c. Nemi mādauit de^r
impie agere. z Eccl. vi. c. Solūmo
do hoc inueni q de^r fecit hoīez recū. et
ipse se infini^r miscuit qstōib^r. z Aug^o.
li. lxxxiij. q. dñū. Auctor mali de^r nō est.
q. oīm q sunt auctor est. q mōzū sūt m
bona sunt. Et idē in li. 3. Adamantiuz
manicheū. Nō est maluz in ciuitate qd
deus nō faciat. malū h loco nō pē m s^r
pena intelligēda ē. Sūrad pbādū rati
ones efficacie sūme. Ex pma sumit^r ex di
uina dilectōe. Nā illō qd deus pducit

vel facit diligit. iuxta illud Sap. Dili
gis oīa q sunt z nihil odisti eoz que feci
it. sed de^r odit pñm. fm illud Eccl. xij
Altissim^r odio habz peccōes. ergo deus
nō est causa pñt. ¶ Secda rō sumit^r ex
diuina vltōe. Nō est de^r causa illi^r rei cu
ius est vltor. sed de^r est vltor. pñt. ergo
nō est cā pñt. Scriptū est cñ Ro. xij.
ca. zad Heb. p. c. z De. nero. xxxij. c. et
puer. xvj. ca. z xxxij. q. j. in pñ. in pñona
dei. Mibi vindicā z ego retribuā. Et
Eco. p. c. Ego sum de^r zelores vñtās
iniquitatē pa. rū in filios. ¶ Tercia rō
sumit^r ex diuina pfectōe. Illud em qd est
pfectissimū z in q nullus pōt esse defe
ctus al. cui^r mali nō pōt esse cā peccati.
sic nec sol pōt esse causa obscuritatē.
nec ignis cā frigiditatis. s^r de^r ē h mōi.
ergo nō ē causa pñt. Cōfirmat ista rō
sic. Ab eodē agere penit^r nō diuersifica
to in se nō egredit^r pfectū z imperfectū.
¶ Quidē manēs idē nārā ē facit idē. vñ di
cit. Brut. in. q. de generatōe. Bonū dic
pfectōem. malū dicit imperfectū. Sed
de^r est agēs pfectissimū nō diuersif. car
in se. q cū bona sint ab ipso. mala culpe
nō erūt. ab ipso. ¶ Scdm dubiū fuit.
vñ deus debeat pmittere mala fieri. et
q sic pñt ex aucte Greg. q sup illo sbo
Job. xij. c. Abū dant tabernacula pñt
a r. Diporens de^r qd fieri. phibet iustū
est vt fieri sinat. Et Aug. li. x. de ciui
dei. Null^r hoīm agit recte nisi diuio ad
iuuēt aucto. io. Null^r demonuz aut ho
minū agit int. que nisi diuino eodēqz iu
stissimo iudicio pmittat. Scdm autem
Bonauē. in pmo di. lxxij. De^r pmitte
mala fieri ordinatissime. nā duplex ē oī
do rez. vñ in vniuerso aliter in finē. et
vñ qz erigit q deus pmitte mala fieri.
Ordo qppe in vniuerso erigit qz ad p
fectiōem vniuersitatis necesse ē vñ fuit
fieri creaturā arbitrio liberā z peccare
potentē. Sed administratio vniuersita

XVI

ris requiritur ut de res q̄s cōdidit sic ad
ministret ut vñāquāq̄ agere p̄pos mo
tus sit ut d. Aug. vii. li. de ci. dei. 76
cū debuit dare potētiā peccādi et debuit
regere saluo ordie sue p̄ditiōis si voluit
peccare debuit p̄mittere. et si noluit pec
care debuit cōsuare. Et ita debz p̄mittere
mala. Ordo ad finē h̄ erigit qz dupli
cē finē cōtingit regere in vniuerso. vñus
est salus electoz. ali⁹ diuina laus. Quo
niā ergo p̄missio maloz reddit electos
gloriosiores p̄ occasionē. et d⁹ non curat
vix p̄ causam vel p̄ occasionem gl̄ia ele
ctorū augēat. idē d⁹ p̄mittere mala si
eri. Nā p̄ sunt mali bonis eos exēratā
do. et ideo dicit Aug. li. de lapsu mūdi.
qz p̄missi d⁹ plures cē malos. qz si pau
ci essent nō auderēt exercere bonos. Di
uina etiā laus erigit ut p̄mittat d⁹ mala
fieri. qz occasiōe mali sūme manifestat
misericordia in electis in filiū vniuersi
toratōe p̄ inimicis sūmptis. Sūme etiā
manifestat dei iusticia in cīna punitōe
reprobos. Sed 3 p̄dicit aliq̄s p̄fesset
instare. Primo qz glo. sup illo x̄bo ad
Ro. 1. Nō solū q̄ faciūt digni sūt mor
tes. qz p̄ nūtiū. Et sēc. u. cūq̄ est face
re cū possit arguere. s. d⁹ possit argue
re impediēdo malū. ḡ nō d⁹ malū p̄mit
tere. Sed 2 qz Aug. xii. li. de ciui. dei.
c. xvi. ait. Ad innocētis officiū p̄nec
nō solū nemi malū inferre s. etiā a pec
cato cohibere. ḡ si d⁹ nō cohibet cū pos
sit nō est innocēs. Tercio oēs fr̄utes
m̄c debēt habere exēplar in deo. s. in no
bis est vix? zeli. ḡ et in deo. Sed elus
q̄rū p̄t obuiat p̄cō. ergo si d⁹ habet
zeli q̄rū p̄t d⁹ obuiare p̄cō. Ad pri
mū r̄ndet Bonauē. qz p̄mittere malum
p̄t esse dupl̄r. Aut nō cohibēdo manū
vel aīum nec in faero nec in retributiōe.
et sic cōsentire est. Aut nō cohibēdo ma
nū sed in punitōe t̄āsgressorē et arguē
do cōtinuē. et sic nō cōsentit. et h̄ mō d⁹

p̄mittit et nō cōsentit. Ad scōm de ino
cente q̄ d. bz cohibere deū q̄ illud intelli
gitur de cohibitiōe q̄rū ad arguitiōem et
punitiōem. nō aut q̄rū ad volūtatē coacti
ōnē. Ad t̄erciū de zelo d⁹ qz zel⁹ debet
obuiare p̄cō saluo iure iusticie. et iustit
cia putat qz ordo vniuersi h̄ erigit ut de
us p̄mittat. sicut ire sūm imperiū sue
volūtatē. T̄erciū dubiū fuit utruq̄
deus possit p̄cipere m̄la culpe. R̄ndet
Bonauē. vbi sup. qz h̄ p̄t dupliciter i
telligi. aut qz deus p̄cipiat malū manēs
malū. aut itaqz p̄cipiendo faciat bonū
Primū sumit licet est impossibile. Se
cū dū h̄o aliq̄ mō est possibi⁹ e licz nō oī
no. Est enim aliq̄ malū in se et aliq̄
malū sūm se. Malū in se p̄t fieri bñ.
Malū sūm se nullo mō p̄t fieri bene.
in h̄ intelligere qz fiat bene est intelli
gere qz icē sit onū et malū. P̄t ḡ dici
qz deus p̄t p̄cipere malū in se et nō malū
sūm se. qz m̄l p̄t p̄cipere cū bñ sit p̄
qz p̄cipiū est. et illud est malū in se non
aut sūm se. idē p̄t illud p̄cipere et nō aliud.
P̄t habere onū illud qd dicit Bern. i
libro de p̄cepto et dispensatiōe. O. de
us potest dispensare in p̄ceptis scēda
bule et nō prime. qz in p̄ceptis scēda
le quantum est de ratione p̄cepti p̄cipitur
ordinatio ad proximū et prohibet deor
dinatio ad eundē. De ordinatio autē re
spectu primi nisi sit deordinatio respectū
dei malū est in se. In p̄ceptis ergo se
cūde tabule dispensat deus. et contra il
la potest p̄cipere. necesse hoc sequit qz p̄
cipiat cōtraria. quia mandatū speciale
absoluit a communi. Unde exta de re
scrip. ca. 1. dicitur. Speciale mandatū
derogat generali. In p̄ceptis aut pri
me tabule nō potest de⁹ dispensare. qz
eorum opposita sunt mala sūm se. Ipsa
enim p̄cepta dicunt ordinatiōem ad de
um sicut in finem de sua ratione. et co
rum opposita deordinatiōem. et ideo si

contrariū p̄cipet. p̄cipet cōtra se. Cōtra
se aut nō pōt facere. Et si ista p̄ciperet
cū sint mala s̄m se. ita q̄ nullo mō p̄nt
bñ fieri. aut dē veller malū qd est in cō
ueniēs. aut impune fieret malū. aut idē
esset bonū et malū. quoz vtrunq̄ at in
cōueniēs simplr. Et ex dictis cōiudim⁹
q̄ p̄ctōres nō p̄nt excusari maliciā suā
rōe dī iuste ac sapiēt. p̄ctā p̄mittētis.
Quoniam nō est excusatio peccati
cū hoīm culpā refertur ad influentiā
siderū q̄ libatū arbitriū astringerā pos
sunt nō ad bonū neq̄ ad malū. **S**ed
Ecūda excusatio peccati est si
deris influentis. Ad tāta q̄p
pe īfantiā aliq̄ astronomi deue
nerūt vt fateri nō erubescāt vicia homi
nū ab influentiā planetarū z siderū dispo
sitiōe causari. **A**d quoz p̄fusiōne nō
tandū s̄m Bonauē. in. ij. di. riiij. q̄ mo
res hoīm causari a siderib⁹ pōt intelli
gi duplici. aut necessario z sufficiēter.
aut dispositiue z cōtingenter. Si p̄mo
mō dicat sic nō īm est falsum imo ē he
reniciū z diabolicū signū tripli rōe.
Prima q̄ repugnat xp̄iane religiō.
Secūda q̄ repugnat sensui.
Tercia quia repugnat rationi
Prima ratio est q̄ repugnat christi
ane religiō. dū est ī veritatē fidei et
honestatē morū. Veritas enī fidei in hoc
errore saluari nō potest. Dū enī ponit
oīa necessario a sideribus euenire tollit
meritū z p̄scāns p̄mū tollit grām. et
p̄ cōscāns glīam. Honestas etiā morū
p̄ hunc errorem p̄iudiciū patit. dū culpa
peccātis in sidera refunditur. z licētia
male faciēdi sine rep̄hēsiōe conceditur.
z hō ad orādū z colendū sidera incurua
tur. Et iste est finis hui⁹ erroris pessimi.
q̄ ad idolatriā pducit. **S**ecūda rō est. q̄
tenere mores hoīm necessario euenire ab
influentia planetarū repugnat sensui.
Sensibili enī exp̄ientia in eadē p̄stella

tionē cōceptos z natos videm⁹ diuersi
ficari in morib⁹ z exercitiis z euenibus.
z naturalib⁹ p̄peratibus. Et istud māi
feste apparet in iacob z Esau q̄ s̄l fue
rūt concepti z nati. z tñ in omnibus his
sunt diuersificati. Apparet etiā q̄ in
eadē cōstellatiōe nascit filius regis z fili⁹
rustici. nascitur hō et asin⁹. nascit feia z
mascul⁹. et tñ habent dispares mores.
Ideo Grego. in omel. epiphaniē ait.
Sic fateri mathematici solēt q̄ q̄s quis
sub signo aquarij nascitur in hac vita
piscatoris misteriiu forciatur. Piscato
res vt fertur gēbulia nō habēt. Quis
igit dicat q̄ nemo hic sub stella aq̄rij na
scitur vbi piscator oīmodē nō habet. di
cūt etiā q̄ q̄ sub signo libe nascūtur tra
pezite futuri sunt. In multis aut locis
sub libra multi nascūtur vbi trapezite
penit⁹ ignorātur. Aug. etiā li. v. de ci
dei. c. vi. dicit se nouisse geminos diuer
si serus. q̄ trapezita mascul⁹ alia feia.
quib⁹ diuersi erāt mores z cōditiones.
Et si diceretur q̄ vn⁹ post aliū cōcept⁹
fuit. dicit ibi Aug. Tanta nature vis
est vt cū p̄cepit femina deinde alterum
cōcipe omnino nō possit. qñ necesse est
eadē esse in geminis momenta p̄ceptus.
Sed astronomi in h⁹ p̄dicāt. Augu.
dicentes. q̄ imp̄gnatio fieri pōt. p̄ imp̄
gnatōem. **N**ā Aristo. ix. de alib⁹ dicit
q̄ mulier eodē die cum viro z adultero
iacuit et q̄ ex vtroq̄ p̄cepit. qd qdē
p̄ signa d. cit fuisse cōprehēsum cū alter
filiis viro fuerit. alter rep̄sentaret adul
ter. Veritatem has cōtentiōes relinq̄n
tes negare nō possum⁹ quin z sepiissime
tā gemini q̄ alij eodē p̄cto cōcipiātur.
Tercia rō ostendens falsam op̄iniōē
que dicit necessario mores hoīm a vi si
dez euenire est. q̄ repugnat rōm dū su
prioribus p̄ponit inferiora z in se impli
cat cōtraria. Est enī hō astris z quibus
cūq̄ celestib⁹ corpib⁹ p̄stātor z dignior

XVII

Uñ scriptū est Deut. iij. c. Solē & lunā
& oīa astra celi creauit dñs & i mīsteriū
rūctis gētib⁹ q̄ s̄b celo sunt. Idcirco gre-
in ome. ait. Uñ q̄ ppe hoīm sol⁹ q̄ crea-
uit & ditor. admīstrat. Nō em̄ ppe stellas
hō s̄z pper hoīem stelle facie sunt. Nec
etiā opinio ponit duo d̄ria. ponit enim
astra veneranda. & obfūandas constel-
larōes. Tūc aut necesse ēst homī eueni-
re s̄m pstellatōes aut nō. Si n̄ tūc astra
nō sunt timēda. Si sic ḡastra nō sūt ve-
nerāda. Itē aut euenit homī s̄m q̄ pstel-
latio in suo oru erigit. aut nō. Si sic er-
go frustra sunt pstellatōes obfūade in
acab⁹ cū primo s̄m p̄mā pstellatōem ne-
cessariū sit ei bona vel mala euenire. Si
nō in p̄mā pstellatōe. ergo pari rōe nec i
seātib⁹. ergo nulle sunt obfūade. Id-
circo Au. li. v. de ciui. dei. c. vij. ait. O sin-
gularē stulticiā eligīt dies vt ducat vr-
or. Credo pper ea q̄ pōt in diē non bo-
nū nisi eligat incurri & infelicitē duci.
vbi est ḡ qd nascenī iā sidera decreuerit.
Si aut dicat mores hoīm a dispositōe
sider⁹ variari dispositiue & cōtingenter.
sic pōt h̄re veritatē. q̄ nec rōi nec fidei
repugnat. Planū est enim q̄ dispositio
corpis varia multū facit ad variatōem
effectūū & mox. aie. vt plimū em̄ aia cō-
plexionē corporis imitat. vñ colerici sunt
dispositi ad iracūdiā. sanguinei ad bent
guitatē. melācolici ad liuorē. flegmatici
ad pigritiā. Nec aut nō sunt necessaria
Ania em̄ dñatur suo corpi maxime qñ
est adiura p grām. Multos em̄ videm⁹
colericos māsuetos & melācolicos beni-
gnos. Qm̄ gīt vīr⁹ corpoz celestiu o-
perat ad mīxtionē & q̄litatē cōplexionū.
hinc est q̄ p p̄seqñl opat quodāmo ad q̄-
litatē mox. valde tñ de longinq. P⁹ em̄
facit ad qualitatē cōplexionis virtus na-
ture inferioris q̄ vīr⁹ sideris. Uñ Au-
gu. in solutōe causū dā q̄stionis li. v. d. ci-
ui. dei. de duob⁹ geminis q̄ simul i firma

bant & curabant. vñ b̄ pueniebat. Na-
gis cōmendat mīstionē Ipcratis philo-
ci & Astronomi. Ipcras em̄ rñdit q̄ e-
rar. pper idēitatē & silitudinē cōplexio-
nis. astronomi q̄ erat. pper idēitatem
cōstellatōis. Meli⁹ em̄ rñdit Ipcras
q̄ causam dedit magis p̄pam & magis p-
pinguam. Quare nō valent se excusare
pctōres ex influētia celi. Et vt inq̄t tho-
in scdo i gētiles. Si aliq̄ stelle essent cā-
maloz seq̄ret q̄ essent malefactricēs qd
falsum ēst. Nā aut essent tales a natu-
ra. & sic dñs q̄ dedit eis talē naturā esset
malus. qd imp̄ssimū ēst dicere. Aut el-
sent male a volūtate. q̄ haberēt malam
voluntatē. qd s̄lī ē falsum cū nulla aia
sint animate.

Qñ vāz excusatio eoz q̄ dicūt cām
peccatōre naturā inclinātē cū ex pre-
anūetp̄ semp inclinet ad bonū.

Capitulū tercium
Excūsatio pcti est nature
inclinātis. Dicūt em̄ nonnulli q̄
hō inclināt ab ip̄a natura & naturalit̄ ab
ip̄o appetitu sensitīuo ad peccādū. Uñ
th. q. i. c. Diseras ab adolefcētia pna ē
ad malū. Sed hec excusatio minima ē
qm̄ bñs Tho. i. ij. q. x. ar. ij. refert. Ex
passio appetit⁹ sensitīui n̄ necessitat ad
peccādū. Cū em̄ in hoīe sunt due natu-
rē. s. intellectūalis & sensitīua. qñq̄ par-
sensitīua totaliter subijcīt ratiōi. Sic cō-
tingit in s̄tuosis. Qñq̄ ecōuerso rōi ro-
taliter absorbet a passiōe tñ remanet ali-
qd ratiōis libez. Et s̄m h̄ pōt vel totalit̄
volūtās rōem repellere vel saltem se tē-
nere ne passiōe sequat. Uñ Ben. iij. ca-
d. Subter te erit appetit⁹ tuus & tu do-
minaberis illi⁹. vbi glo. Sub te erit ap-
petitus sensitīui⁹ tuus. q̄ liberi arbitri-
es. Ideo moneo vt pctm̄ nō dñct tibi⁹
tu peccato. vñ s̄bitur. Et tu dñaberis
illius. id ē dñari debes illi ne pcedas in
actu. Propterea inq̄t Seneca ad Lu.

callū. Erras em̄ si existimes nobiscū vicia nasci. Supuenerūt ingesta sūt. Nul li nos vicio natura cōaliat. Nos illain tegros ac liberos genuit. Qualit̄ vero vnusquisqz liber est ad bñ vel male agē dū z null⁹ cogit ad peccandū aliq̄ neces sitate nature ondit. Valer⁹ li. vi. de mu tarōe morz z fortune multis exemplis. Et pmo ipse ait. Multū animis hoim z fiducie adijcere z sollicitudī terrabere potest morz ac fortune in claris viris re cognita mutatio. Nā cū alioz fortunas spectādo z ex conditōe abiecta atqz p̄tra emeruisse claritatē videam⁹. Quid obert qñ z ipi meliora de nobis sp̄ cogi tenus. Deinde exēpla ad h̄ ppositū no tabilissima refert. ex qbus aliq̄ nos expli cabim⁹. Primū est de Manlio torqto q̄ in iuuetute fuit hebetis ingenij atqz ob tusi cordis. vt domestic⁹ z reipublice vfi bus inutili om̄ino videret. In p̄cessu ho eratis ad rātā vtutē deuenit vt p̄m suū rātā a snia ferenda z piculo subcūdo libe rauerit. In hoc credo fortūe nubilō ado lescentie cōtempnū pfusum q̄ senectutis decus lucid⁹ emittit. Nā patriam a bello latino p̄ssaz speciosissimo triūpho recequit. Scdm̄ exemplū est de scipio ne africano q̄ dissolutissime vire fuit in p̄mis adolescentie annis lasciuie z furo ri deditus. Sed morib⁹ in meli⁹ mutat⁹ deuenit carthaginē z p̄tinentissime vire. Quē dū imortales nasci voluerūt vt eēt in q̄ virtus p̄ oēs nūeros hoib⁹ efficacit ostenderet. Tercū exemplū est de qui to fabio q̄ in adolescentia fuit ita viciolus z infamis vt oēs vitaret⁹ p̄sonū. Sz postea in tantā grām z vtutē deuenit vt nihil eodē sene ornati⁹ aut speciosi⁹ illo tpe ciuitas romana habuerit. Quartū exemplū est de Valerio flacco q̄ tpe secū di belli punici habuit adolescentiā p̄ditā simā in luxuria z alijs vicijs. Paulus autē licent⁹ vt eū vicijs dimouet⁹ fecit eū flaminē. i. sacerdotē vt fuiret in tēplo de

orum. Qui floruit tāta religiōe vt q̄nt⁹ pri⁹ fuerat exemplū vicioz. tantum po stea fuerit modestie et sanctitatis specu lū. Quintū exemplū est de q̄nto catullo q̄ in adolescentia sua fuit effeminat⁹ ener mis dedit⁹ oib⁹ delicijs z ludis. z oī gene re volupratū. Sed p̄cedere etate in ma xio clarissimoz viroz p̄uētū excelsus q̄ dū obrinuit fac⁹ senator z dux belli ma ximas victorias habuit. Sūt z alia ibi dem exēpla vt palamōis z themistoclis q̄ nos posuim⁹ in p̄mo smone q̄ dragesti mali de p̄nia. Idcirco solon p̄bs prudē tissime dixit neminē dū adhuc viuere dī ci debere misce aut beatū. q̄ ad vltimum vsqz fari dīe ancipiti fortune s̄biecti esse mus. z morz assidue mutari. Nulla igitur est sufficiēs excusatio p̄ci qd̄ in p̄a tis n̄re arbitrio est z cōmittere z de cōmis so facere p̄niam. Et vt Licero in philip picis dixit. Cuiusuis hois est errare sed nō nisi insipientis i errato p̄seuerare. Im ponam⁹ q̄ p̄cis finē vt sic vitā mutātes in meli⁹ effugiam⁹ eternas penas. A q̄ bus nos liberet iesus christus. q̄ cū p̄e z sp̄s scō viuūt z regnat in secula seclorū Amen.

Feria sexta prime hebdomade in qua dragelima. De excusatiōe peccati q̄ se tu eri qdam purat ex ipa cōsuetudine. z de mysterijs cōsuetudinis. Sermo sextus

Actum est an nūqz diliges p̄m tuū z odio habebis inimicū tuū. Verba sunt redēptoris n̄ri originat⁹ Mat. v. c. z in euāgelio hodierno. Inueterataz antiq̄ doctrinā de inimicis odiēdis vt lut impiā z caritati p̄riā dñs iesus chri stus in lectōe euāgelica reprobaui. N ul lū eq̄dez p̄cām excusare p̄or diuturnacō suerudo. Quia ho sunt nōnulli q̄ in sua malicia obstinati dū redarguunt⁹ vt cor rigan⁹ r̄ndere solent eoz p̄cā nō gūiter pōderāda. q̄ z peccatiū multitudie z lon

XVIII

ga peccādi consuetudine excusabilia videri
pnt. Ideo in presenti finde de consuetudine
ipa peccādi dicem. ostendemus qd gra
uiter errāt ibi qd peccatis veteribz adden
tes noua putāt se scuro consuetudis posse
defendi. Pro quoz declaratioe tria myste
ria pponim. cōreplāda.

Primū dicitur aggrauationis.

Secundū reprobationis.

Tercū obseruationis.

Ex consuetudo peccādi auget peccatū
nō excusat. et qualiter mala consuetudo in
ducit in aia facilitatē ad peccandū. Diffi
cultatē ad penitendū. et obligatiōem ad
patiendū.

Cap. p̄mū

Primū mysteriū cōreplandū de
consuetudine dicitur aggrauationis.
In qd sciendū est qd consuetudo q
est p̄ legem diuinā vel naturalē nō minu
it peccatū nec excusat sed auget. Sic p̄
bat. xxiij. q. j. c. scilicet. Ideo scribitur ex d
consuetudine. c. cū tanto. Tāto sunt graui
ora peccāta q̄ro diutius infelicē animā deti
nēt alligatā. Et extra d. consue. c. j. in terri
et glo. ponit. qd consuetudo grauis ecclesie et
onerosa est ceteris pāda. Et di. viij. c. Ma
la. dr. Mala consuetudo nō min⁹ q̄ p̄nici
osa corruptela vitāda est. Et ea. de di. c.
Consuetudo. Cypanus ait. Consuetudo si
ne veritate vetustas erroris ē. Et eadez
di. viij. c. sequit. scribit. Neq̄ hōis consue
tudinē seq̄ op̄ret sed dei dicitatē. Et in au
ctērico vt nulli iudici liceat h̄re. s. j. col
latōe. ip̄ dr. Male consuetudines adinuēte
nullo tpe confirmant. Confirmant hec oia
ff. de penis. l. capitaliū. s. soler. C. d. ep̄a
li audiētia. l. Nemo. Extra de his q̄ fiūt
a maiori pre capli. c. Cū in ciuit. extra d
vfu pallij. c. ex tuaz. Extra de officio ar
chidiaconi. c. cū satis. Et de iuramēto ca
lūnie. c. Letex. Extra de vita et honesta
te clericor. c. Cū decorō. extra de sta. mo.
nachor. c. Ea que. Extra de secre. eccie
c. Aqua. Extra de sumo. c. Intatū. Nec

m̄ reprobata est rāq̄ iniqua consuetudo q̄ ē
p̄ legē naturalē et diuinā. sed etiā q̄ est cō
tra quācūq̄ legē hūanā rōnabilē. Tō ex
tra de consue. c. Ad nram. dr. Consuetudo
q̄ canonicis obuiat institutis nulli⁹ dz ēē
momenti. Sed p̄ hoc arguit ex dicto
Bre. di. iij. c. Deniq̄. qd loq̄ns de crapu
la quā consueuerūt facere laici in carnis p
uio q̄ peccatū est dicit. Nō a tali consue
tudine amoueri pnt. et ideo cū venia suo
ingenio relinq̄ndi sunt. ne forte peiores
existāt si a tali consuetudine p̄hiberēt. Ad
h̄ rīder glo. ibidem. qd relinq̄nt cū venia
sez pene tpalis. Ita qd nō vult dicere gre
go. qd consuetudo excuset illos a peccō. s. qd
nō dz tolli talē consuetudo p̄ penas tpales
qn̄ timet̄ mai⁹ inde scandalū prouenire.
Notādū t̄m qd aliqui q̄s peccat ex iḡrātia
vlt fragilitate facies id qd consueuerūt aliq̄
facere circa aliqd. et tūc n̄ excusat a morta
li si id. qd agit s̄m consuetudinē alioz ē p̄
legē diuinā vlt naturalē. S. min⁹ uis q̄u
tas et. puta qd fac aliq̄ dētūsurariū
credēs ēē licitū. qd illō cōis sit s̄m p̄rie cō
suetudinē. certū ē qd consuetudo illi⁹ loci n̄
excusat a mortali. qd p̄ legē dei quā sic lex
hūana tollere nō pot. ita nec consuetudo q̄
pot. dicēda ē abusio. Qd sūt hodie inf
xpian os consuetudines hui⁹ viciose atq̄ cor
rupte. Ex consuetudine nāq̄ publice blas
phemat de⁹. sūt p̄iuria. inuocat diabol⁹.
exercēt vsure. vāitates mltū augēt. et pō
pe. p̄mittūt fraudes i q̄libz arte. et ferida
vicia luxurie p̄petrāt sine rubore. Sed
aduertāt peccātes ex consuetudine qd hec
tyrānis iniqua tria mala in aia facit.

Primū est facilitas ad peccandū

Secūm difficultas ad penitendū.

Tercū obligatio ad patiendū.

Primū malū est facilitas ad peccandū
Nā ad qd peccatū a p̄ncipio inducūt aia
cū difficultate ad illd. p̄pter consuetudinē
nō solū trahit cū facilitate s. etiā cū dele
ctatioe vt posuim⁹ in quadagesimali de

pnia in finone de pctō. Rō est. qz vsus
hnt in naturā. 2. suctudo nature assila
tur 2 est altera natura. vt inqz Arist. li.
de memoria 2 remiscētia. Et in. 1. erbiē. 2.
in. vii. ethico. Et idē 2 firmat. ff. ad ma/
cedonianū. l. j. 2. ff. de liberis 2 posthūis
l. si dō posthumos. in. pn. Et. ff. de postu/
lādo. l. j. §. bestias. Et. ff. de acq̄rēdo rez
dñio. l. naturalē. Et instituta de rez diut/
sioe. §. Payonū. Hinc Hiero. in epla
ad cellantiā ait. Insuauez 2 asperā fecit
nobis viā vtutū longa 2 suctudo peccā/
di. qz si in prē alterā trāsserat inuenit se/
mira iusticie leuis. ¶ Scdm malū qd in/
ducit 2 suctudo mala ē difficultas ad pe/
nitendū. Nā facit pctā grādia estimare
parua aut mīma. Cū Aug. i enchiridiō
ait. Pctā q̄uis magna 2 horrida cū i cō/
suetudinē puenerint aut pua aut nulla
esse credunt. vsqz adeo vt nō solū nō oc/
cultāda verū etiā p̄dicāda 2 diffamanda
videant. qm̄ sicut scriptū ē. laudat pec/
cator in desiderijs aīe sue. Latiniqz i
scriptur. clamor vocat. de qd. Clamor
sodomoz 2 gomorreoz multiplicat est
nimis. qz nō solū iā apud eos nō putabā/
tur esse flagitia verū etiā publice velut le/
ge frēq̄ntabant. Et idē li. mulice. Tāta
est vis cōsuetudis vt ea inueterata si fal/
sa opinio ē est genita nihil sit inimicini.
bitati. hinc pctōres ceci facti 2 pondere
hui opp̄si penitentiā negligūt. Ex b. Ju/
uenal. li. iij. satira et ait. Cōsuetudo ma/
litener insanabile vuln. Et Marcial
coqu. Mens assueta malo firm. heret
ei. ¶ Ista 2 suctudo mala figurat in laza/
ro ferido 2 q̄triduoano fm̄ Aug. d. pe. di.
ij. c. Sicut. q̄truo. em̄ mortuos christus
suscitauit q̄uis fm̄ nō esset plene mor/
uus. s. fili. reguli de qd. Job. iij. c. In/
cipiebat em̄ mori. p istū significat diabo/
lica suggestio 2 pcti cogitatio cui nisi cō/
sentiat aīa nō p b. totaliter mori sed in/
cipit. ¶ Scda fuit filia archisynagogi de

q Natib. ix. c. habet qz in camera secre/
te fuerat mortua. p quā delectatio cū con/
sensu denaturatur. Eo em̄ q aīa pctō cōsen/
tit mortua ē. ¶ Tercius fuit fili. vidue.
Lu. vii. c. extra portā naim. q significat
pctm̄ iā p opus cōsummatū. ¶ Quartus
fuit lazar. q̄triduo. i monumēto. Job.
xj. c. p quē designat pctm̄ 2 suctudis. Jo.
di. q ferid. erat 2 clamore magno a chri/
sto vocat. Dicit em̄ ibi Aug. Difficile
surgit quē mola male cōsuetudis p̄mit.
Ideo Irido. li. iij. d. sūmo bono ait. Pec/
catū admittere ē in puteū cadere. cōsuetu/
dinē hō facere est os putei coangustare
ne is q ceciderit valeat exire. ¶ Tercius
malū qd facit mala cōsuetudo est obliga/
tio ad patiendū. Quāto em̄ diut. 2 reri/
net peccatū 2 q̄nto magis multiplicat.
tāto grauiore pena puniunt pctōres. vñ
nō imerito Augul. li. viij. 2 fef. dicebat.
Ex volūrate qdē pueris sacra est libido.
2 dū seruit libidini sacra est cōsuetudo.
2 dū cōsuetudini nō resistit facit ē iterit.
N multe sunt 2 suctudines reproba/
te de qbus fit exp̄ssa mentio in iure. Sic
patet in sex cōsuetudinib. q hac loco po/
nunt dimissis alijs. **Cap. ij.**

S cū dū mysteriū de cōsuetudine
p̄replandū dicit reprobatio. licet
em̄ oī 2 suctudo mala sit repro/
bata. tñ in iure specificant mltre 2 suctu/
dines reijcēde. ex qbus alijs exp̄licem.
¶ Prima est cōsuetudo de q habet in ca/
lū venerabil. vbi ponit q 2 suctudo cu/
iusdā loci erat q abbas q imediare erat
ibaplica sede trāsserebat ad aliā abbati/
am sine licētia pape. qd fieri nō potest.
¶ Scda cōsuetudo de q habet extra d cō/
sue. c. qñ. q aliq simplices sacerdotes ad
delectū epoz crisinabāt in frōre. Tales
ei nihil p̄ferbāt. ¶ Tercia est 2 suctudo
2 obediētiā. sup̄dicto. c. cum venerabilis
¶ Quarta est cōsuetudo 2 libertatē ecclē/
sue. extra de elec. c. cū terra. 2. c. sacrosctā.

Exodo. Ter in anno apparebit oē ma-
sculinū in p̄specu meo. S̄m enā m̄lie
res ibāt nō ex lege s̄ de more. Jō Lu. ij.
di. Cū fac̄ esset iesus ānoꝝ. xij. ascēdē
tib⁹ illis hierosolimāsim p̄suetudinem
die festi. Propterea Aug. di. viij. ca.
frustra ait. Nec plane ver̄ est. qz rō et
veritas sp̄ p̄suetudini p̄poneda ē. qz si cō
suetudini rō suffragat̄ nihil op̄z firm⁹
retinere. Est de h̄ exemplū. xij. di. c. Illa
de marie sancti Aug. p̄sulete Ambrosiū
de ieiunio sabbati. Et ad idē facit. c. Ec
clesiasticaz. xj. di. Agere igit̄ p̄suetu-
dinē ecclie generalē p̄m̄ē. Unde dicit
Bullk. Qd dicēdo missam aī maturas
est p̄m̄ mortale. qz h̄ ē p̄suetudinem
ecclie generalē. Nā aka p̄ legē sc̄ptā non
inuenit̄ ordiatū. Ita enā facere p̄sue-
tudinē p̄ricularē alicui⁹ ecclie ē peccatus
mor̄anib⁹ in illo loco. Un̄ q̄ cōficeret in
azymis i ecclia grecoꝝ peccaret mortāl̄
faciēdo p̄ cōsuetudinē ecclie oriētal̄. Et
s̄ h̄ i ecclia laria p̄ficerz i fermērato ḡ/
uis peccaret q̄uis v̄qz p̄ficerz fm̄ tho. i
iij. Sic i italia i sabbato abstinet̄ ab esu
carnū. Et q̄ tali die sine cā rāōnabili
comederet carnes peccaret mortāl̄. In
cathalonia tō vbi nō ē tal̄ cōsuetudo nō
peccat̄ i sabbato comedētes carnes. Idē
dicēdū de abstinentia a lacticiis z ouis z
caseo in alijs ieiunijs a q̄dragesima. qd
vnus q̄sqz suare tenet̄ patrie p̄suetudinē
Sic enā ieiunia q̄ sunt ex generali p̄sue-
tudinē ecclie obligāt sic ea q̄ sunt in p̄ce/
pro ex statuto ecclie. vt vigilia Jōhis ba-
p̄tiste oīm sāctoꝝ. z b̄i Laurēti fm̄ In
nocētiū. Sic enā vbi in aliq̄ cit̄. tate est
p̄suetudo suare aliq̄d festū. licz nō sit ab
ecclia statutū dz suari vt festū. ¶ Notā
dū tñ q̄ fm̄ Archidiaconū sup̄ c. cōsuetu-
dinis. di. xj. Qñ p̄suetudo obuiat oīm iu-
ri tūc indistincte succūbit cōsuetudo. sed
vbi cōcordat p̄suetudo seu tolerat̄ ab ali
quo iure licz alijs iurib⁹ videt̄ p̄ria ip̄c

cōsuetudo vincit z tollit legē sc̄ptā. qz
multa fieri nō debent. sacra tñ remanent
Extra de regula. c. Ad aplicā. Et. ij. q. vi
c. Biduū. Et fm̄ h̄ cū dz q̄ cōsuetudo nō
est rōnabil̄ seu nō val̄ et q̄ obuiat canonī
cis institutis videt̄ intelligēdū qñ obuiat
oib⁹ statutis. Nā si obuiat alicui z p̄ ali
ud tolerat̄ nō erit irrōnabil̄ p̄ h̄ solū. ver
bi grā. Statutū est ex̄ de vita z hone. cle-
c. Qñ. q̄ bona clericōꝝ debeat̄ venire in
cōmū. z in vita de mo. a beat̄ velsi. z dor/
mire s̄b vno tecto. vt enā ponit̄. xxiij. di.
c. P̄ter hec. Et de cōse. di. v. c. In oib⁹.
Et. xij. q. i. c. Necessaria. Glo. in i dicto
ca. qm̄. dicit q̄ derogat̄ huc tū p̄ p̄rias
p̄suetudinē q̄m̄ ad clericos sectāres quā
papa scit z tolerat̄ Jc̄ de cō. di. iij. c. Ro-
gatoēs. z. c. Pronūciandū. mādāt suari
dies rogationū q̄ ad ieiuniū z q̄ ad cessa-
tionē ab opib⁹. z tñ vbiqz sit p̄ria. Nec
aliq̄s dic̄ q̄ peccet̄ fideles dies illos nō
suādo. Et qz abrogat̄ p̄ p̄rias cōsuetudi/
nē q̄ p̄scripta est. Et enā videt̄ rōnabilis
p̄pter ieiunia multiplicata ab ecclia z p̄
pter festa z fideles paz̄ deuoti se dāt in
festo et vir laborādo viuere p̄nt paupe-
res. Idē dicēdū de tota hebdomada pa-
sce q̄ ponit̄ celebrāda in. c. Pronūcian/
dū. Idē d̄ ieiunio q̄dragesime qd fuit sta-
tutū ab ecclia in d̄oari a clericis p̄ma die
post q̄nq̄gesimā. di. iij. c. Statutū. Et
tñ nō obuiat a clericis. et h̄ qz abrogatuz
est p̄ p̄rias cōsuetudinē. Quāuis ḡ ista et
s̄ h̄ obuiet̄ statutis canonice al. q̄b⁹. tam̄
qz nō oibus obuiat sed ab aliq̄ tolerant̄.
vt a decretali. extra de cōse. c. vi. q̄ vult
q̄ vincat enā legē canonicā cū ē rōnabil̄
z p̄scripta. Ideo valent z sine p̄iudicio su-
uari p̄nt. Die tñ magna diligētia est ad
hibēda in iudicādo. vt nō ap̄at̄ de facili
via trāsgressiōis ordinationū eccliastica/
rū. Nec enā cōdemnet̄ q̄s leuit̄ de mor/
tali in h̄mōi cōsuetudinū obfusatoēs. Sic
est de festo innocētiū. sancti siluestri. et

homo q̄ abierit in dissuetudinē. ubi tam
fuant oīno custodiēda sunt. q̄ ab ecclia
instituta. Similit̄ de consuetudinē que ē
in multis locis q̄ in sabbatis ⁊ in vīgi-
liis magnarū solēnitatū hoīes laborēt vlt̄
vendāt vsq̄ in terciā horā noctis. vt bar-
batores pl̄ facientes exercitij die illa q̄
tota hebdomada. Et videt̄ posse tolera-
ri cū q̄si in recōpensationē hui⁹ nō labo-
rent in sero festi vsq̄ ad mediā noctem.
qd̄ tñ de iure possent. q̄ de vespa ad ve-
spam id ē sero mandāt celebrari in. c. p.
nuntiandū. Sed nullo mō tolerari dñe
nec excusant̄ a peccō puelle q̄ annos pu-
bertat̄ attigerūt si nō cōmūcant aut nō
audiūt missam ppter malā cōsuetudinē.
Similit̄ ⁊ clerici facientes cōtra decen-
tam stat⁹ clericalis. Et religiosi trās gres-
siones regule et statutoz ordinis. Et oēs
alij quoz grādis est numer⁹ q̄ cōsuetudi-
ne putāt posse sua peccā tueri. O si mibi
facultas d̄t vt vox mea p oēm italiā au-
diat valeret clamare vniq̄ ve ve nob̄ mi-
seris. Nos sum⁹ in q̄s fines seculoz de-
ueniūt ita vt oīa corruptiōib⁹ impleta
esse videam⁹. Non pfuerūt p̄dicantib⁹
tūbe. Nō sercōz viroz miracula. Nō ter-
rores de celo ⁊ flagella dei. Nō seue vbi-
q̄ pestilētie ad extirpāda peccā blasphemie.
vfuraz. vanitatū. partialitatū. inu-
sticie. sacrilegioz. adulterioz. sodomie.
ambitiōis et p̄stratiōis diuini cult⁹ ppter
cōsuetudinē. Sed aduertāt populi ea q̄
dicta sunt. ⁊ timeāt ne pseuerātes in ma-
licia sua iritent p̄em omnīū deū. Qui ē
bñdictus ⁊ laudabil⁹ in secula Amen

Sabbato p̄me hebdomade de gūita
te peccati. Et quō vnū peccātū est altero ḡ
uius rōe p̄sone ⁊ obiecti vt nocuerit

Sermo septimus

Rat enī ven-
tus corrari⁹ eis. Scribunt hec

verba Marci. vj. c. ⁊ in euāgelio bodier-
no. Sicut vehementia venti impediebā-
tur discipuli dñi iesu christi. ne p̄spera
nauigatiōe ad portū curū possent artia-
gere. Ita mortales miseri peccatorum tur-
bine retardant̄ ne valeāt ad regnū. p̄pera-
re celoz. Et licet pleriq̄ ppter ea que di-
cta sunt in p̄cedentib⁹ iā accepten⁹ mor-
talitā peccā dānosa fore. verūm in h̄ erro-
re deuenire solent vt omnia peccā stoico-
rum more paria esse cōfirmet. sic ⁊ futu-
ras inferni penas equales peccātib⁹ oī-
bus p̄paratas. Contra quos est auctori-
tas dñi ⁊ saluatoris nr̄i q̄ Jos. xij. ca. di-
xit pilato. Qui me tradidit tibi maior peccā-
tū habet. In quo h̄bo vnū supponitur
scz q̄ pilat⁹ peccauit. Et aliud a xpo cō-
firmat. q̄. ille qui tradidit maior pecca-
tū habuit. Nā cōparatiūū s̄ p̄suppōit
positiūū. Peccatū ergo alioz p̄tra chri-
stū graui⁹ fuit peccatū pilati. Nā iudas
peccauit ex cupiditate. Principes sacer-
dotum ex inuidia. Pilatus vero ex hūia-
no timore. quod fuit minus peccatis il-
lorum. Hieronym⁹ etiam. xxiij. q. j. ca.
Non afferam⁹. ait. Quis dubitat sceler-
ratius esse cōmissum quod graui⁹ est pu-
nitum. Et. xxiij. q. ij. ca. Si quod veri⁹
dicat. homicidiū est grauius q̄ adulteri-
um. Et. xvij. q. iij. ca. Sicut. dicitur q̄
sacrilegiū est grauius q̄ fornicatio. Et
xxij. q. vij. ca. Adulteriū malū ponitur
grauitas peccatoz eiusdē generis luxu-
rie. Quācūq̄ modū ergo vna infirmitas ē
grauior altera. sic ⁊ vnū peccatū altero.
Comparatur nāq̄ peccatū infirmitati. vñ
in psal. Miserere mei dñe qm̄ infirm⁹
sum. Seneca etiā ⁊ Tull⁹ vicia appel-
lant egritudines. Ideo vt oīs falsi-
tas peul abiciat̄ a cordib⁹ hominū in p̄-
senti sermone de peccatorū grauitate di-
cemus. Et q̄uis diuersis respectib⁹ v-
num peccatū alio sit grauius. Nos ta-
men tres eligemus ex multis.

Primus dicitur p[er]sone.

Secundus obiecti.

Tertius nocumēt.

Quod grauius peccat eodē genere p[er]cū do-
cti q[uam] indocti. et supiores q[uam] inferiores. et
illi etiam qui peccant cū magis improba
voluntate.

Capitulum primum.

Primus respectu quod unus peccat
cū dicitur quod altero ē p[er]sone peccatis
vna cū p[er]sona p[er]tinet grauius peccare
q[uam] alia etiam i eodē genere mali triplici rōe.

Primo rōne claritatis.

Secundo rōne dignitatis.

Tertio rōne voluntatis.

Primo vna p[er]sona peccat quāvis q[uam] al-
tera rōne claritatis. Grauius namq[ue] peccat
docti q[uam] plura cognoscit ad salutē spectā-
tia q[uam] indocti. et sciat q[uam] idiota. q[uam] vt iqt
tho. i. q. lxxij. p[ro]pter maiorē facilitatē
quā h[ab]et in resistēdo p[ot]est facilius p[er]cū decli-
nare. Iō saluator n[ost]r[us] Luc. xij. c. ait. Ser-
u[us] scies volūtātē d[omi]ni sui et n[on] faciēs vapu-
labit plagis multis. Vbi Crisostomus ait. Non
silit in oib[us] oia iudicant. Sed maior
cognitio sit maior[is] p[ar]te materia. hec il-
le. Norēt q[uod]ba Crisostomus. vni docti et p[re]cipue i
sacris l[et]is exercitati. Secundo vna p[er]sona
peccat quāvis q[uam] alia rōne dignitatis. et h[uius]m[od]i
sunt d[omi]ni/p[re]lati/religiosi. et sacerdotes.
Vbi Hieronimus sup[er] Ezech. inq[ui]t. Grādis di-
gnitas sacerdotū. sed grādus ruina si pec-
cāt. letamur ad ascensū. sed timeam[us] ad
lap sū. Nō est tāti gaudiū excelsa tenuis-
se q[uam] meror[is] d[omi]ni s[er]u[us] i[n] i[n]f[er]nitatib[us] corruisse. nec
cū p[er] solis delictis n[ost]ris reddere debem[us]
rōne. sed p[er] oim[em] q[uod] abutimur donis et ne
quaquā sum[us] de eor[um] salute solliciti. Et idē
ad heliodor[um] de vita nepotiani. In reom-
niū oculi dirigunt. Dom[us] tua et puer sa-
tio tua q[ui] si in speculo cōstituta m[ag]ra d[omi]ni
scipline. Quid feceris id sibi oēs faciēdū
putāt. Laue ne cōmittas q[uod] aut q[uod] repre-
bendere volūt digne lacerasse videatur
aut q[uod] imitari cogant relinq[ui]re. Et ex d[omi]ni

reuerēdo. c. Lū q[uod] dā. d[omi]ni q[uod] epi[scopus] trasgredien-
tes iuramentū grauius iudicādi sūt quāto
maiori p[er]minēt dignitate. Vbi glo. Por-
terq[ue] dignitas delinq[ui]tis aggrauat pec-
catū. Sicut etia p[ro]bat. xl. dist. c. Nō p[ro]p[ri]a
nus. Et l. dist. c. Quia ita. Et xix. di. c.
Nlli. Et xi. q. ii. cap. P[re]cipue. Et xxx
ij. q. v. c. Qui viderit. Et de hereticis. ca.
Excoicam[us]. Et de homicidio. ca. Si cui
dignū. Q[uod] tū est execrādū p[er]cū maior[is]
in q[uod] nō solū illoz ingratitudo resp[on]det
verū etia mali exemplū q[uod] ceteri inferio-
res corumpunt p[er]dēt. Inq[ui]t cū Arist.
j. ethicor[um]. Multi q[uod] dē oino bestiales vi-
dent eē p[er]cūdū vitā eligētes. Adipsū autē
aut rōne q[uod] multi ex his q[uod] sūt in p[re]t[er]ite cō-
stituti patiunt filia sardanapallo. Vbi
sardanapall[us] vt Justin[us] refert lib. i. fuit
vltim[us] rex assirior[um] oī muliere corruptior
mollitie corp[or]is et lasciuia oculor[um] oēs fe-
minas antecellēs. Dicit q[uod] Arist. q[uod] mlti
p[ro]p[ri]etēs i[n]m[un]d[us] sequit[ur] q[uod] exēplo sediti vi-
tiosi sūt. Dimissis autē antiq[ui]s exēplis.
Videm[us] p[er] experientia q[uod] q[uod]les sūt supiores
tales vt in plurib[us] solēt eē inferiores. et
p[re]cipue q[uod] eis familiaritate iungunt. S[ed]
de ip[s]is p[er]icularia nō licet loq[ui] q[uod] p[er] peccat[um]
ra punita sūt vt canē. Iux illud Sen[eca]. i
tragedijs. Prosperū ac felix seel[us] h[uius] vo-
cat. Tercio vna p[er]sona peccat grauius
q[uam] alia rōne voluntatis. Nā volūtas cōpa-
tur ad actū peccati sic arbor ad fructū vt
d[icitur] in glo. sup[er] illo vbo Math. vij. c. Nō
p[ot]est arbor bona fructu malos facere. Iō q[uod] n[on]
to volūtas fuerit ardētor ad peccandū
tāto hō grauius peccat. Et sic grauius pec-
cat q[uod] sine vlla aut pua rētatōe peccat q[uod]
ille q[uod] i[n]p[er]itūis et diuersis rētatōib[us] sup[er]
tur. Insup[er] q[uod] act[us] voluntatis ē magis ior-
dinat[us] rāto grauius est p[er]cū. Magis etia
act[us] voluntatis inordinat[us] cū p[er]cū ope p[er]
petrat q[uod] solū n[on] ēis p[er]sensu. Et Norandū
tū hoc loco fm Bonar. et r[ati]o in ij. dis-
p[os]it. Q[uod] cū volūtas et op[er] p[er]cū sūt sepa-

vipera fm aliud z aliud tps sūt diuersa
pctā qz diuerse querfioes z querfioes vt
si qd hñs volūtatē deliberatā ad fornicā
dū z hñmōi diuertit p tūc ad alia dimittit
exq̄ illā volūtatē. Inde ad horā oportu
nitatē se ingerēte fornicat ope sic sūt di
uersa pctā. Sed si volūtas z op̄ sūt cō
iuncta vt cā z effect⁹ sic sūt vnū pctm for
maliter sed plura materialit. qd est vna
rō deordinādi licet sin t plura deordinata
Grau⁹ m̄ est pctm volūtatē z actu exte
riore cōmissū q̄ sola volūtatē. Nam ipe
acc⁹ exterior cōter adauget volūtatē in
m alis opib⁹ sicut z in bōis.

Q culpa tāto ē gūior q̄to psona cō
tra quā peccatur ē dignior. Et sic peccat
in deū i prim⁹ z i seipm. **Cap. scdm.**

Ecūdu respct⁹ q̄ vnū pctm
dī gūi altero ē obiecti. Et sic q̄
to pso na q̄ in pctō offendit est
dignior tāto culpa grauior. Sic pz ex
sntia ex cōcordiōis. c. lū illorū in textu et
in glo. Et instituta de iniurijs. s. Altor.
ff. de remilitarij. l. De delictis. s. Qui ma
nus. Et xij. q. ij. c. Bliā. Et xij. q. ij. cap.
Mouet. Et xxvij. q. i. ca. Nuptiarum.
Hoc autē mō pōt hō peccare tripliciter.

Primo in deum.

Secundo in proximū.

Tertio in seipsum.

Hoc autē distinctio pcti ponit ab Ipsi
doro in li. de sūmo bono. z a magro in. ij.
dist. xlij. Et notādū fm tho. i. scōe q̄ sta
diuisio sumit fm id in qd directe pecca
tur z pncipalit. nō psequēter. s. bīa. Lū
qd facit homicidiū z furtum z filia. Iste
pncipaliter peccat in primū eū ledendo
Et psequēti peccat in deū. qz mādāta ei⁹
trāsgredit. z in seipm qz p pctm ledit a
nimā suā. Silr q̄ peccat in seipm vt i gu
la luxuria z hñmōi dicere z pncipaliter
peccat in se. Ex psequēti in deū ptra ei⁹
mādāta faciēdo. Et sic q̄ peccat in deum
ex psequēti peccat in seipm pūdo se iue

gre z stutib⁹ z in primū aliqñ p malum
exemplū vel alio mō. **Primo** igit hō
mo peccat in deū cū de deo male sentit. vt
heretic⁹. vel q̄ dei sunt vlturpare psumit
vtendo indigne sacramētis. vt qñ dī no
mē pūrado vel blasphemādo cōtēnit. et
hec peccata q̄ sūt directe ptra deū sūt ce
teris grauiora q̄bus hodie plen⁹ ē mun
dus. Et qz inueterata sūt z publica et in
maxima multitudine nō estimant. **Pio**
q̄bus dīn. c. Uergētis extra de hereticis
Longe graui⁹ ē eternā q̄spalē ledere ma
iestatē. **Secūdo** peccat qd in seipm cu
sibi soli nocet z nō alteri. vt in pctō gula
vel molliciei vel accidie vel inanis glie
z hñmōi. Et licet nō sit ita graue sicut pec
care imēdiare ptra deū. Tāme graui⁹ est
q̄ peccare ptra primū. Sicut graui⁹ pec
cat q̄ occidit seipm q̄ q̄ occidit aliū. Nā
vt scribitur eccl. i. xij. c. Qui sibi nēq̄ cui
bon⁹ erit. **Tertio** peccat qd in primū
Et sic aliqñ qd peccat ptra psonā cōiū
ctā. s. pntes filios / vroz / viros / fies
dū vel illis iniuriat vel nō subuenit eo
rū indigentis. z h̄ graue ē pctm. Nā vt
ait Aug. li. i. de doctrina xpiana Lū omī
bus subuenire nō possis his potissime cō
sulendū ē q̄ tibi quadā sorte iūgunt. Ali
qñ qd peccat ptra illos a q̄bus beneficia
recepit. Aliqñ ptra psonas gūes. Et vt
habet extra de testib⁹ z attestandib⁹ i gl.
in. c. Licet. Personē gūes nō appellant
illi q̄ sūt in dignitate pstituti. qz aliud ē
dignitas q̄ grauitas. iij. q. iij. c. Ite in
criminali. s. sculo. In scōa lege. Sed gra
ues dicunt hī q̄ nō sūt leues sed bone fa
me z opionis z antīq̄tatis. Aliqñ qd pec
cat cōtra psonas dignas clericos / sacer
dotes / z religiosos ac p̄latos cū falsis ac
temerarijs iudicijs ac detractiōib⁹ vene
nolis. Aliqñ qd peccat ptra prios mī
serabiles afflictos affligēdo. qd p̄bibet
extra de clerico egrotāte. c. Ex pre. vbi dī
afflicto nō est addēda afflictio. Jo. ap̄ba

in p̄s ait Tibi derelictus est paup̄ et orphā
p̄o tu eris adiutor.

Quoniam unum peccatum est altero grauius rōne no-
cumentū. et quālibet nocumentū se pōt h̄re ad
peccatū tripliciter. Cap. tertium.

Tertius respectus quod unum peccatum
est grauius altero dicitur nocumentū
quod si ex uno peccato sequitur maius no-
cumentū quod ex alio. Sed in tribus. scilicet
quod licet ubi. scilicet. Nocumentū tripliciter se po-
test habere ad peccatū. Quod enim nocumē-
tū illud est p̄uisū et intentū. Sic cum aliquis a-
liquid operatur ad nocendum alii. ut homicida
vel fur. Et tunc directe p̄uitas voluntatis
ad augerē q̄ritatē peccati. Quod hoc nocumē-
tū est p̄uisū sed non intentū. Sic cum aliquis
et rāsiēs p̄ agrū ut cauti⁹ et breui⁹ vadat ad
fornicandū infert nocumentū his qui sunt se-
minata in agro sciens licet non alio nocen-
di. Et sic etiam q̄ritas nocumēti aggrauat
peccatū sed indirecte inq̄ritū. scilicet ex voluntate
multū inclinata ad peccandū p̄cedit quod ali-
quid non permittit facere dānū sibi vel alij
quod simpliciter non vult. Quod autem nocumē-
tū non est intentū nec est p̄uisū. Et tunc si p̄-
accidēs se h̄eat ad peccatū non aggrauat pec-
catū directe sed p̄pter negligentia. Et si de-
rādū nocumēta qui cōsequi possent impuran-
tur hōi ad penā mala qui veniūt p̄ter eius
intentionē si dābat opam rei illicite. vnde
si quis solaciaret aliquid ludo p̄culoso ex quo
sequitur mors vel mutilatio quibus illud ma-
lū non si intentū. Tunc qui voluit illud ludus
vnde nocumentum secum ē et ip̄putat. et qui
ad peccatū et quod irregularitatem. et qui ad pe-
nā iudicialē. Sicut si cec⁹ sagitta vel lapī
cē iaceret ei ip̄putaret quod dāat opam rei illi-
cite. vnde et lamech quoniam sagitta occidit caym
existimās cum ferā siluestre non hōies quod ce-
cus erat. Sed a puero quē secū ducebat
ut fera iudicaretur fuit non excusatus a peccato. si
hoc nocumē. et p̄ se. quod ex actu peccati licet
non sit intentū nec p̄uisū directe peccatū ag-
grauat. Quia quod quod se sequitur ad peccatū

p̄inēt quod dāno ad ipsam sp̄m peccati. puta
si aliquis publice fornicet sequitur scādalū
plurimorum quod quibus ip̄e non intendat nec for-
te p̄uideat directe p̄ hoc aggrauat peccatū.
¶ Notandum quod quibus nocumēti aggrauat
peccatū non tamen sequitur quod ex solo nocumēto pec-
catū aggrauet. Quinimo peccatū p̄ se est ḡ-
uius p̄pter inordinatōē. vnde ip̄m nocumē-
tū aggrauat peccatū inq̄ritū facit actū cē ma-
gis inordinatū. Quare non sequitur quod si no-
cumentū maxie h̄eat locū in peccatis qui sunt cō-
tra p̄mū q̄ritā peccata sint grauissima. quia
multo maior inordinatio inuenit in peccatis
qui sunt contra deū et in quibus dā eorum qui sunt contra
seipm. Et tamen pōt dici quod si deo null⁹ possit
sit nocere q̄ritū ad eius substantiā pōt tamen no-
cumentū accēdi in his qui dei sunt. sic ex r̄pā
do fidē violādo sacra qui sunt peccata grauissima
Sibi etiam aliquis quoniam sciēt et violenter
infert nocumentū. Sic patet de his qui se
interimūt licet finalit⁹ h̄ referat ad aliquid
apparēs bonū. puta ad h̄ ut liberent ab
aliquo agustia. Sūt igitur peccata disparia et
vnde altero grauius. Nihilomin⁹ de peccatū
mortale p̄culosus est dānosus ac formida-
bile. idē curādū ut et mortalia maiora atq̄
minora videntur. siue sint peccata opis siue o-
ris siue etiam cogitatiois qui p̄perrant in in-
secus et in mēte. Qui enim peccare desinit et
hōi operari studet ut in p̄m diuinū obtinet
grām et tandē glām sempiternā. In qua
vixit et regit de⁹ p̄ infinita sēcla seclorum. Amē.
¶ Dñica p̄ma in xl. De supbia dñorū et
potentū. Sermo octauus.

Estendit ei
omnia regna mōi et glām eo-
rū et dixit ei. hec omnia tibi dā-
bo si cadēs adoraueris me.
¶ Scribunt hec s̄ba Math. iij. c. et in ho-
dierno euāgelio. Principes s̄re et r̄pales
dñi ut de ip̄s loquar in magna p̄re i-
tantā supbia sūt elati ut quasi diaboli imi-
tates terrēnā p̄rātē deo relicto sibi vmb⁹

q. p. i. s. ascribāt. Duo fit vt vitia sua incorrigibilia eē velūt q. sui familiares et domestici nedū vitupare audēt. Quūmo adulātes laudare cogūt. Hic Sen. i. traedia dīc. Pro sperū ac felix scel. s. illo nū potētū et pncipatū vī vocat. Sōnū parēt boni oppmū leges timor. Idcirco cū de pctis in pncipali itā dicendū occurrat. statui hodierna die de supbia dñorū et potentū dicere. Et vt vbis vras. Hic romū in epla ad palmachiū et oceanuz. Adulari nō possū ne et frēz decipiā et me fimo pcuriat salomonis q. ait. Verba adularoz mollia sūt. et hec feriūt interiora vētr. neq. de secretis et intimis sed de illoz patribus et māifestis defectibus cū ea qua possum honestate atq. modestia loquimur. distigimur aut p. siderādāc p. dē. nandā eoz supbia triplici respectu.

Primo respectu dei.

Secundo respectu ecclesie.

Tercio respectu p. mī.

Qualiter supbi dñi p. cēnūt deū nō reputādo ipm supiorē et trāsgrediēdo diuina p. cepta ac dei iudicia vilipendendo.

Capitulu p. mī.

Primo p. siderādā ē atq. p. dem nandā supbia dñorū et potētū respectu dei. Contemnūt quippe deū. et hoc triplici rōne.

Primo rōne extimationis.

Secundo rōne trāsgressionis.

Tercio rōne vilipēdiōis.

Primo rōne extimationis. Nā in tāta elationē animi eoz īfurgit vt se ipsos deos reputēt. et q. d. bñt nō a deo bñe se credāt. sicut nabuchodonosor regi babilōis. Ille q. p. pe in statua adorari volebat vt scribit Dan. ii. c. Et cū sidrach misach et abdenago iudei timētes deū scelusq. horretū agere nollēt cū accusari adducti fuisset corā nabuchodonosor dixit eis rex ille supb. post multa vba. Quis ē deus q. vos eripiat de manu mea. Sic et domici-

anus impator adhuc prupit vefantiam vt in p. mōdīs līaz se deū et dñm iussit appellari vt recitat paul. horos. Incipiebāt em̄ sue līe de. et nō nō domitia nus ita mādāt ita iubet. Nō sic faciebat cyrus rex plaz q. vt scribit p. mī beldre. j. c. dicebat cū hūilitate. Dia regē retrādīdit mibi dñs dōs celi. Ab ipso em̄ dō rege regū et magno sup oēs dōs ē oīs potētia dñandi oīs pncipat. oēs pncipiū ac finis cuiuscunq. impcrij vel regni. Qd pbat auctoritatibus et scētijs firmissimis. Hic Hiero. sup. Danielem ait. Non miramur si qñ cernim. reges regib. et regnis rēna succedere que dei et gubernant et mutant et finiunt arbitrio causasq. singulorū noit ille qui conditor oīm est. et sepe malos reges parit suscitari vt mali malos puniat. Et Aug. li. v. de ciui. dei. ca. xxi. Qui dedit persis segetes sine cultu dec segete quicq. alia dona frāz sine cultu tot deorū quos isti reb. singulis singulos vlt etiā rebus singulis plures p. posuerunt ipse etiā regnū dedit hoib. Qui mario ipse et gaio cesari. Qui vespasianū vel p. pri vel filio suauissimis impatoribus. ipse et crudelissimo domitiano. Et ne p. singulos ire necesse sit qui p. stātino xpiano ipse et apostate iuliano. Et paul. ad romanos xii. c. Nō est potestas nisi a deo. que verba ponunt. xxi. q. j. c. Quid culpatur. Propterea dictū fuit nabuchodonosor vt habetur Dan. ii. c. Sciant homines quia dominat altissim. in regno hoīum. scz. puidētia sua et cuiuscunq. voluerit dabit illud et humillimū idest vilissimū constituet sup illud. cum scilicet sibi placuerit. debent itaq. reges seculi firmiter tenere q. oīs pncipatus a deo disponit cui nulla est difficultas dum sibi placet et mutare et omnino debere. Sunt tamen quidā obijcientes nobis q. non oīs potentia dominandi sit a deo. Primo exte. in scripture. dicit em̄. Alee. vii. c. Ipsi

regnauerunt et non ex me. principes extiterunt
et non cognoui. Secundo nihil iniustum est a
deo. sed multi dominantur iniuste alijs. er-
go non omne dominium est a deo. Tercio
nihil inordinatum est a deo. sed cum stultus
fictus sapienti et malus bonis hoc est inordina-
tum. ergo non videtur esse a deo. Quarto non est
auferendum alicui illud quod est datum a deo.
ergo si omnis superioritas a deo est nulli est
auferenda. igitur nullus superior quantumcum-
que malus erit puniendus. Rñder Bona
uen. in secundo di. vlti. q. in potentia dñan-
di duo considerant. scilicet virtus presidendi. et
hec a deo est. et modus. Et tunc quidam alijs
presunt ex iusticia. Quidam ex astutia. quidam
ex violentia. Primo modo potentia domi-
nandi est a deo respectu presidentis et respec-
tu subiacentis. Secundo et tercio modo talis po-
testas habet comparari ad voluntatem presi-
dentis et ad meritum subiacentis. In copia
ratione ad meritum subiacentis talis presiden-
tia iusta est. quia aut est ad bonorum probari
one aut ad malorum punitionem. Si autem
comparatur ad voluntatem presidentis iniu-
sta est. Et primo modo dicitur esse a deo fa-
ciente et ordinante. Iuxta illud Job. xx.
iij. c. Regnare facit hypocrisis. propter pec-
cata populi. Et Dece. xij. c. dicitur Dabo
eis regem in furore meo. Secundo modo scilicet re-
spectu ad voluntatem presidentis est a deo p-
missive. non approbative. Et sic excellen-
tia patris est a deo. modo ergo non nisi per-
missive. Quare soluta sunt tria illa in op-
positum inducta. Quid autem hoc quando di-
cebat quod si potentia dñandi esset a deo nul-
li esset auferenda. Rñderi potest quod hoc seque-
retur si deus talē potētiā dedisset malis sim-
pliciter. Si autem ad ipsum datum sit sicut de-
us vult dare. ita vult per ministerium huius
non auferre. Nam deus dat vitam latroni. et
tamen iudex iuste auferit illam ab eo. Sed nunc
quid tenent subditi obedire tyranni iniu-
ste dominantibus. et soluere eis tributa et
gabellas. Dicunt doctores quod licet non tene-

ant. bonum tamen est obedire in his que non
sunt contra deum ad vitandum scandalum pro-
prium et aliorum. Unde. xj. q. iij. c. Julianus
dicit. Julianus quis esset apostata. habe-
bat tamen sub se milites christianos. quibus cum
dicebat. producite aciem per defensionem reipub-
lice obediebant ei. Cum autem diceret. producite
arma in christianos cognoscebant unguem
torum celi. Habebant ergo iustum dominium quan-
tumcumque malis tenent subditi obedire in
licitis et honestis. et collectas et gabellas
legitimas soluere. Ideo Petrus prima sua
canonica ait. Serui subditi estote in omni
timore dñis. non tamen bonis et modestis. sed
etiam discoloris. Et Paulus ad Romanos. xij. c.
Qui patri resistit dei ordinationi resistit.
et ipse sibi damnationem acquirit. Ad idem fa-
ciunt auctoritates. xj. q. iij. c. Si bonus est.
Imperatores. c. Qui resistit. Secundo con-
tinnat deum principes et potestates ratione trans-
gressiones. propter superbiam enim non putant se
legi dei fore subiectos. Quare ad vicia
cum quodam licentia et libere se precipitant. pre-
cipue ad lasciviam et carnalitates. Et ni-
hilominus si sic viciose vivendo non se cor-
reperint damnabunt cum alijs inimicis dei
in ignem eternum. Propterea tales aures de-
bent attentas exhibere Aug. dicenti lib.
v. de civitate dei. ca. xxiij. Neque enim nos
christianos quosdam imperatores ideo feli-
ces dicimus quod vel diutius imperarunt
vel impantes filios morte placida reli-
querunt. vel hostes reipublice domuerunt.
vel inimicos ciues adversus se insurgē-
tes et cauere et opprimere potuerunt. Nec
et alia vite huius erumiose vel munera
vel solacia quidam etiam cultores demonum
accipere meruerunt qui non pertinent ad re-
gnum dei quo pertinent isti. Et hoc ipsum
misericordia factum est ne ab illo ista qui
in eum credent velut summa bona de-
siderarent. Sed felices eos dicimus qui
iuste imperant. si inter linguas subli-
miter honorantium ut obsequia numis

XXIII

hūiliter saluatiū non extollunt. et se ho-
mies cōmemnerit. Si suā prāre ad dei
cultū marie dilarādū maiestati ei⁹ famu-
lam faciūt. Si deū timēt. diligūt colunt
Si plus amāt illud regnū ubi nō timēt
bre p̄lores. Si tard⁹ vindicāt facile ig-
noscūt. Si eandē vindictā p̄ necessitate
regende tuendeq; reipublice nō pro satu-
rādīs odijs inimicitiaz exercēt. Si ean-
dē veniā nō ad ipunitatē iniquitat⁹ s; ad
spem correctiōis indulgēt. Si luxuria ē
tāto eis castigatior q̄to poss; cē liberior
Si malūt cupiditatib⁹ p̄uis q̄ q̄buslibz
gētib⁹ impare. Et si hec oīa faciūt nō p̄-
pter ardorē inanis gl̄ie s; p̄pter caritatē fe-
licitat⁹ eterne. Si p̄ suis p̄ctis hūilitat⁹
zmiseratiōis zōionis sacrificiū dō suo
hō imolare nō negligūt. Tales xp̄ianos
impariores dicim⁹ cē felices. Interim spe
postea re ip̄a futuros cu; id qd̄ expecta-
mus aduenerit. hec aug. q̄ supbi dñi irri-
dēt z p̄cñūt. **¶** Tertio p̄cñūt deū p̄nci-
pes z potētes rōne vilipēsionis. vilipē-
dūt q̄ppe iudicia dei z cōminatōes diui-
nas nō solū nō formidāt s; spernūt cor-
de ore z ope. Lorde in seipis p̄fidentes
ore de deo p̄meliose loq̄ntes. z ope ma-
lis mala peiora iūgētes. Propterea de⁹
vt iacob⁹ inq̄t. iij. c. Supbis resistit. Et
de h̄ Sen. in tragedijs ait. Sequit̄ sup-
bos victor a tergo de⁹. q; supbia deo ad-
uersat̄ z diuic maiestati se opponit. Jō-
hāc de⁹ p̄ ceteris p̄ctis h; exosam. vñ scri-
ptū ē Eccl̄. x. c. Nidibilis ē corā deo z hoī-
bus supbia. Et amos. vij. c. dr. Dñs exer-
citū derestor ego supbiā. Et isaiē. ij. ca.
Dies dñi exercitū sup oēm supbū z ex-
cellū. z sup oēm arrogantē z hūiliabit̄.
Et Isa. xij. c. Requiescere faciā supbiam
infidelū z arrogantia fortū hūiliabo. z
xij. c. Dñs exercitū cogitauit h̄ vt de-
traheret supbiā oīs gl̄ie z ad ignominia
deduceret vniuersos inclitos terre. Et
xxvij. c. Ue corone supbie. Et eo. c. Pe-

dibus p̄culcabit̄ corona supbie. Et Eze-
chiel. vij. c. Quiescere faciā supbiā potē-
tū. Et Hier. l. c. Ecce ego ad te supbe dr̄
dñs ds exercitū. q; venit dies tu⁹ tēp⁹
visitatiōis tue z cader supb⁹ z conruet
nō ē q̄ suscitaret eū. Nec hō oīa ipta sci-
mus in his q̄ ceruicē eleuāt supbiētes
aduersus deū. d̄ q̄b⁹ dicit gl̄iosa vgo Lu-
ce. ij. c. Deposuit potētes de sede z exal-
tauit hūiles. Et itez. fecit potētā i bra-
chio suo disp̄sit supbos mēte cordis sui.
Et eccl̄. x. c. sapiēs inq̄t. Sedes ducū su-
pborū destruxit de⁹ z sedere fecit mites p̄-
eis. Radices gētiū supbarū arefecit de⁹ z
plātauit hūiles. Sūt de h̄ exempla posi-
ta in finē de oīpotentia dei in q̄dragesi.
mali de p̄nia. q; nō est potentia nō forti-
tudo nō p̄siliū contra deum cui nō imeri-
to subijcienda est omnis creatura

¶ Principes z dñi supbi p̄cñūt ecclē-
siā p̄cipēdētē illi⁹ prātē q̄ ē sup oēs prātē
tpalē z itromittētes se de sp̄ualib⁹ officiis
z bñficijs a arq; cēsura ecclēie p̄nibilo du-
cētes.

¶ Capitulū secundū.
¶ Ecūdo p̄siderāda est arq; adē-
nāda supbia dñoz z potentum
respectu ecclēie. Sicut em̄ supbi
p̄ncipes p̄cñūt deū ita z ecclēsiā suā san-
ctā z p̄cipue q̄rū ad tria.

¶ Primo q̄rū ad ecclēsticā prātem.

¶ Secūdo q̄rū ad ecclēsticā sp̄ualitatē

¶ Tertio q̄rū ad ecclēsticā penalitātē.

¶ Primo q̄rū ad prātē q̄ resider in sum-

mo pōtifice cui tāq; vicario iesu xp̄i oēs

cuius cūq; ḡdus hūiliter ac fidelr subijci

debēt z obedire. Sed h̄ loco tria adueni-

unt nobis dubia declarāda. **¶** Primum

viz prās pape sit supior prātē imparoz

¶ Scdm̄ viz prāti pape s̄bdant̄ oēs re-

ges z p̄ncipes xp̄iani. **¶** Tertū viz prās

pape se extēdat ad infideles. **¶** Pro de-

claratiōe p̄mi dubij sunt plura notanda

¶ Prīmū notādū q̄ monarchia idest p̄nci-

pale dominū mūdi cepit ab assyrjs sub-

Nino rege niniue. de q̄ mentionē fac̄ au-
gust. li. xvj. de ci. dei. c. xvij. Et de assyrijs
trāslatū est ad medos ⁊ plas sub cyro et
dario. Et de medis ⁊ plas trāslatū est ad
grecos s̄ alexādro magno. Et a grecis
trāslatū est ad romanos sub octauiano
Et vscribit̄. xxvij. q. j. s. Et his bruti-
bus romani p̄meruerūt imperiū. s̄m em̄
Aug. d̄ āchona in li. de pr̄ate pape M^t
ta fuerūt in romāis. p̄p̄ q̄ amplitudinez
dominiū de illis accessit. Primū fuit ma-
gna reuerentia sacroz etiā si erraret i cul-
tu falsoz deoz. vt diffuse ponit Valer^{us}
in. j. li. Scdm̄ fuit clemētia aīoz vt enīz
dicit Virgili^{us} ⁊ aug. li. i. d̄ ci. d̄i Amabāt
sibi in laudib^{us} d̄ici p̄cere subiect^{us} ⁊ debel-
lare sup̄bos. Un̄ Aug. c. v. p̄fati p̄mi li.
in q̄t d̄ pietate ⁊ clemētia marci marcelli
Egregi^{us} romāi noīs marci marcelli q̄ sy-
racusaz vrbē ornatissimā cepit refert̄ eā
pus fleuisse ruiturā ⁊ añ ei^{us} sanguinē su-
as illi lachrias effudisse gessit ⁊ curā pu-
dicitie etiā in hoste suade. Nā pus q̄ op-
pidū victoz inssiss^{us} inadi p̄stituit edicto-
ne q̄s corp^{us} liberū violaret. Tertiū fuit
fides p̄missoz sic patz in marco regulo.
Quartū fuit iusticia discussionū. vñ ac-
tuū. xvj. c. fest^{us} m̄dit^{us} Nō ē s̄uetudo ro-
māis dānare aliquē hoīem pusq̄ ille q̄
ē accusat^{us} p̄ntēs hēat accusatores locūq̄
defendēdi accipiat. Quinū fuit amor cō-
mūnis bōi cui p̄ponebāt oē puatū cōmo-
dū. Scdm̄ notādū q̄ iperū fuit sp̄ i vr-
be vsq̄ ad tpa cōstāntin^{us} q̄ illud ad grecos
trāstulit bizātiū q̄ nūc ē cōstāntinopol^{is}. A
grec^{us} ho trāslatū ē ad frācos p̄ hunc mo-
dū vscribit̄ in cronica martiniana. His
anno dñi. **I**frāc^{us} rex lombar-
doz rupto pacis federe romāos inuēta-
bat. Sed a Zacharia papa rep̄hēsus cū
vxoze ⁊ filios romā venit vbi monach^{us}
fac̄ ē. Huic arstulph^{us} fr̄ successit in re-
gno tributa postulās a romanis. Qua-
propter stephan^{us} scōs roman^{us} pontifex

antiaduerēs q̄ cōstāntin^{us} q̄nt^{us} cōstāntinopo-
litan^{us} imp̄ator q̄ si cūcta p̄diderat in p̄ri-
bus meridianis ⁊ onētis opp̄ssus a sara-
cenis q̄re nō poterat iuuare romāos ve-
nit in frāciā ad pipinū frācoz regē q̄ cuz
papa veniēs liberauit romāos ab inui-
r̄is lōbardoz. Et pacat^{us} oīb^{us} in p̄miūb^{us}
tuos labor^{us} fac̄ ē imp̄ator. Et reuersus
in franciā imp̄avit ānis tredecī cū pus a,
pud frācos tenuisset regnū triginta trib^{us}
ānis. Nā itaq̄ imperiū ap̄d frācos an-
nis triginta q̄q̄. ⁊ mēib^{us} nouē vsq̄ ad tē-
pora ludouici tertij. Deinde tpe octois
p̄ncipis iperū trāslatū ē ad germāos. eo
q̄ otto iuuit ecclesiā ⁊ romāos q̄s berle-
gari^{us} rex lōbardoz infestabat. Quare co-
romā^{us} fuit imp̄ator cui successit fili^{us} otto
scōs. Et huic otto tertij fili^{us} ei^{us} q̄ imp̄auē
rūp hereditariā successionē. Deide isti
tuti fuerūt ab ecclesia electores de q̄b^{us} d̄i in
glo. in. c. Ad ap̄lice de snia ⁊ re iudicata
Hic sūt archieps maguntin^{us} / Coloniē^{sis} /
Treuerēsis. Et q̄tuor laici Comes reni
Dux saxonie / Marchio b̄adeburgens^{is}
Et rex boemie oīi dux. Et dicūt q̄damq̄
rex boemie de necessitate vocād^{us} nō ē nisi
cū ali^{us} discordāt nec istud ius habuit ab
antiq̄. Sed hodie de facto tenet s̄m ho-
stien^{us} extra de electiōe in. c. Venerabilem
Ex q̄ nō hz locū h̄ tpe snia illa q̄ dīc̄ q̄ ex-
ercit^{us} imp̄atorē fac̄. xxiij. dist. c. Legim^{us}
ff. de origine iur^{is}. l. ij. s. Postea. s. Deide
⁊ s. Nouissime. L. de veteri iure enucle-
ando. l. j. s. Hoc etiā. Prop̄ dicta scri-
bit̄ in glo. in. c. Venerabile sup̄ bbo i ger-
manos. Regnū mōi trāslatū est ad theu-
th^{us} s̄cicos. Nā ipi h̄nt regnū romāe eccle-
sie de cō. di. v. c. In die. Et sic paret q̄mi-
perū nō ē apud grecos licet largo nomi-
ne appellet^{ur} q̄m extra ecclesiaz nō ē iperū
xxij. q. j. s. Sed illō. Quidā ho seire cu-
puit q̄ fuerūt iustituti electores imp̄ato-
ris de alemāia. Ad q̄d r̄ndet Aug. de an-
chona. X triplex pōt ēē rō. Pr̄mia q̄ il

li principes q̄ liberauerūt eccliam d̄ tyrāni
de lōbardoz fuerūt de alemāia. Scda rō
fuit deuotio alemānoz ad eccliam q̄ ap
paret in p̄uina pegrinatiōe eoz ad visi
tāda limina aploz petri z pauli. Ter
tia rō fuit volūtas pape. l. Gregorij q̄n
ti q̄ fuit theutboni. Et orttonis d̄ angui
neus. Et tertiū notādū q̄ impator nunc
d̄ rex romanorū nū rōne deriuatiōis. q̄ i
de deriuatū ē imperiū. nū rōne p̄firmatiōis
q̄a romāo pōt̄ fice bz p̄firmari. nū rōne
coronatiōis. q̄ rome bz coronari. Nam
vt dicit glo. in clemētia. Romāi p̄ncipes
de iure iurādo. Impator coronat̄ tripli
corona. Prima ferrea in aq̄s ḡntis quaz
accipit ab archiepo Coloniēsi. z signifi
cat fortitudinē. Scda argētea quā acci
pit ab archiepo. mediolanēsi. modocrie
licet benne. accepit illā mediolanī in ec
clesia sancti abrosij. Et significat purita
tē iudiciā z claritatē. Tertia ē corōa au
rea quā dat sibi papa in ecclia sc̄i petri
ad altare sancti Maurij. Et significat
sup̄ioritatē z excellētā sup̄ oēs reges et
p̄ncipes z natiōes. Ip̄e eq̄dē impator est
sup̄ oēs. vt pz. viij. q. i. c. In apibz. Et xj
q. i. s. Nec li q̄s. z ff. ad l. rhodiā. l. De
p̄car. z. l. de iudeis. l. iudei. Et lxiij. di.
c. Adrian. Et dist. viij. c. Duo iure. Et
xliij. q. viij. c. Lōuenior. Et q̄b̄ oibz col
ligit q̄ impator est p̄nceps mōi z d̄ns et
oēs natiōes z p̄uicie sūt sub eo z oīa sūt
in p̄tate et sic ip̄e coronat̄ illa tripli
corona. sic oli in tribz metallis dabat̄ tri
butū romāis vt d̄ in glo. p̄fata in clemē
tia. Romani p̄ncipes. Quartū notan
dū q̄ papa est sup̄ impatorē. Nā iusta cā
z rōnabili existēre pōt̄ papa p̄ seipm̄ im
peratorē eligere aut p̄pter eligentiū ne
gligentiā vel discordiā aut p̄pter electi
bonitatem z condecētiā. Aut p̄pter
populi christiani z pacis prouidentiam
Aut p̄pter cohercendū hereticorū paga
norū z scismaticorū audaciā z po

rentiam. Et sicut ab apostolica sede insti
tuti sunt electores imperatoris. ita cum
expediret paci z vtilitati xp̄ianitatis pa
pa posset aliud facere. Nec hoc esset le
uitati ascribendum. quoniā vt scribitur
better. xvj. c. Prouidendū est paci omni
um prouinciarū. nec putare deberis si
diuersa iubemus ex animi nostri venire
leuitate sed pro qualitate z necessitate tē
porum vt reipublice possit vtilitas pro
uenire. Que verba sunt regis Archarer
sis in epistola sua. Papa itaqz potest i
peratorē etiam electum non confirmare
Nam impator electus debet confirma
ri per papam. vt patet in p̄fato ca. Ue
nerabilem superius allegato. Et confir
matus debet per papam inungi. Extra
de sacra vncione. ca. Cum venisset. Et
inunctus per papam debet coronari vt
in p̄fato ca. Uenerabile. Pote est insu
per papa imperatorem confirmatū de
ponere. Unde stat exemplum de sentētia
z re iudicata li. vi. in ca. Ad apostolice.
de Innocentio quarto qui deposuit fre
dericum imperatorem romanorū z regē
sicilie. Nam requisitū eum vt daret pa
cem ecclesie z mundo vniuerso z ip̄e in
duratus velut pharao noluit obedire.
Quare cum fuisset periurus sacrilegus z
de heresi suspectus z non soluisset cen
sum ecclesie pro regno sicilie papa de
posuit eū. vbi dicit glo. Papa propter
crimina deponit imperatorem. vt hic.
Idem cum est inutilis. xv. q. vi. ca. Ali
us. fuerunt ergo crimina frederici gra
uissima quibus priuandus venit. Nam
vt dicit glo. in dicto ca. Ad apostolice.
Periurium est crimen grauissimum in
quolibet p̄sertim in p̄lato vel in prin
cipe. cum eorū facta trahantur ab alijs
in exemplum. vt notat̄ extra de voto z
voti redemptione. cap. Magne. Et id
gravius punit. xi. q. iij. c. P̄cipue Tur
batio etiā pacis grauissimū peccatū est in

Princeps. q. i. p. e. m. a. r. i. e. t. e. n. e. f. a. d. f. u. a. n. d. a. p. a.
c. x. i. j. q. i. c. Noli. Et de treuga et pace
p. r. o. m. Et q. d. t. r. a. p. a. c. e. e. c. c. l. i. e. s. u. n. t. n. u. d. a. r. i.
d. e. b. e. r. d. i. g. n. i. t. a. t. e. z. c. i. n. g. u. l. o. x. x. i. i. j. q. i. c. a.
Qui t. r. a. p. a. c. e. Negare etiā censū. p. r. e.
g. n. o. s. i. c. i. l. i. e. g. u. e. c. r. i. m. e. e. s. t. q. z. r. e. g. n. ū. s. i. c. i. l. i. e.
e. s. t. s. p. e. a. l. e. p. r. i. m. o. n. i. ū. b. e. a. t. i. p. e. t. r. i. x. c. i. i. j. d. i. c. e.
c. Ualde. x. j. q. i. c. Peruenit. Et. x. q. i. i. j.
c. Relatū. Quare papa iudicat impato
r. e. m. z. o. e. s. z. n. u. l. l. ū. i. p. m. x. c. i. i. j. d. i. c. e. O. e. s. i. r.
q. i. i. j. c. Nō. q. z. p. a. p. a. e. d. n. s. m. o. d. i. x. q. i. i. j.
c. Lūcta p. m. u. n. d. ū. Jō e. s. t. d. e. m. a. i. o. r. i. t. a. t. e. z.
o. b. e. d. i. e. n. t. i. a. c. S. o. l. i. t. e. D. i. g. n. i. t. a. s. z. p. r. a. s. p. a.
p. e. a. s. s. i. m. i. l. a. t. s. o. l. i. z. i. m. p. a. t. o. r. ū. l. u. n. e. Q. s. z.
t. r. a. d. i. c. t. a. i. n. s. t. a. t. m. u. l. t. i. p. l. i. c. i. t. P. r. i. m. o. q. z.
p. l. a. t. i. n. i. p. a. t. o. r. i. p. o. s. u. i. t. c. o. r. o. n. ā. s. i. l. u. e. s. t. r. o.
p. a. p. e. v. t. d. i. c. x. c. v. i. d. i. s. t. c. C. o. s. t. ā. t. i. n. i. s. Ad
h. m. d. e. f. q. b. f. e. c. i. t. nō s. i. c. d. n. ū. m. z. a. u. t. e. n. t. p.
b. e. s. s. e. d. s. i. c. u. t. m. i. n. i. s. t. e. r. o. b. s. e. q. u. e. s. L. u. i. u. s.
s. i. g. n. ū. f. u. i. t. q. z. t. e. n. e. s. e. q. u. ū. c. i. t. e. r. r. a. t. o. r. ū. s. i.
b. i. o. f. f. i. c. i. ū. e. x. h. i. b. u. i. t. S. e. c. o. i. s. t. a. t. q. z. v. t. d. i. c.
I. n. n. o. x. c. i. i. j. q. i. i. j. c. Q. u. e. s. i. t. ū. Q. u. i. m. p. e.
r. a. t. o. r. i. s. i. t. g. l. a. d. i. ū. a. d. e. o. d. a. t. Ad q. d. m. d. e. f.
q. z. v. e. r. ū. e. s. t. i. m. p. a. t. o. r. e. g. l. a. d. i. ū. r. e. c. i. p. e. a. d. e. o.
q. z. a. p. a. p. a. nō r. e. c. i. p. i. t. n. i. s. i. v. t. e. v. i. c. a. r. i. d. e. i.
Nō c. ū. p. a. p. a. p. o. t. s. u. p. i. m. p. a. t. o. r. e. v. t. e. s. t. s. i. n.
g. u. l. a. r. ū. p. s. o. n. a. s. e. d. v. t. e. s. t. s. u. c. c. e. s. s. o. r. p. e. t. r. i. z.
v. i. c. a. r. i. u. s. x. p. i. T. e. r. t. i. o. i. n. s. t. a. t. q. z. e. x. e. l. e. c. t. i. o.
n. e. i. m. p. a. t. o. r. h. z. i. u. s. i. n. i. p. e. r. i. o. z. p. o. t. a. d. m. i.
n. i. s. t. r. a. r. e. a. n. c. o. n. f. i. r. m. a. t. i. o. n. e. p. a. p. e. v. t. n. o. t. a. t.
H. o. s. t. i. a. n. i. i. n. p. d. i. c. t. o. s. e. p. e. a. l. l. e. g. a. t. o. c. a. U. e.
n. e. r. a. b. i. l. e. Et c. o. n. f. i. r. m. a. t. x. c. i. i. j. d. i. s. t. c. L. e. g. i.
m. u. s. R. ū. d. e. f. q. z. i. u. s. q. d. h. z. i. m. p. a. t. o. r. e. q. a.
e. l. i. g. i. t. a. b. i. l. l. i. s. q. s. e. c. c. l. i. a. i. n. s. t. i. t. u. i. t. e. l. e. c. t. o. r. e. s.
I. l. l. i. c. ū. q. e. l. i. g. i. t. i. m. p. a. t. o. r. e. a. p. a. p. a. h. ū. c. h.
i. u. s. e. l. i. g. e. n. d. i. v. t. i. u. c. l. e. m. e. n. t. i. n. a. R. o. m. ā. i. p. n.
c. i. p. e. s. z. s. i. n. c. U. e. n. e. r. a. b. i. l. e. Q. u. a. r. t. o. i. s. t. a.
t. u. r. q. z. c. r. i. s. t. ū. s. o. l. u. i. t. t. r. i. b. u. t. ū. s. i. c. u. t. p. z. M. a.
t. h. e. i. v. i. j. c. Et. x. c. i. i. j. q. i. i. j. c. T. r. i. b. u. t. ū. z.
x. j. q. i. j. c. S. i. t. r. i. b. u. t. ū. R. ū. d. e. f. q. z. i. l. l. u. d. f. e. c.
nō e. x. d. e. b. i. t. o. s. e. d. n. e. s. c. ā. d. a. l. i. z. a. r. e. Q. u. i. n. t. o.
i. n. s. t. a. t. q. z. x. p. s. d. i. c. i. t. J. o. h. i. s. x. v. j. R. e. g. n. u. m.
m. e. ū. nō e. s. t. t. e. h. m. ū. d. o. R. ū. d. e. f. q. z. x. p. s. d. i.
x. i. l. l. a. s. b. a. a. n. p. a. s. s. i. o. n. e. S. e. d. p. o. s. t. r. e. s. u. r.

rectione dixit discipulis. Data est mihi
o. i. s. p. r. a. s. i. n. c. e. l. o. z. i. n. t. e. r. r. a. v. n. c. l. u. d. i. m.
f. i. r. m. i. t. e. r. q. z. p. r. a. s. p. a. p. e. e. s. t. s. u. p. p. r. a. t. e. i. p. a.
t. o. r. ū. S. e. c. ū. m. d. u. b. i. ū. f. u. i. t. v. i. z. p. r. a. t. i. p. a. p. e.
s. b. d. a. n. t. o. e. s. r. e. g. e. s. z. p. n. c. i. p. e. s. x. p. i. a. n. i. Ad
q. d. i. t. a. d. i. c. i. t. A. u. g. d. e. a. n. c. h. o. n. a. q. z. s. i. c. s. u. m.
m. o. s. a. c. e. r. d. o. t. i. l. e. u. i. t. i. c. i. g. e. n. e. r. ū. o. e. s. i. u. d. e. i. o.
b. e. d. i. r. e. t. e. n. e. b. a. n. t. c. u. i. u. s. c. ū. q. s. t. a. t. ū. f. u. i. s. s. e. n. t.
S. i. c. o. e. s. x. p. i. a. n. i. m. a. i. o. r. e. s. z. m. i. o. r. e. s. p. a. p. e.
t. e. n. e. r. i. t. l. o. c. ū. x. p. i. o. b. e. d. i. r. e. t. e. n. e. n. t. v. n. d. e. u. t.
x. v. j. s. c. r. i. p. t. ū. e. Q. u. i. s. u. p. b. i. e. r. i. t. n. o. l. e. s. o. b. e.
d. i. r. e. s. a. c. e. r. d. o. r. ū. i. g. i. o. m. o. r. i. e. t. N. a. r. r. a. t. m. g. f.
i. h. i. s. t. o. r. i. a. s. c. o. l. a. s. t. i. c. a. Q. u. i. a. l. e. x. ā. d. e. r. m. a.
g. n. ū. v. e. n. i. s. s. e. r. i. t. i. n. i. u. d. e. ā. c. ū. p. p. o. s. i. t. o. e. x. e. r. c. i. t. a. n.
n. ā. d. i. c. ā. e. x. v. i. s. i. o. e. q. u. ā. h. a. b. u. i. t. o. b. u. t. ā. s. J. o.
i. a. d. s. ū. m. o. s. a. c. e. r. d. o. t. i. a. d. e. ū. v. e. n. i. e. r. i. t. i. d. u. t. o.
p. ū. n. t. i. f. i. c. a. l. i. b. ū. e. x. e. q. u. o. d. e. s. c. e. d. i. t. d. i. g. n. i. s. s. i. m. e.
q. s. v. e. n. e. r. a. t. ū. e. s. t. z. a. d. o. r. a. u. i. t. d. i. c. e. s. p. n. c. i. p. i. b.
s. e. c. ū. c. ū. m. o. r. a. t. i. b. ū. s. e. nō i. p. m. a. d. o. r. a. s. s. e. s. z. t. e. ū.
c. ū. p. n. c. i. p. a. t. ū. z. v. i. c. e. g. e. r. e. b. a. t. i. n. e. r. i. s. J. o.
e. s. t. d. e. m. a. i. o. r. i. t. a. t. e. z. o. b. e. d. i. e. n. t. i. a. c. S. i. q. s. d. r.
Q. u. i. nō o. b. e. d. i. e. r. i. t. p. n. c. i. p. i. m. o. r. t. e. m. o. r. i. a. t. .
G. l. o. i. d. e. s. t. p. a. p. e. d. e. c. ū. d. i. j. c. L. o. r. p. a. S. i. c.
e. c. ū. e. r. s. o. i. m. p. a. t. o. r. v. o. c. a. t. p. ū. n. t. i. f. e. r. d. i. s. t. x. e.
D. e. c. a. p. i. t. u. l. i. s. D. n. s. e. t. i. ā. i. e. s. u. s. x. p. s. L. u. c.
x. c. a. i. t. Q. u. i. v. o. s. s. p. i. g. n. i. t. m. e. s. p. i. g. n. i. t. Et. B. r. e.
g. o. l. x. c. x. j. d. i. s. t. c. S. i. q. s. ū. r. P. e. m. p. a. g. a. n. i.
t. a. s. i. n. c. u. r. r. i. t. q. s. q. s. d. ū. x. p. i. a. n. ū. s. e. a. s. s. e. r. i. t. s. e.
d. i. a. p. l. i. c. e. o. b. e. d. i. r. e. o. r. e. n. i. t. Q. u. i. a. ū. t. d. i. c. ū. t.
p. a. p. ā. i. n. t. o. r. o. o. r. b. e. t. e. r. r. a. z. h. r. e. d. o. m. i. n. i. ū. s. o.
l. ū. s. u. p. s. p. ū. a. t. i. a. nō a. ū. t. s. u. p. t. p. a. l. i. a. s. i. t. e. s. s. e.
p. s. i. l. i. a. r. ū. s. r. e. g. ū. s. y. r. i. e. q. d. d. i. c. e. r. ū. t. v. t. h. a. b. e. t. u. r.
i. i. j. R. e. g. t. r. e. D. ū. m. o. n. t. i. ū. s. ū. r. d. ū. e. o. z. e. t.
i. ū. s. u. p. a. u. e. r. t. n. o. s. S. e. d. p. u. g. n. e. m. ū. t. r. a. e. o. s.
i. n. c. ā. p. e. s. t. r. i. b. ū. z. i. n. v. a. l. l. i. b. ū. i. n. q. b. d. ū. c. o. r. ū.
d. o. m. i. n. i. ū. nō h. ū. t. z. o. b. t. i. n. e. b. ū. m. c. ū. t. r. a. e. o. s.
A. d. l. i. a. m. s. i. c. h. o. d. i. e. m. a. l. i. p. s. i. l. i. a. r. ū. a. d. u. l. a.
t. i. o. e. p. e. s. t. i. f. e. r. a. s. e. d. u. c. u. n. t. r. e. g. e. s. z. p. n. c. i. p. e. s.
t. e. r. r. e. d. i. c. e. t. e. s. D. ū. m. o. r. i. ū. p. u. t. a. s. p. ū. a. l. i. u. m.
b. o. n. o. z. s. ū. c. ū. m. i. p. ū. n. t. i. f. i. c. e. s. s. e. d. nō s. ū. t. d. ū.
v. a. l. l. i. ū. q. z. t. p. a. l. ū. b. o. n. o. z. n. u. l. l. ū. d. o. m. i. n. i. ū. z.
h. ū. t. J. o. i. n. c. ā. p. e. s. t. r. i. b. ū. i. d. e. s. t. i. n. p. o. t. e. t. i. a. b. o.
n. o. z. t. p. a. l. ū. p. u. g. n. e. m. ū. t. r. a. e. o. s. z. o. b. t. i. e. b. i.
m. u. s. S. e. d. q. d. d. i. c. a. t. e. i. s. d. i. u. i. a. i. n. i. a. a. u. d. i. a.

mus. Quia dixerunt syri. De moriū ē de
eorz et nō de vallū dabo oēm hāc multi-
tudinē in manu v̄ra et scies qz ego dñs.
Et h̄ parer qz multi ceciliam p̄sc̄ntes et
am xpiani extēnari sūt. Sic fuerūt iu-
lian⁹ apostata. Maurici⁹ imp̄ator p̄se-
quēs Gregoriū Theodoric⁹ rex italie q̄
incarceravit Johānē papā. fredericus
imp̄ator et aliq̄ miserabilē suos dies si-
nierūt. Auēras q̄ pape extrēdit sc̄ad q̄scū
qz dños xpianos. Et iō de supplēda ne-
gligēcia p̄latorū in. vj. c. Brad. ponitur
ql̄c papa dedit coadiutorē regi portugal-
lie q̄ erat negligēs in regimie regni et oīa
dissipabat. Insup a senētijs regū et prin-
cipū oīm ad papā pōt appellari p̄ illud
qđ scribit. ij. q. vj. Ad romanā eccl̄iaz ab
oibus et maxie ab opp̄ssis est appellādū
et p̄currēdū q̄si ad matrē vt ei⁹ vberib⁹
nutriant⁹/ auēre defendant⁹/ opp̄ssionib⁹
releuent⁹. qz nō pōt nec dñz mar filiū obli-
uisci. Idē habet. xj. q. j. c. Quicūqz. Nec
obstat. ca. Si duob⁹. et de appel. vbi dī-
qz nō ē appellādū a iudice seculari ad pa-
pā nisi in terris eccl̄ie. qz h̄ intelligit qz nō
ē sciendū indifferēter et in q̄buscūqz sed in
negocijs arduis et necessitate vrgēte. Spe-
rat em̄ ad papā corrigere oēs cū delin-
quūt s̄m illud Hier. j. c. Ecce p̄stitui re-
super gentes et regna vt euellas et destru-
as. dissipēs et disp̄das. s. scelerā rep̄hen-
dendo. et edificēs et plātes. Sic et in vete-
ri testamēto p̄phē q̄ erāt p̄ies sp̄uales in
pp̄lo iudeorū auēre dñi rep̄hēdebāt re-
ges delinq̄ntes. Qđ patz p̄mi regū. xv. c.
vbi samuel regē saulē rep̄hēdit de inobe-
dientia. Et scđi Reg. xij. c. Natan Da-
uid de adulterio. Et tertij Reg. xvij. ca.
Delias achab regē israel de idolatria. et
scđi palipomenō Sūm⁹ sacerdos ozias
regē iuda de p̄sūptiōe. Et. ij. q. j. c. Scđi.
Nicolaus papa regē lothariū de adulte-
rio. Jo ad p̄firmationē hui⁹ vitatis dicit
glo. in. c. Nouit. Extra de iudicij. Jura

celestis imp̄erij et terreni petro cōmissa
sūt a deo. Idē d. xij. c. Primo Jpe enī
vtrūqz gladiuz h̄z. vt dicit Lucas. Ecce
gladi⁹ duo hic. Demōstrauit autē h̄ deus
aliquē in facto et p̄cipue tpe leonis pape
Nā vt recitat paul⁹ in historia lōbaro-
rū et siccard⁹. Attila rex hunorū occiso ger-
māo suo dolo duastataqz macedonia acha-
ia et tracia gētib⁹ oibus aqlonariib⁹ impe-
rauit. Et ambitiosus et aud⁹ regni rēta-
uit italiā s̄b̄icere sibi Et post mltas p̄ eius
imbellas cū exercitu copiosissimo aqui-
leā trib⁹ ānis obsedit. Qua victa et in p̄-
dam data occisus q̄ ciuib⁹ et oibus flāma
et ruina cōsūptis. mox vicinas vrbes dis-
soluit. Et deinde cepit vinctū veronā
bussā et mediolanū. Tandē firmat⁹ ca-
stris in eo loco vbi nūner⁹ flumē in pa-
duz insluit cogitabat ad vrbe p̄fiscisci.
Luc sanctissim⁹ Leo papa p̄sonalit⁹ ac-
cessit ad eū. Qui nō solū romē salutē. s̄
tot⁹ italie reportauit. Attilē nāqz p̄ce-
pit vt dicit Ruffinus in ānalib⁹ romāo-
rū. et Siccard⁹ in li. xpm vt erga danubi-
um p̄missa pace discederet. Lūi athila
statim assensit nihilqz nisi qđ leo papa
voluit loq̄ potuit. Post cui⁹ discessū in-
terrogatus cur p̄ter cōsuetudinē romāo-
pōnifici tantā obediētiā exhibuisset. Rñ-
dit athila se vidisse vinū astātē ei sub sa-
cerdotali habitu angustiore forma cani-
cie venerandū sibiqz min antē gladio ni-
si cūcta q̄ ille postulabat faceret. Sic igi-
tur relicta italia in pānomiā athyla re-
dijt. vbi ducta in vxore sorore valentinij
peratoris facies luxuriosa cōiūna cū lon-
ge plus solito vina bibisset sepe dormi-
ens erupit de sanguinis q̄ de narib⁹ efflu-
xit suffocatus est. q̄ Si autē q̄s interrogarz
cū sit tāta p̄as pape quare tam crebro o-
mittit punire dños publice delinq̄ntes
Ad qđ dicim⁹ qz hoc facit vel qz facul-
tem nō habet coercēdi. vel p̄pter p̄cula
et scādala q̄ possent euenire. vel qz multi

audini pdr. Et tñ in eo potestas faciēdi.
Tertiu dubiu fuit vtr p̄as pape erre
dat se ad infideles. Ad hñder Aug. de
anchona seqñdo Joñez andree in novel
la in. c. Qd sup his. de voto. Et Innocē
tiū 2. Hostien. q. sic. 2. q. oēs pagani sub
sūt pape. Rō est q. in aduētū xpi oīs ho
nor 2 oīs p̄ncipar 2 oēdominiū 2 iurisdic
tio de iure 2 ex cā iusta 2 p illū q. supmaz
manū hz nec errare pōt oī infideli s̄bra,
cra fuerit 2 ad fideles trāsata. Q. hec iu
sta cā fuerit pbat cēci. p. c. vbi dicit. Re
gnū a gēte in gentē trāsferet. ppter inu
sticias 2 iurie p̄melas 2 diuersos do
los. Q. autē factū fuerit pbat ex de cō/
stitū. c. Trāsato sacerdotio necesse ē vt
legi trāsatio fiat. Trāsatiū q̄ppe fuit sa
cerdotiū in psonā xpi q. fuit sacerdos et
rex. vt dicit. Luc. 1. c. Et regni ei⁹ nō erit fi
nis. Ip̄e autē dixit. Mat. xij. Trāsferet a
vobis regnū dei 2 dabit gēti facienti fru
ctus eius. Hui⁹ autē regni 2 sacerdotij p̄n
cipatū ppetuū cōmilit dī fili⁹ petro 2 suc
cessorib⁹ eius vt patet. Ex d. homicidio. c.
Pro hūani. Ex. q. fili⁹ sūt legiti. c. p. ve
nerabile. s. Rōnib⁹. Un⁹ pstant asserim⁹
q. de iure infideles debēt subijci fidelibus
nō ecōuerso vt dicit ex de iudeis. c. j. c. M
torū. c. Et si iudeos. s. Inhibem⁹. Si igit
tur papa p̄est mdo vice xpi 2 xps hz ple
nā iurisdictionē sup oēm creaturā. sequi
tur q. null⁹ pōt se s̄brahere ab obediētia
pape de iure. sic null⁹ se pōt s̄brahere ab
obediētia dei. Et q̄uis infideles p excōi
cationē vlt absolutionē in p̄fessioe solui
vel ligari nō possint. In p̄tate clauū li
gati sūt p eccliam iudicari dānati. Et sic
si vellēt ad fidē reuerri p̄tate clauum ab
solui possent. Sicut q̄uis. de ecclia dici
nō p̄t merito fidei 2 bone opatiōis. in d
ecclia dici p̄t iudiciaria p̄tate 2 occasio
nali vtilitate. Quare fm Aug. de ancho
na papa pōt punire pagāos 2 barbaras
natiōes cū agūt p̄tra legē naturālē in ma

nifestis. q. vnusq̄s pōt puniri p trans
gressionē legi quā recipit 2 p̄fiter. Sed
lex naturalis ē ita cordi inferta q. depom
nō pōt. vt si furarent vel cōmitterēt vi
tū simonie 2 hñmō. Sed p eo q. faciūt cō
tra legē diuinā. s. veterē vel noui testamē
ti. Aut p̄tra legē posituā cū neutra reci
piūt puniri nō p̄t. Si tñ pagani sūt s̄
iecti aliqb⁹ regib⁹ 2 p̄ncipib⁹ xpianis dī/
gnū ē vt viuere debeāt legib⁹ q̄bus viuūt
ali⁹ subditi illoz p̄ncipū ne videant me
liorē additiōis ppter suā infidelitatem q̄
xpiani. Et cogi ad h⁹ 2 puniri p̄t. Pura
q. cū statutū generale est in aliq. ciuitate
vbi tales habitāt q. q. portat arma inci
dat in penā decē florenoz. poterit in tali
delicto puniri pagan⁹ sic 2 xpianus. Et
q̄uis pagāi puniri nō possint pena spū
ali excōicationis 2 hñmō. p̄t tñ puniri ab
ecclia pena pecuniaria 2 a p̄ncipib⁹ etiam
pena corporali. Sēdo deū tpales multo
tiens p supbiā p̄remnūt eccliam q̄nū ad
spūalitatē dū. s. de spūalib⁹ temere se im
pediūt. Nō cū licet laic⁹ ip̄edire se de ec
clesijs 2 eccliaisticis psonis. Sic habet
extra de cōsti. c. Ecclia sancte marie iter.
2 in glo. Et. xvi. di. c. Bene. Et extra de
rebus ecclie nō alienādīs. c. Cum laicis.
Hoc autē sit. Primo cū ipi ingerūt se ad
cōferēda eccliaistica bñficia 2 eccliaistica
dignitates. Cōtra q̄s extra de iure patro
nat⁹ in. c. Lura. Glo. in q. Laici p̄ferre
ecclias nō p̄t. Idē extra de p̄uilegijs. ca.
Lū 2 plantare. Et. xvi. q. vlt. ca. Si q̄s
deinceps. c. Si q̄s ep̄s. c. Si q̄s clericus
In. c. Ho. Et tñ extra de filijs p̄btorum
nō ordinādīs. dī q. suspēdi dñt clerici et
cōmuniōe p̄uari q. recipiūt ecclias de ma
nib⁹ lateoz 2 laici sunt excōicādi. q. tale
ius possidere nō p̄t. extra de electiōe. c.
Sacrosancta. c. Massana. nisi i capel
la vbi p̄ion⁹ hz tñ ius p̄sentādi. vt scri
bit extra de iure p̄ionat⁹. c. Lū laici. Lai
ci qui habent ius patronat⁹ nō possunt

Accedere clericis ecclesiis sine scientia et
 consensu episcopi. Nec pater et dominus ipsi promissi pre
 sentare indigni. Et quod ponitur in glo. in
 ca. Cum vos de officio ordinarum. Promissum lai
 cus presentans indignum licet non sit puerus
 nec puellus presentandi non dant si
 bi quattuor menses ad presentandum. Sed in
 collegio et ecclesiastica persona aliud est. Quia
 si collegium eligat vel presentet indignum puat
 ipso iure extra de electione. c. Cum in cunctis.
 Idem creditur de clerico promisso quod puellus est
 si presentet indignum vel saltem puellus. Et
 hec potest ratio quare laico patrono datur
 tur quattuor menses a tempore vocacionis
 Extra de iure patronatus. c. Cum propter
 Collegio vero siue clerico datur sex me
 ses. Extra de concessione prebende. cap.
 Nulla. quia laicus non puat potestate pre
 sentandi licet presentet indignum. Clericus ho
 sic. Unde hic fit quedam compensatio hic
 inde. quia laici grauantur in tempore et releuan
 tur in alio quod non puant. Et quod clerici puant
 tur presentando indignum releuantur in maio
 ri tempore. Et quod clerici magis debent esse
 discreti et scire iura. ideo puniuntur si pec
 cant in electionibus et presentacionibus. Qui
 dam tamen dicunt quod ad superiorem deuoluit
 promissio ecclesie cum laicus patronus presentat
 indignum ut in autentico de sanctissi
 mis episcopis. §. Si quis oratorum domini. Ta
 men iure nostro non cauet hoc expressse. To
 standum est canonibus et non legi. Secundo aliquid domini
 regales patiuntur per suos villicos et procura
 tores auferri occupari et alienari posses
 siones et terras ecclesiarum quasi ipsi sint domini
 Quod tamen falsum est quia bona regalia eccle
 siis et prius locis ab omni dominis et christianis.
 accessu non sunt ipsorum malorum et raptorum. Si
 autem ipsi interrogentur. Et quis est dominus rerum eccle
 siasticarum. Respondet in glo. xij. q. j. ca.
 Expediunt. Quod primo sunt domini pauperes quia in
 de sustentant. xij. q. j. c. Qui quicquid. Se
 cundo est dominus ecclesia. xij. q. ij. c. Inter me
 moratos. Tercio est deus. xij. q. ij. ca. Qui

episcopi. c. Qui abstulerit. Quarto potest dici quod
 dominum est apud clericos. Sicut domi
 num rerum vniuersitatis est apud ciues
 Instituta de rerum diuisione. §. Uniuersi
 tatis. §. Tercio aliqui domini volunt se
 nimis intrinsecare de officiis et prelatis
 nibus religiosorum ad tantas quandoque de
 uenientes presumptionem ut dicant quod ipsi
 in suo dominio sunt generales abbates
 episcopi et papa. §. Quarto trahunt aliquid
 quando clericos ad suum forum contra il
 lud quod habet. xij. q. ij. c. Nullus. Non
 nunquam etiam clericos delinquentes ad sua
 iudicia deducunt/examinant et incarcerant
 Et aliquando post omnia impie facia contra
 eos cum scripturis et processibus ad
 episcopos remittunt puniendos. Episcopi
 tamen aduertant quia extra de iu
 dicibus ca. Et si clerici dicitur. Si clerici
 coram seculari iudice conuicti fuerint vel
 confessi de crimine non sunt propter hoc
 a suo episcopo condemnandi aliquate
 nus Sicut enim sententia a non suo iudice
 lata non tenet. ita et facia confessio
 coram ipso. ¶ Quod autem sententia a non
 suo iudice lata non tenet patet extra de
 sententia et re iudicata. ca. Sententia. in
 textu et glo. Et. l. Si a non competens
 et iudice. l. ij. Et. l. j. Et. ij. q. j. ca. In pri
 mis. Et. xij. q. j. cap. frater. In his et si
 milibus superbi domini modum excedunt.
 Quos non damnamus. dum de
 rebus spiritualibus cum humilitate et
 reuerentia se impediunt seruata vnicui
 que in suo gradu iurisdictione sua. ¶ Tercio
 superbi domini contemnunt ecclesiam
 quantum ad suam penalitatem. In
 penam quippe incorrigibilium et nimis
 rebellium ac induratum in peccatis et
 pertinaciter in obediendum vultur eccle
 sia censuris. Et ut scribitur extra de ver
 borum significacione. c. Querenti. Nomen
 censure intelligitur interdictum. Et sen
 tentia suspensionis et excommunicationis.

ut frequenter in excoicatione punit p[ri]ncipaliter
E[ss]e aut[em] de ip[s]is censur[is] et excoicatione ali/
quid sentiri ip[s]i d[omi]ni sup[er]bi cachinad[is] cuncta
h[ab]ent in deris[u]m. Qui audire debet v[er]ba. Cri
stostomi sup[er] epl[ist]am ad hebreos. ij. xli. q.
iij. c. Nemo. N[on] inquit p[re]nat vincula
ecclesiastica. N[on] est h[om]o q[ui] ligat sed x[ristus] q[ui]
h[ab]et p[re]lat[um] dedit et ho[m]ines d[omi]nos fecit tanti
bonor[um]. Et in. c. Nihil. xj. q. iij. di. Ni/
hil sic d[icitur] formidare xpian[os] q[uam] se p[ar]ia cor
poris xp[ist]i. R[ati]o e[st] q[uod] ut ait Aug[ustinus] in li. de ver
bis ap[osto]li. Et. xj. q. iij. c. Dis. Omis xpia
nus dilectissim[us] q[ui] a sacerdotib[us] excoicatus
sathane tradit[ur]. ut em[an]et habet. xxiij. q. iij. c.
Apostolice Ap[osto]lice au[tem]t[em] ex[em]plo didi
cimus errantiu[m] et in erro[re] mittentiu[m] spi
ritus tradendos e[ss]e sathane ut blasphemare
dediscat. Paul[us] em[an]et corinthi[anos] qu[od]da[m] tra
didit sathane. Mult[um] ho[m]o xpiani et incredu
li p[ri]ncipes cu[m] ista narrant dicere pleru[m]q[ue]
solent. Qui dobet excoicatus q[uam] excoica
ti comedere p[oss]unt et bibere. Et alij s[ub]dunt.
Eustodiat me de[us] sono tube p[ro] me so
nantis p[ro] p[ar]ali iusticia. q[uod] sonu[m] capane si
gnificatis censuram ecclesie p[ro]fatio. O p[ro]
ueritas malignaru[m] menti[u]m. O infideli
tas p[ro]uoz ho[m]inu[m]. O deniq[ue] sup[er]bia ab ip
so deo sumo p[ro]tereda. Quid rep[re]hensibili[us]
Quid abominabili[us]. Quid deniq[ue] in
xpiano ho[m]ie danabili[us]. O d[omi]ni xpiani. et
vbi fides. vbi deuotio. vbi religio. Vbi
iustit[ia] adu[er]su[m]. Cur si xpian[us] que p[ro]fitemi hono
raris. colitis et magnificatis. Cur sua ec
clesia sancta spernitis. Quid iuuat dice
re Credo sancta ecclesia. cu[m] ia[m] illa s[ub] ve
stris pedib[us] c[on]culcetur. Heu heu coueni
re hodie p[ro] multis ex p[ri]ncipib[us] xpianis
illa snia titiliu[m] qua[m] d[icitur] h[ab]uisse dixit po
stqua[m] aliq[ui]s ei lau d[omi]nabiles co[n]ditiones ex
p[ro]p[ri]a ait. Has inq[ui]t viri bruti ingentia
virtia equabat[ur] inhu[m]ana crudelitas. perfu
dia pl[ur]i q[uam] punica. nihil veri. nihil sancti
nulliusq[ue] dei mer[iti]. nullu[m] iustit[ia] adu[er]su[m]. nul
la religio. hec ille. Igit[ur] ut d[icitur] marcellus

papa. xvj. di. Boni p[ri]ncipis est
ac religiosi ecc[lesi]as p[ro]p[ri]as atq[ue] p[ro]fissas
restaurare nouas edificare et dei sacerdo
tes honorare atq[ue] tuere.

¶ Q[uod] p[ri]ncipes et sup[er]bi d[omi]ni co[n]t[ra]nu[n]t suos
p[ri]mos male et negligent[er] gub[er]nando s[ub]di
tos et qu[ando] illos indebite atq[ue] co[n]uersa
do cu[m] nimia co[n]tinentia.

¶ Capitulum tertiu[m].

¶ Tertio co[n]sideranda est et co[n]d[ic]i[n]a/
da sup[er]bia d[omi]noz et p[ri]ncipu[m] respe
ctu p[ri]mi. Co[n]t[ra]nu[n]t q[uod] p[ro]pe ip[s]i s[ub]
ditos suos p[ro]p[ri]e in trib[us].

¶ Primo in gubernatione.

¶ Secundo in grauatione

¶ Tertio in co[n]uersatione.

¶ Primo in gubernatione. Circa regim[en]
naq[ue] s[ub]ditoz v[er]itur m[ul]ta negligetia nec
curat si b[on]i gubernent vel male. Un[de] con
stituunt officiales iniq[ue]s tyrannos et iustos
Ad q[uod] p[ro]ducunt ne ei n[on] ho[m]i[n]es et probis of
ficialib[us] multu[m] expendat. Itaq[ue] o[mn]ia dis
ponunt ad p[ro]p[ri]u[m] co[m]modu[m] et d[omi]ni co[n]i bono aut
nulla aut satis p[ro]ua e[st] illis cura. Contra
q[uod] est snia Plutarchi et pl[ur]is is atq[ue] om
niu[m] doctissimoz viroz q[ui] dicunt p[ri]ncip[em] te
neri sup[er] o[mn]ia ad amo[re]m s[ub]ditoz ac boi pu
bliici tutelam et p[ro]tectione[m]. Hic est q[uod] miris
laudibus offerunt codru[m] artheniensiu[m] regem
q[ui] p[er] victoria[m] populi sui mori n[on] recusa
uit. Recitat em[an]et de ip[s]o Valerius li. v. q[uod]
cu[m] haberet difficillimu[m] bellu[m] cu[m] dorensib[us]
misit ad appolline[m] deificu[m] p[ro] co[n]silio
Cui responsu[m] fuit q[uod] ciuitas arthena
rum esset victrix. si ip[s]e codru[m] moreret p[ro]
patria. At ille mutato regio habitu sar
menta colligens castra hostiu[m] ingressus
a muliere qua[m] falce in iurgio p[er]cussit i
terfectus est. ¶ Secundo domini super
bi contemnunt s[ub]ditos in grauatione.
D[omi]nos em[an]et faciunt artifices et agricolas la
borare sine mercede. D[omi]nos boi s[ub]ditoz
ip[s]is iniuris exco[ra]que[n]t etia[m] p[er] venditione[m]
Sic fecit rex achab erga naboth que[m] q[uod] no

luit vendere sibi vineā vt de illa faceret
viridariū vxor sua pessima iezabel fecit
eū falso accusari de blasphemia ⁊ lapidari
⁊ sic ipam vineā obtinuit. Sz vterq; ma
la morte perijt. Sachab ⁊ iezabel. vt habe
tur certij Reg. xxy. c. Dñs insup tallijs
⁊ exactionib⁹ p̃p̃los suos grauāt vltra
debitū vel p̃pter bella iniustia q̃ suscipiūt
vel p̃pter excessū in p̃p̃is ⁊ venatiōib⁹.
Sed pleriq; adhuc testamētis ⁊ vltimis
volūtatib⁹ se imiscēt. Subditos etiā co
git suo mō inuimonia trahere q̃ n̄ vt
scribit eera de sponsalib⁹. c. Resiuit.
Dñs ē libera qm̄ coactiones difficiles exi
tus solent frenare habere. ⁊ Tertio sup
bi dñi cōtemnūt subditos in conuersatō
ne. Nolūt multos audire illos in ne
cessitatib⁹ suis. Et in oib⁹ ostendūt se
duros asperos absq; affabilitate cum ea
nē benignitas ⁊ affabilitas dñis adma
rimū decore accedat. Jō Cassiodor⁹ in
epistolis ait. Omamentū oīm bonorū est
sincera benignitas. Et Seneca ad lucil
lū. Sic cū inferiore viuas quēadmodū
recū superiore viuere velles. Idcirco Ua
lerius li. v. cōmendat alexandru magnū
eo q̃ cū semel v. differ mltitē quēdā se
nem nūmo frigore stupefactū cū ipse so
ret in sede blumi. p̃p̃inqua igni surrexit.
⁊ suis manibus illum in sua sede repo
suit. Et Jōh̄s solobriens in poliaratōe
lib. v. narrat. q̃ gūan⁹ optim⁹ impator
arguentibus cū amicis q̃ in om̄es fami
liaris ēēt nūmis ⁊ cōmīs. Respondit se
talē velle impatorē cē puaris quales im
peratores sibi esse p̃uani optasset. Nec
valet friuola excusatio illoz dñoz q̃ di
cunt q̃ timore subditi retinent ⁊ regulan
tur. quoniā multo fortius vin cūnt b̄ni
uolentia ⁊ amore. Propterea periander
corinthus dicebat vt dñi tui fiat fulci
ant se beniuolentia subditoz nō armis gē
nū expectant. Et Luce. li. ij. de officijs ait.
Dm̄ rez nec aprius quicq; ad opes tuē

das ac tenendas q̃ diligine calien⁹ q̃ ti
meri. Ergo vt sermonē hūc cludamus
dicam⁹ cū Seneca in tragedijs. Vos q̃
bus rec. or. mar⁹ atq; terre Jus dedit ma
gnū. cis atq; vine. Ponite inflatos tu
midosq; vultus. Quicq; a vobis minor
examescit. Maior hoc vobis. dñs mi
nat. Quare deponat supbia dñi cē p̃ci
pes seculi vt dignū p̃parent habitaculū
diuine gracie. Amen.

A feria secūda secūde hebdomade q̃ dra
gelime. De iudicio generali q̃ terreni pos
sunt ⁊ debent mentes supboz
Sermo nonus

Congre gabun

tur ante eū oēs gentes. Verba
sunt redēptōis n̄ originalis
Mat. xxy. c. ⁊ i euāgelio hodierno. Fu
turi iudicii generalis mēoria saīs supq; cō
fert ad hūiliādas elatas mētes supboz.
Si q̃s em̄ p̃siderare velit q̃ de illo p̃sepe
dei fili⁹ locus est merito expauescere d̄z.
Celū em̄ ⁊ terra trāsibūt. q̃ba autē suā nū
q̃ trāsient. Ipse itaq; in p̃senti lectōe euā
gelica agnoscit p̃nūciat illi. Dicit terri
bilitatē q̃ p̃ mltā seclā ante p̃dicta fuerat
Sophonias ei. p̃p̃ta ca. j. sic dicit. Di
es illa dies ire dies tribulatiōis ⁊ angus
tie. dies calamitatis ⁊ miserie. dies tene
brarū ⁊ caliginis. dies nebule ⁊ turbis
dies tūbe ⁊ clāgorū. Et Isaias. c. xij. ita
p̃phetauit. Ecce dies dñi veniet crudel
⁊ indignatōis plen⁹ ⁊ ire f. ro. atq; ad po
nendā terrā i solitudinē ⁊ cōterēdos pec
catores de ea. Idcirco vt peccatoribus ⁊
supbis p̃cipue de occasione timendi in p̃
senti sermone de iudicio generali dicturi
erimus. De quo licz diffusē scripserim i
tribus sermonib⁹ in quadagesimali de
penitētia. tamē p̃ter ea que ibi posita sūt
occurrūt de ipso aliqua alia cōmemoran
da. Nec viciōsum erit aut supfluum com
miscere p̃ clarioze noticijs vetera nouis.

veste peccantes anime renouent. Con
templabimur ergo de ipso tremendo iudi
cio tria mysteria.

¶ Primum dicit iudicantis excellentia

¶ Secundum iudicandorum differentia.

¶ Tercium iudicis sententia.

¶ De mira excellentia christi q̄ sedet ad
dexteram patris. et veniet in iudicium cum singu
lari triumpho longe prestantior triumpho ro
manorum. que visuri sunt omnes in maiore
stare.

¶ Capitulum primum

¶ Primum mysterium contemplandum
dicit iudicantis excellentia. Qui
enim iudicaturus est omnes tripli
ci excellentia decorabit.

¶ Prima de dignitas incommunicabilis.

¶ Secunda triumphus mirabilis.

¶ Tercia maiestas visibilis

¶ Prima excellentia dicit dignitas in
communicabilis. Est quidem iesus christus iu
dex omnium dei filius per naturam. Et hoc in
symbolo asseritur cum dicimus. Seder ad
dexteram patris. Inde venturus est iudica
re viuos et mortuos. Sed curiosi quidam
scire cupiunt vix sit pueniens dicere quod christus
sedeat ad dexteram patris. Et licet hoc po
situm sit in ope de laudibus sanctorum in fine
de ascensione. tamen quia forte non omnes illius
opis habent copiam voluit et in hoc loco du
bitum istud absolvere. Ad quod per veritatis co
firmationem inducimus ea que nobis in scrip
turis sanctis tradunt. Inquit ergo paulus
ad ephesios. j. c. Constitutus illum ad dexte
ram in celestibus. Et ad Col. ij. c. Chri
stus est in dextera dei sedes. Et ad Heb.
j. c. Seder ad dexteram maiestatis in excelsis.
Et r. c. Seder in dextera dei patris. Et ad
Ro. viij. c. Christus iesus est ad dexteram dei
quod etiam interpellat per nos. et Mat. xxvj
Lu. xxiij. Marc. xxiij. Dixit ipse iesus be
dictus. Erit filius hominis sedes a dextris tru
tis dei. Hoc etiam predicat David in ps. cxi.
Dixit dominus domino meo. sede a dextris meis.
Quod autem hec verba ad hanc intelliguntur de

christo patet sententia pauli qui ad Heb. j. ca
pit. ait. Ad quem autem angelorum dixit aliqua
do deus. Sede a dextris meis. Et matth.
xxij. c. Christus retulit phariseis. Quomodo
dauid vocat eum. filium in spiritu domini dicens
Dixit dominus domino meo. sede a dextris meis
Et si iudei negarent testimonium christi et
pauli convinci possunt per doctores illorum.
Nam rabbi Jonathan apud iudeos proba
tissimus in sua translatione caldaica ait. Dixit
dominus homini suo. Et Rabbi Joden super illo
verbo ps. xvij. Dedit mihi precationem
salutis tue. et dextera tua suscepit me in
quit. In futurum deus sanctus et benedictus
conuertere faciet regem messiam ad dexteram
suam sicut scriptum est. Dixit dominus domino meo
sede a dextris meis. Istud etiam confirmat
rabbi moyses. Sed contra arguitur quod non
sit bene dictum quod christus seder ad dexteram
dei patris. Primo nullum corpora
le copetit deo. quia spiritus est deus. Job. iij.
c. Sed dextera et sinistra sunt differentie
positionum corporalium. ergo non conveniunt
deo. Secundo si filius dei seder ad dexte
ram. ergo pater ad sinistram. sed dextera no
bilius est sinistra. ergo pater seder in pre
ignobiliore. Tercio stare et sedere sunt
opposita. scilicet act. vij. c. stephanus vidit ie
sum stantem. ergo non seder. Ad intelligere
dum hanc oppositionem catholicas quas quo
tidie confitemur. scilicet quod iesus christus sedet ad
dexteram patris tria sunt documenta nota
da. Primum documentum quod hoc nomen dex
tera inuenitur in scripturis de deo dicunt.
Unde scribit Exo. xv. Dextera tua domi
ne magnificata est in virtute. dextera tua
domine percussit inimicum. Et ps. xv. Delecta
tiones in dextera tua usque in finem. Et ps.
xx. Dextera tua inueniat omnes qui te oderunt.
Et ps. xlvij. Iusticia plena est dextera tua.
Et ps. cxvij. Dextera domini fecit virtutes.
dextera domini exaltavit me. Et ps. cxvij.
Saluum me fecit dextera tua. et Isa. xlviij.
Dextera mea mensa est celos. et Abacuc

XXVIII

¶ Circūdabit te calix dextere dñi. ¶ Se-
cundū documentū q̄ cū dicim⁹ xpm sede-
re ad dexterā p̄ris nō intelligim⁹ p̄ dexte-
rā aliqd corpale sed locutio est metapho-
rica. Sicut etiā euz d. cumus oculos dei
brachii dei ⁊ filia. p̄ que designant spūa
les p̄prietates ⁊ opationes diuine. Dñc
Damascen⁹ in. iij. sententiarū ait. Nō lo-
cale dexterā patris dicimus. q̄liter enim
qui in circūscriptibilis est locale adipisce-
ret dexteram. ¶ Tercū documentū q̄ noīe
dextere intelligim⁹ tria. s. gloria diuini-
tatis. beatitudo ⁊ iudiciaria p̄tatem. Ex quo
fm Aug. li. de symbolo ⁊ Damascen⁹
Sedere ad dexterā p̄ris nihil aliud ē nisi
cum patre habere gloriā diuinitatis ⁊ be-
atitudinē ⁊ iudiciariā p̄tatem. et h̄ inco-
mutabiliter ⁊ regaliter. Un⁹ Damascen⁹
inquit. Dextera p̄ris dicim⁹ gloriā ⁊ ho-
norē diuinitatis. in qua dei fili⁹ exiit an-
te secula. vt deus ⁊ patri cōsubstantialis.
¶ Secundū vero Tho. iij. p̄te. q. lviij. Nec
p̄positio ad vel in. ad dexteram vel in de-
xtris solā distinctionē p̄sonalē importat
⁊ originis ordinē nō autē gradus nature
vel dignitatis q̄ nullus est in diuinis p̄-
sonis. quia omnes tres p̄sone coeternę si-
bi sunt ⁊ coequales. ¶ Notandū adhuc
fm Alexandrū deales in. iij. sūme q̄ per
hanc p̄positionem ad significat diuinita-
tis cū q̄dam distinctionē. quod p̄t esse tri-
pliciter. Primo vt sit diuinitas in natu-
ra ⁊ distinctio in p̄sona. Et sic xps fm q̄
fili⁹ dei sedet ad dexterā p̄ris q̄ habz eā-
dem naturā cū patre. Un⁹ glia diuinita-
tis beatitudo ⁊ iudiciaria potestas cōue-
niūt essentialiter filio sicut ⁊ patri. ⁊ h̄ ē
esse in equalitate p̄ris. Secūdo p̄t intel-
ligi fm grām vnionis q̄ importat cōdiuer-
so distinctionē nature ⁊ vnitate suppo-
siti sue p̄sone. Et fm hoc xps fm q̄ h̄
est filius dei ⁊ p̄ cōsequēs sedet ad dexte-
ram patris fm equalitatem honoris in q̄n-
tū eodē honore veneramur ipm filiū dei.

cū eadē natura assumpta. ¶ Diuinitas q̄
dem christi fm conditionem sue nature nō
habet gloriā vel honorē diuinitatis quas
tamē habet ratione p̄sone cui vnit. Un⁹
Damascen⁹ ait. In gloria diuinitatis
dei filius existens ante secula vt d̄ ⁊ pa-
tri cōsubstantialis sedet cū glorificata
ei carne eius. Adorat em̄ vna hypostasī
vna adoracōe eius cū carne eius ab omni
creatura. Tercio p̄t intelligi fm cōditi-
onē nature in q̄ntū fm grātiā habitualē ē
que abūdanior est in christo p̄ omnibus
alijs creaturis ipsa natura hūana in chri-
sto beator est et sup omnes alias creatu-
ras habens regiā et iudiciariā p̄tatem.
Et sic sedere ad dexterā p̄ris scilicet esse i
eius equalitate nō p̄tinet ad ipsam natu-
ram humanā christi. sed solū ad p̄sonas
assumētē. Nihilominus sic fm q̄ homo
potest dici q̄ christ⁹ sedet ad dexterā pa-
tris. id est fm Aug. in bonis paternis
ponit⁹ p̄ ceteris creaturis. q̄ oēs ali-
as creaturas p̄cellit in beatitudine ⁊ iudi-
ciaria potestate. ¶ Sciendū tñ fm Tho.
vbi. s. q̄ pleriq̄ scire cupiūt. an alijs a
xpo cōueniat sedere ad dexterā p̄ris ex eo
q̄ Augustinus in libro de symbolo ait.
Sedere ad dexteram est habitare in eius
beatitudine. Et Matth. xvj. ca. dicat.
Statuet oues q̄ dē a dextis. Et nihilomi-
n⁹ ad Hebr. s. c. ap̄lo inq̄r. Qui aliqñ an-
geloz dixit dē sede a dextris meis. q. d.
nulli. Prop̄tea inq̄r Tho. q̄ vt p̄dictus
est xps sedz ad dexteā p̄ris inq̄ntū. s. fm
diuinā naturā ē equalitate p̄ris. fm hūa-
nā h̄o ē i excellētī possēssōe bonoz diui-
noz p̄ ceteris creaturis qd nulli vl̄ hōi vel
angelo cōuenire p̄t. Sedere ḡ i dextera nō
significat eē i beatitudine simplicit. s. h̄re
beatitudinē cū q̄dā diuina p̄tate ⁊ q̄si p̄-
priam ⁊ naturālē qd soli xpo cōuenit. Po-
test itaq̄ dici q̄ omnis beatus sit in dexte-
ra sed nō sedeat ad dexteram dei. ¶ Ad p̄-
mū ergo argu. i p̄ncipio bui⁹ dubij parz

et dicitur solutio. q. p. dextera nil corpale
exprimit hic. Ad scdm ho dicit Aug.
li. de symbolo. In illa beatitudine omnia de
stra sunt. q. nulla est ibi miseria. Non
pot. m. dici q. pater sedeat ad dextera filij
vel spūscij. q. filius. 2 spūscius trahit
originē a patre nō ecōuerso. Et 3 spūscius
prie possit dici sedere ad dextera
pātis vel filij fm sensum p̄dicuz. m. fm
qndam appropriatōem attribuit filio eq
litas. p̄ qd aug. ait. In p̄cēvitas i fi
lio eq litas. i. spūscio vnitas. eq litasq
p̄ncipio. Ad tertiū ho dicit Tho. q. ste
phanus vidit xpm eo mō q̄ iam erat au
filiū sibi p̄stare parus. Un. Bre. in ome
in q. Sedere iudicat est. stare p̄o pūgn
tia vel adiuvantis. Stephan. q. in labo
re certaminis posuit stantē vidit quem
adiutore habuit. Sed hūc post ascēsiōez
mare sedere describit. q. post ascēsiōis
sue gl̄iam iudex in fine videbit. hec ille.
Ipe itaqz dñs iesus xps dei fili. p̄ri con
substantial. 2 eq līs iudex erit nr. de q. pau
lus ita cōcludit ad ephesios. j. c. Cōstitu
it illū sup oēm p̄ncipatū 2 p̄tātē. 2 supra
omne nomē. omne nomē qd nominat siue
in h. seculo siue in futuro. Scda excel
lentia christi iudicat. dicit triūph. mira
bilis. Ad qd intelligendū. distinguemus
triplicē triūphū.

Primus dicit mūdialis.

Secūsus celestialis.

Tercius generalis.

Primus triūphus est mūdialis. q. ro
mant duces 2 impatores exercit. redeun
tes de bellis cū victoria honorari p̄sueue
rūt. Et dicebat triūph. a tris qd ē tres.
2 phan. sonus q. triplex son. leticie. p
benemerito ciue. stebat enī triplex cōsul
tatio p. triūpho. Nā pmo p̄sulebat exer
citus. scdo senat. 2 tercio popul. Qui
bus 2 cordantib. triūphabat victoriosus
dux. Erat ē triplex notabilis leticia tri
ūphātis. Pri. q. cū ad urbē triūpha

lis ciuis rediret ei cū effusa leticia occur
rebat popul. vniuersus. Scda leticia
erat q. triūphātis currū p̄cedebāt mani
bus p. terga ligatis captiui oēs. Ter
cia leticia erat maxima. Nā triūphans
indut. veste aurea qua erat indut. impa
tor vt scribit Lur. storus li. j. currū au
reū triūphalē ascendebat tractū a quor
eqs albis. Sicqz dux pompatic. p̄eunte
senatu in capitolio albos mactabat rau
ros. Nec licebat nisi in triumpho fm ro
manas ceremonias ioui sacrificare d. tau
ro. Ad tpmētū ho hui. effusa leticie li
cebat impune oibus iocose aduersū triū
phantē dicere q̄cuqz puicia. Nā cū cesar
p̄mo triūphauit de gallia multa sibi dice
bant q. honestatis eā dimittim. Et d. cō
ditōib. multis triūphi scribit Valerius
in rubica de iure triūphadi. fuerūt aures
multi q. sic gl̄iose triūpharūt. Cesar enī
post victorias 2 finē belloz ciuiliū mori
temqz pompeij dū rediit ad urbē h. Sue
romū vno mēse. sed int̄iectis dieb. qnd
es triūphauit. Primo de gallia 2 beirāia
Scdo de egypto. Tercio de farnace 2 pō
to. Quarto de iuba 2 affrica. Quinto 2 vl
timo de hyspania. Pompei. magnus
vt scribit Plin. li. vi. de naturali histo
ria cū occā maritimā p̄donib. liberasset
2 imperiū mar. pplo romāo restituisset
Ex asia. Ponto. Armenia. Passagōia
Lapadocia. Cilicia. Syria. Schis. Ju
deis. Albanis. Hyberia. Insula. Creta
Bastornis. Et sup. b. de regib. mirridare
aqz titranē triūphauit. Quirus Eccli
us metellus dicit macedonicus a deuictis
macedonia fm Plinū de vir. illustrib.
Et cutropiū philippū macedonie regēz
duxit ad urbē. Et triūphans aū currūz
trahi fecit. Metellus fili. ei. dicit cre
tie vt narrat Dorosius q. cretā romāo
pplo subiugauit reuersus romā triūpha
uit. Papirius q. luci. papirius cursor
de q. meminit Latus liuius q. sanitū du

riciā plūs fregit et adeo clare cūcia gessit
 qđ Eutropius et Porosius dicūt qđ ro/
 mani hūc Alexandro magno ducē parez
 ē putabāt si asia domita in europam ar/
 ma ētasset romā rediēs post rebellatos
 saninites triūphauit. Scipio africa/
 nus vt refert Titus liuius post victū ha/
 nibalē domitāq; carthaginē vbi romā ac/
 tigit triūpho oim clarissimo capitolium
 honestauit quē sequebant captiui omēs
 romani qui circa quatuor milia erāt dō ma/
 nibus hostiū liberati. Scipio fr ei⁹ vt
 narrat Plinius l. de viris illustribus di/
 citus astantes triūphauit. Lū⁹ triūph⁹
 oculorū spectaculo maior qđ affricā fuit.
 Nā portauit Consul triūphās ducenta
 viginti quatuor signa militaria hostium.
 Simulachra captoz hostiū oppidoz et
 vrbū centū triginta quatuor. Aureas cor/
 ronas ducenta triginta quatuor. Vasa au/
 rea et argentea numero infinita. Principes
 vrbū et duces triginta duos cū qđ ad/
 olefēc em filiū antiochi pūlit ante se.
 Quamian⁹ victor ab oriente rediens vt
 recitat Porosius et Eutropius vrbē ingress⁹
 triūphauit tūc p mū qđ rēpublicam auxe/
 rat salutar⁹ august⁹. Probus impator
 vt ait Ruffin⁹ in ānalib⁹ romanorū qđ vi/
 cit alemanos germanos gothos et sar/
 matas. qnq; dieb⁹ gloriose triūphauit. nā
 inter alia spectacula qđ nunquā pūis fa/
 cū fuerat torū currū in spēz silue fecit ple/
 ri arborib⁹ ac p diuersos adit⁹ structōes
 mille ceruos mille apros mille leōes et
 Centūq; libicos imulit leopardos et qđ/
 quot alias viuas feras hīc poruit et oia
 pcessu diripiēdo pppō. Dia mēlla et si/
 milia vana fuerūt et frivola et trāsitoria.
 ludisq; pueroz companda. De qđ omi/
 bus dicere possunt illud ps. Perire me/
 moria corū cū somitu. Scōs triūph⁹ dī/
 celestialis hic fuit ille dñi iesu xpi qđ dra/
 gelima die post resurrectionē suā qñ as/
 cendit in celū. Duxit cū rē oēs aīas san

ctas qđ liberauerat de inferno. Duxit et
 sanctos resuscitatos qđ in corpe et aīa ip/
 sum felicit scqbant. Ducebat insup aīas
 eoz iustoz et puuloz fidelium qđ in his q
 draginta diebus a pprijs corpib⁹ p mor/
 tē discesserāt. Eratq; indur⁹ nō veste au/
 rea sed glia sui corpis admirabili. Et se/
 rebat pūte ppria obsequēte nube ministe/
 riū. Cū cū prexisset ad montē oliuē vbi
 pūenerāt discipuli sui et mī eius bñdicta
 post exhortationē post multoz declarati/
 onē mysterioz post demq; benedictionē
 hora diei meridiana occurrentib⁹ oibus
 angelicis spirib⁹ ferebat in celū viden/
 ribus aplis et alijs qđ ibi aderāt. Nec va/
 carat mysterio qđ apparuerunt ibi in aere
 angeli in specie viroz in vestib⁹ albis qđ
 et dixerūt Viri galilei quid aspiciāt i ce/
 lū. hic iesus dei et vginis filius. Hic ies⁹
 pūbus pmissis. Hic iesus a pphētis p/
 nūciatus. Hic iesus a iudeis crucifixus.
 Hic iesus qđ surrexit a mortuis. Hic ies/
 sus ita venit sic vidistis cū ascendentes
 in celum. Veniet vtiq; rex glie et domi/
 nus mūdi ad reddendū vnicuiq; p m opa/
 sua. Tertius triūph⁹ dī generalis. qñ
 in generali iudicio filius dei et vginis be/
 nedictē sedebit sup sedē maiestatis sue. Qđ
 erit tūc cū innotescet vnicuiq; p expe/
 rientia qđ ille qđ in psepio vagit sit domi/
 nus celi terre mariū angeloz et hominū.
 qñ oēs angeli sancti atq; electi eius vna/
 nimes adorātes eū dicent. Adorā⁹ te
 xpe et bñdicim⁹ tibi. qđ p sanctā crucē tuā
 redemisti mundū. Tu rex glorie christe.
 Tu patris sempiternus es filius. Tu
 ad liberandum suscepisti hōiem non
 horuisti vginis vterum. Tu deuictō
 mortis aculeo aperuisti credentibus re/
 gna celorum. Tu ad dexterā dei sedes in
 gloria patris. Iudex venisti vt iudices
 omēs. Tibi grās agim⁹ nos famuli tui
 qđ p cioso sanguine redemisti. Sed h
 loco querit vtrū potestas iudiciaria sit

xpi fm humanitate aut fm diuinitatem.
 Et rider Bonauentura in. iij. dist. xl viij.
 Quid q iudiciu sit firmu. occurrit au-
 ctoritas et pias. Auctas in sententiado
 Et pias in retribuendo pmiu vel meri-
 tu. Si alteru horu deficiat no est firmu iu-
 diciu. Nec duo pncipali snt in deo. Na
 in ipo est auctas in sententiado. qz est dñs
 oim et nos oēs serui. Et etiā pias ad re-
 tribuendū. qz potētissim⁹ ē. Et null⁹ pōt
 resistere sibi fm illud beater. xij. c. Domi-
 ne rex in ditione tua cūcta sūt posita. et
 nō est q possit resistere volūtatī tue. hec
 duo cōcauit sancta trinitas xpo hōi au-
 ctoritātē dando dñy. vñ Accu. iij. cap.
 dixit Petrus. Certissime sciat ois domus
 israel. qz dñm dō fecit hūc iesum quē vos
 crucifixistis. Dedit ei etiā ptiatē cūcta sū-
 bi sūciedo fm illud Nath. xl. ca. Data
 ē mihi ois ptiās in celo et in terra. Pro-
 pterea Act. x. c. dñs Ipe ē constitut⁹ a dō iu-
 dex viuoꝝ et mortuoꝝ. Qm g ptiās iudi-
 ciaria respicit illa duo iā dicta. illa sūt
 in deo p naturā in xpo hōie p gram. iō iu-
 dicaria ptiās est xpi fm diuinitatē p na-
 turā. Scdm hūanitatē hō collata p gra-
 tiā. Un fm vtrāq naturā hō auctatē. sed
 fm diuinitatē pncipalē et naturalē et fm
 hūanitatē cōmissam. Un dñs Johis. v. c.
 Ptiatē dedit ei iudiciū facere. quia filius
 hois est. Lū g ptiās pmaria sit in deo. s
 cōmissa in homie xpo latio sine ferri dñ
 ab homie xpo. Et fm b dñ Job. v. c. Pat
 nō iudicat quenqz sed oē iudiciū dedit fi-
 lio. Sed qz xps est dñ et hō snia eius nō
 erit tanquā iudicis delegari. sed tanqz pñ-
 cipal. Et iō ab ea xpi vtrāq ptiatē null⁹
 poterit appellare. Quid g faciet tūc mi-
 seri perōres. Quid dicēt pncipes hui⁹ se-
 culi. Quid cogitabūt elati pbi cū videbi-
 tur ab oibus xps in tali triumpho. Nō q
 beati erūt et gloriōsi serui et amici ei⁹. qd
 o infelices mortales nō p cogitat die il-
 lū oīno venturū. Cōtremiscite et pauere

Considerates q oēs cōpebim⁹ in illo tremē-
 do spectaculo. Tertia excellētia xpi in
 dicis oim dñ maiestas visibilis. videbit
 qppe ab oibus tā electis qz reprobis iu-
 dex ille in maiestate. Sed notandū fm
 mgtm sniarū in. iij. dist. xl viij. et Augu. et
 Hugonē li. de sacramētis. Q ptiē nul-
 lus de reprobis videbit in iudicio. s oēs
 filiū qz fili⁹ hois est vt ab oibus videri
 possit. vñ nō apparebit visibilis in for-
 ma dei. Verūtamen duplex est cognitio di-
 uinitatis. vna p signa et effect⁹. Alia in
 sua forma et essentia. Reprobi cognoscēt
 diuinitatē p signa certissima et effectus
 manifestos. et cognoscēt qz xps est dei fili-
 us oīpotens. In pua hō forma videre
 nō pnt qz talis forma oīno est ipropor-
 tionabilis oculis peccatoꝝ. et ipropor-
 tionabilis oculis oibus q nō sūt sblumati p
 gliaz vt p supabūdāriā gratie. Et qz ipro-
 bis nō dabit glia nec simpliciter nec ad
 tps. iō nō videbūt diuinitatē. Rō aut qz
 nō dabit eis hō que faciat eoz aspectū
 idoneū ad videndā illā lucē quia si habe-
 rent oculū apm haberēt summā delectati-
 onē quā ipossibile est ēē et indecēs pccōri-
 bus. Impossibile em est et nō intelligibi-
 le q dānari fiant pportionabiles et non
 gaudeāt. Nō sic aut est de hūanitate xpi
 gliosa ad quā videndā nō requit lumen
 glie. et cui⁹ visio damnari pte cū odio et
 displicentia.

Q cōparebūt different i iudicio ele-
 cti et reprobī. et qñt pūcunt increduli exp-
 mo aduētū xpi vt etiā credāt scdm Et de
 ipe iudicij.

Capitulū scdm.

Secundū mysteriū cōtemplandū
 de iudicio dicitur iudicandorū
 differentia. differētiā nāqz iudiciū

in electis et reprobis in tribus.

Primo in locacione.

Secundo in manifestatione.

Tercio in colloquione.

De loco iudicii et manifestatiōe scilicet
 rian et peccator dicitur est in quadragesima
 li de penitētia. De collocutione etiā mul
 ta sunt ibi posita. Nam alloquitur xps e
 lectos suos blande dulciter affabiliter cu
 omni mansuetudine et gratiositate repro
 bos vero cū indignatione terrore expro
 batione et omni asperitate. Hinc Amos
 iij. c. dicit. Leo rugiens quis nō timebit
 leo. s. de tribu iuda qui vicit diabolu xps
 qui et si tacuit in sūmo aduentu sustinēdo
 cōiugia et impropria cū patientia et hūi
 litate nō silebit in secūdo sed rugiet sicut
 leo ostendens suā potentia et maiestatem
 et in iudicando severitate. Sicut enī ma
 nifestavit suā potentia in creatiōe rerū
 et sapientiā in gubernatiōe mūdi et clemē
 tia in incarnatione. Ita in fine suā mani
 festabit iusticiā. Et ppter hoc electis pre
 bebatur se in cūctis benignū. Iniquis vero
 rigidū et austerū. Sed increduli ducunt ista
 in derisu asserentes qd tot anni pterierūt
 quibus dicta sunt hec omnia a generatiōe
 in generatiōe. et tamē nondū venit iudi
 cij tempus. Et si cut non venit ita nec ve
 niet. Quos et si punire debet testimoniā
 scripturarū noui et veteris testamenti. nō
 facile est ipsos confundere cū exemplo et
 experientia pmi aduentus. Nam de illo
 dictū fuit successiue post lapsum. Alde d
 erate in etate veniet. veniet. Et exac. i. rā
 dem quinqz milibus annoz venit. Et h
 xps dicebat. Estote parati. quia qua ho
 ra nō putatis filius hominis veniet. Et su
 erāt nihilominus qdā qui xps testificare
 voluerūt generalis resurrectionis et futu
 ri iudicii. vt Aug. refert li. xviij. de ci. dei
 vi. diximus in sūmone de mundo in qua
 dragesimali de pnia. Concedit ei aug.
 ibi oīm d hacre calcalariū digitos resol
 uit et quiescere iubet ille qui ait. Nō ē ve
 strum nosse tpa vel momenta que pater
 posuit in sua potentate. Et ppter h illi q
 ad talia pnuiciāda et terminare sunt moti

recepti fuerūt. Et de abbate Joachi dicit
 Tho. in. iij. q. aliqua vera dixit per con
 iecturas et in aliquibus deceptus est. Quā
 uis aut sumus in vltima etate mundi. La
 men Aug. li. lxxij. questionū dicit. Etas
 vltima humani generis q incipit a domi
 aduentu vsqz in finē seculi qbus genera
 tionibus cōputet incertū est. Inuenti
 etiā sunt in sūma ti. xiiij. c. xj. pre. iij. q. al
 ferere voluerūt tāto tpe mundū duraturū
 quāu fluxit ab initio mūdi vsqz ad adue
 tū xpi in carnē. Qd fuit qnqz milia centū
 nonagintanoue annoz fm aliqz. vel ad
 minus quattuor milia annoz fm alios.
 Fundabant autem isti opiniōe suā in
 verbis Abachuc qui ait.
 Dñe opus tuū in medio ānoz viuifica il
 lud. Opus enī dei pcpuū fuit genus hu
 manū qd mortuū ē peccatū viuificatur
 fuit in medio annoz. Ad hoc vt sit i me
 dio dicit qd oportet q tantū sequat tps
 post aduentum pmi quāu ante pcessit.
 Et sic esset tempus qnqz milium vl qua
 tuor milium anno. Sed istud mortuū
 est valde dubile. quia mediū non solū di
 citur qd equaliter distat ab extremis. sed
 etiam quodcunqz existens inter extrema
 siue parum siue multū distat ab eis. Po
 test enī dici in medio numeri vndenarij
 non solum vnus qui eque distat ab vno
 quinquario et alio. sed etiā alio mō oēs nu
 meri qui sunt inter vnariū et vndenariū.
 Et sic septenarius est in medio et alij se
 qntes numeri. et binarius cum seqntibus
 Quare sumit ibi mediū late non stricte
 nec punctaliter. vel dicit ibi in medio. s.
 infra tps veteris testamenti et noui. Alij
 adhuc petunt et interrogāt. qua hora de
 terminata fiet resurrectio generalis. Et
 rñdz. Magister in. iij. di. lxxij. Ex hoc
 pro certo sciri non potest. Tamen satis
 probabile credit. Ex resurrectio erit qsi
 in crepusculo sole existere in oriēte et lūa
 in occidente. q. in tali dispositiōe sol et

luna credunt creata. Nec obstat qd dicit
Math. xxv. Media nocte clamor: fac
est qd illud ponit ppter incertitudinē tē/
poris nō ppter determinatōnē hore qd tūc tē/
poris min⁹ stāt hoies vigilātes et cauti.
Q dura erit et terribilis snia xpi ptra
dānatos qd expellet a se cū maledictiōe
deputando eis habitatiōnē pperuā in ig
ne inferni. Capitulu tertium

Ertū mysteriū cōtemplādū dē
iudiciū snia. Quis tā ferreus et
durus vt nō cōpungat. Quis
tā audax et foris vt nō timeat. Q indu/
rati peccatores. Q aie deo magno rebel/
les. Si ad penitentiā nō reuertimini vo/
bis dicit a xpo Discedite a me maledicti
in ignē eternū etc. Que sentētia grauissi/
ma erit dānatis pcpue ppter tria.

Primo ppter expulsiōnē.

Secundo ppter maledictiōnē.

Tertio ppter deputatiōnē.

Primo ppter expulsiōnē. qd expellen/
tur ipsi dānati infelicitissimi ab habitatiōe
celi a societate sanctorū et a beata visione
dei Sed quo ibitis o pccōres. vbi erit ha/
bitatio vestra. Nūquid ad terrā hanc re/
dibitis habitabilē. Nūquid exiliū illud e/
rit tale quale fuit pmoꝝ pccatorū post la/
psū qui a terrestri paradiso expulsi per/
missi sūt colere terrā istā et cū sudore vul/
tus ac labore ducere vitā. Q terribile v/
bum. Q formidabilis snia. Ite discedite
ad habitandū in inferno Ibi erit aia v̄ra
Ibi thorus. Ille locus parat⁹ ē pro dā/
natis. vbi ymbra mortis et nullus ordo.
vbi horror. vbi fletus. vbi stridor. denū
vbi torores infesti. vbi penuria. vbi de/
nig cuncta merore plena. Secūdo erit
illa sententia grauis ppter maledictiōnē
Quid em̄ scibitū cuiqz eē pccōz male/
dictiōe ppro ielu xpi Maledicti inquit
qd tot bona recepistis. tot beneficia vob/
cōcaui. et mihi ingrati rebellesqz fuistis
Maledicti quia dedi vobis terram vt

habitareris et illa nūqz de cetero vobis
stinebit. Maledicti qd dedi vobis fruct⁹
terre p vite sustentatiōe et amō esuriet sp.
Maledicti qd dedi in vsū vīm aquaz et
amodo sp sitietis. et gutta negabit vobis
Maledicti qd dedi vobis lumen solis et
lune atqz stellarū et de cetero abscondet a
vobis claritas eoz. Maledicti qd effu/
di sanguinē meū p redemptiōem v̄rā et redē/
ptiōis fructū nūqz pcpieris. Maledi/
cta sit aia v̄ra. Maledicta memoria v̄ra
Maledicta volūtas v̄ra Operatiōes po/
tentiarū v̄rarū verant vob in mesticiāz
et dolore. Maledictū sit corpus vīm cur/
ius oēs sensus ad obiecta tristabilia sp
ferant. Hec et similia implicite considera/
re possumus in illa maledictiōe. Tercio
erit illa sententia grauis ppter depu/
tatiōnē quia deputabit dānatis ignis ei/
ternus. qui paratus est diabolo et angelis
eius. Sed nūquid post iudiciū demones
ferūt in inferno ad torquendū pccōres.
Et circa b Magister sniarū in iij. dis/
t. lviij. ponit duplicē opiniōnē. Prima qd
dicit qd nō. Alia qd sic vt quos sibi sibi
cerūt in culpa eis assentiendo eos hēane
vt dños ad torquendū i pena. Et l. i. c. i. tū
sit qd opio sit verior tū ibo. magis adheret
opiniōi scōe. Erūt itaqz demones dānato/
rū nō solū cōsocij. sed torores neqssimī.
Igit vt ait Bernard⁹. Quis putas tūc
meror erit. Quis luct⁹. Que tristitia euz
sepabunt ipsa. Mortio iustoz et a visio
ne dei et traditi in prāte demonū ibūt cum
ipsis in ignē tñū nūqz lucē visuri. nūqz
refrigeriū adepturi. sed p milia milia an/
norū in inferno cruciadi. Luct⁹ qd oēs
supbiā deponere et deū timere quē offen/
dim⁹. studeant qd ad cū p pniaz redire vt
misert⁹ nri liberet nos in die illa a penis
dānatoꝝ pducatoꝝ ad gaudia paradisi. cui⁹
ius nomē sit in eternū benedicū Amen.
Sera. iij. scōe hebdomade De cāis et
qd hoies inflant supbia. Ser. decim⁹

Indignati

sunt. scribunt hec vba Mat.
23. ca. 2. in euangelio hodierno.

Possidebat phariseoz 2 pncipū iudeoz
corda elata supbia. ob quā xp̄m et doctri
nā ei⁹ ac miracula p̄nebāt. Exultantibus
ho turbis. ppter mirabilia 2 signa q̄ vide
bāt illi ecōuerso cōrribabant. 2 xp̄m ar
guere p̄sumebāt. Quia ho grandis ē su
pboz numer⁹ hodierna die de caus sup
bie aliq̄ pcurrent. q̄ licz sint multe. nos
tū colligem⁹ ex illis tres pncipales.

Prima dicit nobilitas generis.

Secda fortitudo corporis.

Tercia scientia animi.

Multi efficiunt supbi ppter nobi
litate originis vel patrie. q̄ tū vera no
bilitas in virtute consistit. Cap. p̄mum

Prima causa q̄re multi in supbi
am eleuant dicit nobilitas generis

Inuoluntate enī in corde suo. et
ore se iactant. q̄ nati sūt ex nobili paren
tela 2 ex p̄sapia digna. S; a duertendū

q̄ nobilitas potest tripliciter diuidi.

Prima est sanguinis nō virtutis.

Secūda est virtutis non sanguinis.

Tercia est sanguinis 2 virtutis.

Prima est nobilitas sanguis nō vir
tutis. q̄ in illis est q̄ licz p̄ntib⁹ claris ex
orti sūt in vicioz turpitudine natiuita
tē suā 2 p̄geniē obscurāt. Pro q̄b⁹ Clau
dian⁹ ait. Degenerāt hoies vicis fiunt
q̄ minores. Et Sene. in tragedijs. Qui
genus iactat suū aliena laudat. Et apd
Salustii iugurtino. Ponunt vba gaj
marij nobiles q̄ sic dic. Isti q̄ se falso
nobiles p̄dicāt rigne atq̄ voluptuose
viuētes supbe postulat stutū p̄mia. Et
cū facienda orōe extollūt maiores suos ip
soz clara facinora memorātes se eximāt
clariorez. S; dicit q̄ q̄nto fuit vita ma
ioz clarioz tāto magis posteroz secor

dia ac flagicia innotescūt. eo q̄ maiorū
glia posteris lumē est. Nō sunt cōposita
vba mea. Id p̄uifacio cū appareāt opa
virtuosa. Illis ho artificio op⁹ ē vt ip
soz facta turpia cōpra orōe regant. Et
Licero i inuectina. Salustii ait. Ego
maiorib⁹ meis stute mea plusi. vt si pus
nori nō fuerāt a me accipiāt initū mēo
rie sue. Tu ho tuos q̄ turpiter offendi
sti. vt si fuerāt egregij ciues i obliuionez
venerint. hec ille. Pax est cōmemorare
maioz nobilitatē cū vicia tanto magis ab
illis oriū trahētes vitupent. S; ple
riq̄z gliam nobilitatis cōpare studēt. p̄
splēdore 2 nobilitatē p̄rie. q̄ si criminosi
sint vtiq̄z magis viles reddūt. Ob qd
scribit in cronica de nugl pboz. Q̄ cum
anacharitis scita vituparet ab archito q̄
niā scita foret. Mibi inq̄r dedec⁹ p̄sa
est. tu ho patrie. Licero insup in li. de se
nectute refert themistocle cuidā scriphio
in iurgio rīdisse. Cū ille diceret nō eum
sua sed patrie glia splēdore affecutum.
Nec hercle si ego scriphio estē ignobilis
nec tu si atheniēsis esses clar⁹ vnq̄z fuil
ses. Secda est nobilitas virtutis 2 non
sanguis. Et de hac inq̄r. c. Venerabil cē
de p̄bēdis. Nō generis s; stutū nobilitas
gratiū deo faciūt et idoneū fuitore. Et te
rtus di. xl. c. nos. Nos q̄ p̄sum⁹ non ex
locoz vl generis dignitate s; mox nobili
tate innotescere debem⁹. nec vrbū clari
tate sed fidei puritate. Et Cassiod. i epi
stolis. Nec ē indubitata nobilitas que
morib⁹ p̄bat ornata. Et Hiero. ad cellā
niā. Nunq̄ te vlli de generis nobilitate p̄
ponas. nec obscuriores q̄slibet 2 humili
loco natus te inferiores putes. nescit re
ligio nra p̄sonas nec p̄ditōes hoīm. sed
aias inspicit. Ille apud deū p̄est potior
nō quē nobilitas generis nec dignitas se
culi. sed quē deuotio fidei et scā vita cō
mendat. Et itē Hiero. ad eandē. Vera
nobilitas est claz esse virtutib⁹. Et Se

neca ad lucillum. **A**nimus nobilem fa-
cit cui ex quacunq; causa licet supra for-
tunam surgere. Et idem in libro de mo-
ribus. Nobilitas est generosus animus.
Et Aristoteles in iij. pollicite. Ingenu-
itas est virtus et diuitie antiques. Et Clau-
dianus. Exaltat virtus nobilitas gen-
Et Juuenal. Nobilitas sola est atq; unica
virtus. Et licet quæ inducit. Sen. in tra-
gedijs dicebat. Nō vetera prius iura pos-
sideo domus ignauus heres. Nobiles nō
sunt mibi aut nec altis inclutū titulis gen-
sed clara virtus. Et Valerius maximus in
rubrica Qui hūili loco nati clari euase-
runt. Demosthenē magnificat pncipē om-
niū oratorū grecie. qui tū hūilissimos
genitores. Socrates etiam thebanus fa-
mosissim⁹ pbs nre obsterice patre mar-
morario genuit. Igitur ut scribit. lvi. di.
c. Undecūq; Undecūq; hoies nascant si-
pentū virtus nō imitantur honesti et salui
erūt. Et in. c. Nunq; Nunq; de virtutibus eru-
bescam⁹ parentū. Tertius est nobilitas
sanguinis et virtutis. et hec nō solū nō sper-
nenda ē. sed etiā magnificenda. Nā dñs
iesus xps etiā fm carnē nobilē ortū volu-
it habere. Unde Math. i. c. di. Liber ge-
nerandis iesu xpi filij dauid. Et de bñdi-
cta ygene cārat ecclesia. Regali ex pgenie
maria exorta refulget. Et si obiciat q
in. c. Venerabilis. superius allegato poni-
tur dictū apli. Nō multos fm carnē no-
biles et potētes elegit sed paupes et igno-
biles. Rñdet q ibi nō dñat nobilitas.
sed assignat cā quare xps nō elegit nobi-
les v. s. virtus diuina cognoscere. qz si a-
postoli fuissent de nobili genere vel do-
cti vel eloquētes fm hūanā sapientiam
cōuersio gentiū potuisset asseribi aut fa-
uori aut hūane doctrine vel eloquētie. ve-
ritatem ut dicit glo. in pdictio. c. Nō dñi te-
xu. Nō multos. qm Paul⁹ et Barrolo-
meus fuerūt nobiles. Sūt autē vcre nobi-
litas qnq; signa. Prīmū ē liberalitas.

Nā et dñs q nobilissim⁹ est liberalissim⁹
se exhibet. et solē suū oriri facit sup bonos
et malos. Propterea scribit extra de do-
nationib⁹. c. Prudēs. Nā sibi quodā
mō nobilitas legē ponit ut debere se qd
sponte tribuit existimet. vbi glo. Beati⁹
est dare q accipere. Idē. xvi. q. i. c. Predi-
cator. Et de celebratōe missarū. c. Cū mar-
the. Et in glo. hui⁹. c. inducit dictū mar-
cialis ad scēolaz. Scēola tu comedis
apud oēs. Null⁹ apud te. Alter⁹ siccat
pocula. nemo tua. Aut tu redde vices.
aut desine velle vocari. Dedit ē spūme
re nūq; dare. Quidā milites interrogau-
rūt semel alianū pbm. audita fama scien-
tie ei⁹. q ēēt maxima curialitas. i. nobili-
tas. Rñdit q dare. Qd cū placuisset eis
interrogauit ipse eos. que ēēt maxima ru-
sticitas. Et cū offerēdo nō cōcordarēt. rñ-
dit alianus. Ego posui vos in via solue-
de qstionis et nescitis cōsiderare. Nā si
curialissimū ē dare sequit⁹ rusticissimū
est frui ei⁹. s. auferre. Scdm signū vere
nobilitas ē mansuetudo et misericordia.
vñ Sapiēs puerbi⁹. r. c. Mansuetudo
et virtas custodiūt regē et clemētia firmat
thrōn⁹ eius. Et puerbi⁹. iij. c. Mansue-
tis dabit dñs gram. Et puerbi⁹. i. cap.
Beneplacitū ē illi. s. deo fides et mansue-
tudo. Et Iudith. ix. c. Humiliū et man-
suetorū tibi sp placuit dēpcatio. Et ps. c.
xliv. Exaltabit mansuetudo in salutē. Et
Math. v. ca. Bñ mites qm ipi posside-
būt terrā. Hui⁹ mansuetudis off. cū ē fm
Geraldū odonis sup. iij. ethicoz nō ira-
sci de facili et absq; cā et ad defectū ire ma-
gis qz ad excessū facit declinare et iniuri-
as libere remittit. Nīc Licero in. i. d. of-
ficijs ait. Nihil laudabili⁹. nihil magno
et pclaro viro digni⁹ placabilitate atq;
clemētia. Et qntilian⁹ in declamationib⁹
Nec celebranda ē. hec animi suscipien-
da moderatio. vicerē irā et inier simula-
tes qz meminisse hois. Scribūt natura.

les. q. res apu sol. nō hz aculeū cū omēs
 alie apes bēant. Tertiu signū ē nobili
 tatē magnanimitas. q. fm Arist. in. iij.
 ethico. rēdit ordiāre ad honores z ad ma
 gna. At cū. videt magnanimitatē ē q. ma
 gnis scipm dignificat magnanimitas. Qui
 em nō fm dignitatē id facit insipies. Jo
 veri nobiles vel dāt opam militie vlt
 terz vel alicui laudabili exercitō q. possit
 pseq honore z famā. sp tñ cū timore dei.
 Et cauēt sibi a reb. turpib. z respensioe
 dignis. Propterea Sen. ad lucillū inq̃t
 Neminē excelsi ingenij virū hūilia dele
 ctant z sordida. Notet q. q. senobiles ap
 pellari gaudet q. nō ē de ipa nobilitate vi
 tiōse viuēdo supbiendū. sed pot. diligēt
 cura illis debet inesse vt bene z virtuose
 viuant in cūctis deo se hūiliādo.

Multi efficiunt supbi. ppter fortitu
 dinē corpis q. cōpar hoīem bestiis. z supra
 tur a fortitudine ai atq. in illa p̃fidentes ex
 ponit piculis.

Capitulum scdm. i.

Eāda cā quare multi erūpunt
 in supbia dī fortitudo corpis.
 ob quā nullus superbia itūne
 secrete debet. ppter tria.

Primo ppter cōparationē.

Secūdo ppter supationem.

Tertio ppter piculationem.

Primo ppter cōparationē. qm p corpis
 fortitudine cōpar hō bestiis z aialibus
 brutis. vñ Patriarcha in li. d. remedijs for
 titor. Abunde inq̃t ē virū tauria laus
 Quāto vt in plurib. hō a bestiis in fo
 rtitudine supat. Dic z Lato vt Lico. re
 fert in li. de senectute dicebat Que ciuor
 pōt cōtēptior q. milonis crothonia
 te. q. cum tā sener cēt athletasq. exercen
 tes i curriculo videret asperisse lacertos
 suos dī illachrymansq. dixisse. Et hi q.
 de iā mortui sūt Et de isto milone sic scri
 bit Aulus gellius. li. iij. nociū atticarū.
 Milo crothoniens athleta illustis quē

in cronicis scriptū est olympiade prima
 cōzonatū esse exitum habuit vite miserā
 dum z mirandū. Cum iam natu grandis
 arē athleticā desisset. idest reliquisset.
 Iterq. faceret forte solus in locis yralie
 siluestribus quercū vidit proxime viam
 parulis in pre media ramis hiantē. Tūc
 experiri volēs an vllē sibi relique vires
 adessent immissis in cauernas arborū digi
 tis deducere z rescindere quercū conatus
 est. ac mediā quidē partē discidit diuel
 litq. Quercus autem in duas deducta p
 tes cum ille quasi perfecto qd erat cōm
 rus manus laxasset cessante vt redijt in
 naturā mambusq. eius retentis inclusis
 q. stricraq. denuo z cohesa dilaceranduz
 hominē feris p̃buit. Secundo non de
 bet homo supbire de fortitudine corpis
 ppter supationē. quia illa superat a for
 titudine animi. Un̄ Quidē. li. de ponto
 ait. Dia dī ficiūt anim. tñ oīa vincit. Et
 Sapiēs puerb. xvi. Melior ē vir pati
 ens viro forti. z q. dñat aīo suo expugna
 tore vrbū. Et in eplis Quidē. Vice ani
 mos irāq. tuā q. cetera vinc. Et de hac
 Amb. li. i. de offi. Nō mediocris aīē for
 titudo que sola defendit ornamenta frū
 tum. Tertio nō debet quis supbire de
 fortitudine corpis ppter piculationem
 Nēm fortis corpore multis piculis sūt
 expositi z sepissime male finit sic parz
 de hercule anteo beatore achille z filib.
 Et pmi. Reg. c. xv. scribit d. golias q. erat
 altitudinis sex cubitoz z palmo z tñ da
 uid illū infecit. vt pz eodē li. c. xvi. Re
 citat Jokes solobuens in pokratōe. q.
 hanibal cartaginē. occidi fecit re manu
 qui mandato eius singulari certamē p
 cussit elephātem dicēns eū indignū
 vira qui cogi potuerat cum bestiis dimi
 care. licet verius sit cum ex iuidia nolu
 isse captiū. Inauditi triumphī gloria
 illustrari z ifamari bestias quārum vir
 tute gentibus terrorem incusserat.

Multi sunt supbi estimatores plus debito sui intellectui spernendo primos. ac dei obliuiscendo. *Cap. iij.*

Tercia causa que multi eleuant in supbia dicit scientia animi. Consistit aut supbia hominum que eos ad hoc arbitrant maxime in tribus.

Primo in sui intellectus estimatoe.

Secundo in primorum despectione.

Tercio in dei obliuione.

Primo in intellectus estimatoe de qua facit arbitrat quod omnia intelligibilia possunt intelligere per se. et quod illud quod ipsi supbi non intelligunt non sit intelligibile. et quod ea que sunt nobis a deo reuelata vera non sunt. quia ea ipsi capere nequeunt. Nolumus enim captiuare intellectum in obsequium christi. neque debilitare nature adiuuari expositulac lumine diuine gratie. Pro quibus cofutandis notandum quod triplex intellectus inuenitur.

Primus dicitur diuinus.

Secundus angelicus.

Tercius humanus.

Primus est intellectus diuinus de quo dicit Scotus. ij. di. primi libri quod est infinitus. et cognoscit quodcumque intelligibile perfectissime. quod non est intelligibile in se et unico actu intelligendi intelligit semetipsum et omnia. Et ut ait commentator. xij. metaphisico. Intel ligere dei est sua substantia. patet quia sua substantia est sua actio. et est actus purus et simplex. Et ibidem commentator dicit. quod intellectus in deo intellectum et intellectio idem sunt. Et ut in. de. Tho. prima parte. c. q. xiiij. Nihil est perfectio intellectus diuini nisi ipsa essentia dei. Intellectus ita per diuino comparari non potest in intellectu angelico neque humano. Non nullus homo vel angelus videt essentiam dei potest illam infinite intelligere. sed solus ipse deus. **S**ecundus est intellectus angelicus. de quo ait Dionysius quod est deiformis. Et secundum Bonauenturam in secundo di. iij. Non dicitur deiformis ex eo quod habet deiformitatem quam habet intellectus gloriosus per assimilationem que est in statu perfecti

creato. sed quia sine susceptioe specierum per illud quod habet in se actu cognoscit. Et hoc angelus naturali cognitione diuinam essentiam videre non potest. quia hec cognitio est primus meriti. qui habito creatura deservit. Angelus autem per naturam brutus esse non potest. Quare intellectus angelicus limitatus est. et nihil quod a modo dici potest in comparatione intellectus diuini. **T**ercius intellectus est humanus satis inferior intellectu angelico. quia cognoscit res in tempore et cum disursu rationando. Est autem ipse intellectus potentia anime et non ipsa essentia. ut probat Tho. prima parte. q. lxxix. ar. 1. Nam tunc solus immediatus principium operationis est ipsa essentia rei operantis. quoniam ipsa operatio est eius esse. Sic enim potentia se habet ad operationem et ad suum actum. ita se habet essentia ad esse. In solo autem deo idem est intelligere quod suum esse. unde in solo deo intellectus est eius essentia. In creaturis autem intellectus libus intellectus est quodam potentia intelligendi. Sed si obiceretur. quod Aug. dicit li. xj. de trinitate. Mens et spiritus non relatione dicuntur sed essentia demonstrantur. Sed intellectus idem est quod mens. ergo intellectus est ipsa essentia anime. Ad hoc respondet Tho. quod sic sensus alius quoniam accipit per potentiam. alius vero per ipsam animam sensitivam. Denotat enim anima sensitiva nomine principalioris sue potentie que est sensus. Sic anima intellectiva quoniam denotat nomine intellectus quasi a principaliori sua virtute. sic dicitur in principio de anima quod intellectus est substantia que dicitur. Et hoc etiam modo Aug. dicit quod mens est spiritus vel essentia. Et ut intellectus humanus precipue paruitatem dicit Tho. quod intellectus diuinus differt ab intellectu creato quia intellectus diuinus ad ens vniuersale se habet sicut actus totius entis. eo quod intellectus diuinus est dei essentia in qua originatiter et virtualiter totum ens persistit sicut in prima causa. Et ideo intellectus diuinus non est in potentia sed est actus purus. Nullus autem intellectus creatus potest se habere ut actus respectu totius entis vniuersalis. quia sic oportet

XXXIII

eretur qd esset ens infinitū. vñ ois intelle-
ctus creatus p hoc qm qd est nō est actus om-
niū intelligibiliū. sed cōparat ad ipsa in-
telligibilia sicut potētia ad actū. Intelle-
ctus hō angeli differt ab intellectu hoīs
qz sp est in actu suoz intelligibiliū ppter
ppter qd ad diuinū intellectū qd ē actus
purus. Intellectus autē hūan⁹ qd est infim⁹
in ordine intellectū ē in potētia respe-
ctu suoz intelligibiliū. Et in pncipio ē
sicut tabula rasa in q nihil est depictū vt
dicit Aristot. iij. de aia. Qd manifeste ap-
paret ex hō q in pncipio sum⁹ intelligen-
tes in potētia et postea efficiuntur intelli-
gētes in actu. ¶ Notā dñ adhuc qz i oī
bus hoīb⁹ sit intellectus tñ vnus alio
meli⁹ et clari⁹ intelligit. qz fm Tho. pri-
ma pte. q. lxxv. est melioris virtutis in in-
telligendo. Sic meli⁹ videt rē corpalem
aliqz qd est pfectioris virtutis et in qd virtus
visiva est pfectior. Hoc autē circa intelle-
ctū ptingit dupliciter. Vno qd dñm ex p-
te ipsius intellectus qd est fortior. Mani-
festū est em̄ q qd corp⁹ ē meli⁹ disposi-
tū rāto meliorē fortit⁹ aīaz. qd manifeste
apparet in his q sunt fm spēm diuersa.
¶ Lūi⁹ rō est qz act⁹ et forma recipit in ma-
teria fm materie capacitatē. Vñ cū etiaz
in hoīb⁹ qdā habeāt corp⁹ meli⁹ dispo-
sitū fortit⁹ aīam maioris virtutis in in-
telligendo. vñ dñ in ij. de aia. qz molles car-
ne bñ aptos mēte videm⁹. Alio mō con-
tingit ex pte virtutū inferiorū qdus intel-
lect⁹ indiget ad sui opatōez. Illi enī in q
bus virt⁹ imaginatiua cogitatiua et mēo-
ratiua ē meli⁹ disposita sūt meli⁹ dispo-
siti ad intelligendū. ¶ Et si obijceret. qz in-
tellect⁹ ē illd qd ē formalissimū in hoīe.
sz differētia forme causat differētiā spēi.
Si g vñ hō magis alio intelligit videt⁹
q nō sint eiusdē spēi. Rñder Tho. Qd
differētia forme q nō puenit nisi ex dis-
positōe materie diuersa nō facit diuersi-
tatē fm specī sed solū fm numez. Sūt

enī diuersoz indiuiduoz diuersē forme
fm materiā diuersificatē. Ex qd⁹ oībus
colligim⁹ q magna est fatuitas illorū q
se tenent oia scire et oia intelligere. Pro-
qbus facit illd qd Lactāti⁹ scribit li. de
ira dei. Socrates inqt cū esset oīm pbo-
rū doctissim⁹ vt ceteroz argueret infanti-
tiā q se aliqd tenere arbitrabāt ait se ni-
hil scire nisi vnū q nihil scirz. et Mercu-
rj termegisti extat illa famosa sentētia.
scz. Maxia ps eoz q scim⁹ ē nimia p se
rū q ignoram⁹. Qd qd Sene. in li. d. trā-
qllitate animi ait. Puto mltos ad sapiē-
tiā puenire potuisse nisi putassent se p-
uenisse. Sequitur g ex tali supbia criminari-
one intellect⁹ cecitas et ignorantia diuīaz
hūanaz rez. Quia vt inqt Bern. sup
cantica. Supbo oculo virtas nō videtur
Et Aug. li. p fē. hūil iter se accusat deo
de supbia pcedente et dicit. Lumore meo
sepabar a re. et nimis inflata facies clau-
debat oculos meos. ¶ Scdo consistit sup-
bia hoīm litteratoz in pncipioz despectō-
ne. Despiciūt em̄ tales tā doctos qz indo-
ctos. Indoctos autē aspiciūt tāqz viles
et abiectos. aut nolūt docere cū id efflagi-
tant. aut qnqz ex inuidia nō recte docent.
Doctos etiā vilipendūt vt illis detrahē-
do vel docētes eos fugiēdo. videt em̄ eis
nō indigere aliena doctrina. Contra quos
faciūt illa q posita sūt in qdragesimali
de pnia in fmōe de xpo dei. vbi sunt pter
auctates exēpla salomōis. Hieronymi
Iuliani. Quib⁹ oībus addēda est senten-
tia Aug. xxiij. q. iij. c. Si habes. qui ait
Senex a puero et eps tot annoz a colle-
ga nēdū anniculo parus sum edoceri.
¶ Tercio consistit supbia hoīm eruditoz
i dei obliuioe dñ illa q sciūt nō cognoscūt
esse a deo nec ad dei honorē referunt sed
ad ppriā pōpā famā et tempale lucrum.
Sūt et alia in bñōi hoīb⁹ supbie signa.
Ppter qd multos ex ipis deozabit infer-
nus. Jo Aug. vt scribit i legēda sua cuz

pōtiam? et africa veniēs narrasset vitas
 7 miracula illi? magni antonij exclama-
 vit ispiciedo alippiū sociū suū. qd pati-
 mur. qd audim? surgūt indocti 7 celū ra-
 piūt. nos cū doctis nris ī infernū dmergi-
 mur. Abstineāt ergo viri docti ab ambi-
 tōe. a vana glia. a iactātia. ab arrogātia
 7 alijs vicijs. vrbūlitate pcurrere mere-
 ant fulgere sicut stelle in pperuas eter-
 nitates ī regno brōz cū dño iesu xpō cui
 est honor 7 glia in secula seclorū amē.
 Feria quarta secūde hebdomade. De
 supbia curiosoz que in triplici curiosita-
 te pcpue cōsistit. Sermo vndecim.

Generatio ma

la 7 adultera signū gr̃t. Verba
 sunt redēptoris nri originalit̃
 Matth. xij. cap. 21 euāgelio hodierno.
 Auertēt cor suū scribe 7 pharisei a lu-
 ce veritatis quā xps h̃o docebat parit̃ 7
 exēplo. qm̃ supbia inuaserat 7 deuicerat
 illos. Jō curiosi effecti petebāt a xpo si-
 gnū videre. Quia h̃o curiositas ex sup-
 bia puenit hodie de illa erit dicēdū. Po-
 test aut̃ qd curiosus fieri. aut qz male ac-
 supbe vit̃ actu intellectus qm̃ ad sciaz
 aut qz vitatē spernit dū narrat 7 pditur
 sine eloqntia. aut qz oculos. corpis diri-
 git ad vana spectacula. Prophea vt qli-
 bet sibi caueat ne cū iudeis a xpo accuset̃
 adulter 7 mal? Dissiguent? in p̃senti ser-
 mone triplicē curiositatē exprobrādā.

Prima dicit cognitionis.

Secunda locutionis.

Tercia visionis.

De curiositate eoz qui ob supbiā q-
 rūt scire aut a quo nō decet aut id qd sci-
 ri nō debet. aut nō ad debitū finem

Capitulū primū.

Prima curiositas dicitur cognitōis.
 Pro q sciendū fm̃ Lho. ij. ij. q.
 c. v. q. cognitio vitatis cuiuscūqz de se
 bona est. 7 ad hāc inclināt natura. iuxta
 illud Aristo. pmo metaphisice. Omēs

homines natura scire desiderāt. 7 de h̃ Et-
 cetero in pmo de offit. inq̃t. Dēs ducimur
 7 trahimur ad cognitōis 7 scie cupidita-
 tē in qua excellere pulchrū putam? Et ī
 h̃ cōsistit pfectio hoīs vt intellect? ei? de
 potentia reducat ī actū. qd fit p cogniti-
 onē vitatis. Uñ Diony. iij. de diuis no-
 mib? ait. Bonū aīe hāne est fm̃. rōez eē
 cui? pfectio in cognitōne vitatis p̃sistit.
 Uñ p accidēs cognitio vitatis pōt esse
 mala respectu appetit? inordinati 7 studiū
 indebiti siue abusus tal? cognitōis. Qd
 fieri pōt tripliciter.

Primo ex pre illi? a qd qd querit veri-
 tatē cognoscere. Secūdo ex pre rei. quaz
 qd qrit cognoscere. Tercio ex pre finis.
 quare querit veritatē cognoscere.

Primo inordinat h̃o cū qrit addisce-
 re ab illo a q nō d̃z. sicut cū p̃q̃reret cog-
 noscere futura q sunt in dei volūtatē. aut
 aliqua occulta a demōib? vel ab illis qui
 demōnū vtunt familiaritate atqz consor-
 tio. Qd phibet. xxi. q. v. c. si qd. c. quē
 diuinatōes. c. Nō liceat. De qd? aptius
 dicem? iū seqntib?. S; hoc loco plerū
 qz dubitat vtz demōes possint docere ho-
 mines. Et arguit q nō. Primo qz inq̃t
 Ambro. in glo. sup illo h̃o. i. ad Lho.
 xij. c. Nemo pōt dicere dñs iesus nisi in
 spūscō. Dine vez a qcūqz dicat a spū-
 tulscō est. S; demōes sunt sine spūscō
 q nō possunt aliqua vitatē docere. Secū-
 do obijcit qz docere p̃mū est dei. Unde
 Sap. i. c. dicit. Dis sapia a dño deo est.
 Et vj. c. Ip̃e dedit mibi homi q sūt sciaz
 verā vt sciam dispositōem orbis frarū
 7 h̃entes elemētoz. Et. i. Regū. ij. c. De
 us scientiaz dñs est. Ergo nec demōes
 nec hoīes p̃nt aliquē docere. Ad p̃mū
 rīdet Lho. pma scōde. q. c. x. Qd oē vez
 a spūsancto est sicut ab ifundēte natura
 le lumen 7 mouēre ad intelligendū et lo-
 qndū veritatē. Nō aut̃ sicut in habitan-
 te p gram gratū faciēre vel sicut largien-
 te aliqd habituale donū nature supra. ddi

XXXIII

Et ideo Aug. retractavit qd dixerat
scz q nullū vez esset absq grā cognosci-
bile. Inq̄ em sic in pmo li. retractatōnū
Nō approbo qd i orōe dixi. De q non
mī mīdos scirevez voluisti. Rñderi ei
pōr mītos ē nō mīdos mītra scire vera.
Ex q seq̄r Tho. q intellect⁹ creat⁹ ad co-
gnitōz cuiuscūqz veri indiger auxilio di-
uino vt intellect⁹ a deo moueat ad suoz
actū. Nō aut indiger ad cognoscēdā vī-
tatē in oib⁹ noua illustratiōe supaddita
naturalī illustratiōi sz in qbusdā q exce-
dūt naturalē cognitōem. Demōes q sūt
pūari naturalē cognitōne lz sint obreue-
brati p pūatōes lūmīs grē. Quare lucidi
sunt noīe intellectuāl nature. vt dic̄ tho.
pma pre. q. lxxij. arti. j. in rñsiōe ad qnū
Pūer etiā demōes cōgscere aliquā vītate
supercedentē illoz naturā p reuelatōem
a scīs angel cū qb⁹ r si nō pueniāt. sfor-
mitate volūtatis pueniūt tñ silitudinē in-
tellectuāl nature. fm quā pūer accipe qd
ab alijs manifestat. Et vt ponit Tho. p
ma pre. q. cx. ar. iij. Per scōs angelos
mītra de diuīs mysterijs reuelāt demōib⁹
cū diuina iusticia exigit. vt p demōes aliq
fiat vl ad punitōes maloz vl ad exerci-
tatiōes bonoz. Sic in reb⁹ hūanis affel-
sores iudicij reuelāt tortōib⁹ ei⁹ sniam.
Omōi aut reuelatōes si ad angelos reue-
lātes ppenit. illuminatōes sunt q ordināt
eas ad deū. Ex prebo demonū nō sūt illu-
minatōes. qz eas i deū nō ordināt sz ad ex-
ecutiōes ppe iniq̄tat. Demōes em ex rve-
latōib⁹ h mō sibi facit nō illumināt. nec
ex his q dicit hoies dicūt hoies illumina-
re. qz illuminatio ppe ē manifestatio vī-
tat. fm q bz ordinē ad deū. Peruersitas
aut demonū h bz q nō intēdit aliquē or-
dinare i deū sz magis ab ordie diuio abdu-
cere. Ad scōm ho obiectū dicēduz fm
Tho. pma pre. q. cxv. q. de i pūu doce-
re. s. pncipal. qz ipe dedit ho lūmē intel-
lect⁹ q possz doceri r ab hoie r ab angel.

Sz qd tenēdu ē arte notoria i q sūt qdā
ieiunia r orōes cū qbusdā obfuaris va-
nis ad acqrendā sciāz. Rñdz iho. ij. q.
xv. q. ē illicita qz vñt qbusdā ad sciāz
acqredā q nō hnt fm se pūte cādi sciāz
sic inspectōe qnūda figuraz r platōe qnū-
dā ignoroz pboz r hmoi. Scōo puerit
ordo i addiscēdo r i vītate cōgscēda ex p-
terei quā qd qrit scire. r sic sūt curiosi qui
maglia dei sūtilē iuestigare qnū r suo i-
geniolo diuioz secretoz pūda penetra-
re nitūt. qb⁹ Lato ait. Nūte archana di-
celūz inq̄rere qd sit. r sapiēs Eccl. iij.
Altiora te ne q̄sier r fortiora te ne s̄ cru-
tat⁹ fuer. r i plib⁹ opib⁹ ei⁹ ne fuer. curi-
osus. Et Lactā. li. j. diuiaz insti. Veri-
tas r archanū sūmi dei q fec oia ingenio
ac pūijs sensib⁹ nō p̄ pphēdi. Alioqn
nihil int̄ deū hoīemqz distaret si p̄silia r
dispositiōes illi⁹ maiestatis eñe cogitatō
assejret hūana. Slt sūt curiosi q retra-
hūt se a studio qd ex nēitate ipis icūbit
p̄ studiū min⁹ vile. Sic hñs curā aia-
rū nēscies q spectat ad sūū officiū i s̄stitit
studio phie vl astrologie vel poesi. Dic
Hiero. dicebat. xxvij. di. c. sacerdotes.
Sacerdotes dei omīssis euāgelijs r pro-
phetijs videm⁹ comedias legere amato-
ria bucolicoz p̄sūyba cātare. tenere p̄-
gulu i manib⁹. Et qd i pueri ē cā necessi-
tat. i se crimē facere voluptat. Propre-
rea r ipe Hiero⁹ ab āgelo fuit correptus
r p̄berat⁹ eo q nūmī vacabat studio pla-
tōis r ciccrōis suauitate delectat⁹ eloquij
vt notat. xxvij. di. c. legim⁹. Ex h fligi-
osis r clerici i dignitate vel sacerdotio
p̄stitunt. phibet s̄b p̄ca exēdicatōis studiū
legū r phisice. i. medicie vt magi possint
vacare studio theologie r canonū. ex ne-
clia vl mo. c. nō magnopē. c. Sup specu-
la. De alijs hoīis seclariib⁹ an liceat
illis vt dixim⁹ i tractatu d timore iudi-
ciōz di. cludim⁹ at nūc cū giano di. 37
p̄tōm q si id fiat intēpē bōa licitū ē. vñ

Tho. ii. q. i. c. lxxv. in pma qone ad vlti/
mū ait. Studiū pbiē fm se licitū ē ⁊ lau/
dabile. ppter vītātē quā pbi pceperūt dō
illis revelāre. Ad qd facit dictū Hiero.
⁊ Aug. q posita sunt in pmo illo fmōe
de timore iudicioz dei. S; qz pbi qdam
vītātē abutunt ad fidei ipugnatōez. idō
paul⁹ ad Col. ii. c. ait. Videte ne qd vos
seducat p phiam ⁊ inanē sciāz fm tradi/
onē hoīm ⁊ nō fm xpm. Tercio puerit
ordo in addiscēdo ex pre finis. cū qd stu/
det ad vītātē sciēdā vt inde supbiat vel
ceteros super vel p fas vlt nefas pecūias
acqrat. dū tñ aliqis suū laborē in studen/
do ad deū ordinar. s. ad ei⁹ laudē ⁊ primi
salutē lz ppe sciētiā decorari ⁊ exaltari se
credat laudād⁹ ē ⁊ merito attollēd⁹. Nā
noticia artū liberaliū ornamētū est aie.
Et vt refert qdā sapiēs. Sic septe plane/
te celū exornāt. sic septe artes libales ani/
mā. Sūt autē he. Grāmatica. Rhetorica
Dialectica. Arismetica. Geometria. mu/
sica. ⁊ Astrologia. Septe planete sunt.
Luna. Mercuri⁹. Sol. Ven⁹. Mars.
Jupiter ⁊ Saturnus. Grāmatica lune
compāt qm sic luna est ceteris planetis
terre vicini⁹. sic grāmatica pma ē ⁊ vi/
cinior intellectui rudi ⁊ indocto. Scōz ve/
ro Hugonē in li. j. didascolon Grāma/
tica est sciētia recte loqndi ⁊ cauēdi inco/
gruitatē i loqndo. Et dr grāmatica qua/
si lralis scia. Hanc ita comēdat Quintili/
an⁹ lib. j. de institutiōe oratoria. Nō sūt
ferēdi q artē grāmaticā vt tenuē atqz ie/
tunā cauillant. q nisi fidelr fundamēta
iecerit qdqd struxeris coiruit. necessaria
pueris iocūda semb⁹. Dulcē secretorū co/
mes. ⁊ q vel sola omī studioz genere pl⁹
bz opis min⁹ habz offēratōis. Grāma/
tica autē noticiā debēt hēe clerici deputari
ad diuinū cultū fm Durandū in summa
sua. vt saltē sic lralit q legūt intelligant.
Proprea eē de magistris. c. Sup specta/
⁊ c. qm statuit. vt in qlibz ecclia carbe/

drali habeāt mgti docētes grāmaticam.
S; vt dicit ibi glo. Null⁹ ē fruct⁹ illius
statuti ⁊ alioz. S; vbo qd obijciat q r r
vii. di. c. Turbat. repbēdit epus q popu/
lo grāmaticā exponebat. Rūdere possu/
mus q ali⁹ ē grāmaticā ignorare. ali⁹ il/
lā exponere p pto. Nā eps nō dz ignora/
re grāmaticā. vñ in ca. vlti. de erate ⁊ qli/
tate ordinādoz hē q eps ignorās grāma/
ticā amouet ab executiōe pōnifical officij.
qz vt dicit ibi glo. Ignominiosū ē episco/
po ab alijs doceri. vt. j. q. j. c. Tullium.
⁊ in aucterico de scitissimis epis. s. Da/
mus. ⁊ de elec. c. Cū cūctis. Sed ille epi/
scop⁹ de q dicitū ē grāmaticā docebat po/
pulū vel illā exponebat. qz forte vt dīc
glo. dicebat. Lū ego dico hō intelligas
tā de mare qz de seia. qz cōis generis ē. ff.
de verboz sig. l. Hoīs appellatiōe. S;
meli⁹ dic q grāmaticā hic appellat sciē/
tiā auctoz. Recitabat em̄ in ecclia fabu/
las poetaz ⁊ eas moralit exponebat i p/
dicatiōe sua. hec glo. Secūda sciētia est
rhetorica q mercurio compāt q de elo/
qntie antiquus dicebat. Hec fm Jsi. li.
ii. ethim. inuēta ē a grecis. gorgia. aristo/
tele ermagora. Et ē trāslata in latinū a
Tullio dicā rhetorica grece a copia lo/
cutōis. Tercia scia ē dialectica. Et hec
soli comparatur. qm sic sol lumie suo tene/
bras pellit ⁊ nīm hemispheriū illuminat
sic dialectica ē vez a falso discernere faci/
ens. nō q ceterē scie vez a falso non dis/
cernāt. S; qz hec sola method⁹ ē atz via
sciētij cūct. Hāc pmitus parmenides
adinuenit quā postea plato pmo grecis
dedit. ⁊ aristoteles suis discipul ampli/
auit. Quarta sciētia est arismetica. Et
hec veneti compāt. qm sic ven⁹ carnalis
pūctōis influētiā bz sic arismetica artē
de numeris pūgēdis ⁊ pportōib⁹ tradit
Aut em̄ Jsi. li. ii. ethimol. Arismetica
est disciplia numerorū. Greci em̄ nūcū
rēhimō dicūt Numeri disciplinā apud

grecos p̄mū pietagoras scripsit. ac deinde
diffusus a nicomacho disposita. quā am-
apō latinos p̄mus apulei⁹ deinde boeti-
us trāstulerūt. ¶ Qui a sciētia est geome-
tria. Et hec ioui cōpat̄ repta s̄m̄ Isidoꝝ
ab egyptiis. Nā inundante nilo ⁊ oibus
possessioib⁹ limo obductis initū diuidē
de terre p̄ lineas ⁊ mēsuras nomē arti de-
dit. vñ geometria de terra ⁊ de mēsurā nū-
cupata est. terra enim grece ge vocat̄. me-
tra mēsurā. ¶ Sexta sciētia est musica que
cōpat̄ marti. tū q̄ a fabro ad ignē sedēte
repta est. tū q̄ instrumentā musica vt sūt
tube ⁊ alia h̄mōi hoies cōsp̄ ad bellū ex-
citare solēt. Et vt ait Isid. vbi. s. Musi-
ca est p̄tia modularōis sono cātūq̄ cōsi-
stēs. ⁊ d̄ p̄ deriuatiōem a musis. Muse
aut̄ appellate a potumaso. id ē a q̄rendo
q̄ p̄ eas sic antiq̄ voluerūt vis carminū
⁊ vocis modulario q̄reret. Moyses dic-
tus⁹ reproter fuisse tubal. q̄ fuit de stirpe
cayn añ diluuiū. Greci pietagorā dicūt
hū⁹ artis inuenisse p̄mordia ex malleoꝝ
sonitu ⁊ cordaz extēsiōe p̄cussa. Alij li-
nū thebei ⁊ zethan ⁊ amphionē in musi-
ca arte p̄mos clariuisse ferūt. De hac mu-
sica ita refert Isid. ⁊ cordās cū Quiritia
no lib. i. de institutoria orōe. Erat apud
antiq̄s tā turpem musicā nescire q̄ lras.
Interponebat aut̄ nō mōdo sacꝝ sed et
oīb⁹ solēnib⁹ oībusq̄ tristiōib⁹ rebus.
Ut em̄ in veneratōe diuīa hymni. ita in
nuptiis hūmeni ⁊ in funciōib⁹ treni et la-
menta ad tibias caneant. In cōuiujs
sōlra vñ cithara circūferebat. ⁊ accubā-
tib⁹ singul⁹ ordinabat cōiuiale genus
canticōꝝ. Itaq̄ sine musica nulla disci-
plia p̄esse p̄fecta. Nihil em̄ sine ip̄a. nā
⁊ ip̄e mūdus qdā armonia sonoz fertur
esse cōposit⁹. ⁊ celū ip̄m s̄ armonie mo-
dularōe reuolui. In plūis insup tube con-
cētus pugnātes accēdit. ⁊ q̄ro vebemen-
tior fit clāgor. tāto fit ad certamē anim⁹
sonior. Siq̄dē ⁊ remiges cāt⁹ bozāt ad

tolerādos q̄sq̄ labores Musica animū
mulcet ⁊ singuloꝝ opoz fatigatōez mo-
dulario vocis sola ē. Ip̄asq̄ bestias. nec
nō ⁊ sp̄tes volucres atq̄ delphines ad
auditiū sue modularōis musica puocat.
¶ Septima sciētia est astrologia q̄ sarur-
no cōpat̄. qm̄ sic saturnus ceteris plane-
tis est altior. sic ⁊ sciētia hec de altiorib⁹
q̄ cetera speculat̄. Scdm̄ sō Isido. vbi
s. Astrologiā ⁊ natiuitatis obfūtiā
chaldei p̄mū docuerūt. Greci aut̄ dicunt
hāc artē ab arblante pus excogitatā. Jō
q̄ dicitur ē sustinuisse celū. De q̄ Augu-
li. xviij. de ciui. dei multa refert ca. viij. et
ca. xxxij. eiusdē libri dicit. Eo tpe q̄ mo-
yses nat⁹ est fuisse regis athlas ille mag-
nus astrolog⁹ promethei frater m̄nus
aut̄ mercurij maioris. cuius nepos fuit
mercur⁹ termegist⁹. Sūt ⁊ alie scie que
his adherēt. vt medicina ⁊ ius ciuile. Est
⁊ sciaz regina rheologia. cui s̄ balternat⁹
ius canonicū q̄s ad bonū finē addiscere
laudabile est.

¶ Curiosi ex supbia sp̄nūt h̄ritatē
dū scribit vel narrat absq̄ lenocinio s̄
boz. ⁊ q̄ pōt esse doctrina sine eloquen-
tia ⁊ eloq̄ntia cū doctrina sit cōmēdabil
Capitulū secundū

¶ Eūda curiositas d̄r locutōis.
q̄ est in illis q̄ oēm veritatē et fi-
dei et bonoz moꝝ sine scriptā sine p̄dica-
tā trēnūt dū ibi deest ornat⁹ ⁊ copia dicē-
di. De q̄b⁹ dixi i s. j. i tractatu d̄ riorē iu-
diciōrū dei. ¶ S̄ h̄ notādū q̄ tripliciter q̄-
dā de eloq̄ntia dicūt Quidā asserit absq̄
illa n̄ posse stare doctrinā. qdā affirmāt
eloq̄ntiā esse sp̄nēdā. Quidā vō eloq̄n-
tiā doctrine dicūt associandā. ¶ Primi
sunt illi de q̄bus Lactāti⁹ ait. li. v. diui-
naz institutionū. Nec in primis causa
est rē. vt in illo p̄mo s̄mōe de timore iudi-
ciōꝝ dei. Sed certe q̄ tales nō bñ sentiāt
ostēdūt exēplo varrois De q̄ sic scribit
Aug. li. vj. de ciui. dei. c. ij. Marc⁹ var-

ro taceret min⁹ suavis est eloq̃o doctrina
tñ atq; senect⁹ ita refert⁹ est vt in omni
eruditōe quā nos seclare illi aut liberales
vocāt studiosum rez tāū iste doceat qñ
tū cicero delectat. ubi seq̃t. **Alu.** Cicero i
libris achademicis varronē appellat a/
cutissimū. 7 sine vlla dubitatōe doctissi/
mū n̄ tñ dicē faciū dissimū. 7 iteq; ibidē **Alu**
gus. In pmo aut libro Cicero cū eiusdez
varronis litteraria opa p̄dicaret. Nos i
q̃t in nra vrbe pegrinantes errātesq; tan
q̃ hospites tui libri q̃si domū reducerēt
vt possem⁹ aliqui q̃ 7 vbi essem⁹ agnosce
re. **Lucrat⁹** patrie. **Tu** descriptōes tem
por. **Tu** sacroz iura. **Tu** sacerdotū. tu
domesticā. tu publicā disciplinā. tu sedi
um regionū locoz. tu oim diuinaz hūa
narūq; rez noia. genera. officia. causas
apquist. hec ibi. Quis igit varronis do/
ctrinā sine eloq̃ntia descriptā despiciet.
quā tot laudib⁹ cicero est psecut⁹. Sed
Aug. adhuc in p̄fatio li. c. vñ. ita d̄ varro
ne subdidit. **Vir** doctissim⁹ varro tā ml/
ta legit vt aliqd ei scribere vacasse mire
mur. tā multa sc̄psit q̃ multa vir quēq;
legere potuisse credam⁹. Et licz ipe **Alu**/
gus. sic cōmender varronē tñ nō appro
bat oia sua scripta. vñ. in. iij. c. p̄fatio li/
bri dicit. In his q̃ varro scripsit de reb⁹
hūanis secut⁹ est hystoriā rez gestarum.
Nuc aut de his quas diuinas vocāt qd
nisi opiniones rez vanaz. **Dirim⁹** ista
de varrone cui⁹ doctrinā magnificat. **Li**
cero q̃ tñ sine eloq̃ntia fuit. Quāto ma/
gis nos approbare acceptare ac venera
ri debem⁹ doctrinā sc̄dōz q̃ locuti sūt spū
sc̄dō inspirati. licz nō semp splēdeat ni
tore eloq̃ntie. **Secūdi** cōtēdūt eloq̃n/
tiā oīno fore dānandā. **3** q̃s sunt verba
Quintiliani in illo smōe pmo de timo
re iudicioz dei. **4** **Terch** asserūt doctrinā
eloq̃ntie qñq; associandā. Et cū id faci
unt bono zelo ad honore dei 7 aīaz salu
tem rē vñq; dignā efficiunt. Sic etiam

Aug. docet li. iij. de doctrina xp̄iana. **Id**
circo **Lactanti⁹** lib. .j. diuinaz instituti
onū inq̃r. Nūc maiore copia 7 factitare.
dicēdi causam v̄tatis poram⁹. q̃ lz pos/
set sine eloq̃ntia defendi vt est a multis se
pe defensa. tñ claritate ac nitore smonis
illustrāda 7 qdāmodo differēda ē. vt po
tent⁹ et animos influat. 7 vi sua instru
cta et luce orōis ornata.

De curiosi ex supbia co:porcos sens⁹
ad vana dirigūt 7 illicita 7 p̄pue i spe
craculoz inspeccatōe.

Ca. iij.
Ercia curiositas est visiois.
quā **Tho.** vocat curiositatem
sensitiuā. q̃ consistit in appeti
tū 7 studō inordinato cognoscēdi p̄ ali
quē sensum exteriorē. Et q̃uis ista curi
ositas sensitiua exerceat p̄ oēs sensus.
tñ exprimit p̄ visum. qz noīe visus itelli
git oimnis sensatio. vñ cōsuevit dici. vi
de q̃ bonū sonū hz cāpana. id ē audi. vi
de q̃rū bonū odore habet iste flos. id est
odoz. Et xps dicit **Lu.** vlti. Videte ma
nus meas 7 pedes meos. i. palpate. Et
psal. xxxij. scribit. Gustare 7 videre qñi
am suauis ei dñs. Scdm itaq; **tho.** co
gnitio sensitiua ordiat ad duo. Uno mō
tam in hoīb⁹ q̃ in brut⁹ ad corpis sustē
tatiōem. inq̃rū. s. p̄ hmoi cognitōez ho
mines 7 iumenta vitāt nociua 7 acq̃rūt
sibi necessaria ad sustentatiōez. Sic ouis
videns lupū fugit. 7 sic hō videns inimi
cum. q̃ d̄ facere nō posset si nō videret. 7
videns cibū sumit illū. Alio mō cogni
tio sensitiua sp̄caliter in hoīe ordinatur
ad cognitōem practicā vel speculatiuā.
videns em̄ herbā medicinalē medic⁹ or
dinatē ad medicinā. vidēs exercitia ali
cui⁹ artis quō fūit addiscit vt fm ea ope
ret. Cōsiderās p̄ visum auditū vl pal
os sensus pulcritudinē creaturaz exur
git inde i cognitōez creatoris. Qñ igit n̄
appōit studiū circa cōscēda sensibilia.

precipue ista vitent clerici & religiosi. et
maxime dñi celebrant diuina. Nā vt scri
bit de cose. di. j. ca. Qui die solēni pmissi
so ecclie cōuentu ad spectacula vadit ex
cōmunicet. Et de cō. di. v. c. Nō oportet
ministros altaris vlt q̄libet clericos spe
ctaculis aliq̄b⁹ interesse. Et vt breuius
cōcludam⁹ dicit Tho. ii. ii. q. clxxv. ar
ticulo. ii. Inspecio spectaculoz cōmūit
reddat viciosa inq̄rū p hec fit hō prius
ad vicia vel lasciuie vel crudelitatis. vel
vāitatis & filia ppter ea que in spectacu
lis solent fieri. Et ante itaqz incedendū ē
ne intellectus p supbiā curiositate leuet
aut corporis sensibus cōcedat libertas
qua ferant ad obiecta illicita & indebita
Itaqz custodiēdi sunt & refrenādi vt sp
hūilitas habiter in aīa nostra q̄ nos di
gnos efficiat grā christi. & tandem pdu
cat ad gaudia paradisi. Amen.

Sermo duodecimus.

Feria quinta scēe hebdomade De su
pbia muliez satis tempore & modeste re
curand⁹ ne pariant ille q̄ hūiles sunt & v
tuose.

precipue ista vitent clerici & religiosi. et
maxime dñi celebrant diuina. Nā vt scri
bit de cose. di. j. ca. Qui die solēni pmissi
so ecclie cōuentu ad spectacula vadit ex
cōmunicet. Et de cō. di. v. c. Nō oportet
ministros altaris vlt q̄libet clericos spe
ctaculis aliq̄b⁹ interesse. Et vt breuius
cōcludam⁹ dicit Tho. ii. ii. q. clxxv. ar
ticulo. ii. Inspecio spectaculoz cōmūit
reddat viciosa inq̄rū p hec fit hō prius
ad vicia vel lasciuie vel crudelitatis. vel
vāitatis & filia ppter ea que in spectacu
lis solent fieri. Et ante itaqz incedendū ē
ne intellectus p supbiā curiositate leuet
aut corporis sensibus cōcedat libertas
qua ferant ad obiecta illicita & indebita
Itaqz custodiēdi sunt & refrenādi vt sp
hūilitas habiter in aīa nostra q̄ nos di
gnos efficiat grā christi. & tandem pdu
cat ad gaudia paradisi. Amen.

Sermo duodecimus.

Filia mea ma
le a demonio vexat. Scribunt
hec verba Math. xv. ca. & in
euāgelio hodierno. Supbie viciū dete
standū satis ifestat mliebre gen⁹. Ipe q̄p
pe mulieres cōit elate sē & fumo supbie re
plere. Nec mir⁹ q̄ vt sapiēs ait Eccl. xx
v. c. Amliere sumpsit: initiū oīs pditio.
dñi. s. pma mī oīm appetēs scire bonum
& malū supbe diuinuz p̄p̄sit p̄ceptum.
Nō igit sola filia chananee vexabat a
diabolo. sed tot innumere vt sic dicā in
quaz cordib⁹ supbia dñat. Propterea ho
dierna die supbia muliez potēter expu
gnabim⁹. Quarū distinguere poterim⁹
triplicem supbiam.

¶ Prima dicit matrimonial⁹ & fusiois.
¶ Secda vane exomationis.
¶ Tercia p̄malis conuersationis.

Quoniam mulieres supbe nolunt esse viris et
ab illis dirigi et regulari. **Cap. pmi.**
Prima supbia mulierum dicitur in
monialis confusio. Confundunt
enim ille mulieres que supbe locum
cedunt ordinem in monachum dum fatagunt totum
virum posse virum a quo regi et gubernatori
time dedignant. Quod autem vxor sit regulanda
per prudentiam viri ostendit triplici ratione.
Prima est propter mulieris subiectionem.
Secunda propter mulieris aditionem.
Tercia propter mulieris decorationem.
Prima ratio est propter mulieris subiectionem
non. Nunc enim viro inferior est. Vnde inquit
Aristoteles in politica. Nascitur illi natura fe-
mella principalior. Et per sua prima ca-
nonica. iij. c. Mulieres subdite sint viris
Et Augustinus in questionibus nuntiis. Et xxiiij. q. v. c.
Manifestum est voluisse legem feminam sub vi-
ro esse. Et idem xxiiij. q. v. c. Est ordo natu-
ralis in hominibus ut seruiant femine viri. Et
Ambrosius in exameron. Adhuc per eam receperunt
non culpa per adam. Quod vocauit ad culpam mu-
lier iustitiam ut eam in gubernatione assumeret
ne iterum femina facilitate labaretur. Idem
xxiiij. q. v. c. Mulier. Mulierem constituit sub-
iecta esse domino viri et nullam auctoritatem habere
Et xxiiij. q. v. c. Cum caput Cum caput mu-
lieris vir sit caput autem viri christus quemque vxor
non subiacet viro habet est capiti suo eiusdem cri-
minis rea est cur et vir si non subiacet christo.
Et Iudas. xxx. q. v. c. femine. femine dum
maritantur id velant ut nouerit se spem viri
suis subditas esse debere et humiles. Quod mu-
lieres egre ista ferretes arguunt primo ex sen-
tentia dei qui dixit. Gen. ii. c. Non est bonum
hominem esse solum faciamus ei adiutorium sumi-
le sibi non dixit faciamus subditam. Et Adaz
Gen. iiij. dixit deo. Mulier quam dedisti mi-
hi sociam et vocans eam sociam quasi equalis et
non inferior. Item gl. xxiiij. q. v. c. Mu-
lier. d. Nec illud super verbo costa ait. Non
de pede formata est mulier ne videretur o-
mnino famula non de capite ne omnino videretur

domina sed de costa viri videretur collateralis.
Et apostolus per me ad corinthios. vij. c. ait. Vir
non habet potestatem sui corporis sed mulier et mulier
non habet potestatem sui corporis sed vir. Et Hiero-
nimus ad oceanum xxxij. q. v. c. Apud nos. Quod
non licet feminis equare non habet virum et eadem fuit
tutus pari potestatem censet. Ad hec nos non
demonstramus quod de viro et vxore possumus duplici-
ter loqui. Aut quoniam ad fidem in monachum et in
moniale debemus et sic vir et vxor sunt equeles.
Ita enim vir tenet diligere vxorem sic vxor
virum et sic fidei seruare illi dum sic vult sibi
seruari. Aut loquimur quoniam ad regimen vite
et sic distinguendum quod aut vir vellet rege-
re vxorem ita ut faceret contra precepta dei
et tunc ei non debet obedire. Aut ita quod precipiat
ea que non sunt contra deum et expedientia communi utili-
tati domus et mutue conuersationis et tunc vxor
de viro subiacet et obedire. Dicit tamen Richar-
dus in iiij. di. xlv. In questione viximus pos-
sumus facere testamentum in ratione ad argumen-
tum in oppositum. Quod vxor propter loquendo non
est serua mariti quousque vir sit caput eius re-
gendo ipsam et sit administrator et dispen-
sator bonorum. Vnde vir dominus mulieri politi-
ce non despondit. Iam mulier preter habet in bonis
consilium sibi et marito de quo preter potest facere te-
stamentum. Bonauentura autem i. iiij. di. xij. dicit. Quod
vir est muliere excellentior propter tria. Pri-
mo propter dignitatem in principiando quod omnia
ita viri quam mulieres ex vno viro sunt in quo
est expressa representatio egressus reus ab illo
vnico et summo principio deo. Vnde Ambrosius li. d.
paradiso ait. Unam naturam volens hominem con-
stitueret deus ab vno principio creature hoc
cepit. Secundo vir est excellentior mulie-
re propter auctoritatem in presidendo quod vir est ca-
put ut dictum est non mulier. Tercio propter
fortitudo in agendo quod viri est agere et mulie-
ris pari quam plus habet serus virilis de vir-
tute actiua. Vnde Aristoteles li. de animalibus dicit.
Quod mulier est mas occasionarius id est vir
imperfectus. Secundo vxor est regulanda per
prudentiam et auctoritatem viri propter mulieris

XXXVII

Aditionē. Est cū in plurib⁹ mīr leuis in
cōstans ⁊ mobilis. Quare Terenti⁹ ait.
Quieres ferme vt pueri leui senten
tia. Et Lactāti⁹ li. iij. dicit. nūq̃ aliq̃
mulierē p̃ham sciuisse nisi Themistes.
Sūt etiā mulieres ad lasciniā p̃nevt p̃
i vxoie p̃uifari p̃ncipis eunuchoz p̃ha
rad. s. q̃ cērauit ⁊ infamauit ioseph. vt d̃r
Ben. xxix. c. Est nihilomin⁹ p̃pter sup
biā vxoie sepi⁹ viro d̃ria. Quare d̃r de q̃
dā cur⁹ vxoie s̃m̃cra erat in flumio q̃ euz
q̃reret cadauerē p̃ad educendū d̃ aq̃ ibat
p̃ flumiū p̃tra aquā ⁊ infroga⁹ cur sic fa
ceret. r̃ndit mulier ista in vira s̃q̃ fuit cō
traria dicē ⁊ mādāz meis. Jō q̃ro d̃rio
mō si forte etiā morua aquā cōtrario
petat. Recitat insup̃ Hiero. cōtra Joui
niam⁹ q̃ socrates habuit duas vxoies
q̃s ingenti patien tia sustinens nō potu
it nī ab eārum clamorib⁹ libe
rari. Et cū quadā die q̃relantib⁹ ip̃is cō
tra eū domū ille foret egressus vt earum
molestias euitaret ⁊ an domū sederet p̃q̃
cere ille a quā sup̃ eū. Ille vō impetuba
tus ait. Sciebā q̃ post tonitrua pluuię
p̃sc̃q̃rent. Narrat etiā Valer⁹ q̃ phoro
neus rex grecoz die q̃ mortu⁹ est dixit le
oneo fr̃i suo. Alī sūmaz felicitatē nihil
mibi decesset si vxoie sp̃ defuiss̃. Cui leon
cius. Et quō vxoie obitat. At ille. Ma
riti h̃ oēs scūt. Et Lato vnicen⁹ dicebat
Si absq̃ femia posset cōmūdus p̃uersa
tio n̄ra nō cēt absq̃ d̃ys. Atulugell⁹ in
sup̃ li. i. noctū atticarū vba metelli nu
midii recitat dicēs. Nul⁹ ⁊ erudit⁹ vi
ris audientib⁹ legebat ozo merelli numi
diā grauis ac differt⁹ viri quā in cēsura
d̃xit ad populū d̃ ducēdis vxoib⁹ cum
eū ad mirumonia capescēda hortaret. In
ea oōne ita scriptuz fuit. Si sine vxoie
posset n̄ d̃rites cō. oēs ea molestia carere
mus. Sed qm̄ ita natura tradidit vt nec
cū illis sap̃s cōmodē nec sine illis vllō
mō viri possit saluti p̃petue potē. J̃ bre.

ui voluptati d̃sulendū. **Tertio vxoie**
gulādo ē p̃m prudentiā viri p̃pter mulie
ris decorationē. vxoie cū bñ morigera ta
est dec⁹ ⁊ ornamentū dom⁹ glia viri. con
solario p̃entele ⁊ corona amicoz viri at
q̃ domesticoz. Hic sapiēs puerb. xij. ca.
ait. Mulier diligēs corona est viro suo.
Jō viro incūbit vxoie ad oēm honestatē
dirigere illāq̃ gubernare. S̃z sup̃biū fa
cit vt vix vna repiat c̃ decē vira nō ex cē
tū vel mille q̃ verū s̃b̃cere nō p̃euret. Il
le vō mulieres q̃ vanitatib⁹ vacāt viros
p̃sepe molestat. Et vt idē Aurcol⁹ The
ophrast⁹. vxoie p̃pōsa p̃ totas noctes cō
querit dicēs. Illa ornatio p̃cedit in pu
blici. Ego in p̃uentu femiaz misella de
spicior. ⁊ vt ait sapiēs puerb. xix. c. Te
sta iugit̃ distillātia mīr litigiosa i domo.
Mulieres sup̃be excedūt modū ⁊ re
gulā in ornatu ⁊ cultu corpis ac pompa
vestimentorum. **Laputū sc̃dm.**
Ecūda sup̃bia mulierū d̃r va
ne exornatiois. Excedere q̃ppe
solēt mulieres in ornatu corpis
⁊ in h̃ mag⁹ peccāt ip̃e q̃ viri. Rō ē q̃ si
cur magnanīm⁹ oīa ista tp̃alia pua existi
mar. ita pusillanīm⁹ pua magna existiat.
Nl̄r aut̃ pui ai ē ⁊ debili⁹ cognitiois.
q̃ vir. vñ gl̄iam tp̃alē magnū qd arbitra
tur. Et cū nō valeat appere vel exaltari
in magnis negocijs. q̃ nec in docendo nec
negociādo ⁊ h̃ mōi saltū in appentia pul
chritudis q̃rit gl̄iaz. Refert Atulugell⁹
us. li. i. noctū atticaz. **Q**uēmostrhenes
pusq̃ eloquiū ei⁹ innotuiss̃ nitore cule⁹
d̃r appetiss̃. S̃z postq̃ eloq̃ntie famaz
affecur⁹ ē p̃terroga dicebat potē velle a
se q̃a nitore vestiu gl̄iaz cōpare. **M**uli
eres q̃ ob vilitatē ai in ornatu se gl̄iosas
reputant ⁊ felices. **S**ed notandū **Q**
triplex est ornatu.
Primus laudabilis.
Secundus tolerabilis.
Tertius vituperabilis.

Primo ornatus laudabilis est ille qui
tur mistri altaris in diuinis officiis et pri-
cipes et alij in dignitatibus constituti qui vest-
tur vestibus preciosis que de se non ordinant ad
sui gloriam sed ad significandum excellen-
tiam sui status et ostendendam magnificentiam di-
uini cultus. Et sic multi sancti vultus sunt ratione
sui gradus vestibus delicatis. vultus beatus rex
vultus. **Q**uod Jacob patriarcha fecit ioseph tunicam
ca polimitam id est rachimaram. Et sancta Le-
cilia nobilis romana vestes deauratas ostendebat.
Et beatus monachus de postulando. l. vi.
vultus. **Q**uod aduocatus coram iudice deus habet ve-
stes decet. Nam talis ille presumit prima
facie qualem cum indicat vestes. ff. de iure fisci. l.
diu. l. si acceptor. Et vultus deus. xx. q. i. c.
vi. Vestis deus est pueniens statui ordini et
officio. Et l. dicat ceterum de vita et hoc clericus.
c. clericus. **Q**uod clerici non deferant corrigias
aurei et argenti nec deferant anulos nisi quibus
competit ex dignitate. Et. xxi. q. iiii. c. Dis
Dis iactantia et ornatura corporalis aliena
est a sacramento ordine. In glo. in dicto ca.
Clerici dicunt Clerici in vestibus dicit se con-
formare consuetudini regis ne videantur
hipocritae. vt. xxx. di. c. Si quis viros. Et
ne vilescat dignitas clericalis. lxx. di. c.
Epi. Et. xxi. q. iiii. c. In summa. **D**eceptis
etiam queritur glo. xvi. q. vii. c. In noua. **U**triusque
epi religiosi deant deferre habitum professionis
sue. Et. xxi. q. monachus facit episcopus non abijci
et habitum. Sed reuerentio habitu desuper ferat ha-
bitum in quo magis pueniat eis in quo satur
Et de vita et hoc clericorum. c. De quo. **R**ep/
hensibiles itaque forent qui obitum ornatum omit-
terent in habitu et vestitu vel ex negligentia. vultus
Arist. in. vii. et hi. dicunt. **Q**uod ad mollicie que
vitium est puenit quod homo trahat vestem per terram
ne laboraret in retinendo eam vel si homo faceret
ad ostentationem propter inanem gloriam sic plerumque
faciunt deferentes vestes imundas et sordidas.
vultus Bern. dicebat quod in vestibus pau-
peras placebat sordes autem nunc quod signum
erat vel negligentiam vel gloriam affectum et di-

Al. s. **P**recisus. **N**ec affectate sordes nec
exquire delicias laudem parant. vt. q. du. alij
quibus et exemplo habent alios puocare ad pe-
nitentiam decet eos vilibus indui. Sic fece-
runt quidam ex prophetis de quibus ad hebreos. xi.
ca. scriptum est. Circulerunt in melioris id est
sclauinis. et in pellibus capris vt belias.
Et glo. super illo Math. iij. Iohes habebat
vestitum de pilis camelorum. Qui penitentiam
predicabat hinc puenit ostendit. **S**ecundus ornatus
tolerabilis cum muliere in more puenit et
non corrupta intentione ornatur se modeste et
temperare vt sic placeat viris vel ne peiores
ut deteriores alij videant. vultus Aug. de
doctrina christiana. Et. xi. di. c. Quisquis quid
loco et tempore et personis pueniat diligenter at-
tendendum est ne temere flagitia reprehendamus.
In his enim omnibus non vultus rerum sed libido in
culpa est. **T**ertius ornatus vitupabilis cum
scilicet primo fit propter vanam gloriam. vultus Bre. in
omel. inquit. Si cultus preciosus vestitus cul-
pa non est nequaquam immo dei tam vigilanter
exproberet. **Q**uod diues qui torquatur a peccatis infer-
ros purpura et bysso inducitur. **S**ecundo
vitupabilis ornatus mulieris cum fit cum nimis
excessiva sollicitudine. vultus Epus Math.
vi. c. dixit. De vestimento quod solliciti estis
scilicet superflue. **T**ertio est reprehensibilis orna-
tus cum fit exponendo super vires et decen-
tiam statum. sic fit tempore istis. **Q**uarto dicitur mu-
lieres ornatur se vt trahant alios ad sui con-
cupiscentiam. **O**bid sapiens puer. vii.
de muliere sic se ornare ait. Ecce miles oc-
currit illi ornatum meretricio. **P**ropata ad ca-
piendas animas. Et Hiero. ad furiam inquit.
Ornatus iste non domini est velamen est anticri-
sti. **A**ut vestiendum vt loquimur. **A**ut loquimur
dum vt vestiti sumus lingua personat castita-
tem et totum corpus pferat impudicitiam. et idem
ad sacras virginis de continentia originali.
Propheticus ille immo non pferat de vobis
filie eorum compositum et circūornate vt sicut
de templis sicut sepulchra dealbata que extra
auro relucet intus vero plena sunt ossibus

XXXVIII

mortuorum. De nō filie regis xpi. sed regis
tyri. Desp in munerib⁹ vultus impudi
cia diuites plebis. ⁊ capiunt ⁊ capiunt.
Impudicissim⁹ mulier⁹ affectus sp in gē
mis. sp in lapidibus. sp in ornamentis ex
trinsecis gl'am ponūt. Nō sufficit eis li
bido innata nature. sed occasione q̄runt
explende libidinis. Affectat pculdubio
vt oculi viroz auz cōreplant. ⁊ gē nas
randē figant in facie vt facit incitē ad
libidinosū scēdū. Quid mereris gl'iar⁹
Quid exaltaris in pulchritudine pāni.
qd ad te attinet argenti ⁊ aurū. Nōne ois
caro senū ⁊ ois gl'a eius quasi flos senū.
Decille. Nescio qd referre debeas de ex
cessu ornatus. qui tā infecit totā italiam
At pē nanqz illo q̄ p'dicare cepit sanctus
Bernardinus vas electōis. ⁊ ab ipso et
ab alijs p'dicatorib⁹ feruentissimus dicē
est satis otia vanitates ⁊ pompas. ⁊ ni
hil actū est. cū undies mulieres in h̄ dēre
riores sint facie. Et h̄ sint alia p'cā mul
ta in viris ⁊ mulierib⁹ q̄ deū tā puocauē
rūt ad iracundiā. Istud tñ vnus est ⁊ au
deo dicere p'ncipale. nū qz generale est. nū
quis publicū. nū qz multoz maloz causa
tū. nū qui cū maiore obstinatione reti
nēt. Nescio quid euenerit. qz inscrutabi
lia sūt iudicia dei. Videm⁹ nī p'rias ⁊ pro
uincias a multis annis dure flagellari.
Nūc peste. nūc penuria rerū. nūc strepi
tu ⁊ terrore guerraz. O mulieres vane.
O mulieres elate. O mulieres dure. pro
pter vos irat⁹ est de⁹. ppter caudas. pro
pter dēcta peccora. ppter fucatas facies.
ppter sacroz locoz ⁊ tēp in iniuriā. ppter
obscenos gēst⁹. Hinc est qd Isaic. iij. c.
scribit. Pro eo q̄ eleuare sūt filie syon. ⁊
ābulauerūt cetero collo. ⁊ nūb⁹ oculo
rū ibāt. ⁊ plaudebāt pedib⁹ suis. ⁊ cōpo
suo gradu incedebāt. decaluaabit domin⁹
veritē filiā rū syon ⁊ dñs crines eaz mu
dabit. Nec ibi vñqz tot milia crines dis
cōpugnet plāgētes ⁊ lamēntes. ppter ea q̄

diebus nostris euenerūt iudicia.
Q mīeres supbe sūt i sua puerfardē
gūa atqz alijs moleste. Cap. tertiu.
Ercia mulierū supbia dī. puerfardē
nis. In puerfardē nāqz supbe mul
eres p'ris ⁊ vicis imo ⁊ familiarib⁹
dom⁹ sūt p'sepe moleste. Et h̄ ppter tria.
Primo. ppter ipaz inuidiā.
Secdo. ppter ipaz iracundiā.
Tertio. ppter linguam.
Primo. ppter ipaz inuidiā. In eis vt
in plurib⁹ inuidia regnare solet. Nō pa
ter etiā in mulierib⁹ sanctis. Vides em̄ qn
ta fuit inuidia sare ad agar postqz cōce
pit. vt p'z Ben. xxi. c. Et q̄ra fuit. inuidia
rabel ad liam qz filios nō bebāt. vt po
nit Ben. xxx. c. Quāta anne ad fenennā
secundā ipa sterili existeret. vt h̄ p'mi Re
gū. j. c. Quāta maria ad moysen. ppter ebi
opissaz. vñ murrurauit ⁊ detraxit moy
si. vt scribit. Nu. xij. c. martha adhuc ma
gdalene iudebat. qz sedens a. l. pedes do
mini audiebat. vñ illius Luc. x. c. Se
cūdo est molesta puerfatio supbar⁹ mul
erū. ppter iparū iracundiā. Est q̄ppe mul
ier impatiens cōter ⁊ iracūda. ⁊ h̄ ppter
vilitatē animi. Quia vt inquit Quidius
li. de tristibus Duo quisqz est maior. ma
gis est placabilis ire Et de muliere dicat
Eccl. xxv. c. Nō est ira sup irā mulieris
Propterea Enī. in qdā s'mōe ait. Ego
em̄ existimo nullā cē in h̄ mūdo bestia cō
parabilē male mulieri. Quid inter q̄tru
pedia aīalia leone fortius aut in serpen
tibus dracone atrocior. Sed leo ⁊ draco
in malo inferiores sūt. Daniel ē in lacu
leones veriti sūt. Dan. vi. c. Iustum na
both crudelissima tezabel interfecit. tertij
Regū. xxi. Ete ionā in ventre custodi
uit. Ione. ij. c. Valida s'asone circūuenit
illecebris ⁊ raso capite deformatū alieni
genis tradi dit. Iudicū. iij. c. xv. ⁊ xvj. c.
Iohem baptistā in deserto viuēte draco
nes ⁊ aspidēs comutes. b'atā feritate ti

muerit. Herodias ho eidē caput abscidit et tati viri morte in iudiciū saltant acceptit. Mar. vi. c. Tercio mulieruz quersatio quis est ppter ipaz linguam. Habet qdē linguā pmpā ad mentien-
dū. Sicut piz in pma muliere eua q men-
tura fuit fm Nicolaū de lyra qn dixit ge-
nes. iij. c. q deus pceperat ne comederent
et addidit. et ne tangerēt pomū vetitum.
Nō em pceperat de ne tangerēt sz vt nō
comederēt. Sara mendaciū dixit ange-
lo. s. se nō ruisse. Gen. xviij. ca. Obsterri-
ces hebreoz sephora et sue mēte se pha-
raoni. Exodi. i. c. Raab mēta est iero-
cōinis Josue. ij. c. Nichol mēta ē fau-
li pti suo qreū dauid occidere. j. Regū
xix. c. Saphira mēta est petro Act. v.
ca. Scdo habet linguā expeditā ad in-
famandū. vt parz in muliere q infamauit
Joseph. Tercio habet linguā param
ad ligandū et contendendū sicut expien-
tia docet. Propterea dicit Aristot. iij. po-
litice. q si mulier sit eloqns nō est virtuti
ascribendū sed loqritati. q si dicat q d
sui natura mulier garrula est et loquax.
Sed licet q dicitur sunt ad mulieres supbas
ptineat nō ppter ea cōtendū est serus se-
mine. Nec etiā asserendū q nō inuente
sunt et inueniant mulieres plurime vir-
tutibz redimite et moribz cōpositis oia-
tissime. sicut scripsi in finē de mulieri-
bus in tractatu de riore iudicioz dei. Re-
pēndat itaqz supbia malaz. vt tñ non
fiat iniuria bonis. Erūt qdē in die iudiciū
torrigies. tor vidue. tor nupte. tor marty-
rio coronate q cū christo pficiēt ad glo-
riā sempiternā. In q ipse dei fili? cū pte
et spū sancto viuūt et regnat in secla secu-
lorum Amen.

Feria sexta secūde hebdomade De su-
pbia prothoplaustoz. et lapsu humane
nature.

Sermo decimus

Rat autem

ibi hō triginta octo annos habēs in infir-
mitate. Scribunt hec verba Joh. v. ca.
et in euāgelio hodierno. Nisi qz dñs nř
iesus christ? dignat? est humanū genus
redimere null? qñcuqz iustus et rect?
videre potuisset desiderabilē faciem dei.
Dēs q pceperat? filiū ire. ppter supbiam
primoz gentū q in terrestri paradiso diui-
nū cōtemplarūt imperiū. Sūt tñ pleri-
q existimantes puerilia esse inania siue
vulgaria q de lapsu hūane nature a feri-
ptura diuina et doctoribz sanctis tradūt.
Ideo in pñti finē de supbia ptho-
plaustror et humane nature lapsu meri-
to differemus. qm hūanū genus mystice
designari potest p infirmū illū de q loqit
euāgelij textus q tā longo tps spacio sa-
nari nō potuit donec christ? ei dixit vt
surgens tollerēt suū lectū et ambularet.
Declarabim? ātria mysteria pncipalia

Primū dicit veritatis.

Secundū grauitatis.

Tercū impossibilitatis.

Qualit? vera sunt q dicūt d lapsu hu-
mane nature ad quē coopar? fuit diabo-
l? quē recte pmissit de? hoīem impugnare
Rimū mysteriū de. Cap. i.
Declarādū d lapsu hūane nature
bz vitas. In q tria dubia absol-
uem? Primū vřz sit vez q hūana na-
tura sit lapsa a statu q pñta fuit. Se-
cūdū vřz sit vez q diabol? coopar? fue-
rit ad hoīs lapsū. Tercū vřz de? debu-
it pmittere diabolū impugnare hoīes quē
sciebat in illa pugna debere deficere.

Ad pñm dubiū rñdem? q vez est q
hūana natura sit lapsa. et h? pbat triplici-
ter. Prio ex pte dei naturā institutis.
Scdo ex pte dei naturā assumēis. Tercō
ex pte di naturā imutāis. Et pmo pmitte-
de se tres vitare. Prio q oīs creatā cō-
stituta ē et fuit i ce ab opñio dō. h nos
pñtemur i vřoqz symbolo cū dicim? deū
creatorē et factorē celi et tře vřs. o. et iustē

Et licet phi nō potuerit vi nat. re sue p
ductionē rez in ee intelligere p creationē
q̄ est pducio oim de nullo vt docet mgr
in scō. nō cognouerūt deū p mō motorez
p mā cām oim q̄ sūt in vniuerso. vñ La
ctanti? li. j. diuinaz institutionū inq̄ de
orphco. Orphe? verustissim? poetaruz
deū vez z magnū p mōgētū appellat eo
q̄ an ipm nō sit genitū z ab ipso cuncta
sūt generata. Et Macrobi? in li. j. d. sō
no sapiētis ait. De? q̄ pma cā est r vocat
oim corz q̄ sūt. q̄q̄ vident ee fons ē z ori
go. Et Plato dixit fabricatore mōi deuz
vt referit Jobes sup Dan. Et Aristo. h.
metba. Illud qd ē maxie ens z maxie? ve
rū cā est ois entis z ois veri. Et his rtho.
j. pre. xliij. iducit talē rōnē. Qñcunq̄ ali
qd inuenit in aliq̄ p picipationē necesse
ē q̄ causet in ipo ab eo cui ēēntialit? pue/
nit. Sic ferrū fit ignitū ab igne. De? aut
est ipm cēp se sbsistēs. z cē sbsistēs nō po
test ee nisi vñ. Relinq̄t q̄ omia alia a
deo nō sūt suū ee. sed picipat ee. Quare
causat ab vno ente qd pfectissimū ē. Ex
aut? de? sit suū cēp se sbsistēs z a nullo de
pendēs nec alio indigēs. pbat ex dictis sā
croz z phoz. Nā Boe. li. d. tri. ait. De? ē
ē pulcherrimū fortissimūq̄ vez vñ i q̄
null? nūc? nullū in eo aliud preter q̄ id
qd ē. Et Aug. li. v. de tri. c. iij. De? ē sba
vel vt meli? dicat ēēntia. cui ipm ēē mari
me ac verissime cōperit. Et Allgazeles
metaphice. De? ē origo z pncipiū cōndi
z qd ē a q̄ est qd qd est. Et autē. h. metba.
De? ē est exuberāz ab ee. Et Plato in
thimeo ait. Nōstrū cēi cōpōnōe diuī ee.
nō est ee. Sēda vītās ē q̄ in ordine cre
aturarū ee hoīs est ee nobilissimū. sic pz
p scōs z phōs. Inq̄t cām Aristo. in. h. phi.
Sum? qdāmō finis oim corz q̄ sūt. Bōa
uētura di. h. scōi li. declarat h q̄ sum? fi
nis sbsistēs. q̄ finis pncipal? z vltim? est
ipe dōs. Propterea David loq̄ns ad deū.
dicebat ps. viij. Quid ē bō q̄ mēor es ei?

aut fil? hoīs qm vītās ei. Minuisti
eū paulomin? ab āgelis glia z honore co
ronasti eū. z cōstituiisti eū sup opa manu
um tuarū. Dialibicisti sbsidib? ei? oues
z boues vniuersas ilup z pecora campi
Tercia ppositio q̄ bō multū miserū vi
det ee sbsiect? ppe qd Job. xij. c. scribitur
Nō nā d muliere breui vītēs tpe pple
mktz miserūz. Et lz sint mktz sūt nō tres
pncipales. Prima dī. pncipal? Sēda pas
sibilitat? Tercia mortalitat?. Prima ē
miseria. pncipal? qd cōi lege hoīs sūt ad
malū pni. vt scribit Ben. viij. c. Et. xij. q.
j. c. Diseras. Et h arguit sic Bonauen.
in. h. dī. r. r. Alūma bonitate nihil dī p
cedere qd sit mag? pni ad malū q̄ ad bo
nū. qz fm Dyonisiū. Alūmo bono nō e
gredit nisi bonū. Sed pncipal? illa ad ma
lū nō ē bonū. q̄ nō ē a deo optio istinente
naturam sed a peccato pmi hominis na
turam cōrūpent. Sēda mīseria hūa
ne nature ē passibilitas. videm? em? gen?
hūanū passioib? z penalitatib? inuēt? sbs
iectū. Tūc ex h arguit sic. Nulli iuste in
fligit pena nisi pcedat culpa. vñ ee d cō
stitū. in. c. Logice dī Res q̄ culpa ca
ret in dānū vocari nō puenit. Et glo. ibi
qd legitē factū ē penā nō meret. Ad idē
fac lex. L. de adul. l. Grace. Et nō opua
tur iure suo sine culpa vt pz. l. vj. dist. c.
Sas? puerū. Et. xvj. q. vlt. c. Inuentuz
Sed tot diuerse z multiplices pene in
flire sūt hoī. q̄ ppe culpa. Tercia mise
ria hūane nature est ipa mors vīqz ipa ē
oim terribiliū vltimū. Et cū oēs moria
mur nō videt? dūmens asserere q̄ mors
sit a sapiētissio dō absqz aliq̄ culpa. vñ
inq̄t Ansel. li. j. Cur de? hō. Nequa q̄ ex
stimabis puenire deo vt creaturā quā fe
cit iustā sine pccō miserā ee cogat. Ideo
Paul? ad rom. v. c. ait. Sic p vñ hoīez
pccm trauit in mūdū z p pccm mors ira
in oēs hoīs mors trauit in q̄ oēs pecca
uerit. Et sapiēs. h. c. Sap. De? mortē nō

fecit ipse manibus et vobis accersierit illam.
Sed has theologorum rationes nonnulli sic arguunt. Primo secundum philosophum ethicorum. Tunc est difficultum opariua nec est aliquid virtutis laus ubi nulla difficultas. Si igitur homo fuerit dispositus ad virtutem videtur quod a prima sui dispositione habuit difficultatem faciendi bonum et vitandi malum. et ita fuisset dispositus quod ois homo in eo habere potuisset suum vultum. Et videtur creatur cum hac penitente ad malum. Secundo arguunt. Quod dicit spiritus sanctus per scripturam quod via pueniendi ad beatitudinem est per ignominiam et humilitatem et tribulationes. Unde Actuum. c. xiiij. Paulus dicebat. Oportet nos multas tribulationes intrare in regnum celorum. et ponunt hec verba. i. q. iij. c. Saluator. et iacobus. i. c. ait. Beatus vir qui suffert temptationem quam cum probatur fuerit accipiet coronam vite. Et iterum ibi. Ne gaudium existiate fratres cum i temptationes varias incideritis. Et Lucas. xxi. saluator noster dixit. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Si igitur debuit sic fieri homo quod esset dispositus puenire ad gloriam videtur quod humana natura in penalitatibus et miseriis in quibus nunc est fuerit constituta. Tercio arguunt. non est maior innocentie homo quam sit ouis vel agnus. Si ouis moralis et passibilis fuit perducta et in nullo derogat ex hoc diuine iusticie. Et pari ratione videtur quod si tale perduxisset hominem quilibet nunc non videretur in aliquo derogari eide. Respondetur ad ista secundum Bonauenturam. et Richardum in. ii. di. c. xxiij. Ad primum. quod quidam est difficultas que venit ex genere operis. Quedam vero que venit ex defectu operantis. Prima est de essentia virtutis. Virtus enim in quantum virtus circa magna persistit et ardua. hec autem difficultas in primo homine fuit. homo enim ita perfecte deo obediuit et do adhesisset sic perfectio virtutis et obedientie et amicitie requiritur sic ad alios virtutibus. Secunda difficultas non est de essentia virtutis. Imo accidit virtuti secundum quod habet. Et ideo ad hoc quod homo esset virtuosus non oportuit hanc difficultatem periri in homine in primoordio. Quod patet ex hoc quod Christo aliquid magis perficeretur virtute tanto magis

operatur cum minore difficultate ex parte sui. Si igitur hec difficultas esset de essentia virtutis secundum quod homo perficeretur minueretur in eo virtus excellens quod falsum esse non dubitat. Ad secundum rationem. quod sacra scriptura tradita est homini lapsio secundum quod statui preceptum conuenit. Si enim homo non peccasset non cum asperitate sed cum leuitate puenisset ad suam gloriam. Ad tertium. homo dicendum quod non est simile de homine et oue vel agno homo enim qui rationis princeps est capax est beatitudinis et iusticie. Nam est animal civile et politicum. unde dicitur. i. politice ab Aristotele. Et ideo interrogatus democritus sic scribit Boetius. lib. de arte musica. Quid inter homines pecoribus distaret. respondit sapiens sentire etiam per oppositum homo est capax culpe et miserie. Unde sic in homine obliqui culpa est sic et pari pena est. In oue autem neutrum patet regere. ideo passibilitas ouis nihil facit ad deordinationem diuine iusticie cuius est considerare meritorum exigentiam. Non sic autem est de passione in natura humana. Concludimus itaque quod probatur humane nature lapsio ex parte dei naturam humanam assumptis. Assumpsit quippe deus naturam humanam factus homo ut homo lapsio per peccatum subueniret. Unde christus iohannis. Math. xviij. c. dixit. Venit filius hominis querere et saluum facere quod perierat. Et Augustinus super illos verba. Insuper sum in limbo ait. Urinam maneret homo in eo quod deus fecit. Si enim maneret in eo quod fecit deus non in limbo isit. esset quem deus genuit. Et Leo papa in sermone. Si homo ad imaginem et similitudinem dei factus in suo honore mansisset creator mundi creatura non fieret neque sempiternus temporalitatis subiret aut equalis deo patri dei filius forma sui assumeret. Tercio probatur lapsus humane nature ex parte dei naturam immutans. Immutauit quippe deus quicquid in hominibus additione habet corrupte nature. Sic patet in multis. De moysi quippe habet Exod. xxxij. c. quod in monte sinai quadraginta diebus et quadraginta noctibus ieiunauit nihil comedens aut bibens. De Helia scribit tertius Regum.

fit. c. **Q** postq̃ comedit panē s̄cineri
 cū abulauit in fortitudine cibi illi q̃ dra
 ginta dieb⁹ ⁊ q̃ draginta noctib⁹ vsq̃ ad
 mortē dei oreb. De trib⁹ pueri missi i for
 nacē chaldeor. Dani. iij. ca. narrat q̃ non
 leserit eos flāma ignis. De Jona habet
 Jone. iij. q̃ fuit trib⁹ dieb⁹ ⁊ trib⁹ noctib⁹
 in vētre ceti. De Jobe euāgelista narrat
 in sua legēda q̃ sit in vrbe ex p̄cepto domi
 ciani postq̃ fuit in doliū seruic⁹ olei ⁊ cū
 diuiti⁹ ibidē coact⁹ p̄stiterit. post longum
 spaciū ille inde exiuit. Maria magda
 lena multis ānis hīcans i deserto nil pe
 nit⁹ comedit aut bibit. Sile fuit de maria
 egyptiaca. ⁊ vt reliq̃s p̄mittam⁹. ecce
 ipe brūis p̄ fr̄ciscus in q̃ d̄rus diuina di
 gnata ē q̃ sit statū inocētie reuocare. dum
 creature eū multiplici⁹ solabant ⁊ q̃ d̄
 sui natura alijs noīe iueniunt sibi q̃nq̃
 molestiā nō intuler. vñ de ip̄o ita scripsit
 Bonauē. Quodā nāq̃ tpe cū p̄siliū da
 ret a medic⁹ ⁊ instant suaderet a frib⁹.
 vt tra i firmitatē oclor pateret sibi p̄ co
 cturē sbuenire remediū hūilē vir dei affē
 sit p̄ eo q̃ id nō solū medicina p̄tra egri
 tudinē corpis venierā materia forer ex
 erecde hūil⁹. Sēnsu dō carnis ip̄i a d̄ cō
 spectū i strumēti ferri iā igne cādētis na
 turali q̃dā horrore p̄cussio vir scūs ignez
 allo q̃ cepit vt frēm in creatori noīe ac h̄
 tūte p̄cipiēs vt suū ei tparer ardorē q̃ sua
 uiter vrentē sustinere valeret. Profūdato
 aut crepiātē ferro in tenera carne ⁊ ab au
 re vsq̃ ad sup̄ciliū coctura p̄tracta vir
 deo plen⁹ exultās. in spū laudate inquit
 f̄res altissimū q̃ vt vez fatear nec ignis
 ardor molestiā intulit nec carnis me dolor
 afflicxit. Confitemur g̃ ⁊ firmiter asseri
 mus oēs hūane nature misērias a pecca
 to p̄mor⁹ p̄centū exortas. **S**cōm dubiū
 fuit vtrū diabol⁹ coopat⁹ sit ad hoīs la
 p̄sū. Ad q̃d rīder Bonauē. di. xxi. q̃ sic
 sic exp̄sse scriptura tradidit. Gen. iij. c. vbi
 exp̄sse ponit illa t̄ratio q̃ diabol⁹ indu

rit hoīem ad trāsgressiōē diuini p̄cepti.
Mor⁹ dō fuit ille serpens dolosus ad tē
 tandū hominem p̄pter tria.
Primo p̄pter eius maliciā.
Scōdo p̄pter eius inuidiā.
Tercio p̄pter eius supbiā.
Prio p̄pter maliciā. cū ei ipe diabol⁹ sit ob
 stia⁹ i malo oēs vell⁹ i malicia sua sibi
 assilare. vidē g̃ hoīez i statu i q̃ posat eē
 vñ bon⁹ dō obediēdo vñ mal⁹ ei⁹ p̄tēdō
 p̄ceptū conat⁹ fuit astutia sua hoīem ad
 malū iducere sic ⁊ fec. **S**cōdo mor⁹ fuit
 diabol⁹ ad tērandū hoīez p̄pter inuidiā. Et d̄
 hac Sap. ij. c. d̄. Inuidia diaboli mors
 itroiuir i orbē fr̄az. Et si h̄ ob̄iceret q̃
 Greg. dixit i moralib⁹ sup̄ illo vbo Job
 puulū occidit inuidia. **Q** oīs inuidia ē re
 spectu par⁹ vñ supior⁹. saltē fin reputati
 onē g̃ vñ q̃ cū diabol⁹ nō reputar⁹ hoīez
 supiorē nō tērauerit eū ex inuidia. In sup̄ i
 uidia ē respectu hōi q̃d aliq̃ mō pōt acq̃ri
 Sz diabol⁹ nō posat puenire ad etnā be
 atitudinē. q̃ laps⁹ erat irrepabilr ⁊ h̄ ipe
 certitudinalr scit. g̃ vñ q̃ p̄pter illi acq̃sitiō
 nē nō inuideb at hōi. **R**n. Bonauē. q̃ inui
 dia nō solū ē respectu supior⁹ ei⁹. s̄ q̃ ē su
 perior sz ei⁹ q̃ pōt eē supior. Quāuis aut
 diabol⁹ i statu illo nō reputaret hoīem
 supiorē se inuidebat tñ ne merito obediētie
 sblimaret ad statū gl̄e i q̃ statu ip̄m sup̄
 orē se nō dubitaret. ⁊ nō solū inuidet aliq̃s
 respectu hōi q̃d p̄t obtinere sz etiā respectu
 ei⁹ q̃d nat⁹ ē h̄re q̃uis nō possit. sic trūca
 tus ⁊ cec⁹ inuidet alijs visū ⁊ p̄gressū. sz at
 diabol⁹ nō possit ad b̄ritudinē puenire. tñ
 h̄z ad h̄ naturalē aptitudinē. **T**ercio fu
 it mor⁹ diabol⁹ ad tērandū hoīem p̄pter
 eius supbiā. videns em̄ hominē in statu
 in q̃ poterat cadere sub diabolica p̄tate.
Ex supbia mor⁹ ē vt ip̄m sibi s̄biceret sic
 ex inuidia vt ip̄m ab etnā felicitate terra
 beret. Et superbia fuit sicut mouens p̄i
 mū. inuidia sicut mouens proximū ⁊ im
 mediatū. Esto em̄ q̃ nō possz d̄nūm sup̄

hōiem acq̄rere adhuc studuissz ip̄m a pa
disti gaudis retrahere. **Tertū** dubium
fuit vtz d̄s debuit p̄mittere diabolu ipu
gnare hoiez quē sciebat i illa pugna desi
cere. Ad qd̄ r̄ider Bonauē. di. xxiij. scōi
li. q̄ iustissime id p̄misit d̄s triplici rōne.
Primo rōe administratiōis.

Secdo rōne ordinatiōis.

Tertio rōne electiōis.

Primo rōne administratiōis. Sic ei de
cet d̄u administrare res z eis p̄videre vt sal
ua sit lex quā ididit eis a p̄maria eaz cō
ditōe. Sz d̄s fec̄ hōiem in p̄bilitate ar
bitrij z lib̄i diabolu. q̄ si diabol⁹ voluit
hōiem tētare z hō voluit ei p̄sentire deul
nullū eoz debuit ip̄edire. **Secda** rō d̄r
ordinatiōis. Pugna eqdē illa maḡ de se
erat ordinata ad victoriā hois q̄ diabo
li. Facili⁹ erat hōi vincere aduersariū q̄
diabolo vincere hōiem. qz hō nō poterat
vinci nisi volēs. Si ḡ d̄s p̄mittere debz
qd̄ directe ad bonū hois ordinat⁹ videt̄
q̄ a tētare d̄m hois nō erat arcēd⁹ aduer
sari⁹. **Tertia** rō ē. p̄t electionē. naz ex
casu hois volūtario z malo eligere debe
bat d̄s h̄ magnū bonū q̄ p̄t carnatiōne
passiōem z mortem homini lapsi sub
uenire dēbat vt sic volūtariū p̄c̄m hois
nō careret remedio. Jō eccl̄ia cātat illud
sbū Breg. O felix culpa q̄ talē ac tantā
meruit h̄re redēptiōē. Accedit etiā hec p
missio ad p̄c̄i alleviatiōē. leui⁹ em̄ fuit
peccare alio suggerere z ip̄ellere q̄ volū
tate p̄pria ieiunāte. qz fortassis hō cecī
dissz etiā si nūq̄ aduersari⁹ pestifera sug
gessisset. Si ḡ peccauit hō ip̄utādū ē si
bi volūtarie ad p̄c̄m p̄sentienti

Q p̄c̄m Ade fuit gū⁹ p̄c̄is aliorū
hoim z p̄c̄o mulier⁹. s. eue qd̄ nihilomi
nus sup̄at in gravitate a p̄c̄o diaboli.

Capitulum secundū.

Secundū mysteriū declaranduz
de lapsu hūane nature d̄r graui
tatis. In q̄ de gūitate illi⁹ culpe

p̄metria sūt dubia decidenda.

Primū vtz p̄c̄m Ade fuerit gū⁹ ce
teris peccatis hoim.

Secm vtrū peccat⁹ diaboli fuit gra
uius q̄ p̄c̄m hominis.

Tertū. d. vtz gū⁹ peccauit vir q̄ mīr

Ad p̄mū dubiū r̄ndem⁹ qz mītra sine
p̄c̄is bonēda q̄ fili⁹ adā z cōmiserūt z in
dics nō cessant cōmittere tñ p̄c̄m ade ḡ

ut reputat triplici rōne.

Primo rōne cōtēpibilitat⁹.

Secdo rōne facilitatis.

Tercio rōne corruptibilitatis.

Primo rōne cōtēpibilitatis. qz Adā
maḡ p̄c̄psit in peccādo diuinū p̄c̄ptū
q̄ ceteri peccātē eo q̄ maiori lumie sapi
entie erant decorat⁹ copiosioribusq̄ do
tar⁹ b̄nficijs. Jpe em̄ a deo fuit imediare
plasmā. Jpe in paradīu deliciarū colloca
tus. Jpe scia z cognitiōe multiplici illu
strat⁹. Jpe sup̄ oia aīalia z volucres celi
z pisces mar⁹ p̄posit⁹ z p̄lat⁹. Jpe origi
nali iusticia p̄dit⁹. vbi ḡ tantoz b̄nficio
rū aderat cuml⁹. vbi in trāsgrediēdo di
uinū p̄c̄ptū maior fuit ingratitudo z cō
temp⁹. **Secdo** illd̄ p̄c̄m fuit gūissimū
rōe facilitat⁹. Facili⁹ q̄ppe erat illi d̄i tē
ptatiōi resistere q̄ alijs q̄buscūq̄ peccā
tib⁹. Jō. p̄t hāc rōne z p̄cedentē stat illa
Aug. snia. r̄ij. li. de ci. dei. ca. xij. vbi ait.
Nō d̄z existiare q̄s leue ac puū illd̄ fu
isse cōmissū. qz in ei ca factū ē. nō qdē ma
la nec noxia. nisi qz phibita. neqz em̄ q̄
q̄ mali in illa tāte felicitat⁹ paradiso deus
crearet atq̄ plātaz. Sz obediētia cōmē
data ē in p̄cepto. Que b̄t in creatura rō
nali mīr ē qdāmō oim custoz qz virtutum
Doc itaqz de vno cūbi genere nō edendo
vbi alioz tāta copia sbiacebat. P̄feretū
cū nōdū volūtariū cupiditat⁹ resistebat qd̄
te pena trāsgressiōis postea sbsecutū est
tā leue p̄c̄ptū ad observādū tā breue ad
mēoriā retinēdū tāto maiore iusticia vi
olatū ē q̄to facilitate possz obp̄uātia euz

stodiri. Et infra cō. ludit Aug. Magna fuit in peccādo inīstas vbi tanta fuit in nō peccādo facilitas. ¶ Tercio illd peccatū fuit gūius ceteri peccatū hoīm rōne corruptibilitatis. ¶ P. ppter illud nanqz corrupta est hūana natura nō solū pena liter sed etiā culpabilitatē fm Alexandrū in scōdo sūme. Poruit etiā adā totā naturā humanā corrūpere z culpabilē facere suo peccato triplici pōtione pcurrente. Prima qz nō tñ erat natura hūane idiuīdū sed tota nature hūane pncipiū. Secūda pōtione qz nō fuit sibi datū mādātū sicut singulari psona sed tanqz stipiti totius nature hūane. Tercia qz adā inno centia z immortalitātē suscepit p se z pro sua tota posteritate. vñ ipē in pccō z immor talis genuisset innocentē z immortalē. Qz igit ipē erat oīm pncipiū z amī illā iu sticiā z innocentia quā debuera: oīb' cō seruare suis posteris. Hinc ē qz origina li iusticia sum' p ipm pūat z in cō īfecti one ceteri sūt īfecti. ¶ Et si obijceret. Q nullū naturale ē culpabile sed corruptō originalis est naturalis. g nō est culpabi lis. Rñ. Qz qdā ē naturale qd psequi tur naturā fm institutionē z h nullo mō est culpabile. Quoddā ē naturale qd cō sequit naturā fm corruptionē z tale est culpabile z originale. Peccatū corruptō ad illos nñ se extendit q ab adā descēdit p legē ppagatiōis. qm si aliqd hō fieret d carne Adepter legē ppagatiōis nō ptra beret originale peccatū fm Ansel. li. de pceptu vginali. Et Aug. ptra pelagia / nos Et Bonauē. in. ij. di. xxi. in declara tione hē. ¶ Scdm dubiū fuit vtz pccm diaboli fuit gūi' qz pccm homis. Ad qd rñ. Alex. i. ij. sūme qst. z h triplici rōe. ¶ Primo rōe liberi arbitrii. ¶ Secdo rōe generis peccati. ¶ Tercio rōe ne circūstantie. ¶ Primo rōne liberi arbitrii. qz lz vter qz diabol' s. z hō peccauerit suo libero

arbitrio. tñ ob differentia liberi arbitrii magis grauat in angelo peccatū qm hō mie. Nā cū liberū arbitriū fm Augu. et magistru xxiij. di. scōdi libri sit facultas volūtatē z rōnis differt liberū arbitriū angeli a libero arbitrio hoīs. Primo qz tū ad volūtatē qz liberū arbitriū homis an electionē z post se hz mutabiliter. li. berū arbitriū angeli se hz mutabiliter an te electionē sed post electionē imutabili ter. Scdo qz tū ad rōnē differt liberū ar bitriū angeli z homis. qz angel' iudican do errare nō pōt hō sic. Jo diabol' pecca uit cū mag' deliberata voluntate z absqz errore. ¶ Secūda rō ē generis pccī. vter qz em hō z angel' peccauit p supbia sed differēter. hō em appetit sciam dei sz dia bol' oipotentia. Vipotētia hō dei nō est cōcabilis creature. qz g sūma inordinatō est appetere illud ad qd nullo mō creatu ra est ordinata. Nō autem erat ordina tus ad scientiam quā appetebat. ideo peccatū demonis graui' fuit qz peccatus hoīs. ¶ Tercia rō dī circūstantie. In adāz em fuit aliqua ignorantia qz peccatū qd rat mortale credidit veniale fm Aug. Un nō tñ credidit peccare qz tū peccauit Angel' aut nō hūit ignorantia in peccan do. Itē hō habuit ppositū penitēdi z per tendi veniā de pccō qd credebat veniale. Angel' aut nō. z ppter h' peccauit i spm sctū hō hō nō. ¶ Tercū dubiū fuit vtz gūi' peccauit vir qz mulier. Ad qd ita dī Bonauē. qgūital ista pccipit' considerari. ¶ Primo respectu ingratitudinis. ¶ Secdo respectu libidinis. ¶ Tercio respectu corruptionis. ¶ Primo respectu ingratitudinis gūi' peccauit vir. qz copiosiora dona suscepit. ¶ Secdo respectu libidinis graui' peccauit mulier. qz ai magis improba volūtatē. ¶ Tercio respectu corruptionis. z tūc disti guendū qz aliqd dī corrūpere dupliciter. Aut p modū cause. aut p modū occasio

nis. Si pmo mō sic qz peccatū viri fuit
causa trāsfusidōis in posteros. z ita corru
pit se z alios maior: secuta est ex peccō vi
ri corruptio. z id eius culpa fuit maior:
Si p modū occasidōis sic qz peccatū mu
lieris fuit occasio peccati viri. z ita p p se
quēs oīm alior. Hoc mō mulier pōr di
ci ceteros corrupisse nō solū posteros sz
etiā virū suū. vñ nō solū peccauit in se.
sed etiā in primū. Ideo qz nō ad hoc pec
catū eius fuit graui⁹ qz peccatū viri.

Quā hūanū gen⁹ zgrue repant est p viā
satisfactōis q cū nō foret possibilis nec
hoī nec angelo facta ē p xpm deū z hoīes
Capitulū terciū.

Tercū mysteriū cōtēplandū de lap
su hūane nature dī impossibilita
tis. Impossibile qdē erat hoī lap
sō saluari. nisi inreruēnere satisfactio
facta p dñm iesuz xpm. Sed circa h tria
occurrūt dubia. Primo virū magis cō
gruū fuit hūanū gen⁹ repari p satisfactōz
qz p aliū modū. Secōdū dubiū vtz ange
lus potuit satisfacere p peccō hoīs lapsi.
Terciū virū hō potuit satisfacere pro
peccō illo. Ad pmiū. d. dīc Bona. i. iij. di.
cx. q. hūanū gen⁹ zgrue repant est p viāz
satisfactōis triplici ratione.

Primo rōne diuine iusticie.

Secōdo rōne diuine sapientie.

Tercio rōne diuine bononficientie.

Primo rōne diuine iusticie. Nam illa
via magis conueniens fuit ad reparationem
hūani generis in q magis seruatur ordo iusti
cie q magis seruatur cū malū punit qz cū re
linquit ipunitū. Sed cuz peccōz repat p
satisfactioē malū punit. cū sine satisfac
tione malū relinquit ipunitū. Igit magis
seruatur ordo diuine iusticie in reparatōe p sa
tisfactionē qz sine satisfactōe. Quare ait
Ans. in li. Cur dō hō. Si peccatū ipu
nitū dimittit sibi se habet de peccatū z
nō peccatū. Secōdo magis cōgruū fuit re
parationē pdictā fieri p satisfactioē rōe

diuine sapie qz sic magis seruatur ordo di
uine sapie. vt em inqt Aug. Ordo peccā
tū in supplicis siue peccati in penā ma
nifestat decorē diuine sapie q nō parit vni
uersū ex aliq sui pte deturpari. Sed cuz
peccōz reuatur p satisfactioē pena sequi
tur ad culpā. Cū hō sine satisfactōe cul
pa nō ordinat p penā. Igit reparatio hūa
ni generis p satisfactioē magis conuenit di
uine sapie. Tercia rō est diuine bononfi
cientie. qz sic magis seruatur bononficientia
diuine maiestatis. Nā dum hō peccat
p puaricationē deū in bonorat. Si peccatū
q dimittit sine satisfactōe relinqueret
absqz honoris ablati recōpensatōe. cū au
tē satisfactio reddit honorē recōpensatur
Ergo in modo repandi hoīem p satisfac
tione magis seruatur bononficientia diuine
maiestatis qz p aliū modū. Sed ista
arguit multi. Et pmo qz dimittere peccā
absqz satisfactōe magis ostendit misericor
diā dei qz benignus z misericors z psta
bilis sup malicia. Secōdo qz dimissio peccā
absqz satisfactōe facit ad diuinā sufficien
tiā. Et h em ostendit qz emendat nraz
z bonoz nroz deus nō indiget. Tercio vi
deret talis dimissio magis facere ad di po
tentiā p eo qz reparatio hoīs est qdā recre
atio. Sed sic de solo ybo fabricauit mū
dū. ita sua potentia solo ybo hoīem libe
rare debuisset. Quarto ex dimissione ab
sqz satisfactōe magis astrigeret hō ad laia
dandū z amandū deū. qz ab ipō plura re
cepisset. Quinto ex tali dimissione daret
hoī exemplū pfectōis in dimissione iniu
riarū. Ad oīa pdicta rñdet Bonauent.
Ad pmiū qz vniuerse vie dñi sunt miseri
cordia z vritas. cū ipse sit sūme iustus z mi
sericors. Iō in reparatōe generis hūani qz
excellētissima viāz dei cōgruū est vt sit
currat misericordia cuz iusticia. Et qz de
cēs fuit vt de ab hoīe satisfactioē erige
ret pro iniuria sibi facta. Et si hō nō pos
set tūc misericordia diuina bueniret ei dā

XLII

do mediatorē q̄ p̄ eo satisfaceret. Ad
scdm̄ dīc Bona. q̄ sic dē exigit a nob̄
suoz mandatorū observatiā. nō p̄t suā
indigentia sed p̄pter ordinatiōē nostrā
q̄ debem⁹ ei tanq̄ dñō obedire. Sic 7 p
peccato exigit emendā. nō p̄pter h̄ q̄ idi
gear sed vt reducat nos ad ordinatiōez
debitā. Ad scdm̄ dīc q̄ q̄uis in oī ope dñi
ondat diuina potētia. In ope tñ reparatiō
nis magis manifestat benignitas 7 mise
ricordia. Et p̄ p̄seq̄ns ip̄a iusticia cuz mi
sericordia anera. Licet ḡ potuisset deus
hūanū gen⁹ solo s̄bo reparare. maluit tamē
repare cū difficultate 7 penalitate. q̄ ma
gis oportuna erat ibi misericordia 7 iusti
cia q̄ potētia. Ad q̄rtū m̄. q̄ nō posset
plus astringi hō ad laudādū deū q̄ astri
git ex eo q̄ dē sic dilexit hōiem vt filius
suū vniuentū daret. Ad vltimū aures
rīder Bona. q̄ nō interest nra in oībus
imitari deū. Jō ip̄e vindictā exigit. Nos
aut̄ iniurias remittere debem⁹ p̄missis ab
s̄q̄ vindicta. Jp̄e tñ dei fili⁹ satisfaciens
p̄ nobis exemplū de h̄ dedit dū p̄ suis p̄
secutorib⁹ exorauit. Scdm̄ dubiū fuit
vtrū angel⁹ potuit satisfacere p̄ peccō ho
minis lapsi. Quidā dixerūt q̄ sic arguē
do tñ. sicut em̄ hō cecidit p̄ aliū impellen
tē ita videt q̄ p̄ illū eūdē releuari possit.
Sed hō p̄ angelū malū cecidit. ḡ videtur
q̄ p̄ angelū bonū potuit releuari. Ad h̄
rīdet Alex. in. iiij. sūme q̄ null⁹ angelus
nec oēs simul potuerūt p̄ peccō hoīs sas
facere. Et h̄ triplici rōne.

Primo rōne diuine iusticie.
Secdo rōne seq̄le peccati.
Tercio rōne restitutionis.

Primo rōne diuine iusticie q̄ requirit vt
q̄ peccauit satisfaciatur. Sed peccauit hō.
ḡ debet satisfacere hō. **Secdo rōne seq̄**
le peccati. Nā reat⁹ peccati originalis obli
gat totā hūanā naturā 7 oēs illi⁹ generis
seu nature ad dānationē eternā. Sz nul

lus angel⁹ p̄t se cōgrē toti hūanē nature
Et sic dīc Ansel. Illud p̄ qd̄ debet fieri
satisfactio debet cōmāius q̄ cōmissū. id
oportet q̄ ille q̄ h̄z sas facere p̄ peccō origi
nali sit tant⁹ q̄ possit cōgrē toti hūanē na
ture 7 q̄ etiā plus valeat. **Tercio rōne**
restitutionis. Nā si hō repararet oportet q̄ re
stituatur ad illā dignitatē quā habiturus
erat si non peccasset. Si autē repararet
p̄ angelos non posset restitui ad illaz di
gnitatem. quoniā si non peccasset esset e
qualis angelis dei. Et idem p̄mittit no
bis post reparatiōē cū dicitur Luc. xx.
Et Math. xxij. ca. Erūt sicut angeli dei
in celo Si autem repararetur p̄ angelos
esset homo subiectus angelice nature. vñ
Anselmus ait. Quicumq̄ alia persona
hominem a morte redimeret eius suus
idem homo recte iudicaretur. Ad argu
mentum vero inductū respondet Alexā
der. Q̄ idem ordo seruatus est in lapsu
7 reparatiōe generis humani. Quia si
cur ibi fuit consensus mulieris malo an
gelo eidē suggerere. Ita in reparatiōe fuit
consensus virginis bono angelo eidem
annūciante. **Tercio dubiū fuit vtrū ho**
mo potuit pro peccato illo satisfacere. 7
posset argui q̄ sic. quia fm̄ Aug. diuina
iusticia nō plus exigit in penā q̄ cōmissū
fuit in culpa. Sed in culpa cōmissū fuit
a pura creatura. ergo pura creatura po
tuit 7 debuit satisfacere. Rīdet Alexā
der q̄ quantitas peccati. Ade potest 7 de
bet attendi penes tria. s.

Primo q̄rtū ad peccantē.
Secdo q̄rtū ad inordinatiōē peccati.
Tercio q̄rtū ad illū in quē peccatur.
Et q̄ q̄ntitas talis peccati deat sic cōside
rari. p̄z qm̄ si q̄s offenderet regē 7 milite
plus offenderet offendendo regē q̄ mili
tē. Ita diuina iusticia attendit q̄ntitatem
peccati. Ade Lur⁹ peccati l̄z rōne peccā
tis fuerit solius creature tñ peccauit in

bonū infinitū. s. deū. Insup deordinauit
z res fecit totā hūanā naturā. Ergo fm
istos duos respect⁹ pēnā ade est infinitū
z trāscēdens oēm hūanā creaturā. Qua
re satisfactio fieri dya tali psona in q sit
infinitū bonū z a qua sit ordinatio toti⁹
hūanē nature. Et cū nulla pura creatura
sit tal' nlla pura creata potuit satisfacē
Ur g d. Ansel. Diuina sapia ita puidit
vt satisfactio fieret p rpm. qm sic satisfe
cit deus q potuit z hō q debuit. Ipe fuit q
homini lapso dixit. Surge. cui⁹ meritis
apra fuit nobis ianua celi z grā prīs in
humanū genus diffusa. Quā nobis ipe
largiat q uiuit z regnat p infinita secla
seculoz. Amen.

Sabbato scde hebdomade. De scripsi
ma hūilitate. Sermo qrtus decim⁹

Emini dixeru

Ntis uisione. Iba sunt redēpro
ris nri Matth. xvi. c. z in euan
gelio hodierno. Occurrit nobis ad ofu
sionē supboz dicere hac die de laudib⁹
hūilitatis sine qua nec hūus vlla oipote
ri deo grā esse pbat. Est aut hūilitas fm
q ait Bern. in li. de gēdibus hūilitat⁹ vir
tus qua hō uerissima sui cognitōe sibi p
uilescit. Et idē in eplis. Hūilitas inqt ē
pceptus pprie excellēcie. Sedz hō tho.
scda scde. q. clxj. Hūilitas est spēal⁹ hō.
qm circa appetitū boni ardui ē necessa
ria duplex uirt⁹. Una q firmit aīm dē
speratōem. z impellat ipm ad psecutōez
boni fm rōem rectā. z hō facit magnani
mitas. Alia q temper z refrenet aīm ne ī
moderate tendat ī excelsa. z hō pner ad
hūilitatē. Ex q patet q hūilitas est uirt⁹
nec est tria magnanimitati qūis repri
mat animū ne redat in magna. qz hō nō fa
cit simpliciter sed in illa magna q sūt su
pra se z p cōseqns pter rarōz rectā. Ma
gnanimitas aut impellit ad magna non
qūqz sed pportionata. z p cōseqns fm re

ctā rōem. Q aut hūilitas nā dūuerat. a
pho inter uirtutes morales i d. pōt esse.
qz ipe intendebat agere de hūit⁹ fm q
ordinant ad uitā ciuile. in q sbiectio vni
us hois ad aliter fm legis ordinē deriua
tur. z ideo pneret sb iusticia legali. Hūi
litas aut fm. q est spēcial⁹ uirt⁹ respicit
sbiectōem hois ad deū. ppter quē etiam
alijs hūiliando sēsbiecit. Origenes tamē
dicit sup illud Lu. j. c. Quia respexit hu
militatē zc. In scripturis vna de hūit⁹
bus hūilitas pōcat. Si uis aut hūi⁹ no
men audire uirtutis quō etiā a phis ap
pellef ausculta eandē esse hūilitatē quaz
respicit deū. q ab illis dr mēsuratio siue
moderatio. q manifeste pner ad mode
stā z temperatiā. De hac itaqz hūilita
te locuturi tria pponū⁹ mysteria decla
randa.

Primū dicit acquisitionis

Secundū inductionis.

Terciū regulationis

Quolenti habere hūilitatē necessa
ria est cognitio dei z supius ac pmi i
quaz quibet tria sunt cōsiderāda.

Capitulū primū

Primū mysteriū de hūilitate de
clarandū dr acquisitionis. In q
uidendū est quō hūilitas acqrit. Et ad
hō dicimus q expedit vnicuiqz hūilitatez
habere uolenti vti triplici cognitōe.

Prima est cognitio dei.

Secūda est cognitio sui.

Tercia est cognitio pmi.

Prima est cognitio dei in qua de ipso
excello dno cōsiderare debem⁹ tria. Pri
mo ipius prārē. Secdo ipi⁹ bonitatem.
Tercio ipi⁹ maiestatem. Primo debz
q hūilis esse cupit cōsiderare dei prātem
q talis est ac tāta vt ipe sol⁹ sit oipotent⁹
nec aliq creatura ad hāc oipotentā uale
at attingere. Audim⁹ de hō voces scptura
rū oīm tā diuinaz qz hūanaz. Un Bern.
xvi. dixit deus ad abrahā. Ego sum d⁹

XL III

omnipotēs ambula corā me. Et bene
xxxv ca. ad iacob. Ego sū d' oipotens.
creſce multiplicare. Et xrv. c. Dipoten
tens nomē eius. Et cci. j. c. Un' ē altissi
m' creator oipotens. Et h' habet f. q. de
us sit oipotens di. xij. c. Nouit. Et di. xx.
iij. c. qui ep's. Et di. xxxij. Preter hec. Et di.
l. c. Accedens. c. Considerādū. Et di. lxxxij
c. Preſbr. Et di. lxxvi. c. Si impator. Et di.
xcvij. c. Victor. Et. j. q. j. c. Quibus daz.
Et. ij. q. j. c. De oipotens. Et. viij. q. j. ca.
In scripturis. Et. x. q. j. c. Placuit. Et. xj.
q. ij. c. plerūq. Et. xij. q. j. c. Lū deuotiſſi
mū. Et. xiiij. q. v. c. Scriptū est. Et. xxiij
q. iij. Obtrineri. Et. xxiij. q. v. c. Relegen
tes. Et. xxiij. q. j. c. Recta. Et extra de ſū
ma tri. Et f. catho. c. j. Et. l. c. de ep's et de
ricis. l. Raptores. Et. l. c. de trāſactōibus
l. Si quis maior. Et. l. c. de officio pfecti
prioris africe. l. j. Et. l. c. Uigil' in pmo ene
ydos. Et p' oipotens ſpellūcis adidit
atris. Et in. ij. Jupiter oipotēs p'ebus
ſi flecteris vllis. Et in. x. Lū p' oipotēs
rez cui ſūma p'as. Tanta em ē iſta po
tentia dei tamq' ſummēſa q' in ei' p'parōe
ois potentia hoīm et angeloz nihil poſ
ſit reputari. Poſito em t' nō cōceſſo q'
oēs hoīes mūdi oīs reges et p'ncipes q'
regnauerūt ſup' terrā oēs etiam angeli et
beati et reprobi puenirent in vñū vt p'
ducerēt de nouo vñū ſolare corp' q'le eſt
illud qd' q'ndā cernimus nos illuminare
vel vñā ſtellā ſit em mīme q' luget in fir
mamento. vel vñū florē ſimilē roſe aut
violē vñq' p' infinita annoz ſpacia id p'
ficere vñq' poſſent. O infinita. O admi
randa. o ſtupēda potētia ſūmi dei. q' oīa
q' in celis q' in terris et in mari ſūt et mo
uent' cū voluit p'duxit ex nihilo. Ob qd'
dauid in p's. dicit. Qui ſunt celi et tua eſt
terra. orbē terre et plenitudinē ei' tu ſun
daſti aquilonē et mare tu creaſti. ¶ Secū
do in cognitōe dei debem' p'ſiderare eius
bonitatē. Ut em inq' Boet' in li. de beb

domadib'. Solus de' eſt bon' p' ſuam
eſſentiā. oīa alia ſunt bona p' p'ciparōz
Nec tñ bon' d' deus q'nummo vt iſido
rus dicit lib. j. de ſūmo bono. Sūmū bo
nū deus eſt. Et Aug'. lib. j. de tri. Trini
tas diuinaz p'ſonaz eſt ſūmū bonū qd'
purgatiſſimis mētib' cernit'. ¶ Et ſi ali
q's obijceret q' ſummū addit aliqd' ſupra
bonū alioq' n' omni bono cō ueniret. ſz oē
quod ſe habz ex additiōe ad aliqd' eſt cō
poſitū. ergo ſummū bonū eſt p'poſitū.
Sed de' eſt ſūmē ſimplex. g' deus nō eſt
ſūmū bonū. Rñdet Tho. ſ. ma p'c. q. vj
q' ſummū addit ſupra bonū nō rem ali
quā abſolutā ſed relatōem tñ. Relatio
aut' qua aliqd' de deo relatue dr ad crea
turas nō eſt reali ſin deo ſed in creatur'
in deo vero ſm rōnem. Et ſic nō oportet q'
in ſummo bono ſit aliq' p'poſitio. Dicit
g' deus bon' q' p' ſuā eſſentiā bon'. et ſū
mū bonū q' oīe bonū creature ab ip'o ē
q' bonitates ſua oīa ordinare p'duxit. in q'
nulla eſt iniquitas neq' defect' ſiue p'c'm.
¶ Tercio in cognitōe dei p'ſiderare debe
m' ill' maiestare. Eſt em ip'e vt ait p's.
deus magn' dñs et rex magn' ſup' oīes
deos. Et iter'. Excelsus ſup' oēs gentes
dñs et ſup' oēs celos gl'ia ei'. Ip'i cuncta
obediūt clemēta. et ad ei' imperiū mouē
tur ſol et luna et oīa ſidera celi. Magn' ſ
itaz dñs de' n'r et magn' ſctus ei'. et ma
gnitudinis ei' nō eſt finis. Quare meri
to ſtillo hūiliari dz oīs creat'a. illūq' tie
re. colere venerari. ¶ Scdo expedit vo
lenti hūilitatem acq'rere vñ cognitōne
ſui. Et de hac inq' Bern. li. de p'ſideratō
ne ad Eugeniū. Noueris licz oīa myſte
ria lata terre alta celi p'funda maris Si
te neſcieris ſilis eris edificāti ſine ſūda
mēto ruinā nō ſtructurā facies. Et idez
ſede. xxxvij. ſup' cantica. Scio neminem
abſq' ſui cognitōe ſaluari. de q' nimirū
mater ſalutis hūilitas onē. et timor dñi
q' et ip'e ſicut inq' ſapientie. ita et ſalutis

Et idē scō. xxxviii. sup. cañ. Nō sine
sui cognitōe saluat. Et Aug. in proemio
qñ libri de trinitate. Laudabilior ē ani/
mus cui nota ē infirmitas. pp̃ia q̃ ea
nō respecta vias siderū fundamēta fraz. r
fastigia celoz scrutat. r Hugo li. j. d. aia
Melior es si teipz cognoscas q̃ si te ne
glecto cognoscere cursus siderū. vires
berbarū. complexionēs hoīum. naturas
gialū. celestū. r terrestriū sciam habere.
Multi em̃ multa sciūt r seipos nesciūt.
cū tñ summa phia sit cognitio sui. Et Se/
neca in tragedijs. Nulla mors grau⁹ in
cūbit q̃ q̃ ignotus sibi oībus hor⁹ morit.
Et Macrobi⁹ li. de sōno scipiois. Deifi
ci vox hec fuit oraculi. Consulēti ad beatitu
dinē. q̃tinere puenire posset. si te inquit
noueris. In hac vō cognitōe sup̃ius
tria debet quilibet cōsiderare.

Primo pp̃ia puitatē.

Scdo pp̃ia iniquitatē.

Tercio pp̃ia fragilitatē.

Primo pp̃ia puitatē. qz hō puulus r
minim⁹ est in cōpatione excelsē maiesta/
tis dei. vñ Abrahā vt scribit Scñ. xviii.
dicebat. Loquar ad dñm meū cū sit pul/
uis r cinis. Et Sapiēs hoīem sup̃bien/
tem reprehendit dicens Ecce. r. c. Quid
sup̃bis terra r cinis. Scdo debet q̃s cō/
siderare. pp̃ia iniquitatem cui occurrere
nō pōt nisi ip̃a bonitas dei. Lōceptus q̃p
pe in iniquitatib⁹ hō ad diuersa nūc venia/
lia nūc mortalia labit scelera. Et si aliqñ
ab illis retrahit ex dei gr̃a nō pp̃ia fru/
te pcedit. Jō Bern⁹ sup. cañ. scō. xxxviii.
ait. Quō nō hūiliabit aia in vera cogniti/
one sui cū se pceperit peccatis onerataz
mole mortalis corpis aggrauatā frenis
curis circūdatā. carnaliū desiderioz fece/
infectā. cecā. curuā. infirmā. implicatā.
multis erroribus mille piculis expositā
mille timorib⁹. trepidā. mille difficultati/
bus anxiā. mille suspitionib⁹. obnoxiaz.
mille necessitatib⁹. erūnosam. pcliā ad

virtia r inualidā ad brutes. **T**ercio de/
bet quilibet cōsiderare pp̃ia fragilitates
q̃. s. fragilis sit hūana cōditio cū vt vide/
mus vñdiz tot imminēant picula r sup
oīa cū necesse sit r cito mori. Ob qd Se/
neca in tragedijs inquit. Parce venturū
tibi mors paramur. sis licet segnis. ppe/
ramus ip̃i. Quis est em̃ qui viuet r nō vi/
debit mortē. quasi dicat nullus. Non di/
ues. nō purpuratus. nō fortis. nō pulcer.
nō dñs. nō doctus. Dēs tādē moriemur.
Tercio qui vult hūilitatē acq̃rere vtat
cognitione p̃i d q̃ cōsiderare dñm tria.

Primo dignitatē.

Scdo cōformitatē.

Tercio inscrutabilitatē.

Primo dignitatem qua. s. dē ita dōra
uit paupes sicut diuites. ita s̃ditos sic
dños. dñi oēs fecit ad imaginē r similitu
dinē suā. Lū em̃ vt inquit Lbo. j. pre. q
xciij. Nō fm̃ intellectuale naturā ad ima/
ginē dei esse dicat fm̃ hoc maxime est ad
imaginē dei q̃ intellectualis natura deus
maxime imitari pōt. Imitat aut̃ intelle/
ctualis natura maxime deū quantū ad h
q̃ dē seipm̃ intelligit r amat. vñ fm̃ q̃
hō habet aptitudinē naturales ad intelli/
gendū r amandū deū dñi ē ad imaginē
dei. Et hec aptitudo cōsistit in ip̃a natu/
ra mentis que est cōis oībus hominibus.
Scdo debem⁹ cōsiderare in primo con/
formitatē. Omēs quippe homines cōfor/
mitates sunt in natura ab vno p̃re adā descē/
dentes. vñ Boe. li. j. de cōsolatōe ait. Nē
hoīm gen⁹ simili surgit ab ortu vnus rez
p̃r est vnus q̃ cūcta ministrat. **T**ercio
debem⁹ cōsiderare in primo inscrutabili/
tatē. Sūt equidē primoz secreta cordis
inscrutabilia nobis. Inz illud Hierem.
xvii. Prauū est cor hominis r inscrutabile
r quis cognoscer illud. Quāuis q̃ s̃z tho/
mā. h. q̃. vbi. s. i. donis q̃a dō q̃s accepit
nō debeat viliorē se putare his q̃ h̃mōi dō
na nō acceperūt. Tamen potest aliq̃s re

putare aliquid boni esse in proximo qđ
ipe non habet vel aliquid mali eē in ipso
qđ in alio non est. Et sic cōsiderādo oīa
supradicta dat nobis occasio vt deo nos
per humilitatē subiciamus et proximos
non contemnamus.

**Qualiter inducunt nos ad humilita-
tem exhortatiōes scripturarū et gra hūli-
tatis atq; exemplūz domini nostri iesu
xpi qui nos verbo et exemplo humilitatē
docet.**

Capitulū scđm.

**Ecundū mysteriū declarandūz
dīr inductio Inducit qđpe nos
ad hūilitatē p̄cipue tria.**

Primū est exhortatio.

Scđm gratificatio.

Tercū exemplatio.

**Primū qđ nos inducit ad humilitatē
est exhortatio sacre scripture et sanctorū
Inquit em sapiens Eccl. iij. c. Quanto
maiores humiliat te in oībus et corāz deo
inuenies gratiā qz magna potētia dei so-
lius et ab humilib⁹ honorat. Et vij. c. hu-
milia valde spm tuū. Et xij. c. Humili-
are deo et expecta man⁹ eius. Et puerbio
rū. xxxij. Humile spū suscipiet glia. Et
xi. c. Ubi hūilitas ibi et sapia. Et David
in ps. Populū humile saluū facies et o-
culos supboz hūiliabis. Et Job. xij. c.
Qui em humiliatus fuerit in glia. qđ
inclinauerit oculos suos ipe saluabitur.
Et Jacob⁹. iij. c. sue canonice. Deus sup-
bis resistit hūilib⁹ aut dat grām suam.
Et Petrus j. sua canonica. c. v. Hūilia-
mini sub potenti manu dei vt vos exal-
tet in tpe tribulatiōis. Et dñs ies⁹ xps Ma-
th. i. c. Qui se humiliat exaltabit. et
beata virgo Luc. ij. Deposuit potentes
de sede et exaltauit humiles. Et Bern. in
li. de gradibus humilitat⁹. Bona via hu-
militatis qua veritas inquit caritas ac-
quirit et generationes sapientie p̄cipit
Et Greg. Qui sine hūilitate virtutes ce-
teras congregat quasi puluerē in ventū**

porat. Et Bernardus sup missus est.
Pulchra permixtio virginitatis et hu-
militatis. nec mediocriter placet deo ani-
ma illa in qua humilitas cōmendat vir-
ginitatē. et virginitas exornat humilita-
tem. Sine humilitate audeo dicere nec
virginitas marie deo placuisset. Et d̄ pe-
nitentia di. j. s. Lacrimitas. Sine hu-
militate nemi potest esse salus. ¶ Secū-
dū qđ nos inducit ad humilitatē ē gra-
tificatio. Est quidē humilitas deo valde
grata. hoc patet p̄mo. quia humilit⁹ oran-
tes exaudit. Un⁹ Judith. ix. c. Humiliū
et mansuorū tibi sp placuit deprecatio.
Et David in ps. Resperxit in oratiōē hu-
miliū et nō spreuit p̄ces eorum. Et Eccl.
xxxij. Dio humiliat⁹ se nubes penetrat.
¶ Scđo d̄s iratus hūilitate placat. Sic
p̄z tercij Reg. xij. c. d̄ achab de qđ dixit de-
us helie. Nōne vidisti achab hūiliatum
corā me et sedī palipomenō. xij. c. scri-
bit. Qz hūiliati sūt filij israel auersa ē ab
eis ira furor⁹ dñi. Niniuite insup hūili-
ati irā dñi placauerūt. Ione p totū. Et
David hūiliat⁹ audiuit nathan dicentē
sibi dñs transtulit a te peccatū. Dicebat
em ipe i cinere et alutio. Miserere mei de-
us et. Lor. p̄ritū et hūiliatū d̄s nō despi-
cies. Tercio d̄s hūilib⁹ sua reuelat myste-
ria. Jo xps Math. xi. c. ait. Abscōdisti
hec a sapientib⁹ et prudentib⁹ et reuelasti ea
puulis. vñ Aug. li. de v̄bis dñi. Quāto
hūili⁹ sedebat maria rāto apli⁹ capiebat
Lōfluit em aq ad hūilitatē vallis de sup-
cilio mōtis. Et qđ grata sit hūilitas deo.
Ipsa h̄go humillima in suo cārico docuit
dū se hūiliter dixit. Quia resperxit humi-
litate ancille sue ecce em ex h̄ beatam me
dicēt oēs generationes. ¶ Tercij qđ idū-
cit nos ad humilitatem est exemplū xpi.
qui Math. xi. c. dixit. Discite a me qz
mitis sum et humilis corde. vbi Aug.
libro de virginitate ait. Non dixit disci-
te a me mundum fabricare aut mortuos

suscitare. s. q. m. s. u. z. humilis corde.
 Doctrina salutare. O magistra domi/
 nū. p. mortaliū qbus mors poculo supbie
 p. m. a. a. p. t. r. a. s. u. s. t. a. e. s. t. N. o. l. u. i. t. d. o. c. e. r. e.
 qd ipe nō ēē. noluit tubere qd ipenō fa/
 ceret. Decibi. Et in li. p. i. i. i. i. d. e. c. i. u. i. d. e. i. i. n.
 quit. Nūc in ciuitate dei in hoc seculo ge/
 grināti maxime cōmēdatur hūilitas z in
 eius rege qd est xps maxime p. d. i. c. a. t. Con/
 trariū. p. h. u. i. c. v. r. u. t. i. e. l. a. n. d. i. s. v. i. r. i. u. i. n. e. i. u. s.
 aduersario qui est diabolus maxime dñari
 sacris lris cauet. hec ille. Prop. p. e. a. p. a. u.
 lus ad phil. i. i. c. a. i. t. Hūiliauit semetipm
 p. nobis fac. o. b. e. d. i. e. n. s. v. s. q. d. a. d. m. o. r. t. e. hūi/
 liauit p. f. e. c. t. o. n. o. s. t. r. a. a. s. s. u. m. e. d. o. n. a. t. u. r. a. m.
 Hūiliauit maritū hūilē eligendo. Hūili/
 auit in puo tugurio nascēdo. Hūiliauit
 sacramēta hūilitatis circūcisiōis. s. z. b. a.
 p. r. i. s. t. i. n. i. s. u. s. c. i. p. i. e. d. o. Hūiliauit v. g. i. n. i. m. r. i.
 z ioseph se s. h. u. i. c. i. e. d. o. Hūiliauit humiles
 p. f. e. a. t. o. r. e. s. s. i. b. i. s. o. c. i. a. d. o. Hūiliauit in p.
 dicatiōe gl. i. a. m. p. r. i. s. q. u. e. r. e. d. o. Hūiliauit
 mūdānos honores s. p. e. r. n. e. d. o. cū fugit qñ
 voluerūt eū facere regē. Hūiliauit p. u. e. r.
 s. a. n. d. o. z. p. e. d. e. s. d. i. s. c. i. p. u. l. o. r. l. a. u. a. n. d. o. Hūi/
 liauit deniqz p. u. m. e. l. i. a. s. v. e. r. b. e. r. a. s. p. u. r. a.
 cruce z mortē abieci s. s. u. m. a. p. a. t. i. e. d. o. q. o. i. a.
 v. r. d. i. c. i. t. L. y. p. r. i. a. n. u. s. x. c. i. i. j. d. i. c. d. n. s. A. b.
 eo hūiliter z patiēter facta sūt v. t. n. o. s. h. u.
 militatis z patiēter haberem. e. x. e. m. p. l. u. m.
 Jō Hiero. ad Anthoniū monachū ait.
 Dñs noster iesus xps disceprātibz de di/
 gnitate discipulis vñū apphēdit e par/
 uulis dicens. Nisi p. u. e. r. s. i. f. u. e. r. i. t. i. s. z. e. f. f. i.
 c. i. a. m. i. s. i. c. p. u. u. l. i. nō i. n. t. r. a. b. i. t. i. s. i. n. r. e. g. n. ū. c. e.
 l. o. z. Q. s. e. d. o. c. e. r. e. t. m. n. e. c. f. a. c. e. r. e. v. i. d. e. r. e. t. u. r.
 docuit exemplo dū discipuloz pedes la/
 uit. dū loquit cū samaritana. dū tradito
 rē oculo excepit. dū ad pedes sibi seden
 te maria de celoz disputat regno. dū z re
 surgēs p. m. o. m. u. l. i. e. r. c. u. l. i. s. a. p. p. a. r. e. s. c. i. t.
 Q. x. i. j. s. u. n. t. r. e. g. u. l. e. o. b. s. u. a. d. e. a. b. h. i. s. q. u. i.
 hūiles ēē volūt q. d. i. c. i. e. n. t. i. a. p. r. i. m. o. d. u. o. d. e. c. i. s. i.
 g. n. a. s. e. b. h. u. i. l. i. t. a. t. i. s.

Terciu mysteriu Templadu d hu/
 militate dr regulario. Sūc ei duo
 decz regule q ad hūilitatē spectāt
 quas diligenter suare quilibet debet.
 Prima dr. p. p. r. i. a. v. i. l. i. f. i. c. a. t. i. o.
 Secda bona p. s. u. m. p. t. i. o.
 Tertia laudabilis verecūdatio.
 Quarta corp. alis cōpositio.
 Quinta cauta occultatio.
 Sexta p. r. i. m. a. l. i. s. d. e. l. e. c. t. a. t. i. o.
 Septima sapiens auditio.
 Octaua affabilis p. u. e. r. s. a. t. i. o.
 Nona prompta s. b. i. e. c. t. i. o.
 Decima debita veneratio.
 Undecima altitudinis declinatio.
 Duodecima vilis exercitatio.
 Prima regla ē. p. p. r. i. a. v. i. l. i. f. i. c. a. t. i. o. Qui
 em vere hūilis ē. vult oē bonū deo debet
 attribuere. defect. tantūmō suos sibi met
 approprians. Quare viri sancti z amici
 dei se p. e. c. c. t. o. r. e. s. d. i. c. e. r. e. s. e. p. i. u. s. i. u. e. n. t. i. s. u. n. t.
 Nā paul. vas electiōis post visionē xpi
 sibi apparētis in via. post raptū v. s. q. i. n.
 tercū celū p. m. e. a. d. t. h. i. m. o. j. c. d. i. c. e. b. a. t. s. i.
 delis p. m. o. z. o. m. n. i. a. c. c. e. p. t. o. r. e. d. i. g. n. ū. q. d. n. s.
 n. r. i. e. s. u. s. x. p. s. v. e. n. i. t. i. n. h. u. c. m. u. n. d. ū. s. a. l. u. o. s.
 facere p. e. c. c. t. o. r. e. s. q. u. o. z. p. m. u. s. e. g. o. sū. De
 beato insup p. r. e. n. o. s. t. r. o. f. r. a. t. i. s. c. o. s. i. c. s. e. r. i.
 bit in sua legēda Bonauētū. Dim. d. r. u. g. ū.
 custos z decōr hūilitatis copiosa virum
 dei vbertate repleuerat. In. p. p. r. i. a. q. u. i. d. e. z.
 reputatiōe nihil erat nisi p. e. c. c. t. o. r. cū in v. i. t. a.
 te speculū ēēt z splendor oimode sancti/
 tatis. Jō scribit. r. j. q. i. j. c. In. i. u. s. t. ū. M. e.
 lior est in malefactis hūilis facta p. f. e. s. s. i. o.
 q. i. n. b. o. i. s. s. u. p. b. a. g. l. i. a. t. o. Et q. i. n. cōi. l. e. g. e.
 nemo scit certitudinaliter v. r. z. s. i. c. d. i. g. n. ū.
 odio vel amore. Jō v. s. c. r. i. b. i. t. d. i. v. c. A. d.
 eius. Bonaz mentiū est ibi culpā cognō
 scere vbi culpa nō est. Secda regula hu
 militatis est bona p. s. u. m. p. t. i. o. bene senti/
 re z opinari de primis suis. Nā v. s. c. r. i.
 bit in glo. e. x. t. e. s. c. r. u. t. i. n. i. o. i. n. o. r. d. i. e. f. a. c. i. e. n. t.
 do. c. E. x. p. t. o. Q. u. i. l. z. p. s. u. m. i. t. d. i. g. n. ū. n. i. s. i. p.

Cap. tertiu

bet indignus. Et de quolibet presumendum est quod sit bonus nisi probetur contrarium. Et de prescripto. c. du. ff. de manumissis testamento. l. servus ff. de probacionibus. l. Ab ea pre. lxxvi. di. c. Si qd. Et xi. q. iiij. c. In cunctis. Et xxiij. q. iiij. c. Innocens. Et glo. in. c. In nra p/ sentia. et de pcur. ait. de nemi presumendum est quod sit inimicus sue salutis. f. q. viij. cap. Sacram. ¶ Tercia regula dicitur laudabilis verecundatio. Debent homines erubescere de suis peccatis cum ad hominum noticiam perveniunt. Insup ultra timore et amore dei peccata horreere debent propter verecundiam mundi. et in omni sua conversatione verecundos se exhibere. Hinc Bernardus super cantica ait. Nescio an quicquam gratum verecundia adverti in moribus hominum queat quod est omnino maris erant. Sed in teneriori etate amplius plurius benehescit. Et Cicero li. i. de officiis. Sine verecundia nihil rectum esse potest. nihil honestum. Nec verecundia mulieres a viro coortio debito prohibet. Juvenes coram maioribus absque rationabili causa loqui non sinit. artifices fideles socios facit. reges cre et principes iuste sobrie et pie vivere cogit. Religiosos et clericos ecclesiasticos platos mundos et nitidos a secularibus viris et exercitiis esse compellit. Sed prohodolor. Si aut propter superbiam extinguitur est generaliter dei timor. ita et oblita verecundia mundi. ¶ Quarta regula humilitatis dicitur corporalis compositio. debent esse humiles compositi in incessu. in locutione. in gestu. vultu et amictu corporis. Nam ut dicitur gl. i. c. Cum in cunctis esse de electione. Compositio corporis qualitate idem carmentis. f. di. in fine. Et sapiens Ec/ clesiastici. ix. c. Et visu cognoscit vir. et ab occurso faciei cognoscit sensar. amictus corporis et risus dentium et incessus hominis enunciant de illo. Et Hieronymus in epistola ad furiam. Speculum mentis est facies et taciti oculi cordis archana farent. Quinta regula cauta occultatio. Debent humiles proprias laudes tacere. nisi aliud exponeretur. aut

honor dei vel utilitas proximi siue necessitas propria. ¶ Sexta regula est. principali delectatio. Qui sunt humiles debent libenter inferre et ab alijs referentibus delectabiliter audire proprias laudes. ¶ Septima regula sapiens auditio. Ad humilitatem spectat audire doctrinam et consilia sapientium. ¶ Octava regula affabilis conversationis. Debent viri et humiles conversari affabiliter et benigne. ¶ Nona regula. Prompta subiectio. hec facit deo et superioribus prompte et absque murmure obedire. ¶ Decima regula debita venerationis. Debent humiles reverenter cum maioribus suis habere. et precipue in divino cultu. quod requirunt etiam corporis motus ut genuflexiones et inclinationes. ad ostendendam interiorum reverentiam et devotionem cordis. ¶ Undecima regula est altitudinis declinatio. funguntur humiles dignitates et magnificencias nisi id suaderet caritas dei et proximi. vel congeret obedientiam. ut in. c. Nisi cum potest de re nuntiatio. ¶ Duodecima regula est vilis exercitatio pro dei amore officia vilia exercere. Hinc Hieronymus ad palmachium ait. quod tunc te deieceris humilior christo non eris. Esto ut incedas pedibus. furca tunica vestiaris. Equeris pauperibus. pauperum cellulas dignanter introeas. cecorum oculis sis pes claudorum. manus debiliu. Ipe aquas portes. ligna decidas. focum extruas. Ubi alape. Ubi flagella. ubi patibulum. ubi mors. Propterea seraphicus ille frater humilitatis et caritatis iesu crucifixi memor effectus iunio conversationis sue. ut recitat Bernardus. leprosum obsequia non horruit. Inde enim de ipso sic. Exinde totum humilitatis amatores se transulit ad leprosum. Eratque cum eis diligentissime serviens omnibus. propter dei lauabat ipsorum pedes. ligabat vlcera. educabat plagas putredine. et sanient abstergebat. Osculabatur etiam ex miranda devotione vlcerosas plagas ipsorum euangelice medicus mori futurus. Sunt et alia sanctorum exempla similia. ut sancte Clare sancte

Katherine de senis. scilicet Elyzabeth. et
alioz que breuitatē cā trāsimus. Eue/
mus ergo hūiles esse et videbim⁹ christū
nō solū cū Petro Jacobo et Johāne in
mōte trāfigurātū sed cū oibus sanctis et
beatis angelis in sua maiestate et glia di
uinitatis sicuti ē speciosissimū in regno
celoz. In quo uiuit et regnat p infinita
secula seculoz Amen.

Dñica secūda in qdragesima. De su
ppia supstitioz. Sermo quintus
decimus in ordine

Index est do
minus de his oibus doctor⁹ gen
tiū sunt sba ista. j. ad I. heb. iij.
ca. et in epla hodierna. Postqz diaboli
eieci fuerūt de celo empireo ppter illorū
supbiam sp in uolūtate maligna perdu
rāt ut hoibus pesse uelint etiā in hac vi
ta pferri. Nō ut facili⁹ assequant pmitte
re sic iusto deo malefici⁹ et arrib⁹ magic⁹
se immiscēt. in qb⁹ ad aliq⁹ effectus na
turales pducēdos coopant. Cū em̄ ipi
multa sciāt et possint q cognitoz nostrā
ac facultatē excedūt scia et vi nature sue
hec inferiora inuāt ad accelerādā suam
opatiōem. Qua de re pleriqz diabolo fa
miliaritate ac qdā pmerio se coniūgunt
et arrib⁹ nefarijs ipliciti alios ad h indu
cūt ut diabolos uenerent. In oib⁹ eniz
hmoī malefici⁹ adoratiōem suā diabol⁹
vel implicite vel apre pcurat. Un̄ Aug.
xvi. q. v. Nec mirū air. Ad h innecit
diabol⁹ ut adoret qsi deus. Ad tāta nā
q elatoz deuenit ut etiā cū tētauit chri
stū de h illū redierit. Quia nō mlti sunt
etiā hoc tpe q diabolo se sbūcere in sup
stitionib⁹ noxijs ex sua supbia nō formi
dant. Idcirco in pferri fmōe de supbia
supstitioz dicem⁹. Opponit em̄ su
pstitio religioni q cultū exhibet deo.
Et licet multipliciter fiat. nō nos tripli
gem supstitiōem distinguem⁹ fm quam

cultus diabolo exhibetur.

Prima dicit diuinationis.

Secūda obseruationis.

Tercia confederationis.

Q supstitiosa est diuination q fit vel
p sōnia vel p auguria vel p iudicia astro
logoz. cū ipi psumunt ea q dei sunt pñū
ciare.

Cap. primū

Prima supstitio dicit diuinitio
nis. Est aut diuinitio p cognitō
et pñūciatio futoz cōingentius
et falsa et uana opintione pñūcio vel au
xilio demonis tacite uel expse inuocato
fm I. ho. ij. q. xcy. Et pñūcio est mortale
q est pñūcia illud pceptū Deute. xvij. ca.
Nō sit q cōsular diuinos. Scdm̄ ho isti
doz erimol. Diuini dicunt qsi deo ple
ni. qz diuitare se plenos simulāt. Jo dic
Diero. j. q. j. e. Iudices. q diuinitio sp
sumit in malā pñūciā qm̄ diuini usurpant
illud qd ē pñūciā dei. Un̄ I. sa. xij. e. dicat.
Annūciare q vētura sunt in futurū et scie
mus qz dñi estis. Et Diero. sup illo uer
bo Dan. ij. e. Sermo quē tu rex qris gra
uis est. nec repitur qsqz q iudicet illum.
exceptis dñs qz nō est cū hoib⁹ cōuersa
tio. inqz. Confitent magi. cōfitent ario
li. et ois scientia seclāris lēature pscienti
am futuroz nō esse hois sed dei. hec ille.
Pñūciatio ho pphetica nō est supsti
tio. qz pphē n̄ usurpāt sibi qd deo cōuēit.
sed dicit et pñūciāt qd illi a deo reuelat.
Sciendū tñ fm̄ doctore Bonauē. in. ij.
di. vij. et I. ho. vbi supra q cause scōe in
pductōe suoz effectū se habēt tripliciter.
Nā aliq pducūt effect⁹ sp et de necessita
te. Et ex cōsideratiōe hmoī causaz si quis
pñūciat tales effectus etiā p certitudi
nem nō est supstitiosum nec illicit⁹. sic
pñūciat Astrologi eclipsim sol et hmoī
Aliq ho cause pducūt suos effect⁹. et si
nō de necessitate et temp. tamē ut in plib⁹
Et hmoī effectus ex cōsideratiōe suarum
causaz possunt pñūciari p cōiecturas.

XLVI

si non p certitudine. Sicut medici ex dis
positioe infirmi p dicitur mori vel sanita
te. et astrologi siccitates vel pluvias ex co
sideratioe corporum celestium. Alie cause se
q ad verumlibet se habent. s. ad esse et non esse
in pducendis effectibus. Sicut sunt poten
tie aie ronalis q causant actus humanos li
bere. qz potest homo facere et non facere hoc vel
illud qm est in se. Et etia enet foruiti
q non habent cam naturalē. sicut q quis
fodiendo terra inuenit thesaurum. Omni
effectus autem sunt scire est ppter dei cui
oia sunt pscntia qm cūq distantia in fu
turum. Ut em scribit in glo. j. De vlti. ca.
In agnitione diuine vnitatis et pterita et p
scntia et futura equiter pscntia sunt. Et
Aug. sup. Iobem inq. In vitate q ma
ner pteritū et futurū non inuenio. sed solus
psens. et hoc in corruptū. Assignat autē
roa Bonauē. in pmo di. xxxix. qz qro res
est pscntior tanto cognitio est nobilior.
Sed de oia cognoscit nobilissime. ergo
q cognoscit pscntissime cognoscit. Verū
tū hoc potest intelligi dupliciter. Aut ita q
noret pscntialitas a pte cognoscentis. et
sic est verum. qz de oim idea hz pscntes.
et simul q qz cognoscit res futuras ita
certitudinaliter sicut si essent pscntes. Aut
q noret pscntialitas a pte cognitoz. et
sic non oia cognoscit pnter et simul. qz non
oia simul sunt in ppro genere et in suo ef
se. velle igit p cognoscere q de solū certi
tudinaliter cognoscit absq ipi reuelatioe
pnter ad diuinationem. vbi interuenit opa
tio demonū. Et qm id multis modis
fiat. nos tū hoc loco tripliciter diuinationes
pntandam diuidentia.
Prima est que fit p somnia.
Secunda que fit p inuenta mendacia.
Tercia q fit p astrologoz iudicia.
Prima est diuinitio q fit p somnia.
De qua dr Deutero. xvij. c. Et. xxvj. q.
v. c. Non obseruetis. Non inueniat i te
q obseruet somnia. Notandū tū q som
nia possunt tripliciter euenire.

Primo a natura.
Secundo a diabolo.
Tercio a deo

Primo a natura. Et hmo aliqui som
nia habent cam naturalē. et hoies somnia
te. sic est influentia celi. Cuius influentia agit
hoies dormiēte. ppter detem oim sensum ex
teriorū q fit vt qm ex influentia planeta
rum frigidū et humubrum videat alicui q
sit i itinere et aqz inundatio supueniat. et
q sit in mari aut i flumine et hmoi. Et qm
q talia signa pnt significare pluuia fu
tura q est effectus planetarū frigidorū et hūi
dorū. Aliqñ somnia habent cam naturalē in
hoies somniante. vt est abudantia diuersorū
humorū. ppter qd medici dicunt interdū
esse somnūs infirmorū ad cognoscendū di
spositiōz interiorū infirmi. Nā qm ex ab
undantia colere somniat ignē ripas et lites et
hmoi. Et abundantia humorū melacolicū so
niat casū ex alto. psecutiōz inimicorū. su
gā et filia. Et abundantia flegme somniat
qz nauigatiōes et hmoi. Et abundantia sa
guis somniat volatū in altū et filia. q se
qdā sig ad cognoscendas firmitates pntes et
futuras pscuēdas. Recitat galienus q q
dā somniat sibi i vētre fūdi picē ardētes
et estuare i igne picē. eo q colerā adustū
nigrā et incēsa habuit i vētre. et hāc cū sur
rerit a sono emisit et libat fuit. Aliud
exēplū potest q qdā dolēs splenē cogitās
qd deberet facere somniat q minueret se
sup manū inf duos digitos. s. auricula
re et anulare. Et cū vigilaret sic fecit et co
ualuit. Aliqñ somnia habent cam volūtari
am in hoies somniante. vt cū aliqz cogitat
vigilādo sup aliq re. postea d illa som
niat. Secundo somnia eueniūt a diabolo il
ludere. Nā potest somnis hoib apparere
et illos illudere multiplex si non fuerint
cauti. vñ legit in scda collatioe abbatū
moysi de quodā q frequenter illusio a dia
bolo sibi specie boni angeli sibi apparere
in somnia. Tandē ex ei mādato pceit
se in puteū. Et de qdā alio q sibi illusio

ne se ipm circūcidit. Et de alio qd priuū
filiū more abrahe occidere voluit Jo cau
te incedendū. qd vt scribit Eccles. v. ca.
Ubi mltā somnia ibi mltē vanitates. 7
Ecclesi. xxxv. c. Multos errare fecerūt
somnia. ¶ Tercio somnia eueniūt a deo.
qd vult aliq in somnis homib⁹ reuelare.
Ubi Bene. xxv. c. vidit iacob in sonis
scalā. Et gen. xxxv. c. vidit ioseph som
niū. 7 Ben. xl. ca. vidit pharao in som
nis spicas 7 vaccas. Et Dan. ij. c. vidit
nabuchodonosor statuā. In qb⁹ visio/
nib⁹ reuelata sūt mysteria di. 7 Matth.
ij. c. Angel⁹ dñi apparuit somnis Jo
seph monens vt fugeret in egyptum. Et
eodem ca. magi admoniti fuerūt in som
nis ne redirēt ad herodē. Et Bonauen.
in legendab⁹ frācisci narrat qd post
q̄ scūs francisc⁹ vestiuir illū militem
nobilē et paupe. nocte seqnti cū se sop
ri dedisset palaciū speciosū et magnū cū
militarib⁹ armis crucis signaclo insig
nitis. is p cui⁹ amore militi egeno s̄ue
nerat dignatus sibi reuelatōe mōstrauit
Necnō visa oīa sua fore militūqz suorū
si crucis xpi vexillū constāte assumeret
s̄b asseueratōis certitudie repromissit.
¶ De sancta Lucia scribit in sua legēda
qd dū oraret an sepulch⁹ brē agarthe ob
dormiuit. 7 vidit in somnis brām Aga
rthā in medio angelorū gēmis ornatam
stantē 7 dicentē sibi. Soror mea lucia s̄
go deo deuota qd a me petis qd ipa pote
ris p̄stare p̄tinuo mihi tue. Nam 7 mari
tue fides tua s̄buenit. 7 ecce sanata est. 7
sic p̄mie ciuitas carthaniēsium s̄blimat a
xpo. ita p̄te ciuitas siracusana decorabi
tur. qd iocūdū deo in tua virginate habita
culū p̄parasti. Sic cōstantia filia cōstāri
ni vidit in somnis brām agnetē. Et mac
sancti dominici in somnis visionē habu
it de brō dominico. Et brīs siluester so
cius beati francisci anteq̄ ei⁹ seqret ver
tigia visionē in somnis habuit de draco

ne ingenti 7 immanē quē francisc⁹ fuga
ber. ¶ Apud gētiles etiā multa recitant
reuelata in somnis. Ubi Valer⁹ li. prio
rubrica de somnijs concordās cū Sueto
nio narrat qd vxo cesaris vidit i sonis
fastigiū dom⁹ labi. 7 cesarē in sinu suo
iacere multis vulnerib⁹ pforatū. qd sonij
atrocitate vehemēter exterrita eū rogare
nō destitit vt die p̄xima a curia se abstine
ret. qd die postea vigintrib⁹ vulnerib⁹
p̄fossus occubuit. anno etat⁹ sue fm sue
toniū sexio 7 qnq̄gesimo. ¶ Narrat insu
p Valerius qd Simonides poeta pere
gre vadēs cū nauis in q̄ erat applicuissz
ad litt⁹ 7 corp⁹ inhumatū iacēs vidisset
sepulture mādauit. Qui bñficio is qd se
pultus fuerat mor⁹ nocte i somnis sibi
apparuit. cūqz ne p̄xima die nauigaret
monuit. qui somno parēs in terra rma
sit. Illi s̄o qd inde decesserūt nauigantes
i ei⁹ p̄spectu pcell 7 fluctib⁹ absorpti s̄t
7 suffocati. ripe letat⁹ qd vitā suā sono
qz nauis credere maluissz. ¶ Scōa ē diuina
tio qd fit p̄ inuēta mēdacia. fuit est em̄ qd
dā posse p̄gsci fusa p̄ auguria. dū ex p̄si
deratōe motuū vl̄ vocū auiū vl̄ q̄uā
qz aialij futuros euen⁹ fortunij vel ifoz
mij p̄cognosci posse dixerūt. p qd⁹ dicit
Tho. ij. q. xcv. qd instici⁹ natural⁹ vñd
mouēt bruta ad sua s̄ oparōnes cāri p̄e
duplī. Uno mō ex ea cā corpali. cū enis
bruta nō habeāt nisi aiaz sensitias cui⁹
oēs potētie s̄t act⁹ corpaliū organoz s̄b
iaez coꝝ aia dispositoi p̄tinetū corpoz
7 p̄mordialit celestij. 7 iō nihil p̄hibz a/
liqz coꝝ oparōes eē futuroꝝ eueniū sig
inq̄tū p̄formāt dispositiōib⁹ corpoz ce
lestij 7 aeris p̄tinet⁹ ex qd⁹ pueniūt ta
les fururi euen⁹. S̄ i h̄ s̄ duo p̄siderā
da. Prim⁹ qd h̄mōi oparōes nō extēdan
tur nisi ad p̄cognoscenda illa futura
que causantur p̄r motus corporū cele
stij. Secundū est vt non extēdantur
nisi ad ea que aliquat⁹ possūt ad hui⁹

XLVII

modi aialia pñere. Consequuntur enī per
celestia corpa cognitionē qñdā naturalē
z instinctū ad ea q̄ eorū vite sunt necessa/
ria. sic sunt imutaciones q̄ fiūt p ventos z
pluuias z hñōi. Alios enī. velle ex mo/
tu vl garritu aialū p̄cogscere. vt cas⁹ for/
tuito⁹ z ac⁹ hoīz pñer ad supstitōz. Alio/
mō instincius brutorū causat a cā spūa/
li. z h̄ vel ex deo vt fuit in coruo belia pa/
scentē. z cere Jonā deglutiente. vel ex de/
mone q̄ vñt opatōib⁹ brutorū ad impli/
candū hoīes vanis opiniōib⁹. Jō Deu/
tero. xviij. dr. Nō inueniat in te q̄ obser/
uer auguria. Qd̄ autē Joseph dixit Ben.
ij. c. p̄ dispensatōrē suū q̄ nō esset filius ei/
in auguriadi scia. fm̄ Augu. locut⁹ ē io/
co nō serio. xxvj. q. ij. ca. qd̄ ait. Et forte
hoc referens ad opiniōē vulgi q̄ sic cre/
debat de eo. Talia itaqz auguria supstiti/
osa repudiāda sunt. Sic etiā gentil⁹ ce/
sar faciebat. Narrat q̄ppe de illo Johā/
nes solobriē in pollicitatione li. ij. q̄ nul/
lo augurio nullaue supstitiōe a q̄cūqz ice/
proponuit ruocari. Conigite arvt qñz afri/
cā pficiēs i egressu nauis. plaberetur.
verso itaqz in meli⁹ omine. Tene o inq̄t/
te o africa eāqz obtinuit. Idē refert Sue/
tonius z Frontin⁹ li. j. de remilitari. fu/
erūt z aliq̄ artificioso ingenio sortes com/
ponētes q̄z vsu ea q̄ ventura sūt p̄cogsci/
posse asseuerēt z cognosci qd̄ agendū sit.
Et dicunt tales sortes diuinatorie. vl ex/
capitulis q̄busdā scriptis in vna longa/
charta cū filis pendentib⁹ ad illa capitu/
la adli. atqz vl ex q̄busdā cedulis scriptis
in occulto repositis cōsiderando quā q̄s
accipiat. vel ex pietōe taxilloz fm̄ cer/
ta pñcta capitula designātia z hñōi. de
q̄bus. xxvj. q. v. ca. Sortes. ait Leo pa/
pa. Sortes quas pñes dānauerūt nil a/
liud q̄ diuatiōes z maleficia decernim⁹.
Et lz qdam dicāt illas sortes q̄b⁹ vtunt⁹
fuisse ab aplis inuenias. falsum tamen
dicūt. vt pñ. xxvj. q. j. c. j. vbi matia ista

diffuse tractat. Jō nō curo s̄monē in h̄
extendere cū tñ intendā diuinatorias sor/
tes supstitiosas execrari. ¶ Tercia ē di/
uinatio q̄ sit p̄ astrologoz iudicia. Ipi ei/
qñqz ingerūt se ad iudicandū de effectib⁹
puenientib⁹ a volūtate dei z hūani libe/
ri arbitrij dispositiōe. Et ad hoc tene/
nerūt q̄ dā moderni dñi vt nec comedere
audeant nec pānos nouos iuducere. nec
equitare aut queqz domestica negocia a/
gere vel incipe absqz vaticinio astrono/
mōz. q̄ si dixerint p̄spā euentura q̄ inci/
pe volunt illa incipiūt. si hō p̄trariū ab/
illis desistunt. O singularem stulticiam
ducere vitā cū cōfidentia planetaz. Si
hoc necessariū esset vnusqz p̄q̄ri poss⁹
de ipō optimo deo. Aditqz ab illo tam
egregie rez oīm natura. Llamat Aristo/
teles. de⁹ z natura nō deficiūt in necessari/
is. Astroz noticia regit in valde paucis.
z q̄ cā pñent nō sunt vt in plib⁹ in illa
p̄fecti. Sz sint sicut p̄tolome⁹ vl. Habi/
ambragel aut albumasar. dicāt mihi si
hūana vita regulāda est fm̄ cursū astro/
rū. Quid faciet populi. qd̄ artifices. qd̄
agricole. qd̄ mercatores. qd̄ clerici. qd̄ re/
ligiosi. Quid in liberalib⁹ artib⁹ z theo/
logia ac iure canonico z ciuili tot erudi/
tissimi hoīes q̄ cōiunctiōem planetaz iū/
rāt. q̄ signa adhuc zodiaci nesciūt. Nun/
qd̄ in tenebris erūt oīa illoz opa. Nun/
qd̄ astrologoz studia seetari debēt. O p̄/
uiciōsū errorē. p̄tra quē Paul⁹ ad Eol.
ca. ait. Omē qd̄cūqz facitis in vñ o/
aut in ope in noīe dñi nostri iesu xpi faci/
te. Ad xpm itaqz aspiciēdū ē nō ad astra.
ad ipm̄ recurrendū vt dies z act⁹ n̄fos i/
sua pace disponat nō ad astrologos. Ip/
sius deniqz implorādū auxiliū vt libere/
mur a piculis iminentib⁹. De⁹ ip̄e vitāz
n̄faz gubernat q̄ occidere pōt z viuifica/
rē. Ip̄e vñqz nō fecit speras celoz z stel/
las vt homini dñarent. ita vt hoīes in
oib⁹ suis morib⁹ z opib⁹ illaz cōsiderā

rent influxus. sed vt hoim visibus defui-
rent. Ut enim inq̃t Tho. p̃ma pte. q. lxx.
Mysteriū luminariū celi explicat. Be-
neficio. p. ca. p̃tria q̃ d̃cernūt hoīs vtilita-
te. Primo em̃ puenit vtilitas ex ip̃is q̃
tū ad visum. q̃ est directiū i opib⁹. q̃z ni-
hil videt nisi in lumine. vt d̃r in. ij. d̃ aīa
Et sic p̃ visum discernit vna res ab alia
Et q̃tū ad h̃ dixit d̃s. fiant luminaria ce-
li vt luceāt in firmamēto ⁊ illuminēt ter-
rā. Et si argueret q̃ nihil sit ppter viliū
se. q̃z finis est nobilitas his q̃ sunt ad finē
Sed luminaria celi s̃ nobiliora q̃ fra-
g̃ nō sunt facta vt illuminēt terrā. Rñ
det Tho. q̃ i illuminatōe terre intelligit
vtilitas hoīs terrā ip̃am inhabitāti qui
finaīam p̃fert corporib⁹ luminariū. Ni-
hil tñ phibet dici q̃ dignior creatura fa-
cta est ppter inferiorē. non fm̃ q̃ in se cō-
siderat. sed fm̃ q̃ ordinat ad integritatē
vniuersi. Secūdo puenit vtilitas homi-
ex ip̃is luminariis q̃tū ad vicissitudines
temporū q̃b⁹ et fastidiū tollit ⁊ valitudo
p̃seruat ⁊ necessaria victui oriunt. q̃ nō
essent si semp̃ esset aut estas aut hiems.
Et q̃tū ad hoc dixit deus. ⁊ sunt in t̃pa et
dies et annos. Tercio puenit vtilitas
q̃tū ad opportunitatē negociorū ⁊ op̃ez
in q̃tū ex luminariis celi accipit signifi-
catio pluuiosi t̃pis vel sereni q̃ sūt apra
diuersis negociis. Et fm̃ hoc d̃c. ⁊ sunt
in signa. s. corporaliū trāsmutationū. non
autē eorū q̃ dependent ex libero arbitrio.
Et l̃z sunt cā h̃mōi trāsmutationū tñ di-
cunt hic signa vt occasio idolatrie tolla-
tur ab eis q̃ indifferēter oīa vt p̃dicū est
astroz virtuti ⁊ dispositōi ascribūt. Et
go iudicent astrologi de naturalib⁹ effe-
ctib⁹ a cā naturali puenientib⁹. de eclip-
si solis ⁊ lune. de imbrib⁹ siccitatib⁹ ven-
tis ⁊ silibus. Illa h̃o futura q̃ vel a dei l̃
ab hoīs volūtate depēdent relinq̃nt ipsi
deo q̃ cuncta gubnat. ⁊ cui⁹ iudicio iusto-
ciā in p̃senti seculo bona vel mala p̃spe-

ra ⁊ aduersa hoīb⁹ accidūt. D̃c em̃ sa-
piens Eccli. xj. c. Bona ⁊ mala. vita et
mors. paup̃ras ⁊ honestas a d̃ño deo s̃c.
Uidi ego dieb⁹ meis iudicia multa astro-
logorū in quib⁹ ip̃i mortē magnorū viroz
determinabāt. ⁊ tñ aliter euenit vt i plu-
ribus. l̃z q̃nq̃ aliq̃s mortu⁹ fuerit quia
mortu⁹ erat sic ⁊ omēs moriemur. De
p̃isto q̃to pontifice marino. multa pre-
nūciata sunt ab astrologis falsa etiam a
p̃mo anno sue scripsit coronatōis Qui
dā h̃o in astroz p̃tia nō mediocrit̃ eru-
ditus q̃ntus iā elapsus ē ann⁹ q̃ mihi se-
cū familiariter p̃fabulāti affirmatiue re-
ferebat anno illo pontifices ip̃z morituz.
Quid secūtu est experientia docet. Sicut
igit̃ astrologi in terminis nature ⁊ p̃ncipi-
bus suadeāt vt ad deū conditorē stellarū
sp̃ recurrāt. Quia vt d̃c sapiēs Eccli.
ij. c. Respicite filiū natōis hoim. q̃ null⁹
sp̃auit in deo ⁊ p̃fusus est. Si q̃s vero
obijceret q̃ astrologi m̃tra vera p̃dicunt
q̃ aliorū cōem cognitōez excedūt. Rñdet
Aug. li. v. de ci. dei. c. vij. dicens. Nō im-
merito credit cū astrologi mirabiliter mul-
ta vera rñdent occulto instinctu fieri spi-
rituū malignorū quorū cura ē falsas ⁊ no-
rias opinioēs de astralib⁹ factis infere-
re humanis mentib⁹ atq̃ firmare nō ho-
rostopi inspecti et notari aliq̃ arte que
nulla est. Nec mirari q̃ sp̃ia debz q̃ de-
mones futura cōtingentia aliq̃ p̃dicere
faciāt vel astrologis vel maleficis ⁊ d̃ i
uinis. q̃m vt ait Bonauē. in. ij. di. vij. q̃
uis demones nō possint p̃ seip̃os futura
cōtingentia scire ec̃trudinalit̃. tñ frequē-
ter vera p̃dicūt. q̃z euentuz futurorū aliq̃
mō p̃seunt. Et h̃ est q̃drupliat fm̃ Au-
gustinum supra Genesim ad litteram.
Aut enim sensus vel ingenij acrimonia
Aut multa experientia Aut dolosa cau-
tela. Aut aliena doctrina. Sensus vel
ingenij acrimonia. vt q̃n videt diligētē
⁊ p̃siderāt ad q̃d inclinet affectio p̃ra. vt

XLVIII

q̄ sint inducētia vel retrahētia. Expien-
tia tēporis q̄ ex talib⁹ viderūt accideret a-
lia. Dolosa cautela q̄n pponūt aliqd fa-
cere ⁊ p̄dicunt q̄si aliqd sint facturi. Ali-
ena doctrina q̄n iusto dei iudicio p̄mittūt
ad discedere ab angelis. Quare ip̄i demōes
futura cōtingētia p̄nt p̄sumere. p̄babilit̄
nō tamē certitudinalit̄ scire. Sic vt pu-
ro representare p̄nt absentia ⁊ distantia q̄
ip̄i ab alijs spiritib⁹ velocissime discun-
rentib⁹ sciunt. ita vt q̄s diabolico miste-
rio q̄m remoris fuit mēte agnoscat. Si-
cut factū fuisse recitat Aulusgellius. xiiij.
li. noctū accitaz. Inq̄r em̄. Quo Cayus
cesar ⁊ Bneus pompej⁹ die ciuile bellū
signis collatis in thessalia cōfixerūt res
accidit parauij in trāspadana italia me-
moranda digna. Cornelij⁹ q̄dā sacerdos ex
loco nobil⁹ ⁊ sacerdotij religiōib⁹ vene-
rand⁹ ⁊ castitate vite sc̄tis repente mo-
ta mente aspiciere se p̄cul dixit pugnam
acerrimā pugnari. At deinde alios cede-
re alios vrgere. cedē fugā relā volātia. i
stauratōes pugne. imp̄ssione gemitus p
vulnera. p̄inde vt se ip̄e in p̄lio versaret
corā videre sese vociferat⁹ ē. At postea
sbito exclamauit cesarē vicisse. At come-
lij⁹ sacerdotis ariolatio leuis tū q̄dez vi-
sa ē ⁊ vecors magnemor admiratōi fuit
q̄ nō modo pugne q̄ in thessalia pugna-
ta est neq̄ p̄lij⁹ exitus q̄ erat p̄dic⁹ idem
fuit. Sed oēs quoq̄ pugnādi reciproce
vices ⁊ ip̄a exercitiū duoz offitatio va-
ticinans motu atq̄ verbis representata ē
Hec Aulusgellius. Non igit demonum
sunt q̄rēda ⁊ silia siue vt p̄cognoscāt fu-
tura siue vt sciant distantia. Deo ista sūt
relinq̄nda. ⁊ ab ip̄o semp vt p̄dicū est in-
cūctis exercitijs ⁊ actib⁹ auxiliū expectēdū
Ex sup̄stitiosa est obfuantia carmi-
nū ⁊ portatōis breuiū atq̄ tempoz.

Capitulu secundū

Et cūda sup̄boz sup̄stitio dī obf-
uatōis. Sūt q̄dem aliq̄ sup̄stiti-

ose obfuantie q̄ ab h̄c cōde sunt ⁊ amonē-
de ne i illis fiat iniuria ⁊ irreuerētia altis-
simo deo. p̄nt autē he diuidi in tres prin-
cipales.

Prima dicit incantationis.

Secūda breuiū portationis.

Tercia temporis determinatōis

Prima obfuantia dī incantatōis. si-
unt enī a plerisq̄ incantatiōes ⁊ carmina
ad sanādas ifirmitates ⁊ vulnera. Pro-
q̄bus dicit sc̄tis Lho. ij. ij. q. xvi. Q̄ i
his q̄ sunt ad aliq̄s effectus inducēdos
p̄siderādū est si illa habēt vel putāt ha-
bere virtutē naturalē ad pducendū tales
effectus. Et tūc nō erit sup̄stitiosū nec il-
licitū vti talib⁹ causis. Puta si q̄s tene-
at sup̄ se iaspide p̄ restrictiōe sanguis et
silia. Si autē nō videat q̄ illa possint na-
turaliter illos effect⁹ causare s̄p adiun-
tōem aliq̄z caractez vel nōim ignoratū
vel alicui⁹ vane obfuantie expectat. ille
effect⁹ erit sup̄stitiosū ⁊ illicitū. Un̄ Au-
gust. xvi. q. ij. c. Illud ait. Ad gen⁹ sup̄-
stitiōis p̄ueniūt oīa remedia q̄ medicorū
disciplina cōdenat siue in incantatōib⁹ si-
ue in q̄buscūq̄ scripturis q̄s caracteres
vocāt. Et l̄ xp̄ianē hoies multos effe-
ctus in h̄mōi obfuantijs tū nō licet. his
vri. quia opere demonum sunt. vt dicit
August. xvi. q. v. c. Nec mirū. Collige-
re tū herbā cum simbolo vel orōe dñica
ex deuorōe siue alia sup̄stitiōe et ea vri nō
reprobāt s̄m Raymūdū. Dicit etiā Cili-
elmus de incarninatōib⁹. q̄ si nil sup̄-
stitiosum dicit vel faciūt. sed tū vtunt̄
licitis precibus et adiuratōibus sicut p
passiōē ⁊ crucē c̄risti et h̄mōi non cre-
dit q̄ peccent mortaliter. nisi fecerint h̄
post phibitionem ecclesie illis factam.
Et nihilominus prohibēdi sunt viri ⁊
mulieres a talibus. quia multa inutilia
solent misceri ⁊ sup̄stitiosa. Sicut ego
ista q̄nq̄ p̄quirens ⁊ incantatrices aduo-
cans charitatiue mltas fatuitates iuēni

Quedā vetula fulginei succurrebat h
mō mīerib⁹ q̄b⁹ lac p filijs ablactādis
deficiebat. In ortu solis illas vsus solē
iubebat hec vba dicere. Dio te salue sani
cro arboze quale dā alto mōte venite. al
mio pecto lacte adducite quāto basta n̄
quāto poteri. Quedā alia ruderrī inci
piebat suū carmen. Al nome sia de chri
sto e de sancto Damiano e de san bene
dicto che fo medico de christo rē. Alij in
cantāt p̄cussos ferro ⁊ dicūt. Tre boni
fratī andauan per la via trouaro christo
con sēcā maria. ⁊ seq̄tur postea nescio q̄
vba falsa ⁊ ridiculosa. Sūt v̄silia carmi
na plena stulticijs imo falsitātib⁹ q̄bus
maior addibet fides q̄ oratōi dñice. nā
incātarōres ⁊ incātrātrices lz p̄mitrāt p̄
noster cū aue maria. q̄ venena nō danf
nisi melle circūlita. tñ tenēt ⁊ opināt q̄
virtus sanitarē iuducēs sit i illis carmi
bus stultis. Quedā vetula incātrātrix oc
currebat infirmitātib⁹ aialū. brutorum
equoz. s. asinoz ⁊ similiū. q̄ post p̄ n̄
⁊ aue maria dicebat in aure aialis secre
te. Si sani sani si nō te mangiano li ca
ni. Quedā alie incātarōres fiūt ad no
cūcētū hoīm ⁊ q̄ aliq̄s paulatim consu
mat. ⁊ q̄ quis nō possit cognoscere v̄o
rē ⁊ silia q̄ dicūt maleficia. Et dicit Aug.
xxvj. q. v. c. nec miz. q̄ turbāt mētes ho
minū min⁹ cōfidentū in deo. Secūda
obfuantia dī breuiū portatōis. De q̄bus
dicit Tho. vbi sup. q̄ circa h̄mōi breuia
cauendū ē ne regiat in eis aliqd sup̄stiri
osū. P̄rio vt nō sit ibi aliqd p̄tines ad i
uocationē demonū. Secūdo vt nō p̄tineāt
noīa ignota. Tercio q̄ nō p̄tineāt aliqd
falsum. q̄ sic ei⁹ effect⁹ nō possz expecta
ri a deo q̄ nō est testis falsitatis. Quarto
cauendū ne cū v̄bis sacris p̄tineant aliq̄
vana. puta caracteres septi ⁊ h̄mōi siḡ p̄
ter signū crucis. Quinto vt spes non po
nat in modo scribendi v̄l ligādi. puta q̄
scribat in carta virginea vel in ortu solis

vel dū legit euaḡeliū. vel q̄ liget cū tot
filijs. v̄l appendat p̄ virginē. v̄l q̄ null⁹
debeat videre. q̄ oīa sup̄stitiosa sūt. xxvj
q. v. c. Nō licet. Dicit enā Uilielmus q̄
illa breuia in q̄b⁹ dī. q̄ si q̄s ea portau
rit nō mouet i igne aut i aq̄ rē. nō s̄t por
tāda. Nā vt dicit Bre. xxvj. q. v. c. Si q̄s
ariolos aut incātarōres obfauuerit aut
filarcrijs vsus fuerit anathema. sic fila
terie dicūt cedule ⁊ breuia. Desliquis
aut sc̄toz dicit Tho. q̄ si ex deuotōe por
tent ⁊ cū reuerētia sine aliq̄ sup̄stirōe lici
tū ē. In h̄mōi itaq̄ breuib⁹ sup̄stitio oīs
vitāda ē ⁊ potissimū q̄ i illis vt in plib⁹
multa mendacia p̄tinent ⁊ vana. Audi
ui ego q̄ dā fratres ordīs mei narrantis
q̄ qdā fr̄at Vincenti⁹ soci⁹ sc̄i Bernar
dini dū audissz cōfessionē cuiusdā q̄ bre
ue v̄nū sup̄ se deferebat periuit ab eo qd
in illo p̄tinebat. Lūq̄ ille dixissz se nesci
re sed p̄cio emissicillō a qdā a q̄ instructi
onē habuit ne breue illud aut t̄pe legeret
aut a q̄cūq̄ alio inspici sineret. Ip̄e fr̄at
vincenti⁹ vit obtinuit vt ip̄m videret.
Ap̄tiaz cedula inuenit ibi scripta hec v
ba. Dogliate el capo ch̄i doler ti sole dog
liate ad ti e achi bē ti vole dogliate li ochi
e dogliati li dēti. dogliate el corpo insi e
me con lo ventre. v̄anne almarē e fare i
cantare che cento milia di auoli te possa
no portare. Tercia obseruātia dī t̄pis
dētmiatōis q̄ obfuant determinati dies cē
determinata t̄pa. Nō si fiat ex cā natura
li sic faciūt medicī in dādo medicinas. ⁊
incisores arboz ⁊ nauigantes ⁊ h̄mōi v̄ti
q̄ bene est. Inq̄t enī Ouidi⁹ li. i. de r̄me
dio amoris. T̄pib⁹ medicina valz data
t̄pe p̄sunt. Et data nō apto t̄pe v̄ina nō
cent. Si h̄o t̄ps obfuet nō ex aliq̄ causa
corpali naturali sed falsa opinōe. vt cū
q̄s putat aliq̄s dies fortunatos. ⁊ aliq̄s
infortunatos sup̄stitiosus ē ⁊ friuolum.
Ut si q̄s vitur herbis collectis i mane
ascensionis. v̄l balnear se i nocte sancti

Johis baptiste. vel in Kalendis nō vult
aliquid dare et sicut q̄ oīa vana sūt. Unde
aug. xvij. q. vii. c. Nō obseruent. Non
obseruent dies q̄ dicunt egyptiaci aut
Kalendas ianuarij. in q̄bus cātilene q̄/
dā et cōmēssantes et ad inuicē dona donā
tur. Et ap̄lus ad Galathas. iij. c. Dies
obseruatis et menses et annos. timēo ne
forte sine cā laboraueri in vobis. Nō ē
in historia scolastica dic. q̄ dies egyptia
ci dicunt. q̄ in his passa egyptus. Ob
q̄ voluit marer ecclia illos in kalenda
rio poni. vt diuina miracula nobis crē/
plo sint. Mathematici hō dicūt q̄ peri
tissimi egyptioz astrologi quasdā stel
larōes nociuas hūanis acib⁹ in singul
mensibus apprehenderūt. quarū stellatō
nū pūcta vulg⁹ p̄pter impitiā vitare nō
poterat. Quapropter cautū ē vt tota di
es obseruet̄ p̄pter horā illi abominabilis
lucis idest diei. Et h̄ obseruari phibitū ē.
Q multi sūt diabolo p̄federati nīsa
ab eis in imaginib⁹ q̄rentes vel illos re
stringentes et nonnulli expresse profute/
tes.

Ercia supstitutio d̄ p̄federatiōis
Sūt etiā hodierna die viri et mu
lieres diabolo quadā familiarita
te p̄federati. Nō quidē fieri pōt tripl̄.
¶ Primo p̄ imaginū formatiōē.
¶ Secōdo p̄ diaboli inclusiōē.
¶ Tercio p̄ expressaz p̄fessionē
¶ Primo p̄ imaginū formatiōē. vñ ei
inquit Jobes solobuenis in polierato/
ne li. ij. Ad tantā quidē puenerūt ifamā
vt ex diuersis stellarū positiōib⁹ dicāt
imaginē ab homie posse formari q̄ si p̄/
ternalla spm et quadā rōne p̄positiōis
in constellatiōe seruata formet̄ stellaz
nutu recipiet spm vite. Et osulenab⁹ oc
culte veritatis manifestabit archana. s. 3
Tho. vii. s. dic. q̄ tales imagines habēt
effctū nō a corpibus celestib⁹ sed a dya
bolo. ¶ Secōdo aliq̄ diabolo p̄federant̄ p̄

ill⁹ inclusiōē dū illū inclusū et restrictū
detinent in ampullis et q̄busdā artib⁹ ab
eo nīsa suscipiūt. Sed mirant̄ qdā quō
diabol⁹ vel detineri vel includi possit cū
sit spūs admirabilis p̄tunis fm naturaz
cui materia corpalis obedit ad mortū lo/
calē et angelis sanctis. vt aug. de cet
li. iij. de trinitate. Ad qd̄ rīdem⁹ q̄ demo
nes p̄strigi sic p̄nt et detineri ungiō et po
testate p̄ncipū tenebrarū. Nā vt etiā scri
ptū in tractatu de timore iudicior̄ dei. In
ter demones est plano. qd̄ p̄bat p̄ glo. su
per. xv. c. pe. ad corinth. q̄ dicit. Quādiu
mūdus durat angeli angelis. hoīes hoī.
bus. demones demonib⁹ p̄sunt. Et vt in/
quit Tho. i. p̄c. q. cx. Demonū qdāz na
turali ordine sub alijs p̄stituunt. vñ ē
actiōes eoz sunt s̄b actiōib⁹ supior̄. Et h̄
est qd̄ rōne p̄larōis facit. vt. s. actio subdi
ti subdat̄ actiōe p̄lari. Prelatio hō demo
nū nō fundat sup eoz iusticia. sed sup ius
titia dei cūta ordinātis. Et p̄cordia qua
quidā impant. quidā obediūt. nō ex am
icitia quā inter se hēant. sed ex cōi nequī
cia qua homies odiūt et dei iusticie repu
gnāt. Sic etiā p̄pū est hoīm ipiorū vt
eis se s̄biciāt ad p̄pū nequiciā excōndā
quos potiores virib⁹ et malicia vidēt. et
q̄ supiorib⁹ inferiores s̄bdant̄ nō ē ad bo
num supior̄ sed magis ad malū eoz. q̄a
cū mala facere maxime ad miserā p̄ne
at p̄esse in malis est cō magis miserū. h̄c
Tho. Inclusio igit̄ demonis vel detētiō vt
q̄liscūq̄ restrictio fit. diabolica fraude vt
sic hoīes cū diabolis p̄uersando se p̄nt
atēo. et ad malū aliq̄ p̄perranduz indu
cant̄. ¶ Tercio aliq̄ diabolo p̄federātur
p̄ exp̄ssam p̄fessionē. sicut fecit ille iuuenis
de q̄ fit n. ē. io in legēda sancti Basilij. Et
vt noua recites que ego vidi et audiui di
cā. In ciuitate Tilbenge vltra ianuā ver
sus massiliā me p̄nte vetula vna torq̄ri
fuit iusta. que longo temporis spacio nō
lo videbat̄ dolore terreri. Suspensa q̄p/
B

De in ecclio brachijs post terga vel manibus colligatis intrepida quasi deridebat tormenta. Facta autem aspersione aque benedixit super eam. et stola benedicta imposita collo eius vir ad duos digitos elevata super eam clamare cepit. ben ben sustine te deponite me in terram et dicam veritatem quibus interrogabitis. Tunc vicarius episcopi interrogavit eam. habes ne tu cum dyabolo maledictio commercium. Que respondit. Virique habeo et ipse mecum erat paulo ante. cuius auxilio tormenta vestra non me lederebant. At ubi res iste sacre delate sunt mor me relicta discessit. Interrogavit rursus eam quomodo sibi diabolum familiarem fecisset. At illa. Dum ego in iuventute mea nupsissem iuveni in domo viri mei fratrem eius sacerdotem mihi molestum satis habui et in omnibus semper contrarium. Quadam vero die dum habis et clamoribus eius remansissem afflicta in domo et sola confisteretur ducta desperatione clamare cepi. O diabole veni ad me et fer auxilium tuum. O diabole ubi es. Intus hec verba afflicta ibi in specie iuvenis cum cornu tibi in fronte. Dixitque mihi quid vis aut quid queris. Ego vero ut mihi succurras respondit. Ille vero subdidit. mitam ad re vetulam vestram. si quod illa suaserit facies bene tibi erit et his dictis evanuit. Inde ad modicum superuenit vetula illa que cruce in terram signata fuerat ut super illam poneretur dextrum pedem. Duo facto. dicat inquit. Ego ex hac hora abrenuncio iesu christo et sanctis eius. renuncio. parti paradisi quam mihi in baptismo pollicitus fuerat corpusque et animam sub diaboli potestate repono. Nec cum dixissem. diabolus ille qui mihi primo apparuerat affuit. Confortavit me et mecum concubuit ex parte posteriore in vase tibi debito. Requiritque permissionem meam ut hebdomada qualibet aliquem virum aut mulierem offenderem. fecitque mihi dare pulveres contritos ex cordibus et testiculis infantum cum quibus habere tangere quoscunque possem.

Letigunt multos et perierunt. Sepe ad ludum nocturno tempore accessi. in quo consuevit multitudo maxima demonum et hominum impie puerum et pro maiore parte mulierum concubire. Tentavi nocere illi sacerdoti nec potui. quia diuinum exolvebat officium. Multis annis cum diabolo conversata sum et peccatum istud nunquam volui confiteri. Nec dum audissem ego qui aderam exhorui facinus. altera ex parte letatus sum audire tam stupenda se creta. fide nostram certificaria. Post illas adducta fuit quedam puella que professsa est ibi publice quod a propria matre seducta eadem quam vetula fecerat professionem. Utrum autem ad ludum nocturno tempore realiter accessisset aut a diabolo deludebantur. nescio quid dicam. Nam fatebantur ille vere et realiter illis spectaculis affuisse. Sed augustinus videt omnia ista imputare diabolice illusioni. Multa sunt igitur quod diabolus facit. ut se ducat animas et se in superstitionibus faciat venerari. fugiamus cum adoremus semper hominem sanctissimum dominum nostrum iesum christum. quod laudabile est et gloriosum per infinita secula seculorum. Amen.

Feria secunda tertie hebdomade de superbia infidelium idolatrarum. Nabumethanorum et iudeorum qui omnes moriuntur eterna morte.

Sermo. xvj.

In peccato vestro moriemini. Verba sunt re demptoris nostri Iohannis. vii. ca. et in euangelio hodierno. Induraverunt cor suum iudei. propter superbiam eorum. et noluerunt in christum credere. Quinimo persecuti sunt illum in impetu furoris sui et nunquam quieverunt quousque crucis patibulo affixum occiderent. Idcirco venit ira dei contra populum illum et tempore Iulii passus est fames cedens vulnera et civitatis destructionem. propter illa regalia mala omnes iudei et quilibet alii infideles moriuntur morte gehene. Hoc iesus christus comminatus est ipsis cuiusque verba respice.

deit luce vitatis. Ideo in pñti sermo
ne ð supbia infidelium dicemus qđ diuina
iusticia punit eterna morte. Distingue
mus autē triplicē infidelitātē.

¶ Prima est idolatriā.

¶ Secūda mahumetanorū.

¶ Tercia iudeorū.

¶ Quidolatre a deo reprobatū sūt. pñt
illoz supbia. et ð origie ac dilatatōe ido
latrie. et de grauitate illius peccati.

Capitulum primū.

¶ Roma est infidelitas idolatriarū
pñti pñte eoz supbia a deo repro
batū sunt qui diuinū honorē crea
turis exhibere nō erubuerūt. Ut em̄ inq̄t
2ho. ij. q. q. xxiij. Idolatria est cū cultus
diuinus exhibet creature representare p ali
quā sensibile formā seu figurā q̄ dī ydo
lū. Ad qđ plenius intelligendū p̄sidere
mus de idolatria tria

¶ Primo originationē.

¶ Secūda grauationem.

¶ Tercio dilatacionē.

¶ Primo considerem de idolatria ori
ginationē. vnde. s. orū habuit hec vene
nosa pestis. Et vt refert 2ho. vbi supra
triplex illius pñciei inuenit origo.

¶ Prima fuit dei inēōsideratio.

¶ Secūda hoīm extumatio.

¶ Tercia affectus inordinatio.

¶ Prima idolatrie origo fuit dei inēōsi
deratio. Nā hoies illoz tpm cōsideran
tes magnitudinē creaturarū nō ascende
bāt ad cōsiderationē creatōis illarū sed
ip̄is creaturis diuinū honorē dederunt.
Cū Eusebius pāpbi li. j. de euāgelica
preparatiōe ait. Egyptios ferūt pños
oīm cū in celū oculos sustulissent motū
oī dīnē q̄ tūtatē celestīū corporū admira
tos solē ac lunā deos putasse. Et Lactā
tius li. ij. inquit. pñti itoyce discipline in
ca. sū r opinōe s̄tati vt oīa celestia cor
pora in deo nūero habenda ēē censcant
Quos nū ip̄e nō ab re cecos vocat deliros

et inepros. qm̄ vt scribit ad rom. j. c. In
uisibilia dei a creatura mūdi p ea q̄ facta
sunt intellecta p̄spiciunt sempiterna qđ
scus eius et diuinitas. Et Sapien. xxiij
ca. A magnitudine sp̄ci et creature pore
rit creator horū cognosci. Vnc ego illa
sanctissima Katherina redargues Ma
xentū impatorē dicebat. Quare p̄grega
sti incassū hanc multitudinē ad colendā
stulticiā idolorū. Miraris templū h̄ ma
nu artificū opatū. miraris ornāmēta. scio
sa q̄ velut puluis ante faciē venti erunt.
Mirare poti⁹ celū et terrā et mare et om
nia q̄ in eis sūt. Mirare ornāmēta celo
rū solē videlicet lunā et stellas. Mirare
famulatū eoz qualiter a mūdi initio vs
q̄ ad finē die et nocte currunt ad occiden
tē et redeūt ad orientē et nūq̄ fatigant. Et
cū hec aniaduertis interrogare discē qđ
sūt eoz parratores. Cū autē illū ipso donāte
intellegeris nec illi simile inuenire value
ris. ip̄m adora. ip̄m glorifica. Ip̄e enim
est deus deoz et dominus dominantium
Non sic fecerūt idolatre illi sed vt dicit
Paulus ad romanos. j. cap. Miraue
runt gloriā incorruptibilis dei in simili
tudinē magis corruptibilis hominis
et serpentis quia ad tantam cecitatem de
uenerunt q̄ babylonij adorauerunt dra
conem pro deo. et egyptij bouē et hircum.
vt dicit Nicolaus de lira super isto cap.
¶ Secūda idolatrie origo fuit hominū
extumatio. Nam extumantes homines il
li pstantiā et excellentiā alioz. illos pu
tauerūt deos q̄bus mortuis diuinos dei
derūt honores. De hoc ita scripsit Lige
in li. de natura deoz. Suscepit autē vita
hoīm p̄suerudoq̄ cōis. vt bñficijs excel
lēs viros in celū fama ac volūate tol
lerēt. Hic Pastor. Hic pollux. hic Escu
lapius. hinc Hercules. hic lib. hec ille. q̄
sba ponit a lacratio li. j. diui. institutō
nū. Qui sequit cōmētoans qualiter eo
lucrunt egyptij isidem. Mauri tubam.

Macedones cabiri. Peni vianū. Latini faunū. Sabini pancerū. Romani qui-
rinū. Archemēses minervā. Samij iuno-
nem. Pasij venerē. Lennij vulcanum.
Narij liberū. Delphici apollinē. Et seq-
tur post Lactārius illos quos impij et i-
sipientes tanq̃ deos et nūcupāt et adorāt
nemo est tā incōsiderat⁹. q̃ nō intelligat
fuisse mortales. Quōd aliq̃s inquit dū
crediti sūt. Nūmz qz reges marini ac po-
tentissimi fuerūt ob merita suaz virtutuz
aut munerū aut artū regetarū cū cari fu-
issent his quib⁹ iperitauerāt in mēoriaz
sunt psecrati. Q̃ si q̃s dubicaret res co-
rū gesta et facta cōsideret. q̃ vniuersa taz
poete q̃ historici veteres pdiderūt. Nec
ille Aug. vō li. iij. de ciui. dei. c. xv. Nar-
rat de Romulo qualiter fabulosa adulatō
phibet illū in celo receptuz. Scriptores
em̃ quidā rerū hūanaz aut illū ppter fe-
rocitate a senatu disceptū subor natūqz
nescio quē iulij. pculū qui em̃ sibi appa-
ruisse diceret atqz p se populo mādasse
romano vt inter numia coleret eoqz mō
populū q̃ ptra senatū intumescere cepat
repissum atqz sedatū. Acciderat. em̃ ex so-
lis defectio quā certa rōne sui cursus effe-
ctū iperita nesciēs multitudo meritis ro-
muli tribuebat. Quasi vō si luce ille sol
fuisset. magis iō credi deberet occisus ip-
sumqz scel⁹ auctore etiā diurni lumis
indicatū. Sic re vā factū est cū dñs cru-
cifixus est crudelitate ac ipierate iudeoz
Quā solis obscurationē nō ex canōico
sydr ū cursu satis oñdit q̃ tūc pascha e-
rat iudeoz. Nā plena luna pasche solen-
nitas agit. Regularis aut solis defectio
nō nisi lune fine ptingit. Satis et Cicer-
libris de republica illā inf deos romuli
receptionē putatā magis significat eē q̃
factā. Idē dicit Cicero in inuectiuis. Et
in dialogo ad pontensiu romulū asserit i-
teremptū. Tertia origo ydolatrie fuit
affect⁹ irordiano. vt em̃ dicit Sap. xij. c.

Acerbo luctu dolēs p̃ cito rapti filij fec-
tū imaginē et illū q̃ tāq̃ hō mortu⁹ fuerat tā-
q̃ deū colere cepit. Et licet in quadā cro-
nica legerim q̃ nembroth qui edificauit
turrīm babel post cōfusionē linguarū trā-
siens ad p̃las docuit illos colere ignem.
In quo ad statuarū cultū quidā dicunt
q̃ Ninus fuerit p̃mus inuentor. Hic f̃z
Iustinū fuit filius beli assyrioz regis. q̃
belus dū rex erat babylonis intrauit assi-
riam sed parū obtrinit in ea. Quo mor-
tuo Ninus illā totā occupauit regnauit
qz annis q̃nquaginta duob⁹. et vt refert
Aug. li. xvj. de ciuita. dei. c. xvij. bel⁹ re-
uerat ānis sexaginta q̃nqz. Et q̃ Ninus
hēbat in regno qdraginta tres ānos nar-
est abraā. s. post diluuiū exact⁹ ānis mil-
le sepraginta duob⁹. vt ponit Augu. li.
p̃fato. c. r. Anno vō añ cōditā romā mil-
lesimo ducentesimo. Mortuo itaqz be-
lo ninus in solariū dolor⁹ fieri fecit ima-
ginē parī cui tantā exhibebat reuerentiā
vt p̃inde hoīes regiōis illi diuinos da-
rent honores. Luus exēplo aliq̃ ceperūt
caris suis mortuis imagies dedicare. qd̃
cernēres demones ceperūt in imaginib⁹
illis dare r̃sa. Inde postea quidā p ar-
tē quadā nefariā fabricabāt imagines. q̃
virtute demonū hēbāt aliq̃s effect⁹. s. dare
r̃sa et remedia sanitatū. ppter qd̃ puta-
bāt hoīes aliqd̃ deitatē eē in ipis. et hec fu-
it opinio hermetis themegisti vt ponit
Aug. viij. de ciui. dei. De imaginib⁹ vero
xpi et b̃e ṽginis ac sanctorū suo loco dice-
mus. Scdō p̃siderem⁹ de idolatria di-
lationē vsqz ad p̃dicatōz d̃aploz adeo
hec p̃ncipes inuoluit q̃ pene oēs nationes
inuoluit excepta vna gēre populi hebre-
orū vt scribit Aug. li. v. de ciui. dei. c. xij.
Et om̃issis alijs romāos inspiciam⁹. q̃
tot sumptuosa rēpla dñs suis fabricauit
rūt. vt citā eoz reliquie in ruinis p̃tinue
videri possint. Quid plura vt Leo pa-
pa scribit in quodā s̃mone. Cū roma oīa

bus pene gēib⁹ dñaret oīm seruiebat er
rorib⁹. Et ad tantā infamā deueniūt
singulis quib⁹q; rebus singulos ppoe
rent eos vt Aug. refert li. v. de ciuit. dei.
c. xxi. Et vidē aut li. viij. c. viij. Solebant
deā voluptā a voluptate appellatā. deā
libertinā cui nomē ē a libidine. deū vagi
tanū qui infantiā vagantib⁹ presidet. deā cu
minā. q. cunas corū adinuitat. deā Rusti
nā q. pēst ruri. Deā collatinā. q. est domia
collui. Deā vallomā q. dicebat dea valli
um. Et in. c. xij. nomiat Dianā deā silua
rū. Ererē deā fru mentoz. Nineruā de
am ingenoz. Lucinā deā puriētū. Nu
merā que doceat numerare. Propterea
li. ij. de ciuit. dei. c. xxiij. sic exclamat. O i
doles romana laudabilis. O pgenes re
guloz sculoz scipionū fabicioz. Et i
fra. Noli deos falsos fallacez requere
Abice poti⁹ atq; cēne in verā emicās
libertatē. Nō sūt dī. maligni sūt spīrit⁹
qbus eterna tua felicitas pena est. Non
tā uno troianis a qbus carnalē originez
ductis arces videt inuidisse romanas. q
isti demones q̄s adhuc deos putas. omī
generi hoīm sedes inuiderē sempiternas.
hic ille. post p̄dicationē ap̄loz gēres per
illos edoce ritus idolatrie reliq̄rūt. ita
vr̄ hec labes tā p̄ illos q̄ alios ministros
xp̄i sequentes penit⁹ sūt deleta. Et in vr̄be
maxima euāgelii xp̄i resplenduit vbi vs
q̄ in p̄ns rps deus colit⁹ dei ⁊ p̄gimis fili
us. Lerno cōsiderem⁹ idolatrie grauā
tionē. Est quidē peccatū grauissimū. vt
inquit Tho. vbi. s. Itā glo. sup. xv. c. le
uitici. vbi tractat de immudicia mulieris
parientis fluxū sanguinis dic. Nē peccm
est immudicia aīe. sed idolatria maximū
Asserit autē Tho. q. q̄ntas alicui⁹ peccū
pōt attendi dupl̄r. Uno mō ex pre iptus
peccū reculit peccm idolatrie ē grauissimū
Sic em̄ in terrena republica grauissimū
videt⁹ q. q̄s honorē regū alteri q̄bo regi
tribuat. q. q̄m in ip̄o est totū ordinē rei.

publice puerit⁹ ⁊ sūdū. Ita grauissimū
est peccatū cū q̄s honorē deo debuit exhibi
ber creature. Scđo pōt attendi grauitas
peccū ex pre peccātis. Sic gū⁹ peccat ille
q. peccat scieret q. q. peccat ignorāter. ita
aliq. peccū p̄nt ēē gūiora p̄t maiorē p̄t.
peccū peccātis. Et fm̄ h̄ nihil phibet gū⁹
peccare t̄ericos q. scienter corūpūt fi.
de quā accep̄erūt. q. idolatri ignorāter
peccantes. Sed obijciēt aliq̄s d. deā.
Primo q. pessimū optimo opponit h̄
p̄m. viij. ethicor. Sed cult⁹ interior q.
p̄sistit i fide spe ⁊ caritate ē melior q. cul
tus exterior. g. infidelitas desperatio ⁊ o
diū dei que opponunt cultui interiori sūt
gūiora peccū q. idolatria q. opponit cul
tui exteriori. Scđo tāto aliqd peccū ē g.
uius q̄tomagis est contra deū. Sed magis
est contra deū blasfemia vel ipugnatio fi
dei q. idolatria q. cultū dei aliq. exhibet. er
go graui⁹ peccat blasfemās deū ⁊ fidē ei⁹
ipugnās q. idolatria. Ad p̄mū n̄. iho
mas q. idolatria p̄supponit interiorē in
fidelitatē. ⁊ addit exteri⁹ indebitū cultū
Si h̄o sit exterior t̄m idolatria absq; iro
riū infidelitate addit culpa falsitatis.
T̄m reprobat optimo Seneca de q̄asserit
Augu. li. vi. de ciuit. dei euz tenuisse latie
cultū exteriorē idolis exhibendū nō tāq̄
debitū ⁊ p̄ se bonū. sed tāq̄ vulgari p̄sue
tudinē p̄sonū. Et hūc erro. ē securi sūt q.
dā heretici putātes q. tpe p̄secutionis li
ceret idola exteri⁹ colere fidē i mēte suā
do. s. h̄ est falsū. q. sic mendaciū p̄ncipio
sū est ⁊ mortale cū q̄s p̄bo reculit aliquid
contra veritatē fidei. Ita p̄ncipiosa falsitas ē
cū q̄s cultū exteriorē deo debuit exhibere
ature. Iō Augu. li. de vera religione dic
nō ēē religione a p̄his querendā q. eadē sa
era recipiebāt cū populis ⁊ de suoz deoz
natura ac sūmo bono diuersas p̄tialq;
snias in scolis p̄sonabāt. Ob id Lactan
tius li. ij. Alterut Liceronē redarguit. q.
p̄tate cognita illā nequā q̄ausus est sua.

orone defendere. Cū intellexeret inq̃ Li-
cero falsam eē q̃ hoies adoraret multa p̃-
dixisset q̃ ad euerfionē religionū valeret
sibi illa illa n̄ eē vulgo disputada. ⁊ pau-
lo post ita Ciceronē aggredit̃. Si q̃d tibi
cicero hūitis est ep̃ire populū facere sa-
pientē. Dignares est vbi omēs eloq̃ntie
tue vires euecas. Non em̃ verendū ē ne
in tā bona cā deficiat oīo. q̃ sepe etiā ma-
las copiose ac fortiter defendisti. S; nī/
mīrū Socratis carcerē times. Iōz p̃ro-
ciūū hūitis suscipe nō audes. At morte
vt sapiēs p̃tenere debuisti. Et erat multo
pulehrius vt ob benedicta q̃ ob maledi-
cta moreris. Nec tibi laudis plus phi-
lippice afferre potuerūt. q̃ discuss' error
generis hūani. ⁊ mētes hoīm ad sanitatē
tua disputatōe reuocare. hec ille. Quare
inexcusabiles sūt q̃ dicūt se etiā fide ido-
la coluisse. Ad scdm̃ vō obiectū dē tho-
mas. q̃ idolatria includit magnā blasse-
miā in q̃zū deo s̃brabit honor debet. ⁊ fi-
des ab idolatra ope ipugnat. Qua d̃ re
idolatre cūcti supbia sua morient̃ ⁊ non
viuēt. dum oēs tales de nūero dānatorū
fore certissime p̃stat.

Quod saraceni ⁊ q̃libet de secta Nabu-
meri morient̃ morte gebēne. ⁊ de illaz gē-
tū seductōe. ⁊ qualiter a xp̃ianis debent
euitari.

Capitulū scdm̃.

Etūda est ifidelitas Nabumera-
noz q̃ oīū habuit in saracenis. de
q̃bus cōsideremus tria.

1. Primo eoz seductionem.

2. Secundo eoz actionem.

3. Tertio eoz euitationem.

Primo cōsideremus saracenoꝝ sedu-
ctionē. Fuerūt namq̃ ipsi seducti a nabu-
merh suscipiētes legē quā vocāt alcho-
ranū. Circa annos ab incarnatōe dñi sex-
centos q̃ndecim. tenēte imperiū herackio
q̃ cruce dñi translata de hierles p̃ Lofdie
gentilē regē p̃sarū eo deuictō ⁊ occisio in
hierlem de duxit. ⁊ in loco p̃stino euz ma-

gna glia reposita. **Hic** herack' et de
uotissimo p̃ncipe laps' est in heresim mo-
noscellitaz. seduct' doctrina p̃tarche. cō-
stātino politani q̃ illū sentiebat. Hi sara-
ceni q̃ ⁊ idumei descedētes ab hismaele fi-
lio abrae poti' deberēt dici. Agarent q̃
ab agar ancilla Sare descederūt nō a sa-
ra vñ saracenos se dicūt. Et his q̃ Idu-
meis natus est iste pessim' Nabumerh
Qui p̃mo paup̃ fuit ignobil' ⁊ ydolatra
colens venerē p̃tea sicut ⁊ arabes ⁊ aliq̃
illius regionis. Un̄ in aleborano suo po-
nit deū sibi hec vba dixisse. O p̃han' fui-
sti ⁊ suscepi te. In errore ydolatrie dñi
mansisti ⁊ inde eduxi te. Paup̃ eras ⁊ lo-
cupletati te. Et q̃ illa p̃mria colebat ve-
nerē. statuit in lege dñi veneris i magnā
solēnitatē haberi. **Hic** cū eēt callidus. af-
mar' p̃m' ⁊ ductor cameloz. cuidā nobili
vidue q̃ p̃erat cuidā puincie arabie post
occultā fornicationē cū ea adhesit. ⁊ tan-
dē duxit vxorē. Qui cū potēs esset face-
re diues latētarat p̃regñū. Arabie sibi u-
gare. cū p̃ violentiā id nō valeret p̃ficere
p̃ simulatā sanctitatē hoc p̃curauit ⁊ ob-
tinuit dñes se. p̃phetā a deo missū ad cor-
rigendas leges q̃ nimis dure erāt. s. moy-
si ⁊ xp̃i. Un̄ habito p̃silio ⁊ adiutorio cu-
iusdā iudei peritissimū in lege ⁊ cuiusdā
clerici q̃ ex eo q̃ in curia romana obrine-
re nō potuit dignitatē quā ambiebat. in-
dignatus accessit ad p̃res illas arabie vt
introduceret aliquē errorē ⁊ scandalū in
ecclesia. vel vt aliq̃ asserūt fuit cū his q̃dā
monach' noīe Sergi' q̃ expul' fuerat
de monasterio suo. q̃ beretic' erat. ifect'
heresi nestoriana. Qui cōsiderit alcho-
ranū cōmiscētes q̃dā de lege mosaica ⁊ q̃
dā de lege euāgelica. addētes multa falsa
Nā i aleborano ponit q̃ moyses fuit p̃-
pheta ⁊ magn' dñs. S; xps maxim' p̃-
pheta ⁊ cepit n̄ virili semie. s; hūre dei
natus de ṽgine Maria. q̃ multa miracu-
la fecit. sed nō fuit pass' ille q̃ fuit pas-

sus erat qdā filius sibi. Un̄ mahumetani
 negat morē z sepulturā xpi. Et cūcilio,
 nē morē iudeoz faciat. z cū ad orōnē ac/
 cedūt frequēter se lauat. vñ dū oīporē
 adorā. asserēs anqz celū z terrā crearet
 nomē Mahumeth in p̄specu dei astare
 z nisi Mahumeth futur⁹ eēt nec celum
 nec tra scā fuisse. nec padisū eē. Unū lex
 p̄hibet eis bibere. z carnes porcinas ede
 re. z ieiunū p̄ mēsem mā dat suare. nil p̄
 totā diē comedēdo. z p̄ totā noctē come/
 dēdo bibēdo z luxuriādo. Quatuor v̄r/
 ores v̄r legitimas cuiuslibet p̄mittit accipe
 z eas ad placitū repudiare. z loco repu/
 diare aliā sumere. Empticias v̄o semias
 z captiuas q̄r volūt accipiant ad carnali
 ter cognoscendū. Adulter fm̄ eā legem
 lapidat. Sibi tñ mahumeth asserit a dō
 p̄missus v̄r ad alioz vxores accederet v̄r
 generat ex eis. p̄phetas z homies virtu
 tis. Et tot sunt in ea lege abusiones tot
 bestialitates tot imūdicie. v̄r oīs mēs bñ
 disposita hēat illas detestari. Promit
 tūt aut̄ obseruātib⁹ eā padisū delicias. in
 quo nō hēbūt calorē vel frig⁹ v̄r alias pe
 nalitates. vestes pulcherrimas. fluuios
 lacris. mellis z vini aromatici. iuuentu
 las speciosissimas in p̄ugiū. z angelos
 eis seruētes in vasis aureis z argenteis.
 Nō credētib⁹ v̄o bis z nō fūatib⁹ legē. p̄
 mittit penā infernalē sine fine. Nec imaz
 si secta illa ita dilata fuit. qz v̄r diē tho
 mas in p̄ncipio libri p̄ gētilēs lex mahu/
 meth tota est fm̄ delectatiōēs carnis. ad
 q̄s boīes promi sūt v̄r etiā ponit Auicē.
 q̄. ix. metha. air. Lex n̄ra quā dedit Ma
 humeth⁹ oñdit dispositiōē felicitatis. et
 miserie. q̄ sūt fm̄ corp⁹. Sic ḡ Ep̄ycur⁹
 populis gr̄us fuit. sic z mahumet. Dicit
 em̄ Lactāti⁹ li. iij. diui. insti. Ep̄ycuri di
 sciplina multo celebrior. sp̄ fuit q̄ cetero
 rū. nō qz veri aliqd asserit. s̄ qz mltos ad
 populare nomē volupras mutar. Ne
 mo cū nō in yma prou⁹ ē. Prefat v̄r ad

semulitudinē. H̄bat opposita singul⁹ q̄
 busqz morib⁹ loq̄t. Deliciosū verat lras
 discere. Auarū populari largitiōe libat.
 Ignauū p̄hibet accedere ad rēpublicam
 pigrū exercere. timidū militare. Nulle
 Lex etiā mahumeth violentia z armis q̄
 ad multos introducta ē z p̄suata atqz n̄
 lus audet. Ira illā p̄dicare v̄l disputare
 Exq̄ lex illa tria oī legi diuie et v̄māe
 ac p̄bie naturali a diabolo inuēta. p̄cis
 hoīm erigētib⁹ dilata ē totū q̄ si ḡ orbē.
 De q̄ sic vaninata ē Sibilla hēricrea.
 Erit aut̄ bestia horribilis. s. mahumeth
 ab onēte veniēs cui⁹ rugit⁹ v̄s ad gētes
 punicas audiet. videm⁹ h̄c. p̄phetiā cu
 ius effect⁹ etiā dicib⁹ istis satis ap̄emō.
 strat. Nā immanissimū Leuchmahume
 thani multas puicias occupauerūt. Si
 cur p̄z de p̄stātiō poli. casa. irapesūda. p̄
 uia. bosna. greca. thessalia. peloponeso
 z reliqs. Anno v̄o p̄cedēt. i. millesimo
 q̄dringentesimo octuagesimo venerunt
 cū potētissima clāssi ad regnū neapolita
 nū z ceperūt ciuitatē idronitā. Quā ta
 men postea recupauit Alphōs illustris
 sim⁹ dux calabrie. mo genit⁹ regis ferdi
 nādi. q̄ incredibilia facta p̄git v̄nqz admi
 rāda in obsidione z expugnatione ei⁹. Sz
 pleriqz ex tñc asserere cetera diālr volue
 rūt turcos ituros romā z eā debellaturos
 cū ḡuissimo dāno xpianoz. z ad h̄ motū
 sūt triplici rōe. P̄ua ē mltiplicatō imq̄
 ratū z p̄cōz. q̄ dū ad iracundiā p̄crauit
 Sz hec rō nō p̄cludit. cū z alijs flagellis
 p̄cussit d̄s. z idies p̄cutere nō cessat du
 riciā xpianoz. Quare z si timēdū sit ne isti
 deles thurei nos p̄sequāt nō tñ ita firmi
 ter asserēdū. Scd̄a rō istoz ē influētia z di
 spositiō planetaz. z hec lat⁹ p̄futura ē a
 nobis in p̄cedētib⁹. Tercia rō ē p̄nūciatō
 p̄phaz. Nā fm̄ istos regiunt multe pro
 phete ista p̄dicētes. Aliquas esse referē
 sancte Bugide Alias Abbat̄ Joachī
 Nonnullas Sybille Liburtine vel

heretice. Istis nos rident. Primo qz multa pfecta sunt. et falso scitis viros at tributa vt sic fide faciāt audiēb. De cūdoqz multi inuēti sunt qz humilibus melācolicis abūddātes a diabolo postea seducti crediderūt se spm habere. ppheti cū multa mendacia pulerūt. pfinerūt qz facultates innumeras. Sicut fuit qdā frater Valentinus de treuissio. et alius Bartholomeus de sauona. Et vnus frater marianus qz morabatur in scā maria del. le gratie neapoli tpe regis Alphonsti. qd ego oēs nomi et ipsos ppheticē pñuncia tā nō euenisse cōspici. Sed istis dimissis narrabo qd actus sitantis elapsis. Dū in ciuitate neapolitana pñdicabā euāgelium christi. Supuenit ibi qdā sacerdos nouo modo indur longā habēs barbas et nudis pedibz incedēs. fingēs qz simula tā austeritātē vite. qz in suis pñdicatōibus affirmabat tanqz ppheta qz anno illo certissime scptē italie ciuitates erant sbergende. aliaqz de statu ecclie pñdicebat. ita qz nisi ego me sibi opposuissem generaliter scādala plurima. Quid plura. nihil euenit ex his qz pñdixit. Qui pñgens siciliā nescio qzobrē fuerit gūiter vulneratus. et ei oculi totaliter ex vulneribz et pñsionibz excecari. De talibz ppheticis loqz Ezechiel. c. xiiij. dicēs. Cle ppheticis insipientibz qz sequunt spm suū. et nihil vident loquunt vana et docēt mendaciū. dicentes ait dñs cū dñs nō miserit eos. Ter cio aduertēdū est qm qz etiā in sūma sua ponit frater Antoninus archieps florentinus vtr bonus et vere scitis ac in sebruis diuis eruditissimū pre. iij. ti. vl. Ex etiā veri et sancti pphete aliqui aliqz dicūt putātes se ppheticē loq. qz postea cognoue nū nō ppheticē sed pñrio spū dixisse vt ponit Bre. in moralibz de Nathan propheta qz interrogat a David rege si dberet tēplū dño cōstruere rñdit ei vt ppheticus qz faceret vt dñs gñt et acceprū. S

qz citius fuit sibi a dño reuelatū vt dicē rer David Brū. Non edificabis inqz tu mihi deus domū. qz multū sanguinē fudit. s. in bellis. sed fili? tuus vt scribitur pñi palipomeno. xvi. c. Scitās et deuotissimas religiosas Brigidā et hatherinaz de senis cōtemporaneas sars credit spū ppheticū claruisse. multasqz reuelatiōes habuisse. Et nū vna refert sibi reuelatū beatissimā virginē in originali cōceptā. vt hatherina de senis. Alia sine originali vt Brigida. Et cū pñdictoria simul vera esse nō possint. opz dicere ex spū pñrio nō ppheticū vñā ear fuisse locutā. Sed qz illa. Pñiores asserēt hatherinā. pñdicatores brigidā. tamē nos deo hec relinqmus. Nec archieps. Si adhuc isti pphete instarēt qz ppheticē oīno vere sunt et adimplēde. possum dicere qz tā sunt adimplere. qz elapsis tēpibz saraceni intrauerūt italiā. et ceperūt Romā et loca sacra pphanauerūt. Sicut pñz in cronica Martiniana. Sed cōsideremus saracenos et mahumethanos oīmqz infidelitū actōem. Dubitat cūte ipis vtrū iactōibus et opibz qz sunt de genere bonoz pñcēt. Nam ad Ro. xiiij. c. scribit. Nō qd nō est ex fide peccatū ē. Et ibi glosa. Dis vita infidelitū peccatū est. Et parte hō alia videt cōtrariū. Nā Act. x. cap. Cornelio existēte in infidelitate dictū fuit. Elemosyne tue et orōes tue ascendeūt in memoriā in aspectu dñi. Ad hec ita rñdet Tho. ij. q. x. qz qñs opa infidelitū qz sunt de genere bonoz. vt ieiunia e, elemosyne et hñdi nō sint eis meritoria ppter infidelitatē qz est grauissimū pñtōz. Tñ qz peccatū nō corrūpit totū bonum nature et qz in infidelitibz remanet lumen naturale. Ideo nō oīs actus eoz ē mortale peccatū. sed actus pñcedens et ipa infidelitate vel etiā relas ad ipam. etiam si sit de genere bonoz. puta saraceni ieiunant vt seruē legē mahumeth de ieiunio

mandantē. Jude⁹ celebrat suas festiui-
tares et hīdōi in his est mortale. Et de
his intelligit glo. allegari sup⁹. Et est
Aug. xxiij. q. i. §. ij. Sed ieiunando ob-
castitatē seruandā talia faciēdo et dicā
mīne rōis naturalis nō peccat. Qualiter
hō hec opa virtutes dicantē adhuc i du-
biū veritē. Nam cū infideles sunt extra
charitatē nō videt q opa q sūt de genere
bonorū p eos facta habere possint rōem
virtutis. In dīc. e. ij. Aug. xxiij. q. j. §. ex
his vbi deest agnitio etne et incommutabi-
lis veritatis falsa virtus est etiā in opri-
mis morib⁹. In xxiij. q. i. §. ij. In virtus
ppter charitatem pōt esse cōis bonis et ma-
lis. Et Hiero. xxiij. q. j. §. Et his virtu-
tibus romani pmeruerūt imperiū. De
clarat hanc pplexitatē Tho. pūma scēa
de q. lviij. Et ij. q. xxiij. q. virtutes
morales pū sunt opatiue boni in ordīe.
qū ad finem q nō excedit facultatē na-
turale hōis possunt p opa hūana acqui-
ri. et sic acqsite sine charitate eē pūt. Sic
fuerūt in multis gentilib⁹. et pēpue i ro-
manis. v. parz in Valerio maximo. Li-
tus lū⁹ etiā in pbenio ita dicit i laudes
romanoz. Cecer aut me amor negotij su-
scepi fallit. aut nulla vnqz res publica
nec maior. nec sanctor. nec bonis exēplis
ditior. fuit. nec vnqz ciuitatē tā sero qua-
ritia lūriaqz immigrauerūt. nec vbi tā
p ac tā diu pauprati ac psumone bonos
fuerit. Scdm autē q virtutes sunt ope-
ratiue boni in ordine ad vltimū finē sū
p naturalē. sic pfecte et vere habēt rōem
virtutis et nō possunt hūanis acib⁹ acq-
ri sed a deo infūdunt. Et hīdōi virtutes
morales sine charitate esse nō possunt.
Quare sole virtutes infuse sunt pfecte.
et simpliciter dicende vtutes. q bñ ordi-
nant hōiem ad finē vltimū simpliciter.
Alie vero virtutes acqsite sunt sū qd
virtutes non aut simpliciter. quia ordi-

nant hominē ad aliquē finē bonū paret/
cularē nō ordinatū ad bonū vniuersale.
¶ Sciendū tamē de cornelio q infidelis
nō erat. alioqn eius opatio deo nō fuisset
accepta. habebat autē fidē implicitā non
dū manifestata euāgelij vitate. vñ vt ple-
ne in fide instruere missus fuit ad eum
Petrus. ¶ Tercio cōsiderem⁹ saraceno-
rū et mahumethanoz euitatōem. Debēt
christiani euitare piculosa illoz pfortia.
etiā aduerat diligenter ne arma aut alia
mercimonia eis deferat. vt enim scribit
extra de iudeis saracenis in. c. Ita qm
dam. et in ca. Ad liberādā terrā sanctā.
Et in extrayaganti. Nicolai qm q inci-
pit. Oūm tā in generali. Oēs q sarace-
nis arma ferrū et lignamina deferūt ga-
leaz. Illi etiā q galeas eis vendūt vlti-
ues. Et q in paratōis saraceno-
bus curā aut gubnatōnem exerceat. Huc
machinis aut qbusdā alijs ipēdūt eis ali-
qd p silū auxiliū in dispendiū terre scē-
si capiunt efficiunt serui. et oēs sunt ipso
facto exēdicati. Sili pena puniunt de-
ferētes victualia et alia qcumqz meremo-
nia. Et non solū deferētes sed etiā mūtē-
tes vel de portib⁹ extrahētes vel extrahi-
pmitētes et auxiliū vel fauorē pstantes.
Et talū absolutio resuat pape p. ex qz
in mortis articulo. vt pz in extrayaganti
Clementis qm q incipit. Multa. Et
colligit ex ipso pcessu pape annuali. qui
fit in curia romana. Veneti aut sup hoc
habent licentiā a Martino qmto qm
ad mercimonia et victualia. nō aut quo-
ad arma et lignamina vnde nō incurrit
pdictam penā. Et idē de alijs q habe-
rent sile n licentiā. ¶ Nota etiā q acce-
dens ad sepulchrū dñi causa deuorōis
sine licētia pape est exēdicatus. et ei⁹ ab-
solutio pape resuaat vel sūmo penitē-
tiario. vt ponit in libro penitentiariū sum-
mi penitentiarij. Considerēt mercatores
q hanc scām constitutōez trāsgrediunt

q̄s grauit̄ peccant contra dēū. contra fidē
sanctā. cōtra eccliam ⁊ cōtra p̄scientiam
suam. Tales ergo infideles inhumera
m oēs p̄bunt p̄pter supbiā infidelitat̄
sue.

Quē iudei om̄es christū negātes mori
ent̄ in peccatis suis. qui nō tolerādi sūt.
⁊ blandicijs ad fidem alliciēdi atq; cogē
di vt seruent regulas ab ecclia ordiatas

Capitulū tercium.

Ercia infidelitas est iudeorū.
Dicunt autē iudei s̄m Ray.

⁊ Dost. q̄ legem mosaicā ad lram tenet
sic dicit a nomie p̄ncipalis tribus. s. iu.
de. qui et p̄us dicebant̄ hebrei ab heber.
cui⁹ familia cultū dei tenuit. ceteri idola
tria sedatis. Scdm̄ vero Iosephū ⁊ au
gustinū li. xvi. de ciui. dei. c. xi. In diuisi
one linguaz lingua adā q̄ fuerat omniū
remāsit in domo heber. q̄ ante nō hebrea
sed būana simpliciter dicebat. p̄pore q̄
oēs hoies cōter p̄ebatur. Iudei etsi ip̄a
q̄ ante aduentū xpi erat in vero dei cul
tū. ⁊ q̄ sine peccō moriebant̄ deducebant̄
ad limbū expectātes liberari p̄ xpm̄. qd̄
factū fuit. In post aduentū ei⁹ q̄ eū reci
pe noluerūt oēs i iudaismo decedētes sē
de numero dānandoz. Dimissis autē
peccatis eoz que fecerūt añ xpi aduentū
⁊ quotidie nō cessant p̄mittere circū fidē
multipliciter errāt. Primo nō credunt
iesum christū fuisse messīā illis p̄missū
sed expectāt vēturū. ⁊ p̄ eo recipiēt anti
xpm̄. Ideo saluator noster Ioh. y. dice
bat eis. Ego veni in noīe pris mei ⁊ non
accepistis me. alius veniet in noīe suo ⁊
illū accipietis. Secūdo dicūt ielū chri
stū purū hominē natū ex maria ⁊ ioseph
nō de spūs sancto cōceptū. Tercio myste
riū trinitatis exp̄sse negant. Quarto di
cunt messīā quē expectāt redditū eis li
bertatē et terrā p̄missiōis. Quinto negāt
purgatoriū. Sexto in thalmud dicunt
deū quotidie flere p̄ p̄uitate eoz quia dis

pl̄ sunt p̄orbē. ⁊ illo ponūt m̄ltas sara
irates. De illo thalmud sit mentio i spe
clo historiali. li. xvi. c. cxxvii. quē libz
Inno. vii. mandauit cōburi. Sed qm̄ i
ter christianos iudei p̄uincūt et habitāt.
tria sunt de ip̄is dubia declarāda.

Primū vtrū iudei sint tolerandi.

Scdm̄ vtz sunt ad fidē munerib⁹ indu
cendi. Tercio vtrū sint regulis ecclie
humiliādi.

Ad primū dubiū r̄det
Alexander scōo volumie sūme q̄ iudei
a xp̄ianis tolerari debēt. nū q̄ ex eoz se
mine natus est christ⁹ factus ex semie da
uid s̄m carnē et apli etiā fuerūt iudei. nū
quia i scripturis veteris testamēti qd̄ ip̄i
p̄fiter̄ phibet testimoniū de xpo. nū q̄a
in fine mundi i reliq̄e israel salue fiēt. tū
etiā vt in hoc elucescat pietas christiana
q̄ fidei inimicos nō p̄sequē. sed sustinet pa
tenter. ideo extra de iude. ca. Sic iudei
dicūt. q̄ nō sunt p̄cutiēdi nec vulnerādi.
aut interficiēdi. nec eoz bona sūt diripi
enda neq; sepulchra eoz violāda. quia
nec in h̄ reputantur hostes vt dic̄ glo. i
hoc. c. Propterea. q̄ ff. de sepulchro vi
olato b̄. l. Sepulchra. q̄ sepulchra ho
stū religiosā nō s̄. ⁊ illa infringēti n̄ iei
dit in edictū. In festiuitatib⁹ ho suis et
cerimonijs atq; ritib⁹ nō sunt turbandi.
vñ Bre. xlv. di. c. Qui sincera. ait. Dēf
festiuitates suas sicut hacten⁹ ip̄i et pa
tres eoz p̄ longa t̄pa colentes tenuerunt.
liberā habeāt obfauandi celebrādoz licē
tiā. Rō ē s̄m Iho. ii. ii. q. xix. Quia hu
manū regimē deriuat a diuino regimine
⁊ ip̄m debz imitari. Deus autē q̄uis sit
oipotens et sūme bonus p̄mittit n̄ aliq̄
mala fieri in ynuerso q̄ phibere posset.
ne sublat̄ illis maiora bona impedire
tur vel etiā peiora sequerēt mala. Si er
go in regimine būano illi q̄ p̄sunt recte
aliq̄ mala tolerāt ne aliqua bona impe
diant vel deteriora mala pueniāt. Unde
Aug. ait. Anser meretrices de reb⁹ bu.

manis turbabis oia libidinis. Sicer,
 go quis infideles in suis ritib⁹ peccent
 tolerari possunt. vel ppter aliqd bonū
 qd ex eis puenit. vel ppter aliqd malū
 qd vitat. Et h⁹ aut q⁹ iudei rit⁹ suos ser
 uant in qb⁹ olim pfigurabat veritas fi,
 dei quā tenem⁹ h⁹ bonū puenit q⁹ testio
 nū fidei nre ab hostib⁹ habem⁹. 2 quasi
 in figura nobis tēpntat qd credimus
 ideo in suis ritib⁹ tolerant. Alioz h⁹ i
 fidelū ritus q⁹ nihil utilitatis aut vira
 tis afferūt nō sunt aliq⁹ liter tolerādi n⁹.
 si forte ad aliqd malū vitandū. s. scāda
 lum vel dissidiū. qd poss⁹ puenire vel i
 pedimētū salutis eoz q⁹ paulatim sic to
 lerari conuertūt ad fidez. Propter hoc
 etiā hereticoz et paganoz ritus aliquā
 do tolerauit ecclesia qm erat magna infi
 deliū multitudo. hec Tho. In sabbatis
 etiā suis nō debēt ad iudicia trahi nec ip
 si alios trahāt. Silt in alijs eoz festis
 nō debent turbari. L. de iudeis. l. de sab
 bato. Secundū dubiū fuit vtrū iudei
 sint ad fidem munerib⁹ 2 pmissiōib⁹ in
 ducēdi. Rñder Ray. qm munerā nō sunt
 ppter fidem pollicēda infidelib⁹ quasi
 et pacto sed bñ possunt induci munerib⁹
 bus tēlādicjs ad captandā beniuolen
 tiā 2 excludendū ab eis timorez inopie.
 Et si iudei et alijs infideles cōuertantur
 ad fidē possēdēs 2 alia bona mobilia
 2 immobilia eoz nō debēt auferri eis ni
 si sint vsuraria vel de vsuris empta ob
 noxia restitutiōi. vsuraria autē debēt re
 stitui eis a qbus extorē sunt. vsure vel
 eoz hereditib⁹. Q⁹ si non inueniunt po
 rerūt ipis ad fidem cōuersis p epm tan
 q⁹ paupib⁹ dispensari. 2 hoc in totū vl
 in partē fm quantitatē ipoz bonoz. 2 q
 litatē cōuersoz pl⁹ vel min⁹ indigentiz
 Extra de vsu. c. cū tu. Si aut inuis pa
 rentib⁹ tales baptizati essent videtur q⁹
 sint cogendi ad seruādā fidem receptaz
 in baptismo. Utielmas etiā dicit q⁹ nō

licet nutritib⁹ occulte baptizare puulos
 iudeoz. Sed si in articulo mortis h⁹ face
 rēt credit q⁹ nō peccarēt. ¶ Notandū ad
 huc q⁹ ad fidē recipiendā null⁹ iude⁹ vel
 gentilis debet cogi. Ratio est fm Tho.
 quia credere est voluntatis. vnde dicitur
 di. xly. c. de iudeis. Precipit scā syno
 dus nemini vim inferri ad credendum.
 cui em vult miserē deus. 2 quē vult in
 durat. Non ergo iniuri sunt saluādi s⁹
 volētes. Sicut homo pprj arbitrij vo
 luntate serpenti obediēs perijt. ita vocā
 te se gratia rei quisq⁹ credens pprā mē
 tis conuersione saluāt. Si qui tamē iu
 dei baptizati essent infantes vel adulti
 coacti nō coactione simplici 2 absoluta
 sed conditōnali. 2 ad iudaismū redirent
 pcedendū est contra eos sicut contra he
 reticos. vt patet ca. Contra de hereticis
 libro. vi. Terciū dubiū fuit vtrum iu
 dei sint regulis ecclesie humiliandi. Ad
 quod respondeo q⁹ fieri non potest sine
 peccato grauissimō. quod hodie in tota
 quasi italia cernim⁹ de iudeis. Nam p
 pter pecunias quibus excecāt dñozum
 2 curialiū oculos tanta libertate fungū
 tur vt ecclesie statuta penitus videant⁹
 extincta. Prouidit sancta ecclesia dei
 vt ita tolerant iudei. ne tamen ex hñōi
 tolerantia erūpant in supbiam. 2 in sua
 obstinatōne gloriētur. Propterea pre
 dicande sunt 2 publice diuulgande re
 gule sancte quas edidit ecclesia de iude
 is. ¶ Prima igitur regula est q⁹ iudei n
 possunt nouas synagogas erigere. an
 quas vero pmittunt habere. Et si corru
 erint de nouo possunt illas reedificare i
 pristinū statū. non tamen vt ampliores
 faciant. Extra de iudeis. c. Iudei. c. con
 suluit. ¶ Secunda regula q⁹ iudei de
 bent habitu distingui a christianis. vi
 de in ca. In nonnullis. extra de iudeis
 dicitur. In omni christianorum prou
 cia iudeozum 2 saracenozum habitus in

vtroque sexu publice a populis distinguantur.
Rō est. qz cōtingit interdū q perorē cri-
stant iudeoz z saracenoz z iudei seu sa-
raceni xpianoz mlieribz cōmiscēt. **¶** Ter-
tia regula q in dieb⁹ lamentationū z do-
minice passionis nō debēt exire in publi-
cū nec fenestras apertas tenere aut ostia do-
mus. **¶** Ex de iudeis dicitur. c. In nōnullis.
z c. Quia sup his. **¶** Quarta regula. **¶** Q-
nullus iude⁹ possit i xpianos ferre testi-
moniū. s. d. bñ ipi cogēdi sūt accipere xpia-
nos in testes i se. **¶** Ex de testibz. c. Iudei.
Ex q iudei pueniri pnt corā iudicibz no-
stris. sed nō xpiani corā senioribz eoz. ar-
bitriū pnt etiā eligere iudeū cuius sniam
ordinari iuder crequāt. **¶** C. de iudeis. l.
Iudei. **¶** Quinta regula q nō debēt inf cri-
stianos hēre publica officia ne occasione
hēant in xpianos seu iudei. l. iij. di. c. Illa
officiā. **¶** Ex. xvij. q. iij. c. Constituit. **¶** Se-
xta regula q nulla xpiana deat ablactare
filios iudeoz. **¶** Ex de iudeis. c. Et si iude-
os. qz vt dī ibi Iudei qñq nobis illā re-
tributionē impendūt quā iuxta vulgare
puerbiū. **¶** Nus i pera. serps in gremio
z ignis in sinu suis psueuerūt hos pntibz
exhibere. vñ quidā iudei nutrices cristia-
nas q in die resurrectionis cōcant faciūt
p tridū lac effundere in latrinā. **¶** Jo pro-
hibent xpiane ablactare filios iudeozum.
¶ Septima regula q nō dñt xpiani cū iu-
deis comedere aut bibere neqz adinuicez
puiuari. nec dñt in eadē domo simul ma-
nere. nec in eadē stufa vel balneo lauari.
nec i suis infirmitatibz iudeos medicos
aduocare. xxvij. q. j. in. c. Nullus. z. ca.
sequenti. **¶** Sed hic orit dubiū an sicut in-
deoz ita z oīm infidelū puiua vitari de-
beat. **¶** Et rñder glo. xxij. q. iij. ca. Infide-
les. q nō est idē iudiciū de iudeis z ceteris
infidelibz. **¶** Jo. c. Nullus. z. c. sequens. intel-
ligunt specialiter de iudeis. vñ. xj. q. iij. c.
Ad mensam dī. **¶** Ad mensam paganorū
hōpe si volueris ire sine ulla phibitōe p

mittim⁹. **¶** Idē. q. j. c. Multi. **¶** Sed glo.
xxvij. q. j. c. Des. videt asserere dñū. sci-
licet q neqz cū saracenis z gētilibz est cōi-
candū in cōuiujs. quia z ipi iā cibos di-
scernūt. licet hoc nō cōtineat vbi edieri
Sed quare nō est phibitū loq cū iudeis
z alijs infidelibz sicut comedere cum eis
Rñdet qz maior familiaritas est in cibo
sumendo qz in colloquēdo. z facilius qz
decipit inter epulas. xxij. q. iij. c. Unus/
quisqz. **¶** Lho. aut. q. j. q. r. dīc q illi q sūt
firmi in fide de quibus nō timef q sber-
tantur. sed potius q conuertant infide-
les possunt licite cū illis puerfari z com-
municare licet hoc e caute facere dēant ne
scandalizentur alijs. **¶** Octaua regula q
nullus xpianus potest alicui iudeo vl cō-
gregationi eorum z aliorum infidelū ali-
quid in testamento relinquere. **¶** Qd si fe-
cerit etiā post mortem iudicatur anate-
ma. **¶** Extra de hereticis. ca. Si quis epi-
scopus. xxij. q. ij. ca. Sane. **¶** Nona re-
gula q christiani non debent esse serui iu-
deorum. **¶** Extra de iudeis. ca. Iudei. quia
vt ibi dicitur. nefas est quem christus re-
demt blasphemam christi in seruitutis vi-
culis retinere. ibi glo. ne cum iudeis chri-
stiani morentur. xxvij. q. j. c. Sepe ma-
lorum. **¶** Sed in agro vbi cum iudeo non
morat. bñ potest seruire. **¶** In ca. vero ad
hoc extra de iudeis dicitur. **¶** Non seruiāt
christiani iudeis. **¶** Notandum tamen d
seruis iudeorum fm Raymundum. **¶** Q-
si seruus iudei est vernaculus. idest de il-
lius ancilla natus. si vult effici christia-
nus statim eripitur in libertatem nullo
precio dato. **¶** C. de episcopis z clericis. l.
Deo nobis. **¶** Idem si seruus fuit emprius
qui erat xpianus vl esse volebat. di. l. iij.
c. Nācipia. quia tales nō licet iudeo es-
mere vel in suos retinere. **¶** Idē si seruus
emprius erat paganus z fuit emp⁹ cau-
sa seruendi z nunc vult fieri xpian⁹. l. iij.
di. c. fraternitatem. **¶** Idem etiam si emis

cū causa mercimoniū ⁊ nō ē pōit eum in-
fra tres mēses venalē. qz psumit qz eme-
rit eū cā seruēdi. Si vō exposuit eū ve-
nalē infra tres mēses ⁊ p eū nō stetit qn
vēdiderit ⁊ ipe vult efficit xpian⁹ infra il-
lud spaciū vel postea libabit dato p̄cio.
Duodecim solidos ab aliq xpiano. extra
de iudeis. c. vlti. Et h̄ intellige nisi domi-
nus eū volēt circūcideret vel alteri⁹ se-
cre signaculū impneret. Tūc em̄ ppter
iniuriā corpis liberabit nullo p̄cio dato
hui⁹ di. c. Nulla. Et sequitur Raymū. qz
talis sic redempt⁹ nō erit. p̄pterea suus
redimēt⁹ sed erit liber ⁊ restituet illi p̄ciū
solutū p̄cio. Et si nō hz p̄ciū qrat mēdicā
do. vel seruiat ei tantū qz seruitiū cōpen-
set cū p̄cio. Et postea est quo vult argu-
mentū. xxvi. q. i. c. de raptorib⁹. Et h̄ in-
telligēsi causa pietatis redēpt⁹ fuerit.
tūc em̄ nō tenet ei reddere aliqd vel fūire.
quia qd p pietate dat phibet ielus nere-
perat. ⁊ sic de disse psumit. nisi ararium
fuisse prestatus. Eōcordat Hostien. ⁊
Goff. Qsi null⁹ emptor cōpareat fm̄
Bernardū nihilomin⁹ erit liber ⁊ p̄cium
ostiarū qrat aut operas p̄ster. Qddic
Host. qz si phibitū est qz nullū mācipiū
christianū fūiat iudeo. m̄to min⁹ liberi
christiani nō debēt eis fūire nisi eē domū
vt in laborādo vincas et h̄mōi. nō autēz
intra domū. De coia scripta sunt ad eru-
ditōem nr̄am vt ita iudeos tolerem⁹ ne
derideāt nos et fidem nr̄am sanctā. Nā
ip̄i crudeliter nos odiūt. ⁊ ideo nō nocēt
qz vires deficiūt. Refert q̄ppe Vincēt⁹
in speculo historiali. li. xxx. c. xxv. qz āno
dn̄i millesimo cētesimo octuagesimoter-
cio Philipp⁹ rex francoz iudeos de to-
ro regno expulit eo qz iudei qz parisi⁹ ma-
nebant singul annis christianū vnūz in
opprobriū christiane religiōis quasi p
sacrificiō in criptis ⁊ fossis sbercaneis
latenter i die cene vel in illa sacra hebdo-
mada iugulabāt. Multi p̄pterea fuerūt

cōbusti. Lucen sc̄i⁹s Richard⁹ cui⁹ col-
pus in ecclia sancti Innocētij parisi⁹ re-
desit a iudeis sic interfect⁹ ⁊ cruci affi-
xus feliciter p martyriū migravit ad deū
vbi etiā p eius intercessionē miracula ml-
ta facta sunt. De iniquitate iudeoz copio-
se dixim⁹ in tractatu de timore iudiciorū
dei ⁊ in smone de innocētia christi in ope
de laudib⁹ sanctoz. Ip̄i igit ppter supbi-
am indurauerūt ceruices suas qz i sua ob-
stinatōe condemnabunt⁹ penis inferni p
peruis. a quib⁹ nos liberet christ⁹ dei fili-
us cui⁹ nomen sit in eternū b̄ndictū amē

Feria tertia tertiē hebdomade De su-
pbia transgressorū legis canonice. Ser-
mo decimusseptimus.

Q. Necunqz

q dixerint seruare ⁊ facite. ver-
ba sunt redēptoris nr̄i. Ma-
thei. xxi. c. et in euāgelio hodierno. Su-
pboz mentes omnē maiorū obedientiam
nō solū refugiūt. q̄nimmo corde inflato.
sp̄mūt buccisqz inflat blasphemāt. autē
em̄ nō esse. ueniēs hominē rōnalē quez
de⁹ cōdidit libez vicut alicuius legis a-
stringi. Contra qz dixim⁹ in alio q̄dra.
gesimali nr̄o in smone de obediētia de i-
onidimusqz cōgruū fuisse vt hōi darent
obligatoria mādata. Sed p̄ter illa q̄ ibi
posita sunt. I. hol. p̄ma sc̄de. q. xcv. ad.
dit qz vltra dīnā legē ad pacē hoīm ⁊ s̄-
tutem acq̄rendā opus fuit vt leges insti-
tuerent hūane. Quaz aliq canonice. ali-
q ciuiles vocant. Quia vō supbi has ob-
suare recusant. ideo hodierna die de su-
pbia transgressorū legis canonice dicem⁹.
Proponemus autē de ip̄a lege canonica
tria mysteria declaranda.

Primū dicit obligationis.

Secundū mutationis.

Tercū dispensationis.

Om̄es christiani obligant⁹ ad obf.

mandam lege canonica in q dant qplu
ra pcepta.

Cap. primū.
Rimū mysteriū declarandum
de lege canonica dicit obligatō
nis in quo tria sunt videnda.
Primū qd est lex canonica. Scdm quō
oēs christiani obligent ad eā obfuantia
Terciū que sunt pcepta legis canonice.
que obligant ad mortale. Ad pmiū di/
co q lex canonica est lex ecclie. 2° dī canō.
Canon vero fm Jfidorū in li. ethimol.
grece latine regula nuncupat. Regula
surdēdicta eo q recte ducit nec aliqñ ali/
orū sum trahit. Alij dixerunt regulā di/
ctā q bene regat vel normā bñ viuendi
pbeat. vel q distortū prauūqz corrigat.
di. iij. c. i. Et dicit ibi glo. summaria. q
pstitutio ecclīastica appellat varijs no
minibz. Aliqñ dicit canon. aliqñ decre
tū. Et aliqñ decretalis eplā. Canon di/
cit qd statuit in generali cōcilio. Decre
tū quod statuit papa de pñlio suor car/
dinaliū ad nullū cōsultatōem. Decretal
pō epistola quā statuit papa vt ex se vt
ex consilio cardinaliū. Inueniunt etiaz
alie canōice cōstitutōis appellatiōes vt
dogma. mandatū. sanctio. Dogma est in
doctrina pñstēns fidei xpiane. Māda/
tū in doctrina de moribz. Sanctio vbi pe
na adiūct. tamē vnū qñqz ponit p alio.
xxv. q. v. c. Si quis. Scdm qd est vi
dendū vtrū oēs christiani obligent ad
obfuantia legis canonice. Et ad hoc re
spōdet q sic. vñ scribit extra de cōsti. ca.
Canonū. Canonū statuta ab oibz custo
diantur. Glo. sup. xbo statuta. Nō ab/
rogata. illa em suanda nō sunt. xxvi. di.
ca. i. xxvi. q. vlti. c. vlti. Et itez glo. ibi.
Statuta suanda sunt pñntia pcepta
vel phibitōes. als si de pñlio loquerent
nō obligarent. xiiij. q. v. c. Quod pceptitur
Pcepta igit ecclie obligatoria sūt. Sic
etiam pbat di. xij. c. pceptis. et. c. Nō de/
cet. et di. xij. c. In memoriā. c. Nulli fas

Unde 2° dei fili. iesus benedict. Mant.
xviij. c. dixit. Qui eccliam nō audierit sit
tibi sicut ethnicus et publicanus. Sed cō
tra arguet aliqz q viri iusti nō obligant
ad obfuantia legis canonice. nā vi mqt
apltus pē ad Ithimol. i. c. Lex iusto
posita nō est sed impūz. Ad qd rñdz
Itho. pma scōe. q. xvi. Q lex de sui ra
tōe habet duo. Primū est qz est regula
humanorū actū. Scdm quia habz vim
inchoatiua. Dupliciter ergo fit aliqua
legi esse subiecta. Uno mō sicut regularū
regule. Et h mō oēs q subdunt potesta/
ti subdunt legi quā fecit pñs. Q autē
aliqz nō subiectat pñti pōz ptingere du
pliciter. Uno mō qz est absolutū. Simpli
citer ab eā subiectōe. Unde illi q sunt de
vna ciuitate vel regno nō subdunt legibz
pñcipis alteri. ciuitat. vel regni sic nec
dñs eius. Alio mō fm q regit alia lege
supiori. puta si aliqz sit subiect. pñsuli
regulari dz eius mādar. Sed nō in his q
dispensant ab impatore. Quantū enim
ad illa nō astringit mādato inferioris cū
supiori mandato dirigit. Et fm hoc cō
tingit q aliqz simpliciter subiect. legi
fm aliqua legi nō astringat fm q regit
aliqua lege supiori. Et ad hoc facit qd di
cit Aug. di. viij. c. Due cōtra mores. Si
cut in prātibz hūane societatis ad obe
diendū maior minori recte pponit. Ita
deus omnibz. Alio mō dicit aliqz subij
ci legi. sicut coactū cogenti. Et h modo
hoies pñuosi nō subijciunt legi sed solū
mali. Qd enim est coactū et violentū est
pñrariū volūtati. volūtas aut bonorū cō
sonat legi a q volūtas malorū discordat.
Et sic intelligit dictū apli q iusto nō ē
posita lex p modū coactōis. qz volunta
rie obedit. Scōo aliq obijciūt q non
omnes obligant ad obfuantia legis. Nā
xix. q. ij. c. Dux sunt leges. Et extra de re/
gularibz. c. Licet. ponit dictū apli. vbi
pñs ibi liberas. i. q q lege pñata spūa

sancti ducunt nulla rō eligat ut astringatur lege publica id ē hūana. Nā lex spiritalis sancti est sup oēm legē hūanā. Postea. Ex quo videt q illi q ducunt lege spiritalis sancti nō subdunt legi hūane. Ad qd rōdemus q tales nō subdunt legi hūane qd ad ea q sunt contraria ductioni spiritalis sancti. Sed tamē hoc ipm est de ductione spiritalis sancti q viri spūales subdiciant legib hūanis. Im illud Petri. Subditi estote omni hūane creature ppter deum. Hinc Ambrosius. p. q. j. in ca. magnū. ait. Magnū qd em est et speciale documentū q xpiani viri potestantib hūaniorib decenter debent esse subditi ne qd constituti onē rerum regis putet esse soluendam. Si em censum filiū dei soluit qd tu tantus es q nō putas esse soluendū. Tercio arguit q nō oēs obligent ad obsequiā legis hūane. Nam papa et imperator legib nō stringunt. ff. de legib. l. i. princeps. i. q. iij. c. Eūcia. Ad b rōdet q hoc sic dī intelligi q princeps est solutus legib nō q nō debeat illas suare cū imperator et papa pfectant se legib velle vivere. L. de legib. l. i. Digna vox. L. de testamentis. l. i. Et impfecro. Et. ij. q. vij. c. Nos. Sed est intelligendū q princeps nō est subdit qd ad vim coactiua nullus em cogit a seipso. Non em bz lex vim coactiua nisi ex principis pte. Et sic dicit princeps solus lege q si trasgreditur nullus potest in eū ferre sententiā cōdemnationis. Unde Dico. de pe. di. iij. c. Totam sup illo vbo David. tibi soli peccavi ait. Rex em erat et aliū nō timebat. s. qd posset eū punire de adulterio. Et ideo dicit Tibi soli peccavi. qd dicat Tu solus habes me punire. Sed inqrum lex habz vim directiua princeps est subditus legi sue ppa. s. volūta. et dī seruare. Unū fido. di. x. ar. Iustus est principē obrepere legib suis. Tūc extimet sua iura ob alijs seruanda qm ipse pms reverentiā

pber. Et dñs iesus redarguit eos q imponit alijs onera graua et importabilia. et digito suo nolūt ea mouere. ut patz in euangelio hodierno. Unū qd ad dei iudiciū princeps nō est solutus legib qd ad vim directiua. Sed debet volūtariū nō coactus seruare. Etenim princeps supra legem inqrum cū expediens fuerit pōt eas mutare et in ea p loco et tpe dispensare. Tercium quod erat videndū. Que sunt pcepta ecclesie que obligant ad mortale. Et ad hoc sciendū. q licz sint multa tamē ex illis aliq explicabim. Primum pceptū ē de celebratōe festoz. d. qd agit d. cō. di. iij. pñciandū. Et extra de feriis. p totū. Secundū pceptū est de obsequiōne ieiunioz di. hys determinatis p ecclesiam. de quibz ieiunijs habet de cō. di. v. c. Quadragesima. Et. lxxv. di. p totum. Et extra de obser. ie. p totū. Tercium pceptū est de abstinentia ab esu carnū omni sexta feria anni. de conse. di. iij. c. De esu. nisi cū natiuitas christi venerit tali die. Extra de obsequiōne ieiunioz ca. finali. Quartū pceptū est de auditōe missę diebus dñicis et festiuis. de conse. dist. i. ca. Missas. extra d. parochijs. c. Ut dominicis diebus. Quintū pceptū est de confessione. Extra de pe. et re. ca. Dis. Sextū pceptū de cōmunionē dico c. Omnis. Septimū pceptū de solutōe decimarū. Extra de decimis p totum. Et. xvi. q. i. c. Reuertimini. Octauū ē ab abstinentia ab omni actu qui phibet s. pe. na ex cōmunicatōis. et pmaxime late sententie. Nā contrariū faciendo est peccatum mortale siue sit lata a iure vniuersali siue synodali siue ab homine. etiā si illud de se nō sit peccatum. Pura ingreditur monasteriū monialiū nō mala intentiōe sed ad videndū locū de se nullū est peccatum. Sed si est lata sententia ex cōmunicatōis contra ingredientes. tunc ingreditus extra casum necessitatis. peccat.

mortaliter. et hoc nisi excuset eum ignoran-
tia iuris illius et habeat iustam causam ignoran-
tie. et nisi iuste sententia fuerat ab homine. Nam et
si liget talis sententia non tamen conscientia in conspe-
ctu dei nisi contineret. xi. q. ii. c. Et si dam-
naris. Nota tamen hic secundum glossam in ca. Reta-
tu. extra de iure patronatus. quod si prohibeat
sub pena excommunicationis siue anathematis licet
quod faciat contra non est excommunicatus sed debet
excommunicari. Secundo videtur si dicat sub intermi-
nacione anathematis. vel si dicat sub ex-
communicationis interpositio. quod contra facit est
excommunicatus. lxxvi. di. c. Solonitane. extra
de locato et conducto. c. j. q. p. illa sibi in-
nuunt quod excommunicationis sententia lata sit. extra
de summo. c. Sicur. ¶ Nonum preceptum est vi-
tae communi excommunicatorum. xi. q. ii. ca. Cum excommu-
nicato. et hoc in diuini officij. Nam precipare
cum excommunicatis excommunicatione maiore in diuini
scienter est mortale. secundum Theobaldum. et alios etiam
precipiendo in alijs vult loqui mensa quam habet
fuerit in corpore ecclesie. vel post prohibitionem
nem platorum specialiter facta super hoc. No-
ta tamen hodie quod decretum constantie habet fuit
modificatum. i. quod non tenent fideles excom-
municatos vitare etiam in diuini nisi postquam fue-
rint publice denunciati. vel propter publicam
manuum infectionem in persona ecclesiasticam.
¶ Non extra de sen. exco. c. Cum non ab homine
habet in textu et glossa quod quando aliquis scit alium
quem fore excommunicatum licet ille non sit denun-
ciatus deus eum vitare. Et si solus nouit primum
tamen cum euitet. vi. q. vii. c. tamen. et c. placuit
¶ Decimum preceptum concernit clericos qui te-
nent quidam dicere septem horas canonicas
Extra de cele. mis. c. Dolentes. ¶ Undeci-
mum preceptum quod religiosi non dicant aliquid re-
trahentia homines a solutione decimarum. et quod
professores faciant conscientiam confitentibus de
decimis. et quod predicatorum predicet de materia
decimarum cum fuerint super hoc a plaris ecclesia
requisiti. in clemencia Lupicres. de pe-
nis. ¶ Duodecimum preceptum quod volentes nu-
berent non debent si habet aliquod impedim-

tum illo impedimento stare. Et quod non con-
trahant matrimonium clandestine. Et quod non co-
sumant matrimonium. nec faciant nuptias in-
ter prohibito. et filia. Sunt et alia precepta
ecclesie que omittimus causa breuitatis.
¶ Lex humana ex rationabili causa secundum ea que
occurrere possunt mutatur rationabiliter.

Capitulum secundum.
¶ Secundum mysterium declarandum
de lege canonica de mutatio. di-
cit Augustinus in libro de libero arbitrio. Lex ter-
tis quibus iusta sit mutari tamen precepta iuste
possunt. Et de sententia excommunicationis li. vi. c. alma.
Alma mater ecclesia plerumque nonnulla ra-
tionabiliter ordinat et consulit que suadente
subiectorum utilitate postmodum consulit. ac
rationabiliter reuocat in meliusue commutat.
¶ Pro cuius declaratione dicit Theobaldus. prima
secunde. q. vii. ar. i. Lex humana est quoddam di-
cretamen rationis que dirigunt actus humani. Et
secundum hoc duplex potest esse causa quod lex humana iu-
ste mutetur. Una quidem ex parte rationis alia ve-
ro ex parte hominum quod actus humana lege regu-
lantur. Ex parte quidem rationis quod humane rationi
naturale esse videtur ut quiddam ab impe-
cto ad perfectum veniat. Unde videmus in scien-
tijs speculariis quod primo philosophari
sunt quoddam imperfecta tradiderunt. que postmo-
dum per posteriores magis sunt perfecta. ita est
etiam in operabilibus. Nam primi que inuenerunt
aliquid utile communitati hominum non valentes omni-
nia ex seipsis considerare instituerunt quoddam
imperfecta in multis deficientia. que postero-
res mutauerunt instituentes aliquid que in pau-
cioribus deficere. possent a communi utilitate.
¶ Ex parte vero hominum quorum actus lege regu-
lantur lex recte mutari potest per mutationem con-
ditionis hominum. quod secundum diuersas eorum condi-
tiones diuersa ex pedunt. Sic Augustinus ponit
exemplum in primo de libero arbitrio. quod si po-
pulus sit moderatus et grauis consilij utilita-
tis diligentissimus custos recte lex fertur que
sibi liceat magistratus creare per quos res publi-
ce administrant. Porro si paulatim populus

deputatus hēat venale suffragiū z regimē
flagitiosis sceleratisq; committat recte ad
imū ptās tali populo dādi honores et
ad paucorū bonorū redit arbitriū. Et quā
uis lex hūana deruet a lege naturali q̄ ē
lex imutabilis non tñ sequit q̄ ipsa etiā lex
hūana sit imutabilis. Rō est q̄ natural
est qdā p̄cipatio legis eterne iō imobil
pseuerat qd̄ habet ex imobilitate diuine
rōnis institutiōis naturā. Sed rō hūana
mutabilis est z imperfecta Et iō lex hūana
ab ea pcedēs est mutabilis. Itē q̄ lex na
turalis p̄tinet qdā vniuersalia p̄cepta q̄
semper manent. lex autē ab hoīe posita qdā
p̄cepta p̄icularia sūm diuersos casus q̄ e/
mergūt. Et q̄ sicut iura ciuilia siue com/
munia siue municipalia mutata sunt di
uersis tpibus ita z iura canōica. Qd̄ oñ
dit Sianus p̄ exemplū circa electionem
pōntificū. Dic̄ em̄ di. lxiij. s. post. c. Ulor
P̄ncipib⁹ z impatorib⁹ electiōes sum
morū pōntificū atq; aliorū epōz vt Bre/
gorij z Ambrosij referēdas vltus z cōsti
tutio tradidit p̄ scismaticorū z hereticorū
dissensionib⁹ qd̄ ecclia dei nōnūq; cūssa
p̄clitabat. Rep̄ntabat q̄ electio catholi
corū p̄ncipib⁹ vt eorū auctē roborata nlls
hereticorū vel scismaticorū auderet p̄tra/
ire. Et in s. sequētib⁹ dicit verū q̄ impato
res aliqñ modū suū ignorātes nō in nūe
ro p̄sentientū sed p̄mī distribuentū im
mo exterrimentū eē voluerūt. frequēter
etiā in hereticorū p̄fidia plap̄si catholice
marris ecclie vnitatē impugnare conati
sūt. scōrū patrū instituta z eos p̄dierūt
se electiōi nō ingerēt. z q̄sq; eorū suffra/
gio eccliaz obtineret anathematis vincu
lo inodaret. Sic etiā sc̄ptura diuina dicit
q̄ ezechias postq; dissipauit excelsa vbi
sc̄z idola colebat. p̄fregit etiā p̄pentē ene
um quē fecerat Moyses. q̄ illū p̄pentē
ds fieri iusserat ne serpēna morte p̄p̄s
interiret. Ille autē p̄p̄s iā venerari z co/
lere cepat. Idcirco destruxit iste qd̄ do vo

lente fecerat ille. Ac p̄ h̄ magna auctas ē
in ecclia hūda. vt si nōnulli ex p̄decessorib⁹
bus z maiorib⁹ fecerunt aliq̄ statuta. s. q̄
p̄ illo tpe fuerūt sine culpa z postea ver
runt in errozē z sup̄stitionē sine aliq̄ tar
ditate z cū magna auctē d̄struēda sūt. hēc
Bran⁹. Et dic̄ ibi glo. q̄ successores dñt
mutare facta instituta antecessorū etiā bōz
si viderit eē p̄ncipiosa exēplo. xij. q. j. c. vi
dentes. xxxij. q. j. c. j. xcvj. dist. c. Bñ. in fi
ne. Et de decimis. c. Suggestū. Norādū
tñ q̄ mutatio legū fieri nō d̄z sine cā mul
tū vtili vel necessaria. vñ Nicola⁹ papa
di. xij. Ridiculū inq̄t est z sat̄ abomina
bile dedec⁹ vt traditiōes q̄s a patrib⁹ ac
cepim⁹ ifr̄gi pariamur. Iō inq̄t tho. vbi
sup̄. q̄ lex hūana in tantū recte mutat in/
q̄tū p̄ ei⁹ mutationē p̄uidet bono cōi. ha
ber autē ipsa legis mutatio q̄tū in se ē qd̄/
dā detrimentū cōis salutis. q̄ a d̄obfua/
tiā legū plurimū valet p̄suetudo. vñ q̄
mutat lex vis p̄stitutina legū minuit in
q̄tū tollit p̄suetudo. Et iō nunq; d̄z lex
mutari nisi ex alia p̄e tñ recompensetur
cōi bono cōiq; saluti q̄tū ex ista p̄e t̄ero
gat. Qd̄ quidē p̄tingit ex h̄ q̄ aliq̄ maxi
ma z euidentissima vtilitas ex nouo sta/
tuto p̄uēit vel ex eo q̄ est maximus nece ssi
tas eo q̄ lex p̄stituta aut grauamē aut in
iq̄tatē p̄tinet aut ei⁹ obseruatio ē plurimū
nocua. vñ d̄r a iurisp̄ito. q̄ in reb⁹ nouis
p̄stituen dis euident d̄z eē vtilitas vt rece
dat ab eo iure qd̄ diu equū vltū est. z cūz
leges hēant maximā vtilitē ex p̄suetudie.
vt dic̄ P̄hs. ij. politice. iō nō sūt de faci
li mutāde. Et h̄ in decretis ponūt multa
q̄ a p̄clis vel sumis pōntificib⁹ edita que
tñ sūt imutata seu reuocata. Aliq̄ q̄ppe
abrogata p̄ d̄riā p̄suetudinem. Sic dixi
mus in sermone de p̄suetudine de ieiūio
inchoando a clericis. de dieb⁹ rogationū
z s̄lib⁹. Itē. xxxij. q. v. c. Honestū. habet
p̄iuramētū in iudicio fiat a ieiūio. et in
cap. Decretū. d̄r q̄ in q̄dragesima in ad
b

uentu in dieb⁹ dñicis nō exigant^r vel ex
hibeant iuramenta. s. solennia in iud. c. o
Et vñq³ est abrogatū p⁹ dñā p⁹ suerudi
nē. Multa etiā edita antiq³ iure sūt imu
rata Sicut electio sūmi pōrtific⁹ nō a car
dinalib⁹ tñ sed etiā ab alijs religiosis et
clericis faciēda aucte Nicolai pape. si
cut habet. xxiij. di. c. In noie dñi. ita epō
rū electio nō a canonic⁹ tñ. s. maioris ec
clesie sed etiā ab alijs clericis faciēda sūm
ordinationē Innocētiū factā in concilio ro
me q³ habet di. lxxij. ca. Obuēntib⁹. Sed
electio pape hodie fit a cardinalib⁹ vt in
ca. Ubi piculū. de electioe lib. vi. Electio
epoz sūm iura cōia fiebat a canonic⁹ cate
draliū eccliarū. et pfirmabat a metropo
litanis. Sed hodie sūmi pontifices res
uāt sibi puisionē et collationē oim digni
tatū. s. patriarcharū et metropolitānorū
epoz. abbatū. ppositurarū. et plebanarū
um seu prioratū et eccliarū collegiaraz.
Itē di. lxxvij. et lxxvij. p totuz habet de
etate ordinandoz. s. q³ ad sbdiaconatum
nō deat q³ ordinari añ annū. xx. Ad dia
cōatū añ. xxv. Ad p⁹ biteratū añ. xxx. ibi
etiā habet de certis intersticijs fuādis in
ter ordinē et ordinē. Sed p clementinā d
etate et qualitate ordinādoz hec imutata
sūt. et ibi determinat q³ sbdiacon⁹ in. xvij
āno. Diacon⁹ in. xx. Sacerdos in. xxv.
inchoato et si nō cōpleto valeāt ordinari
Et nō añ sine dispensatōe pape. Nec in
tersticia illa oportet seruari. Sed si legi
tima etas existit ad oēs ordines infra an
nuz pōt quilibet pmoueri. Immo infra
vnā q³ dragestimā vt. s. in pma dñica eius
recipiat oēs ordines minores. In seqnti
sabbato sbdiaconatū. In sabbato añ dñi
cā de passione diaconatū. In sabbato sā
cto sacerdotiū. dūmō als sit idone⁹. Itē
in cā. xxxv q³ ponunt in. q. ij. iij. iij. et. v.
q³ ad grad⁹ p sanguinitatē phibitos ad cō
trahendū mrimoniū. s. sex grad⁹ correctā
sūt et imutata p decretalē Gregorij noni.
q³ habet ex de cōsanguinitate et affinitate

ca. Nō decet. vt dīc glo. vbi diminiuitur
duo grad⁹ de illis sep. q³ difficile erat et
menti retinere tot gradus. vñ multi ex ig
norācia p⁹ trahēbāt in gradib⁹ phibitis.
Itē. ij. q. iij. c. Sepe p⁹ gigit. statutuz erat
q³ cū furtū repit factū in monasterio. et ig
norat auctor deberet fieri talis purgatio
vt abbatē vel alio ex monachis celebrāte
missaz oib⁹ def cōmunio sub hac forma.
Corpus dñi sit tibi ad p⁹ bationē hodie.
Dicit glo. et bñ q³ istud statutū ē abrogatū
q³ indebite fieret. Sic et alia multa sūt
q³ singula recensere nimis foret. plitum.
In lege positua rōnabilis ē dispē
satio que fit vel ex vtilitate vel ex necessi
tate.

Capitulū tertium.
Errū mysteriū declarandū dicit^r
dispensario. Ubi sciendū q³ dispē
sare in legib⁹ vt eas interpretari spe
ctat ad p⁹ lator et rectores q³ s. in hmoi ha
bent p⁹ tates. nisi subita necessitas occur
rat cui oporteat subito obuiare ne sequa
tur aliq³ incōueniēs. Nā tñc ipa necitas
bz annexa ipam dispensationē legis et q³
liber p se pōt interpretari legē et dispē
sare secū et p⁹ cipue cū nō pōt ad supiorē hē re
cursū vt patet. i. q. i. c. Si g. Puta cum
q³ grauit^r infirmat tpe ieiunij ab ecclia
instituti p seipm pōt dispē sate secū in le
ge ieiunij et interpretari q³ nō obliget ad il
lā. In obseruatōe em legū vel pceptoz
maxime debet attendi et seruari intentō fe
rentis legē vel pceptū. de q³ si p⁹ tter et p⁹ t
ria sit ad scripturā legi vel hñ pcepti eq
obediendū est omīssa sra legi vel pcepti.
xxij. q. v. c. Pūane. Si aut dubitat de in
tentōe standū est lre sūm Archi. vel habe
atur recursus ad supiorē si pōt haberi cu
ius est interpretari et dispensare. vel si non
pōt haberi habeat p⁹ siliū p⁹ t⁹. Pnt au
tē ipi plari et dñt cū adest cā rōnabil^r dis
pensare. puta alicui⁹ necessitas vel vili
tatis. vñ extra de p⁹ bendis. c. Exposuisti
glo. ait. Necessitas vel vtilitas ista duo
fregit dispensationē inducūt. i. q. vñ.

LVIII

ta. Tali. Dine. Hostien. ita diffinit dif
pensacione. Dispensatio est iuris alleuia
tio facta cu cause. s. rōnabilis cognitione
ab eo q pōt. Si hō plati absq rōnabili cā
vel salte dubia p sola volūrate licentiā
tribuit veniēdi. S legē fm Bern. in li. de
pcepto 7 dispensatōe nō erūt dispensato
res sed dissipatores. 7 peccabunt ipi dis
pensantes cū dispēsans si eis vrunf. Et
q2 papa in ecclesia dei h3 plenit udinē prā
tis in oib3 pure posituius h3 plenitudiez
prāris dispēlandi. Et si dī bre oia iura i
scrimio pector3 sui de pstitutiōib3 i. c. 73
li. vi. q2. s. ad interpretatiōē 7 dispensa
tiōē. Epi aut dispēlare pnt f3 cōez opi
monē doctoz in his q nō sūt eis a iure p
hibita. Extra de snia exēcatōis. c. Nu
per. 7 di. l. c. Nitor. Que aut eis phibe
ant habes in glo. In necessitate hō māi
festa in oī lege positua dispēlat. vñ. j. q
j. in. c. Remissio. 7 extra de obfuarōe
ieiunioz. c. Consiliū. Necessitas nō ha
bet legē sed ipa sibi legē facit. 7 de regulis
iur3. c. Qd nō est. Qd nō est licitū in lege
necessitas licitū facit. Nā 7 sabbatuz cu
stodiri pceptū est. Nachabet tñ in sab
bato sine culpa pugnāt. Et ad idēz facit
cap. Quāto. Extra de puerudine. Et de
cō. di. iij. c. Peruenit. Et de con. di. v. ca.
Discipulos. Et lxxi. di. c. Quisquis. 7
cap. Delitine. Et lxxi. dist. ca. Cum om
nibus. 7 extra de furtis. c. Si q3. Sed
qrunf aliqui quare si quis furatur ppter
necessitatē famis debz tres hebdomadas
penitere. vt dī ptracto. cap. Si quis. Re
spōdet glo. quia modica fuit necessitas.
sed si magna fuisset non imponeret pe
nitentia. Adhuc queritur quare non ex
cusatur mulier a fornicatiōe propter ne
cessitatem famis. ff. de ritu nupiarum. l.
Palam. s. Nō est sicut excusat a furto.
Et respondet glo. q per necessitatem res
facta est communis vt. xlij. dist. s. j. Et
xliij. q. iij. in cap. Qd autem Sed in for

nicatione non est ita. Ideo nulla necessi
tate licz fornicari. lxxviiij. distincōe
capitulo fornicari. Et potius debet mu
lier omnia mala sustinere q3 fornicari. xxx
ij. q. v. ca. Ita ne. Ampli3 queritur. cur
excusatur homo ab homicidio si ex neces
sitate inuitabili se defendendo aliquem
occidit. Ad hoc dicit glo. q3 interficiens
non ipse interficit. sed potius qui inter
fectus est se interfecit qui aggreditur il
lum. Extra de homicidio. cap. Sicut la
tor. Spiritu sancto igitur instigante mlt
ta a sanctis patribus edita sunt saluber
rima statuta 7 sanctissime constitutiōes
quibus possent fideles spiritualiter vi
uere. Sed hodie christiani populi aures
habent 7 non audiunt. qm pauci sunt q
implere studeant illa pcepta ecclesie q
in prima parte explicauimus. Quim
mo laudant illa verbis 7 approbant tā
quā dignissima. 7 digito suo nolunt ea
mouere. Dies festi communiter violan
tur. non sanctificantur cum in illis va
cent viri 7 mulieres vanitatibus 7 disso
lutionibus execrandis. Ieiunia gulosis
multis 7 volupruosis exosa sunt. Mis
se ex communi corruptela a puellis nu
bilibus non audiuntur. quibus ad cho
reas et vana spectacula pergere non vi
detur infamia. Sed visitare sacra dei tē
pla 7 audire diuina dedecus apparet et
ignominia. Confessiones vel omittunt
vel fiunt apparenter cum mente lupina
quoniam cum proposito aliena detinen
di 7 rapiendi adulterandi. 7 peccata pre
terita prosequendi. Decime autem in ple
risq3 locis non cognoscuntur vel soluū
tur. in alijs cum luore mentis 7 āgustia
cordis. Excommunicationes 7 ecclesie cē
sure habent in derisum. Et multi sic ex
communicati ecclesie clauēs contemnūt
De clericis non psallētib3 horas ta
cco. deus iudicet illos. Religiosi vero
multi sunt noie 7 paucissimi re. qm etiā

pleriq; ex illis q; vident austerā z sanctā
ducere vitā nullā hñt reuerentiā ad cle/
ricos seculares. z qñ p nullo ducūt qñ/
quid ab ecclia constitutū ē p pseruatiōe g/
duū z officioz. Dñ p fessioes audiunt de
trahūt parrochianis p̄sbyteris z ordinariis
locoz. de decimis ip̄i sciūt quā p̄fiterib⁹
p̄sciaz faciāt. Ingerūt se qñ pñt p̄supru
ose ad curā aiarū sub sp̄e caritat⁹ z zeli.
D. p̄fusio maxima xp̄iane religiōis nol/
le obedire traditiōibus sanctissime ecclie
dei. De matrimonijs indebite p̄tract. tñ
p̄pter impedimēta. tñ p̄pter deceptiōes z
fraudes clandestinas longū esset singula
enarrare. Nō sic xp̄iani redempti p̄cio
so sanguine xp̄i. nō sic. Que dixerūt scilicet
p̄sentes sancti et ecclie rectores. facite et
fuate. vt sic mereamur fieri p̄icipes gr̄e
diuine. Quā largiat nobis iesus xp̄s fili⁹
dei. q; sit bñdict⁹ cū p̄re z spū sancto p̄ infini
ta secula seculoz Amen.

**Feria quarta tercie hebdomade. De
supbia trasgressioz legis ciuilis.
Sermo decimus octauus.**

Alius ho
minis nō venit ministrari
sed ministrare. vba sunt re
demptor⁹ n̄r originaliter
Matth. xx. c. z in euāgelio hodierno. Ne
quis horreret hūilitatē regulā. voluit sal
uator n̄r iesus xp̄s illā suo exemplo cum
ctis ostendere. qm̄ hoies vt Lactāti⁹ re
fert magis volūt exempla qñ vba. qz loq;
facile ē p̄stare difficile. vt igit scribit ac.
j. c. Lepit ies⁹ facere z docere. fecit autem
multa. Sed inf illa vnū illd nobis se of
fere p̄siderandū q; cū ip̄e nō eēt s̄bdit⁹ legi
voluit ea q; erāt legis implere. vñ z circū
cisus ē z in templo. viij. die post natiui
tatē oblarus. Cū ho b̄ ex hūilitate fecerit
vt nobis preberet exemplū satis est cre
tāda supbia illoz q; sua volūtate z non

legib⁹ volunt oia facere. z qñ si d̄spert
mus in finē p̄cedēti adhuc remanet al
qd enarrandū z eos q; legē hūanā z ciui/
lē abhūcūt. Idcirco in p̄nti s̄mone de sup
bia trasgressioz legis ciuilis erim⁹ tracta
turi. Proponim⁹ aut de ip̄a lege tria my
steria contemplanda.

Primū dicitur diffinitionis

Secūdo obligationis.

Tertiū abrogationis.

**Quid est lex z de actib⁹ legis atq; de illi
us necessitate.**

Capitulū p̄mū.

Primū mysteriū d̄r diffinitionis.

**In q; videre debem⁹ tria. Primo
legis q; d̄ditatē. Secūdo legis actu
alitatē. Tertiū legis necessitatē.**

**Primo videam⁹ quid sit lex in cōmu
ni. Et ad b̄ d̄c̄ beat⁹ Tho. j. ij. q. xc. Lex
est ordinatio rōnis ad bonū cōe ab eo q;
curā habet cōitatis p̄mulgata. vbi ponū
tur quatuor conditiones legis.**

Prima est rōnis p̄actice ordinatio

Secūda boni cōis p̄caratio.

Tertia ppli vel p̄ncipis constitutio.

Quarta legis p̄mulgatio.

**Prima p̄ditio legis est rōnis p̄acti/
ce ordinatio. Ordinatur em̄ rōnē p̄acticā
ad actiones. Dicit nāq; Isidor⁹ q; lex d̄r
a legendo qz scripta est. vel d̄r a ligando
qz ligat. id est obligat p̄ceptis affirmatiuis
ad agendū negatiuis ad cauendū. vel d̄r
lex ab eligēdo s̄m Aug. qz debet q;libz eli
gere viuere s̄m legē. Isti aut act⁹. s̄. elige
re legere z ligare sunt actus rōnis. No
randū tñ vt dicit Tho. j. ij. q. xc. articu
lo. ij. Q; ois lex humanitus posita intā
tū bz de legis rōne inquantū a lege natu
re deriuat ex eo q; rōnis p̄ma regula ē lex
nature. Et licet iurispitius dicat. ff. de le
gibus. Nā ad ea q; de oib⁹ q; a maiorib⁹
tradita s̄t rōreddi n̄ p̄r b̄ d̄r n̄ q; ois leges
n̄ p̄cedāt a rōne si iuste sunt. sed qz min⁹
esset difficile z p̄lixū. Sed vt d̄c̄ p̄ius
v. et b̄icoz. In talib⁹ oportet accēdere ex**

proz vel senioz vel pudentiu in demon-
strabilib⁹ enūciatōib⁹ et opimōib⁹ nō mi-
nus q³ demōstratiōib⁹. **S**ecūda additio le-
gis est boni cōis pcuratio. **U**n⁹ **I**sidorus
di. iij. c. **E**rit aut⁹ lex aut⁹. **L**ex nullo pua-
to cōmodo sed pro cōi utilitate ciuū de-
bet eē pscripta. **R**ō q³ cū oīs ps ordinat⁹
ad totū sic impfectū ad pfectū. vnus aut⁹
hō sit psona cōitatis pfecte necesse est q³
lex respiciat pprie ordinē ad cōm felici-
tate. **O**deūq³ aut⁹ pceptū fiat ad aliquē d⁹
aliq³ piculari ope instantū h³ rōne leg³ in
q³ ordinat⁹ ad bonū cōe. **T**ercia cōdi-
tio legis est populi vel pncipis pstitutiō
Un⁹ dic⁹ **I**sidorus li. vj. c. bimo. q³ lex ē con-
stitutio populi q³ maiores natū simul cū
plebū⁹ aliqd sanxerūt. di. ij. c. decetoz. rō
fm **T**ho. est q³ lex vt dictū est pprie et p³n-
cipalit⁹ ordinat⁹ ad bonū cōe. **O**rdinare au-
tē aliqd ab bonū cōe est pncipis vel totū⁹
multitudinis. **N**ā intentio legislatoris
est vt hoies ad p³utes inducat et a vitij⁹
retrahat. **S**ed psona puata pōt qdē idu-
cere monitiōe aut suasiōe bñ dispositos
sed efficaciter inducere. s. p³ vim coactiua
metu penarū p³eruos et male dispositos
non pōt nisi psona publica ad quā pti-
ner penas infligere. **Q**uarta cōditio le-
gis est pmulgatio. vt em⁹ dic⁹ **B**ran⁹ dis-
iij. **L**eges instituit cū pmulgan⁹. **R**ō ē
q³ ad h³ q³ lex obliget oportet q³ in notici-
am deducat alioz. h³ aut⁹ fit p³ pmulgatiō
nē et lex qdē natural⁹ pmulgata ē a dō s³
q³ tē eā mentib⁹ hoim inseruit natural⁹
cognoscēda. lex aut⁹ exterior hūana pmul-
gat q³ ad p³is s³bo sed in futurū s³pro. vñ
legis pmulgatio q³ fit s³bo in futurū extē-
dit p³ scripture firmitatē q³ quodā mō le-
gē s³ pmulgar⁹. **I**lli aut⁹ corā q³ lex non
pmulgat obligant⁹ ad legē obseruandā
in q³ ad eoz noticiā deuenit vel deueni-
re potuit p alios pmulgatiōe facta. **B**lo-
rio in. c. **L**ognoscētes ex d⁹ pstitū. inquit
Ex q³ publice pmulgata est pstitutio oēs

tenent⁹ ad ipius obseruantia et omēs ligat⁹
post duos menses a publicatiōis tpe cla-
psos. **I**n auctērico vt facere noue pstitu-
tiōes circa pncipiū collatōe. v. **N**ec ē ne-
cesse vt singuloz aurib⁹ inculcet. xvj. di-
ca. **Q**d dicitis. nisi pbarer quis tūc ex p-
uincia fuisse vel aliud impedimētū. **A**r/
gumentū exp³ sū ex q³ m³monū accusare
p³nt. c. **L**ū in tua. **S**ecūdo videam⁹ leg³ ac-
tualitatē fm **I**sid. di. iij. c. decetoz. **Q**ua-
triplex est em⁹ ac³ legis. **D**is em⁹ lex aut⁹
pmittit aliqd vt vir fortis perat p³mitum
Aut verat vt sacrarū s³ginū nuptias nō
li liceat appetere. **A**ut punit vt q³ cedez
fecerit capite plectat⁹. **A**ut p³cipit vt dili-
ges dñm deū tuū. **R**ō istoz fm **T**ho. s. ij.
q. xliij. q³ cū lex sit directiua hūanorū ac-
tū **T**res sūt differētie actū hūanorū.
Quidā em⁹ sūt ac³ boni ex genere. vt sūt
ac³ s³ritū. et respectu horū pōt ac³ leg³
p³ce. p³cipit em⁹ lex ac³ s³ritū. vt d⁹. v.
ethicorū. **Q**uidā aliq³ ac³ sūt mali ex gene-
re. sic sūt ac³ vitioz. et respectu hoz pōt
tur ac³ legis phibere. **Q**uidā aliq³ sūt in-
differētes ex genere. et respectu hoz dicit⁹
lex pmittere. **P**ossūt etiā differētes dici
q³ parū hñt boni vel mali. vt p³ca venia-
lia. **O**p³at q³ aliqd sit p³ qd iducat lex s³
ditos vt ei obediat. h³ aut⁹ ē timor pene. et
respectu huius dicit⁹ ac³ legis punitio.
Nō aut⁹ ponit⁹ p³siliū ac³ leg³. q³ p³sulere
etiā spectat ad puatā psonā cui⁹ nō ē cō-
dere legē. **Q**uilibet em⁹ pōt alteri p³sulere.
Sil⁹ p³miare nō pōt ac³ legis sicut pu-
nire. q³ p³miare pōt q³libet. sed punire nō
pōt nisi psona publica et q³ est minister le-
gis. cuius auctoritate pena infert⁹. **T**er-
tio videre debemus legis necessitatē. fu-
erūt quippe nō sup³flue sed necessarie. vt
inquit **T**ho. s. ij. q. xcy. **L**eges hūane ad
retrahendū hoies a vitij⁹ et inducendū
ad p³utes. **N**ā hōmī inest naturaliter q³
dam appetitus ad virtutē **S**ed ipa s³ru-
tis pfectio necesse est q³ adueniat hōmī p-

aliquā disciplinā. Sicut videm⁹ q̄ per
aliquā industriā s̄buenit homi in suis ne
cessitatibus. puta in cibo ⁊ vestitu quoz
initia quedā sunt a natura scilicet a rati
one ⁊ manu. Nō aut̄ est a natura cōple
mentū ipm. Ad hanc autē disciplinā nō
de facili sibi homo sufficiens est. q̄ pfe
ctio virtutis cōsistit p̄cipue in retrahē
do se ab inordinatis delectatiōibus ⁊ ide
bitis. ad quas homines sūt proni ⁊ maxie
iuuenes q̄bus magis est efficax ⁊ necessa
ria disciplinā. Et ideo oportet q̄ hmoi
disciplinā p̄ quā ad hūitū puenit ab alio
fortiant. Et q̄nū quidē ad illos iuuenes
qui sūt proni ad hūitū acc̄ vel ex dispo
sitiōe nature vel ex consuetudine vel magis
ex diuino munere sufficit disciplinā pa
terna q̄ est p̄ admonitiōes. S; q̄ inueni
unt p̄erui ⁊ ad vitia proni q̄ de facili h̄
bis moueri nō p̄nt necessariū fuit vt per
vīm ⁊ metu cōhiberent a malo. vt saltez
sic a malis desisteret ⁊ alijs quietā vitā
redderet. ⁊ ip̄i tandē p̄ huiusmodi assue
tudinē ad hūitū pducerent. ⁊ voluntarie
facerent que metu pus implebāt. ⁊ sic ef
ficerent virtuosū. Huiusmodi autē disci
plinā cogens est disciplinā legū. vñ ne
cessariū fuit ad pacē hoīm ⁊ virtutē acq̄
rendā vt leges humane cōstituerent. hic
Isidorus di. iij. ca. facere sunt alii. facere
sūt autē leges vt earū metu hūana coerce
at̄ audacia. tutaq; sit inter improbos im
nocentia. ⁊ in ip̄is improbis formidatio
supplicio refrenet audacia ⁊ nocēdi fa
cultas. Et in plogo decretaliū. Iō lex p
ditur vt appetitus nobis sub iur̄ regu
la limiteretur p̄ quā genus humanū vt ho
neste viuat. alterū nō ledat. ius suū vni
cuiq; tribuat informatur. Et si obijceret
q̄ melior est iusticia ⁊ lex aīata q̄ ināta
ra. Sed iudex est iusticia aīata. dic̄ enim
Arist. v. ethicorū ad iudicē pfugit ho
mines sicut ad iusticiā aīatam. lex autē
est q̄ si iusticia ināta. Ergo videt q̄ me

lius fuisset vt cōsecutio iusticie cōmittere
tur arbitrio iudiciū q̄ lex a liq̄ cōderet.
Rādet Tho. vbi. s. q̄ fm̄ Arist. in. i. re
thoricoz. melius est oīa ordinari lege q̄
dimitti arbitrio iudiciū. ⁊ hoc p̄pter tria
Primo q̄ facilius est rep̄ire paucos sa
pientes qui sufficiant ad rectas leges cō
dendas. q̄ multos q̄ req̄rerent ad recte iu
dicandū de singulis. Secundo quia illi
qui leges ponūt multo tpe cōsiderāt qd
lege ferendū sit. Sed iudicia de singula
ribus factis sunt ex casibus subito oris
facilius autē ex multis cōsideratis p̄ hō
videre qd rectū sit q̄ ex vno solo facto.
Tertio q̄ legislatores iudicāt in vniuer
sali ⁊ de futuris. sed homines iudicēs p̄
sidentes iudicant ad que afficiunt odio
vel amore aut cupiditate ⁊ sic eoz depra
uatur iudiciū. Quia ḡ iusticia aīata iudi
cis nō in multis inuenit ⁊ quia flexiblis
est. ideo nemini fuit in quibuscūq; ē pos
sibile lege determinare qd iudicandū sit
⁊ paucissima arbitrio hoīm relinq̄re.

¶ Quia civiles leges iuste sūt fuāde. ⁊ q̄
aliqui lz facere p̄ter ḡba leḡ. ⁊ q̄lit meli
orē ciuitati bon⁹ minuter sine lege q̄ lex
sine ministro.

Capitulū secundū.

¶ Secundū mysteriū deplandū ē le
ge dī obligatiōis. In quo tria sūt
dubia declaranda.

¶ Prīmū vtrū obligent hoīes in foro cō
sciētie ad obseruantia legū seculariū.

¶ Secundū vtrū liceat aliqui subditis le
gis p̄ter ḡba legis agere.

¶ Tertū vtrū expedient⁹ sit ciuitatē re
gi p̄ bonā legē ⁊ malū ministrū. q̄ p̄ bo
nū ministrū sine bona lege.

¶ Ad p̄mū dubiū rñ. Tho. i. q̄. q̄. c. xvi.
articulo. iij. q̄ si leges seculares sūt iuste
obseruāde sūt. Ita q̄ nō obseruans pec
cat. vñ Aug. di. ix. ca. Quicūq; ait. Qui

legibus impatorum que pro dei voluntate feruntur obtemperare non vult acquirere gratiam de supplicium. Qui autem legibus imperatorum que contra dei voluntatem feruntur obtemperare non vult acquirere grande premium. Igitur lex humana si non est iusta quamvis large dicatur lex in quantum ab aliquo habente auctoritatem constituitur secundum illud Isaie. p. ca. Ne qui condunt leges iniquas non tamen proprie est lex quia non ligat id est non obligat ad sui observantiam. Si autem iusta a deo inspirante est secundum illud puerborum. viij. Per merces regnant et legum conditores iusta decernunt. Propterea Christus nascens servari voluit a matre sua legem hominis infidelis. cum scilicet ut scribitur Luce. ij. ca. Exijt edictum a cesare augusto ut describeretur unusquisque orbis et ipsa iuit in bethleem. Sciendum tamen secundum Tho. vii. supra. quod leges humanitus posite dicuntur. Iuste vel iniuste secundum quatuor modum causam. scilicet finale efficientem formalem et materialem. Primo secundum causam finalem et sine qua quando ordinantur ad bonum commune. Iste enim est finis legis. utilitas communis boni ut dictum est. Contra est lex iniusta quando est contraria communi bono. Unde quando aliquis presidens imponit leges onerosas subditis non propter commune utilitatem sed propter suam suam ut propter cupiditatem vel gloriam faciens statutum. Qui facit talem defectum soluat tantum quod non propter aliud facit nisi ut inde lucraretur vel cuius imponit tallias et gabellas ultra debitum ut thesauriseret et similia. Secundo dicunt leges iuste ex causa efficiendi seu auctore. Causa efficiens legis est statuens legem. Si ergo non excedit potestatem ferentis quod si eam facit subditis suis iusta est. Iniusta autem si fert legem super eos in quibus non habet potestatem. Puta si laicus cuiuscumque dignitatis etiam imperialis facit legem que extendatur etiam ad clericos.

ut qui habeant respondere in foro suo vel qui solvant tallias et butusmodi. Non enim habent potestatem super clericum. Tertio leges dicuntur iuste ex forma quando scilicet secundum equalitatem proportionis imponuntur onera subditis in ordine ad bonum commune. Eumenius unus homo sit pars multitudinis quilibet homo et quod est et quod habet est multitudinis. Sicut quilibet pars est quod est totius. Unde natura aliquando aliquod detrimentum infert privi vel salvet totum. Et secundum hoc leges proportionabiliter onera imponentes sunt iuste et obligant in foro conscientie unde ex causa rationabili rectores civitatum imponunt aliquas collectas puta ad defendendum se in iusto bello. et secundum proportionem debitam qui hoc recusaret peccaret. In iuste autem sunt leges quando non equaliter onera imponuntur secundum rationem unicuique contingentem et secundum substantiam. Sed alij nimis gravantur enormiter. Alij nimis alleviantur. Et iste sunt violentie magis quam leges. Ideo non obligant in foro conscientie nisi forte propter vitandum scandalum vel perturbationem propter quam homo etiam quandoque debet cedere iuri suo. Quarto leges sunt iniuste ex materia quando sunt de rebus illicitis contra ius divinum vel naturale ut qui adorent idola. Sicut fecit nabuchodonosor legem quod omnes adorarent statuam Danielis. iij. cap. Et tales leges non sunt observande quia ut scribitur Actuum. v. cap. Obedire oportet deo magis quam hominibus ad idem facit ca. Julianus. xj. q. iij. Et nota quod condentes leges iniquas puta ad imponendum collectas indebitas et gravamina tenentur ad restitutionem ipsi et heredes eorum omnium damnorum que occasione dictarum legum aliqui passi sunt. Et illi qui induxerunt conditores ad talem legem faciendam quilibet insolitus ut ergo iam predictum est iuste leges servande sunt non contra

nende. Hinc Belasus papa disti. 7. ait.
Quis aut leges principum aut patrum regu-
las aut monitiones paternas dicat debe-
re contineri nisi quod impunitum sibi exprimeret
transire commissum. Secundum dubium fuit
utrum liceat aliqui subditis legem preter verba
legis agere. Ad hoc dicit Thomas prima secun-
da de quod. 1. 1. ar. vi. quod cum omnis lex ordinetur ad
bonum communi tantum habet vim et rationem legis
in quantum aspiciat id commune bonum. Secundum
hoc quod ab hoc deficit non habet virtutem ob-
ligandi. unde iurisperitus dicit quod nulla iu-
ris ratio aut equitatis parit benignitas.
ut que salubriter per utilitatem hominum intro-
ducunt ea nos duriori interpretatione con-
tra ipsorum commodum deducamus ad severitatem.
Et Bernardus li. de precepto et dispensatione ait
Iniquum proculdubio foret si ea que sunt per
sola charitatem instituta contra charitatem
tenerent. Contigit autem quod aliquod observa-
ri communi saluti est utile ut in pluribus quod tamen in
aliquibus casibus est nocivum maximum.
Quia igitur legislator non potest omnes casus sin-
gulares intueri. proinde legem finem habet quod ut in
pluribus accidit ferens intentionem suam ad
commune utilitatem. unde si emergat casus
in quo talis observatio legis sit damosa non
salutifera talis lex non est servanda. Sicut
si in civitate obsessa statuatur lex quod porte
stent clausae. hoc est utile communi saluti ut in
pluribus. Si autem contingat casus quod hostes
insequantur aliquos ciues per quos civitas
perdatur damnosissimum esset civitati si por-
te eius non aperirentur. Et ideo in tali casu por-
te essent eis aperire contra verba legis ut
servaretur utilitas communi quam intendit legis-
lator. Propterea dicitur in glossa in prologo de
cretaliis. Novis moribus nova veniunt an-
tidota preparari. extra de iuramento calunie
et ceteris. Et varia expimentis morborum
varia nos cogunt remedia invenire. li. de
et ceteris. Ut constituerent. Et quod medicamenta
moribus exhibent iura negotiorum. Et iterum
glossa in prologo. Que de novo emergunt au-

ditio novo indiget. ff. de interrogatoriis
actoribus. li. de etate. §. ex causa extra de offi-
cio iudicis delegati. c. Insinuare. Sed
tamen considerandum est quod si observatio legis finem
verba non habeat subitum periculum cui oportet
statim occurrere non pertinet ad queli-
bet interpretari quid sit utile. sed hoc solum
pertinet ad principes qui propter hominum casus ha-
bent auctoritatem in legibus dispensandi. Si
vero sit subitum periculum non patiens tantam mo-
ram ut ad supiorum possit recurrere subite
ri ipsa necessitas dispensationem habet anne-
ram. Nec obstat quod Augustinus dicit de civi-
tate. c. In istis. quod non licet alicui iudicare de le-
ge. Sed si quis premittat verba legis dicens
se intentionem legis servare videtur quod iudicet
de lege. Ad hoc dicit Thomas. Ille qui in ca-
su necessitatis agit preter verba legis non iur-
dicat de lege sed de casu singulari in quo
videtur verba legis non esse servanda. Tamen dicitur
extra de rescriptis. c. Causa. Verba in
rescriptis vel legibus posita debemus con-
formare equitati etiam si verba non paterentur.
Iste si arguat quod eius est interpretari le-
gem cuius est condere. ut dicitur 1. 1. q. 1. ca. si
cuius est. Et his omnibus sed subditorum le-
gis non est condere legem nec ergo eorum est in-
terpretari intentionem legislatoris sed finem
habere agere. Respondet Thomas. quod ille qui sequitur in-
tentionem legislatoris non interpretatur legem
simpliciter sed in casu in quo manifestum est
periculi non nocivum legislatori alio in-
tendisse. Si enim dubium sit de vel finem habere
habere legis agere vel superiores consulere. Cuius
firmant omnia supradicta per illud quod scri-
bitur. 1. 1. q. 1. v. c. Huiusmodi quod verba debent ser-
vare intentioni non intentioni verborum. Tamen Hi-
larius extra de verbo. sig. c. intelligentia ait
Intelligentia verborum ex causis est assumenda.
quod non finem habet res sed rei sermo debet
esse subiectus. Ibi dicit glossa. Verba non sunt
telligenda statim ut sonare videntur mari-
me ubi ambigua sunt. Sed consideranda est
intentione loquentis. ff. de verbo. sig. l. Nepos.

LXI

Paulo ff. de regu. iur. l. Sp in stipulato
nibus. xxi. q. j. in c. Duo virginib. et
glo. in c. Preterea. extra de ver. sig. indt
Peior est mens dicentis q. vox. ff. de sup
pellectili legata. l. Labeo. Nec pl. ver.
bi q. voluntas inspicit. d. l. q. res pigno
ri obligari possunt. l. vlti. Sequitur tho.
q. q. uis sapientes nouerint intentioem
sua verbis explicare. et conditores legu
fuerint sapientes. n. nullus ita sapiens est
vt possit oes casus excogitare. vii. ff. de
administratoe rez ad ciuitate pmentiu. l.
q. s. Si eo tpe. d. l. fortuitos casus nul
lum homi consiliu puidere pot. Ideo no
pot sufficere p verba sua in lege expri
mere ea que conueniunt ad fine intentum
Et si possit legislator oes casus pside
rare. non oporteret q. oes exprimeret pro
pter pfusione vitanda. sed lege ferre d.
fm ea que eueniunt vt in plibus. Terci
um dubiu erat vtz expeditu sit ciuitate
regi p bona lege et malu ministeriu. q. p
bonu ministeriu sine lege. Et Geraldus
odo. sup. v. ethico. dicit q. p bonu mini
steriu. Quia illud regimē est ciuitati ex
pedienti q. d. est ad fine et felicitate ciui
tatis efficaci. hoc autē est regimē boni
viri. quare ipm expeditu ē regimē bo
ne legis. Nā finis et felicitas ciuitas ē
esse ciues iustos prudentes et bonos. h
habito cetera necessaria ciuitati facilliter
habent. Sz q. ad h. efficaci sit regimen
boni viri apparet ex trib. in q. b. vir bo
nus excedit legē. vtz. potētia. prudentia.
iusticia. Q. vir bon. sit potēti. pr. q.
q. tuor sunt motiua q. cōtinēt totā potē
tiā faciēdi hoies bonos. s. Ne. amor.
Exhortatio. Exemplū. De metu Arist.
dicit. p. ethico. Multi obediūt magis ne
cessitati q. smoni et iacture quā timent
magis q. bono. De amore etiā sequitur
ibidē q. paterni smones et mores magis
habent de patrē q. legalia et ciuiles mo
res. ppter cognationem et bñficia. De ex

hortatoe dicit Hiero. ad paulinu. habz
nescio qd latens integre viue vocis act.
et in aures discipuli de doctoris ore tras
fusa forti. sonat. De exēplo bo. Lactā
tius li. iij. Hoies exempla magis volūt
q. verba. Bon. igit vir et bona lex pares
sunt i metu et timore. q. vterq. hz mini
steriu et gladiu. Sz bon. vir habz amo
rem. habz exhortatoe viua et exēpli bo
noz opez. lex autē nō. Q. etiā bon. vir
sit prudēti. pbat q. vir prudē. rler bōa
fm prudētiā datā cōtinēt noticiā et artē
bñ viuēdi. Tamē noticia boni viri exce
dit tripliciter. Primo exēsiue q. lex non
pōt exēdi ad oes casus q. pnt euenire. eo
q. singularia sūt infinita. Et descēden ti
bus ab vniuersalib. ad pēckaria. iubet
Plato q. scire. Tūc aut vbi lex defē. re
cursus ē ad arbitriu boni viri. et sic arbi
triu boni viri excedit legē exēsiue. Se
cūdo excedit bon. vir legē intēsiue. quia
smones legis sunt vniuersales. smōes
boni viri pēckares. Et vt dicit Arist. i. ij.
ethico. et in. iij. poli. Sermōes pēckula
res efficaciores sūt i agilib. q. vniuer
sales. Tercio bon. vir excedit pfectiona
liter. q. vir bon. habz qndā. experientia
seu expimentalē noticiā ita pfectā q. nul
li pōt inesse nisi hōi bono. ois autē lega
lis noticia pōt inesse tā bono q. malo.
Q. adhuc vir bon. sit iustior. pbat.
q. lex bona ē tū pceptiua. vir bon. est p
ceptiua. opatiua. electiua et volitiua.
Sz vbi sunt isti virtutū. vbi q. recte vi
uāt. q. etiā post tot sacras leges diuinas
et hūanas canonicas et ciuiles legū mini
stri de teriores alijs expientia teste vidēt
Quos nō ab re alta voce iutare possu
mus dicētes illō qd scribit Sap. j. cap.
Diligite iusticiā q. iudicatis terrā. Si
hāc iusticiā maiores miorib. exhiberēt
vtq. cetera omnia in ciuili vita bene re
crez fierent.

Q. mltre sunt leges ciuiles reprobare

et alie autentificare. qdā hō abrogate qñ
dedignant sacros canones imitari.

Capitulum tertium

Quod autē mysteriū cōtemplādum
dicit abrogatio. In secularib⁹
qdē legib⁹ mltā diuersitas in
uenit. Nā qdā sunt reprobare. Quedā
autēficare. Quedā abrogate. Prime
sunt leges quecūq; iniuste de qbus dixi
mus. et in spēali oēs ille q militat contra
ecclesiasticā libertatē. Ex q facta est illa
pstitutio Honorij terciū. extra de sentē
exco. in. c. Nouerit in qua dicit. Excoicamus
mus oēs q de cetero fuari fecerint statu
ta edita et p̄suetudines vel pot⁹ abusi
ones introductas p̄tra ecclesiasticā liber
tatē nisi ea de capitularib⁹ suis infra du
os menses post hmoi publicatōez sen
tentie fecerint amouere. Excoicamus
statutarios et scriptores statutoz ipoz
necnō et p̄tates et p̄sules rectores et p̄sili
arios locoz vbi de cetero hmoi statuta
et cōsuetudines edite fuerint et obſuate.
necnō et illos q fm ea p̄sumpserint iudi
care vel i publicā formā scribere iudica
ta. hec ibi. Inno. et Hosti. dicūt q liber
tas cōsistit in priuilegijs cōcessis super
spūalibus vel tpalibus generalit̄ vñ sin
gulariter siue a deo siue a papa siue ab
alijs p̄ncipibus. A deo p̄cessa sunt mul
ta. vt illud. Quodcūq; ligaueris tē. Et
h qm ad psonā pape extendit ad inter
p̄rationem omniū dubioz. Extra q filij
sunt legitimi. c. Per venerabilē. A pa
pa priuilegia p̄cessa sunt vt q inicit ma
nū violētā i clericū sit excoicatus. Itē
q in legatis ad p̄as cās sufficiant duo
testes. et multa alia priuilegia q habent
in iure canonico. Itē ab impatorib⁹ mul
ta p̄cessa sunt. vt de imunitate eccliaz.
et hmoi. Quedā leges seculares sūt au
ctēficatē. vt ille q hōestare sapiūt et mo
ribus bonis ac religiōi p̄cordat. Unde
extra de clerico excoicato. c. Sup specu

la dicit. Sancta ecclesia legū seculariū
nō respuit famulatū q equitatis et iusti
cie vestigia imitat. Idē extra de noui o
peris nūciatōe. c. j. et di. x. c. lege. c. Si i
adiutorij. Tercio quedam leges sunt
abrogate eo q licz p̄mittant a iure ciui
li. tamen p̄hibent a iure canonico. Et i
tali casu leges nō dedignant sacros cano
nes imitari. extra de iudicijs. c. Clerici. ex
tra de iuramento calūnie. c. j. extra de noui
operis nūciatōe. c. intellexim⁹. Et in an
cientico. vt clerici apud p̄rios ep̄os. s.
penultimo collatōe. vj. Et lz plures sūt
casus ciuiliū legis q p̄hibent in iure ca
nonico. nos tñ colligem⁹ aliq̄s ex illis.
Primus casus est in n̄rimonijs. Nā
fm leges ciuiles filij germani vni⁹ po
tēt copulare matrimonij cū filia al
terius germani. vt instituta de raptori
s. inter eas. et. L. de nuptijs. l. Nemini.
sed fm eccliam tales debēt separari. extra de
cōsanguinitate et affi. c. Nō debz. Secū
dus casus est de puella rapta q fm leges
nō potēt p̄trahere n̄rimoniū cū raptore
suo. L. de raptu s̄gini. l. vnica. Et. xxx
vi. q. ij. c. de puellis. c. Sin autē. c. Pla
cuit. Sed fm legē canonicā potēt extra de
raptorib⁹. ca. cū causa. vbi etiā dicit glo.
Qualitercūq; aliq̄ sit rapta potēt p̄trahere
cū raptore dūmō potēt dissensio transe
at postmodū i cōsensū. xxxvi. q. ij. c. tua
Tercius casus est. q fm leges ciuiles
licitū est homi soluto tenere mliere solu
tā i p̄cubinā. vt in auctētico. qb⁹ modis
filij naturales efficiūt legitimi. s. si q̄s.
Sed fm eccliaz etiā simplex fornicatio
est peccatū mortale. et excludit a regno
dei fm aplm. p̄me ad Ebo. vi. c. Quar
tus casus est fm leges ciuiles licitū est
viro occidere adulterē de p̄bensū i adul
terio cū vxore si est p̄sona vilis et cui nō
d̄z reuerentiā. ff. de adul. l. marito. Et. l.
si adulterij. Et. L. de adul. l. Braccus.
Insup licz p̄ri q b̄z filiā in p̄tate occide

Ortiuus est

diues et sepultus est in inferno. et
ba sunt redemptoris nostri. Lu. xvi
ca. et in euangelio hodierno. Audientes
plerique lectionem scripti euangelij hodiernam
et historia et res gesta narrat de diuine il
lo qui dicitur interijt et descendit in infernum.
non solum non expauescit nec cogitat de vi
ta futura quoniam ficta esse falsas omnia
illa et opinantur et dicunt. Ascendit quippe su
per supbia in corda eorum excecavit illos
ut non aspiciant veritatem. Spernunt scripturas
et moysen ac prophetas abominantur. Hi si
percinaciter in talibus stant erroribus velut
heretici puniuntur a iusto iudice deo. Et qui
nunc heresi vicium periculosissimum est et abomi
nabile nimis decreui in finem presentis di
cere de supbia hereticorum. ob quod tria my
steria proponimus de hereticis. et exemplada

Primum dicitur conditionis.
Secundum specificationis.
Tercium punitionis.

Quia ad idem requirunt ad hunc ut
aprie dicat hereticus. Capitulum primum.

Primum mysterium de hereticis con
templandum est conditionis. ut est in
Aug. xxiij. q. iij. c. hereticum.
Hereticus est qui falsas opiniones gignit
seque. Et ut colligere possit ex dictis
doctorum quia requirunt conditiones ad hunc ut
aliqis aprie dicat hereticus. Prima condi
tio est ut sit error in intellectu. Nam he
resis est species infidelitatis. et infidelitas est in
intellectu. Si recte sic fides sibi tria. sacrum
et malum sine errore non facit hominem hereticum.
ut si quis fornicat aut mechatur. et agat con
tra veritatem quod dicitur. Non mechaberis. non tamen est
hereticus nisi credat vel opinetur fornicari
esse licitum. Si quis autem obiceret quod symonia
est de hereticis. j. q. i. c. de his. et tamen non habet
errorem in intellectu. sed absque tali conditione

re adulterij filie in domo sua fornicantes.
et occidere filiam. et de adulterio. l. p. r. l. n.
in ea. Si finem deus et ecclesiam nihil horum li
cet. Quia casus est qui finem leges civiles
dantur qui deprehensam in adulterio et uxorem
et de adulterio. l. Crimen. r. l. Castitatem.
Si finem iura canonica per retinere sine vi
la pena. dummodo ipsa para sit se emendare.
xxi. q. j. s. Obaudit. Secus casus finem le
ges mulier qui mortuo marito nubuit infra te
pus luctus. i. vni. anni i famis sit et iur
rit mulierem peccat. Et de secundis nuptijs. l.
j. r. ij. Si hunc non tenet ab ecclesia. extra de se
cundis nup. c. j. Septimus casus est finem le
ges. Illud quod relinquit in testamento nisi habeat
quos vel septem testes non valz. Et de testis.
l. Si vni. l. Hac consuetudine. Instituta
de testamentis. s. finali. Si ecclesia hunc non te
net in relictis ad pias causas ubi sufficiunt
tres aut duo testes. et de testis. c. cum esset
et ca. Relatum. Octauus casus est finem leges
maleficia cogitationis regulariter non puniuntur
et de penis. l. Cogitationis. Si in omni
cogitatione mala a deo puniuntur de pe. di. i. c.
Dis. Non casus finem leges civiles. Et
magi et malefici puniuntur. tamen qui hunc faciunt.
et veros imbres et gradines pueniunt. Et
de malefici. l. eorum. Si finem deus et ecclesiam
talita facere gravissimum peccatum est. Decimus
casus qui filius spiritus ex damnato coitu omni
beneficio excludit. Et de naturalibus liberis.
l. Licet autem. Si finem ecclesiam inest episcopi face
re quod viceris penam talibus liberis necessaria sub
ministrat finem quod facultates suppetunt. Ex
tra de eo qui duxit in infamiam quam polluit
in adulterio. s. Cum haberet. Sicut et alij
casus qui repetere nimis foret plerumque. et qui
bas leges seculares non sunt fructuade. Tamen in
alijs videri diximus licitum et honestum. colere
de sunt et non supbia mere quipede de. De
m. igitur opamorem elationem expellere a
cordibus nostris. et finem leges sacras viuere
dignos nos reddam gratia christi Amen
Feria quinta tercie hebdomade De

potest q̄s reputari heretic⁹. Rñ. q̄ sumo /
niacus nō pprie sed large dī heretic⁹ pp̄
quandā similitudinē q̄ ex q̄ emit vel vedit
sacra. ita agit ac si exprimeret donū gratie
pecunia posse possideri. Sed nō h̄ est
mādo sic cōter accidit nō est hereticus.
Sedā p̄ditio ad h̄ q̄ sit q̄s pprie hereti-
cus est q̄ error sit circa ea q̄ sūt fidei vel
p̄ veritatē determinatiōis ecclie in his q̄
p̄tinent ad fidē z bonos mores z necessa-
ria ad cōsecutionē vite eterne. Si ei error
eēt de his q̄ nō p̄tinet ad fidē pura q̄ quis
credat solē nō eē maiore terra z h̄mōi. nō
est hereticus. ¶ Tercia cōditio q̄ requiritur
ad heresim est q̄ error sit in illo q̄ carbo-
licā veritatē cōfess⁹. Nā iudei z gentiles
ac reliq̄ infideles nō pprie dicunt hereti-
ci. vñ dīc Aug. q̄ videns diabol⁹ gen-
tīanū a cultura demonū liberari hereti-
cos mouit. q̄ sub vocabulo xp̄iano doctri-
ne resisteret xp̄iane. ¶ Quarta p̄ditio q̄ re-
quirit ad heresim est q̄ sit in eo q̄ fidē su-
scepit taliter error circa fidē q̄ aliquā ve-
ritatē de xpo cōfiteat p̄tinentē ad diuini-
tatē vel hūanitatē. Si em̄ nullā veritatē
penit⁹ de xpo p̄fiteret mag⁹ pprie apostata
q̄ heretic⁹ censeret. Nā heretic⁹ aliq̄
veritatē de xpo cōfiteret. Apostata vero a
fide nō sic Julian⁹ apostata. Et sic p̄nt
distingui heretic⁹ z apostata. licet aliq̄
vñ sumat p̄ alio. ¶ Quinta cōditio q̄ re-
quirit ad heresim est vt q̄s talē errorē fir-
mata volūtate z obstinata eligat z p̄ia-
citer sequat errores. vñ Aug. xxiij. q. iij.
c. Qui in ecclia ait. Qui in ecclia xpi mor-
bidū aliqd̄ prauūq̄ sapiūt si correcti vt
rectū sanūq̄ sapiant resistāt cōtumaciter
suas pestifera z morbida dogmata emē-
dare noluerit s̄z defedere p̄sistūt heretici
sūt. Qui ḡ erraret in materia fidei putat
eccliam sic credere parus corrigi z emen-
dari cū audierit veritatē nō censet hereti-
cus. Cñ Abbas Joachim fm̄ glo. in ca-
p̄nam. de summa trinit. z fide ca. qz par⁹

fuit corrigi z se corrept⁹ nō debet dici he-
retic⁹ licet aliq̄ errasset in fide in libel-
lo illo quē fecit p̄tra petrū lombardum.
Ad h̄ facit dictū Aug. xxiij. q. iij. c. Di-
xit apl⁹. Norandū etiā fm̄ Guilhelmū.
q̄ cū dīc de heretic⁹. c. j. Dubi⁹ in fide infi-
delis est. q̄ h̄ intelligit de eo q̄ sp̄s reuult
dubitare. sec⁹ de illo q̄ aliq̄ vacillat cir-
ca fidē ex rētanōe z cū displicēcia ratiōis
L̄cōrdat his Lho. ij. q. xj.

¶ Ex h̄ m̄te fuerit hereticorū secrete fidei
veritatē ip̄ugnetes. nūc hodie q̄q̄ sūt q̄ mul-
tos inuolunt iatalia. Cap. scdm.

¶ Ecūq̄ mysteriū de hereticis contē-
plandū dī specificatiōis. Multe
q̄ppe a p̄ncipio nascētis ecclie vs-
q̄ i p̄sentē diem inuente sūt hereticorum
secte fidē orthodoxam suis errorib⁹ cōnā-
tes euertere. Om̄es tñ faciēte deo tandē
delere sūt paucis illis dūtaxat exceptis q̄
adhuc diebus nostris inuolunt aliquoz
miserabiles atas. Scido⁹. viij. c. h̄m. li.
Et. xxiij. q. iij. c. vlt. noiat hereses q̄s p̄-
fessi sūt infrascripti. videlicet Simonia-
ni. Mcnandriani. Basilidiani. Nicola-
ite. Snostici. Laportiani. Lberintiani.
Nazarei. Ofite. Valentiniāni. Appel-
lite. Arcotiani. Adamiani. Laymā. Se-
thiani. Melchisedechiani. Angelici. A-
postolici. Lerdoniā. Marcianiste. Ar-
chorherite. Agri. Seueriani. Lanani.
Llogij. Catbarfrige. Carborij. Pauliā.
Dermogeniā. Manichei. Antropo-
morfite. Deracite. Nouatiā. Monta-
ni. Ebionite. Fociniā. Eunomiā. Ori-
geniā. Sabelliā. Arriā. Macedoniā.
Apollinariste. Lolutiani. Floriā. Dōa-
riste. Bonosiani. Circūcellidēs. Piscal-
lianiste. Luciferiā. Iouināiste. Helui-
diar. P̄ntiani. Arabici. Terullianiste. pe-
lagiā. Nestoriā. Euticiā. Theodosia-
ni. z ali. Quoz errores apte cōmēorare
nō est necessariū. ¶ In extragātī Johā-
nis. xxi. q̄ incipit Dudū ad audiētiām

LXIII

reprobant errores. Petrus de corbaria or
dinis minor q̄ p̄nacer asserebat q̄ pe/
trus apl's nō fuit magis caput ecclie q̄
quilibet ap̄loz. 7 q̄ xps nullū vicarium
in ecclia dereliquit. Et q̄ papa nō habz
corrigere 7 punire. instituerē 7 destitue/
re imp̄atorē. cōtra cōstitutōem clementis
in clementina. Pastoralis. de sen. 7 re iu/
di. Iste Petrus de corbaria fuit factus
antipapa rpe Johis. xxiij. ad ordinatōez
Ludouici imp̄atoris scismatici 7 depo/
siti ab impio 7 ab eo antipapa coronat⁹
est. Sed postea captus dicit⁹ Petrus. et
ductus ad Johem vicemūscōm autini
om̄i cessus errorē suū in carcere vitam
suā finiuit. ¶ Circa annos dñi mille du/
centos q̄nq̄ginta in lombardia 7 floren/
tia repululauit heresis māicheoz. Cō/
tra q̄s scūs petrus martyr factus inquisi/
tor ab Innocētiō. iij. a. tali heresi floren/
tia purgauit 7 alias partes lombardie.
¶ Circa annos dñi. i. D. cccc. xx. exorta
est heresis buffitar in bohemia. cui⁹ in/
uentor fuit q̄daz anglie. Johānes hus
nomiat⁹. ¶ In clementina ad nr̄az. de
hereticis fit mentio de heresi begardoz.
Sed his 7 oib⁹ alijs p̄remissis ita.
ha ad huc inueniunt q̄nq̄ species here/
sim siue hereticoz secrete.
¶ Prima est vallistaz.
¶ Secūda amodeitarum
¶ Tercia neofitiorum
¶ Quarta francellorum
¶ Quinta plinistorum
¶ Prima species heresis seu heretico/
rū secta est vallistaz. hec licz nō mltos
corruperit. tñ piculossima est. Dam/
nat cū vota 7 iuramēta. asseritq̄ religi/
osos voto se ad continentia obligantes
vilē gestare mentē corq̄ satis debile cuz
maioris virtutis finē eū sit viuere caste
sine vinculo voti q̄ cū ei⁹ obligatōne.
Vidi sup hoc et alijs q̄busdā cronibus
neapoli libellū quēdā quē vn⁹ p̄fataz

heresim sentiens semel mihi m̄ ondere
voluit. Ascribat⁹ autē libell⁹ ille lau/
rentio valle q̄ nostro rpe vir clar⁹ ē ha/
bitus. Nescio an forte aliq̄ sic voluerit
ei⁹ nomen ingloriosū facere vt ipi con/
figentes op⁹ hereticis opiniōib⁹ detur/
patū viro illi imp̄auerint. Si ipse li/
bellū talē nec cōfecit nec docuit in eo cō/
tēto. ifamia ista accedit sibi ad glāz 7 ho/
norē. Si hō vt hō in herraui nec se cor/
rexerit. curem⁹ nos errores p̄niciosos
detestari. ¶ Legi ego inuectiua q̄ndam
pogij florentini q̄ de laurētio valla sic ait
Dēs illos p̄iscos doctissimos viros q̄
rū memoria om̄ib⁹ seculū sume laudis ve/
neratōe celebrata est sera q̄dam immani
q̄ p̄cruitate cōtēnuit cōprehēdit et pat/
aspernat. 7 tanq̄ fortune rotā in manu
tenens sursum deorsū voluit et vlat om̄ia
7 ad suū arbitriū trahit. Ut hō a gram/
maticis incipiā Priscianū in p̄mis. do/
natū Seruū. Pompeiū festū. Noniūz
Marcellū. Ip̄m deniq̄ Marcū varro/
nem in gr̄maticis arguit. In dialecti/
cis ac phia Aristotelē 7 Boetū in mul/
tis locis affirmat errasse. Liceronez vt
eloq̄ntie principē 7 p̄ceptorē ait. dicen/
di in seū p̄dicat. Titumliū Salustii.
Lactantiū ceterosq̄ egregios latine lin/
gue auctores neq̄ elegantes fuisse 7 pli/
mis in locis sensū vboz nō recte posuif/
ferestaz. Priscos iuriscōsultos plinū
verboz significatōez ignorasse affirmat.
Omnes dānat p̄ter vnū Quintilianū
quē doctissimū omniū q̄ vnq̄ fuerunt
7 ipi Liceroni eloq̄ntia 7 docēdi arte p̄/
fert hō fanaticus asseuerat. Non legit.
nō Quintilianū sed Liceronē a brō Die/
ronymo aureū flumen eloq̄ntie appella/
ri. q̄ q̄ et Hieronymū approbat asserē/
multa ab eo p̄perā in sacra scriptura et
se in latinū traducta. Et beatū Aug. de
fato de trinitate et de diuina p̄uidencia
nō recte sensisse fatef. Diuisq̄ Doge.

quē puto h̄ba dixisse qm̄ ego audiui euz
Laurētiū semel in bibliotheca Miner
ue rome pferentē cū qdā viro docto. Et
dū ille in qdā suo pposito allegassz Au
gustinū idignāter m̄dit. z temerarie au/
gustinū nō fuisse nec doctē nec recte locu
tū. Sed cōtra errores p̄actos n̄ra ferri
d̄z int̄ctio. p̄cipue vbi pia z religiosa vo
ta dānare p̄sumit. Res est ap̄d oēs theo
logos p̄batissima q̄ bonū op⁹ cum vo
to factū p̄fectū est q̄ sine voto z dō bñ
dicto grati⁹ vt pr̄z in. viij. di. xxxviij. Et
de hoc plene dixim⁹ in sermone de voto
in q̄dragesimali de p̄nia. **S**ecūda spe
cies hereticorū seu secta est amodeitarū
a quodā amodeo grāmatico in p̄tib⁹ lō
bardie exorta. Dicēdocebat errare eos q̄
dicūt sancte petre vel serē paulē et sic d̄
alijs. q̄ deus est sol⁹ sc̄tus. Sed vere ig
naue iēptegz morē z theologiā iḡrās ē
z p̄biaz cū fm̄ oēs tam p̄hos q̄ theolo
gos sol⁹ deus est bon⁹ p̄ essentiā. solus
imortalis p̄ essentiā. sol⁹ beatus p̄ essen
tiā. et h̄mōi. tamē creature sūt bone im
mortales p̄ participatōez. Sic est solus
sanct⁹ p̄ suā essentiā. sed ali⁹ p̄ participa
tōem. Et nō solū nōiamus p̄grue hoīes
z angelos sc̄tōs sed etiā p̄ participatōez
vocam⁹ hoīes deos. Unde in ps̄. Ego di
xi d̄h̄ estis zc. Prefatus adhuc amode⁹
ignat⁹ z iniquus sup̄stūā dicebat cōfesi
onē sacramentalē fiendā sacerdoti. qm̄ d̄
illa apli n̄bil reliq̄rūt in scriptis. Quem
errore pleriq̄ susceperūt. Sed aduertāt
q̄ in. c. l̄j. marthe. ē de celebratiōe mis
saz ita scribit. Multa tā de h̄bis q̄ de
factis d̄ficiis inuenim⁹ in euāgelistis o/
missa q̄ apli vel suppleuisse vel h̄bo vt
facto exp̄fuisse legunt. Paul⁹ em̄ in acti
bus ap̄loz ca. ij. ait. Memisse vos op̄ez
d̄n̄i iesu q̄ dixit. Beati⁹ ē magi aliqd̄ da
re q̄ accipere. Hoc null⁹ q̄ttuor euangeli
staz descripsit. Null⁹ etiā eoz exp̄pressit
q̄d paul⁹ de christo ad L̄borin. scribens

dixit. Visus est pl⁹ q̄ d̄ngentē fratrib⁹
simul. visus est z iacobo. Nouissime at
oim̄ tanq̄ abortiuo visus est z mihi. Et
infra. Multa em̄ seruāt eccl̄ia q̄ ab apo
stolis nō sunt tradita. que tñ cū sunt lon
ga cōsuetudine approbata nō sunt mino
ris auctoritatis. Quia ergo cōfessio fuit
a x̄po instituta z ab eccl̄ia exercitata lz
ap̄li de ip̄a nō scripserint hereticū ē tene
re illā nō fore de necessitate salutis. **T**er
cia est heresis neofitorū q̄ in plerisq̄ re/
gni neopolitani ciuitatib⁹ cōmorat. Nō
post suscepit baptismā iudeoz sectā
vestigia. Sabbatū custodiūt. azyrna co
medūt. festa xp̄ianorū violāt. z alia ip̄ie
faciūt. p̄pter q̄ nō est dubitādū q̄ corde
ore z op̄e male sentiūt de fide. Et lz con
tra eos foret p̄cedendū tāq̄ p̄ hereticos
vt scribit de hereticis. c. cōtra. in. vi. tamē
pecunia sua sup̄ant oēs iusticiā. **Q**uar
ta est heres francelloz de opinione q̄ dice
bant xp̄m̄ nil habuisse cū aplis. p̄prium
nec in p̄ticulari nec in cōi etiā rez mobi
liū sed solū nūdū vsum facti eoz q̄b⁹ v/
rebat sibi cōcessis p̄ elemosynam vel p̄r
aliū modū. Cōtra istā opinionē Johan
nes vicesimūscōs locut⁹ est in vna ep̄/
uagari q̄ incipit. Ita quorūdā. z in alia
q̄ incipit. Quia inter nōnullos illi n̄/
hilomin⁹ francelli q̄uis discurrāt per
orbē tñ nō audēt in publicū p̄dire. sz la
tenter z murato habitu incedētes cū suis
complicib⁹ laicis cōueniūt in antris et
cauernis multa p̄phana s̄b deuorōis spe
cie exercētes. **A**nno h̄o d̄n̄i. M. cccc.
xlij. tpe. Nicolai q̄nti apud fabrianum
tredecim ep̄ illis cōbusti sunt z in pulue
rē redacti. **Q**uinta est heres Plinista
rū. Quidā em̄ lectōe plinij z alioz genti
liū illecti mūdū ab c̄terno fuisse fatent.
aias mortales affirmāt. futurā gl̄iaz et
damnatōez penas negāt. Sc̄tōz vitas
laude dignas z miracula irrident. s̄p̄u
ras diuinas vilipendūt. atq̄ p̄dicatōez

LXIII

euangelij audire recusant. Et quis publice hec 7 silia docere timeant vel erube, scant tñ dum illis facultas se offert in suos cōsocios de fidei mysterijs 7 xpia, ne religionis doctrina impudens 7 infideliter fabulantur.

Heretici puniuntur q̄nuplici p̄ca.

Capitulum terciū

Ercū mysteriū de hereticis cōtemplādū dicitur punitōnis. Fin enim Ray. in sūma sua heretici puniti q̄druplici pena s̄ nos addem⁹ 7 q̄ntā.

Prima pena est excomunicatōnis.

Secunda de positionis.

Tercia rerum ablationis.

Quarta occasionis.

Quinta diuine vltionis.

Prima pena dicitur excomunicatōis. Dis hereticus siue occultus siue manifestus est excomunicatus. vt patet extra de sententia excomunicatōis. c. Nouerint. Similit̄ om̄s credentes receptatores 7 defensores hereticorū sunt ip̄o facto excomunicati. Pen⁹ de palude in suo q̄tro dicit q̄ credentes hereticorū sunt. q̄ licz nulli heresi exp̄sse adherēt credūt tñ hereticos esse bonos homines 7 habere bonā fidē. Defensores autē sunt q̄ psonā defendūt. vt aduocati p̄tādo patrocinij vel tabelliones faciēdo instrumēta vel iuuātes in causa. Qui autē nō psonā sed heresim defendit heresiarcha est. xxiij. q. iij. c. Qui aliorū Receptatores sunt q̄ in domo vel terra sua eos recipiūt semel vlt pluries publice vel priuate. Jura tñ ciuilia intelligunt esse receptatores q̄ latenter recipit 7 celat 7 p̄suat vt man⁹ iudicis euadat. ff. de receptatōibus. l. j. Fautores sunt q̄ aliqui facto fauent mittēdo alimonā 7 hmoi. Aliqñ vcrbo vt ostēdēdo isti sunt boni viri iniustū est agere cōtra eos. 7 inq̄sitores imponūt eis maligne p̄ficia. Itē p̄missione qñ q̄ p̄tate fungunt in capiēdo 7 silijs nō fauent inq̄sitorib⁹ sic de.

bent. Omnes isti sunt excomunicati ip̄o facto sicut heretici. Qd̄ intelligendū ē duz tñ vicij suū aliquo actu p̄deat exteriori publice vel occulte. Itē q̄ in p̄tate extis omittit facere quod d̄z. licz nihil exteri⁹ agat incurrat. quia ad idē iudiciū p̄tinet habitus et priuatio. de hereticis. c. Qui cūq. li. vi. et. xxiij. q. iij. c. Qui p̄or. Priuate vero p̄sone in h̄ casu si nō capiunt vel si p̄recūres nō detinet fautores dicit nō possunt. 7 de hereticis. c. Ut inq̄sitorib⁹ li. vi. habet q̄ oēs p̄tates dñi t̄pales 7 rectores q̄bus cūq. dignitatib⁹ vlt officiis 7 noibus censeant 7 eorū officiales 7 balliuū q̄ a diocesanis vel ep̄is vel inq̄sitorib⁹ heretice prauitatis nō obediūt in hereticorū vel ip̄orū credentiū vel defensorū receptatoz fautorz inuestigatōe caprōe 7 custodia diligētī cū ab eis fuerit requisiti sunt excomunicati. Item om̄s p̄dicti rectores si p̄dictas p̄sonas pestiferas nō duxerint vel duci fecerit sine mora postq̄ fuerint requisiti in p̄tate seu carcere ep̄orū seu inq̄sitorū vel ad locū alium aliquē de quo ip̄i vel aliqui ex ip̄is mandauerint infra eorum dñorū vel rectorū districtū vbi p̄ viros catholicos a p̄fatis ep̄is vel inq̄sitorib⁹ aliq̄s d̄putatos sub arta 7 diligenti custodia teneantur donec eorū negociū p̄ iudiciū ecclie terminet̄ sint excomunicati. Item si p̄dictos hereticos p̄ crimine heresis capto s absq̄ licentia ep̄orum vel inq̄sitorum liberauerint sunt excomunicati. Item sunt excomunicati si iudicare p̄sumpserint de heresi cum iudiciū sit mere ecclesiasticū. Item si impediunt officij inq̄sitoris cōsilio vel fauore sūt excomunicati. Item omnes supradicti q̄ incurrissent sententiā excomunicatōis et p̄ annū sustinuerint extunc velut heretici condemnant̄. Et nota q̄ ex corpore iuris nō videt̄ haberi q̄ absolutiōem ab excomunicatōe. p̄pter heresim p̄tracta papa

sibi reſeruat. Ex quo argui poſſet q̄ ab
ep̄s poſſent abſolui p̄ ca. nup. de ſentē.
exco. Sed p̄ p̄ceſſum pape q̄ fit annua
tim in curia ſibi reſeruat eorū abſolutōez.
Itē ſciendū q̄ ep̄s nō poſſet ſerre ſniam
in cauſa hereſi ſine inq̄ſitorie heretice pra
uitatis. vt habet in clemēti. j. de here
ticis. Adhuc aduertendū q̄ ſi inq̄ſitor
ordinari⁹ diſcordant in mādato d̄ he
reticos q̄ vnus mādat puniri p̄ ſe cō
demnatū. alter mandat. relaxari p̄ ſe ab
ſolutū. videt̄ ſupſedendū donec conſula
tur papa ſm̄ Johāne andree. Excoicari
ſunt etiā inq̄ſitores excoicatioe papereſ
uata ſi odij grē vel amoris lucri ⁊ cōmō
di tp̄alis obrenu p̄tra iuſticiā ⁊ p̄ſciam
ſuā omiſerint. p̄tra quēq̄ p̄cedere vt fu
erit p̄cedendū. ſicut habet. in clemēti. a.
Mulroꝝ. de hereticis. Dicit m̄ Johā.
an. q̄ ſi timore p̄pter vitandū ſcādālū h̄
omitterēt nō eſt loc⁹ pene. Quicūq̄ ad
huc hereticos credentes receptatores vlt̄
fauores eoz ſciēter p̄ſumpſerit ecclia
ſtice tradere ſepulture vſq̄ ad ſatiſſacti
onē idoneā. excoicatiois ſnie ſe nouerint
ſubiacere. nec abſolutōis bñficiū mereā
tur niſi p̄p̄is manib⁹ extumulēt publi
ce ⁊ p̄ſciant h̄mōi corpa damnatoꝝ ⁊ lo
cus ille p̄petuo careat ſepultura. De he
re. c. Quicūq̄ li. vi. Et extra de here. in
ca. Excoicamus. dic̄. q̄ oēs clerici qui
exhibent talib⁹ eccliaſtica ſacram̄ta aut
elēoſynas vel oblatōes recipiēt debent
p̄uari ſuo officio ad qd̄ nuncq̄ reſtituun
tur ſine idulto ſedis aplice ſp̄ali. Se
cūda pena qua puniunt heretici dicitur
depoſitōis. Indiftincte em̄ ſiue clericus
ſiue laic⁹ etiā ſi papa vel impator et q̄li
bet alius d̄z depōit ab omni dignitate.
di. xl. c. Si papa. Et xxiiij. q. j. ca. Qui
contra. Et oibus officijs et bñficijs ſpo
liari d̄z. ⁊ ſi clericus ſit d̄z degradari. Sz
vaſallī dñoz ſoluti ſunt a debito. fidei
tatis homagij et tori⁹ obſequij et quocū

q̄ pacto quacūq̄ firmitate vallato ſi ip̄
ſi dñi incurrit in hereſim. extra de here.
c. fi. Itē heretici cū ſautorib⁹ ⁊ deſenſo
rib⁹ ſuis et receptatoꝝ ⁊ ip̄oz filij vſ
q̄ ad ſcōam generatōem p̄ lineā p̄nāz.
p̄ lineam ſo maternā vſq̄ ad p̄mū gra
dū ad nullū bñficiū vel officiū eccliaſia
ſticū admittunt. Al̄s eſt irritū. de here
li. vi. c. Quicūq̄. ⁊ c. ſtatutū. Inſup oēs
viri eccliaſtici qui ad p̄ces talitū recepe
runt dignitates et bñſicia eccliaſtica ſūt
p̄uati. Et ſi receperint ſciēter nō de
bent in poſterz admitti. d. c. Quicūq̄.
Tercia pena q̄ puniunt heretici dici
tur rez ablatōis. Nā ap̄pe bona here
ticoꝝ ip̄o iure ſunt ⁊ ſiſcata. di. viij. ca. p̄.
Quo iure. xxij. q. viij. c. j. ⁊ ſc̄nti. Sed
executio ip̄⁹ ⁊ ſiſcatōis l̄ bonoz occupa
tio. n̄ d̄z fieri p̄ p̄ncipes ſec̄lares anq̄ p̄
iudicē eccliaſticū ſnia ſup eodē crimine
fuerit p̄mulgata. vt p̄z de here. c. Cum
ſcōm. li. vi. Et q̄uis ip̄i heretici habet
filios catholicos p̄uāt paterna heredita
te in deteſtatōem criminis. Inſup ſi imoz
te q̄s declararet heretic⁹ q̄ in vita nō fu
it declaratus poſſunt bona ei⁹ occupari
vt p̄z in c. Accuſatus. de hereticis. li. vi.
Nota tamē q̄ p̄pter hereſim maritorū
nō cōſiſcant dotes vxorū niſi p̄ncipent
in hereſi. Si autē reuerterent ad fidem
nō tamē eis reſtituunt vel filijs bona ip̄
loꝝ ſed oīa ip̄o iure ſunt ⁊ ſiſcata. extra
de here. c. Uergent̄. Qd̄ ſi aliter fieri n̄
poſſet manu armata ſūt oīa bona ab eis
auferenda. xxv. q. viij. ca. j. Et dic̄ Ray.
⁊ Boſſ. q̄ licz ecclia videat̄ dare genera
lē auctoritatē vt omnes expoliēt hereti
cos. in ſat̄ videt̄ tūq̄ nō fiat niſi ſpe
ciali edicto vel p̄ncipis vel ecclie. ne ali
ter videat̄ pon⁹ ex cupiditate vel vltiōe
q̄ ex iuſticia vel obediētia pugnare. xx.
ij. q. i. c. Quid culpā. Quarta pena
q̄ puniunt heretici eſt occiſiōis. Corinuo
em̄ poſt dep̄ſiōnē erroris niſi heretic⁹

ad fidē reuerti uelit ⁊ heresim suā abiu-
rare ⁊ satisfactiōē exhibere. si laicus est
subito dē cōburi. Clericus autē post so-
lemnē degradatiōē relinquit euriē secula-
ri occidendus. Si autē reuerſat ad fidem
detrudi debet in ppetuū carcerē. Et de he-
reticis. c. Ex cōicamus. Sed h̄ est de rigo-
re iuris. Mitius tñ agit cū eis. Hereti-
ci autē reuertiētes ad fidē dñi abiurare ad
arbitriū epī sui heresim suā ⁊ pmittere
p scripturā q̄ firmiter tenebūt fidē cato-
licā. vi. i. q. vii. c. Quotiens. Et de cō. di-
h. c. Ego berlingarius. Et de hereticis. c.
Ad abolendā. ¶ Notandū tñ q̄ heretici
puniūt a sancta ecclesia cū misericordia
⁊ iusticia. Et q̄tū ad spūalia suffragia id
est collatiōē sacramentorū pñie ⁊ eucha-
ristie q̄tū est ex pre sua semp vñt miseri-
cordia. q̄ q̄tū cūq̄ sint relapsi admittit
eos ad penitentiā ⁊ eucharistiā si puer-
tant ad fidē. vt pater in. c. Sup eo. de he-
reticis. li. vi. Quātū autē ad tpalia vt vitā
dignitates officia ⁊ substantiā ecclia vti-
tur misericordia añ relapsū in heresim.
Et em̄ meruerūt p ipm lapsū p mortem
corpālē excludi de mūdo. q̄ graui⁹ cōmū
pere fidē p quā est aīe vita. q̄ falsare pe-
cuniā p quā vitē tpali sbuenit. vñ si falsi-
farij pecūie p seculares potestates iuste
morti tradunt. Multo magis heretici sta-
tim q̄ de heresi suicunt possent iuste oc-
cidi. Ex magna misericordia si reuertun-
tur ad sinceritatē fidei abiurātes heresim
p̄mo a lapsu pcur eis. Et aliqñ etiam si
clerici sūt dispensat cū eis in officijs pl⁹
⁊ minus. Ali qñ etiā in priorib⁹ dignita-
ti bus p̄cipue ad tollendū scandalū. xxiij.
q. iij. c. Ipa pietas. Si heretici relabā-
tur q̄ ad vitā ⁊ bōa tpalia exerceat contra
eos ecclesia scuerā iusticiā. ⁊ hoc f̄z tho.
q̄ sic puidet bono cōmuni. Nā si hereti-
ci relapsi sepe recipiuntur vel pseruarent
in vitā ⁊ alijs tpalibus bonis posset esse
hoc in p̄iudiciū salutis aliorū. tñ q̄ si re-

laberent alios inficerēt. tñ etiā q̄ si sine
pena euaderēt alijs securi⁹ in heresim labo-
rent. Ex relapsu etiā ipoz p̄sumit de icō-
stantia corū circa fidē. Jō iuste sic puniū-
tur. vñ Hiero. xxiij. q. iij. ait. Refecā de
sūt carnes putride Scabiosa ouis a cau-
lis repellēda ne tota dom⁹ ⁊ massa ⁊ cor-
pus ⁊ pecora ardeat corrupat putrescat
itercat. Arius in alexandria vna scintil-
la fuit. Sz q̄ nō statim opp̄ssus est totū
orbē cū flāma populata. c. Quia p̄ca
qua puniunt heretici dñi diuie vltionis.
Nam quandoq̄ deus ad terestandam
hereticorū putritiē etiā in hac vita mucro-
ne sue iusticie ferire voluit. Et ad h̄. po-
sitū duo recitat⁹ exempla. Primū ē de
quo meminit Paulus qui suppleuit eu-
tropiū de anastasio p̄stātinopolitāo au-
gusto. Hic curiciā heresim p̄f. tens ne-
gabatur in xpo duas naturas. s. diuinitatē
⁊ hūanitatē. Ob qd̄ papa misit ad eum
Euodiu ep̄m cū quibusdā alijs tradens
fidē catholicā scriptā monēs q̄ vt rediret
ad verā fidē. At ip̄e sp̄es illis ⁊ p̄tume-
lioſe expulsis posuit eos in nauī fragili
mandās atro ceter ne vsq̄ iam p̄ totā gre-
ciā se verterēt ad aliquā ciuitatē. Sed vl-
tione dei. xxv. imperij anno icū fulminis
p̄cussus interiit. ¶ Secundū exemplū ē de
Ario de quo scribit Cassiodor⁹ in histo-
ria tripartita. Et Eusebi⁹ in historia ecclē-
siastica. Hic fuit p̄sbyter alexandri-
⁹ in lris sacis crudissimus cupid⁹ adrie
⁊ hypocrita magnus. Qui vidēs alexan-
dri ordinari ep̄m alexandriū qd̄ ip̄e cu-
piebat eidē iudicē. Et cū alexander p̄dica-
ret filiū eq̄lē patri ille vñm oppugna-
ret. Ariū cepit asserere dicebat⁹ filiū cre-
aturā a substantia patris separā. Hoc tē-
porē siluester romē erat ⁊ constātin⁹ ma-
gnus in p̄stātinopolitana vrbe. Qui cō-
ciliū ordinari fecit in nicea vrbe vbi ari-
us p̄denat⁹ est. sic p̄z. xv. di. c. Canones
⁊ oīa dicta eius dānata ⁊ sequaces eius

dispositi. Notuo p̄stano cōstātin⁹ fili⁹
ei⁹ imperiū orientis tenuit. Qui arriū in
grām recepit. Quare ipm cū suis cōplici
bus p̄stātinopolim redire fecit. Et cū iu/
reirādo arri⁹ fraudulēter impatori sua/
sisset se catholicū ⁊ cūq̄ decreta seruare.
credēs ipatorē emēdatū p̄cepit epō p̄stā/
tinopolitane vrbis vt arriū in cōmuniōe
reciperet. Erat em̄ tūc sabbatū aſi pasca do/
minice resurrectōis. Itaq; dū arri⁹ egres/
sus cēt impatoris aulā ⁊ honoraret oleq;
ta suoz cōplicū sicq; magnific⁹ p vrbem
incederet. Tādē ad locū venit cui nomē
ē forū p̄stātinū. vbi tot⁹ tremefact⁹ ē. Et
v̄eris sui solutio facta coegit eū secessus
qrere. Et nō mī feces sed fluxū sāguinis
cū intestinis emisit. Splen etiā fluxit et
iecur. ⁊ in tā fetido actu vitā finiuit. Sz
illud a nobis est diligent cōmēorandū q;
lz tot heretici vt est p̄dictū insurrexerint
p̄ fidē nūq; tñ extinguere valuerūt lumē
a⁹. Sic etiā nec poterūt in futurū qm̄ de
us benedictus v̄itatē sue sancte fidei p̄re/
git ⁊ defendit. ⁊ supbos hereticos p̄ster/
nit ⁊ hūiliat. A q̄z societate curet vnus/
q̄sq; abesse q̄ cupit regnare cū xpō q̄ ē be/
nedictus in secula seculoz Amen.

Seria. vi. tertiē hebdomade. De sup
bia ingratorū tā erga deū q̄ erga homines.

Sermo vigesimus.

Transferetur a
vobis regnū dei. q̄ba sūt
redēptor n̄rī Math. xxi.
ca. ⁊ euāgelio hodierno.
Cōspiciū⁹ dieb⁹ n̄ris impleri qd Paul⁹
p̄dixit. ij. ad Timotheū. ij. ca. de futura
hoīm ingritudine. Nā ingri facti sūt m̄/
ti ad deū ad penes ⁊ q̄scūq; benefacto/
res. h̄ aut dānabile vitū a supbie radice
oritur. q̄ nō sinit hoīm cognoscere suā p̄/
sepe indigētiā. reueatā obsequio bñfacto/
rū. Idcirco in p̄nti sm̄de de supbia ingra

torū vba faciem⁹. In q̄ de ipa ingritudine
tria mysteria pponimus declaranda.

Primū dī diffin itōis.

Scōm rep̄bensionis.

Tertū dānificationis.

Quid est ingritudo ⁊ de gradib⁹ ei⁹.
⁊ quomodo nullus ingratus potest se ex/
cusare.

Capitulū p̄mū.

Primū mysteriū declarandū de in/
gratitudine dī diffin itōis. Diffi/
nitur em̄ sic fm̄ Lho. ij. q. c. vi.

Ingratitudo est vitū q̄ bñficiā nō rerri/
buit benefactori qd debet. **P**ro cui⁹ am/
pliore intelligētiā notāda sunt tria. **P**ri/
mū notandū est q; ingritudo opponit
grē. Et sumit hic grā put est vtus specia/
lis ⁊ ps iusticie fm̄ Lho. vbi. s. De hac
ira ait Lullius li. ij. rethoricoz artis ve/
teris. Grā est vtus in qua amicitiaz ⁊ of/
ficioz alteri⁹ memoria ⁊ remunerādi vo/
lūtas cōtinet. Est aut duplex debitū. vnū
seu legale ad qd q̄s lege astrigit. Et ad h̄
reddendū inducit iusticia v̄ cardinalis.
Aliud est debitū morale ad qd q̄s indu/
cit ex honestate vtutis. Et h̄ reddit gra/
tia seu gratitudo respectu beneficii acce/
pti ab alio. q̄ vt dictū est. est vtus specia/
lis ⁊ ps ānēra iusticie. Causa h̄o debiti p̄/
mo ⁊ p̄ncipaliter inuenit in deo eo q; ip̄e
p̄mū p̄ncipiū est oīm n̄roz bonoz. Ab ip̄o
so nāq; rōnales cōditi sum⁹. ab ip̄o sustē/
tationē vite recipim⁹ cū oīm creaturarū
obsequio. ab ip̄o toleramur in n̄ris mal⁹ eq/
nimitur. ab ip̄o post grandia p̄ctā cōmis/
sa grauiter vocamur vt reuertamur ad il/
lum. ab ip̄o venia nobis p̄mittit. ⁊ satis
benigne dat dū ad penitētiā reuertimur
ab ip̄o grē auxiliū impendit vt pficiam⁹
in bonū. ab ip̄o deniq; regnū celoz dispo/
nitur nobis oīmibus si illud nō recusauē/
rimus. Ideo apls. j. ad Thessal. v. cap.
ait. In oībus grās agite. Et ad Colloscē
ses. ij. e. Om̄e qd cūq; facitis in h̄bo aut
in ope. in nomē dñi n̄rī iesu xpi facite. q̄

rias agentes deo et patri. Secunda causa debiti inuenitur in penitus inquantum ab eis tot beneficia receperunt. Tertia causa debiti inuenitur in persona que dignitate precellit. ex qua contra beneficia preceperunt. Quarta causa debiti recipitur in quocumque benefactore a quo aliqua particularia et privata beneficia percipimus. pro quibus particulariter ei obligamur. Secundum notandum quod quibus in quodlibet peccato sit materialis ingratitudo ad deum secundum Thomam. ubi. s. inquit. si facit homo aliquid quod potest ad ingratitudinem pertinere. quod si unus benefactor est nobis. et tunc est circumstantia aggravans peccatum. tamen formaliter ingratitudo est quando actualiter beneficium contemnitur. Sicut ergo gratitudo est specialis virtus habens diversos gradus. Quorum primus est quod beneficium recognoscat. Secundus quod gratias et laudes agat. Tertius quod retribuat pro loco et tempore secundum suam facultatem. Ita ingratitudo que ei opposita videtur patet ex ipso nomine. Nam ingratitudo dicitur quando non gratitudo est specialis peccatum habens diversos gradus. Et quod est ultimum in generatione est primum in resolutione. Ideo primus gradus ingratitudinis est ut homo beneficium non retribuat secundum quod recepit. Secundus est quod dissimulet id est non laudet nec gratias agat. Tertius est quod non recognoscat siue per oblivionem siue per quicumque alium modum. Et quod in negatione intelligit affirmatio opposita. Iam ad primum gradum ingratitudinis pertinet quod aliquis retribuat mala pro bonis. Ad secundum quod beneficium vituperet. ad tertium quod si maleficium reputet in merito sua ipsius beneficium. Unde Seneca in. iij. de beneficiis ait. Ingratus est qui accepit beneficium et non reddit. ingrator est qui dissimulat. ingratisimus est omnium qui oblitus. Ex quibus inferitur quod tripliciter quis potest esse ingratus. Primo propter interiorem contemptum sicut quando quis premissum vel materiam preteriret recognoscere. propter vilitatem conditionis vel debilitatem sensus vel tenuitatem substantie. Secundo propter subtractionem quando quis subtraheret benefactori

quod est necessitate debetur. ut cum quis non subuenit parentibus in necessitate cum potest. vel non laudat eos in quibus laudandi sunt. et sic de alijs. Tertio aliquis potest esse ingratus propter contrarietatem. quia non solum pretermittit implere gratitudinis debitum. sed etiam contrarium agit. Puta si quis deum summum omnium benefactorem quasi odiat seu per nihilum habeat vel preternat quod eum fecerit in hunc mundum venire. Quod solet accidere cum quis est in tribulationibus pressus. vel non habet bona que in alijs cernit. vilificans beneficia dei sibi concessa. vel illius vituperans beneficia nomen eius blasphemet. vel parentes contumelijs afficeret aut perberet. Et Tertium notandum quod nullus potest suam ingratitudinem excusare et impotentia. quod scilicet non potest recompensare benefactorum. quoniam ad debitum gratitudinis reddendum magis attenditur voluntas quam opus. Unde Seneca libro de beneficiis. dicit quod beneficium non in eo quod fit aut datur consistit. sed magis in dantis aut facientis animo. Et ideo sufficit voluntas recompensandi cum deest facultas. Nec etiam suam ingratitudinem potest quis excusare allegando oblivionem nisi illa oblivio prederet ex naturali defectu qui non subiacer voluntati. Nam si quis ignoret beneficium non est ingratus si beneficium non recompenset dummodo sit paratus recompensare si nosceret unde scribitur. Ecce inofficioso testamento. l. Si quis. Satis iniquum est vel videtur eum qui non sentit ingrati existimari. Si vero oblivio provenit ex negligentia tunc ingratitudo inexcusabilis est. Quia ut dicit Seneca in. iij. de beneficiis. Apparet illum non sepe de reddendo cogitasse cui obrepit oblivio. Hoc modo ingrati fuerunt iudei. De quibus dicitur in psalmo. cxi. Obliti sunt deum qui salvavit eos qui fecit magna in egypto. mirabilia in fra-

cham. terribilia in mari rubro Et dixit
disperderet eos. Ubi psalmista ponit illo
rum ingratitudinem. quod obliti sunt deum. Non so
lum in hoc quod non dilexerunt nec laudauerunt
deum benefactorem suum nec aliquid in obsequium
eius fecerunt. sed grauitur offenderunt
adorantes vitulum aureum pro deo. et querentes
de deo. Secundo describit beneficiorum mul
titudinem quod saluauit eos liberando ab egypto
pericula fuit. capiendo mare pro quod transie
runt debellando amalechitas. pascedo eos
cibo celesti et quadraginta annis in deserto
et mirabilia faciendo. Tercio propheta scri
psit ingratitudinis punitionem cum subdi
dit ut disperderet eos. voluit quidem delere
eos pro illa ingratitudine qua adorauerunt
vitulum aureum. Exod. xxxij. c. Sed moyses
orante placatus dominus suspexit sententiam cum
plures idolatras sententiam et multas moribus deum
offendissent. et post aduentum iesu christi obsti
nati cum crucifigi perasserunt. dispersit eos
dominus per vniuersum orbem desolata hierusalem a ro
manis. Et nunc vitiosus infidelitatis et alius
deditos ad eternam damnationem deducit. Id
circo ut Hieronymus refert in prologo in episto
la ad romanos. Romani iudeos de ingra
titudine arguebant. Romani inquit sunt qui
ex iudeis et gentibus crediderunt. Hi su
perbia contenti volebant se alterutrum exal
tare. Nam iudei dicebant. Nos sumus populus
domini quod ab initio fouit et dilexit. Nos cir
cumcisi ex genere abrahe ex stirpe sancta de
scendimus. Nos de egypto lignis et virtuti
bus liberati mare sicco pertransiimus pe
de. Nos per quadraginta annos erpti sumus
in deserto mirabilia magna dei. Nos so
li fuimus digni accipere legem dei et vocem lo
quentis audire. Nobis promissus est christus ad
quos ipse venisse testatur est. Dicit enim non
sumissus nisi ad oues quod perierunt domus
israel cum vos canes quasi boies potius appel
lauerit. Non est equum ut vos hodie ido
la deferentes contemnimini nobis. Contra ge
ntes dicebant. Quanto maiora certa vos

dei beneficia narraueritis. tanto maioris
criminis vos reos esse monstrabitis. Sp
erant enim his omnibus ingrati fuistis nam ipsi po
dibus quibus prestitis aridum mare po
tius ante idola ludebatis. Nam vobis
fastidium fuit. et semper in deserto contra dominum
murmurastis. Sepe deum ad iracundiam
cōcitastis. et ad ultimum christum in lege et pro
phetis promissum occidistis. Nos itaque vo
bis digniores sumus quod ut de christo audiui
mus mori in eum credidimus. Iohannes per
de nobis dominus ait. Populus quem non cognos
ci seruitur mihi in auditu auris obediuit
mihi. hec Hieronymus. Sed cauere christiani ne
et ipsi propter ingratitudinem grauiora pati
tur deus quos et omni parte videmus. Hic tunc
dei flagello percussos saluauit cum eos de
us per passionem vniuersi filij sui fecit ma
gnalia in egypto tenebrosa mundum. quod ma
gna documenta doctorum. magna dedit exem
pla perfecte vite sanctorum. fecit mirabilia in
terra et in terra ecclesie mirabilia miracu
lorum. mirabilia sacramentorum. terribilia in
mari rubro. perstratōes diaboli et tyranno
rum. et in mari rubro sanguinis effusi toe
martini gloriosorum. Iohannes timere debet ne dis
perdat etiam temporaliter sicut videmus quoti
die fieri dum a turcis captiui christiani ducun
tur. et spiritualiter dum a demonibus rapiuntur
quoniam ut Iohannes crisostomus super Mattheum inquit. Qua
to maiora beneficia sunt hominibus constituta
et tanto grauiora peccantibus iudicia.

¶ **Q**uod ingratitudo reprehendit ab auctore
legum civilium et historia gentium et exemplo
brutorum animalium. Cap. secundum.

¶ **S**ecundum mysterium declarandum dei
gratitudinem dei repleat sententia. Est vni
us hoc virtutis reprehensibile valde non
solum dum committit erga deum. sed etiam erga ho
mines et creaturas suas. quod nobis declarant
marime tria.

¶ Primum est auctoritas legum civilium.

¶ Secundum historia gentium.

¶ Tercium exempla brutorum animalium.

LXVII

Primum est auctas legū civilium. Nam
fm civilia iura fuus liberat^r a fuiture p
pter ingratitudinē amittaz erga dñm su
um redigū in fuiturē. vt patet. C. de ob
sequijs pñono pñandis. l. Si manumil
son tuo. Et in auctasico. vt liberi de cere
ro. §. Quia etiā. collatione. vj. Et. rñ.
q. j. c. Jē pcepit. Et. C. de libertis z eoz
liber. l. Si manumissus. Et in auctenti
co de nuptijs. §. ingratitudinē. collat. iij.
Et. C. de inofficiofo testamēto. l. Papi
man. §. Neminisse. Extra de donatiōi
bus. c. Propter. habet etiā q. donatio re
uocat. ppter ingratitudinē. ¶ Scdm qd
declarat vitū ingratitudinis fore repbē/
sibile est historia gentiliū. Ex q. aliq. refe
ram^r exempla. Vitupat^r gmo z repben
dit ingratitudo romanoz qua vsi sūt er
ga furū camillū. De q. dicit Aug. li. v.
de ciui. dei. c. viij. q. ingratā priam ab ho
stib⁹ liberauit. ¶ Recitat de isto Titus li
uius q. crescētib⁹ rome domesticis z exte
nis malis ppter pñictus receptos a pfe
deratis vebis capanentibus z falsicis ter
ro: publicus. ¶ Darū furū camillū tan
q. medelā maloz oim creare cōpultit di
ctatorē. Et cū romanus exercit⁹ p decē cō
tinuos annos male pugnādo. vt scribit
Horosius crebras z magnas clades ac
cepisset in castris staret p tpe aios firma
uit. Por camill⁹ romā rediēs ex pñopro
nouo exercitu cū capñentib⁹ z falsic maxi
ma cū pperitate pñixit. Et victis duob⁹
populis pdā inter milites pñit^r est. De i
de vehentiū ciuitatē obsedit z cepit. z vt
ponit Valerius in rub. de ominib⁹. Ista
victoria fuit cū tanta glia romanoz qd i
ctator sblatis ad celū manib⁹ pñat^r ē. q. si
cui deoz romana felicitas nimia videret^r
ei⁹ inuidia sblāq. suo icōmodo satiare
basq. inter pñes sbito lapsu decedit. post
q. aut ad urbē triūphās redijt. Tribuni
multiq. ciues camilli pñutis emuli diffā
mabāt. glām ei⁹ pñendēs hostilē pdāz

nō equo iure fuisse diuisam. Et ista pen
dēte inuidia falsicorū ciuitatē romano sb
egit impio. Post qd a Lucio apuleyo ixi
buno plebis accusat^r de iniqua veyentiū
pñe distributōe intercurrere illis diebus
adolescētis sui filiū morte vt huic publico
z inde puato cruciaret incōmodo in exili
um pellit^r dñat^r qndecim milibus eris
Camill⁹ pño abyrbē discedēs deos pñat^r
est. vt si h inuiste pateret^r qpmū se ciui/
bus z ingrare patrie necessarius fieri vel
lent. Qd secutiū est. Nā galli senones ob
sessam urbē pñer capitolū cepe. duce eo
rū brenio. Quare missū est ad camillū p
auxilio. Erāt autē romani taliter oppñsi
q. vix poterāt se vltcri⁹ pñinere fame infē
ueniēte. Sed pñueuerūt gallos decipere
z pñilio iouis pñictorū in multis locis bo
stū panē iactari fecerūt. Et cū nō possēt
vltcri⁹ dissimulare famez ois auxiliū spe
sblata se salutēq. suā auro redimere pa
ciscunt. Tandē aduenit camill⁹ dicitq.
pñationē auri iualidā. q. sine iussu dicta
torū sūmiz magistrat⁹ facta ēēt. denuncia
at gallis vt se ad bellū parēt. Luit⁹ edi
cit vt ferro nō auro redimant libertatem
Pugnat^r g intra se miruptam urbē. vbi
galli pñmo extra urbē ad octauū lapidem
acri morte pellūt. In q. pñio nec pñda nec
captiuitas s. tñ hostiū strag. s. fuit. camil
lus in urbē redijt appellat^r pñe pñie secu/
dus romul⁹ z alter vrbis cōditor. Quin
quies diciturā habuit. fuitq. remediūz
oim periculoz patrie. Et. xxv. āno post
q. pñiaz libavit montē pestilētiāli morbo
Nā vt asserit eutrop⁹ pñ biēmū his tñib⁹
romā pestis afflixit. ¶ Sit^r dñat^r ingra
titudo maxima romanoz erga Scipio
nē africanū. De q. Aug. li. iij. de ciui. dei.
ca. xx. ita scripsit Scipio ille rome italie
q. liberator belliz pñici secūdi tā bonē
di. tā ericiofi. tā piculosi pñclarus mira
bilisq. pñector victor hamibalis domitor
q. carthaginis Luit⁹ ab adolescētia vi

ta describit dñs dedita repleta nutrita u/
micoz accusationib⁹ cessit carensq; p̄tia
quā sua h̄ tute saluā z liberaz reddit. In
oppido linternensi egit reliquā cōpleuit
q; vitā post insignē suū triumphū nullo
illius vrbis captus desiderio ita vt viris
sep̄hibeat. ne saltē mortuo ingrata p̄tia
funus fieret. hec aug. Et aulus gellius li
bro. iiii. noctiū atticarū ita asserit. Cum
marcus neuus tribun⁹ plebis accusarē
scipionē africanū ad populū. diceretq;
accepisse a rege antiocho pecuniā vt cō/
ditiōib⁹ gratiofis z mollib⁹ par cū eo po
puli romani nomine fieret. Et quedam
itē alia crimina daret indigna tali viro.
Tūz scipio pauca p̄fatus q; dignitas vi
te sue atq; gl̄ia postulabat. Mēoria idē
quirites repero diē esse hodiernū q; hani
balē penū impio n̄ro iūmicissimū magno
plio viciū terra affrica. pacēq; z victori
am vobis pepi insperabilem. Nō igit si
mus aduersus deos ingrati. Sed censeo
relinquimus nebulonē hūc. Eamulq; nūc
p̄tinus ioui optimo maximo gratulati.
Id cū dixisset auertit z ire in capitolium
cepit. Tūz cōcio vniuersa q; ad siniam de
scipidē ferendā puenerat relicto tribuno
scipionē in capitolium comitata atq; inde
ad ei⁹ edes cū leticia z gratulatōe solēni
p̄secuta est. Et vt scribit Quintilian⁹ li.
xi. de institutoria orōne. Maluit superi
or african⁹ ab vrbe cedere q; de innocen
tia sua cōcedere cū hūillimo tribuno ple/
bis. Quare scipio vrbe discedēs. z apud
linternū exulās cū morti tandē appropi
quasset in suo monumento h̄ epygrama
inscribi fecit. Ingrata patria nec ossa q;
dē mea nūc habet. p̄tout Valerius ponit
in rub. de ingratīs. Tertū qd declarat
nobis q; sit rep̄hensibile ingratitudinis vi
tū est exemplū brutoz aialū. Et lz quo
tidie videam⁹ aialia queq; etiā siluestria
beneficijs māsuefcere z suos recognosce
re benefactores. De leone tñ aialius irro

nabiliū regem mira p̄dicant. Scribit Pl̄
nius li. vii. de naturali historia. q; helpis
sanius natiōe in affricā delatus naue. et
iuxta litus cōspecto leone biatu minaci
arborē fuga petiit. at leo p̄cūbēs ad arbo
rem biatu quo terruerat miserationē pe
tebat. Os em̄ mortuū audiorē inbeserat
dentib⁹ eius. cruciabatq; inedia. Quare
helpis timore deposito descēdit de arboze
z leonē adiuit liberauitq; eum ab illo im
pedimento offe de ip̄ius ore euulso. Tra
duntq; q; diu nauis ea in litore sterit re/
tulisse grām venatus aggregando. z au
lus gellius li. v. noctiū atticarū qd sequit
narrat. appion inquit l̄ris hō mult⁹ p̄di
tus narrat se rome vidisse gratiā leonis
exhibita androdo cuidā. Erat ip̄e serus
viri cōsularis q; ad bestias dānatus fuit
Inter q; aderat leo vnus terribilis val
de. Hic vt androdū vidit p̄cul. repente
q; admiratus sterit. ac deinde sensim at
q; placide ranq; nos citabūdus ad homi
nē accedit. Tū caudā more atq; ritu adu
lantū canū clementer z blāde mouet. hō
minisq; sese corpi adiūgit. Eruraq; ei⁹ er
manus pene tā exanimati metu lingua le
nit̄ demulcet. Androd⁹ inter illa blādissi
ta amissū recuperat aim. paulatimq; oculos
ad p̄uendū leonē refert. Tū q; si mutua
recognitiōe facta letos z gratulabundos
vidēs hominē z leonē. Que res cū omēs
in admirationē traxisset educus Andro
dus atq; cesari p̄ntatus requirit. cur sibi
leo tā familiarē sep̄buisse. At ille. Tūz
inquit affricā p cōsulari impio me⁹ dñs
obtineret. ego ibi iniquus quotidianis
beribus ad fugā sū coactus. Et vt mihi
a dño terre illi⁹ p̄side tutiores latebre fo
rent in cāpoz z arenarū solitudines p̄ces
si. Ac deficiente cibo p̄siliū fuit mortem
aliquo pacto q̄rere. Tū sole medio rapi
do z flagranti specū quandā nact⁹ remo
tam latebrosamq; in eā me p̄netro et re
condo. Neq; multo post ad eandē specū

LXVIII

aduenit hic leo debili vno et cruento pede
gemitus edens et murmura doloris cruci-
antibus vulneris commiserantia. atque illic p-
mo aspectu pauere cepi. Sed postquam in-
trogatus leo miris et mansuetis accessit
et sublanus pedes ostendere mihi et porrigere
quasi operis petende gratia vultus. Ibi ego stupet
ingenitum vestigio pedis eius herentem euul-
si. et ceptisq; saniem vulnere intimo expul-
si atque celsi cruore. Ille tunc mea opera et me-
dela leuatus pede in manibus meis posi-
to recubuit et quicuit. Atque ex eo die tri-
mum totum ego et leo in eadem specu eodemque vi-
ctu vivimus. Nam quod venabatur feras et me-
bra optimiora mihi ad specum suggerebat
quod ego ignis copia non habens sole meridiano
torrens edebat. Sed ubi me vire illius feri-
ne iam perrelium est leone in venaturis profecto
reliqui specum. Et via fere tridui promissus
a mulinibus visus apprehensusque sum. et ad
domum ex affrica romana deductus. Iam me sta-
tim rei capitalis damnandum aut dandum ad
bestias curauit. Intellego hunc quod leonem
me tunc separo capiti gratiam nunc mihi bene-
ficiam et medicine referre. Quibus auditis
inquit Appion androdus a pena solu-
tus et leo libertati donatus fuit. Postea
videbam androdum et leonem loco tenere,
vincula virbe tora circumtabernas ire. Dona-
ri ere androdum floribus spargi leonem. Des-
quod fere vbiq; obuios dicere. Hic est leo
hospes hominis. hic est homo medicus leo-
nis. De delphine adhuc stupeda legunt
quod grata belua sit inuenta benefactoribus
suis. Recitat Solinus de mirabilibus mun-
di. quod diuo augusto impante puer quidam
dilitus pueniens comedere dabat delphi-
fino pisci. ipse terra aduenienti. Quare ef-
fectum est quod piscis ille puero ita se tractan-
dum benigne prebuit ut ab ayano litore ipsum
equitantes super se visus puteolos vebere
sit visus. Hoc per annos plurimos radiu
gestum est donec assiduo spectaculo desi-
neret esse miraculum. Sed ubi puer obijt

sub oculis publicis desiderij merore del-
finus interijt. Si igitur bruta animalia et pe-
cora capibenefactores agnoscut. quomodo
gratia rationalis anima innueris beneficiis pre-
dita suo gratia debet esse benefactori. Hic
est quod Isaac. s. c. conquerit deus dicens o iu-
daico populo. Et nunc de omnibus ingra-
tis filios enutriti et exaltati. ipsi autem spre-
uerunt me. Cognovit bos possessorem suum
et asinus presepem domini sui. israel autem
non cognouit me.

Ex propter ingratitudinem auferunt bo-
na et oriuntur mala et subtrahunt promissa be-
neficia.

Cap. tertium

Quartum mysterium declarandum de ingra-
titudine dei damnificatio. Incurrit
equidem ingratus multa damna. quoniam
et ingratitudine sequuntur tria.

Primo excessa bona auferuntur.

Secundo grauissima mala oriuntur.

Tertio promissa beneficia subtrahuntur.

Primo excessa beneficia auferuntur. di-
cit enim Augustinus. Quod deus dederat gratis
abstulit ingratis. unde saluator dixit iu-
deis in parabola vince de qua sit mentio in
hodierno euangelio iudeis ingratis Au-
feretur a vobis regnum dei. Hec autem para-
bola mystice ad quolibet hominem potest
referr. vinea enim designat animam que a
deo plantatur in creatione in qua ponit
torcular remorsus conscientie. turris rati-
onis ex qua possit videndo distinguere
amicos ab inimicis. Sepe circumdatur
scilicet custodia angelica. Locatur agri-
colis scilicet appetitui sensitivo et intel-
lectui. vices in ea sunt inclinationes ad vir-
tutes vel habitus. virtutum quod infundit in bapti-
smo. Tempus fructuum appropinquat.
cum incipit habere usum liberi arbitrii quod dicitur in ho-
more dei fructus producere bonorum
operum. Tunc mittit deus nuncios suos id est
bonas inspirationes et instinctus mentales ad
benefaciendum vel documenta predicatorum.

z scripturaz. Sed ingratus hō ista mo-
tificat z cōtemnit. Denū ipse dei fili⁹ in
sacramēto altaris venit ad eū. sed vl n̄
recipit vel receptū efficit extra se z cruci-
figit malis opibus suis. fm illd apli ad
Hebre. Rursus sibi metipsis crucifige-
tes filiū dei. De hac vinea. s. ingrata ani-
ma cōquerit dñs Isa. v. c. dices. Plan-
tauit vineā electā z edificauit turrin in
medio eius z torcular calcauit in ea. z ex-
pectauit vt faceret vinas fecit autē labru-
scas. Que sunt opa dei vere virtuosā. la-
brusce sunt opa q̄ habent apparentiam
boni. Et sequitur text⁹ Isa. Quid vltra de-
bui facere vinee mee et nō feci. Et nunc
ostendā qd faciā vinee mee. Auferā se-
pem id ē subtrahā custodiā angeli. diri-
piā materiā id ē patres z viros docētes
mandata dei. Ponā eā desertā sbrabē,
do grām. Nō puabit nec fodiet. Alie-
dent spine sup eas z nubib⁹ mādabo ne
pluant sup illā. id ē vbum subtrahā cō-
punctōis a p̄dicatorib⁹. Hinc Hiero.
in li. Iudici. xi. q. iij. c. Audi. inq̄. De⁹
q̄ videt in abscondito sp̄s p̄ficiēs mentē et
alios. vicij z passionib⁹ p̄uientes i cor-
de eius se nō diligi. sed aut auariciā aut
libidinē aut iactantiā discedit a mente
ei⁹. s. sbrabendo grām. z relinq̄ domuz
ei⁹ vacuā. s. sbrub⁹. Exēplū de h̄ est in
primis p̄ncib⁹ q̄ repleti donis sp̄iali-
bus z sp̄alibus inḡci fuerunt deo. ob qd
torbonis p̄uati sunt z a terrestri padiso
eiecti. ¶ Secundo p̄pter ingratitudinē
incurrit qd multa mala z spiritualia et
sp̄alia. Ezechias rex hierl̄m post victo-
riā maximā z liberatōnem de manib⁹ se-
nacherib quia nō egit grās cātando can-
ticū dñō fm mox illius populi. p̄p su-
am ingratitudinē egrotauit. vt narrat
etiā Joseph⁹. Et habet Isa. xxxvij. ca.
¶ Timeant hoies ingrati. qm̄ vt dicit
Dugo de serō victore. Quelibet creatu-
ra trina voce alloq̄t hominem. Accipe.

Redde. Fuge. Accipe et me bñficiū
ad vsum tuū. Accipe inq̄t celū a me il-
luminatōem z motū. Accipe inq̄t ignis
a me calozē. Accipe ab aere respiratōez
Accipe ab aq̄ refrigeriū z lotōem. Acci-
pe a terra aialia fruct⁹ z alia ad susten-
tationē. Secūda vox est redde. s. obseq̄
um tuo bñfactori z meo creatori q̄ ideo
me creauit vt tibi fūirē. Tercia vox est
fuge. s. supplicii tibi paratū p̄pter inḡ-
titudinē. ¶ Tercio p̄pter ingratitudinē
p̄missa bñficia subtrahunt. licz h̄ nō te
facili fiat a deo z imitatorib⁹ ei⁹. vt enim
inq̄t Tho. ij. ij. q. c. vij. Circa ingratum
duo sunt cōsiderāda. Primū qd ipse in-
gratus dign⁹ sit pati. z sic certū ē q̄ me-
re bñficiū subtrahōem. Aliū cōsiderā-
dū qd opteat ipm bñficiū facere. Et pri-
mo qdem nō debet esse facilis ad inḡci-
tudinē vindicādā sed d̄z arēdere vt bñ-
ficiatū de ingrato faciat grātū. q̄ si non
pōt primo bñficio facere forte faciet. se-
cundo. q̄ si bñficijs multiplicatis inḡ-
titudinē augeat z peior fiat tūc a bñfici-
oū exhibitōe cessare d̄ebz. Sic facit m̄
sericors z clemens pater oīm de⁹. Bñfi-
cia sua multiplicat. Diut⁹ patiēter ex-
pectat. Peccata tantoz dissimulat. vt
salte m̄asuetudine sua dulcissima corda
mortalū liq̄fiant. z ad ipm redeat peni-
tēdo. Hinc Hiero. xcij. di. c. Diaconi
ait. Moderatō dei ac pietas solū nostz
reditū q̄rit. ac nos cupit lōga sua bonita-
te saluare. ¶ Ad vos igit clamito o mor-
tales o peccatrices aīe. cognoscite deum
p̄rem clemētissimū. Diligite deū nobis
beniuolū. laudate z bñdicite deū suoz
bñficioz datorē liberalissimū. Reuerri-
mini ad dñm deū p̄ssimū. q̄ ipse ē dñs
deus nr̄ qui tribuit nobis ineffabile do-
na sua. Pro qd⁹ Aug. li. vij. de ciui. dei
c. xxi. inq̄t. Habem⁹ ab ipō dō m̄tra bñ-
ficia p̄ qbus necq̄q̄ valēm⁹ actiōi grāz
sufficere. Ab eo em̄ est q̄ sum⁹. q̄ viuū.

LXIX

mus. q. celū terrā cōspiciū. q. mentem
atq. rationē habem. q. ipm q. hec oīa
cōdidit inq. ram. Tandē em ipse nos o,
neratos obrutosq. peccatis 7 a cōtēpla
tōe sue lucis auerlos. ac tenebras. id ē
iniquitatis delectatōe cecatos nō ideo de
seruit. Nō iteq. vbi suū q. est vnic. ei
fili. Quo p. nobis assūpta carne nato
atq. passo a pēris oib. mūdaremur. ei
q. spū in cordib. nris dilectōe pfusa. oī
bus difficultatibus supas. in eterna re
que in cōtemplatōe ei. ineffabilē dulce
dinē inuēire. Que corda. q. lingue ad
agendas ei grās satis esse cōtendat. hec
ille. Exhibeam. igit. nōs gratos deo 7 de
inde hoib. nobis bñficiētib. vt sic re
gnū acq. ram. eternū. In q. iesus dei fili.
cū patre et spū sancto. viuit in secula se
culoz. Amen.

Sabbato tercię hebdomade. De sup
bia spērentiū cōsilia. 7 in suo sensu cōfi
dentiū. Sermo viagesimus primus

Dissipauit

substantiā suā. vba sunt re
demptoris nri originaliter
Lu. xv. ca. 7 in euāgelio hodierno. Na
ber hoc. p. mē s supboz vt tanti erri
mer. p. nā prudentiā q. oīa cōsilia sapi
entiū derelat. Tū audire debent qd scri
bit in. c. Canonū. ex de cōstitutiōib. 7
in ca. ne imitatis. 7. viij. q. j. in. c. sciēdū
Ne imitatis prudentie tue. prudentie sue
imitat. q. ea q. sibi agēda vel dicēda vidē
tur patz cēcretis pponit. Ideirco in
hoc p. mōne 3 supbia spērentium consi
lia dicem. ex q. innumera solēt dāna p
uenire. Sicut patz in filio adolescente
q. patris saluberrima monita refugiens
cū ignominia 7 gūi dāno. cōsūpsit sub
stantiā suā. quod nō euenisset si acq. suū
set cōsilio illi. q. tenerrime diligebat eū.
At igit. corda oīm būlient. ad. cōsilia

necē saria est p. etēda. pponem. de ipso cō
silio tria mysteria declaranda.

Primū dicit exhortationis

Secundū determinatōis.

Tercium conditionis

Q. cōmendat cōsiliū voce omniū
scripturaz. Et de septē generib. cōsili
orum

Primū mysteriū de cōsilio decla
randū dicit exhortatōis. Om. s
q. p. scriptura diuina 7 huma
na nos hortat. vt cōsiliū in reb. gerēdis
experam. dānamq. illos q. suo sensu du
cūt. Tū sapiēs. Prover. ij. c. ait. Cōsiliū
custodiat te 7 prudentia suabit te. Et. viij.
ca. Ego sapia habito in cōsilio. Et. xi. c.
Erit sal. vbi mltā cōsilia. Et. xij. c. Tū
stulti recta in ocul. eius. Qui aut. sapiēs
est audiat cōsiliū. Et. xij. c. Qui agūt oīa
cū cōsilio regūt sapia. Et. xv. c. Dissipā
tur cogitatōes vbi nō est cōsiliū. vbi vo
ples sunt cōsiliarij cōfirmant. Et. xix. c.
Audi cōsiliū 7 suscipe disciplinā vt sis
sapiēs in nouissimis tuis. Et. xx. c. Co
gitatōes cōsilijs roborant. Et. xxij. ca.
Erit sal. vbi mltā cōsilia. Et. xxvij. ca.
Bonis amici cōsilijs anīa dulcorat. Et
Ecc. xxxij. c. fili sine cōsilio nihil facias
7 post factū nō penitebis. Et. xxvij. ca.
An oēm actū pcedat cōsiliū stabile. Et
Eassiodor. lib. j. eplaz. Plimū laudis
hoies monib. suis applicat q. tēs d. nego
ciorū mris abigētes ad pitor. cōsilia d.
currūt. Et Hieronym. sup illo verbo
Isa. iij. c. Et cōsiliari. nō ē tibi. ait. Bre
ci poete laudabil. sapie dixerūt p. mū
esse beatū q. p. sapiat. scdm. q. sapiētes
audiat. Qui aut. viraq. caret hūc inuile
esse tā sibi q. alijs. Et Cicero in lib. de se
necrute. Nō virib. nō velocitatib. aut
celeritate corp. rez magne gerūt. sz
cōsilio antiquoz 7 scia. Et Terentius
Dia prius experiri cōsilio q. armis sa
piētē decet. Et. ff. de repudijs. l. ij. Du

biū nō est oīa q̄ cōsilio recte gerunt iure
meritoꝝ effectu ⁊ firmitate nūc. et. **L.**
de sacrosanctis eccl̄ijs. l. Placeret. **L.**
de incestis nuptijs. l. Nō dubiū. Dia q̄
prudētū cōsilio sūt bono fine pagunt
Et. **L.** ne fili⁹ p̄ p̄re in auctērica habita
Sapiētū cōsilio mūd⁹ illumiāt. S3 p
hui⁹ p̄ris delectabili ampliatiōe notare
debemus q̄ sunt septē cōsilia.

¶ Prīmū internale.

¶ Secūndū particulare.

¶ Tercū ciuile et secularē.

¶ Quartū generale.

¶ Quinū puinciale.

¶ Sextū episcopale.

¶ Septimū monachale.

¶ Prīmū est cōsiliū internale qd̄ q̄s ac
i semetipso. cū viz aliqd̄ occurrit agēdū
dubiū inuestigat ratio si illd̄ est bonū
vel malū. Et si bonū q̄bus medijs sit v/
rendū ⁊ siliū. ⁊ in h̄ recurrendū est ad deū
Un̄ Iobie. iij. c. d̄r. Om̄ tpe benedic
deū et pete ab eo vt vias tuas dirigat. ⁊
cōsilia tua in ipso pmaneat. Et Eccl̄. xij.
ca. In orōne cōfitebit̄ dño ⁊ tpe diriger
cōsiliū ei⁹. Quicunq̄ igit̄ vlt̄ m̄monia
p̄bere vlt̄ ingredi religiōem intēdit vlt̄ a
patria discedere p̄ q̄cūq̄ honesta cā p/
ponit ad deū cōfugiat ⁊ ab ipso cōsiliū
expostulet. **¶** Legim⁹ de brō fr̄a c̄leo q̄
dū orabat an̄ imaginē crucifixi in eccl̄ia
sc̄i damiani dicebat hec vba. O alto e
glorioso dio illumina le tenebre del cor
mio. donami fede diricta sperāza certa
e charita p̄fecta. senno e cognosci mēto
che io facia la tua sancta volūta. **¶** Se/
cundū est cōsiliū particulare qd̄ alter ex/
biber alteri. Cū enī q̄s nō est sibi suffici
ens ad cōsiliū capiendū circa agēda ab
alio cōsiliū accipe d̄r. Quinimo circa p
pam vitā ⁊ obscura p̄nētia ad cōsciaꝝ
sibi credere nō d̄r. sed cōsiliari cū p̄ris
⁊ bonis vel libris doctorū. Un̄ Iobie
iij. c. dicit. Cōsiliū a sapiēte s̄p̄ regre.

Dicit aut̄ q̄s sapiēs duplici⁹. Uno mō
fm̄ qd̄. alio mō simpliciter. Sapiēs fm̄
qd̄ d̄r qui bñ iudicat de fine alicui⁹ ar̄
l̄ misterij. ⁊ d̄r his q̄ ducit ad illū finē Et
sic d̄r sapiēs medic⁹ q̄ bñ iudicat d̄ sani
tate ⁊ de medicinis cōferentib⁹ ad eā Et
sapiēs negociator qui bñ iudicat de lu
cro acquirēdo ⁊ de medijs ad ipm̄. et sic
de alijs. Sed sapiēs simplr̄ dicit q̄ bñ
iudicat de vltimo fine vire bñane q̄ ē d̄r
⁊ de pducētib⁹ ad eū. Et hic ē ver⁹ sapi
ens ⁊ virtuosus. Quia igit̄ Iobias
dic̄ a sapiēte sine alia additiōe pmo et
p̄ncipatr̄ cōsiliū q̄rendū est a sapiēte id
ē docto i facili cōfētiē. Neq̄ enī a medi
co q̄rit q̄s cōsiliū de negociatiōe. s3 a do/
cto negociatore. Nec a negociatore de
medicinalib⁹ sed a perito medico. ⁊ sic
de alijs. Multo maḡ de p̄ncipib⁹ ad
aiam. vbi sūt maiora dubia ⁊ maḡ pi
culosa nō d̄r q̄s indifferēter cōsiliū q̄re
re a q̄buscūq̄. sed p̄uosis doctis ⁊ pra
cicis. Un̄ Eccl̄. xxxvij. c. d̄r. A cōsilia
rio malo sua aniam tuā. id ē caue tibi.
Et q̄ sint mali cōsiliarij a q̄b⁹ cauendū
ipse declarat cū seq̄t. Cū viro irreligioso
tracta de sc̄itate. ⁊ cū inuito de iusticia
⁊ cū mliere de his q̄ emulat. Cū timido
de bello. cū negociatore de traicciōe. Cū
emprore de veditiōe. cū viro inuido d̄ g
t̄ijs agēdis. Cū impio de pietate. cū iho
nesto de honestate. Cū suo pigro d̄ m̄l
ra opatōe. Nō antēdas bis in om̄i cōsi
lio. Et ex h̄ vltimo dicto p̄t̄ q̄ p̄fata lo
cutio est p̄ ironiā. q̄si diceret. cū p̄edi
cis nō habeas cōsiliū. Et s̄bdit. Lorbo
ni cōsiliū statue tibi. **¶** Sciendū insuper
q̄ illud qd̄ dicit. Prouer. xj. Ibi salus
vbi multa cōsilia. nō sic intelligendū est
q̄ ad incipientes bñ facere ⁊ simplices
tanq̄ q̄s mltorū hoim̄ seu a multis debe
at inḡrere cōsiliū de directiōe vire sue
nā h̄ faciēs audier̄ diuersa cōsilia ⁊ q̄n/
q̄ tria. yñ in mēte sua cōfundet̄ nesciēs

qd magis sequitur. Tercium est concilium ci-
uile et seclare. qd fit in contrariis et vniuer-
sitaribus. Nec enim pnt regi ciuitates
et regna absqz concilio. vñ qlibz tpe pñci-
pes et rectores ciuitatū vsi sūt consilijs.
Nā et Salomō sapiētissim⁹ consiliarios
habuit. qz cōsiliū qz Roboam fili⁹ ei⁹
reliqz magnā pte regni amisit. vebz. ij.
Paral. iij. c. De Rhomanis autē scri-
bit in Polierato. qz romul⁹ cōdita ciui-
tate quā ex suo noie romā vocauit. cen-
ti ex seniorib⁹ elegit qz cōsilio oīa age-
ret qz senatores. ppter senectutes ptes
obstaculū cure noiauit. Quoz noia
aureis lris cōscripta erāt. ptesqz cōscri-
pti appellabāt. qz alios sapia etate et
affectu pmo pcedebāt. Et Hester. j. c.
scribit qz septem sapiētes ex more regio
aderāt regi assuero sp sciētes leges actū
ra maior. qz cōsilio cūcta faciebat.
Quartū est cōsiliū generale. illd. s. qd
fit pte papa vñ ei⁹ legato ad h spālē
deputato a papa. vñ emētib⁹ epis et alijs
platis plimis pnt ipse ordiauit. Et isto
nō pōt celebrari nisi aucte pape. vt ptez
di. rviij. p totū. Als nullū est et nō cōci-
liū s. cōsiliabulū et synagoga sathane di-
ceret et esset. Tñ di. rviij. Delagi⁹ papa
ait. Multis aplicis et canonicis ac ec-
clesiasticis instruiur regul nō debere abs-
qz lnia romani pñtis cōcilia celebrari
s. generatia. Quapropt nō cōciliū sed
vestz cōuēticulū vel cōciliabulū cassat
et qd i eo actū est irritū habet et vacuū.
Hinc et rex Theodor⁹ euz vocasset
plimos epōs de diuersis puincijs ad cō-
ciliū celebrādū in vrbe ppter crīmia qī
pingebāt ab aduersarijs et symachū ad-
ueniētes ob reuerētiā regi dixerūt s. fie-
ri nō posse. s. celebrare cōciliū s. spectā-
re ad symachū papā q imperebat. Et p
suadētib⁹ ipis symachio pape vt ipse con-
vocaret seu aucte ei⁹ cōgregaret i consi-
lio assensit eis. et eū immūne et libez ab

illis vicjs placz et cū declarauerūt. S.
ad clarā noticiā de h cōsilio habēdam.
Prio notādū ē qz pñcis tpi⁹ i concilijs
aderāt impatores. vt ptez i discursu hi-
storie triptite. Et. rvi. di. c. Landes. qz
ecclia tū male poterat vti pñte sua p
pter aduersitates qz patiebat ab hereti-
cis. qbz aliqñ fauebāt et adherebāt ma-
gnipñces et reges. S. cū potuit ecclē-
sia h correxit et nō pñces s. p se cōci-
lia cōuocauit. Et aliqñ p impatores pñ-
piēte ecclia celebrata sūt cōcilia. Aliqñ
ipa rogāte et postea auctorizate. Aliqñ
ipa ratificāte. vt ptez di. rviij. p totum.
et maxime in. s. Vincetiā. Dicit autē
aliqz qz papa negligēte et nolēte cōgrega-
re cōciliū ad locū idoneū p aliqz cā hone-
sta et ardua imminēti pñas cōgregādi cōci-
liū spectat pmo ad oēs cardinales qz p
papā sūt maiores clerici oib⁹ alijs qbus
cūqz argu. ei⁹ qd legit de maiortate et
obediētiā. c. j. p Innocentiū. Et qz cen-
sent vñ corpus cū eo qsi sede vacante
videt ad eos spectare talis pñas. Se-
cundo spectat ad patriarchas. et pñpue
ad cōstantinopolitanū. Tercio sedes est
prima post romanā. vt ptez di. rxiij. ca. d.
cōstantinopolitanā. et capitul⁹ sequētib⁹.
Quod tñ intelligendū est cū catholicē
patriarcha. Tercio ad impatorē. qzto
ad reges. qnto ad alios pñces. Nā
potestas vñus deuoluit gradatim ad
aliū ppter negligentia. argu. de electōe.
ca. l. Cum in cunctis. Et de concess. pben-
de. ca. ij. Vel dicamus qz due ptes con-
cilij in aliquo loco congregare poterūt
et alios conuocare. iuxta notata p In-
nocentiū in ca. ij. de noui operis nuncia-
tione. Tbi autem papa esset heretic⁹ vñ
de heresi suspectus tunc ad eū non vide-
tur spectare potestas congregādi cōsi-
liū. argu. di. xl. ca. Si papa. Secūdo
notandū est qz ad hoc cōciliū generale
solus epī et superiores sunt et necessitate

vocādi. vt notat Inno. r. Jokes andre.
in. c. Graue. d. f. bendis. Et facit ad h. di.
xviii. c. Epis. r. c. Propter cū sequētibz
Et tñ in prāte pape puocare etiā abba/
tes si vult. lxiij. dist. ca. Adrian. vbi sit
mētio de abbatibz. et d. Gregorio decio le
git q. ad celiuz generale. qd fecit lugdu
m vocauerat beatū Thomā de aqno. et
h. rōne sue eminētis scie. Impatorē vero
vel alios pncipes nō tenet puocare p. s.
Nunc etiā. di. xvij. potest tamen si vult
vocare si ei videt expedies ad scādala vi
tāda vt di. lxiij. s. Ucy. Tercio notādū
q. ad generale celiū vocādi sunt oēs epi
orbis. ex eo qd habet di. xvj. ca. j. vbi dī
q. sancti pēs in cōcilio niceno qd fuit so
lēmīssimū de omī o. be terraz puenerunt.
Pōt tñ numer. relinq. arbitrio pape. nec
curandū de numero diminuto platoz. p
pter vbiū ppi dicēt. Mark. xvij. Ubi sūt
duo vel tres gregari in noīe meo ibi sū
in medio eorum. j. q. j. cap. Lum scripu
ra. Et. xxiij. q. j. cap. Alien. In cōcilijs
em pteritis in valde differēti nūero pue
nērūt epi. Aliqñ in maximo nūero. Ali
qñ fuerūt sexcenti. Aliqñ trecenti. aliqñ
ducenti. Aliqñ centū. Aliqñ q. draginta.
Aliqñ triginta. Aliqñ viginti. Aliquā
do qñdecim epi. r. in oibus facti sūt cano
nes. Aliqñ plures vel pauciores Aliqñ
papa fuit pns Aliqñ legati ex pre ipius
In cōcilio niceno interfuit sanct. nicola.
In quodā carthaginēsi interfuit sanct.
August. Sed qñ de fide agit r. heresibz ex
tirpandis vel scismatibz qz cā est cōis oī
bus catholicis r. oēs tangit ab oibus epis
catolicis tractari r. fmiari dz. r. omēs epi
dñt ad celiū puocari fm illā r. gūā. Qd
oēs tāgit dz ab oibz approbari. dīe. iuris
li. vj. Et di. lvi. c. j. Et de his q. sūt a ma
iore pre capli. c. fi. Quarto notādū q. cō
ciliū nō pōt iudicare papā aut vīpfigere
legē. vñ. ix. q. iij. dī. Nō pōt iudicare p/
mā sedē. i. papā. nec Augustus. nec po

polus. nec Elec. Et ibi ē. c. alioz ad idē
r. alia. Ex q. dīc. Jokes andr. q. snie pape
standū est qñ dīcitur snie totū cōciliū. r. pa
pa pōt interpretari statuta celiū r. tollere
limitare. vt habet de scriptis. c. Statu tū
li. vj. Et glo. i. c. Tibi piculū. d. electōe li.
vj. ait. Q. lz nō sic licet q. papa reuocet
statuta celiū p. tñ si vult. r. breuē i. oibz
papa ē sup. celiū excepta cā heresis aut
scismatis. in qbz iudicat papa a cōcilio.
de heresi ē. c. Si papa. xl. di. De scismate
h. r. decetū factū in cōcilio pstantensi cele
brato āno dñi. M. cccc. xvij. Quito
notandū q. multa ordinauit r. diffiniuit
ecclia in celijs celebrat. Et vt inq. Bo
nauētura di. xj. pmi li. In pmtiua ecclia
fuerūt q. tuor. celijs pncipalia tpe aplos
rū. vt etiā dīc. qdā glo. sup. act. Primus
fuit ad electōz Mathie. de q. fuit mētio ac
tuū. j. c. Scdm fuit ad electionē septe dy
aconoz. Actū. vj. c. Tercū ad nō ipo
nēda legalia gētibz. Actū. xv. ca. Quar
tū ad tolerāda legalia ad tps. Actū. xxiij.
ca. Postmodū dō tpe pstanti r. siluestri
pape. vt refert Isidor. li. vj. et bimo. ce
perūt celijs generalia. Nā in pcedētibz
tpebz psecutiōe seruīre dōcēdarū plebiuz
minime dabat facultas. Inde xpianital
in deuersas hereses scissa est. qz non erat
epis licentia pcessa puemēdi in vnū nisi
tpe supradicti impator. Ipse em dedit fa
cultatē xpianis libere gregari. Nec ob
stat. c. Placuit. iij. q. ij. in q. oñdīc. p mel
chradē papā celebratū celiū. q. tñ pcessit
siluestri. Nā vt dīc. glo. r. Archidiacono
nus celiū illud nō fuit ita generale. sed
celebratū cū paucis. Ex concilijs aut ge
neralibus quatuor dicūtur ceteris pnci
paliora. vt p. di. xv. c. Canonēs. f. Nice
nū Cōstantinopolitanū. Ephesinū. r. cal
cedonense. Nec totā pncipaliter cōple
ctunt fide q. i. q. tuor. euāgelia vel totidē
padisi flumina. de qbz ait Grego. di. xv. c.
Sicut. Sic sancti euāgelij q. tuor. librol

sic quatuor? Illa suscipere et venerari me-
farcor. quia in his velut in quadrato lapide
fidei structura surgit. et cuius licet vite
atque actus norma existit. in constituto-
bus cor. Hic concilium primum ecclesiarum de
ce et octo episcoporum Constantinopoli imperatore
actu. In qua arriane perfidia blasphemiam de-
nata est. Et ibi editum fuit symbolum par-
tem in declarationem est filium esse consubstantialem
patri. Celebratum autem fuit hoc concilium anno
domini. ccc. Secundum concilium generale fuit ce-
lebratum Constantinopoli sub theodosio iu-
niore centum quinquaginta patrum. in quo con-
denata est heresis macedonij dicentis spiritum
sanctum minorem patre et filio. Sed ibi declaratum
est spiritum sanctum primum consubstantialem ac filio.
Tercium concilium episcoporum ducum pa-
tri sub theodosio iunioris augusti in quo
anathematizatum fuit Nestor. asserens
in christo duas personas distinctas. humanam
scilicet et divinam in una persona domini nostri iesu
christi. Quartum fuit concilium calcedonense
secentorum triginta episcoporum sub mariano princi-
pe. In quo condemnatum fuit eutices abbas con-
stantinopolitanus ubi dei et carnis unam na-
turam pronuntians. Et diofcorus eius defensor
cum alijs hereticis. Bedita etiam in libro de tri-
bus per predicta concilia numerat et alia vi-
ginti quatuor celebrata sub diversis temporibus et
in diversis locis. De alijs concilijs cele-
bratis usque ad annum domini millesimum non
ita preter. Circa vero annum domini millesimum
Victor genere alemanus floriente concilio
celebrauit et multos episcopos pro symoniam
et fornicationem deposuit. Non multo post
Gregorius septimum concilium celebrauit. et
Henricum imperatorem excommunicavit. quia se con-
tra ecclesiam erexit. et schisma procuravit ali-
um papam faciens. Per hunc urbanum secundum
concilium celebrauit apud clarem montem. Ex-
inde sub Nicolao papa secundo qui fuit prius
episcopus florentinus et senis electus papa. Gregorius
tertium concilium cum centum tredecim episcopis ro-
mae in quo berleganus abiuravit heresim su-

am de sacramento eucharistie. de quo fuit me-
tio de cose. di. ij. c. Ego Berleganus. Anno
domini. M. cxx. sub Innocentio secundo ce-
lebratum fuit concilium remis et petrus leonis
papa schismaticus repulsus est. Ad quod schis-
ma tollendum multum laboravit beatus Ber-
nardus. Ille autem petrus anacletus se fecerat
notari. Anno domini. M. clix. Mortuo
adriano papa electus fuit alexander tertius.
senensis. et tenuit cathedram annis viginti du-
obus mensibus undecim diebus quindecim. Al-
ter schisma creavit est qui dicebatur octavianus
gurus. immo et tres alij. et sic erant quatuor
antipape. scilicet Victor. pascalis. calixtus et
Innocentius. Et duravit illud schisma an-
nos sexdecim et dissensio magna fuit in-
ter Alexandrum papam et Fredericum impera-
torem. Tandem alexander pacem fecit cum impera-
tore. et quatuor antipape defecerunt. Hic
Alexander duo concilia celebrauit. unum
turonis in francia. aliud rome dictum late-
ranense. Ipse huius martyrio coronatus fu-
it sanctus Thomas archiepiscopus cantuariensis.
Anno domini. M. ccv. Innocentius tertius
sub quo ceperunt ordines medicantium cele-
brauit concilium Lateranense. in quo
conuenire fere mille ducenti prelati. et
multe salutifere decretales ibi edite sunt.
Anno domini. M. cccl. vel circa Innocen-
tius quartus natione ianuenfis celebrauit con-
cilium lugduni et imperatorem federicum ex-
communicavit. post quem fuit alexander quartus.
Anno domini. M. cc. lxij. gregorius decimus
celebrauit concilium lugduni. ubi fuerunt
quingenti sexaginta episcopi. abbates et alij pla-
ti circa mille. Et fuit ibi Bonauentura
cardinalis qui multa bona egit in reductione
grecorum et tartarorum. Per hunc fuit Hono-
rius quartus et est ultimus in cronica mar-
tiniana. Et sic usque ad reparationem ecclesie dei
statum fidei et bonorum morum cum concilijs con-
suevit stabilire. Quintum est concilium
provinciale quod celebratum a metropolitano
cum suis suffraganeis. de quo fuit merito dis-

¶ viij. c. Quiddam. r. c. sequenti. Et. q. q. viij.
c. Si epus. Et. vi. q. iij. c. Scitote. de q.
diffuse habes in summa dñi archiepi pre
iij. r. r. r. ¶ Sextū est cōsiliū episcop a
le qd magis sūenit dici synodus r con
gregatio quā facit eps clericorū de dio
cesis sua. et pōt facere episcop irrequito suo
metropolitano. Et de h. habet dñs. r. viij.
p. totū. r. di. r. r. c. j. ¶ Septimū cōsiliū
est monachale. hoc est fm Anthoniū de
butrio r Johem de imola sup. c. Braue
extra de sben. religiozor. de q. habet ex d.
statu monachorū. c. In singulis. r. c. Ea
q. Sed bñi cōsilia magis sūeuerunt
dici capitula generalia vñ puicilia de q.
bus agit in cōstitutōib⁹ eorū. Dicta sunt
hecoia vt ostendam⁹ qnta sit vis concii
liorū in q. libet statu dñi m. cōcilia recte fi
ant r obseruet ea de qbus dicuntur erim⁹
in sequentibus.

De quibus nō est cōsiliū. ex qrendū
de quo dant septē regule. negatiue. et q.
cōsiliū est de rebus dubijs et arduis.

Capitulū secundū
Secundū mysteriū de cōsilio de
clarandū dicit determinatio. in
q. videndū est de qbus est cōsiliū de mīa/
te perendū. Et ad h. pimitim⁹ pmo sep
tem regulas negatiuas q. s. ponit Biral
dus odonis sup. iij. ethicorū. fm intēōz
Aristotel. ¶ Prima regula. Nullū pre
ritū est cōsiliabile eo q. postq. ē preritū ē
sic necessariū q. a sua preritōe est simpli
citer imutabile. vnde h. solo puat deus
ingenita facere q. facta sunt. Jo. Aristo.
ibi dicit. Nō est cōsiliari de his q. sūt ex
necessitate. ¶ Secda regula. nullū casua
le vel fortuitū est cōsiliabile. q. omne ca
suale r omne fortuitū euenit pter intēti
onē. sed omne cōsiliabile depēdet ex intē
tōe finis. Jo. Aristo. ait. Consilia nū
lus de impossibilitib⁹ aliter se habere ne
q. de qbus cunq. nō finis aliq. est. ¶ Ter
cia regula. nullū determinatū ab arte est

cōsiliabile. quia oē tale est fm artē certū
r determinatū. alit nō esset ars. nullum
autē cōsiliabile ē certum r determinatum.
Tūc em nō esset cōsiliabile r dubitabile
qre nullū cōsiliabile est artificiale. ars
em nō dubitat q. uis circa artificilia cō
tingat in aliq. b⁹ qdā dubia r illa nō sunt
parte determinata r talia pnt esse cōsili
abilia. ¶ Quarta regula. nullū operabi
le a volūtate aliena ē cōsiliabile. q. omne
cōsiliabile est in cōsiliariū pte. illd ve
ro qd est in aliena volūtate nō est in po
testate cōsiliariū. ¶ Quinta regula. nul
lū volūtariū repētinū ē cōsiliabile. q. oē
cōsiliabile est psum r tardū. Vñ Aris
dicit. Opari qdem opz. velocit cōsilia
ta. cōsiliari aut tarde. ¶ Sexta regla. nu
llū raro ptingēs ē cōsiliabile. q. tūc seqe
tur q. ex diffinitōe et sentētia cōsiliū bonū
raro eueniēs expectaret. r p. se qnt q. ex
pectatio cōsulta vt i. plib⁹ fraudaretur.
Et q. malū raro eueniēs timeret r caue
ret r p. cōseqns q. null⁹ cōsulte oparet.
q. in oibus hūanis opib⁹ aliq. mala con
tingūt q. uis in aliq. b⁹ raro. Sic virum
dormire cū vxore sua cōsidenter aliq. q.
uis raro fuit malū. q. vxor interfecit vi
rū dormientē. Et si omnes vellēt istō con
sulte cauere null⁹ cum vxore dormiret.
¶ Septima regula. nullū certū est cōsili
abile. q. ait Aristo. Cōsiliamur de his q.
vident cōtingere vtrozq. mō se hñe. Si
mulier nullū assuetū r naturali insticu
certū est cōsiliabile. Null⁹ qdē cōsiliaf
an p nutrimento cibū debeat sumere p os
q. id assuetū est r certū a puericia. Cōsi
liū ergo est de reb⁹ magnis r dubijs inde
terminat⁹ q. ad bonū finē bonis cōsilijs
pducunt. Jo. Cicero in li. de officijs ait.
Cōsiliū est sentētia diffinitius de re du
bia qd magis eligendū sit. Et Aristo. i.
iij. ethicorū. Cōsiliū est ocul⁹ futuroz
r inq. sitio qdā de reb⁹ dubijs disponēdi
De septem conditōibus cōsiliū vt re

te fiat ac salubriter. Cap. tertium

Ercū mysteriū declaranduz de
filio dicit cōditio. Ad h. eniz
v. cōsilia recte fiāt z ad bonū
eritū pducant sepiē cōditōes req̃runt
Prima dicit cōstantia.
Secunda beniuolentia.
Tercia constantia.
Quarta maturitas. Quinta vitas.
Sexta taciturnitas.
Septima stabilitas.
Prima cōditio dicit prudentia. q̃ ei
sūlit z q̃bus cōsiliū est req̃rendum
prudētia fulgere debet. qua p̃teritoz re/
cordātes ac p̃meditātes futura p̃sentia
recte disponēda diffiniāt. Et q̃ in an/
tiq̃s est sapiētia z in multo tpe pruden/
tia. vt d̃r Job. Ideo antiq̃ z viri g̃/
ues sunt cōsulēdi. Un Arist. in vi. erbi
coz air. Opōit in cōsiliū attēdere exp̃/
toz et senioz prudētia. p̃ter exp̃ientia.
Et Nūeri. xi. ca. Nādaui d̃ns moyfi
vt p̃gregaret seniores ad cōsiliū. Et di.
re. ca. De q̃bus causis. d̃r. Seniores p̃/
uincie p̃grega z eos interroga. facilius
nāq̃ iuuenit q̃d a plurib⁹ senionib⁹ q̃/
rit. Et idē. xi. q̃. ii. c. Excellētissimus. et
xvi. q̃. j. vel. ii. c. Uis. z. j. c. est ore.
Cōsiliū nāq̃ iuuenū solet esse ruino/
sum. Propterea sapiēs Eccli. x̃v. ca.
ait. Quam speciosa veterani sapiētia z
gloriosus intellect⁹ et cōsiliū. Secun/
da cōditio dicit beniuolētia. bi q̃ppe cō/
sulēdi sūt q̃s verisimilit̃ credim⁹ nobis
fore beniuolos. Unde Bern. in episto/
la ad Senosenses ait. Dēs iuxta p̃cep/
tū d̃ni etiā inimici diligant. sed ad cōsi/
liū soli eligant amici. Et Greg. in regi/
stro. Null⁹ tibi fidelioz esse p̃or ad cōsi/
liū q̃d nō tua s̃z te diligit. Tercia cō/
ditio dicit cōstantia. debent cōsiliarij cō/
stantes esse vt nō vincant aut sup̃entur
passiōibus odi amoris timoris z h̃mōi
qm̃ vt inq̃t Senec. Perit oē iudiciū cuz
res trāsit in affectū. Quarta cōditio

dicat maturitas. vt nō cōsulat p̃cipitā/
ter z incōsideratē. Unde Laliy⁹ papa
dist. l. c. Pōderet. Nos inq̃t tpe indige/
mus vt aliquid matur⁹ agam⁹. Nō p̃/
cipitem⁹ cōsilia et opa n̄ra. neq̃ ordinē
eoz corrūpamus. Quinta cōditio dici/
tur veritas. debet cōsiliarij fm̃ veritatē
cōsulere. et nō ad b̃nplacitū maioz vel
d̃noz vt facere solēt adulatores. Pro/
quib⁹ facit exemplū q̃d legit in historia
tripita. li. v. Qd cū ecclia pateret p̃se/
cutōes Cōstantin⁹ p̃r cōstantini magni
cessit christianis licentiā in sua reli/
giōe p̃sistere. Is p̃bare volēs q̃sdā i pa/
lacio suo xp̃ianos si fideles z veridici
essent statuit q̃ si qui venirēt ad sacrifi/
candū d̃ys suis. bi essent cū eo i palacio.
Si qui aut nollēt exirēt de palacio. Et
cū aliq̃ essent p̃poneures religionē xp̃ia/
nā p̃missis regib⁹. Alij h̃o essent p̃oni/
ad sacrificanduz d̃ys sp̃antes amicitiam
regi celibauit z eis vti cōsiliarijs q̃ xp̃o
fideles cōstātesq̃ fuerāt. Alios h̃o vt ef/
femiatos z fallaces expulit credēs eos
nūq̃ fore sibi deuotos atq̃ veraces q̃ fu/
erūt sic dei sui tā leuissim⁹ p̃ditores.
De perse ad huc rege illo potētissimo
legit q̃ cū greci bellū idicunt cōsularet
suos. vn⁹ dixit greciā nō vinci s̃z obrui
mole exercit⁹. Ali⁹ dixit timēdū esse ne
vrbes d̃estas z vacuas iuenirēt. ali⁹ di/
xit vix illi rez naturā sufficere angusta
eē classib⁹ maria militib⁹ castra explicā/
dis copijs eq̃strib⁹ capestria vix celum
patere sagittis. dū sic adulādo regē ni/
mia exultatōe cōcitarēt quidā noie Da/
marus dixit. Multitudo ista q̃ tibi pla/
cet tibi meruēda est. verū est em̃ q̃d di/
citur. nō diu posse durare q̃d regi nō po/
test. Nihil tam magnū q̃d p̃ire nō pos/
sit. Atq̃ vt dixit damarius euenit. q̃z
deuictus fuit. Et in exercitu ei⁹ eq̃ pepe/
rit leporē q̃d est aīal fugacissimū. vt re/
citae Valerius li. j. Grāde piculū ē au/
res adulatorib⁹ p̃bere. Propterea Sen.

ad lucillū ait. Noīem blāde loq̄ntē ag/
scē tuū laqueū esse. Habet enī suū vene
nū blāda locurio. **S**erra cōditio dī ta
citurnitas. Ea enī q̄ tractant in p̄cilijs
nō sunt aliq̄ pacto reuelāda illa q̄ sece/
ta esse debēt. p̄pter scādala multa q̄ pos/
sent euenire. **P**ine **Ualeri** li. ii. dicit d
romanis q̄ adeo magna charitate pate
tebant v̄t archana cōsilia patz cōscri/
ptoz multū seculū nemo senatorū nuncia
uerit. **N**arrat autē **Ualeri** q̄ cū esset de
more romanorū v̄t patres possent filios
suos puulos secū ducere i p̄ciliū accidit
sc̄mel q̄ papirius puulus vna cū patre
suo cōciliū intrauit. in q̄ statutū fuit v̄t
q̄ ibi nūc tractabant secreto tenerēt. **Lū**
q̄ puulus domū rediisset a mīe require/
bat v̄t p̄ciliū secretū p̄aderet. **Q**ui v̄t de
clinaret mīis importunitatez officioso
mēdacio vsus dīcēs ibi fuisse tractaturū
v̄t q̄libet vir posset duos vxores habere.
Nō illa credēs alijs matronis retulit.
Quare diuulgata p̄ vrbē pueniētēs mu
lieres p̄lime qdam die ad locū cōciliū ac
cesserūt postulātes a senatu posse et ip/
sas duos accipere viros. **N**ō illi admira
tes v̄n h̄ p̄cesserit inq̄sierūt. **I**nueniūt
q̄ h̄ p̄cessisse ex astutia pueri talia cau/
te referētis. vnde romani statuerūt nullū
de cetero p̄ter illuz ad cōciliū admittēdū.
q̄ ita caute sciuiisset occultare secretum.
Septima cōditio dicit stabilitas. De
bent esse stabilia cōsilia. v̄t. s. qd̄ in illis
rāonabiliter determinat̄ executōi demā
def. **E**t q̄ multi fuāre cōsilia nolūt sepe
in gues tacturas deueniūt. **U**l. j. **M**a/
chabcoz. v. c. scribit. q̄ **I**oseph⁹ et **azari**
as quia nō seruauerūt qd̄ fuerat determi
natū. s. v̄t nō exirēt in plū d̄ inimicos de
bellari fuerūt occisis duob⁹ milibus de
exercitu suo. **S**ic et romani apd̄ cannas
ecceiderūt in plio ab hambale victi teme
ritate varronis q̄ d̄ alioz sniam et pauli
emiliū college voluit p̄serere man⁹. **S**ic

et **g**aius flāminius perit apud lacū dū
abstinere noluit a pugna qd̄ sibi a suis
p̄sulebat. **S**ic et aliq̄ p̄limi spernētes
amicoz cōsilia in multa p̄cula incidit.
Deponam⁹ ergo supbiā et saluberrimis
cōsilijs acquiescam⁹. v̄t sic reddam⁹ nos
dignos grā dei q̄ dat hūilib⁹. quā nobis
cōcedat ille q̄ est benedict⁹ et laudabil⁹ in
secula seculorū. Amen.

Dñica tertia in q̄dragesima De sup
bia scismaticorū. **S**ermo. xxxi

O **R**ne reg
num in sc̄ipm̄ diuīsu deso
labit. **S**ba sunt redēptoris
n̄ri originaliter. **M**atth. xj. c. et in euan
gelio hodierno. **P**assa est ecclesia dei p̄
sepe grauissimas p̄secutōes ab hereticis
et scismaticis. De hereticis autē dictū est i
p̄cedētib⁹. **S**ed d̄ supbiā scismaticorū
loq̄mur in p̄senti s̄mone. **N**ā h̄ gen⁹ ho
minū etiā tēpib⁹ n̄ris vix imo p̄ nihilo
pōt domari. q̄ndē in plerisq̄ xp̄ianorū
puicis pestis ista truculētissima ḡmul
tos interimar. **P**ri sunt desolati et puati
munere diuīe grē. **P**ro q̄b⁹ de scismate
tria mysteria p̄ponemus declaranda
Primū dicit diffinitionis
Secundū offensionis.
Tercium priuationis.
Quid est scisma et in quo differt ab
heresi. et quō est vna ecclesia vniuersalis
et ecclesia romana est caput oīm ecclesi
arū. cui p̄est papa vicari⁹ christi. et d̄
multis scismatib⁹ q̄ fuerūt elap⁹ tēpib⁹.

Capitulū primum
Primū mysteriū declarandū
de scismate d̄ diffinitionis. **S**cisma est
viciū q̄ q̄s s̄b sūmo pōntifice esse et meni
bris ecclesie ei s̄bicitis p̄mūicare recusat
Pro d̄ declaratōe dicit **I**ho. ii. q̄. xxxi.
arti. j. q̄ nomē scismatis s̄m **I**udoz. h̄

LXXIII

enimo a scissura antioz vocatū ē Scis-
sio aut vnitari opponit. vñ pctm scisma-
tis dr qd directe 7 p se opponit vnitari.
Caritas aut nō solū vñā psonā alit vnit
spūali dilectōis vīculo. sed etiā totaz ec-
clesiā in vnitare spūs Et iō pprie scisma-
ti dicunt qd ppria sponte 7 intentione se
ab vnitare eccleie sepant. qd ē vnitās pnci-
palis. Nā vnitās pncipalī aliqz adiu-
cē ordinat ad vnitare eccleie. Sic cōposi-
tio singulorū mēbroz in corpe naturali or-
dinat ad totū corpus vnitare. Eccleie aut
vnitas in duobz attendit. s. in vnexione
mēbroz adinuicē seu cōiōne. 7 iterū in or-
dine oim mēbroz ad vñū caput. Hoc aut
caput est ipse xps. cui vñē in ecclesia gerit
sum pōntifex. Et iō scismatici sūt qd vñ di-
cū est subesse renuūt sumo pōntifici. 7 mē-
bris eccleie ei sibi cōicare recusant. Hic
7 pelagi⁹ papa. xxiij. q. j. c. scisma. Scis-
ma siquidē ipm qd grecū nomē ē scissurā
sonat. S. in vnitare scissura ē non pōt
nō g vnitari cōicant qd scismatici cōicāt
Partes ipsi sibi fecerūt. 7 ab eo qd vñū ē
vt apostoli iude iā s. b. is loqr semetipos
segregātes spm nō hnt. Et qzuis etiā he-
retis diuidat hoīem ab vnitare fidei cā-
tholice tñ scisma ē spēale vitiū difficutz
ab ipsa. nā heretis opponit directe 7 p se
fidei. Scisma oppōit p se ecclesiastice ca-
ritatī vnitari. Et ideo sic fides 7 caritas
sūt diuerse vrutes qzuis qzuis caret fide
caret caritate. non tñ ecōtrario. Ita here-
sis 7 scisma sūt diuerse vitia qzuis here-
tic⁹ sit etiā scismatic⁹. nō ecōuerso. vnde
Hierō. xxiij. q. iij. c. Inter ait. Inter scis-
ma 7 heresim h arbitror intesse qd heres
guerusz dogma hz scisma aut ab ecclesia se
parat. 7 tñ sic amissio caritatī ē via amic-
tēdi fidē. ita scisma ē via ad heresi. ¶ Pro-
clariorē tñ intelligētia notāde sūt tres ca-
tholice vnitates. Prima qd vñā ē ecclesia
vniuersalis. vñ in symbolo patrū dr Et
vñā sanctā ecclesiam etc. Et de sū. tri. 7 fi.

de carbo. Vñā est fidelis vniuersal eccle-
sia Et Lypanus. xxiij. q. j. c. Loquitur.
Ecclesia inquit vñā est qd in mltitudine la-
tius in cremēro secūditatis extendit. quō
multi radij sūt sed vñū lumē ē hñ. Scōa
vitas qd ecclesia romana est oim ecclesiarū
caput mī 7 magistra. Sicut pater. xxi. di-
ca. In nouo testamēto. Et. xxi. di. c. Sa-
cro lancia. Et. iij. q. vj. c. Dudū. 7 vt scri-
bit di. xij. c. Nulli fas Qui asserit pñā
citer ecclesiam romanā nō ē caput aliarū
ecclesiarū 7 nō posse cōdere canones 7 de-
creta 7 etiā sibi tanqz capiti nō obediēdū
excoīcat⁹ est. Scōm doctores istud. ca. lo-
quut de pñpionibz canonū 7 transgressoribz.
Sed duplici dr qd pñpior cano-
nū. Vno mō qd applicā sedē pñmacti ne-
gat ē caput ecclesiarū 7 hñe pñtē pñdēdi
canones decreta 7 statuta ei⁹ nō fore suā
da. 7 talis est scismatic⁹ 7 heretic⁹. 7 excoī-
cat⁹. Et sic intelligēdo dictū ca. ē canō la-
te sñie sñm Jokes andree 7 Hostien. Se-
cūdo mō dr qd pñpior 7 transgressor ca-
nonū qd ipsa mandata canonū nō suat qz
uis credat 7 dicat ē seruāda. Hic nō est
scismatic⁹ pprie nec excoīcat⁹. Tertia ve-
ritas qd papa romanusqz pontifex est ca-
put eccleie supatqz in dignitate 7 pñtē qd
cunqz reges 7 pñcipes reliquosqz platos
Propterea in. c. Tibi periculū de electōe
li. vj. Papa vocat vicari⁹ iesu xpi succel-
sor petri rector vniuersalis eccleie. 7 greg
dñici director. Et glo. in plogo clemen-
tine. Papa idest admirabil. et dr a pape
qd est inuenerio admirantis Et hñe ad-
mirabil qd vices dei gerit in terris Et y-
mologia vero nomis est pñ patrū. Sed
nūquid papa dici pōt vicari⁹ petri sicut
se dicit vicariū xpi. in. c. Pro hñani. De
homicidio li. vj. Et qd sic videt pñlō qd
habet. lxiij. di. c. Ego Ludovic⁹. Et. j. q.
j. ca. Nō quales. 7. q. vij. ca. Quonē. s. z
glo. in clemētia romani pñcipes de iure
iurādo dicit. Q locutio ista. i. papa est

LXXIII

nō videntur magis excusari a mortali q̃
marcellin⁹ papa cuz in veneratōe idoli
posuit grana incensū sup prunas timore
mortis cōpulsus. di. xxi. c. Nūc autē aut
q̃ salomon cū ob amorē mulierū idolis
genua flecebat ad placendū eis. q̃ tamē
corde nō adorabat. Est em̃ ibi mēdaciū
in xp̃iana religione. seu in his q̃ p̃tinent
ad fidei qd̃ ē p̃ncipiosū mēdaciū. xxi. q.
ca. Primū.

Quod scisma ē g̃ue p̃c̃m̃. et de cōpatione
ei⁹ ad idolatriā. Cap. scdm̃.

Secundū mysteriū cōtemplandū d̃
scismate d̃r offensionis. Et enim
scisma p̃c̃m̃ q̃ scismatic⁹ offendit
mortalit̃. Si em̃ p̃c̃m̃ qd̃ cōmittit̃ con
tra charitatē alicui⁹ p̃sonę p̃ncipalis est
mortale. vt odiū p̃ncipale contra p̃m̃ū
multo magis qd̃ p̃petrat̃ p̃tra caritatem
totius eccl̃iasticę cōgregatiōis vt scisma
Bonū em̃ q̃to cōmuni⁹ tanto diuin⁹
et p̃sequens melius et malus ei opposi
tū d̃eterius. Nūc Aug. xxi. q. i. cap.
vbi ait Neq̃ scismatici aliqd̃ sibi ex iu
sticiē mercede p̃mittant. q̃ vbi charitas
nō est nō potest esse iusticia. Dillectio em̃
p̃m̃ū malū nō opatur. Et Beda super
Matthē. Quicūq̃ ab unitate fidei vel
societate petri apostoli quomodolibz se
metip̃os segregauerint nec tales a vincu
lis peccatorū absolui nec ianuā regni ce
lestis p̃nt ingredi. q̃stione eadē. Et iterū
ibi cypan⁹ in. c. Dicim⁹. Lūci scismatici
q̃ for̃ sūt. v. c̃ eccl̃iam sp̃m̃ sanctū nō re
cipiūt. Et Aug. de fide ad petrū. firmus
sine tene et nullaten⁹ dubites oēm hereti
cū vel scismaticū cū diabolo et āgelis ei⁹
eterni ignis incendio p̃cipiendū nisi an
te finē vite catholice fuerit incorporat⁹
et reintegrat⁹ eccl̃ie. Et extra de hereticis.
in ca. Ad abolendā. Dim hōim q̃ catho
lice eccl̃ie nō tener unitatē neq̃ baptisim⁹

neq̃ elemosina q̃tūlibet copiosa. neq̃
mors p̃ fide xp̃i suscepta p̃ficere poterit.
ad salutē. Et q̃rūt aliq̃ vñū scisma sit
g̃u⁹ p̃m̃ q̃ idolatria. Et q̃ sic videt̃ q̃
g̃u⁹ sunt punitū. Nā adorātes vitulum
aureū gladio occisi sūt. Exod. xxxij. scilicet
ma nō faciētes. s. dathan et abiron absor
pti sūt. Ip̃i eadē et chore fecerūt scisma in
p̃plo hebreorū cū in deserto. I moysen et
aaron q̃rētes sibi vsurpare ducarū p̃pli.
Et ap̃ta ē terra et cōglutinauit dathan. et ope
ruit sup cōgregationē abiron. Num. xvi.
c. et exarsit ignis i synagoga eorū et flāma
cōbussit eos. s. chore cū cōpl. ab̃ suis. ad
h̃m. Iho. ij. q. xxi. Qd̃ cū q̃rit̃ i cōi
de duob⁹ p̃cis qd̃ sit g̃u⁹. intelligēda est
q̃stio de g̃uitate q̃ attendit̃ fm̃ gen⁹ p̃ci.
Ben⁹ aut̃ p̃ci seu sp̃s attēdit̃ ex obiecto
Et id illud p̃c̃m̃ qd̃ maiori bono d̃nat̃
est graui⁹ in genere suo. Sic p̃c̃m̃ in deū
est graui⁹ q̃ p̃c̃m̃ in p̃m̃ū. Manifestū
est aut̃ q̃ infidelitas est p̃c̃m̃ d̃ ip̃m deū
fm̃ q̃ in se est vitas p̃ma cui innit̃ fidel
Scisma est d̃ eccl̃iasticā unitatē. q̃ ē qd̃
dā bonū p̃ncipali⁹ et minus q̃ sit ip̃e de
us. Ideo infidelitas et genere suo ē gra
ui⁹ p̃c̃m̃ scismate. Sed si consideret̃ g̃.
uitas p̃ci ex circūstātijs. sic posset cōtin
gere q̃ aliqd̃ scismaticus graui⁹ pecca
ret q̃ aliquis infidelis. Et h̃ vel propter
maiorē contemptum vel propter maius
periculum quod inducit. vel propter ali
quid huiusmodi. Nec obstat p̃dictis.
si dicatur q̃ caritas cui opponit̃ scisma
est maior fide cui opponitur infidelitas
Et qd̃ opponit̃ maiori bono maius ma
lum est fm̃ p̃m̃. viij. ethicorū. Nā vt dicit
Iho. Charitas habet duo obiecta. vñū
principale scilicet bonitatem diuinā.
Aliud secundarium scilicet bonum pro
prium. Scisma aut̃ et alia peccata que sūt
contra primum opponūt̃ charitati
q̃rūt ad secundarium bonum quod ē mi
nus bonum q̃ ip̃e deus. Et ideo ista pec
ca

era q̄ sūt p̄mū sūm̄nōla q̄ infideli-
tas. Sed o dū d̄ dū vñz graui⁹ infide-
litate. Inter p̄cā m̄ p̄mū scisma ē
marimū. q̄ d̄ spūale bonū multitudinis
Itē nō obstat dīcū Hieronimi. xxiij. q.
i. c. Nō afferam⁹. Qd̄ graui⁹ est p̄mū
scelerat⁹ est cōmissū. sed scisma est ḡuif
punitū q̄ idolatria. ḡ videt q̄ sit graui⁹
p̄cā. Nā vñ dicit Tho. h̄ verū ē cōiter
de pena in h̄ mūdo. Aliqñ m̄ sec⁹ est ex a
liqua cā. Et rō est q̄ cū pene sint quedā
medicīne ad arcendū hoīes a p̄cīs. Ido
aliqñ vbi est maior p̄ntas ad peccandū
seuērior debet pena adhiberi. Sicut etiā
ab ecclia maior pena iniūgit v̄roicide q̄
m̄tricide ex eo q̄ p̄iores sunt hoīes ad
occidendā v̄rore q̄ m̄trē. Et sic ad p̄po-
sitiū. Ille p̄p̄s erat p̄nus ad scismata et
rebelliōes v̄r d̄. j. Desdre. iij. c. Et iō il-
lud maḡ punitū. Et etiā non erat ita no-
tū p̄p̄o q̄ sp̄ moyses deberet eē p̄nceps
illī p̄p̄i sicut q̄ deberet sp̄ adozare vñz
d̄ q̄ h̄b̄t p̄ legē. Et iō oportuit rebel-
lātes illius p̄ncipatui pena inconfueta ⁊
horribili puniri.

Quod scismatici p̄uant p̄tate ordīs iuris-
dīcōis. ⁊ administratōis. Cap. tertiu.

Eritū mysteriū declarandū de scis-
mate d̄ p̄uatōis. Qēs q̄dē scisma
nō p̄uari sūt triplici p̄tate.

Prima d̄ ordīs siue p̄secratōis.

Secūda iurisdictōis.

Tercia administratōis.

Primo p̄uat p̄tate ordīs siue conse-
cratōis. Ad qd̄ intelligendū dīc̄ Tho. iij.
q̄. i. c. xxiij. ar. iij. **Q** duplex ē p̄tās spūal̄
Una quidē sacramentalis q̄ cōfert p̄ aliq̄
cōsecrationē q̄ d̄ p̄tās ordīs seu conse-
cratōis. ⁊ hec indelibilis ē ⁊ auferri nō
pōt sic nec caracter ab aīa. Qēs em̄ cōse-
cratōes sūt immobiles manētere q̄ p̄seca-
tur. Sic patet etiā in reb⁹ inaiariis. Nā
altare semel p̄secratū nō p̄secrat itez ni-
si fuerit dissipatū. Et iō talis p̄tās rema-

net fm̄ eētā suā in hoīe q̄ eā adept⁹ est
siue labat in heresim siue in scisma vñ a
liud malū. qd̄ p̄z ex h̄ q̄ talis rediens ad
eccliam nō iterū p̄secrat. Sed q̄ p̄tās in
ferior nō d̄z mitti in actū nisi fm̄ q̄ moue-
tur a supiori p̄tate. vñ etiā p̄z in naturali-
bus. Inde est q̄ tales vñ p̄tās amittūt.
Ita q̄ nō h̄ hereticis aut scismaticis sua
p̄tate vñ. Si m̄ illa vñant h̄z effectū i sa-
cramentalib⁹ q̄ in his hō nō opat nisi vñ i
strumētū d̄. vñ effect⁹ sacramētales nō
excludunt. p̄pter q̄cūq̄ culpā p̄ferentis
sacramētū. **S**ecūda p̄tās est iurisdictio-
nis q̄ ex simplicib⁹ hoīs auctē p̄fert. Et ta-
lis p̄tās nō iutolabilis adhiberi. vñ in scis-
maticis ⁊ hereticis nō remanet. sed ecclia
aufert ab eis. vñ nec excoicare p̄nt nec ab-
soluere. nec indulgētiās dare vel bñdī.
Cū ḡ d̄r q̄ scismatici p̄uant p̄tate spūali
intelligendū est de p̄tate scda. vel si intel-
ligat de p̄ma. i. p̄secratōis referendū ē h̄
nō ad eētā p̄tās. s̄ qd̄ ad legitimū vñ
eius. Et sic intelligendū est illud qd̄ ait
Cyranus de nouariano scismatico. vñ. q̄
i. c. Nouarian⁹ q̄ nec vñtate spūs nec cō-
iunctionē pac̄ obp̄uat. ⁊ se ab ecclie vincu-
lo atq̄ a sacerdotū collegio sezarne p̄e-
piscopi p̄tate p̄t h̄re neq̄ honorē q̄ epi-
scopat⁹ nec vñtate h̄re voluit nec pacez
Et. xxiij. q̄. i. c. Dicim⁹. Dicimus oēs oī
no hereticos ⁊ scismaticos nihil h̄re p̄tā-
tis ac iuris. Quicūq̄ ḡ recipiūt sacramē-
ta ab hereticis ⁊ scismaticis nō recipiūt effe-
ctū gr̄e ⁊ si caracterē q̄ ad imp̄mētia ipsuz
fm̄ Tho. q̄ fieri accedūt cū in h̄ faciāt cō-
tra p̄ceptū ecclie h̄ phibētis excepto bar-
ptismo in casu necessitat⁹. **T**ercio p̄uant
scismatici p̄tate administratōis tēpo-
raliū ⁊ in dignitatib⁹ cōstituti etiā posses-
sionib⁹ suis. d̄. viij. c. Quo iure. ⁊. xxiij.
q̄. i. c. Qui cōtra. Et. c. de ligurib⁹. **N**o-
randū h̄ loco q̄ cū ordinat⁹ scietia scis-
maticis solus papa dispensat. Sed cū
ordinatis ignorat⁹ discre. us p̄lat⁹ pōt

Dispensare fm Hosti. Extra de electio-
 ca. Quia diligētia. Et cū reuertit ad ec-
 clesiā recipiēdi sūt fm Raymūdū cum
 manus impositiōe et satisfactōe vt spū-
 rūs sanctū accipiāt quē extra eccliam non
 habebat. xiiij. di. 1. ca. Dicim⁹. Nec cre-
 dit eis si dicūt secū dispensatū nisi ostē-
 dant dispensatōem extra de scismaticis
 c. ij. ¶ Hodie hoc viciū scismatis in grecis
 orientalib⁹ adhuc viger. q. et si tēpe Eu-
 genij ad ecclasticā vnitatē visi sunt re-
 dire. n̄ reuerſi sunt vt canis ad vomitū
 Et romanā eccliam omnēq. ritū ip̄s de-
 testant. Ob qd̄ puto indignatū eis deū
 q. tradidit eos in man⁹ infidelium. et ad ni-
 hilū deduxit oēm gl̄iam eoz. Dolendus
 pfecto est de illoz interitū qm̄ ab eis mlti
 ra nobis bona pueniūt. Inq. em̄ Lige-
 ro in ij. de finib⁹ bonoz et maloz. Et gre-
 cis philosophiā et oēs ingenuas disci-
 plinas habem⁹. Sed hodie defecit ab eis
 ois splēdor eloq. om̄is vīs philoso-
 phie. ois deniq. corona regni. Et vt pre-
 dicti irritauerūt deū cū scismaticib⁹ suis.
 ad q. cucurrerūt hereses plimē. q. vno i
 cōueniēti dato plura sequunt. Alie ho-
 natōes christianoz et si in obediētia ec-
 clesie pseuerēt mltā nihilomin⁹ ppetrāt
 cōtra ecclie libertatē et summi pōtificis et
 platorū obediētiā et reuerētiā q. tacite scis-
 maticos illos faciūt. Adiūua o deus ec-
 clesiā tuā. prege tu illā. qm̄ xpiani pnci-
 pes vel nihil vel satis parz ei⁹ auctori-
 tatē venerāt. Nolo picularia recensere
 Im̄ refero q. veris catholicis pmittit
 regnū celoz. In q. vuit et regnat deus p
 omnia secula seculoz Amen

Feria secūda ante hebdomadē. De
 peccato ire

Sermo. xiiij.

Epleti sūt om-
 nes in synagoga ira. Scribunt
 hec vba Lu. iij. ca. et in euāgelio
 hodierno. Gregori⁹ ille magn⁹ ecclē-

sie dei doctor celeberrim⁹. p. x. li. moral. p-
 ponit irā vni ex septe vicis capitalib⁹
 de q. scripsit Lho. ij. q. cl. viij. inq. Ira p-
 prie loq. do est passio appetitus sensiti-
 ui a q. vis irascibilis nūcupat. Circa pas-
 siones autē anime dupliciter potest mai⁹
 inueniri. Uno mō ex ipa specie passiōis
 q. cōsiderat fm obiectū passiōis. sicut in-
 uidia fm spēm suā importat qd̄dā ma-
 lū. Obiectū autē eius id ē materia circa
 quā est tristitia de bono alioz qd̄ fm se
 repugnat ratōi. Et ideo inuidia mor no-
 minata importat aliqd̄ malū. vt dic̄ ari-
 sto. in. ij. ethicorū. hoc aut nō cōuenit ire
 q. est appetit⁹ vindicte. i. punitōis. vin-
 dicta em̄ pōt bene et male apperi. Alio
 mō inuenit malū in aliq. passiōe fm qn-
 titatē ipsius. i. fm abūdantiā et defectum
 Et sic pōt malū inueniri in ira qn̄ quis
 irascit plus vt m̄n⁹ abito pter ratiōez
 rectā. Et l. oēs sint inclinati ad irā. ma-
 gis tñ colerici rōe ignee cōplexiōis. Et
 mulieres rōe debilitatis rōis. Un̄ Ecclē-
 xij. c. dic̄. Non est ira sup irā mulieris
 Hac ira moti sunt illi q. erant in synago-
 ga et qrebāt xpm̄ precipitare vt recitat in
 euāgelio. Quis mltos habet imitatores
 ad incōueniētiā plimā p ira sepe ructes
 Ob qd̄ in p̄sentī fmone de ira dicimus
 de q. pponim⁹ tria mysteria declarāda

Primū dic̄ omissiōis

Secundū cōmendatōis

Tercū offensiōis

¶ Peccat ille q. omittit irasci vbi ei
 qn̄ deberet irasci

Capitulū p̄mum.

¶ Primū mysteriū de ira declarā-
 dū dic̄ omissiōis. Dū em̄ qd̄

irasci omittit q. irasci debet vbi
 q. peccat. Un̄ d̄ in ps. Irascim̄ et noli

te peccare. q. si dicat. Si hoc non facitis
 peccatis.

¶ Notandū tñ fm Lho. ij. q. cl. viij. q. c. ix. q. ira potest dupliciter intelligi.

Uno mō put est simplex mor⁹ volūtatis
 quo aliq. nō ex passione sed ex iudicio

ratiois infligit pena. Et sic defectus ire
absq; dubio peccat. Et de h' ita scribit
Chriso. sup. Math. Qui cu' ca' no' irasci
tur peccat. Na' talis vicia seminat. ne
gligentia nutrit. et no' solu' malos sz etia'
bonos inuitat ad peccu'. Iracundia enim
q' est cu' ca' iracundia no' est. s. ppe sed iudi
ciu'. hec ille. Alio mo' accipit ira p' motu
appetitus sensitui. q' est cu' passione et
transmutatõe corporali. Et hic mor' ex ne
cessitate sequit' in hoie ad simplicem mo
tu' voluntatis. Quia natural' appetit'
inferior sequit' motu' voluntatis appetit'
superioris nisi aliqd' repugnet. Et io' non
potest totaliter deficere in appetitu sen
sitiuo mor' ire nisi p' s'bractõem vel debi
litate' mor' voluntarij. Et ideo ex co'
sequit' defectus passiois ire viciosus est
sicut et defectus voluntarij mor' ad punie
du' mala fm iudiciu' rois. Est aut' passio
ire vni' sicut et oes ali' mor' appetit' se
sitiui ad pmpet' ereqndu' id qd' ratio di
ctat. Alioqn frustra in hoie esset appe
tit' sensitiu'. cu' tñ natura nihil frustra
oper'. Si aut' qd' no' irascit' i' vicia sua et
alioz. vt cu' familia' pater vel m' vt s'
ditus rector secularis aut ecclesiasticus
vident vel sciut delinqre. et ex remissione
no' corrigut nec puniut ne seipos ira per
turbet vel delinquentes et amicos eoz con
tristat. tñ defect' ire est peccu'. Ido' di. l.
c. Si q's diacon' scribit. Que e' ista bo
nitas iusticie iumica palpare criminosos
et crimina eoz dimittere vsq; ad die' iudi
ci' impunita. et Amb. xxiij. q. iij. c. Est i
usta. ait. Du' vni indulget indigno ad p
lapsionis coragiu' puocat vniuersos. fa
ciliter em' venie' inuentiu' pber delinqn
di. Hinc est qd' extra de symo. in. c. Li
cet dr. q' hely sum' sacerdos in se bonus
tñ qz no' irat' fuit i' vicia filioz in se et i
ipsis puni' fuit a dño du' filijs ei' ibel
lo i' philistcos pempis ipe de sella corru
ens fraci' ceruicab' expirauit. xxxij. di.

Legant. Jo' Arist. iij. ethicor' ait. vñ
def' insipientis esse no' irasci vbi et qñ opo
ter. Si aut' obijceret' i' dicta. qm' do' de
bem' assilari iuxta posse fm illd' Mar
v. Estote pfecti sicut et p' vester celestis
pfectus e' sed de' cu' tranquillitate iudicat et
punit sine ira aliq'. Na' ira ei' de' q' dicit
Irat' e' furore de' et no' est scitatu' ani
mi sz iusta supplicij constitutio. de pe. dis.
j. c. Sed corinuo. Et de h' Aug. xv. de ci
ui. dei. c. xxy. Ira iqt' vel n' perturbatio ani
mi ei' est sed iudiciu' q' irrogat' pena pec
cato. ergo et nos sine ira punire debem'.
Rñder Tho. q' deo assilari debemus
in appetitu boni. sz i' appetendo et modo
appetendi assilari no' possum'. qz in deo
no' est appetit' sensitiu' sicut in nobis.
Si adhuc obijceret' q' no' sit licitu' ira
sci. qm' ira e' appetitus vindicte. vt dicit
glo. sup. illo vbo Leuit. xix. Ne oderis
frẽm tuu' in corde tuo. sed appetere vin
dicta' no' videt' esse licitu'. qz deo est refusa
da. fm illd' Deutero. xxxij. c. Mea e' vl
tio. Et itez. Mibi vindicta. ergo irasci
nuq; est licitu'. Rñder Tho. q' appetere
vindicta' p' malū ei' q' punied' e' illi
tū est. Sed appetere vindicta' p' vicio
rū correctõem et bonū iusticie pfuandū
laudabile est. Et in hoc pōt' attendere ap
petit' sensitiuus inqñtū mouet a ratione
Et dū vindicta fm ordinem iudicij fit a
deo fit cui' mīster e' pñs punies. vt dici
tur ad Roma. xij. ca. Nō e' ergo accep
tada stoycoz opinio q' ponebat iram et
oes alias passioes esse malas noīantes
eas affectus q's dā pter ordinē rōis existē
tes. Sed Aug. li. x. de ciui. dei mag' ap
probat opinionē pipareticoz q' tenet q'
ira et alie passioes aīe dicunt' motus q'
petitus sensitui siue sint moderare fm
rōnem siue nō. et fm hoc ira nō sp' est ma
la. qñ immo a ratione impa' laudabil' est
et virtuosa. Et sic cōuerso omīssa vici
peranda est.

Quod ira que est secundum rationem dicitur ira per
zelum est commendabilis et virtuosa. **Capitulum** ij.
Eundem mysterium de ira declaran-
dum dicitur comedatōis. Sic enim de se-
cundis ire loco et tpe vitupabilis est
ira ira per zelum ratione imparata et commendabilis.
Ubi Augustinus vi. q. j. § finali. ait. Irascitur
iustus peccatis palearum id est malorum sed non o-
dit. Et **Chrysostomus**. Qui irascitur cum causa non est re-
us. Nam si ira non fuerit sed per zelum nec docet
na perficit nec iudicia statit nec crimina com-
pescit. Propterea j. Machabeorum ij. c.
inquit Machabias instruens filios ad zelum
legis exhortans per exempla. Helias zelando
zelum legis recepit et in celum. Quod habetur
iij. Regum ij. c. Zelum autem precipue legis heli-
as ostendit dum iratus falsos prophetas qui
idolatriam faciebant populum quadringentos
occidit in torrente cison. ut habetur iij. Regum
xvii. ca. Quid hunc autem zelum inuitat exem-
pla scripturarum. vii. xxij. q. iij. c. Legi. Micro-
nymus ad riparium ait. Legi Symoniastrum
id est vindictam sine causa. auferitatem helie et
zelum symonis chananei. Petri seuerita-
tem et ananiam et saphiram trucidantem. Pau-
li constantiam qui heliam magnum viis domini resis-
tentem eterna seueritate dampnavit. Non est cru-
delitas crimina pro deo punire sed pietas.
vbi in lege dicitur. Si frater tuus et amicus tuus
et proximus tuus qui in sinu tuo dormit depravare
voluerit veritatem sit manus tua super eos et
effundes sanguinem ipsorum. De sine causa ha-
betur Numeri xxv. q. mortis ira per zelum unum de
principalioribus tribus iuda qui contra legem domini
miscuitur cum madianitis in ipso actu peccati
occidit. De helia habetur iij. Regum j. c. q. su-
per duos qui quadragenarios fecit ignem de celo
descendere comburentes eos. De zelo symonis
peccode videtur hic sumi symon et petrus qui
benomus erat. Et historiam de anania et sa-
phira habet Actuum v. ca. Glo. tibi ibi ex-
ponit de symone germano thadei apostoli tra-
gendo historiam qui habet legem eorum sed de ser-
pentibus magos percurat quos apostoli miserunt

super eos ad affligendum eos et zelo dei. **Nac-**
ira per zelum mortis machabias occidit num-
cium regis antiochi qui enim iurabat ex parte re-
gis ad sacrificandum idoli et iudeum qui coram
eo sacrificabat. ut habetur j. Machabeorum ij.
ca. **Nac** ira mortis christus expulit flagello ve-
dentes et ementes. Job ij. ca. Propter ea ex-
it de sen. excō. c. veniens. ponit casus de sa-
cerdote celebrante officium qui extraxit de ec-
clesia moniales qui ipsum turbabat manibus
in eam appositis et non est excōicatus. **Glo**sa
ibi dicit. qui presumit quod bono zelo et non ani-
mo iniuriandi sic fecerit. Ex quo patet quod sacer-
dos turbante officium divinum potest expelle-
re de ecclesia sine pena excōmunicatois. et qui
liber alius ratione officii quod obtinet in ecclesia.
Propter dicta inquit **Breg. v. moral.** Si
sic primum ut nos amare precipimur. re-
stat ut sic eorum erroribus sic nris irasca-
mur. Et sapiens Eccles. vii. ca. **Neli-**
os est ira risu. qui per tristitiam vult corrigere
apertus delinquentis.

Quod ira inordinata peccatum est. et de spe-
ciebus et gradibus et nocuentis eius.
Capitulum tercium.

Quod est mysterium declarandum de
ira dicitur offensio. Est enim
viciū ira qui offendit deum cum in ea turbat
oculum et animam et intellectum et voluntatem. **Naz**
in ira per zelum qui virtus est et si turbat ocu-
lus rationis non tamen anima id est voluntas. Sed
in ira per viciū turbat frequenter id est si tur-
bat oculus rationis cum anima id est voluntate.
Est ergo ira peccatum secundum **Thomam** cum motus
eius est inordinatus et contra rationem. ut puta quoniam
quod appetit iniustam vindictam seu puni-
tionem primi notabiliter dampnans. pu-
ta quod appetit eum puniri qui non meruit. vel
qui non fecit sibi iniuriam quam estimat. vel
si fecit sibi iniuriam vel alteri. appetit
eum plus puniri quam meruit. ut si dixerit
ei verbum iniuriosum desiderat propter hoc
illum occidi vel vulnerari. et similia. **Naz**
ut scribitur extra de sententiarum re iudicata. c.

Eu te in glo. Nō oia vba sūt p iuria ha
bēda. vt si ex repentino aio aliqd dicat.
h. q. iiij. c. Si qd irat. d. pe. di. j. s. Diuor
tiū. qm nec lubricū lingue ad penā facile
trahendū est. ff. ad l. iulij. maritatis. l.
famosi. s. Sed nec lubricū. Et incōsul
tus calor calūnie vitio caret. ij. q. iiij. s. no
randū. **S**ilr est inordinat ire mot. euz
qd calore iracūdie male cogitat vel loqit
de deo. Itē cū qd in correctōe suoz infe
rior excedit mēsurā siue in vbis siue i fa
ctis. Et de homicidio. c. Presbyter dicit
tur q p s biter q puerū pcutiēs indiscere
cā discipline. et q p cussione puer mortu
us est ide ad paucos dies ppetuo depo
nit. r p uat vbi glo. qz excessit fines disci
pline. ff. ad l. acclij. l. Preceptor. Le
uis em castigatio mgris pmitit. xxiij. q.
v. c. j. Et de snia excoīcatōis. c. Cū volū
tate. **S**ed p hui. pns pleniorē noticiā
tria sunt videnda.

Primū qd sunt ire species.

Scōm quor sunt ire gradus.

Tertiū quor sunt ire no cumenta

Ad p mū dicit Arist. v. ethico. q ira
cūdoz. qdā sūt acuti. qdā amari. qdā
graves. Et sic pōt dici triplex species ire
scz acuta. amara. r grauis. Cui cōcordat
in snia Grego. et damascen. li. ij. dicen
tes. q tres sūt irascibilitatis spēs. s. fel
lea. quā pbs vocat acutaz q leue. s. habet
pncipiū r subitū mortū. Scōda dī mania
seu insania. quā pbs vocat amarā q. s. p
manet r in vetustate deuenit. Tertia dī
furoz quā pbs appellat grauē q. s. obser
uat tps ad supplicij inferendū. Hec au
tē differēcia spēs ire nō attendit pncipa
liter fm circūstātiā tps. sed fm faculta
tē hoīs ad irā vel fm diuersitatē in ira. r
ex cā diuersa firmitatis in ipa. **U**bi
ij. q. vbi. s. dicit q inordinatio ire pōt ar
tēdi ex duob. Primo qdē ex ipa origine
ire. q. s. habz leuē cām. r hec ira ptnet ad
acuros q nimis cito irascunt. r ex leuē cā.

Illud Jacobi. j. Sic autē oīs hō velot
ad audiendū. tard. aut ad loquēdū. r tar
dus ad irā. Alio mō pōt artēdi inordina
tio ire ex ipa duratiōe ire. q. s. pmanet ex
nimis pseuerat. Et h pōt cē dupl. Uno
mō quia cā ire. scz iniuria illata ab altero
diu manet in mēoria. vñ ex h diuturnas
tristitiā pcepit. Et iō sibi p sī amarus est
Illud ad Ephē. iij. c. Oīs amaritudo
r ira tollat a vobis. Et leuitici. xij. cap.
Nō eris memor iniurie ciuū tuoz Alio
mō rtingit pmanētia ire ex pre vindi
cē quā qd obstinato aio querit. Et h ptnet
ad difficiles seu graues qui nō dimittūt
irā nisi punitā. **S**cōm qd est videndū
quor sūt ire gradus. Et iesus bñdicit. po
nit tres gradus cū dicit Math. v. c. oīs
q irascit ffrī suo reus erit iudicio. Qui ac
dixerit ffrī suo racha. r. erit cōsilio. Qui
autē dixerit fatueus erit gehēne ignis.
Qui grad. fm l. bo. ij. q. vbi. s. nō perti
nent ad diuersas spēs. sed accipiunt fm
pccellū hūani act. In q pmo quidē corde
aliqd pcepit. Et qm ad h dī Qui irasci
tur fratri suo. Scōm cū p aliq signa ex
teriora ira manifestat exteri. anteq pro
rūpat in effectū. Et qm ad h dicit. Qui
ac dixerit ffrī suo racha. q dicitio fm Die
rominū est interiectio irascētis fm idio
ma hebreū. sicut apud nos heu est inter
iectio dolentis. r nil aliud significat nisi
dolorē in cōr. r pape interiectio admiran
tis. Sed qz apud latinos nō est aliq in
iectio irascētis. iō dimissū fuit illd racha
in suo idiomate hebreo significās irā in
voce absqz expssione vbi importātis. ca
lūniā maledictōis r hmoi. Tertiū grad.
est ire qm pducit ad effectū. Est autēz effe
ctus ire no cumentū alteri. **I**st rōne vindi
cē Minimū aut no cumentū ē qd fit solo
vbo. et iō qm ad h dicit. Qui dixerit ffrī
suo fatue sub q vbo comprehendit oīs iu
ria q fit primo in locutiōe vel ope ex ira.
Et ex mō loquēdi oñdit de grau. p m.

LXXVII

In secundo gradu q̄ in primo. et in tertio q̄ in
 primo et secundo. Et h̄ inuicē licet obscure ex
 mo loquēdi p̄ similitudinē p̄cessū iudiciarij
 Nā cū adducit reus ad iudiciū p̄mo de
 crimine iudicat idest examinat v̄z fecit
 vel nō. et q̄tū et quō fecit. Repto q̄ male
 ficus p̄petraverit. secūdo fit cōsiliū seu col
 locutio iudicis cū suis cōsiliarijs si deat si
 bi ignosci vel qua pena p̄lecti. et h̄ delibe
 rato tertio dat s̄ntiā. et eū vt tali pena pu
 niat. Sicut ergo in h̄ processu minus pi
 culū ē reo iudicari idest examinari q̄ post
 examinationē de pena sibi debita. p̄t de
 lierū tractari. Quia dū examinat adhuc
 est ei locus defensionis. et p̄t cūnci de
 crimine et non conuinci et absoluti. et itez
 minus periculum sibi imminet cum de
 pena sibi danda tractatur in consilio q̄
 postq̄ est lara s̄ntiā. q̄ cum agit de pena
 eius p̄t sibi ignosci v̄t alleuari pena si
 bi debita. Sed post s̄ntiā datā nō habet
 expectare aliqd̄ remediū. sed q̄ executiō
 mandet. Ita x̄ps ex ip̄o mō loquēdi vult
 ostendere q̄ minus graue p̄c̄m̄ est et si
 mortale cū q̄s solū habet irā in corde pu
 ra cū odio q̄ ip̄e irā mortales offēdit exte
 rius in facie turbulenta vel clamore. q̄
 uis nulli faciat iniuriā. Sili minus gra
 ue est et si mortale irā manifestare ab ex
 tra sed in cōfuso. q̄s irā ostēdere suā cū no
 cumento p̄c̄m̄. s. contumeliando vel p̄
 cutiendo et h̄mōi. et Tertū qd̄ est vidēdū
 quot sūt ire nocumenta. Et p̄nt notari p̄
 cipue tria. Primū est potētariū aīe et vir
 tutū alteratio. Scdm̄ corpis deformatio.
 Tertū fraternalis sepatio. Primū ē po
 tētariū aīe et virtutū alteratio. p̄pter iram
 oēs vires seu potentie aīe alterant. nā
 p̄mo oculus intellectus obtenebrat. Quia
 vt ait Laro. Ira impedit aīem ne possit
 cernere verū. Tū dicit Grego. xj. q. iij. c.
 Illa vel ira. Qd̄ cū recetor est in ira nō dz
 tūc iudicare sententialiter quia iudiciū
 rōnis est obfuscatū. Restringenda ē in

quā it sub rōne potestas. Nec qd̄ agendū
 p̄t q̄ cōcitata mens ad tranq̄llitatē rede
 at. Nā cōmōtionis tpe iustū putat omē
 qd̄ fecerit. et ff. de re. iuris. l. Quicqd̄. q̄
 qd̄ calore iracūdie vel fit vel dicit nō pri
 us ratū est q̄ si p̄seuerātia apparuerit iu
 diciū aīe fuisse. Et Lassiiodorus li. de a
 micitia inquit. Ira p̄cul absit cū qua ni
 hil cōsiderare nihil recte fieri p̄t. Vinc
 Valerij narrat li. iij. de archita raretino
 q̄ dū se pictagore p̄ceptis metaponti ci
 uitatis apulie penit̄ immergit lōgo tēpo
 re magnosq̄ labore soli dū opus doctrine
 cōplexus. postq̄ in patriā reuertit ac ru
 ra sua reuiscere cepit aniaduertit negligē
 tia villici corrupta et p̄dita. Intusq̄ ma
 lemeritū. Sūp̄fissim inquit a te suppli
 cū nisi iratus essem. Maluit em̄ ip̄uni
 tū dimittere q̄ p̄pter irā iusto graui⁹ pu
 nire. et Narrat etiā historia eccl̄iastica q̄
 theodosi⁹ imp̄ator xp̄ian⁹ et deuot⁹ cū au
 disse quendā ex militibus suis sibi carū
 a tumultu populari occisū apud thessa
 lo nicā q̄ p̄misit se ira succendi fecit in
 differenter plures occidi. p̄pter qd̄ post
 ea a beato ambrosio mediolani nō fuit p̄
 missus intrare eccl̄iam nisi p̄us facta pu
 blica penitētia. et de h̄ habet. xj. q. iij. cap.
 Cū apud thessalonicā Sz diffuse d̄ hoc
 ita scribitur in historia triptira li. ix. Luz
 apud thessalonicā ciuitatē quidam iudi
 ces fuissent lapidari indignat⁹ theodosi
 us oēs pariter iussit occidi. vbi sepr̄ mī
 lia sūt occisi nullo p̄cedēte iudicio. Hu
 iusā et cladē plenā gemitib⁹ audic̄s beat⁹
 ambrosius cū p̄nceps venisset mediola
 nū et solēnter in sacrū voluisset intrare
 templū occurrit sanct⁹ ep̄s foris ad ianu
 am et ingredientē his sermonibus a sacri
 liminis ingressu phibuit. Nescis miser
 imp̄ator p̄petrare a te necis q̄sta sit mag
 nitude neq̄ post cām tāti furoris mens
 tua mo lem p̄sumptionis agnoscat. Sed
 forte recognitionē p̄c̄i phibet p̄as. im
 h. s.

perij. Deceat tamen ut vincat ratio potesta-
tem. Scienda quippe natura est eiusque
mortalitas atque dissolutio et pulvis pro-
genitor ex quo facit et ad quem redigendi
sumus et non flore purpureo confidentem in
firmitate operis corporis ignorare. Eoque
huius hominum princeps es o. impator et. Iheru-
salmus est enim omnium dominus rex inquit et creator.
Quibus igitur oculis aspicias cunctis domi-
templum. Quibus calcabis pedibus sanctum
illius pavimentum. Quomodo manum extendes
de quibus adhuc sanguis stillat iniustus quod
his manibus suscipies sanctum domini corpus.
Qua presumptio ore tuo poculum sanguinis
preciosi percipies. Dum furore tuo tantum iniuste
sit sanguis effusus. Recede recede igitur
ne secundo peccato peius nequitiam augere contem-
das. Suscipe vinculum quo nunc dominus om-
nium te ligavit. Est enim medicina maxima
sanitatis. Dis simonibus impator obe-
diens. Erat enim divinis eruditionibus enu-
tritus et apte sciens que sunt propria facer-
dotis que regum gemens et desponsus ad rega-
lia remeavit. Cum octo mensium transisset
et prope iniquitatis saluatoris
nostri festiuitas. Impator autem lamenta-
tionibus assiduus in palatio residens con-
tinuas lachrymas incessabiliter expade-
bat. Ingressus autem Ruffinus tunc magister
militum et singulariter apud principem fiduci-
am habens et videns principem in lamentatio-
nibus prostratum accessit ut lachrymarum
causas inquireret. At ille. Tu ruffine ludis
et mea mala non sentis. Ego gemo calamita-
tem meam quia de templo ingredi nequeo.
At Ruffinus. Curro inquit si iubes et
pontifici precibus suadebo ut soluat vincu-
lum quo ligavit. Ac quievit impator dicens
ruffini. Qui ad ambrosium accessit. Mor-
te eum vidit ambrosius ait. Impudenti
am canum imitatus es o ruffine tante vi-
delicet necis auctor existens. Cumque ruf-
finus per impatorem supplicaret Ambrosius
us eis semper dure respondit. affirmans se

impatorem in ingressu ecclesie prohibiturum.
Rediit ruffinus impatorem inuenit quod iam
media placata erat ut pergeret ad ecclesiam. re-
tulit ruffinus illi quod ambrosius dixerat. At ipa-
tor ego inquit et iustus in facie et tumeli-
as excipio. Cumque ad sacra limina pervenisset
in sacra quidem basilica non presumpsit in-
trare. Sed veniens ad antistitem supplica-
bat ut eius vincula resolveret. Cui am-
brosius. Quam penitentiam ostendisti post tan-
tas iniquitates. Cui theodosius. tuum est do-
cere meum hoc suscipe. Cui ambrosius inquit
sit ut legem cederet ne sentia ferri posset a-
nimo irato sed transacto triginta dierum nu-
mero. Quod et fecit. et cum multa humilitate ex-
pressu ambrosii templum intravit. **Se-**
cundo ira turbat voluntate adeo ut si totus
mundus filo teneretur iratus frangeret non cu-
rando de totius mundi destructione ut sacrificia
cerere ire sue. **Jo** puerbiorum. xxvij. c. dicit.
Ira non habet misericordiam neque erumpens fu-
ror. **Hinc** de alexandro magno scribit
Justinus. Cum felicitatum cumulum ad vota
cresceret alexandro in tantam elationem pro-
vece est. quod vellet meritis cunctorum principum
anteferri. Et cum Elius predilectissimus alex-
andro. quod sub prelo philippo. s. mili-
tauerat. deinde sub ipso alexandro cum duo fi-
lii alexandro fideles ceciderant in bellis. quod
etiam semel alexander liberavit a morte. dum
in quadam bello denudasset caput et quidam ex
hostibus euaginato ense illud percutere te-
rasser. quod fecisset nisi clivus repulisset ic-
tum. interfecissetque sic volente ferire Ale-
xandro prius sui philippi gesta preferret
ab ipso alexandro venabulo transforus est.
Sed cogitans alexander quale amicum et cur
eum occiderit moni voluit. primo clivum occi-
sum amplectitur. et tantum audienti suam mentem
prestat. Raptumque telum in precordia sua ver-
te percutissetque facinus nisi cum primi tenu-
issent. **Jo** Lassiador in eplis ait. Viri
furentes iusta non statuunt. **Tertio** ira
turbat yentrem memorie. **Jo** venter signa-

LXXVIII

fiat memoria. qz sic in vtre reponit ci-
bi comest. ita in mēoria retinent lectayl
audita. Sed cū ira mentē supat oē exem-
plū māsuētudinis et patientie a mēoria
expellit. et oīs beneficiū imemor fit eiul
quē turbat. Sic pz in saul q ira irat fuit
p dauid cū audiuit puellas cātarēs saul
percussit mille et dauid decē milia. q q̄s fuit
pluries eū occidere. oblit multoz et ma-
gnoz beneficiōz q sibi et poplo fecerat.
Sic habet. i. Regū. xviij. c. Jo Sen. in
ij. de ira ait. Cetera vitia impellūt aīos
ira p̄cipitat. Scdm ire nocumentuz est
corpis deformatio. Debet em̄ vnusq̄sq̄
esse cōpositus in gestib⁹ corporis qd perti-
net ad modestiā. de q dicit Apl's ad phi-
lippen. iij. c. Modestia v̄ra nota sit oī-
bus hoībus. Sed vt refert Grego. li. v.
moralū. Ira deuictus faciē accendit. eras-
perat oculos. qd loquat ignorat. similis
fit arreptiis. vñ merito figurat p illuz
demoniacū q vestimentis suis dilacera-
tis nudus incedebat. hoīes verabatur. in
monumentis manebat. Math. ix. c. La-
lis insug vehemēs ira accelerat mortem.
Propterea dī puerb. xix. c. Zelus et ira
cūdia minuit dies. vñ aialia iracunda
vt canis. q defacili mordet et latrat. sunt
breuis vite. Et d scilla cōsule romanoz
ferruz q p ira cū turbulentissim⁹ eēt fra-
tra est sibi vena sanguinis in corpe vñ
mortu⁹ est. Tertiu nocumentū ire dici-
tur fraternalis sepatio. Quilibet em̄ ca-
uet sibi habere familiaritatē cū iracūdis
abhorretq̄ ouersationē eoz. vñ Grego.
li. v. moralū ait. Per irā gratia vite so-
cialis amittit. sicut scriptū est. Noli eē
assiduus cū hoīe iracūdo ne discas semi-
tas eius. et sumas scandalū aīe tue. Qz
q se ex humana rōne nō temperat. necesse
est vbestialiter solus viuare fere sil-
uestreg. Immo nec secū quiete habitare
potest solus. sed p̄ia seipm iratus frā-
qz aliqñ vasa vel cārtas vel seipm p-

cutit. Unde legitur in vitis patrū de qua
dā iracūdo q cū nō posset cū alijs ouer-
sari ob suā irā demū accessit ad locū soli-
tariū vt posset sine ira viuere. Sz cū q
dā die p aqua iussit ad fontē pleto va-
se et aqua casu versato vase aqua effusa
est. Sed iste iterū impleuit alia aqua irā
pmotus. et itez cū posuisset vas plenuz
in terra aqua effusa est. At ille vas illd
pfregit. sicq̄ ppendit q nō aliq sed ipse
mer causa erat ire sue. Cōuersantur au-
tē cū talibus iracundis libenter demōes
Ideo Apl's ad ephesios. iij. c. ait. Sol
nō occidat sup iracundiam vestram. nō
lite locū dare diabolo. Quasi dicat. per
iracūdiā diabol⁹ habitat i vobis. et h cū
sol rōnis succūbit in ira. Quāto iracū-
di vident piores diabolo. nā diabolus
nō fuit aut p̄cipitare xpm de p̄naculo.
sz dixit mitte te deorsū. sz pharisei vt dī
in euāgelio ouerūt vsq̄ ad supciliū mō-
tis vt p̄cipitarēt eū. Cauēda igr ira ē. et h
fieri pōt si dū qd nō vult irasci aīqz ira-
scat alloquat seipm. dicatq̄ sic. esto cau-
tus et tpe ire cogita qz q tūc recta et iusta
videri poterūt. iniqua erūt et indebita. et
sic dū iracūdie calor aduenerit recordare
qd p̄cogitasti dū nō eras irat⁹. Inqt em̄
Sen. li. ij. de ira. Maximū remediū ire
mora est. Igit vincer rō irā et māsuētū-
do regnet i oīb⁹ q digni effici cupiūt q̄ra
ihu xpi. cui sit honor et glā i secl. s. Am̄
feria tertia p̄te hebdomade. De core
p̄tiōe fīna. Ser. vigesim⁹ qrtus.

Ipeccauerit
In te frater tu⁹ vade et corripe
eū inter te et ipm solū. kba sūt
redemptor nōstri originaliter. Math.
xviij. c. et in euāgelio hodierno. Si fua-
rēt hoīes documēta saluberrima dñi nri
iesu xpi neqz ira in primos furerēt. neqz
inuidie liuore tabescerēt. nec alijs passio-
nibus vitiosis obruerent. Docuit nāqz

nos ipse dei fili? precepta charitatis. quibus hu-
manus animus? quibus reprehensibilia posset
regulari. Inter hec autem extat mandatum
de fraterna correptione. de qua fit mentio in le-
gitime scripturarum hodierna. Ideo ad
eruditionem nostram de ipsa in presenti sermone
dicemus. De qua proponimus tria myste-
ria declaranda.

¶ Primum dicitur obligationis.

¶ Secundum modificationis.

¶ Tertium denunciationis.

Qualiter corripere primum peccatores
est preceptum affirmatiuum quod omnes obligat
etiam et peccatores. et quod inferiores corripere
possunt superiores. Cap. primum.

Primum mysterium declarandum de
obligationis. In quo quod aliter obliget
omnes ad fraternam correptionem ap-
plicanda est. Ob quod tria erunt dubia absol-
uenda. ¶ Primum vix fraterna correptione
sit in precepto. ¶ Secundum vix peccator debet
corrigere peccatorem. ¶ Tertium vix subditus
vel inferior possit corrigere platum vel su-
periorum. ¶ Ad primum dubium dixerunt alii
quod hoc preceptum obligat tantum platum et su-
periores. Nam dicitur. et c. Sed illud hie-
ro. ait. Sacerdotes studeant adimplere illud
euangelium. si peccauerit in te frater tuus
et c. Sed nomine sacerdotum consueuerunt signi-
ficari plati. qui curam habent aliorum. qui ipsi pla-
ti tantum ad hoc obligantur. Sed Thoma. ii. q. q.
xxiiij. dicit quod Hieronymus non intendit dicere quod
soli sacerdotes seu plati teneantur ad illud
sed quod magistri illius ceteri. Et ipse ipse
Thoma. asserit quod correptione fratrum omnibus est
in precepto. Nam xxiiij. q. iiij. dicit in. c. La sa-
cerdos. La sacerdos quod reliquum fideles su-
ma debet habere curam de his qui peccant. que-
ritur eorum redargutione aut corrigantur aut si
incurabiles appareant ab ecclesia sepen-
tur. Et Augustinus libro de sermone dominici Si neglexeris
corrigere peccatorem facies eo qui peccauit.
Rō ē quod unusquisque tenet dum primum et necessitas
adeo primum sui periculum et spiritualibus

ac corporalibus obuiare. id est sapiens Ecclesi. re-
vii. ca. ait. Unusquisque mandauit de se primum
suo. Et viij. q. j. c. In scripturis dicitur
Qui potest iuuare primum et non iuuat. quin-
tus sumus non amare pastorem. Ad hoc pro-
positum facere videtur quod ait Cicero li. d. ami-
cicia. Et monendi in quod sepe amici sunt et
obiurgandi. sic tamen ut admonitio acerbata
et obiurgatio humilia careat. Et ite-
rum ibidem. Moneri et monere. proprium est ve-
re amicitie et alteri libere facere. non alpe-
re alteri panem recipere. Et Lato. Latus
monet aliquem nec se vult ipse moneri. Si
tibi sit carus noli desistere cepisse. Quod non
sit factum non recte noli tacere. Ne videas
re malos imitari velle tacendo. Vulnera
dum sanas dolor est medicina doloris.

¶ Quod istud preceptum obligationem intelligamus
notanda sunt tria. ¶ Primum secundum Thoma. q.
correptione delinquentis est quoddam remedium
quod debet adhiberi. ¶ Peccatum alicuius. Al-
lud hoc peccatum potest dupliciter considerari. U-
no quod idem modus iniquitatis est notum ei qui peccat.
Alio modo iniquitatem igitur in detrimentum aliorum
quod ex eo peccatum ledunt vel scandalizant. Et
sic duplex est correptione delinquentis. Una qui
adhibet remedium peccati in ipsum est quoddam
malum ipsius peccati. Et ista est proprie fra-
terna correptione qui ordinatur ad emendationem
delinquentis. Remouere autem malum alicuius
eiusdem rationis est et bonum procurare. Procu-
rare autem fratris bonum pariter ad charitatem
et per quam volumus et operamur bonum amico
Unum fraterna correptione est actus charitatis
qui per eam repellimus malum fratris. scilicet pecca-
tum. Cuius remotio magis pertinet ad chari-
tatem quam remotio exterioris damni vel cor-
poralis nocimenti. quanto contrarium
bonum virtutis est magis propinquum chari-
tati quam bonum corporis vel exteriorum rerum
Unum correptione fratrum magis est actus chari-
tatis quam curatio infirmitatis corporalis vel
suerio qui excludit exteriorum egestas. ¶ Alia
hoc correptione qui adhibet remedium peccato

delinquentis fin q̄ est in malū aliorū. 2 p̄
cipue in nouumētū cōmūis boni ē actus
iusticie. Et de hac or̄ in glo. Mat. xviij
e sup illo vbo. Si peccauerit r̄. frater
arguend⁹ ē ex zelo iusticie. ¶ Sed cōm no
randū q̄ p̄ceptū de correptōe fraterna ē
affirmatiuū. Est autē differētia int̄ p̄cep
ta affirmatiua 2 negatiua. Nā negati
ua obligāt sp̄ 2 ad sp̄. q̄ p̄hibēt act⁹ vi
ciōz q̄ semp sūt fm̄ se mali nec vllō mō
vel tpe vel loco bñ fieri possunt. vt nō
mechaberis. nō giurabis. Sz affirmati
ua obligant sp̄ sed nō ad sp̄. q̄ dant de
acub⁹ virtutū. Act⁹ vō virtutū nō quōl i
bet fieri debēt. sed suatis debis circum
stantiis. s. qñ dz. vbi debet. quō debet et
hmoī. Et q̄ in his q̄ sunt ad finē dispo
sitiō eoz attēdit fm̄ rōem finis in ipis
circūstātiis act⁹. vtuosi p̄cipue est atten
dēda ratio finis q̄ est bonū vtuū. Si ḡ
sit omīssio tal̄ circūstātie circa actū vir
tuosū q̄ tollat totaliter bonū vtuū hic
p̄riat p̄cepto. Si autē sit defect⁹ alicui⁹
circūstātie q̄ nō totalit̄ tollat vtuū lz
n̄ p̄fere attingat ad bonū vtuū nō est
p̄ceptū. Un̄ p̄bus. h. ethicoz. dic. q̄ si
paz discedat a medio nō est vtuū.
Sed si multū discedat corripit virtutē
suo actu. Correptio autē fraterna ordia
tur ad fr̄s emēdatōez. Et iō h̄ modo ca
dit h̄ p̄cepto fm̄ q̄ est necessaria ad istū
finē. nō autē ita q̄ frater delinqns quoli
bet loco 2 tpe corripiat. ¶ Terciū notā
dū q̄ qñq̄ circūstātie occurrūt ad h̄ vt
q̄s obliget ad correptiōem finā. ¶ Pri
ma est culpa moral̄ in primo. p̄tea di
xit xps. si peccauerit. s. mortalit̄. Nam
q̄uis etiā fraternaliter corrigere delinqn
tem in venialib⁹ sit charitas qñ ide spe
rat utilitas nō tñ omītere illd ex negli
gentia est mortale. ¶ Secda circūstātia
est noticia certa. Un̄ Aug. li. de verbis
dñi ait. Admonet nos dñs noster non
negligere inuicē peccā nra nō q̄redo qd

rephendas. sz vidēdo qd corrigas. Id
est nō oportet q̄ inq̄ram⁹ curiose vitā et
facta aliorū vt inueniam⁹ qd possimus
rephēdere. h̄ cū esset explorare vitā alie
ri⁹. qd p̄tinet ad p̄latos q̄ debēt diligēt
inq̄rere vitā subditorū. ¶ Tercia additio
est spes verisilis emēdatiōis q̄ sit spes
de emēdatōe fratris. Aliter si nō p̄sumi
tur emēdatio sed pot⁹ deterioratio vel
odii v̄ scandalū cessandū ē a correptōe
Inq̄t cū sapiēs Prouer. ix. c. Noli ar
guere derisorie ne forte odierit te. Et Hie
ro. in plogo in Esdrā. frustra n̄ti et n̄
bil aliud q̄ odii arguēdo q̄rere extreme
dēmerie est. ¶ Quarta circūstātia est ap
titudo. q̄. s. q̄s ap̄t⁹ ceteris possit corri
piēdo fr̄em emēdare. ¶ Quinta circūstan
tia est oportunitas loci 2 tps. Si be. cir
cūstantie desunt p̄ceptus illd nō obligat
neq̄ peccat q̄ correptiōem omittit. Un̄
Aug. li. j. de ciui. dei. c. p. ait. Nam si p̄
pterea q̄s oburgādis v̄l corripēdis
male agētib⁹ parat⁹ q̄ oportunit⁹ tps
inq̄r̄it vel eis dē ipis meruit ne deteriores
efficiant vel ad bonā 2 piā vitā erudi
dos alios impediāt nō videt eē cupidi
tatis occasio sed cōsiliū charitatis. ¶ Se
cundū dubiū fuit vtz petōr debeat corri
gere petōrez. Ad qd ita dicit Tho. vbi
s. Q̄ correctio delinquentis p̄tinet ad ali
quē inq̄r̄ū viger in eorēctū iudiciū rōis
Peccatū autē nō tollit totū bonū nam
re q̄n remaneat in peccāte aliqd de iudi
cio rector rōis. Et fm̄ h̄ pōt sibi cōperere
alteri⁹ delictū arguerē. Sed tñ p̄ pecca
tū p̄cedens impedimētū qdā correptioni
affert. p̄pter tria. P̄mo q̄dem q̄
ex petō p̄cedenti indign⁹ reddit vt aliū
corrigat de minori petō si ip̄e corrigens
mai⁹ cōmisit. Un̄ sup illd Mat. viij. c.
Quid vides festucā r̄. dicit Hiero. de
his loq̄t q̄ cū mortali crimine detinent
obnoxia minora peccā fratrib⁹ nō conce
dūt. ¶ Secdo redditur indebita correctio

propter scandalū qđ sequitur et correptioe si
peccatū corripieris sit manifestū. qđ vi/
det qđ ille qđ corrigit nō moueat ex chari/
tate s; ad ostentatōez. **Tercio** ppter sup/
biam corrigens. in qđru. s. aliqđs propria
pctā pui pendēs seipm pferit primo suo.
in corde pctā primi austerā seueritate di/
iudicās. ac si ipse esset iust. vñ Aug. li.
de fmone dñi in mōre ait. Accusare vi/
cia officiū ē bonoz qđ cū mali agūt alie/
ras pres faciūt. Et Irido. li. de sū. bono.
Non d; vicia alioz corrigere qđ ē vicijs
Ibicetus. Et Paul. ad Ro. ij. c. In quo
aliū iudicās teipm p dēnas. Dic g Aug.
li. de fmone dñi in mōre. Cogitem? cuz
aliquē repbēdere nos necessitas cogit v/
trū tale sit viciū qđ nunq; habuim?. et
nūc cogitem? nos hoies esse et hīc potuis/
se vel qđ habuim? et iā nō habem?. et nūc
tangar memoriā cōis fragilitas vt illaz
correctōem nō odiū sed misericordia pce/
dat. Si autē inuēim? nos i codē vicio eē
nō obiurgem? sed pgemiscam? et ad pe/
nitendū inuicē inuitem?. Quare pctōz
si cū hūilitate corrigat delinqntē nō pec/
cat. Nec excusat pctōz ab isto pcepto qđ
pōt cōteri de pctō et penitere et iā nō erit
pctōz. vel humiliter corrigere pōt vt ē p/
dictū. **Terciu** dubiū fuit vñ subditi
et inferiores possint corrigere platos. et su/
os supiores. Rñder Lho. qđ correctio qđ
est ac? iusticie p inflictiōem pene nō cō/
perit s; dīto respectu plati. S; correptō
fratna qđ est ac? charitatis pñet ad vnū
quēq; respectu cuiuslibz psonē ad quam
charitatē d; habere si in eo aliqd corri/
gibile inueniat. vñ in correctōe qđ corri/
gūt s; diti platos d; mod? cōgruus ad/
hiberi. s. vt nō cū pteruita et duricia. s; cū
mansuetudinē et reuerētia corrigant. Un
apls pē ad Thimoth. v. c. ait. Seniores
nē increpauis s; obsecra vt ptem. Et
ideo Dionys. redarguit demophilum
monachū qđ sacerdotē irreuerēter corre

xit cū pcuties et de ecclesiasticis. **Ad** h
facit vt notat Bre. in pastoralī exemplū
narban. pphete. cū correxit dauid de qđ
terio cōmissio occulte. Quia s; similitudie
diuitis qđ occiderat ouē paupis vt ppa/
ret cōiuiū paupis hospitii rē. Sup qđ da/
uid iudicauit illū dignū morte. Ex qua
snia inde supra occasiōe vrbane redar/
guit eū. et ille sbito emendat? ē. vt scribi/
tur. ij. Reg. xij. c. In hñmōi etiā figura di/
cit Exo. xij. ca. Bestia qđ reuigerit montē
lapidabit. Qđ sit cū subdit? bestialiter
seu pterue corrigit plati qđ rōe dignita/
tis qđ altior ceteris d; mons. Et ij. Re/
gū. vi. ca. narrat. qđ Oza pcutus fuit a
dño qđ tetigit archā dei qđ significat pla/
tū. Contact? aut oze est qñ plar? irreue/
renter obiurgat vel ei detrahīt. Scien/
dū etiā fm Lho. vbi. s. qđ vbi imminet
ret piculū fidei etiā publice essent plati a
s; ditis arguendi. Et qñuis psumere se ef/
se meliorē simpliciter qñ plar? suus vide/
atur esse sit psumptuose supbie. tñ extrema
re se esse meliorē qñ ad aliqd nō cōsum.
pctōis. qđ null? est in hac vita qđ nō habe/
at aliquē defectū.

De triplici pñitōe qđ suanda est i cor/
reptōe fraterna vt fiat debito modo

Capitulū secundū.

Secundū mysteriū declarādū de
correptōe fratna d; modifi/
catio. Lū em vt dictū est ipa sit ac? cha/
ritatis oportet vt fiat cū modo qđ est fm
charitatē ex forma tradita a xpo i euan/
gelio. dicit em ibi. vade et corripe eū in
ter re et ipm solū. **Ubi** notant tres con/
ditiones.

Prima dicit sollicitudinis.

Secūda mansuetudinis

Tercia solitudinis.

Prima cōditio querēqñ vt correptō
fiat debito mō dicit sollicitudis qđ no/
tat cū dicit. vade. s. sollicite qñm? pmo
de pores. Un Lassiódorus in cplia ait

Succurrendū est ne tractu tēpīs impuni
ta mala qualescūq; Malū cū cū pleue/
rat auget et remediabile bonū ē pēto ac
celerata correctio. Secūda additio dici
tur inā suetudis. Ideo sequit̃ xp̃us. Cor
ripe id ē cor rape vt. s. blāde et dulciter
arguas delinq̃ntē. Nam puer. xv. c. inq̃t
sapies Lingua placabil lignū vite. que
aūt immoderata ē cōteret sp̃m. Et. xxv.
ca. Lingua mollis frigit duriciā. Et
paul⁹ ad Gal. iij. c. Vos q̃ sp̃uales estis
instruite h̃mōi in sp̃u lenitatis et māsue
tudis. Vbi Aug. ait. Quicqd lacerato
aīo dixeris puniet̃ est imper⁹ nō chari
tas corrigens. Dilige et dic q̃cqd volet.
Et dauid in ps. Supuenit māsuetudo
et corripimur. Tercia additio d̃r soli
tudis. vñ ibidit̃ xp̃s. in te et ip̃m soluz.
Qd fieri d̃z p̃mo ne pēto publice corre
ptus cū se videret infamari deterior fiat
Secūdo ne pēto ei⁹ publicato alij p̃pter
malū exemplū puocent ad peccandum.
Tercio ne alij infamēt. Inq̃t em̃ Aug.
ad plebē hyponēsem. Lū de his q̃ sc̃m
nōmē p̃ficerit aliqd̃ criminis vel falsi in
sonuerit instāt. fatagūt. ambiūt. vt de oī
bus id credat. Et h̃ trahit̃ argumentū
q̃ fraterna monitio d̃z p̃cedere denūcia
tione. vt ponit̃ extra de iudicijs. c. nouit
Extra de symo. c. Licet. Extra de accusa
tōib⁹. c. ij. et c. Lū dilecti. et ij. q. vij. c. ac
cusatio. c. Si q̃s. Et. ij. q. j. c. Si pecca
uerit. et xij. q. ij. c. Indigne. et xvi. q. vij.
ca. Dēs de iūte. Nec est q̃z ioseph ac
cusauit fratres suos apud p̃rē de crimi
ne pessimo. Ben. xxv. c. et tñ nō legit̃
q̃ p̃miserit monitōez secretā. q̃z fm̃ tho.
q̃uis nō sit scriptū credendū ē q̃ p̃ mo
nuerit. Vel pōt dici q̃ publicū erat pec
catū inter fies. vñ dic̃ scriptura. publi
ce accusauit fratres. Q̃ etiā pen⁹ ana
mā et saphirā occulte defraudātes p̃ciū
agri publice denūciauit. deregēdo pecca
tū sine p̃cedenti monitōe. Actū. v. ca.

Hoc fecit vt executor dei cui om̃ia pec
cata etiam occulta sunt nota et manife
sta. Eius reuelatōe petrus peccatum
illud cognouit et puniuit. Christ⁹ etia
cum peccat⁹ iude. p̃ditoris haberet vt
publicū inquant⁹ deus vnde et prode
re poterat. nō tamen publicauit sed ver
bis obscuris de peccato eum admonuit
vt nobis exemplū p̃beret. ij. q. j. Unus.
Sciendū tamen fm̃ Richardū in q̃r
to. dist. xix. q̃ triplex potest esse peccatū
in p̃mo corrigibile. Primū est publi
cū. et hoc nō indiget secreta monitione.
quia vt inquit Isido. libro de sūmo bo.
Manifesta peccata nō sunt occulta cor
rectōe purganda. palā em̃ sunt arguēdi
q̃ palam nocēt. Secūdū est peccat⁹
p̃niciosum quod vergit multitudini in
damnū. vt heresis. p̃ditio et similia. que
reuelari debent supioribus etia cū dam
no sic peccantis. quia vt scribit̃. vij. q. j.
c. Scias. Generalis vtilitas vtilitati p
ticulari semp̃ est p̃ponēda. Tercū est
peccatū occultū. quod. s. cedit in damnū
soli peccantis. et in hoc necesse est q̃
fraterna monitio p̃cedat denūciatōem.
Facit ad hoc c. p̃positū glo in. c. contigit.
Extra de sentētia excoīcatōis q̃ arguit̃
textū in quo dicit̃ q̃ clerici nō deferentes
habitū et tonsurā nō p̃dunt priuilegiū
vsq̃ ad trinā monitōez. vt p̃rē de sen.
exco. ca. In audiciā. et de vita et ho. cleri
cor. ca. vlti. Et tñ d̃rū videt̃ dicere. c. p
pendim⁹ extra d̃ sen. exco. Et soluit̃ hāc
dubitatē glo. q̃z ca. In audiciā et c. vl
timū de vita et honestate clericor. loq̃tur
de his q̃ in modicijs excedūt in quib⁹ ha
bet locū monitio. Capitulū h̃o p̃pendi
mus loq̃t̃ de illo q̃ g̃uiter et p̃niciose ac
publice deliquit. Nam vt ibi dicit̃. Qui
dā sacerdos falso se filiū regis nomina
uit et armis accept⁹ seditōez fecit et guerrā
Lapius p̃mbulo affixus fuit. Illi tñ q̃
inficere eū non sunt ad papā mittēdi.

absolutioe qz ille pdiderat privilegiu cle-
ricali ppter gunitate excessus. Et lz dicat
in textu qz coperes illis pnia est iniuge-
da. Glo. in exponit qz id fieri debet ad
cautelā. Qñ itaqz pccm occultū nō est
alijs dānosū vt est pdictū huāda ē secre-
ta monitio. Sed qd si placet in visita-
tōe pceperit bāto vt sibi diceret qd sciz
cōrigendū. Rñder Tho. vbi. s. ar. viij
in rñsione ad qñtū. qz intelligendū est p-
ceptū sane saluo ordine correptōis frā-
tne siue pceptū fiat cōtē ad oēs siue ad
aliquē spēaliter. Sed si placet expse pce-
pet cōtra hūc ordinē a dño cōstitutū. et
ipe peccaret pceptis et ille qz obediret. qz
placuit nō ē iudex occultoz sed sol⁹ de
xxij. di. c. Erubescat. vnde nō bz ptārez
pcepti aliqd sup occultis nisi inqzuz
p aliqz indicia manifestat. puta p infā-
miā vel alias suspitōes. In qbus casu
bz p placet pcepte eodē mō sicut et iudex
secularis vel ecclastic⁹ pōt exigere iura-
mentū de veritate dicenda.

Quod est differētia inter denūciatōez et
accusatōem. et de modo fraterne corre-
ptionis.

Capitulū terciū
Terciū mysteriū declarandū de
fina correptōe dicit denūcia-
tōis. **U**bi pmo sciendū fm
Tho. ij. q. lxvij. qz est dñs inter denū-
ciatōem et accusatōez. qz in denūciatōe
attēdit emēdatio fratris. In accusatōe
pō punitio criminis. Pene em pñs vi-
te nō p se expenit quia nō est hic vltimū
retributōis tps. sed inqzū sūt medicina-
les pferētes vel ad bonū reipublice. cu-
ius des pcurat p punitōz pccatū vel
ad emēdatōem p sone peccātis. Quorūz
pñū pñer ad accusatōem. Scdm inē-
dit in denūciatōe. Et ideo si crimen fue-
rit tale quod fōgat in detrimētū reipubli-
ce vt ē dictū. dz hō imo tenet ad accusa-
tione dūmodo sufficiēter possit pbare
quod pñer ad officiū accusatoris. Si

aut peccatū fuerit in dñū sol⁹ peccan-
tis cui nō pdest pcedēs monitio dūmō
spere correptio et emēdatio pcedēduz
est ad denūciatōez. **S**ecūdo sciēduz qz
an illā denūciatione ex doctrina xpi pre-
minēda est testū inductio. Qd rōnabi-
liter sit fm Tho. ij. q. xxij. qz de vno
extremo ad aliud extremū pueniēter trā-
sit p mediū. In correptōe aut fraterna
dñs voluit qz pncipiū esset occultū duz
frater corripet frēm inter se et ipm solū.
finem aut voluit esse publicū. vt. scēcie
denūciaret. et ideo pueniēter i medio po-
nit inductio testū. vt pmo paucis indi-
cet pccm fratris. qz possint pdesse et nō
obesse. vt saltem sic sine multitudis in-
famia emēdet. Si aut pbabiliter estima-
ret qz p testū inductōem pñm⁹ tere rōn-
fieret tūc cessandū est a correptōe. fit
autē tal inductio testū. Primo ad ostē-
dendū quod sit pccm illud de q aliqd ar-
guat fm Hiero. Secūdo ad ostēdendū
qz frater admōtēs fecit quod in se ē ad
emēdatiōem fratris pcurādā fm Lbrif.
Tercio sciēduz qz fama min⁹ bonū est
qz sit bona vita fratris fm Nico. de ly-
ra. Et iō si sine detrimēto. sue fame non
possit fuari bona vita fratris tūc pce-
dendū ē ad salutē bone vite cū aliqli le-
sione fame. Et ideo inducendi sūt pmo
testes vt corā eis arguat. Et si se nō cor-
reperit tūc simpliciter pñēda est ei⁹ fa-
ma vt cōseruet bona vita. Ideo christ⁹
dixit. dic ecclie. i. plaro. Si aut eccliam
nō audieris sit tibi sicut ethni⁹ et pub-
licanus. ethni⁹. i. gentilis. **U**n glo. i. c.
Quirauallis. et de iurciurādo. ethnos
id ē genus. Inde est. nic⁹ id ē genti⁹. Se-
parent ergo incorrigibiles ab alijs fide-
lib⁹ p excoīcatōem et censurā ecclasticā
Prelat⁹ em habita sufficiēti pbare dz
illi pcepte vt desistat. Quod si non facit
eccliam nō audit. vñ ppter pñmāciā ex-
coīcat⁹ est. Et tūc excoīcatus sit tibi sic

Ethnicus. Alias non vites cum si non excori-
cet quis ecclesiam non audiat id est non obe-
diat non propter hoc oportet eum vitare. q. j.
c. Multi. Et quod plati ecclesie possint per-
pere et excorcare subdidit ipse. Amen. i. si
deliter dico vobis. Nam amen significat
quod verum est de eo. di. ij. c. Reuera. i. fine.
et in glo. ibi.

xxxviii. di. c. Sedu-
lo. Quicumque ligaueritis super terram erunt li-
gata et in celo. Propterea acriter expro-
bra di sunt qui ultra hoc quod corrigi noluit dum in-
ste et merito excorcant censuram ecclesie de-
spiciunt. Et ut simonem hunc concludamus sit
vniuersis ad primum beniuolus in exhorta-
tione ut sic retrahatur a malo in quo actu fra-
terne correptionis reddit se vniuersis gra-
tissimum oportet deo cui sit laus et honor
per infinita secula seculorum Amen.

Seria contra quos hebrei. De scandalo pha-
riseorum et aliorum. Ser. vigesimus quatuor.

Candalisari

Sunt. Scribuntur hec verba
Matth. xv. c. et in euangelio ho-
dierno. Mirum certe videri
possit his qui rex ceteros considerare voluit cur
deus non iesus christus phariseos scandalisari
sit passus qui tributu soluit cesari ne scan-
dalisaret ut habet Matth. xvij. c. Et. xj.
q. j. c. Si tributu. Et. xxiij. q. viij. c. Tri-
butu. Sed profecto cum non oporteret scandalu sit
et quale poterit esse ut quicquid ex defectu pueniat
et malicia eorum qui scandalisant. Sic in apo-
sito contigit de phariseis qui cum ceci essent et
ecce eorum duces christo insidiantes qui christus doce-
bat sancte iuste et recte in mala prevertere
bat ut homo non intelligat expressius in hoc ser-
mone de scandalo dicere statui. de quo tria
mysteria erunt declaranda

Primu de diffinitionis.

Secundu de omissionis.

Tertiu de dimissionis.

Quid est scandalu. et de triplici scanda-
lo. i. actiuo. passiuo et occasionato.

Capitulu primum.

Diffinitio est scandalu a beato hie-
ronimo super Mattheu sic. Scan-
dalum est dictu vel factu minus rectu pre-
bens occasione ruine. Et dicitur a scandalon
grece quod nos dicimus offensu vel ruina
et impaccone. Contigit enim quicquid quod alicui
exponit aliqd in via cuius corporali cui rei
impunges disponit ad ruinam siue casum
ut si ponat lignu vel lapis in quem impi-
gar vel aliqd lubricu super quem pedes ponas
disponat ad casu. Et talis ober dicitur scan-
dalum. Sicut in processu vite spiritualis ut idem
Iho. ij. q. xliij. contingit aliquem dispo-
ni ad ruinam spiritualem ex alterius dicto vel facto
iniquu. s. aliqd sua suasionem vel inductio-
nem vel exemplo. trahit aliquem ad peccan-
du. Et hoc proprie dicitur scandalu. vnde dicitur in psal-
mo. cxxxix. Juxta iter. s. quod incedebat in via
spirituali bonorum operu scandalu posuerunt
mihi. s. homines mali. Et nota quod ut dicit
Iho. in practa diffinitione ponit dictu
vel factu. non autem occupu quod etiam modo prin-
git peccare. quia dicta et facta exteriora sunt
et aliorum sensibus obijciunt unde quis poterit
induci ad ruinam. Sed occupata vel cogi-
tata ab intra sunt et videri non possunt nec scan-
dalisare seu ad ruinam disponere valent.
Et dicitur minus rectu. i. non rectu illud dictu
vel factu. Et hoc quod est vel finem se malum. sicut
peccatum. vel quod habet spiritum mali sicut cum aliqd re-
cubatur in idolo. quicquid hoc non sit peccatum finem se
si quis hoc non faciat corrupta intentione inquit
habet spiritum seu similitudinem venerandis idoli
potest alteri prebere occasione ruine. Jo apo-
stolus. j. ad thessalonicen. v. c. air. Ab om-
ni spe mali abstinete vos. Notandum in-
quit triplex est scandalum.

Primu de actiuu.

Secundu passiuu.

Tertiu occasionatu.

Primu est scandalu actiuu finem Iho-
ma vbi. s. cum aliqd suo dicto vel facto in-

ordinato intendit aliū trahere ad aliqđ
pcm̃. Hoc autē sp̃ est mortale qz est p̃na
charitatē p̃mi ad quā p̃inet impedire
p̃mi a pctō qm̃ in eo est p̃ correptōez
fraternā. Et est sp̃ale pcm̃ ab alijs di/
stinctū p̃pter intentionē inducendī p̃ri/
mū ad peccandū. Sed advertendū fm̃
Richardū z Scotū in. iij. di. xv. Qz in/
ducere aliquē ad peccandū pōt ēē dupli/
citer. Primo p̃ se. Scđo p̃ accidēs z dis/
positiue. Primo mō nihil pōt inducere
hominē ad peccandū nisi qđ pōt moue/
re potentiā. Potētia autē moueri potest
a deo sed nō ad peccandū. qz teste Aug.
li. lxxij. q. deo auctore nō fuit hō teretior
potentia q̃ pōt mouere ad peccandū ē
ipsa volūtas. Ex qđ vt dīc Aug. li. de libe/
ro arbitrio. Nulla alia re firmēs serua li/
bidinis. nisi p̃p̃ia volūtas. Scđo mō p̃
accidēs. s. z dispositiue pōt qđ aliū in/
ducere ad peccandū. aut obiectū p̃ponē/
do aut obiectū p̃positū p̃suadēdo. Et sic
multi p̃silijs auriljs z exemplis malis
p̃imos incitāt ad peccandū ex scādalo
actiuo. Hoc autē pcm̃ tāto grauī est qđ
to corripit portioz bōa p̃mi peccātis
que sūt bona sp̃ualia excellētia bōis
corp̃alibus z tp̃alibz. Jo. vi. q. j. ca. Ex/
merito. dī teretiores sūt q̃ vitā moresqz
bonoz corripūt. his q̃ sb̃stātijs alioz p̃/
dijsqz diripiūt. Dāna em̃ mox multū di/
stāt a dānis rez. Idē. vi. q. j. c. Sūt plu/
rimi. Et de hoc Aug. de pe. di. j. c. Noli
inquit. Noli putare te nō ēē homicidaz
cū fratri tuo malū p̃suades. Si em̃ fra/
tri tuo malū p̃suades occidis te z aliquā/
do fratrē ipm̃ cū. s. assensit p̃suasioni ma/
le qđ est scādalisare. Sic scandalisauit
balaā ariolus filios israel cū docuit ba/
laach regē mittere scandalū corā filijs is/
rael p̃sulendo videlicet q̃ mulieres or/
natas moabitas mitteret ad castra filio/
rū israel cū idolis eaz vt inclinaret eos
ad fornicandū cū eis. z p̃ hoc ad idolatā

dū qđ malū secutū est. sed acrit̃ punitus
cū illis q̃ p̃suluerūt z dederūt illō scāda/
lū vt patet Num. xij. c. Scđm̃ ē scā/
dalū passiū. Illud est fm̃ Tho. cū qđ
ex dicto vel facto alteri bono vel malo
vel hūte sp̃e m̃ mali scādalisat idest i ali/
qđ pcm̃ ruit. Hoc m̃ scādalo qđ aliquā/
do scandalisat sine pctō alteri grauiter
peccās. Sic cū qđ turbat vel aliqđ ma/
lū agit ex bono ope vel doctrina rōnabi/
li alteri. Et sic pharisei audito vbo xp̃i
Nō qđ intrat in os zē scādalisati sunt.
Sic etiā apli ex passione xp̃i. Nā vidē/
tes cū capi z ita crudeliter tractari amise/
rūt fidē de eius diuinitate quā pus credi/
derāt p̃ multa pbabilia signa edocti. Et
sic in ruinā ceciderūt fm̃ illud qđ p̃dixit/
rar eis xp̃s Mat. xxvj. Qēs vos scāda/
lū pariemini in me. Et certū ē q̃ i chri/
sto nullū fuit pcm̃. nec etiā in aplis po/
stea p̃dicantibz fidez xp̃i. qđ m̃ erat iudeis
scādālū vt dī. i. ad corinth. j. c. Et sic scā/
dalū actiuū nō erat in xp̃o. sed passiūz
in scādalisatis. qz ipi se scandalisabāt ex/
indispositiōe sua sumētes sibi ruinā ex dī/
cto vel facto xp̃i qđ nō erat de se induci/
uū ad ruinā sed ad hūitē. Jo xp̃s Mat.
xj. c. dixit. Brūs est q̃ nō fuerit scādalisa/
tus i me. idest q̃ vidēdo vel audiēdo pas/
sionē meā nō inde dedignēt ex h̃ credere
diuinitatē meā p̃pter ignominia passio/
nis. Advertendū m̃ vt refert Tho. Qz
aliqñ est scandalū actiuū z passiū sūnt
puta cū ad eruditōz vni? ali? peccat. ali/
qñ est scādālū passiū sine actiuo. puta
qz aliqđ scādalisat de illo de q̃ nō debet.
Aliqñ hō est scandalū actiuū sine passi/
uo. cū. s. aliqđ inducit aliū vbo vel facto
ad peccandū z ille nō p̃sentit neqz peccat.
Sed aliqđ posset arguere q̃ scādālū ac/
tiuū nō sit pcm̃. Primo qz pctā nō eue/
niūt de necessitate cū sint volūtaria. Sz
scādala veniūt de necessitate. Juxta illō
Mat. xviij. ca. Necessē est vt veniant

LXXXII

scandala. Secdo qđ nullus pccm̄ puenit
ex pietatis affectu fm̄ illud Math. viij.
Nō pōr arbor bōa fruct⁹ malos facere.
Sed aliqđ scādālū est ex pietatis affectu
dixit em̄ de⁹ petro Math. xviij. c. Scāda
lū mibi es. Tbi dic̄ Piero. Error apo
stoli de pietatis affectu veniēs nūq̄ ince
tiū videt̄ esse diaboli. ¶ Ad p̄mū r̄nder
Tho. qđ verbū illud intelligendū ē qđ ne
cesse est euenire scandala nō necessitare
absoluta sed fm̄ p̄ditionē hoīm qđ sibi a
pccis nō cauēt. Sicut si aliqđ medic⁹ vi
dens aliquos p̄debita diera vtentes di
car. necesse est tales infirmari. qđ intelli
gendū est sub hac p̄ditionē si diera nō mu
tent. Et si necesse est euenire scādala si
hoies p̄uersationē malā nō mutant. Et
p̄pterea sequit̄ xps̄ ve aut̄ hoi p̄ quē scā
dalū venit. Tbi dicit Nicola⁹ de lira qđ
ve est cōminatio pene eterne illi infligen
de p̄ quē scādālū venit actiue. s. p̄mū
scādālifando. An̄ hō verba ista dixerat
xps̄ Qui aut̄ scādālifauerit vñū de pusil
lis istis qđ in me credūt. dicit pusillis h̄z
Nicolaū de lira. qđ nullus scādālifatur
passiue nisi in quātū pusillus. idest que
stutis est. qđ homo p̄fecit stutis ex dco
vel facto malo alteri? nō ruit in pccm̄. et
sequit̄. expedit ei vt suspendat̄ mola asi
naria in collo ei⁹ ⁊ demergat̄ in pfundū
maris. Scdm̄ nicolaū de lira loquit̄ ad
modū terre palestinoz in qua condēnari
ad mortē ligato saxo ad collū p̄cipitabā
tur in mare. Expedit ḡ. i. melius ēēt hoi
mori corp̄aliter q̄ ex malo suo exēplo fa
cere aliū ruere in pccm̄ mortale qđ ex hoc
mereť mortē eternā qđ grauior est morte
corp̄ali. De mūdo a scādalis idest mun
danis hoīb⁹ qđ nō curāt scādālifare p̄
ximos. ¶ Ad scdm̄ argumentū dic̄ Tho
mas qđ scādālū ponit̄ tbi large p̄ quoli
bet impedimento. Uolebat em̄ pet⁹ xpi
passionē impedire quodā pietatis affectu.
¶ Tertū est scādālū occasionatū. qđ ē

p̄ accidēs ⁊ p̄ter intentionē. vt cū qđ suo
dicto vel facto inordinato nō intēdit da
re alteri occasione ruine. sed solū sue fa
tisfacere sensualitati. Et h̄ mō scādālū
nō est speciale pccm̄. qđ qđ est p̄ acciden
tū nō p̄stituit sp̄m̄. h̄ mō cū qđ h̄z aliquaz
familiaritatē cū aliqua muliere suspecta
⁊ sentit hoies scādālifari nefaria de eis
loquēdo ⁊ iudicādo nec vult dimittere
nō curās qđ alijs scādālifēt cū nō sit cā ne
cessaria illi⁹ familiaritas peccat mortā
liter dando occasione talis ruine. Dna
tus etiā mulierū varius inhonestus ⁊ et
cessiuus tripudiat⁹ ⁊ cārus ex qđ⁹ tot
ac tāti scādālifantur quomodo fieri p̄nt
absq̄ graui peccato. Quid de malis exē
plis ostēsis a gentib⁹ suis filijs i blasfe
mijs maledictionibus ⁊ alijs. Nunquid
nō filios ad peccandū p̄cipitāt qđ solent
esse paterni sceleris imitatores. Qmitta
mus malā vitam rectoz ⁊ platoz ecclie.
Auariciā. simoniam. ambitionē. pōpaz
vitiū. exquisitas epulas. ⁊ alia qđ scāda
lū sūt totius populi xpiani. Quibus dē
Malachie. ij. ca. Scādālifastis pluri
mos in lege. s. p̄pter exēpla male vite. et
de his Piero. xxiij. q. iij. c. Transferunt
di vertunt in laqueū toruosū ponen
tes scandaluz in omī loco. Sed vt dicit
Grego. ij. q. i. c. Notū. Scire dñt plari
si nūq̄ delinquūt qđ tot mortib⁹ digni sūt
qđ exēpla p̄ditōis ad ceteros trāsmitt
tunt. Debet ḡ q̄libet cauere ne s̄bo vlti
mo aliquē scādālifet. sed illud Apli. ij.
ad corinth. vi. c. Nemi dātes vllā offen
sionē vt nō vitupet̄ ministeriū nostrū.

Quo spūalia bona que nō sunt de ne
cessitate salutis aliqñ omittenda sunt p̄
pter scādālū. Cap. scdm̄.

Secundū mysteriū declarandum ē
scādalo dicitur omisiōis. In q̄
queritur an bona spūalia sint
p̄pter scādālū omittenda. Et quidaz

dicat qd nō. Nā Grego. sup ezechielem
ait. Si de vitate scandalū sumit vilius
scandalū nasci pmitit qd vitas relinqt
Idē habet de regulis iur. in. vi. Et. xj. q
ij. c. Nolite timere. Alij vō arguūt cō
tra. Prio qd Aug. d epistolā pmeniani
docet vbi piculū scismatis timeat a cor
rectiōe pctōz cessandū est. Sed punitio
est quoddā spūale cū sit act⁹ iusticie. er
go bonū spūale est. ppter scandalū omit
tendū. Secdo arguit. qd sacra doctrina vi
det eē spūalis. Sed ab ea est cessandū p
pter scandalū. vñ xps Math. vij. ca. di
xit. Nolite sanctū dare canib⁹. neqz ma
garitas spargite inter porcos ne pueri
disrūpant vos. Tercio arguit. qd vitatō
pcti est quoddā spūale bonū. qd quodli
bet pctm affert peccātū aliqd spūale de
trimentū. Sed videt qd p scandalo. pri
mi vitatō aliqd qnqz peccare venialiter
deat. puta cū peccando venialiter impe
dit pctm mortale alteri⁹. Debet em hō i
pedire dānationē pximi qstū pōt sine de
trimento pnie salutis. qd nō tollit p pec
cātū veniale. Rñdet his Tho. vbi sup
Qd distinguendū est de spūalib⁹ bonis.
Nā quedā sūt de necessitate salutis que
pmittere nō pnt sine pctō mortali. ma
nifestū ē aut qd nullus debet peccare mor
taliter vt alteri⁹ pctm impediat. qd sz or
dinē charitatis plus debet hō suā salutē
spūalē diligere qd alteri⁹. Et id ea q sunt
de necessitate salutis pmitteri nō debet
ppter scandalū vitandū. In his aut spi
ritualibus bonis q non sūt de necessitate
salutis videt distinguēdū qd scandaluz
qd ex eis oriū qnqz ex malicia procedit
cū. s. aliqz volūt impedire hōi spūalia
bona scādala vitando. tale erat scāda
lū phariseoz quos xps ptempfit dices.
Sinite illos ceci sūt ⁊ duces cecoz. Qñ
qd scādalu pcedit ex infirmitate vñ igno
rantia. Et h est pusilloz ppter qd sunt
spūalia opa vel occultanda vel etiā iter

dū differenda. vbi piculū nō imminet quo
usqz reddita rōne hōi scandaluz cesset.
Si aut reddita rōne hōi scādalu duret
iā videt eē ex malicia. Et sic ppter ipsuz
nō sūt hōi opa omittenda. Ad primū
q argumentū dic Tho. qd pene intantuz
hnt rōne iusticie. inqstū p eas pctā cobi
bent. Si aut p inflictiōe penarū mani
festū sit pla ⁊ maiora pctā seq tūc penaz
inflictiō nō ptimebit sb iusticia. Et h ca
su loquit Aug. qñ. s. ex excōicatiōe alio
rū imminet piculū scismatis. Tūc em excō
municatiōe inferre nō pnt ad verita
tē iusticie. Ad scdm dic Tho. Qd cir
ca doctrinā duo sūt considerāda. s. vitat q
docet ⁊ ipse actus docēdi. Quoz primū ē
de necessitate salutis. vt. s. qd strariū ve
ritatis nō doceat. sed veritatē fm pgrue
tiā tps ⁊ psonarū pponat ille cui incum
bit docēdi officiū. Et id ppter nullū scā
dalū qd seq videat debet homo ptermis
sa veritate falsitate docere. Sed ipse act⁹
docēdi inter spirituales elemosinas cō
putat. Et ideo eadē rō est de doctrina et
de alijs opibus misericordie. vt. s. loco ⁊
tpe dispensent. Ad terciū vō rñ. Tho
mas Qd opinio quorundā fuit qd pctm
veniale eēt cōmittendū ppter scandaluz
vitandū. Sed hoc implicat straria. Si
em faciendū est iā nō est malū neqz pec
cātū. Nā pctm nō pōt eē eligibile. Cōn
git tamē aliqd ppter aliquā circūstanciā
nō eē pctm veniale qd illa circūstātia sbla
ta veniale eēt. Sic verbū iocōsū ē pctm
veniale qñ absq aliqua vtilitate dī. Si
aut ex cā rōnabili pferat nō est ociosum
neqz pctm. Quāuis aut p pctm veniale
grā nō tollat p quā est homini salus in
qstū tamen veniale disponit ad mortale
qgit in detrimentū salutis.

¶ Qd temporalia bona ⁊ si non semper
tamen quandoqz dimittenda sunt. ppter
scandalum. Capitulū terciū.

Tertium mysterium declarandum de scandalum dicitur dimissionis. In quo etiam queri solet. Utrum tpalia sint propter scandalum dimittenda. Et quod non videtur ex eo quod sanctus Thome cantuariensis reperit res ecclesie cum scandalum regis anglie. Sed quidam arguunt in contrarium. Primo quod in tpalibus bonis nil est magis necessarium quam cibum. Item cibum est dimittendus propter scandalum. Item illud apostoli ad romanos. xiiij. c. Noli cibo tuo illum perdere. pro quo christus mortuus est ergo multo magis omnia alia tpalia sunt propter scandalum dimittenda. Secundo arguitur. Quia tpalia nullo modo convenientiore aut suare aut recuperare possumus quam per iudicium. Sed in iudicio non est propter tpalia bona pretendendum cum scandalum secundum illud Matthei. v. c. Qui vult rectum in iudicio contendere et tunicam tuam tollere dimitte ei et pallium. Tercio inter omnia tpalia minus videtur dimittenda que sunt spiritualibus annexa. Sed ista sunt propter scandalum dimittenda. Nam Paulus seminans spiritualia tpalia stipendia non accepit ne offendiculum daret euangelio christi. vi. dicitur ad corinthios. ix. c. et ex simili causa ecclesia in aliquibus locis non exigit decimas propter scandalum vitandus. Ergo multo magis alia spiritualia sunt propter scandalum dimittenda. Rursum Thome. vbi super. Quod circa tpalia bona distinguendum est quod sunt nostra aut sunt nobis ad preseruandum pro aliquibus commissis. Sicut bona ecclesie committuntur placitis et bona contra quibuslibet rectoribus reipublice. Et talium preseruatio sic et depositorum iminet his quibus sunt commissi ex necessitate. Et ideo non sunt propter scandalum dimittenda sic nec alia que sunt de necessitate salutis. Tercia ratio pro quorum non dominus sumus dimittere ea tribuendo si penes nos ea habemus vel non reperendo si penes alios sunt propter scandalum quicquid debemus quicquid autem non. Si enim scandalum ex hoc oritur propter ignorantiam vel infirmitatem aliorum quod est scandalum pusillorum tunc

vel totaliter dimittenda sunt tpalia vel aliter scandalum sedandum. Item per aliquam monitionem. Aliquid vero scandalum nascitur ex malicia quod est scandalum phariseorum. Et propter eos quod sic scandalisant non sunt tpalia dimittenda quod non noceret bono communi. Daret enim malis rapiendi occasio et offenderent ipsi rapientes quod retinendo aliena in potestate manerent. Vnde Gregorius dicit in moralibus. Quidam cum tpalia nobis rapiunt solummodo sunt tolerandi. Quidam vero seruata equitate prohibendi non solum cura ne nostra subtrahantur sed ne rapientes non sua seipsum perdant. Ad primum igitur argumentum respondetur. Thome. Quod non est de intentione apostoli monere quod cibum propter scandalum totaliter dimittat quod sumere cibum est de necessitate vite. Sed bene talis cibum est propter scandalum dimittendus secundum illud i. ad corinthios. Non manducabo carnes in eternum ne fratrem meum scandalisem. Ad secundum vero argumentum dicendum secundum Augustinum. De finem dominum in more. quillud solum dominum intellegendum est secundum preparationem animi. Vnde hoc sit parus puer panem iniuriam vel fraudem iudicium sibi si expediat quicquid tamen non expediat ut est dictum. Ad tertium dicit Thome. quod apostolus seminans spiritualia corinthiis pie abstinuit a recipiendo seu petendo temporalia ab eis ne scilicet illi scandalisarentur quia scandalum illorum gentiliu precebat ex ignorantia quod non consueuerant hoc facere. Item dare. Et ideo a deus abstinentium erat viripus instruerentur et scirent bene probum. Illi igitur qui sciunt fore debitu dare tpalia his qui spiritualia seminant et negant vel si petunt et scandalisant non sunt immunes a culpa. Nec ideo tpalia necessaria non petenda quia tales scandalisarentur. Iohannes scribit. xvi. q. i. c. Apostolicis apostolicis viris et euangelisatoribus christi in necessariis vsibus nolle tribuere seipsum committere est. Sed cum tot ac tanta dicta sunt de scandalum occurrit adhuc incident dubitatio de verbis christi dicentis Matthei. 18. c. Si manus tua vel pes tuus scandalisat

te abscede eū ⁊ pūce abs te. Bonū est tibi
ad vitā ingredi debile vel claudū q̄ du/
as man⁹ vel duos pedes habentē mitti
in gehennā ignis. Et si oculus tuus scā
dalizat te erue eū ⁊ pūce abs te. Bonū ti
bi est cū vno oculo ad vitā intrare q̄ du
os oculos hñtē mitti in gehennā ignis.
Vtrū sit mēbrū aliq̄ amputandū p vitā
tiōe p̄ci. Et rñ. Nicola⁹ de lira sup isto
p assū. Q̄ nō licet mēbra em corpis sūt
a deo data. Et iō nō est in prāte alicuius
psone abscondere sibi mēbrū sicut nec se oc
cidere sed sp̄s est illicitū singulari p̄so,
ne nisi in casu q̄ vñū mēbrū ppter sui
corruptionē est in piculū totū corpis q̄
vnicuiq̄ cōmittit cura sanitat⁹ sui corpis
Iō nūc licitū ē p se vñū aliū vñū mēbrū
abscondere ne pereat totū corpus sed p̄p̄
p̄ci cūtrandū nō ē licitū. tū q̄ p hoc nō
excludit⁹ deupiscentia interior in qua vi
get p̄ci. tū q̄ p aliā viā potest obuiari
p̄ciō p rōes ⁊ libez arbitriū cohibēdo mē
bra a p̄ciōz exercitio. Et sic p̄ba xpi my
stice sūt intelligenda vt dicat man⁹ ab
scidi inōtrū phibet ab illicito actu quia
man⁹ abscissa nō pōt aliqd agere. Dicit
itaq̄ xps. Si man⁹ tua idest aliqd opus
scādalizat te idest inducit te ad p̄ciū ab
scide idest nō facias tale opus. Et si pes
tuus scādalizat te idest accedis ad talē
locū in quo induceris ad peccatū. nō va
das ibi ⁊ pedē abscidisti. Et si ocul⁹ tu⁹
idest aspectus alicui⁹ rei vñ mulieris vñ
cuiuscūq̄ spectacki dat tibi occasionem
peccādi fuge talē aspectū ⁊ oculū sic erui
sti. Prohibet itaq̄ dñs iesus in verbis
illis occasiōes maloz. fugiam⁹ q̄ illas
⁊ curemus vitare scādala. vt sic grā dei
descendat in corda nra Quā nobis largi
at̄ ipe p̄ssim⁹ p̄r q̄ cū filio ⁊ sp̄s crō vi
uit ⁊ regit p infinita secla seclōz Amen.
seria q̄nta q̄re heb⁹. De trib⁹ effecti
bus ire. s. murmuratōe clamore ⁊ rixa.

Sermo vigesimussertus.

De cruce aut

simois tenebat magnis
febris. Scribunt hec
ba Luce. iij. c. Ex fonte

irati animi mlti deruant alioz riuuli pec
catoz. Et lza Grego. xxxj. moralū assi
gnent p̄les effect⁹ ire q̄ ⁊ filie illi⁹ dicūt
Nos m̄ alijs p̄missis in p̄nti f̄mōe de
trib⁹ dūtaxat dicem⁹. Hi sūt febres ille
ardētissime q̄bus estuat mens iracūdoz
De his ergo locuturi eas in tres p̄f p̄n
cipales diuidemus.

Prima d̄r murmuratio.

Secda clamor.

Tertia rixa.

De murmuratōe que fit p̄tra sociū ⁊
supiores ⁊ deū ⁊ de grauitate hui⁹ pecca
ti ac punitiōe.

Cap. p̄mum.
Prima p̄p̄ncipalis ē de p̄mo effe
ctu seu filia ire. s. murmuratōe de
q̄ dicit Robert⁹ olcor q̄ ē q̄rela cū
ip̄atiētia. Et de hac cōsiderem⁹ tria. s.

Primo distinctionē.

Secdo grauatiōē.

Tertio phibitionē.

Primo cōsiderem⁹ murmuratōis di
stinctionē. potest nāq̄ triplex murmu
ratio distingui. Prima est p̄tra sociū. Se
cūda p̄tra supiorē. Tertia p̄tra deū.
Prima est p̄tra sociū. Sic martha mur
murabat de magdalena dū dicebat xpo.
Luce. x. cap. Dñe nō est tibi cure q̄ soroz
mea reliquit me solā ministrare. sic etias
murmurauit de illa ⁊ d̄ xpo pharis⁹. Lu
ce. vij. c. dicēs. Si hic eēt p̄pha sciret q̄ et
q̄ l̄s eēt mulier q̄ tāgūt cū. Judas insup
murmurauit de illa p̄p̄ effusiōē vnguētī
sup caput recubēs ihu. vt d̄ Mat. xxvi
c. Et vt inquit Nicola⁹ de lyra sup. x. c.
Luce. In his murmuratōib⁹ tripl̄r ma
ria erat cōdenata ⁊ accusata. P̄mo a pha
riseo de p̄sūptiōe seu reuerētia q̄ p̄p̄m

LXXXIII

rāgebāt. Secūdo a iudā de p'digalitate co
 g' p'ciōsū vnguētū effudit sup caput ie,
 lu. Tercio a sorore de ociositate. ⁊ vbiq;
 maria tacuit ⁊ p'p's p' ea r'ndit. ostenditq;
 phariseo q' factū marie nō erat p'sūprio
 nis sed deuotiōis. Et iude ⁊ alijs discipulis
 q' illa effusio vnguētū nō erat p'di
 galitatis sed pietatis. Et sorori marthe
 q' sessio marie nō erat ociosa sed meliori
 bus applicata. Tūc Aug. in omel. inq't.
 Sanctū euāgelīū cū legeret audiuimus
 a femina religiosa susceptū ēē dñm hos,
 p'cio ea q' martha vocabat. Et cū ēēt ip'a
 occupata in cura ministrādī. soror ei' ma
 ria sedebat ad pedes dñi ⁊ audiebat ver
 bū illius. laborabat illa. vacabat ista. Il
 la erogabat. hec implebat. verūtamē mar
 tha laborās multū in illa occupatione ⁊
 negotio ministrādī interpellabar dñm.
 ⁊ de sorore sua p'questa est q' eā laboran
 tē nō adiunaret. Dñs autē p' maria r'ndit
 marthe ⁊ ip'e eius factus est aduocat' q'
 iudep fuerat interpellatus. hec ille. mur
 murauit maria p'tra moyse q' erat vir mi
 rissimus vt habet. Num. xij. c. Et iratus
 deus percussit illā lepra. In ecclia etiā pri
 mitiua vt scribit Hieron. vj. c. Exort' est
 murmur grecorū. s. puerorū ad fidē p'tra
 hebreos eo q' despicerent in ministerio
 quotidiano vidue eorū. Dicit hoc loco
 Nicolaus de lyra q' omēs erant iudei s;
 aliqui erant nati in iudea ⁊ illi dicūt hic
 hebrei. Et aliq' nati in grecia ex iude is ibi
 dē p' anthiochū disp'sis. ⁊ illi dicunt hic
 greci. Et similiter illi qui de gentilitate
 cōuersi erant ad iudaismū. Et dicebātur
 vidue ille grauari. Vel q' nō ita require
 bant vt hebreē qd sibi reputabāt ad con
 temptū. Vel q' nimis grauabant in opi
 bus manū. Vel quia nō ita eis prou
 debatur de necessarijs sicut alijs viduis
 hebreorū. sed apostolis ordinātib' seprē
 diacones q' sup' b' gererēt curā sedar' est
 murmur. Istud yicū grauitur turbat cō

gregationē religiosorū. Jō grauitur pūnl
 endū. vñ d'r di. x. c. Alienus. Alienus sit
 a fratru vnitare q' murmurauerit. ⁊ op'
 ei' abiciat q' murmurās exriterit ne pe
 nas murmurātū incurrat. de q'b' ait apo
 stolus. Neq; murmuraueritis sicut qui
 dā eorū murmurauerūt. ⁊ pierūt ab eter
 minatore. d'ic ibi glof. sup' xbo op' eius
 abiciat. Op' clerici p'cipue d'r o'io. ⁊ o
 pus laici est oblatio. Et sic videt' dicere
 q' clericus p'pter murmuratiōē debz ser
 parari ab alijs quasi excoicatus ⁊ laici o
 ratio nō debet recipi. ¶ Secūda murmu
 ratio ē ⁊ supiorē. Loqrūt vt i' p'lib' mur
 murātes sui de suis dñis s'diti de p'latīs
 ac q'buscūq; supiorib'. Jō Dicit. ad mar
 tre ⁊ filiā in gallijs cōmorantē ait. Que
 rultū ē fudoz gen' ⁊ q'stūcūq; eis deder' sp
 min' ⁊ dolorēq; suoz solis qd p'nt obire
 orationib' p'solant. sic murmurauit po
 pul' ille iudaicus ⁊ moysen ducē suū in
 deserto siti p'q'rendo de defectu cibi. vt h'f
 Exod. xvj. c. Et in Rafidin p'q'redo de
 defectu aq. Exodi. xv. c. ¶ Sed aduertāt
 inferiores cū murmurāt de suis maiori
 bus existimātes illos ignorare murmu
 ratiōes ⁊ maledicta eorū. q' sapiēs Eccl
 i. c. ait. In cogitāōe tua regi ne detrahās
 ⁊ in secreto cubiculi tui ne maledixeris. Di
 uitū. q' aues celi portabūt vocem tuam.
 ¶ Tercia murmuratio est ⁊ dēū. Et de
 hac inquit David i' psalmo. cv. p'tra po
 pulū illū antiquū. Murmurauerūt i ta
 bernaculis suis ⁊ nō exaudierūt vocem
 dñi. de murmuratiōib' hō illoz habet
 Numeri. xij. c. ⁊ in plerisq; alijs. ¶ Se
 cūdo p'siderem' murmuratiōis grauatiō
 nē. Quāuis em' g'ue sit ⁊ malū murmura
 re de loco ⁊ de supiorib' q'buscūq; s'uit
 tñ ē murmurare de deo. ¶ Sed aduertent
 dū q' triplex est murmuratio de deo.
 ¶ Prima p'sumptionē.
 ¶ Secūda per admirationē.
 ¶ Tercio per turbationē.

Prima murmuratio de deo est p pte
sumptu. Et de hac habet Mar. x. c.
in parabola vinee ubi narrat q illi q vene
runt hora prima ad laborandū i vinea cum
nō accepissent a pcuratore nisi vnum de
nariū sicut q venerūt vndecima hora mur
murabāt aduersum patrē familias dicē
tes. hi nouissimi vna hora fecerūt z paret
illos nob fecisti q portauim⁹ pōd⁹ diei
z estus. Ubi dicit Bre. in omē. q veniē
tes prima hora significant patres pmo
veteris testamēti. z veniētes vndecima
sanctos noui testamēti q recipiūt denari
um. id ē pmiū sic sancti antiq testamēti z
prius quia imediate cū moriūt. Illi at
diu in limbo steterūt. Et illa murmura
tio nō est. pte aliq qrela. Idē cū querit
simi sint. sz p psumptōem dicit. id ē da
to p impossibile q pāri vellent tūc de
clarat apte q nō sit eis iniuria vel dimi
nucio debite mercedis sz iuste vnicuiq
tribuit. Nicola⁹ in de lyra sup h passu
refert q gentiles pueri ad fidē sūt veni
entes vndecima hora q receperūt tantaz
grām q est qdā pncipiū glie qntaz et
iudei in pncipio pueri vt apli cū alijs
discipulis vel etiā feri veteri testamēti.
Nō em̄ est aliud glia qz grā. Summata
Ideo apls ad Ro. vi. c. ait. Gratia dei
vita eterna. s. est. Videntes ergo iudei q
gentiles pueri ad fidē recipiebāt gratiaz
spūscī i signo visibili. s. in specie ignis
sicut apli. Unde Actū. x. d. q loqnte
petro. s. cornelio cecurioni z familie sue
cecidit spūscūs sup oēs q audiebūt &
bū. Nō intelligentes mysteriū qsi mur
murabāt reputātes gentiles indignos tā
ta grā. vñ dr ibi. q obstupuerūt q vene
rāt ex circūciōe dicētes. qz z grā spūscā
eti in natōes. s. gentiliū effusa ē. Sed re
uertēte petro ad iudeos ceperūt pāri de
eo q ad corneliū gentile diuertisset. Qui
bus satisfecit declarās quō sibi oñsuz est
p visionē. s. limbi de celo smissi pleni

animalib⁹ immūdis. z ei dictū q macis
rer de illis z māducaret. Quia z gentes
etiā vocāde erāt a deo ad grāz suscipien
dā. Nec pōt qd de deo iuste pāri qre det
vni grām mag⁹ qz alteri. z qre mag⁹ vo
cauerit ad fidē gentiles qz iudeos. qz in
eo nō habet locū acceptio psonaz. cum
nulli sit debitor. Secūda murmuratio
de deo est p admiratōem. vidētes em̄ san
cti malo s sepe exaltari z bonos depmi z
cōculcari. aliqz conquerūt de deo nō ira
scendo sed pte admirādo de iudicijs dei.
Sicut Hieremias. xij. c. dicebat. Qua
re via impioz pspat zc. Tercia mur
muratio de deo est p turbatōez. Et hec tri
pliciter fieri potest. Primo cū murmu
rāt aliq de nimia seueritate. Scdō de ni
mia benignitate. Tercio de aeris ineqli
tate. Primo aliq cōquerunt murmu
rantes de deo de nimia seueritate cū mltā
affligunt vel paupate vel infamia vel
psecutōe vel infirmitate et filia. dicētes
deū esse crudelē erga se vel alios tribula
tos. z pl⁹ aduersitatis eis dare qz pas
sint portare. z se fore a deo derelictos et
abictos. Sed o q magnā falsitatez isti
loquunt. qm̄ oīs doctrina clamat deum
pissimū z clemētissimū. q tribulatōes in
fert ex pietate. z tribulatis q in illū con
fidūt sp̄ adest. s. in illud ps. Juxta est do
min⁹ his q tribulato sunt corde. Secū
do aliq murmurāt de nimia benignita
te dei. qā recipit magnos pctōes ad pe
nitentiā et tolerat male agētes. Sic scri
be et pharisei murmurabāt ptra iesum
dicētes. Lu. xy. c. Quare hic pctōes re
cipit z māducāt cū illis. facit mibiloñi
nus de? oia ista vt pctōes ad penitenti
am puerit. Ut em̄ ait Quid⁹ lib. de
tristibus. Si qtiens peccāt homies sua
fulmina mittat iupiter. eriguo tpe nul
lus erit. Tercio aliq murmurāt de deo
de aeris ineptie. vt cū est mltā siccitas
v nimia inundatio aquaz. vel cū est in

tesus calot aut frig^o z hmoi qsi de^o non
bn disponat ista. Sz iniuste fit hec mur
muratio. qz vt scribit Sap. viij. c. Sapi
entia dei disponit oia suauiter. Sed qz
no agit fm velle nostz id murmurantif
qsi essent sapietiores deo. et vellemus
eu instruere quod debeat mudi gubnare.
Est ergo graue peccatu murmurare de
deo etia i qcuqz aduersitate. Propterea
laudat Job. q i tot suis aduersitatibus
vt dr eius dez. ij. c. no peccauit labijs suis.
nec stultu qd i deu locut^o est. Tercio
considerem^o murmuratois punioz. Pro
pter h ead^o pccatu dicit de^o. Numeri. xij.
ca. Des q numerati estis in deserto a vigi
ti annis z supia z murmurast^o i me. no
intraibitis in terra sup qua leuau i manu
mea vt habitare vos facere. in ea pter ca
leph z iofue. Et Numeri. xvj. c. scribit.
q qn multitudo murmurabat i moysen
z aaron vellet^o eos opprimere lapidi
b^o fugerut ad tabernaculu. z opuit eos
nubes et apparuit gloria dñi. Dicit ali
q q no fuit illa q pbit ducatu populo.
sed qda paru nubes in qua dñs solit^o
erat loq cu moys^e. Alij dicut q fuit illa
q pbebat ducatu sed stabat i alto sup ta
bernaculu. z tuc descēdit operies z ambi
ens circūquaqz vt null^o possz abire. Et
egressus ignis deuorauit pplm. fuerut
aut pculsi tredecim milia z oerogita. Et
Numeri. xxi. habet q qn venerut i sal
mana qz male loqbant de deo misit dñs
in populu serpētes ignitos q sic diceba
tur fm Nico. de lyra z Mgim in histo
ria scholastica. qz minimi z veloces erat
ad modu scintillaz. Vel qz volātes per
aera emittebat scintillas ardētes. Vel ex
eo qz p morsus eoz calefiebat caro ac si
igniret. Tūc venerut iudei ad moysen
dicētes. peccauim^o qz locuti sum^o. Tra
deu. z tu ora vt tollat nobis serpētes.
Orauit moyses ad deu. Eui deus ait.
fac serpēte eneu. z pone in pñca eminē

tem in medio populi. z qcuqz pculsus fu
erit a serpēte respiciat eu z viuet. Et fa
ctu est ira. Dicit rabbi salomō q in spē
te no erat vtrus sanādi. sed aspiciētes ser
pēte cognoscebāt afflictioez illā a deo
sibi iuste illatā pēdo misericordiā. z ipse
de^o saluauit eos. Rō aut mystica ē. qz p
pens ille figurabat xpm passum i cruce.
p cui^o intuitu fide z deuotōe sanamur a
morsu sarbane. Quare xps dixit Johā.
iij. c. Sicut exaltauit moyses serpēte i
beramo in ligno. ira exaltari opz filius
hois. Refert mgr in hystoria scholasti
ca q illū serpēte eneu habuerūt secū fi
lii israel z magnifice reposuit ē i hierlm.
Tandē ob cultū supstitōis quē sibi exhi
bebat popul^o cōminuit eu i puluere rex
Ezechias z posuit i torrentē cedron. vt
habet. iij. Regū. xix. ca.

De triplici clamore. s. orantiū z hoī
biliter peccantiū atqz irascentiū q turbāt
domū vxorem atqz familiā. Cap. ij.

Ecūda pars pñcipalis ē de se
cundo effectū ire q est clamor.

Hic fm Greg. z Tho. vbi sup
distit m h q pfer qd ex ira voces cla
morosas qd miseri solēt trūclie z con
tentōes Sz sciendū q triplex ē clamor.

Prim^o dicit inrensē affectōis.

Secundus horrendē offēsiōis.

Tercius p fūse pñurbationis.

Prim^o clamor est cū qd magno affe
ctu desiderat vl perit aliquid a deo fm il
lud ps. Clamaui i toto corde meo exau
di me dñe. Uñ z moyses cū sup mare ru
brū cū filiis israel maneret. z pharao eos
psequeret. oranti moysi silēter dixit dñs.
Quid clamas ad me. vt ponit Exo. xij.
ca. Clamor ei^o erat intēsu desiderii quo
orabat. Iste clamor intrat i aures dei. ita
qz meret exauditiōez sic dñs pmitit di
i ps. xc. Clamabit ad me z ego exaudiaz
eu. Et Hierē. xxxij. Clama ad me et ego
exaudiaz te dicit dñs. Unde de ppho isrl

cū ppter peccā sua diuersis tribulatiōibus
 ⁊ captiuitatib⁹ vgeret⁹ dñ in ps. Clama
 uerūt ad dñm cū tribularent⁹ ⁊ de necessi
 tatib⁹ eorū libauit eos. Sic chananea cla
 mās p⁹ iesū fuit exaudita ⁊ sanata filia
 ei⁹. Mar. x. v. ca. Sic cec⁹ mag⁹ ac ma
 gis clamans. Iesu fili dauid miserere
 mei fuit illuminat⁹. Lu. x. vii. c. Predica
 tor etiā isto mō dñ clamare in pplo. s. ex
 intimo affectu. Tūc audis virtuose ⁊ fru
 ctuose. Sz xps clamabat in tēplo nō so
 lū voces ⁊ iūctō desiderio. Si qd sitit ve
 niat ad me ⁊ bibat. Joh. vi. c. Et dñ Jo
 hāne baptista dñ. Vox clamantis i deserto.
 Mar. iij. c. Secūdu clamor ē horrende
 offēsiōis. de q vide s̄monē de punitiōe
 sodomorū in tractatu de timore iudiciorū
 dei vbi p̄cipue designant⁹ q̄tuor peccata
 q̄ p̄ ceteris clamāt. Tercio clamor ē cō
 fūse p̄urbatiōis. Et de h ap̄ls ad Ephe
 iij. c. ait. Omnis clamor ira ⁊ indignatio
 tollat⁹ a vobis. Solent ita clamare viri
 iracūdi ⁊ v̄iores. dñi ⁊ famulos. dñe ⁊
 ancillas. nūscētes clamorib⁹ ip̄roperia ⁊
 p̄umelias ex q̄bus inferiorū anim⁹ frā
 giū ⁊ indignat⁹. Propterea Eccli. iij. ca.
 sapiens ait. Noli cē sicut leo i domo tua
 eueritēs domesticos tuos ⁊ opprimes sub
 iectos tibi. Et Sen. ad lucillum ait. Lo
 lāt re poti⁹ serui tui q̄ timeant.

**De rixa ⁊ defēsiōe sui ac pugnanti⁹
 in duello. ⁊ de civili bello. Cap. iij.**

Tercia pars p̄ncipalis ē de tercio
 effectū ire. q̄ est rixa. De hac in
 q̄ Tho. ij. q. xli. arti. ij. q. rixa
 imponit⁹ q̄ndā p̄dictiōez vsq̄ ad facta p
 uenitē dū vn⁹ atq̄z ledere molit⁹. Et si
 cut p̄terio imponit⁹ p̄radictiōez i p̄bis ita
 rixa in facis. Quare videt⁹ rixa q̄dā p
 uatū bellū q̄d inter p̄uatas p̄sonas agit⁹
 nō ex aliq̄ publica auctē sz magis ex ior
 dinata volūtate. Sed aduertendū q̄ ri
 xa potest fieri tripliciter.

Primo ratione defēsiōis

Secūdo ratione tērationis

Tercio ratione malignationis

Primo fit rixa rōe defēsiōis. cū scz
 qd se defendit solo aīo iniuriā repellēdi.
 cū debita moderatiōe. Nā regula ē iuris
 natural⁹ ⁊ positui. ff. d. iusticia ⁊ iure. l.
 Ut vim vi. Qūm vi repellere licz cū mo
 deramine inculpare tutele. Et dñ mode
 ramē inculpare tutele illd qd equaleat illa
 te violētiē i q̄litare armorū i cōcursu ip̄is
 ⁊ in ip̄o actu violētiē. ne al⁹ excedēdo vi
 deat⁹ vindicta. ⁊ p̄ p̄ns p̄cni. Nec autē
 defēsiō licita ē vniuersaliē oib⁹ nō soluz
 laicis sed etiā clericis ⁊ religios. Et re
 probat⁹ opinio dicētiū q̄ in nulla neces
 sitate possit⁹ p̄ncipiū inuitabili etiāz si
 aliter euadere n̄ possit nisi occidēdo dñ
 qd aliū occidere. imo poti⁹ dñ p̄mittere
 se occidi aliter peccat mortali. Lūi⁹ Pri
 um māifeste dñ in clem̄ina Si furiosus.
 de homicidio. Clez est tñ s̄m. Tho. q. nul
 lus tenet ad h. Sed maioris p̄secutiōis
 est si poti⁹ p̄mitteret se interfici q̄ se defē
 dēdo occidere cū nō possit aliē euadere.
 Et hoc itelligit si cū bona dispositiōe
 aīe sue. nā al⁹ forte faceret exponēdo se
 morti corpis et aīe cū sibi p̄ mortē p̄clur
 dat⁹ via p̄nie. Itē licita ē p̄dicta defēsiō
 in om̄i loco etiā i ecclia. et h̄ ppter picu
 lū. q̄n. s. seq̄ret⁹ mors h̄ nō faciēdo. Nec
 obstat q̄ ecclia pollui pōt p̄ sanguis et
 fusione. q̄ mag⁹ pōderāda ē hois p̄sua
 tio cū sit irrestaurabil⁹ ecclia q̄ recon
 ciliari pōt. Et forte dici pōt q̄ ad hoc q̄
 ecclia polluat⁹ reqr̄it effusio sanguis in
 iuriosi. vt notat⁹ in ca. vno de p̄secutiōe
 ecclie. li. vi. Insup licita ē p̄fara defēsiō
 in q̄cūq̄ officio occupato. ita etiā q̄ cele
 brās si inuadat⁹ ⁊ alit⁹ nō pōt euadere lici
 tū ē vt se defendat ⁊ occidat. Nā. p̄p̄ im
 pedimētū corpale supueniēs i choatū of
 ficiū dūminat⁹ in p̄pletū. vi. q. i. c. Illud
 ⁊ c. nihil. Sz h̄ euenit impedimētū cele
 brātū imo piculū. mortis. q̄ licitū ē p̄ter

mittere officiū. et se de pīculo sibi occurrē
 ti si pōt expedire. Et si se defendēdo occi
 derit pōt etiā reassūptō officio celebrare
 dūm affuerint illa q̄ ponūt i dīcra. ele
 mēcina. si furiosus. Nā nullū pccm i b
 fecit nec irregularitatē incurrit. Idē de
 baptizantib⁹ ordinantib⁹. confirmatibus ne
 nitētiā inuigētib⁹ et singula sacra pferē
 tib⁹ si inuaderent. q̄. s. licitū ē collatōez
 illoz sacroz omittēre inchoatā. p̄ sui
 tutelā. Dubiū tñ est circa sacm baptis
 mi in vno casu. qñ vicz sacerdos inua
 sus ad mortē haberet p̄ manib⁹ puulum
 baptizandū q̄ est i articulo mortis. ita q̄
 si sacerdos diuertat a baptismo illi⁹ vt
 se defendat. iminet puero pīculū mortis
 eternalis p̄supponēdo q̄ nō sit ali⁹ qui
 baptizet eū. In b casu peligēda est mors
 corporalis sacerdotis mortis spūali pueri.
 Et rō est. q̄ tūc vnū tñ malū seq̄t et tpa
 le. s. mors sacerdotis. sed si peligat vita
 sacerdotis seq̄rent deo mala spūalia. i.
 mors etna pueri. de cōse. di. iij. c. firmis
 sime. Et neglectus cure aīaz qd ē morta
 le sacerdoti. vt extra de etate et q̄litate. c.
 Lū sit. Præeligiendū ē aut min⁹ malum
 maiori. di. iij. c. Nervi. Ubi at̄ foret du
 biū pbabile de morte vel de vita pueri vs
 q̄ ad expeditōem pīculi. et p̄staret de mor
 te p̄bri nisi diuerneret adhuc credere p̄eli
 gendā mortē sacerdotis. Et hec marie cō
 perūt. p̄prio sacerdoti et parrochiāo. hec
 sup̄dicta Jobes de lignano. Adhuc sci
 endū q̄ licitū ē vnicuiq̄ defendere se mō
 p̄dicto cōtra q̄scūq̄ iniuste inuadentes.
 vñ et i sup̄iorē suū qū p̄stat q̄ iuste in
 uadit. L. de iure fisci. l. Prohibitiū. Itēz
 i iudicē et p̄tāre iniuste inuadentē vt oc
 cidat licitū ē se defendere. Item i abba
 tē et alios p̄latos licitū est monacho se d
 fendere. vtpote si abbas mōachū inua
 deret vt subito occideret. Item licita ē
 p̄fata defensio nō solū p̄ se s̄ etiā p̄o fi
 lio. q̄ vna p̄sona censet̄ parerē et fili⁹. cū

sit pars substantie ei⁹. Itē p̄ vroz. Nā
 iniuria vxoris est irrogata marito et iniu
 riaz actio sibi cōpetit. imo et p̄ sponsa.
 Secūdo pōt fieri rixa rōe tentatōis.
 cū. s. pugnat aliq̄ in duello. Et dicif du
 ellū q̄ fit inter duos. Duellare aut̄ est
 deū tētare. vt d̄. ij. q. v. c. Donomachia
 fit aut̄ hoc duellū aut p̄pter odij erag
 geratōem. aut p̄pter gl̄ie t̄palis cōsecuti
 onē. vt. s. ostensis virib⁹ corpis in pub
 lico ex tali bello laudē cōsequat de forti
 tudine. Aut p̄pter inuicti criminis purga
 tōem. cū. s. imponit alicui furtū vel pro
 ditio et h̄mōi. et ip̄e duello vlt̄ osidere su
 am innocentia. Sed tale bellū est pec
 catū mortale et valde graue in q̄ hō expo
 nit se morti corpis et anime. Et est p̄bi
 bitū p̄mo in lege diuina vbi dicif. Non
 occides. s. nec te nec aliū. tal̄ aut̄ expōit
 se occisioni suūp̄. Itē est illud p̄cep
 tū. Non tētabis dñm deū tuū. Est etiam
 phibitū duellū lege canōica. extra d̄ pu
 gnantib⁹ i duello. p. totū. Insup̄ phibet
 lege ciuili. L. de gladiatorib⁹. Quare ra
 ymūd⁹ in sūma sua dic̄ q̄ nulla p̄suetu
 do p̄t excusare duellū a p̄cto. Et q̄ om̄s
 indistincte peccāt mortali offerentes sc̄z
 duellū et suscipiētes. et iudices q̄ deferē
 et p̄stant aut̄rem et assessores in b et dan
 tes p̄siliū auxiliū et fauorē. et sacerdotes
 q̄ dant his b̄ndictōes. Idē dicūt Boff.
 Host. et Tho. ij. q. xcy. Ad idē facit
 c. L. sūlū isti. ij. q. v. Tercio fit rixa ra
 tione malignationis. puta cum aliqui
 iniuste inuadūt aliū vel alios. vel cū se
 defendunt cū iniuste inuadunt. puta cū
 ministri rectoz volūt iuste cape aliq̄s re
 os et illi se defendūt ne capiant. Simi
 liter ē rixa maligna ciuili q̄ parciales di
 cunt. quoz ciuilibus bellis ciuitates flo
 rētissime fundit̄ etiā sunt euerse. Quid
 em̄ potentia diuitias et gl̄iam romanoz
 redegit ad nihilū nisi bella ciuilia. Hoc
 Lucanus. hoc Salustius. hoc ceteri rez

romanarū sēptores testāt vt plene posui
in quadagesimali nostro de penitentia
in p̄mone de discordia. Sed p̄fecto vt sa
piens dīc. Ab vna scintilla auget ignis
p̄ncipiū belloz ciuiliū exorū fuit in vrbe
dū gracchi p̄tra nobiles fauere tēbant
populo. Unī inquit Aug. li. iij. de ci. dei
c. xxiij. Inīciū ciuiliū belloz fuit seditio
nes gracchoz agrarijs legib⁹ excitare vo
lebant em̄ agros populo diuidere quos
nobilitas p̄perā possidebat. Sed taz ve
tustā iniquitatē audere puellere piculo/
sissimū imo vt res ip̄a docuit p̄ncipiosissi
mū fuit. Et li. ij. de ci. dei. c. xxi. dīc. Unū
gracchoz occisus fuit a quo scribit sedi
tiones graues cepisse salustij. Quia ho
romani desolationē vrbis factam aslere
bant qm̄ xpm̄ susceperūt eiusqz cultū in
vrbe. Aug. p̄tacio li. iij. c. xxvij. errorem
istū p̄futat. At em̄ sic Crudelia bella ci
uilia oib⁹ bellis hostilib⁹ auctorib⁹ eni
am eoz facieb⁹ amariora q̄bus illa res/
publica nec afflicta sed p̄dita oīno iudi
cata est lōge ante aduentū xpi exorta sūt
scz Marij z Scille Sertorij z Larilli
ne Lepidi z Catulli. Pompeij z Lesa
ris. Sed qd de roma cōtendim⁹ cū etiaz
diebus nostris tātas viderim⁹ calamita
tes occisiones dep̄dationes ep̄lia dānare
rū. altissimoz palatioz ruinas z mala i
numeray sic dicā in tot italie ciuitatib⁹
propter ciuilia bella z rixas indebitas
Ad quas nū mitigandas nō mediocriter
profuerūt p̄dicatores doctissimoz viro
rū z p̄cipue sancti Bernardini q̄ multas
extinxit discordias z populos conduxit
ad pacem. deserat itaqz huius ignis eru
rentissim⁹ ardor z ira dep̄posita inuigilet
vnusqz pacifice viuere qui in numero
filioz dei cē desiderat eius gratia suauis
sima recreari. Quaz nobis ille largiat q̄
est b̄ndictus p̄ om̄ia secula seculoz Amē.
Feria sexta quarte hebdomade. De
homicidio.

Sermo vigesimūseptim⁹ z nonus

O m̄ mibi bi
bere. vba sūt redempto
ri n̄ri originaliter Jobā
nis. iij. c. z in euāgelio

hodierno. Quēadmodū desiderat ceru⁹
ad fōtes aquarū ita amorosus ihus des
derat saluos facere peccōres. Sed plerū
q̄tāto ire sue p̄petu p̄cipitant vt nō solū
audire recusent blandām voce⁹ eius ad
penitentia⁹ cos dulciter inuitantis. quin
imo oculis clausis ad omne malū sese fa
ciles reddunt z expeditos. Et cum calo
re iracundie contra suos proximos ine
briantur putant se obsequiū prestare do
si vitam illis auferunt violenter. Sunt
quand oqz tales dū predicat euāgelij
xpi presentes quibus bene est. vt ostēda
tur sui magnitudo peccati. Hi sunt qui
occidere aliquem sibi exosum disposue
runt. vel si occiderunt in p̄terito tētan
tur vt desperent de misericordia dei. Ab
his erigit christus aquam vel emendati
onis vel penitentie. Propterea vt eis de
tur occasio reuertendi ad bonam z quē
tam vitam in presenti sermone de homi
cidio dicere statui. Et dimissis illis que
posita sunt in quadagesimali de penitē
tia. Adhuc de ipso tria hodie mysteria p̄
ponemus declaranda.

Prīmū dicitur crudelitas.

Scōm dānabilitatis.

Tertū irregularitatis.

Ex crudeles sūt q̄ se interficiūt aut inō
cetes aut parentes.

O m̄ mibi bi
Rimū mysteriū de homicidio de
clarandū dicitur crudelitas. Ad
magnā namqz crudelitatem spectat
cum quis absqz causa rationabili z iusta
interficat aliquē. Sed maxima est crude
litas cum quis interficit seipm̄ vt ponit
Tho. ij. q. lxiiij. et cōfirmat. xxiij. q. v.
c. Si nō h. s. Nō occides. Pōt q̄ ista

crudelitas adhuc distingui et latere quod eo
sistat in tribus.

Primo in occasione sui.

Secundo in occasione innocentis

Tercio in occasione parentum

Circa occasionem sui decurrunt quinque
difficultates. Prima est an liceat alicui
occidere seipsum causa melioris vite vel felici-
tatis citius. Secunde. Sicut fecit Theobro-
dor philosophus de quo mentio fit Augustini libro
civili dei. Ad hoc respondet Theobro-
dor non licet quod transitus hominis de hac vita
ad aliam feliciorē non fit libero arbitrio ho-
minis sed pretere diuine gratie. Sed a diffi-
cultas est an liceat occidere seipsum causa euade-
di miseria presentis vite pauperis et su-
perfluitatis infirmitatis et huiusmodi. Sic fecit achil-
les laqueum se suspiciens. ut huiusmodi. Regum
xxv. c. Sicut saul ut notat. i. Regum vi.
ca. victus in bello a philisteis irruit su-
per gladium suum et non plene mortuus rogauit
amalechitā suam ut interficeret eum ne
illuderet a philisteis. quod et fecit. Et primi
Machabaeorum xii. c. narrat quod ozias ne
caperet et illuderet a gentilibus se occidit.
Mareus brianus et Sallustius ut refert
Horatius libro vi. in capis philippicis victi
ad desperationem pulsati brianus laus sed cassius
caput iuitatis percussoribus peruenit. Mar-
cus antonium victus ab octauiano in bello
terrestri et nauali primo Horatium obse-
sa ab octauiano alexandria in qua ipse mora-
batur gladio se permitte ne veniret ad manum
octauiani. Ad hoc dicit Theobro-
dor alicui seipsum occidere ut euadat miseriam
alias quod est assumere maius malum ad vitan-
dum minus malum quod est rationem. Nam vlti-
mum malorum vite huius et omnium terribilium est
mors. ut dicit philosophus. ii. ethicorum. Tercia
difficultas an causa puniendi peccatum commis-
sum liceat alicui occidere seipsum. Sic fecit
iudas qui penitentiam ducere propter perditionem
christi abiens laqueum se suspexit. ut huiusmodi. Ma-
thei xxvi. c. Dicendum quod neque hoc licet quod non

potest malefactor occidere nisi per iudicium
publice preteritis. Quarta difficultas an
liceat mulieri se occidere causa vitande cor-
ruptionis. Sicut fecit quidam coniugata bone-
fistima per quam cum misisset diocletianum im-
pator ut ea abuteretur propter pulchritudi-
nem dixit marito. Qui cum respondisset obuiari
non posse illa non accessit sed se interfecit.
ut habetur in ecclesiastica historia. Ad hoc
respondet quod hoc non est licitum quia non est committere
dum crimen maximum quod est occidere se ut
euitet minus crimen alienum. Non enim est cri-
men mulieris per violentiam violare si con-
sensus non adsit. Sed est minus peccatum forni-
cationis quam occisio sui. Quinta difficultas
An causa fugiende libidinis dum mulier timet
ne consentiat in aliquo peccato puta ne vi-
olentata in actu consentiat delectationi pos-
sit licite occidere seipsum. Et ad hoc dicimus
quod non licet quia non sunt facienda mala ut ide-
veniant bona vel ut euitentur mala periculum
minora et minus certa. Incertum est enim an
aliquis in futurum consentiat in peccato. Nam po-
tens est deus eripere a quocumque supueniente
tribulatione siue a peccato liberare. Quia autem
samson occidit seipsum excusatur sic Augustinus
ponit primo de civili dei. Et confirmat xxii. c.
v. c. Non licet. Nicolaus de lyra similiter
libro de videtur excusare saule allegans opini-
onem hebreorum quia si se occidit ne in ipso illu-
deretur deus verus hebreorum a philisteis.
Sed contra sentit Augustinus xxvi. c. v. c. nec
mirum et contra doctores tenet quod saul da-
natus sit et reprobat. De Ozia insup-
er idem refert Nicolaus de lyra. scilicet quod non pecca-
uit se occidendo. Theobro-
dor hoc dicit contrarium
Et laudet in libris machabeorum illud
fit propter quandam spiritus fortitudinis seu appa-
rentiam sed non fuit in eo vera fortitudo sed
mollicies non valens mala penalia susti-
nere. Secundo consistit crudelitas homi-
cidii in occasione innocentis. Dicit enim Exo-
dum xxii. c. Innocentem et iustum non occides. ut ei
dicit Theobro-
dor. Cum occisio peccatoris intrinsece sit

licita inq̃ntū ordinat ad bonū cōe. q̃ per
ipm corūp̃t. Justoz aut̃ sit p̃suatiua
boni cōis z p̃moria qz ipi sunt p̃ncipa
lioz ps multitudis q̃ cereri sustēantur.
Iō nō licz occidere eos nisi de sp̃ali mā
dato dei. Nā cū deus habeat om̃iū mori
z vite. eī ordinarōe oēs moriunt iu
sti z p̃cōres. iō qui mādato dei occide
ret innocē nō peccaret. Sic abraham
volebat facere vt scribit̃ Gen. xxi. c. de
q̃ ita ait Aug. li. i. de ciui. dei. c. xx. Abra
ham nō solū nō est culpaz crudelitatis
crimine. verū etiā laudat̃ est noīe p̃ierat̃
q̃ voluit filiū nequaq̃z scelerate sz obedi
ent̃ occidere. Ad idē xxii. q. v. c. Lex et
na. Q̃ aut̃ innocēs z iust̃ p̃ mortē prin
gat ad regnū celeste hui⁹ vitē miseras e,
uadens p̃ accidēs ē op̃ occisionis. Et bo
nitate em̃ dei b̃ ei euenit z subōa dispo
sitiōe nō ex actu homicide p̃ se. Tercio
p̃sistit crudelitas homicidij i occisiōe pa
rētū. z fm̃ Dolit. parricida i iudicio cō
uictus vel cōfessus punit̃ nō pena dca
p̃itatis sicut alij. sz virgis sanguineis
verberat̃ in cuculo in sacco corij cocti su
ti imissus cū cane gallo gallinatio. id ē
capone z simia z vipera i pfundū mar
tactat̃. vel in fluuiū primū iuxta sitū re
gionis vt oīm elemētoz vsu carere inci
piat. vel si mare nō fuerit pximū aut flu
uius tradat̃ bestiis. L. eodem ti. l. j.

Q̃ uiter peccant interficiētes reos
auctoritate pp̃ia. z viri interficientes
vxoies. z mulieres pcurātes abortum.

Capitulum secundum

Secundū mysteriū d̃ homicidio
declaranđū d̃ dānabilitas. Dā
nant in occisiōe hoīm tria genera. Pri
mi sunt occidētes reos pp̃a auctē qd̃ fie
ri nō pōt absq̃ p̃cō mortali. Ratiō fm̃
Tho. qz occidere malefactorē licitū est
inq̃ntū ordinat ad salutē tot⁹ cōitatis.
Iō ad illū solū p̃tinet cui cōmittit̃ cura
cōitatis cōsuande. Sicut ad medicū pri

net p̃cidere mēbz putridū qñ ei cōmissa
fuerit cura tot⁹ corpis z nō ad aliū me
dicū. Cura aut̃ boni cōis cōmissa ē p̃nci/
pib⁹ z alijs habētib⁹ publicā auctē. z iō
eis solis licet occidere malefactores nō
alijs. Quāuis enī facere aliqd̃ ad cōem
vtilitatē qd̃ nulli nocet sit licitū cuilibz
puate p̃sone. nō tñ illd̃ qd̃ alicui nocet li
cet facere z si vtile alijs. nisi fm̃ iudiciū
habēns publicā p̃atē. vñ Aug. xxi. q.
fi. ca. vlti. ait. Qui sine aliq̃ publica ad/
mistratiōe maleficiū. furē. sacrilegū. adul
terē. p̃iurū aut quēlibz criminosūz interse
cerit aut mēbz debilitauerit velut homi
cida indicabit̃. Sed nūqd̃ licz occide
re eū q̃ rebellis ē ciuitati sue z noxi⁹ rep
tus extra terminos iurisdictiōis illi⁹ ciuita
tis si ipa ciuitas edictū publicū fecisset.
q̃ si q̃s eū vbiq̃z occidat p̃mū recipiat
pecunie vel alteri⁹ rei. Et videret̃ q̃ sic
qz b̃ nō agit pp̃ia auctoritate sz publi
ca exq̃ ciuitas dedit talē licentiā. Sz cō
trariū tenet cōiter. Nā ciuitas nō hz iu
risdictiōem vel aliquā p̃atē extra suū ter
ritoriū. Et ad iniuriā sibi reputaret vna
ciuitas si altera vellet punire sb̃ditū su
um seu in sua ciuitate existentē. Hoc est
em̃ mittere falcē in messē alienā qd̃ p/
hibet̃. ix. q. ii. c. Scriptū. vñ si occidens
ex tali licētia capet in ciuitate illa aliēa
vbi illū occidit. z ipē vt homicida iuste
puniret̃. Iniusta ē ergo talis lex z mor
taliter peccat eā statuēs. qz alliciet hoīes
ad peccādū. Vbi aut̃ q̃ noxi⁹ ē multā cō
mūitati z dign⁹ morte p̃pter potētiā z se
qlā suā nō possz capi vlt̃ ordinaro iure cō
dēnari. si dñs p̃ncipalis vel iudex habe
ret absolutā p̃atē quocūqz puniendū
si p̃termisso ordine iudiciario occidi fa
ceret nō videt̃ peccare nec homicida cē
seri. exq̃ ille meret̃ mortē z puniri n̄ pōt
aliter. Sed nūqd̃ furē licet occidere.
Ridet̃ q̃ si fur nocturn⁹ discerni n̄ po
terat q̃ ad furādū z nō ad occidēdū ve

LXXXVIII

venisset nec alia poterat dephedi potuit
occidi. alia nō ē de furi. c. Si pfoctēs.
ff. de furtis. l. furē. furē hō diurnū non
licet occidere nisi se telo tūc defēdat. quia
tūc p^o ē q^o fur. Latrone etiā insidiatē in
itinerib⁹ fm leges cuilibz licet occidere.
vñ glo. in. c. Inter alia. extra de imunita
te eccliaz dicit. Publicos latrones licet
vnicuiq⁹ spūne occidere sine p^oto. xxij.
q. v. c. Lū bō. Et capri i furē suspēdūt.
ff. de peris. l. Capitaliū. s. famosi. Po/
rest etiā aliq⁹ occidere nocturnū depo/
pulatorē agroꝝ. L. e. l. f. r. ij. Nullū g^o l^o
occidere ppria auctē. nec infidelē iudeū
paganū vel hereticū. Scōi q^o dānant
de homicidio sūt mariti interficiētes vx/
ores. pprias in adulterio dephēdas. qd nūl
lo mō licet extra iudiciū. fm Richardū
Tho. r. alios in q^oro. dist. xxvij. r. ē pec
catū mortale. Et q^ouis lex ciuil^{is} h^o pmit/
tat. ff. de adulteriis. l. Quod ait lex. La/
mē lex h^o facit nō vt licitū r. cedens. s. q^o
nō infligit penā. ppter maximū incitām
tuz mariti vel patris. Illa tñ lex hodie
cōrecta ē p auct. nouo iure vbi d^o q^o ad
ultera d^oz intrudi i mōasteriū. r. sic nō est
rea mortis. Sed in hoc standū ē legi ec/
clesie fm quā interfectoꝝ cōiugū sem/
p cōiugū denegat. xxij. q. ij. c. Interfe/
ctores. Sed q^ouis nullo mō liceat vxorē
occidere auctē. ppria. tñ querit vtruz
laic⁹ inueniēs clericū cū vxore mīre sozo
re vel filia ppria turpis agentē si pcuti
at illū incidat i canonē. Ad qd rñdet. c.
Si hō. extra de sentētia exco. q^o talis nō
est cōpellend⁹ ad sedē aplice accedere. r.
Blo. bi dicit. Huic em̄ parit canō. q^o
tā iustū dolorē ppefcere nō posset. L. ad
legē iuliā de adulteris. l. Grace. Si q^o
tñ inuenit clericū turpis agentē non ita
prima cōsanguinitat^{is} linea incidit i ca
nonē. quia tūc nihil interest ei⁹. imo cul
pa est se immiscere rei ad eū nō p^oinenti
ff. de regul^{is} iuris. l. culpa. Tercij q^o dā/
nāt de homicidio sūt mīcres adultere et

fornicarie q^o timētes scādālū filios occi/
dūt i vxo diuerf^{is} medicinis. Sz hē n^o ex
culant a mortē gūissimō. nō tñ reputat
homicidiū cū in vtero ē nisi fuerit puer
peruū aiatū ania rōnali. xxij. q. ij. c. Qd
hō. D^o aut formari mālcul⁹ spacio. xl.
diez. r. scia spacio. lxx. Nota q^o n^o licet
mīrez ex ifirmitate n^o valēt euadere mor
tē cit⁹ ad mortē accelerare vt ples i vte
ro nō moriat. nec plēnōdū natā occide/
re vt mī saluet. et oēs q^o coopant ad hū/
iusmodi opa cōsulēdo v^l auxiliādo. vt
medici. aromatarij. r. ali⁹ s⁹ homicide. ij.
q. j. c. notū. Sz h^o loco icidit dubiū vñū
vix. s. mīteri liceat occidere volēt se op
pmere nō valēt ali⁹ euadere man⁹ eius
Rñdet Ray. in sūma q^o duplex est circa
h^o opinio r. neutra pferat alteri. Tñ vide
tur dicendū q^o nō l^oz intēdere aliq⁹ mō oc
cisiōnē volēt oppmēre. Sic nec etiā iua
dēt ad mortē p sui defēsiōe. Sz si defen
dēdo ne violēt r. iugat illū occidi sibi im
putet. Et si dicat q^o occidēdo ē cā mort^{is}
illi⁹ corp^{is} r. aie cū i actu volūtāt^{is} peccā
di moriat. Rñ. q^o ipē cā sibi q^o alteri in
iuriat. Illa aut vñ iure suo naturali q^o
licet vim vt repellere. r. mag^{is} tenet saluti
sue puidere q^o alteri. Nā exponit se pi
culo p^osentēdi actui p^oti pmitēdo se op
primi. p^o difficultatē renitētie volūta
tis cū nō facit qd pōt ad euadēdū. Sed si
se tueat q^o pōt saluo eo vñ mors opp
menti pōt seq^u renitēdo mēte p^oto ipa si
peccaret. Sic r. si q^o inuasus ne se defē
dendo cōringat occidere pmittere se occi
di. n^o peccat⁹ s. maior^{is} hūit^{is} eēt. si āt mu
lier poss⁹ ali⁹ euadere vt clamādo fugiē
doz h^o mōi n^o excusaret a mortē occidēdo
De irregularitate q^o dicit. ppter homi
cidiū r. duodecim documētis circa h^o mōē
irregularitatē. Caplm terciū.

Ereū mysteriū declarandū de
homicidio dicit irregularitatē.
Est aut irregularitas fm specu
latoꝝ nota seu impedimētū canonicum

qua dō phibet ad ecclesiasticos ordines
pmoueri et in eis dē ministrare. Nec autē
trahit ppter homicidiū vel mutilatōē
mēbroz. Pro cur⁹ declaratiōe pleniorē
notāda sunt aliq̄ documēta. Primū do-
cumentū q̄ si homicidiū fiat solū mente
nunq̄ inducit irregularitatē q̄ lex pmo-
tōis faciū requirit. xv. q. i. c. fi. Immo et si
q̄s vibret gladiū animo occidēdi. et tñ n̄
sequitur effectus mortis v̄l mutilatōis nō
incurrit irregularitatē etiā si vulneraret
et certū sit q̄ nō est mors secuta v̄l amil-
sio mēbri. neq̄ directe vel indirecte. Qd̄
ppter ea dico q̄ si vuln⁹ inulisset nō de-
fē mortale. et vulnerat⁹ vel ppter impitiā
medici vel ppter defectū custodie. s. q̄ n̄
cauet sibi a nōtōs mortu⁹. ē vulnerans
nō est irregularis s̄m. Penz de anchara
no. Sed vide meli⁹ extra de homicidio.
c. Petrus. Scdm documētū q̄ illi q̄ i-
ter sunt vindictē sanguis seu mortis. et n̄
pstant cōsiliū vel auctoritatē nō sunt ir-
regulares s̄m Innocentiū et Buillm. eri-
am si appereret illi⁹ mortē. Terciū do-
cumentū q̄ q̄ videt aliquē occidi et dele-
ctat. et possit etiā sine sui piculo libera-
re si vellz q̄uis pessime faciat. nō tñ ē ir-
regularis. sicut nec medic⁹ q̄ dimittit in-
firmū mori nolēs mederi. et diues qui di-
mittit paupem fame mori. xv. q. i. c. Si
q̄s iratus. Quartū documētū q̄ si quis
mandat occidi aliquē v̄l mutilari et seq̄t
effectus ē irregularis. Si tñ. reuocasset
mandatū et exp̄sse et sine vlla fictiōe pzo-
hibuit et anteq̄ seq̄ret effect⁹ nō ē irregu-
laris s̄m Innocentiū ex de symo. c. Sic
tuus. Quintū documētū q̄ si q̄s man-
dat aliquē sberari inhibēs exp̄sse ne occi-
dat aut murelet. Et sberator nihilomi-
nus occidit v̄l mutilat est irregularis mā-
dator sicut executor. q̄ mādādo i culpa
fuit. extra de homicidio. c. Is q̄ lib. vi.
Sextū documētū q̄ eps v̄l ali⁹ plar⁹
q̄ habet iurisdiciōem tpalē dō p̄stiuere

iudicēz secularē q̄ audiat causas p̄cipue
sanguinis. Et illi pōt et dō p̄cipue q̄ faci-
at vnicuiq̄ iusticiā. Si aut talis iudex i
terrogeret in sp̄ali. qd̄ agendū i tali. q̄
scz meret pena sanguis. pōt r̄ndere. con-
sule p̄itos. Et caueat ne ppter suā r̄nsio-
nem directā vel indirectā ille intelligat
q̄ debeat cū sanguine punire s̄m Ray.
Si ex hac r̄nsione occideret vel mu-
tilaret esset ille irregularis. Potest etiā
platus delegare alicui specialit⁹ sup aliq̄
maleficio et h̄mōi in iurisdiciōe sua p̄mis-
so vt inq̄sita p̄tate iusticiāz exeq̄tur. Et
si cui cōmittit sic exequet⁹ et occidat nō p-
pterea ille platus est irregularis. Extra
ne clerici v̄l monachi. c. Ep̄us. Septi-
mū documētū q̄ nō solū iudex in causa
sanguis vbi sequitur effect⁹ ē irregularis.
sed etiā affessor testis. notari⁹ scribēs v̄l
p̄ferēs sniam vel scribens attestatiōes
vel legēs dū publicant. vel scribēs vel
dictā s̄ lras p vindictā sanguis. oēs hī
irregulares sunt q̄ coopant in mādato
sentētiē. s̄m Ray. di. l. Si q̄s. Extra ne
clerici vel mōachi. c. sniam. Sed si ihu-
tus modi snia nō esset effect⁹ securus s̄m
Buillm q̄uis sint irregulares q̄s pōt
sup hoc disp̄sare. Princeps autē q̄ leges
cōdidit cur⁹ legis auctē hoies sūt tradi-
ti mori nō ppter h̄ effectū irregularis. q̄
incertā psonā non aniaduertit. vt notat
Archidiacon⁹. xxij. q. v. c. officia. De
tanū documētū. Si plari vel ali⁹ clerici
ad defensionē rez suaz ponūt q̄relam de
malefactorib⁹ suis siue q̄ eos dānifica-
uerūt penes iudicē secularē et emendam
sibi petāt fieri et puideri ne talia p̄sumā-
tur et eos si h̄mōi querelis iudex inferat
morē exigente iusticia nō s̄t irregulares
dicti clerici si p̄stati sunt exp̄sse q̄ pe-
nā sanguinis nō intēdunt. extra d̄ homi-
cidio. c. platis. li. vi. Nonū documen-
tū q̄ si q̄s interrogaret ab aliq̄ an licet
occidere malefactorē. si r̄ndeat q̄ licet q̄

pen des pabiliter ipe mēdens q̄ interro-
gans velit facere fm̄ p̄siliū ex irregulari
est. Sec^o autē de r̄sione generali cogniti-
onis vel op̄inōis ex q̄ nō credit aliquē
inde iudicādū vel occidēdū fm̄ Raymū
dū. Decimū documentū q̄ si q̄s suadet
alicui q̄ indubitanter expōat se morti pro
xpo et ecclia et ille mouet tali cōsilio nō est
irregulari fm̄ Inno. et Hostien. Unde
cimū documentū q̄ si q̄s cōmittit homi-
cidū veneno siue gladio siue quocūq̄
spōtanea volūrate est irregulari et nō po-
test pmoueri et p̄mor^o debet in p̄petuū d̄
poni. Et de homicidio. c. Sicut dignū.
Et cū tali nūq̄ dispensat in ordie vl of-
ficio. di. ry. c. Miroz. Et si sit occul-
tus ministrare in ordine suo nō pōt d̄ tē
porib⁹ ordi. ca. finali. Poterit tñ dispē-
sari cū tali in beneficio. Nec excusat seu
euitat irregularitatē si h̄ facit ex p̄cepto
iudicis q̄uis nō peccet obediēdo si iusta
sua est. xxiij. q. v. ca. Cū miles. Duode-
cimū documentū q̄ q̄ associat homicidā
vt si opōneret defendant q̄uis nil aliud fa-
ciant sūt irregulares si sequit̄ mors vel
mutilatio. Et si dissuaserunt p̄us illi
homicide vt nō faceret et tñ volente omi-
no facere associat̄. Sitr̄ oēs q̄ de fami-
lia rectori associat̄ malefactorē cū ducit̄
ad mortē siue eq̄stres siue pedestres. cun-
cti sūt irregulares. Qui etiam trahūt ad
chordā vel aliā torturā rē vt p̄fiteatur
maleficiū. et ille facit et occidit est irregu-
laris. Qui etiā acuit vel porat materiā
cū q̄s est decapitādus vl mutuat vl por-
tat scalas vel funes p̄ aliquo suspendē-
do est irregularis. Sed pone casū q̄ cle-
ric^o anio irato vadit ad occidēdū aliquē
et reperies ipm̄ mortuū ab alijs vt satisfi-
ciat anio suo amputat cadaueri caput.
Vtrū talis sit irregularis Et cōiter dicūt
doctores q̄ nō. q̄ hō mortu^o nō ē hō fm̄
Archi. Nota tñ q̄ hec irregularitas ho-
micidij quocūq̄ et quocūq̄ sit con-

tracta ante baptisimū p̄ baptisimū delet.
di. li. c. Si quis post baptisimū fm̄ Hof-
fre. et Buillm. Sed post baptisimū p̄ so-
lū papā dispensat qd̄ etiā nō facile fac
Brauiissimū itaq̄ p̄cām est homicidium
qd̄ ex om̄i p̄te inuenit̄ puniri cū sit cōtra
magnū hominis bonū et desiderabilius cere-
ris alijs bonis temporalibus qd̄ est ipsa
vita. Hinc Cicero li. j. de officijs ait. p̄n-
cipio generi aiantū om̄i est a natura tri-
butū vt se vitā corpusq̄ suū tucat et cli-
netq̄ ea q̄ nocitura videant̄ om̄ia q̄ sunt
ad viuendū necessaria inquirat et pareat
vt pastū et lanibula et alia eiusmodi ge-
neris. Nec ille Abstinendū itaq̄ ab illo
crudeli p̄cō. vt sic bibamus aquā gracie
iesu xpi. qui est benedictus in eternum et
in secla seclor̄ Amen.

¶ Sabbato quarte heb^o. De luxuria for-
nicatoz siue de fornicatione simplici.

Sermo vigesimus octauus.

Adducunt ei
mulierē in adulterio dephen-
sam. Scribunt̄ hec h̄ba. Jo-
hānis. viij. c. et euāgelio h̄o

dierno. Nescio an temerarius censeri de-
beā si dixerō talē ē hoc tpe hoim̄ p̄dicto
nē vel paulominus inferiorē qualis fu-
it dū inundauit in diebus noe diluuius
sup̄ terrā. cuius vij. reperiat̄ vnus e mil-
le qui nō turpitudinē et inq̄namēto lu-
xurie succubat. Nec siquidē pestis tru-
culentissima oēs cuiuscūq̄ stat^o fere tra-
minauit. Et vbiq̄ p̄cā carnis miseros
mortales inficiūt. Quāobres app̄me pu-
to fore necessariū vt p̄tra luxurias in se-
quētib⁹ disputemus. Et licet materiā
sit de se turpis et ingrata. tñ ea honestate
verboz negociū h̄ psequemur qua nul-
lus nisi volēs erubescat. Nec omittēda
est obiurgatio tā fetidi vici ex eo q̄ pau-
ci quidā sine rōne scandalisānt. cū poti-
us oēs q̄ se mūdōs puros et n̄tidos car-

Attente putat letari deant cum audire virtu
peratione hominum carnalium et luxurie dedi
tor. Et quoniam de luxuria in generali et
de adulterio scripsimus in quadragesima
li de penitentia. Hodie de luxuria fornica
torum duxerat dicemus de qua tria mysteria
proponimus declaranda.

Primum de acceptiois.

Secundum obiectionis.

Tertium probationis.

Quia fornicatio aliquando dicitur idolatria. ali
quando omne peccatum mortale. aliquando inmundicia
luxurie et stricte concubitus soluti cum so
luta.

Capitulum primum.

Primum mysterium declarandum de
fornicatione dicitur acceptiois. Accipit
namque fornicatio in scripturis mul
tipliciter. Primo dicitur fornicatio idolat
ria vel infidelitas ex eo quod a se recedat per
intellectum a deo adherens falsitati et erro
ri. Et de hac sepe reprehendit populus anti
quus iudeorum quod sepe idolatrabat. unde dicit
Deus. iiii. c. fornicati sunt a deo suo. et i
galipomeno. v. c. fornicati sunt post deos
populorum. Et iudicum. viii. c. fornicati sunt cum
baalim quod erat idolum gentiliu. Et Sap
ientium. i. c. Initium fornicationis est quisitio ido
lorum. Et xxviii. q. i. c. Idolatria. Augus
tinus. Idolatria et quilibet nomina suppositio for
nicatio est. Secundo fornicatio dicitur quoniam
culpa mortalis in quantum per eam quod recedit. et
si non fidei affectu a deo legitimo sponso
alio. unde Augustinus dicto. c. Idolatria. Avari
cia et quilibet culpa qua anima aberrat a lege
dei fornicatio dici potest. Et de hac dominus
Dicit. iiii. c. dicit Tu fornicata es cum ama
toribus multis tamen revertere ad me et ego
suscipiam te. Alia cum tot fornicat amator
bus quot creaturas inordinate et super deum
diligit. Tertio fornicatio dicitur omnis actus
luxurie secundum illud Iacob. xxxii. q. vii. ca. non
solum omnis imunda pollutio fornicatio dicitur
quibus quisque diversa turpitudinis volu
ptate prostituit. Sed prope dicitur fornica
tio accipere venere iter solutum et soluta quod di

citur fornicatio simplex ad distinctionem
fornicationis large super. Hec homo fornica
tio simplex est spiritus luxurie secundum Iacob. ii. q.
ii. q. 154. v. etiam ponit. xxxvi. q. i. s. Cum g

Quia triplici obiectione conatur fornicato
res probare fornicationem simplicem non esse
peccatum. et de solutione predictarum obiectionu
num.

Capitulum secundum.

Secundum mysterium declarandum de lu
xuria fornicatorum dicitur obiectionis. Lo
quuntur namque septenario fornicato
res defendere et excusare peccatum suum etiam
quod probare fornicationem simplicem non esse
peccatum triplici obiectione. Prima eorum ob
iectionis est quod deus non precipit aliquid quod sit mor
tale peccatum. sed de precepto see videtur dicitur eius de
i. c. q. sumeret uxorem mulierem fornicariam
et faceret filios fornicationum. g. fornica
tio non est peccatum. Secunda obiectionis Omne
peccatum mortale tria habet charitatis. scilicet fornica
tio non contrariatur charitati nec dei cum non sit
directe contra deum nec proximum. quod per nulli
homo sit iniuria. g. non est peccatum. Tercia Am
brosius dicit. Dis summa christiane discipline
misericordia et pietate consistit quam quod habet
et si lubricum carnis patitur vapulabit sed
non gubet. Tertia fornicatorum obiectionis
est quod Iacob dicit de. xxxiii. Christiano non de
est plurimas sed nec duas habet simul licet
tamen est sed una tantum. aut uxorem. aut si coniung
tatem loco eius concubinam. sed in concubina
est fornicatio simplex. g. non est peccatum. Ad
primum obiectionem respondet Iacob. vii. s. Uno
modo secundum Hieronymum. videlicet quod olemas meretrici
em et fornicariam quandam accepit in uxorem
et de impudica fecit castam. et in hoc nullo modo
potest argui. Sic nec hodie si quis meretricem
ducere in uxorem volentem honeste vive
re. videtur patet. xxxii. q. i. c. Non est culpam
unde extra de sponsalibus. c. Inter opera lau
dant illi qui mulieres meretrices exhibentes
de lupanari ducunt in uxores. Nam videtur ibi
dicitur Inter opera charitatis non minimum est er
rantem ab erroris sui semine revocare. Et

Verū ibi glo. Meretrices dicunt q̄ mī
roz libidini patēt. xxxiij. di. c. Uidua. vñ
q̄ru publice venalis ē turpitudine. xxxij. q
tū. c. Meretrices. Nicolaus hō p̄ lyra
dicit q̄ vxor quā accepit oſcas dī mulier
fornicaria q̄ erat gētilis ⁊ hanc accepit
oſcas vxor ex diſpōſitōe dei. Vel poteſt
p̄uenientissime dici q̄ fornicatio dī eſſe
p̄m̄ in q̄m̄ eſt p̄tra rōnē rectā. Rō autē
boīs recta eſt ſm̄ q̄ regulat volūtate di
uina que eſt p̄ma ⁊ ſūma rō. Et id qd̄ q̄s
facit ex volūtate dei eius p̄cepto obediēt
non eſt p̄tra rōnē rectā ⁊ ſi videat cōtra
cōmunē ordinis rōnē. ſicut nec eſt cōtra
naturā qd̄ ſi p̄ miraculū q̄uis ſit cōtra
cōmunē curſū nature. Et ideo oſcas nō
peccauit fornicādo ex dī p̄cepto. Nec p̄
p̄terialis cōcubit⁹. debet dici fornicatio
niſi r̄ferendo ad curſū cōmunē. Ad ſe
cundā obiectionē nī. Lho. q̄ fornicatio
ſimplex p̄tranaſ charitatem p̄p̄riam q̄m̄
ad hoc q̄ repugnat bono p̄olis naſcitur
re vt oſtendat⁹ in ſeq̄nti myſterio. Dicū
hō Ambroſij nō eſt intelligendū q̄ forni
cator monēs nō dānet p̄pter opa miſeri
cordie exhibita. ſed q̄ illa diſponit ad
gratiā ⁊ ad penitentiā vñ veniā in p̄nti
p̄lequet⁹. Ad tertiā obiectionē nī. Bra
cianus di. xxxiij. Q̄ ibi p̄cubina ſumit
imprope vi delictet pro ea q̄ ducta eſt ve
re in vxorē. ſed ſine ſolēnitare legali. pu
ta ſine inſtrum̄to donb⁹ ⁊ reſtib⁹ ⁊ h̄mōi
banc cōiugē fac affect⁹. ſed p̄cubina nō
minat lex. Et ſic etiā ſumit cōcubina di.
xxxij. c. Is qui nō habet.

Q̄ probari pōt fornicationē eē p̄m̄
aucte. rōne ⁊ exemplo. Cap. tertiu.

Errū myſteriū declarandū de for
nicatione dī probatio. Ad confir
mationē ſtatim probabimus ſim
pliciter fornicatōē eē p̄m̄ morale tripl̄r

Primo auctoritate.

Secundo rōne.

Tertio exemplo

Primo probamus fornicationē eſſe
peccatum auctoritate. Inquit em̄ Apo
ſtolus ad hebreos. xij. c. fornicatores et
adulteros iudicabit deus ſcilicet ad mor
tem eternam. Et prime ad theſſalonicen
ſes. iij. ca. Nec eſt voluntas dei vt abſti
neatis vos a fornicatione. Et prime ad
Corinthios. x. c. Neq̄ fornicemur. ſicut
quidā eorum fornicati ſunt. ⁊ ceciderūt
in vna die. xxxij. milia quando. ſ. filij iſ
rael fornicati ſūt cum filiabus moab. vt
ſcribit Numeri.

Et ad Gala
tas. v. cap. Maniſeſta ſunt opera car
nis que ſunt fornicatio. adulterij. imun
dicia. impudicitia. luxuria. idolorū ſerui
tus. veneficia. inimicitie. contentiones. ſe
crete. inuidie. homicidia. ebrietates. cōmel
ſationes. ⁊ his ſimilia. que vobis ſicut
predixi qm̄ qui talia agūt regnū dei non
conſequentur. Et Lhobias. iij. ca. At
tende tibi ideſt caue ab om̄i fornicatione
⁊ p̄ter vxorem tuam nunquā pariaris cri
men ſcire. ſm̄ alexandri de ales in ſecun
do ſumme. Crimen proprie iporrat pec
catum mortale. Et Auguſ. di. xxxiij. c.
Audite. Nō licet vobis fornicari. Suf
ficient vobis vxores. Nō licet h̄re con
cubinas etiā ſi vxores nō habetis. ⁊ Iſi
dor⁹ xxxij. q. v. c. Nō mechaberis. Nec qd̄
quā p̄ter m̄rimonij federa alijs feminis
miſceat⁹ ad explendā libidinem. Secun
do probam⁹ fornicationē eſſe peccatum
ratione. Eſt quippe fornicatio contra le
gem naturalem. vt em̄ inquit Lho. ij. q.
vbi ſup̄. ⁊ in. iij. p̄tra gentiles. Ratio na
turalis dicitur homi q̄ filij debeant nutri
ri a parentibus vſq̄ ad temp⁹ debiti. Ad
hoc autem nutrimentū pertinet nō ſoluz
cibus corporalis. ſed etiā intellectualis. ſci
licet doctrine morū ⁊ diſcipline quo nō
eſt capax puer añ vſū rōnis. ⁊ cū poſtea
ſit capax non poteſt vna die cuncta ad
dūcere ſed paulatim. Et ad nutrimentū

ita. o. pale non sufficit pater in puericia.
Ad nutrimentū anie p. correctionē non
sufficit mater. Naturaliter em̄ hō ē pro/
nus ad malū ab adolescētia sua. z in tali
etate parū timet matrē. Sz oportet q. ba
culus timorū patrū sit sup. eū. Proptea
dic̄ glo. in. c. Ex lris. Et de pueriōe infi
deliū. Q. fili? minor trīenio apd matrem
debet ali. Maior trīenio apd patrē. C.
de p.ia ptate. l. Nec filiū. C. d. infantib?
expositis. l. fecūda. Oportet g. si proles
dz duci ad pfectionē stat? sui sz anmū z
corp? ad qd natura instigat q. pntes sil
stent p. magnū tps. Sed fornicariū cū nō
sint astricti aliq. lege ad cōmanendū. sed
possint ad placitū separi imo z dñr sepa
ri z ppter piculū palee iuxta ignē z ppter
scādālū alioz amouendū. Itē et tali sepa
tione sequit̄ dñū proliis. Contra rōnem
igit̄ naturalē est q. quis fornicet. q. opo
tet q. cubitus sit maris ad feminā cuz q.
pmaneat nō p. modicū tps. sed diu vlti
am p. totā vitā. Inde est q. marib? in spē
hūana magna sollicitudo de certitudine
proliis inest qbus iminet educatio. plis.
Sed ad hanc certitudinē facit determinā
tio maris ad feminā p. mīmoniu p. qd in
dissolubile adinice ligant̄. Hinc est qd
in. c. i. extra de iugio leprosoz. dic̄ glo.
Nō dñr iuges diutius eē atter sine al
tero. xxxij. q. ii. cap. Si quis necessitate
xxxij. q. v. cap. Si q. vxorem Et in hoc
libo diut? nō determinat qm̄ extendat̄
Et iō in arbitrio boni viri existit. ex d. of
ficio legari. c. De causis. Permittuntur
tñ mariti qñq. ab vxoribus recedere. et
abesse p. multa tpa in fauorē terre sancte
extra de vo. c. Ad multa. Diut? etiā qñ
q. extendit vsq. ad biēniū. ff. locati. l. Lū
dñi hoireoz. Cohabitatio itaq. viri z vr
oris pducit vtilitati proliis. Nec obstat
si aliquis fornicādo sufficienter pvide/
at proli de educatōe. q. illud qd cadit sb
determinatōe legi iudicat̄ fm̄ id qd cōi

ter accidit. z nō fm̄ id qd in aliō casu cō
tingit. ff. de legib. l. Nā ad ea. Proles i
sup. ex fornicatōe suscepta ledit q. puat
om̄i dignitate tpali z ecclīastica ordiari
onū z platuraz nisi legitimet ac etiā he/
reditate p.ia. Sed in b. satis hoīrādi
sūt illi nobiles q. p. plures ānos fornica
rias detinuerūt genuerūt filios z filias
nec illas deserere volūt vt mīmonio il
lis copulent̄ cū a pctō sicambo liberari
possint. z filijs sbueniāt p. legitimatōē
Nā vlt. scribit in. c. Lanta. Extra q. fili
sūt legitimi. Lata est vis mīmonij vt q.
antea sūt geniti post dñrctū mīmoniu
legitimi habeant. Idē insti. de nuptijs. h.
vltimo. z. l. de naturalib? liberis. l. Luz
qs. z vt dic̄ glo. in pfato. c. Lata Lales
legitimi sūt q. ad ordines z honores. Q.
mīmoniu oīa purgat pcedētia. Ex p. di
ctis patet q. re fornicatio sit pctm̄. vnde
Aug. xxxij. q. v. c. Meretrices. ait Me
retrices eē z ad meretrices accedere phi
bet dñs. l. de iuro. xxxij. c. vbi dñr. Nō erit
meretrix de filiab? israel. Tercio proba
mus fornicatōē eē pctm̄ exemplo. Nā
vlt. habet. Act. xv. c. Ex determinatōe sa
cta p. aplos in dñlio hierosolymis man
datū fuit pueris ad fidē p. cipue gētilib?
vt abstinerēt a fornicatōe. Et h. iō q. pa
gani putabāt sibi b. licere. Sciat g. vnus
quisq. vas suū possidere. vt inquit apo
stol. i. ad thessal. iij. c. In sanctificatōe
z honore nō in passione desiderij sic z gē
tes que ignorant deū. Ipe q. ppe conditor
oīm mūdōs nos eē cupit vt sic digni sua
grā inueniamur. Quā nobis ipse largiat̄
q. viuit p. infinita seclā seclōz Amen.
Antea quarta in q. dragesima. De lu
ruria sodomitaz. Ser. vigesimus non
z valde necessari? sz modeste recitādus

Equebatur

cū multitudo magna. Scri
buntur beç pba Jobis. vi. c.

in euangelio presentis dominice. Ma
xima profecto est multitudo christiano
rum q̄ iesū xpm ducē electoꝝ seq̄ nolunt
ppter lasciuia z carnales delectatōes. ita
enī inebriant venenosa dulcedine volu
ptatis. vt salutis sue inmemores facti. q̄
de xpo vi sune p̄dicāt ducāt p nūbilo. ere
cauit qdē illos malicia eoz z sua horēda
pccā minima eē putant. Et lz oīs luxu
rie ac p̄ abominabilis sit z detestād⁹. ve
rūm ille est q̄ alios excedit. q̄ aiam ledit.
qui sūmo p̄r displices q̄ sit p̄ra naturā
Denotatur aut̄ cor vocabulo a sodoma
igne sberfa vitii sodomitici. Hoc ē il
lud qd̄ probdolor ip̄b⁹ istis multos ha
ber cultores. Hoc est illud q̄ indignatus
deus p̄sepe p̄p̄los italie pestilentia ex
terminat. Hoc tenet q̄ illud p̄ra qd̄ ex
clamare p̄dicatoꝝ quilibet debet. Inquit
enī dñs p̄ Isaiā illd̄ qd̄ etiā ponit. p̄luj.
di. c. Si rector. Llama ne cesses quasi
ruba exalta vocē tuā z annuncia poplo
meo scelera eoz. Et q̄uis in tractatu de
rimore iudicioꝝ dei. aliqua de punitione
scripserim sodomoz. Tū vt grauitas tā
ni sceleris cunctis fiat nota. Itatū in pre
senti f̄mone de pccō illo aliqua p̄necessa
ria enarrare. De q̄ pponemus tria miste
ria declaranda.

Primū dī nominatiōis.

Scdm̄ conditōis.

Tertū punitiōis.

Ex decē sunt noīa vitii sodomitici ex
quibus dephendi pōt grauitas z enormi
tas tanti sceleris.

Cap. p̄mum

Primū mysteriū declarandum de
peccato sodomie dicit̄ nominatio
Ex nominatiōe q̄ppe illius pccō
ostenditur eius magnitudo. Nā decem
sunt eius nomina.

Primū crīmē pessimum.

Secundū nefandū crīmē.

Tertū nefanda libido.

Quartū fedissima neq̄tia.

Quintū vitii naturam.

Septū stuprum.

Septimū passio ignominie.

Octauū turpitudine.

Nonū abominatio.

Decimū bestialitas inexcusabilis.

Primū nomē vitii sodomitici est cri
men pessimū. vñ Sen. xij. c. dī hoies so
domite erant pessimi pccōres corā deo. z
Sen. xxxvj. c. dī. d̄ ioseph accusauit fra
tres suos apud patrē d̄ crimine pessimo.

Scdm̄ nomē est nefandū crīmē. Et d̄
hoc. xxxij. q. v. c. In eoq̄ Tertū nomē ne
fanda libido de q̄ in institū. de publicis iu
dicijs. s. Itē lex iulia. Quartū nomen
fedissima neq̄tia. Et de isto. L. de adulte
rijs. l. fedissima. Quintū nomē vitii

p̄ra naturā. Et de isto in auctērico vt nō
luxuriēt p̄ra naturā. Sextū nomen
stuprū. de q̄ ff. de officio p̄sidis. l. fi. ff. de
postulādo. l. j. s. Remouet. ff. qd̄ merus
cā. l. Isti quidē. ff. de adulterijs. l. Na
rit lenociniū. s. fi. ff. de extraordinarijs.

crimibus. l. j. Septimū nomē ē passio
ignominie. Hoc exp̄ssit Ap̄ls ad Ro.
i. c. Tradidit inq̄t illos d̄s in passionē
ignominie. Octauū nomē turpitudine
de q̄ ibidē sic locut⁹ est Ap̄ls. Masculi

relicto naturali vsu f̄mie exarserūt i de
siderijs suis. in inuicē masculi in mascu
los turpitudine opantes. Nonū nomē
est abominatio. de isto fit mentio leuiti
ci. xvij. c. Lū masculo n. p̄miscer̄s coi
iuficio. qz abominatio ē. Decimū nomē

scz bestialitas inexcusabilis ponit ab arist.
in. vij. ethicor̄. Et h̄e plus q̄ bestialitas
dici posset qz vitii illd̄ excedit bestialem
cōditionē. qz nlla bestia rep̄t h̄agere ita
qz palia vicia hō efficit s̄ilis bestijs. p̄ il
lud at̄ inferior oī bestia cū nlla rāta turpi
tudinē agat. Et si obijceret qz nō vñ cē h̄
pccm̄ gūi⁹ ceteris vitij carnalib⁹. tū qz nō
ē d̄ deū sic sacrilegiū. nec p̄prim sic adul
teriū. Rñ. Tho. q. b̄ pccm̄ iō. gūissimū ē

qñ ipso violat ordo nature q est a deo
Jō scribit. xxxij. q. vij. c. flagitia. Diu
naler nō sic fecit hoies vt se viderēt mō
In naturā violat q̄ppe illa societas q̄ cū
dō nob ēē dō cū eadē natura cur ipse ē au
ctor libidinis pueritate polluit. hec ibi.
Dedit em natura legē nō solū hoib⁹. sed
etiā brutis quā ipa bruta suāt ⁊ sodomu
te trāsgrediunt. Hec est vt p masculū et
feminā fiat generatio ⁊ cōuariō. induit
duoz in q̄libet spē. vñ Phs in i. politi
ait. Necariū ē hoiem ⁊ feminā cōmiscē
ri nō ex electōe s; a natura. q; s. est cōe oī
bus aialib⁹. Et in scdo de aīa. Vīa viue
tia naturalit appēit cōiunctionē sui in
esse q̄ nō ē sine cōmixtiōe actiui ⁊ passiui
Idē ibi. s. q̄ natura instituit masculū ⁊ fe
minā ad generationē ⁊ procreationē fili
oz. ff. de iusticia ⁊ iure. l. j. s. Jus natura
lē. Et in auctē. Quib⁹ mōis naturales ef
ficiūt legiti. s. Liceat. Coll. vi. ⁊. C. de
indicta viduitate tollenda. l. fi. Et. C. de
legitis hereditib⁹. l. l. q̄. Et in iust. de erbe
redactōe liberoz. s. Et b. Et in auctē. de
triente ⁊ semisse. s. i. Coll. iij. Laborātes
q̄ vitio sodomitico homicide sūt. ⁊ si nō
gladio tñ facto. Et crudeliore sūt oī be
stia. Nā leones ⁊ leopardi spēs ⁊ dra
cones ⁊ alie fere laborāt ad generationē
⁊ cōseruationē sue spēs. Sodomite autē
laborāt ad destructionē generis hūani.
Proinde tñ hūana rō h̄ scel⁹ abhorret.
q; q̄rū in se est gen⁹ hūanū p̄mire niti.
Nā si oēs cēt h̄ nefando vitio macula
ri quis hō generari posset. profecto non
mascul⁹ neq; femina. Jō scelerati sodo
mite peiores sūt pharaōe ⁊ egypti⁹. qm̄
illi sic septū ē Exod. i. c. infliciebāt tānū
masculos hebreoz. femias autē reſuabāt
Di hō oib⁹ sceleratiores masculos ⁊ fe
minas occidūt. Proptea oēs doctores
affirmāt p̄cūm sodōie excedere et supare
q̄cūq; spēm p̄cū luxurie. sic p. xxxij. q.
vi. c. Offerebat. c. vii. c. Adulteri. Et

te pe. di. j. c. Qui puero ⁊ de excessib⁹
p̄elatoz. c. Clerici.

De septē additiōib⁹ sodomitaz q̄bus
correspondent septem que fuerunt i pu
nitione illoz. Cap. scdm

Ecundū mysteriū declaranduz de
p̄cō sodomie dī additiō. vt em dīe
Uincē in speculo historiali lib. ij.

In punitiōe sodomoz q̄ norat Scī. ric
c. septē cōtinent i q̄bus significant septē
additiōes sodomitaz. **P**rima additiō est
corruptio nature. ⁊ hec ostendit i clamo
re. dixit em de⁹. Clamor sodomoz ⁊ go
mozeoz multiplicat⁹ est nimis. Beneſ
xviij. c. Sic ei m̄ler q̄ deflorat clamat vt
liberet a corrupciōe. Ita natura clamat ⁊
q̄rit de sodomis. Et iō i penā hui⁹ p̄cū
⁊ deſertationē iusto dei iudicio locū ille so
domitaz facit cōnatural. Nā h̄ p̄cū in ma
resalū qd dī mare mortuū. q; In naturā
alioz ibi nec pisces viuūt ⁊ auct⁹ desuper
volātes sbito mortue cadūt. **S**cda addi
tiō sodomitaz erat ipudētia p̄cū. ita em
libere ⁊ ipudēte absq; verecūdia h̄ facie
bāt malū ac si cēt op⁹ licitū. vñ a maiore
vlt⁹ ad minore irruerūt in domū loth vt
abuterent publice illis duob⁹ angel⁹ ho
spitio recepti a loth q̄s hoies putabant
Et in penā p̄cū sūt cecitate. sic hodie
sūt aliq̄ ita cecī q; nō solū nō erubescūt s;
glīant de h̄mōi vitio vlt⁹ se excusant de af
fuefactiōe. **T**ertia additiō fuit sterilitas
cōmixtiōis. nā ex illa cōmixtiōe vili nihil
poterat generari. sic in penā locū ille ni
hil gignit vilitatis. Sic ⁊ isto vitio. p̄
dū vt est p̄dictū puant generatiōe filioz
vñ putiphar q̄ cmit ioseph dī fuisse eu
nuch⁹ id est inept⁹ ad generādū. Et h̄ q̄
vt dīc Nicola⁹ de lyra ⁊ glo. j. q. j. c. Si
cureunuch⁹ Dñs ericeauerat genitalia
ei⁹ eo q; ad turpē vsū ei⁹ emerat ioseph.
Jō dñs ipediuit eū. Propt tale vitū pōt
vxoꝝ negare debitiū. xxxij. q. vij. c. Dñs. in
glo. **Q**uarta additiō sodomitaz erat ar

do desiderat. **P**ri^{mo} desiderabat illi vi-
ros q̄ in mulieres. Qui comēd^z in penā
ignis ardor q̄ cōbussit eos ⁊ poma nata
in arboribus circūposu^t illi lacu q̄ vsq̄
ad maturitatē sūt color^z viridis. **N**atu-
ra hō si incidant fauile exēit in signum
ignis eterni q̄ semp vrit pessimos sodo-
mitas. **N**ō ē pdicādū populis qd narro
Quidā fr̄ carceratus fuit eo q̄ assorauit
rar aliū ⁊ abo dormierāt cū q̄busdā moni-
alib^z in monasterio ⁊ cū sepe h̄ facin^z cō-
miserent res cū scādalo ppli p̄fecta ē
⁊ detecta. dū hō ego p̄quisiuissem a fr̄e p̄-
faro q̄re sic gūe sacrilegū cōmiserent- rñ/
dixit se nūq̄ monialē aliquā retigisse. qm̄ i
masculos tū ardebat deupiscentia eius
O vitū execrandū. **O** peccatū abhorēdū.
O demq̄ irrationabile ⁊ pl^z q̄ bestiale ma-
lū q̄ extinguit amor ad mulieres ⁊ incēdi-
tur ardor. **N**ō debuit ad viros ⁊ masculos
Quia p̄ditio sodomitarū fuit insensi-
bilis. **I**stud vitū fecit sodomitas insen-
sibiles vt nihil sentirēt de deo. **I**n cui^z fi-
gurā yxor loth q̄ respexit retro h̄sa ē i sta-
tuā salis. **S**exta p̄ditio fuit tenacitas
voluptat^z. q̄ illos iueneratos in h̄ vitio
ad penitentia nō sinebat redire. **D**uic re-
naciati cōrūdet gleba bituminis quā lo-
cus ille mulsarie vomit. **B**itumē autē
est quedā terra sic colla adherēs. **S**ep-
tima p̄ditio fuit p̄tagio. q̄ h̄ vitio infe-
cta erat tota societas talū. **L**ui cōrūdet
in penā q̄ tota regio cū vire infecta sil-
lauerat est. **E**t pp̄ h̄ enā cōbussit domi-
nus puulos ⁊ inocētes. q̄ si vixissent p̄-
pter p̄tagiū imitati fuissent opa turpia
alioz. vñ in h̄ miser^z est eis d̄s. vt habe-
tur. i. q. iiij. c. **P**aruulos.

O cōs leges puniunt pessimos so-
domitas. **C**ap. tertiu

Tertiu mysteriū declarandū ē vitio
sodomie d̄s punitio. **P**unit enim
h̄ peccatū multiplici in oī lege. **P**ri-

mo in lege diuina. **S**cribit an̄ leuitici. **R**
e. **Q**ui dormierit cū masculo coitu scitu
neo vterq̄ opat^z ē nescias morte moriat^z.
Secūdo punit in lege ecclesiastica. **N**am
vbi pro alijs peccis mortalib^z iponit cōi-
ter penitētia septēnis pro h̄ indicat peni-
tentia maior. xpiij. q. ij. c. **P**ocipm̄. q. se-
q̄nti. **C**lerici autē puniti de h̄ vitio dñt of-
ficio ⁊ beneficio p̄uari. **E**xtra de excessib^z
plaoz. c. **C**lerici. q. **T**ertio punit h̄ vitū
in lege ingiiali fm̄ quā sodomita d̄z deca-
pitari. ⁊ q̄ cōmodat domū ⁊ q̄ mediatorē
L. de extraordinarijs criminibus. l. **Q**ui
puero. **S**cōm hō legemunicipalē in ali-
q̄bus locis tales dñt cōburi. **E**ūc etiam
fm̄ leges om̄es sodomite infames. ⁊ ad-
uocare ⁊ procurare nō possunt sc̄z si eēnt
cōmuni. fr̄ de postulādo. s. **I**nfames. **S**z
sup̄ om̄ia illa est quotidiana ⁊ frequens
dei punitio quā videmus qm̄ a triginta
ante actis annis vsq̄ in p̄ntē diē tot pe-
nitentijs ⁊ fr̄q̄ntib^z italia verata est vt
iam ciuitates vacue sint populis. **E**t
ob nullā cām puto hec euenire nisi pro-
pter abominationē sodomitarū. **S**int q̄
soliciti ciuitatū rectores ad talia facino-
ra extinguenda. sint ⁊ p̄ntes erga filios
diligentes vt correcti ⁊ bene instructi at
q̄ disciplinati tantā turpitudinē vitent
Sic faciendo mingabit ira dei. a q̄ nos
liberet iesus xps filius eius cui^z nom̄ sit
i. eternū benedictū Amē

Feria scda q̄ntē hebdo. **D**e luxuria inee-
stuosoz.

Sermo trigessimus

Rediderunt

scripture ⁊ f̄moni quem di-
xit iesus. **S**cribuntur hec
a iohannis. ij. c. ⁊ in euā-
gelio hodierno. **C**orrupti sunt ⁊ abomi-
nabiles facti pleriq̄ i studijs suis qm̄ nō

plenè credūt que docuit christ⁹ de regno
celoz. Qua ppter carnales effecti omnē
libidinē p solacio corpis studēt explere.
Et lz in vicio carnis atq; luxurie multi
plicit̃ errēt. n̄ hodie dicere nobis occur
rit de peccato incest⁹. Est q̄ppe piculo
sū et graue in q̄o multi ex ignoſticia. q̄/
dā vō ex malicia labunt̃. Est aut̃ incest⁹
altera luxurie spēs q̄ consistit in cōmittitōe
carnali cū cōiuncta cōsanguinitate v̄l affi
nitate vel spūali pentela. vñ. *Isid. xxy.
q. iij. c. Nō eā. Incestus inq̄t ē cōsan
guinitas vel affinitas abusus. Idē. xxyij.
q. i. c. Lex illa. Et vñ. xxy. q. viij. ca.
Adulterij malū. Incest⁹ graui⁹ peccatū ē
q̄ adulteriū. Ut igit̃ huius peccati noti
cia ab omnib⁹ possit haberi in p̄senti ser
mone de luxuria incestuosoz dicturi tria
pponem⁹ mysteria declarāda de incestu.
Primū dicat cōmissionis.
Secundū p̄hibitionis
Tercū punitiōis.*

Quō cōmittitur incest⁹ in cōsanguini
tate. in affinitate et cōpaternitate

Capitulū primum

Primū mysteriū declarādum de
incestu dī cōmissiōis. Cōmitti
tur nāq; hoc peccatū in trib⁹.

Primo in cōsanguinitate.

Secundo in affinitate.

Tercio in spiritali paternitate

Primo cōmittit̃ i cōsanguinitate. Est
aut̃ cōsanguinitas vinculū p̄sonaz ab eo
dem stipite descēdentiū carnali p̄pagari
one tractū. fm̄. Petz de palude in q̄ro
di. xl. Et nota qz dīc ab eodē stipite itel
ligendū est p̄pinq; al̄s oēs hoies essent
cōsanguinei. quia ex vno. s. Adā fec̄ de⁹
genus hoim. vt dī. Actū. xxy. ca. Et di
cit̃ cōsanguinitas a cōitate sanguis vel
a cōueniēdo magis i sanguie q̄ in carne
qz sanguis magis ē materia semis. Nā
sperma fm̄ medicos ē sanguis purissi
mus. Et q̄o dīctū est carnali p̄pagatiōe

excludit eū a cōsanguinitate ade. qz p̄dī
ducta fuit spūali p̄pagatiōe. Sed nō ex
cludit christū a cognatiōe cōsanguineoz
brē h̄gis. qz fuit natural̄ p̄pagatio ex
p̄m̄is. lz nō ex ore patris. In hac ve
ro cōsanguinitate sunt tres linee fm̄ tripli
cē habitudinē quā habēt cōsanguinei ad
inuiicē. Una ē p̄ncipiati ad p̄ncipium.
vt filiū ad p̄m̄ auū pauū et supra. Et
fm̄ hāc accipit̃ linea ascēdentiū. Secun
da est habitudo p̄ncipiū ad p̄ncipianū. vt
p̄fita ad filiū. neporē p̄nepotem et infra.
Et fm̄ hanc accipit̃ linea descēdentiū q̄
nō est alia a linea ascēdentiū. sed alit̃ ac
cepta fm̄ aliū z aliū modū cōpurandi.
qz fm̄ vnā sit acceptio ab inferiori ascē
dendo. fm̄ aliā sit acceptio a supiori de
scēdendo. Tercia est habitudo eoz q̄
sunt ab vno p̄ncipio. sic fratrū q̄ sūt ex
vno patre et m̄re. Et nepotū q̄ sūt ex duo
bus fratrib⁹ vel sororib⁹. z sic deinceps.
Et fm̄ hāc accipit̃ linea trāsuersal̄ q̄ sūt
diuidit̃ in cā q̄ est collateral̄ ascēdentiū.
in qua sunt auunculus. matertera z pa
truus. Et eā que est collateral̄ descēdentiū
in q̄ sunt frater soror. nepos et neptis.
et filio vel ex filia. Ut intelligat̃ igit̃
q̄lis incest⁹ cōmittit̃. Sciendū qz postq̄
gl̄iosus deus p̄mos p̄ntes creauit vo
luit excludere a iugio vnū gradū con
sanguinitatis. dicēdo p̄ Adā Benē. ij. c.
Relinquet hō p̄m̄ suū z m̄rem z adhe
rebit vroz sue. id ē nunq; licebit v̄llo tē
pore patri sumere filiā in vroz vel m̄ri
sumere filiū in maritū. Et m̄lto min⁹ ex
tra cōiugū carnaliter cognoscere. quia
maritū esset scel⁹ incest⁹. In p̄mo etiā
gradu cōsanguinitatis i linea collatera
li fuit cōcessus trahere m̄rimoniū filiū
ade. ppter necessitatē. qz aliū nō erāt. vñ.
de op̄uit ad multiplicandū gen⁹ hūanū
qz filiū ade sumerēt in vroz sorores car
nales. Sed s̄blata hac necessitate sem̄p
fuit p̄hibitū m̄rimoniū inter fratres et

Incestus quid est

Isid. xxy. q. iij. c. Nō eā

Cōsanguinitas
quo diffinit̃

Quid sit cōsanguinitas

forores germanos. q̄i marit̄ incest̄ et multo magis extra cōiugii talis commi-
xio. ¶ In lege aut̄ antiqua fuerūt aliq̄ g-
dus cōsanguinitatis exp̄ssi in q̄b⁹ nō po-
terat cōtrahi m̄rimoniū. In noua autēz
lege p̄ determinatōem eccl̄ie sunt declara-
ti esse q̄tuor gradus cōsanguinitatis et af-
finitatis. in q̄bus nō pōt cōtrahi matri-
moniū. vt parz extra de cōsanguinitate et
affinitate. c. Si q̄ a stipite. et. c. Nō d̄z.
Est aut̄ primus ḡdus in linea collatera-
liū germani seu sorores carnales seu fr̄
et soror germani. Secūd⁹ grad⁹ filij du-
orū germanoz q̄ dicunt cōsobrini. Ter-
cius gradus filij cōsobrinorū. Quartus
filij p̄dictorū. In nullo ḡ horū graduū po-
test cōtrahi m̄rimoniū. Qd̄ si q̄s faceret
sine dispensatōe papē m̄rimoniū nullū
esset. sed cōtinuus incest⁹. et excoicari ef-
fent sc̄iēter hoc agēdo. et filij illegitimi ef-
fent. S̄i si quis cognoscat aliquā cō-
sanguineā carnaliter in quocūqz p̄dicto-
rum ḡduū incestū cōmitteret vterqz et e/
nomine peccatū. ¶ Secūdo cōmittit ince-
stus in affinitate. Est autē affinitas s̄m
Raymūdū primitas p̄sonaz ex carna-
li copula pueniēs om̄i carēs parentela.
Ubi primo notandū q̄ contrahit affini-
tas nō solū p̄ copulā cōiugale. sed etiaz
p̄ fornicariā. vt p̄batur. xxxv. q. iij. c. nec
eam. Et extra de eo q̄ cognouit. consan-
guineā vxoris sue. c. Discretōem. ita n̄
q̄ vir intret claustra pudoris et pueniat
ad cōsummatōnem op̄is. al̄s nō d̄beret
affinitas. vt patet. xxxv. q. iij. c. Extraor-
dinaria. Et extra de eo q̄ cognouit. cōsan-
guineā vxoris sue. c. fraternitatis. Se-
cūdo notandū q̄ affinitas hoc op̄atur q̄
oēs cōsanguinei vxorū petri sunt sibi af-
fines in eodem gradu in q̄ sunt cōsanguī-
nei vxoris. S̄i si oēs cōsanguinei petri
sunt affines vxoris sue in eodē ḡdu in q̄
sunt sibi cōsanguinei. Et q̄b̄ dicit̄ de vx-
ore idē intelligit̄ de q̄cūqz muliere carnali

cognita mō p̄dicto. Sed cōsanguinei pe-
tri nullo mō sunt affines cōsanguineis
vxoris sue. nec inter eos p̄hibet matri-
moniū. extra de cōsang. et affi. ca. Super
his. vnde germani possunt d̄bere cū du-
ab⁹ sororibus germanis. Et p̄r et filius
p̄nt cōtrahere cū matre et filia. Et relicta
virt⁹ fuit germanus vxoris mee vxore
mea mortua potest esse mihi vxor. Ex-
tra de cōsang. et affi. ca. Quod sup̄ his.
Tercio notandū q̄ mortua p̄sona q̄ me-
diante d̄cta fuit affinitas. vt puta mari-
to vel vxore cōcubitore vel cōcubina re-
manet nihilomin⁹ affinitas q̄ erat ad cō-
sanguineos eius. Vñ affinitas h̄z q̄tu-
or gradus infra q̄s nō potest cōtrahi ma-
trimoniū. et hi fundant̄ in ḡdib⁹ consan-
guinitatis. Quare q̄ etiā fornicatus est
cū aliq̄ nō potest cōtrahere cū cōsanguī-
neis fornicarie. et cōuerso vsqz ad q̄rtū
gradū. Et q̄ sic d̄berent essent excoicari.
vt in elementina eos. ¶ Nota etiā s̄m
Petz de palude q̄ q̄ cognouit cōsanguī-
neā vxoris sue adhuc s̄ponse soluta sunt
s̄pōsalia. nec pōt illā s̄ponsam h̄re vxorē
rem obstāte sibi affinitate d̄cta. Nec ecō-
uerso illā quā fornicarie cognouit obstā-
te sibi publice honestatis iusticia. Et h̄
nisi papa dispēsan̄te. Qui aut̄ cognouit
cōsanguineā vxoris sue cū qua. Irit p̄
verba de p̄senti sed nōdū cōsumauit ma-
trimoniū cū nō posset debitū negare nisi
intrādo religionē. videt̄ q̄ ad h̄ teneat̄.
ne incestū cōmittat cognoscēdo affinem.
et cū hoc valeat facere q̄ nōdū consum-
mauit. ¶ Si vult remanere in seculo ne-
cessaria est sibi dispēratio ad reddendū
debitū si hoc vult sine peccato facere. et
pōt ep̄us dispensare. Qui aut̄ cognouit
cōsanguineā vxoris et cōsummauit m̄rimo-
niū tenet q̄dem debitū reddere sed petere
nō potest absqz dispensatōe ep̄i. Si q̄s
igitur in his quattuor gradib⁹ affinitat̄
cōtraheret matrimoniū nullū esset s̄z con-

innuus incestus. vt in dicta clementina. eos.
Qui etiā p copulā fornicariā hāc affini-
tate cōtraxisset nō posset trahere cū cō-
sanguineis illis cū qua fornicatus est. sed
bene cū illa. ¶ Nota etiā diligēt q si qd
cognouit carnaliter mulierē cū matre
vel filiā vel sororē germanā vel conso-
brinam habet vxorē si cognouit carnali-
ter illā anteq cōtraxisset p sba de pfen/
et cū ea quā duxit in vxorē matrimoniū
nullū est. et dirim debz ppter impedimē-
tū affirmatis pcedēs. Sed si carnaliter
cognouit illā postq duxit p sba de pfen/
n cū pdicta. s. muliere vel filia vel sorore.
vel alia cōsanguinea vel affine matrimo-
niū qdem tenet. sed pdir ius perēdi debi-
tū ab vxore. reddere tñ tenet sed exigere
nō potest absq pctō mortali. extra de eo
q cognouit cōsanguineā vxoris sue. ca.
Discretōem. et. xxvii. q. ii. c. Qui dormi-
erit. et. xxvii. q. vii. c. Qui dormierit. cum
plib. capitulis. ¶ Tercio cōmittit ince-
stus in spūali paternitate et cōpatermita-
te que dicit cognatio spūalis. q contra-
bitur in collarde duoz sacramētoz. s. ba-
ptismi et cōfirmatōis. Et habz tres gra-
dus. Primus dicit cōpatermitas. et tra-
hit inter patrē et matrē eius q tenet ad ba-
ptismū vel cōfirmatōem. et cū q tenet ad
baptismū vel cōfirmatōem. ac etiā vxorē
eius vel etiā q baptizat vel cōfirmat
Secundus dicit paternitas. et trahit inter
cū qui tenet ad baptismū vel cōfirmatio-
nē aut etiā q illa sacramēta cōfert q dici-
tur pater spūalis et cū vel eā q tenet qui
dicit filius ei. spūalis vel filia spūalis
Tercius dicit fraternitas. et trahitur
inter illū q tenet vel eā ad baptismum
vel cōfirmatōem et filios ei. qui tenet.
Si ergo in hoz graduū q ad vltra non
extendunt aliqs cōtraxerit matrimoniū
nullū est sed dirimendū. Et similiter si
qd cōmisit opus carnale cū aliquo. vel
aliqua in aliquo gradu huius cognatiōis

spūalis incestū cōmittit. et. q. ii. c. j. Et
tra de cognatiōe spūali. c. Martinus. et
vt dicit. xxv. q. vii. ca. ¶ Incestuosi
dū in ipso detestādo atq nefando scelere
manent nō inter fideles christianos sed
int gentiles et catholicos habent.
¶ Notandū tñ hoc loco aliq documenta.
¶ Primum q excepto sacramento baptismi
et cōfirmatōis p collarde alioz sacramē-
toz nō trahit cognatio spūalis. vt pa-
tet de cognatiōe spūali. li. vi. ¶ Secundū do-
cumentū q pōt aliqs trahere cū sorore fi-
lij sui spūalis. et. q. ii. c. illud. ¶ Terci-
um documentū q pater pōt trahere cū il-
la quā filius eius tenuit ad baptismum. di-
cio. c. Illud. Quis filius nō possit trahere
cū illa quā tenuit pater ad baptismum.
¶ Quartū documentū q ex eo q cognati-
o spūalis nō habz gradus Quis filius na-
turalis petri nō possit trahere cū filia
spūali ipsius petri quā s. tenuit ad bap-
tismū vel cōfirmatōem. possit tñ trahere
cū filia filie spūalis ipsius petri. et. q. ii. c. j. ¶ Quintū documentū q filij du-
oz cōpatz siue sint geniti ante cōpater-
nitatē siue postea possunt trahere adinuicē
excepta illa sola psona p quā compa-
ternitas est trahit. q nūq poterit co-
pulari alicui filioz sui patris spūalis
et. q. ii. c. Sup. q. ii. c. ¶ Sextū documentū
q si qd puta petrus cōtra volūtatē vxor-
is. puta marie tenz vel leuat de sacro fō-
te filiū alteri. puta iohem filiū martini
contra volūtatē ipsius martini. s. iohem
neapolitanū in suis quolibetis vtiq
trahit inter eos vera cognatio spūal nō ob-
stāt. Tercio volūtatē illoz. Ita q. Pe-
trus est vere cōpater martini. et maria ē
vere cōmater iohis velut nolit. Quia qd
est ex statuto ecclie nō depēdet ex volūta-
te sbiciorz statuto et statutis. Sz ex sta-
tuto ecclie est q cognatio spūalis trāse-
at ab vno coniugum in aliez cōsummatio
matrimonio. Et q. p. p. n. n. acq. rat. pa.

XCIII

si carnalis p hoc q aliq filiu ei? leuat de
sacro fonte. ¶ Septimū documentū q p
peuratore nō potest cōtrahi cōpaterni-
tas qm ad cognatōnez spūale. vt ponit
Archidiaconus p legē post mortē ff. de
adoprōib. ¶ Octauū documētū q si plu-
res sint tenentes ad baptisimū pnt nibi,
lomin? illi inuicē strahere. vt notat In-
nocenti. ¶ Nonū documētū q laicus
q baptizauit aliquā siue i casu necessita-
tis siue extra nō pōt strahere cū illa. ex-
tra de cognatōe spūali. c. Ne dū. lib. vi.
¶ Decimū documētū fm Tho. in. iij. di-
clij. q si vir vel mlier baptizet vel tenet
ad baptisimū filiū ppiū si h facit in ar-
ticulo necessitatis siue p erroē nō impe-
dit exigere vel reddere debitū. extra eodē
ca. Si vō. Si aut facit p fraudē impedi-
tur exigere sed tenet reddere. Qd si vter
q fecit in fraudē neuter pōt exigere. r v/
terq tenet exae? reddere fm Hostiēse.
Et addit q meli? esset si trinceret. Eodē
enā mō si vir tenet aliquē filiū vxor. sue
vel vxor mariti sui ex malicia nō ignorā-
tia nō pōt exigere debitū. Credit m q su-
per h possit eps dispensare. s. q ad exa-
ctionē debiti. fm Perre de palude. ¶ Un-
decimū documētū q si vxor petri puta
Iohāna tenuit ad baptisimū filiū ber-
te. anteq? amiseret vel cōtraheret mrimo-
niū cū ipō petro. ipa mortua poterit Pe-
trus habere in vxorē ipam bertā. Et sic
successiue isto mō potest qd habere duas
cōmatres i vxores. Sed si pet? cogno-
uit iohāna anteq? teneret ad baptisimū
filiū berthe nō poterit vnq? postea habe-
re bertā in vxorē. ¶ Duodecimū documē-
tū q fm opinionē aliqz compaternitas
trāsit a viro in mlierē quāciqz carnalitē
cognitā. qm nō sit vxor. Hāc opinio
nē ponit Tho. in. iij. di. clij. Idē sentit
glo. sup. ca. Si qd ex cōiugio vbi addit
ratio. qz vna caro efficiunt fornicarius
cū fornicaria. Idem tenet Jobes andree

Richard? aut i qro. di. xliij. di. c. q si ali-
q efficiant vna caro p fornicatōem non
ppter h trāsit cōpaternitas ab vno i. ali-
um. qz p rē pure carnalē cōtrahit cognā-
tio spūalis. Idem tenet Per? de palu-
de in. iij. dicens q cognatio spūal? dicit
quia a spūalib? causat. vnde veri? vide-
tur q nō sic fornicarij cōmācent sibi ac-
tiones sicut iuges. qz in fornicarijs non
est nisi vinculū carnale ad tpus. In cōi-
ugarijs vō spūale r carnale. vū sunt ma-
gis vnū in carne vna. vnde in cōputatō-
ne graduū pater r mater vna psona cō-
putant. Quāuis aut esse duos in carne
vna equaliter sit in fornicatōe et cōiu-
gio. tamen hic vbi querit? cognatōe spū-
rituali aliqd debet facere vinculū spūale
Anthon? de burrio sup. c. Martinus
de cognatōe spūali. refert vtrāqz opinio-
nem. Sed hanc vltimā dicit tenere bu-
gonē r archidiaconū r Jobem andree i
nouella. Nec vt ipi dicūt obstat q copu-
la fornicaria inducit affinitatē. quia illd
in affinitate corpali que enā p illicitam
copulā et vinculū corpale acqri potest.
Sec? in spūali vt est cōpaternitas que
est vinculū spūale. vnde absomū est di-
cere q p copulā fornicariā contrahatur
Innocenti? vtrāqz opinionē ponit. et
neutrā alteri pfert. vnde si qd inueniret
tale mrimoniū iam cōtractum de pfer-
ti vel cōsummatū ex quo aliq dicit illd
tenere tuta via esset vt peteret dispensa-
tio vel declaratio a dño papa. ¶ Q si ha-
beri nō possit fm regulā Hostiensis q
dicit q vbi repiunt contrarie opiniones
de mrimonio vtz teneat vel nō adherē-
dū est illi q indicat mrimoniū tenere nisi
cōtraria opinio fulciret canonica aucte-
rē xpīa. Scdm igit eū potius debent di-
mitti in suo cōiugio q separari. vbi autem
tales nondum cōtraxissent consulendū
esset eis q abstinerent a contractu hui-
usmodi.

**De incestu prohibet nū vi fuet honor
penitib⁹ nū vt extinguat occasio peti. nū
entā vt trahat inuicem z amicitia cū
extraneis.**

Cap. scdm

**Secundū mysteriū declarandū de i
cestu dī phibitōis. Prohibet si
quidē cōmixtio sanguineoz vt
affinitū p m tbo. ij. ij. q. cluij. multiplici rō
ne. Prima rō ē qz naturalit hō dz quan
dā honorificētiā penitib⁹ p pseqns alijs
sanguineis q ex eis dē penitib⁹ de p pinq
trahit origine. Intentū q apud antiquos
vt Valerij refert nō erat fas filiū suū si
mul cū pē balneari ne seipos inuicē nu
dos cōspiceret. Manifestū est autē q in
actib⁹ venereis maxie p sūtit quedā tur
pitudine honorificētie p traria. Un de his
hoies verecūdan. Et tō incōgruū est q
pūctio venerea fiat taliū psonarū adin
uicē. Scda rō ē qz psonas pūctas sāgui
ne necesse ē adinuicē simul puerfari. vñ
si hoies tales. s. q sūt sanguinei vt affi
nes nō arcerent a cōmixtiōe venerea ni
mā oportunitas daret hoibus veneree
cōmixtiōis z sic animi eoz nimis mol
lesceret p luxuriā. Tertia rō est qz p hoc
spēdiret multiplicatio amicorū. Dū enī
qz vxorē extraneā accipit iūgnit sibi. q
dā spēali amicitia oēs sanguinei vxor
is ac si eēnt sanguinei sui. Quarta rō
qz cū naturaliter hō sanguineas diligit
si adderet amor q est ex cōmixtione vene
rea fieret nimis ardor amoris z libidinis
incēntiū qd castitati repugnat. Et quā
uis incest⁹ dicat quasi nō castus z qlibet
spēs luxurie corrūpat castitatē tñ. Autē
nomasice dī de incestu qsi corruptio cas
titatis qz abusus maxime pūctaz pso
narū inducit corruptelā castitatis ex fre
quēti puerfatiōe z cōhabitatiōe domesti
ca. Propterea piculosū est vñ res cū so
roribus dormiant z sitib⁹. Aut cōparres
cū cōmatribus nimis familiarit puerfēt**

Qualiter puni⁹ ē incest⁹ vt patet in

multis exemplis

Cap. tertiu

**Et tū mysteriū declarandū de ince
stu dī punitiōis. Propter incestū
qdē paul⁹ exēdicauit quēdā cori
thū q aborebat nouerca sua. Et traditus
fuit qz ppter h in pātē sathane vt hī. j. ad
corinth. v. c. vt in corpe vexaret a diabo
lo sicut vexabat in aia. Ruben qz cogno
uit carnaliter vxorē pīs sui iacob dūmi
nur⁹ fuit in pmo genitura. vñ dixit ei pā
Ruben pmo genit⁹ me⁹ maior in donis.
scz cē debuisti. s. ppter pmo geniturā. Mi
nor in impio. s. es effect⁹. s. ppter incestū
tuū qz ascendisti cubile patris tui z macula
sti thoz ei⁹. Ben. penultio. c. Sed in li. d
bñditiōe pīarcharū legit. q robē infir
mar⁹ ad morē. ppter h infirmitatem ilia
chā incurrit. Amōn q violauit sororē su
am interfecit fuit ab absalō. vt scribit. q.
Regū. xij. c. Et glhof baptista ita exhor
ruit h facin⁹. q cū pcepit herodē reges il
lud incurrisse cū herodiade cognata sua
egressus est de tērnū qd neqz ppter penitē
tiā deseruerat vt increparet tñ nefas. et
cū sceleribus plurimis ille esset cecidit. so
lum de hoc publice arguit cū dicens. nō
licet tibi habere vxorē fratris tui. Mar
ci. vj. c. Ob quā repēnsiōe iohānes in
carceratus fuit z decollatus. Quis igit
enūeret quot sūt viri z mulieres i incestu
deperdit. quot coniugatoz ppter incestus
peccata. Nolo ad picularia descendere
tantū confessores exhortor vt caute inter
rogent penitētes qz si inuenerint laque
is incestus irretractos nō absoluant tra de
facili. sed dent opam vt aiaz saluti pro
ut expedit p sulas z dōs honoret Amen.**

Feria tertia ante hebdomada. De peccato acci
die

Sermo vigesimus primus.

**Ascendit ie
sus i tēplū z dicebat. Scri
būt hec pba Jobis. vñ. c. et**

Et tō. ij. q. cluij.
mā nū pūctio
q mixtio sanguine
neoz. ut affinitū

Qualiter in scriptis
punitus est. p
in multis exemplis

in euangelio hodierno. Qui se arbitrat absq; labore esse posse pmiū etne vite ytiq; decipiunt. q; vt Grego. inquit in ome. Ad magna pmiā pueniri nō pōt ni si p magnos labores. Et de h. Hierony m^o ad paulinū ait. Nihil sine magno la bore dedit hec vita mortalib⁹. Prop̄ea dux electoz dñs iesus christ⁹ vt nobis exēplū daret in omī sua vita q̄ fuit in h mūdo studuit laborare vigilādo. peregrinādo. orādo. p̄dicādo et patiēdo.

Sūt tñ pleriq; accidia vicio detēti. q̄ ad q̄cunq; opa bona nedū ex suo genere difficilia. sed etiā minima duos et tardos se addūc. Cōtra q̄s hodierna die dicem⁹ locuturi de ipso vili et p̄culoso tñ peccato accidia. De quo tria pponemus mysteria declaranda.

Primū dicit diffinitionis.

Secundū originatōis.

Tercium remediatiōis.

Accidia est tristitia et tediū bene operādi. Et de triplici tediō. La. p̄mum

Rimū mysteriū declarandum de accidia dicitur diffinitionis

In quo qd sit accidia videamus. Et ad h. ita dicit Damascen⁹. Ac

cidia ē tristitia aggrauas. id ē q̄ ita dep̄mit animū hoīs vt nil boni ei agere libe

at. Et p̄pterea dicit Richard⁹ de sacro victore. Accidia est torpor mētis negli

gens bona inchoare. Vbi p̄ intelligētia plenior tria sūt notāda. Primū notā

dū fm Iho. q̄. q̄. xxy. arti. s. q̄ tristi

cia de se nō noīat aliqd laudabile v̄l virtu

pabile. q; passio est. et passionib⁹ nō lau

damur neq; vitupamur. Sed fm q̄ hō

applicat passiōes suas ab bonū vel ad

malū pōt bñ vel male facere. Sic est tri

sticia de vero malo vt de peccat⁹ si sit mo

derata ē bona p̄nēs ad p̄niam. Ita et tri

sticia si sit de vero bono vt de bonis fi

dis opib⁹ vel de malo s; immoderata

et p̄mū p̄nens ad accidia. Est igitur

tristitia accidia sp̄ mala. Et h. dupliciter.

Uno mō fm seipam. qñ. s. ē de eo qd est

apparēt malū et vere bonū. q; sp̄uale bo

nū est vere bonū lz appareat malū sensu

tine p̄pter laborē q̄ est in eo. Iō qñ quis

tristat de aliq̄ ope ad qd tenet sp̄ est pec

catū. Sic ecōtra delectatio ē mala et pec

catū qñ est de vere malo sed apparēt bo

no. vt delectatio fornicatōis et huiusmo

di. Scōdo mō tristitia accidia ē mala ce

ptm fm effectū suū. qñ. s. est de v̄e malo

vt de peccō vel morte alicui⁹. s; sic agg

uar mētē vt eā totalit̄ a bono retrahat.

Secundū notandū q̄ accidia vt refert

Iho. vbi sup̄. et Alexander in scōdo sum

me et eo q̄ importat tediū bñ opandū. di

cū q̄ si acida ab acedie. Acida autē seu

acetosa sunt frigida. frig⁹ hō inducit dif

ficultatē et tarditatē in motu. videm⁹ em̄

q̄ aqua cū p̄pter frig⁹ est p̄gelata immo

bil manet q̄ ex se fluere. Et senes quia

frigidi et gues sūt et tardi ad ambulādū

Sicut ecōtra adolecētes in q̄b⁹ vige

calor natural⁹ sunt festini ad ambulādū

et discurrendū. Accidia ergo est qdā frigi

ditas sp̄ual⁹ seu defect⁹ amoris sp̄ualis et

feruoris diuini ex q̄ aīa nō mouet v̄l cū

difficultate mouet ad bñ opandū. Ideo

Bern⁹ in quadā eplā ait. Accidia est aī

qdā lāguor. cū legere nō libet. orare non

delectat. meditatiōes solite nō sentiunt.

Tercū notandū q̄ triplex est tediū. s;

Primū p̄sentis vite.

Secundū tribulatōis et angustie.

Tercū actionis virtuose.

Primū est tediū p̄sentis vite. et de hoc

dicebat Job. x. c. Leder aniam meā vite

mee. h. tediū est qdā tristitia de vita p̄nti

in q̄ q̄s nollit esse. Et si h. p̄cedit ex desi

derio celest⁹ patrie et dei amore. Considerā

do q̄ dulce sit. q̄ suaue. q̄ vile videre

deū. eo frui. serōz angeloz agnib⁹ inter

esse. ad qd obtinēdū fact⁹ ē hō. Et q̄ra h

sit obscuritas mētis ex ignorātia de deo.

quāta picula. quāta i puritas. q̄tra mīsta
 bilitas cordis. bona ē tal' tristitia. Sed
 bre' rediū de vita p̄nti q̄ nō h̄z q̄s illā p
 sp̄itarem quā veller. illos honores. diui
 tias et voluptates q̄s cupit cū vider et
 audit alios p̄sp̄ari honorari dītari. et ex
 hoc ita tristit' q̄ veller si vivere vilipē
 dēs p̄ditōez suā. Et cū ita deq̄cit mēte vt
 rōe deliberata nō ēē i mūdo appeteret v̄l
 nō fuisse narū. vel vt aīal brutū affectās
 mori q̄cūq̄ morte etiā in malo statu aīe
 esset istō rediū accidia morat'. Secun
 dū est rediū tribulatiōis et angustie ex tri
 sticia q̄ q̄s angustiat ex magnitudine vel
 multiplicitate aduersitatis sue v̄l alioz
 Et si q̄dem si tristitia et anxietas sit solū
 fm̄ p̄mū morū seu sensualitate hūana rē
 ratio est et veniale p̄c̄m vel nullū. Et p
 feci viri aliq̄n b̄ rediū parit'. Tñ apl's
 h̄ ad Ebori. i. c. Sup̄ modū guari sum⁹
 sc̄z ex tribulatiōib⁹. ita vt nobis redere vi
 uere. Sed si tristitia sit rāta vt absorbea
 tur ratio. ita q̄ p̄p̄ea dimittant' necessa
 ria bona cū p̄posito nūq̄ b̄n̄ faciēdi acci
 dia ē mortāl'. de q̄ apl's p̄me ad' Eborin.
 vii. c. Tristitia hui⁹ seculi morē oparur
 sc̄z aīe. Tercū ē rediū actiōis virtuose.
 cū quis tristat' seu anxietur p̄ aliq̄ bono
 ope qd̄ oporteat cūfacere. q̄ ibi habz la
 borare. puta in dicēdo officiū. orādo. ie
 iunādo. in faciēdo aliquā obedientiā. et
 b̄mōi. Hoc incurrit popul⁹ hebreoz in
 deserto. Ut em̄ dī. Nūeri. xxi. Lepit po
 pul⁹ redere p̄pter laborē itineris. Dū er
 go itur p̄ desertū p̄nie seu religiōis seu vi
 te p̄sens statū ex laborib⁹ opez bonoz
 frequēter incurrit rediū et anxietas. Et p̄
 apueb̄ euent' in orōe. Sed vt Hiero.
 dicit de se. di. v. c. Nō mediocrit'. Me
 lior est triū psalmoz decāratio cū cordis
 puritate et iocūditate q̄ totius psalterij
 modulatio cū anxietate atq̄ tristitia

Quā accidia aliq̄n orit' ex cōplexione
 corpis et inordinatione cibi. et instigatiōe

diaboli.

Capitū secundū
 Secūdu mysteriū declarādū de
 accidia dī originariōis. habz em̄
 originē hoc vicū in tribus.

Primo ex corporis cōplexione.

Secūdo ex cibi inordinatione.

Tercio ex diaboli instigatione.

Primo ex corporis cōplexiōe. Nā me
 lācolici inclinant ad tristitiā ex humore
 melācolico q̄ supabūdat i eis. Et parit
 flegmatici. vñ aliq̄ studiose op̄iet cos
 q̄rere aliq̄ s̄bleuatiua tristitiene numera
 te absorbeant et inducāt ad desp̄atiōez v̄l
 trāfferāt ad delectabilia mūdi. Nā vt dī
 puer. xvi. ca. Sp̄s tristis ericcat ossa.
 Tñ Jobes cassian⁹ assilat accidia p̄mū
 q̄ dī tarlus. q̄. f. generat in ligno intimo
 et rodit paulatim medullā et vigorē ligni
 q̄ corroso et euacuato om̄e pond⁹ v̄l v̄
 tus vel p̄cussio frāgit lignū imo ex se frā
 git et ruit edificij dī sup̄. Sic accidia na
 scit' ex intimis aīe et paulatim cōsumit vi
 gorē sp̄s et feruorē q̄ s̄bitacto etiā absq̄
 v̄eto tentatiōis p̄ se ruit in aliq̄ magnū
 malū. Sc̄do accidia h̄z orit' ex cibi in
 ordiatiōe. cū. f. q̄s pl⁹ debito comedit aut
 nimis excedit in abstinentia. fm̄ ei Ebo
 i. q̄. q̄. xxxv. arti. j. Passiōes appetitus
 sensitui vt tristitie et alie in se p̄nt esse
 p̄c̄a venialia et inclināt aīaz ad mortale
 Et q̄ appetit⁹ sensitui h̄z organū cor
 pale seq̄tur q̄ p̄ aliquā corpale indigen
 tiā hō fit habilior ad aliq̄ peccatū. Et
 ideo p̄t cōtingere q̄ fm̄ aliq̄s mutatio
 nes corporales certis t̄pib⁹ pueniētes aliq̄
 vicia nos magis impugnet. Dis aures
 corporalis defectus de se ad tristitiā dispo
 nit. Et iō ieiunātes circa meridiē q̄n inci
 piūt sentire defectū cibi et vrgeri ab estu
 solis magis ab accidia impugnat'. Tñ
 Cassian⁹ dīc'. Ecce demoniū meridianū
 de q̄ loq̄tur p̄pheta. Nō timebis a dōmo
 meridiano. q̄. f. in meridiē ieiunātes
 tentat. Tercio accidia orit' h̄z ex diabo

XCVI

Investigatōe. Instigat diabol⁹ ⁊ tentat
de hoc vicio ⁊ p̄cipue dū nimie dēti vidz
boies deditos. vī. cū inq̄t Laro. Nam
diuturna dēs vicij⁹ alimēta mistrat. vñ
in tercio libro Reg. legit. q̄ salomō dū
structure tēplī ⁊ edificior⁹ iactauit i sta/
tu gratie fuit. Sz cū se dedit dēti seduct⁹
a mlierib⁹ luxurie vacās. tēplū idolis
fabricauit. Silr David vt bī. ij. Reguz
xi. ⁊. xij. c. cū remansit in hierlm in quie
te cōmisit adulteriū cū berfabee. Jō bīe/
ro. ad rusticū monachū ait. In desiderij⁹
est om̄is ociosus. Egyptior⁹ monasteria
hūc morē tenent vt nullū absq̄ labore ⁊
ope suscipiāt. nō tā p̄ter vite necessaria
q̄ p̄pter aīe salutē. ne vaget mens p̄nici
osis cogitatōib⁹. ⁊ instar fornicār. hieru
salē om̄i trāseunt diuaciet pedes suos.
Ebrūis frācise in regula fratz mino/
rū dīc. fratres illi q̄b⁹ gratiā dedit dñs
laborādi laborēt fideliter ⁊ deuote. ita q̄
excluso ocio aīe inimico scē orōis ⁊ de/
uotōis spm̄ nō exstinguat. Et Hiero. de
cō. di. v. c. Nunq̄. facito aliqd opis vt
sp̄ diabol⁹ te inueniat occupatū. Et ex/
tra de renū. c. Nisi cū p̄dem. s. Nez. ocio
sitas ⁊ voluptas sunt arma hosti antiq̄
ad miseras capiēdas aīas. Et Johānes
cassian⁹ i collatōib⁹ patz. Apd egyptū
ab antiq̄s patrib⁹ facta est inia opantes
mōachū vno demōe pulsari. ociosū vero
innumeris spiritib⁹ deuastari. Et l3 ocio
sitas filia sit accidiē tñ diabol⁹ ociosum
in accidia cōfirmat ⁊ instigat vt ei⁹ rediū
ad om̄e op⁹ bonū angat. Legit in vitil
patz q̄ cū brūis anthoni⁹ tēratōe accidiē
veraret. cepit clamare ad dñm dicens.
dñe volo salu⁹ fieri sed nō p̄mētūt me
cogitatōes mee. Et cito vidit iuuenem
puleerrimū q̄ angel⁹ erat ponēre se ad se
dendū et ad laborādum sportas ⁊ ide ad
modicū surgere ad orandū. Et itez post
patz reponēre se ad opandū ⁊ postea sur
gentē ad orandū. Lūq̄ pluries alterna.

tis vicib⁹ ad vtrūq̄ se posuisset dñm
dixit angel⁹. sic fac ⁊ saluus eris.

Q homo pōt fugere accidiā p̄ orōem
⁊ meditationē ac frequētatōē sacramētū

Capitulū terciū
Terciū mysteriū declarandū de
accidia dicit remediatio. Et l3
multa sint ⁊ accidia remedia. tñ p̄ nune
sufficit ponere tria

Primū est deuota oratio

Secundū diligens meditatio

Terciū sacramentoz frequentatio

Primū remediū est deuota orō. h̄ docu
it christ⁹ discipulos dormiētē p̄ tristitia
vt dī. Mar. xvj. c. Vigilate ⁊ orate ne
intretis in tēratōēz. q̄ si diceret. orō vos
iuuabit ne succubas tēratōi accidiē q̄ b
inrat mentes vras. Idē etiā ait loquēs
de tribulatōib⁹ in fine mūdi. Orate ne fi
at fuga v̄ra hieme vt sabbato. Mar. xj
iij. c. Hiems ē frigida ⁊ i sabbato ē ocl
um ⁊ req̄es. vult ergo dicere. orate ne su
giatis id ē op⁹ bonū deserat⁹ ex accidia q̄
pueniret frigiditate diuini amoris ⁊ o/
cio seu dēte corporali. Multū em̄ valz nō
solū ⁊ accidia sed ⁊ q̄cūq̄ peccā et quas
libz tēratōes fidelis hūilisq̄ orō. Ideo
Hiero. ad eustochiū ait. Nec cib⁹ ante
sumat nisi orōe p̄missa. nec recedat a mē
sa nisi gr̄ie referat creatori. Nocrib⁹ bis
terq̄ surgendū reuoluendū de scripturis
qd̄ mēoria teneam⁹. Egrediētes hospitiū
um armet orō. redeūtib⁹ de platea occur
rat orō anteq̄ sessio nec p̄s corpusculū
redescat q̄ aīa pascat. hec ille. Secun
dū remediū contra accidia est diligens
meditatio p̄cipue vite et passiōis chris
ti. Unde ad hebreos. xij. ca. paulus ait.
Recogitate eū qui talem sustinuit ad/
uersus semetipm̄ ⁊ traditōem. s. christū
vt nō fatigemini animis v̄ris deficientes.
scz p̄ redio. Hoc faciebat deuot⁹ Bern.
q̄ dixit. Quādiu vixero mēor ero labo/
rum quos christus sustinuit in p̄dicādo.

fatigationū in discurrendo. iterationū in
 ieiunando. vigiliarū in orando. lachrymarū
 in cōpanendo. Recordabor etiā dolorū
 puiciorū sputorū colaphorū sblannatio-
 nū z clauorū bonūq; similitū. Alioq; nē
 ref a me sanguis iustū q; effusus est sup
 terrā. Meditatio etiā supplicij futuri z
 pmi supni multū reuocat aīam ab acci-
 dia z tedio. Quis est em̄ tā iners vel de-
 licat? q; nō libenter laborer qm̄ inde sci-
 ter acq; rere maximū lucz z pmasuz z eua-
 dere supplicij eternū. Legit in viris
 patz. Lū qdam interrogasset bñi achil-
 le dices. Lur sedēs in cella mea accidia
 parior. Rndit ei senex. q; nōdūz vidisti
 rēqem quā speram? nec tormentū qd ti
 mem? Si em̄ ea inspiceres diligēter. s. p
 meditatioēz z omib? plena esset cella tua
 vsq; ad collū etiā in ipis pmanēs sine ac-
 cidia iaceres. Tercū remediū ē accidi-
 am est sacramentorū frequētiatio z preci-
 pue sacramēti eucharistie fm̄ Damasc.
 Sacm̄ istud est carbo ignitus q; excutit
 oēm torporē mētis z gaudere z delectari
 facit in dño. vnde in figurā dr̄. iij. Reg.
 xix. c. q; cū esset helyas fessus ex tedio p/
 securōis iezabel vxoris achab regis isrl̄.
 obdormiuit subter vnā iunipez. cui ap-
 paruit angel? dñi excitās cū a somno. q;
 cōsurgens vidit ad caput suū panē sub
 cinericiū adeo sibi miraclose parū z vas
 aque comedit z bibit. Et cū itez obdor-
 misset angel? secūdo excitauit eū dicens
 Surge comede grādis em̄ tibi restat via
 Qui surgēs itez comedit z ambulauit i
 fortitudine cibi illi? vsq; ad montē dei.
 Helias desig; dei suū q; ex tribulatioib?
 z veratōib? carnis attēdiat? aliqñ labo-
 rib? z tentatōib? obdormit vt nihil ei li-
 beat facere. Sed instigatōe angeli boni
 mēs excitat vt sumat sacm̄ eucharistie.
 figuratū p panē subcinericiū. Hoc ergo
 supro fortificat z psumat ē accidia vt
 incedat viriliter p desertū hui? mūdi ad

vitam eternā. Ad quā nos pducatur ih̄s
 fili? dei q; est bñdictus in etnū Amen.

Feria q̄rta q̄nte hebdomade. De negli-
 gentia platorū et epōz. Sermo. xxxij.

E oportet o

pcrari opa ei? q; misit me. pba
 sū redēptoris nr̄i originalit.

Job. ix. c. z in euāgelio hodierno. Con-
 stituti sunt in ecclia dei plati qbus cura
 animaz cōmissa est. vt laborēt z vigileēt
 sup gregē. Sicut docuit eos xps exēplo
 q; tam seruēssime laborauit p salute ho-
 minū vt etiā mori nō recusauerit. Ipe fu-
 it ille pastor bon? q; posuit p ouib? ani-
 mā suā. Propterea damna bil est z picco-
 sa valde in platis negligentia. Quib? d
 illud. j. Paralipo. xxi. c. Nolite negli-
 gere. vos em̄ elegit de? vt steris corā eo.
 scz p salute pploz. Pinc Aug. ad va-
 lerū di. xl. ca. An oīa. ait. Nihil in hac
 vita facili? leui? z acceptabili? hoibus
 epī pbr̄i aut diaconi officio. Sed si pfā-
 ctorie id ē negligentē atq; adulatorie res
 agat nihil apd deū miser? tristius atq;
 dānabili? Quia vero hec negligentia ori-
 tur ex accidia de qua dixim? in pcedenti
 sm̄e. Ideirco hodierna die d illa tracta-
 bīm? q; in nōnullis vrinā nō multē plāt
 repitur. De q; b? distinguemus triplices
 negligentias.

Prima dicit pūisionis

Secunda inquisitionis.

Tercia correctionis.

Qualiter epī negligētes nō mīstrāt vt
 debent bditis sacras doctrinā ac rēpo-
 ralia bona. Capitulū p̄mum.

Prima negligentia platorū vt ei-
 us episcopoz dicit pūisionis. Nec
 est cū nō pudent subditis sicut
 debet. Nam tenent episcopi mīstrare b-
 ditis scipue tria. s.

Sacramenta

Documenta.

Temporalia bona

Primo tenent ministrare sacramenta. Et q̄ p̄ter sac̄m̄ ordinis ⁊ cōfirmationis alia sac̄a ministrari p̄nt p̄ alios sacerdotes inferiores. vigilare d̄z ep̄s vt tales idonei sint ⁊ sufficientes. Circa sac̄m̄ h̄o ordinis. Primo d̄z ep̄s p̄uiderē vt diligēt̄ examinent̄ ordinādū. Et si de more illius diocēsē vt p̄ archiep̄m̄ vel archidiaconū vel p̄positū examinent̄. h̄ nō obstatē d̄z ip̄e alios cū p̄dictis assumere examinatores sacerdotes timoratos ⁊ prudentes viros gnaros diuine leḡs ⁊ exercitatos in eccl̄asticis sanctionib̄ q̄ promouendos examinet̄. vt d̄r. xxiiij. di. c. Qñ. Et p̄cipue dñt̄ examini de erate legitima. Sufficienti l̄atura ⁊ mor̄ hōestate. hec requirunt in p̄ficiēdis q̄bus. s. inungit̄ cura aīarū. Et de electiōe. c. Lū in cūc̄. Et vt notat glo. in dicto. c. Qñ examiniatio fienda est añ diē ordinatiōis. De erate autē credere d̄z p̄ntanti ordinandus nisi ip̄se manifeste sciat p̄rū vel p̄ se vel p̄ alium vel hēat aspectū nimis puerilē. p̄pter qd̄ merito posset dubitari. Et tūc requir̄ ali qd̄ testimonii vicinorū vel cōsanguineorū. De dispensatiōe aut̄ hita sup̄ h̄ a papa nō h̄z credere nisi hoc ostendar. Pōt tamē credere si p̄sona est multū fide diḡ. Quāti aut̄ ad ordines minores nō requir̄ determinata etas dñmō exordat̄ infantiam. Nā vt d̄r de regib̄ ordinatiōnū li. vij. ca. Null⁹ in glo. Septennij pōt p̄ferri tonsura. xxviiij. di. c. De his. vij. di. c. in singulis. Minorib̄ nō pōt nisi veller intrare religionē. De l̄atura aut̄ q̄ra cē dēat nō est bñ clarū. ⁊ q̄ntū ad s̄bdiaconatū ⁊ diaconatū oportet q̄ saltē sciat bñ ⁊ expeditē legere. ne faciat cōfusionē corā p̄p̄lo. Et q̄ sciat bñ inuenire ⁊ dicere officiū cū ad h̄ teneat̄. Als si nō h̄z modū addiscendi ip̄m vel q̄ nō h̄z cōmoditatē breuiarij vel q̄ nescit p̄ se vel cū a lio nullo mō debet ordinari. Als talē sci

entē admittēs vel ordinās videt̄ peccat̄ re mortalit̄ cū ter illi occasione q̄tidie de linq̄ndi. p̄pter omissionē officij. et vt diē glo. in. c. Lū sit. extra de erate ⁊ q̄litate et ordine p̄ficiendoz. Loip̄o q̄ ordinatus appar. ⁊ indign⁹ ⁊ ordinās iunilis. lxxxi di. c. Lāus. in fine. Quāti ad sacerdotiū videt̄ necessariū q̄ saltē sciat grāma. ticā. ⁊ p̄cipue si est sacerdos secularis. q̄ tales exponūt̄ cōter ad curā aīaz q̄ male pōt exerceri absq̄ lectiōe librorū. Quāti at̄ ad bōitatē vne nisi sit manifest⁹ peccator dign⁹ est reputād⁹. vt. ca. Unico. Et de scrutinio in ordine faciēdo. Debet tñ ep̄s admonere oēs ordinādos. vt cōfiteant̄ añ ordinis suscepiōnē. Item d̄z interrogare si legitim⁹ q̄ si illegitim⁹ nō pōt promoueri ad aliquē ordinē sine dispensatiōe vel ep̄i q̄ ad minores vt pape q̄ ad supiores. nisi esset religios⁹ q̄ rōne religiōis in h̄mōi nō indiget dispensatiōe. Als ordinās talē illegitimū scienter peccat mortaliter ⁊ ordinat⁹ est suspensus. Itē ad s̄bdiaconatū ⁊ sup̄ nō debet aliquē clericū secularē ordinare sine titulo alicui⁹ vel beneficij vel altarij vel saltē p̄monij als ip̄e ordinator habere sibi p̄uiderē. et de p̄bendis. c. Nō liceat. c. Ep̄s. Et l̄z exempti bēant cōter priuilegia q̄ nō debeāt examiniari. p̄pter qd̄ sup̄ficialiter pōt trāsiri in examinatiōe ipsorū. Tñ q̄ frequēter abutunt̄ p̄sentātes ineptos puta h̄nt̄ defectū etatis vt nimis ignorātes. iō nō incōgruū est s̄i huiusmōi examinent̄. arg. xi. q. iij. c. Priuilegiū. Secundo d̄z p̄uiderē ep̄s vt si cur ip̄e abstinet ab om̄i vitio simonie. vt qd̄ habet spēm vel scrupulū ei⁹ ita ⁊ faciant examinatores ⁊ notarios ab h̄mōi abstinere. Et p̄cipue ab illa corruptela q̄ solent notarij anteq̄ scribant ordinandū seu p̄sentandū ep̄o petere certā pecuniā. Qd̄ exp̄sse prohibet. i. q. ij. c. Sicut ep̄m Extra de simōia. c. i. Et q̄uis post ordia

flone facta pro tra testimoniali ordia re
cepti possz notari? moderatū quid acci
pere ab ordinato pro suo labore qñ nō ē
salaris? ab epō fm glo. dicti capli. Sic
epm. In tñt? cēt abs cindere vt cessaret
oē scrupulū z p̄cipue cū multū accipiūt
z ordinatores p̄cipat d
lucro. Tertia dō vel cerei sponte oblari
recipi pnt. Et q nō lūt dare nō sūt cogen
di. ¶ Tercio ep̄s faciens ordinatiōes in
p̄ncipio z añ om̄ia faciat generalē admo
nitiōē z exhortatiōē ad ordinādos. vt
deuore suscipiant ordines cū p̄bmōi ap
plicēt ad diuina mysteria sic angeli. et iō
conētur vitā tenere angelicaz p̄cipue vt
caste viuāt z frequent cōfessionē z preci
pue cū hñt exercere act? ordinū suoz. Et
q nō omittant officiū diuinū z hñmōi. de
inde ad caurelā absoluat a vinculo et cō
municatiōis suspensiōis z interdicti a q
bus pōt ordinādos. ¶ Quarto ep̄s ordi
nās p̄ferat ordines illis q sūt de sua dyo
cesi vel alijs de licētia sui ep̄i. Nā vt scri
bitur in. c. Eos. de t̄pib? ordinatiōnū li.
vi. Ep̄i q scienter ordināt clericū alienū
p̄ annū a collarē ordinū sūt suspēsi. Et
postq̄ suspēsiō fuerit manifesta poterit
s̄bdi sine ip̄oz licētia a vicinis ep̄is or
dinari. ¶ Attēdat etiam diligēt ep̄s vt
nō faciat defectū in exp̄sione formaz vt
collatōe instrōz ip̄oz ordinū. Et p̄cipue
sit caut? in ordine sacerdotū. q in calice
sit vinū cū aq̄ z sup patnā hostia. Et q
ordinādi sacerdotes t̄gāt calicē z pate
nā. z q ip̄oat manū sup capita eoz. z vt
dicit glo. in. c. Presbit. Et de sacramētis
nō iterādis. Sacerdotib? z diaconibus
man? imponit. xxiij. di. c. Quorūdā. Et
eoz cōsecratio similis est. xvi. q. i. s. Ec
ce euidenter. Sed differentia est qz ep̄us
z om̄es p̄sbyteri q ibi sūt sup caput ip̄ius
presbyteri ordinandi manus imponunt
xxij. di. c. Presbyter. Diaconus x. o. sol?
ep̄s. eadē di. ca. Diaconus. Ista aut orl

dinatione facta dicat secretas morose cē
fortiter vt ordiari ad sacerdotiū possint
cū eo dicere cū hēant celebrare cū eo nō
tamen q istud sit de substantia ordinatio
nis vel q oporteat supplere illud si nō
dicerent cū eo. Demū in fine misse ad be
ne esse solent ep̄scopi se recōmendare or
dinatis z inuigere qualdā missas sacer
dotib?. Alijs alias oīones pro ecclia dī
pro sūmo pontifice. pro ip̄o z pro bono
statu ciuitatis. Hec dicta sūt quoniam
pleriq̄z omittūt ex negligētia seruare q a
p̄sibus tradita sunt in administratiōe sa
cramenti ordinis. ¶ Secōdo tenent ep̄sco
pi ministrare suis populis documenta.
Nōrent ip̄i quid scriptū est in. c. Inf. ce
tera de officio ordinari. z audiant ap̄los
quoz vices gerūt dicentes. Actū. vi. c.
Non est equū nos relinquere verbū dei
z ministrare mensis. Et dñs iesus apo
stolis dixit. Marci vltimo. Predicate
euangelū omni creature. Sed dimittar
mus ista p̄scientijs platoz videant ip̄i
quō clamandū sit ab eis contra lupos.
¶ Tercio tenent ep̄scopi ministrare su
is subditis temporalia cū possūt z abū
dant. De quibus dicit in sermone de al
uaricia clericoz. Sed aduertant ne vtrū
tur negligētia obseruādi ecclēsie statuta.
Et p̄mo ne p̄ferant beneficia idignis qd
phibēt. lxi. di. c. In sacerdotib?. Secun
do nō plura vni sed singula singulis dē
stin. lxx. c. Sanctorz. Et de p̄bendis. ca.
Quia intantū. Et q̄uis solus papa dis
penset vt d̄s habere possit plures ecclē
sias curatas vel plures dignitates vt in
ca. De multa. extra de p̄bendis. Et in bene
ficijs simplicibus plurib? habendis ep̄
scopus valeat dispensare vt dicit glo.
in dicto. c. In fine cā rōnabili dispēsan
do nō ē sine p̄cō dū vnus clericus esuri
at alius aut ebrius sit. Potest aut ep̄us
ecclēsias curatas duas vnire ex causa rō
nabili puta p̄pter exiguitatē. qz vna non

XCVIII

sufficeret ad sustentationē vel ppter raritatem clericorū et hmoi accedente tñ p sen su patronorū si habent psonos Et h vel simpliciter vel ad vitā sacerdotis eas habentis. Et sic poterit absq aliq pape dispensatōe q̄s habere duas curatas quia vt vna reputat. Tercio attendat vt nō pferat regimē procbialis ecclie ei q̄ non arigit annū. xxvii. qd si fiat collatio nō valer. vt patet extra de electōe li. vj. in c. Licet. et in c. Nemo. Nā vt dicit glo. in ca. Ex rōne. Extra de etate et q̄litate et ordine p̄ficiēdoz. Pueri nō reputant idonei ad beneficia curata. Extra de p̄bēdis c. Super. Sed ad bñficia simplicia sic. lxxv. di. c. In singulis.

Qualiter episcopi et plati negligētes nō inq̄rūt defectū subditorū. Et de visitatione fienda p ipos.

Cap. sc̄m.

Ecunda negligentia ep̄orū et aliorū platorū dī inquisitionis. Multi ei negligētes sūt ad inquirendam vitā subditorū. Nā vt dicit glo. in c. Quotiens extra de simonia. Prelatorū est inquirere de excessib⁹ subditorū. et de officio ordinarij. c. j. xi. q. iiij. c. Precipue. vñ dī dñs Ezechiel in p̄sona platorū. Ezech. iij. c. fili hoīs speculatorū cedi te domui israel idest plebi tibi cōmisit ad intruēduz facta corū. vñ si dicente me ad impiū ait dñs Morre morieris tu nō annūciaueris vt reuerat ab imq̄tate sua ipe i iniquitate sua morietur. sanguinē vero suū idest mortem de manu tua requirā. Quando scilicet ex negligentia tue inquisitionis et admonitiōis nō est reuersus ad penitētiā. Dicit autē deus ad impiū. Morre morieris qñ peccat mortaliter. Hoc em̄ ipe dicit p scripturas. Et ideo debet platus inquirere de vita subditorū. vt quando potest percipere aliq̄d criminale in eis admonet. vñ dī. diligenter cognosceas vultū pecoris tui. idest conuersationē subditi interiorē et exteriorē. Nā vt dīc regu

la iur. Nō pōt ee iusta excusatio pastoris si lupus comedit oues. extra de regulis iur. c. Quāuis. Et ppter ea ordinatū est vt ep̄s visitet plebē sibi cōmissam ad minus semel in āno vel pluries si opus fuerit. x. q. j. c. Decernim⁹. et c. Ep̄m. et ca. Placuit. et c. Regenda. Et. xvij. q. ij. ca. Nō semel. Et de hereticis. c. Ad abolendam. Ista tñ visitatio fienda est cum charitate nō tyrānide. vt dī. x. q. iij. c. La u. ndū. neq̄ cū onere multarū expensarū vt dī in c. Lū apostol⁹. extra de censib⁹. Et qz nōnulli visitāt cā lucri ideo in ca. Romana. Extra de censib⁹ li. vj. p̄cipit sub determinatione maledictiōis eterne vt episcopi visitātes nihil recipiāt ppter procuratiōē vicariorū cū familia sua ab ecclesijs quas visitant. et nō visitātes nihil recipiant. Visitat namq̄ medic⁹ egruz ad curandū. Amic⁹ focū tribulatū ad cōsolandū. Sicut tres amici iob. Visitat pastor gregē ad p̄gregandū et defensandū. Sic plati dñt sbditos visitare ad curandas infirmitates vitiorū. ad sbleuandas necessitates miserorū. ad vniendū et regulandū actiōes sbditorū. et sic vult visitent. vñ. j. q. j. c. Placuit dī. Placuit p singulas ecclias ep̄i p dioceses abulātes p̄mū discuntāt clericos quō ordinē baptisimi teneant vel missarū et q̄liter q̄cunq̄ officia in ecclia pagāt. Et si recte q̄dē inueniāt deo grās referant. Sin autē minie docere debent ignaros et h̄ mōis oibus p̄cipere. sicut antiqui canones iubent.

Qualiter plati et ep̄i negligētes non corrigunt excessus delinquentiū qui corrigi debent aliquando blande. aliquando seuerē.

Capitulū tertium.

Tertia negligentia platorū et ep̄orū dī correctiōis. dū nōnulli nō corrigūt defect⁹ q̄s regūt in visitatione. Sciendū tñ q̄ in huiusmodi correctiōe debet prelat⁹ aliquādo misereri delinquentibus. sed nō oib⁹. nā recognosce

in his defectu suu sine accusatiōe et se hu
miliantibus miserendū. vii. Hiero. de pe.
di. j. c. Importūa ait. Ubi pctor intelliges
vulnus suū tradit medico se curandū il
li nō est hga necessaria sed spūs lenitas.
Et fili illa q committunt ex fragilitate nō
ex bituata malicia nec sūt scādaloſa pñt
et dñt misericordie puniri vt hñ di. l. ca.
Lua. Lōrumacib⁹ hō et ex supbia peccā
tibus nō est miserendū. Uñ Grego. ij. q.
iij. c. Quāto ait. In crumacia plūstenti
bus seucros eē nos puenit. f3 illud Uir
gilij. Parcere sibi etis et debellare super
bos. Silr nō est miserendū his q opant
iniquitatē post plures admonitiōes. vnde
Siricius papa ait. lxxij. di. c. Plūmos
ferro necesse est vt abscondant. vulnera
q fomentoz nō supserint medicinā. Idē
xvj. q. j. c. In canonib⁹. et de electiōe. ca.
Lū in cūctis. Et ppter ea in. c. Sicur. et
de cohabitatiōe clericoz et mulierū dñ. s.
diaconi diaconi et pñt scubinas retinē
tes post monitiōē suspēdi dñt ab eccle
siasticis beneficiis et si suspensi nō se cor
reperint ppetuo sūt pñadi. Ibi glo. assi
gnat rōnē. qz crescente crumacia crescere
debet pena. Extra vt lue nō prestata. ca.
Dñi. et ff. de penis. l. Relegari. Et iterū
extra de cohabitatiōe clericoz. rē. in ca.
Si aut scribit. Si clerici fornicarias de
tinent siue in minorib⁹ siue in maioribus
ordinibus post trinā monitiōē spoliē
tur bñficiis et fructib⁹ ecclesiasticis. Et in. c.
Si quis adhuc ita dñ. Si qd sacerdo
rū suspēct⁹ de fornicatiōe cū aliqua post
trinā monitiōē inuenit fabulari euz ea
et aliq mō puerſari excoicet et mulier ca
nonice iudicet. Glo. Nōmie sacerdotū
intelligunt etiā inferiores. qz inferiora i
telligūt in supiorib⁹. xxiij. di. c. Legim⁹
xiij. q. j. ca. Penale. Et sup hō iudicet
ait glo. id est in monasterio ponat. xxiij
di. c. fraternitatis vel excoicet si h pu
blici est vt extra de snia excoicatiōis. ca.

Si cōcubine. Similit nō est miserendū
his q opant iniquitatē infectiua alioz. vt
sūt heretici de hbus diximus in sermone
de supbia hereticoz. Ut igit dic tectus i
ca. Irrefragabili. extra de officio ordinarij
Prelati dñt intendere correctiōi et emen
datiōi subditoz. als requir sanguis eozū
de manibus suis vbi glo. Durū hbus est
istud pro plaris negligentib⁹. Sed vt di
cit glo. in dicto. c. Irrefragabili. Lū ep⁹
est negligens i correctiōe sbitoꝝ vis cor
rigēdi vel puniēdi deuoluit ad archiep⁹
ix. q. ij. c. Lū sumus. Operent itaqz pla
ti qpa xpi. q cos posuit vt eēnt lux mūdi
p debita dispensationē oim supdicatorū
Nō si fecerint grām xpi csequent Quā
nobis oibus largiatur Amen.

Feria quinta quinte hebdomade. De
negligētia clericoz.

Sermo trigessimustertius.

Magnificabāt

deū. Scribunt hec hba Luce

vij. c. et in euāgelio hodierno

Spectat pēcipue ad clericos

deputatos cultui dñio magnificare deū

Ipi equidē susceperūt officiū i terris qd

angeli et beati exerēt in celis. Et ppe co

ronā clericaliē ad grandē dignitatē sūt s

limari. Quib⁹ dicit illud Petri. j. sue ca

nonice. c. ij. Vos estis gen⁹ electū regale

sacerdotū gens sancta ppl⁹ s acq̄sitiōis.

Terūtāmē q plures ingrati deo q ad ipō

rū officiū pñēt pl⁹ q negligēt si dici

pōt exoluūt. Quapropter in pñti smōe

de negligētia clericoz tractandū censui q

nō magnificāt deū sicut decet. Distingue

mus aut triplicē illoꝝ negligentia.

Prima dñ laudationis.

Secunda deuotionis.

Terna contractiōis.

Prima dñ laudationis. Clerici negligentes nō laudant de
um in. vij. hōis canonicis qui laudan
dus est ore et vocaliter. et de cantu offici

de omissione

Cap. primum.

Prima negligentia clericorum de laudationibus. hec est dum recusant dicere canonicas horas ad quas tenentur. De quibus dicit illud psalmista. Septies in die laudabo te dixi tibi. Has horas instituit ecclesia ut dicant a clericis ad laudandum deum per beneficia suis. Inter quod maxima sunt beneficium creationis septem diebus expletum. ut patet per scripturam. Et ca. et beneficium redemptionis septem quod dāmon bonis patitur. Matutinali videlicet. Et sic in officio crucis commemoratur. Glo. ho in. c. Presbyter. Extra de celebratione missarum dicitur quod septem sunt hore canonicæ. sicut septem sunt dona spiritus sancti. et septem dies seculi. et septem etates mundi. et septem penitentes in oratione dominica. Prima hora est matutinum. secunda prima. tertia quarta sexta. quinta nona. sexta vespere. septima complitorium. De his ita tradunt doctores quod omnes ordinati in sacris. s. in subdiaconatu et super tenentur ex precepto dicere omnes horas ut patet extra de celebratione missarum in. c. dolentes. Quilibet etiam clericus beneficiarius etiam in minoribus ad id tenentur. Et quis aliquid dicat quod tales possint per alios officiare seu per alios dicere horas et precipue si causa studij vel alia iusta causa sint absentes et per idoneum substitutum officient ecclesiam. In Johes andree super. c. Presbyter. de celebratione missarum. dicit theologos tenere quod cum istud sit omnino personale videtur quod per alios solui non possit. Et idem in nouella ait libere vide re quod favore studij statuerit ecclesia. quod clerici in minoribus beneficiari saltem non curati occupant bono zelo ad studium tenentes vicarij non excusarentur ab horis dicendis dicendo officium beate virginis. Tenentur etiam ad horas religiosi professi quorum religio ad ac ruz vite preplatiue est instituta et per ecclesiam confirmata. Et hoc ratione sue professionis. Quod non solum sunt institute hominibus religiones ad orandum particulariter pro se. sed etiam ad orandum pro salute vniuersali fidelium. Ad

hominibus autem oratione. s. scienda in persona totius populi christiani pro utilitate omnium sunt institute specialiter hore canonicæ. et quod dicit Petrus de palude quilibet religiosus professus tenetur ad horas. Idem dicit Augustinus de anchora in li. de ecclesiastica praxe. Addes quod etiam conuersi tenentur ad horas. quia corpus quod applicati sunt totaliter ad dei cultum habent beneficium interpretatiue. s. viuendi ex elemosynis vel de redditibus monasterij vel de quibuslibet que eis procedunt ab ecclesia ratione applicationis ad cultum dominum. Sed pro spirituali exercitio bonarum mentium tria sunt in hac parte dubia declaranda.

Primum vtrum deus sit ore laudandus.

Secundo vtrum carum in offitio domino sit commendandum.

Tertium vtrum qui omisit officium debeat illud supplere.

Primum dubium est. An deus sit ore laudandus. Et argui posset quod non. Primo quia Aristoteles dicit in. i. ethicorum. Optimum non est laus. sed magis aliquid et melius. sed deus est super omnia optima. ergo deo non debet laus sed aliquid magis laude. Secundo quod deus merito colitur magis quod ore. vñ Math. ry. et psalmista allegauit dictum Isaie. Populus hic labijs meis honorat. cor autem eorum longe est a me. ergo laus dei magis consistit in corde quam in ore. Tertio ad hoc homines ore laudant ut ad meliora prouocent. sicut illud. Quidam in li. de tristibus. Denique non quas animo dat gloria vires. et fecunda facit pectora laudis amor. sed deus per verba hominum non prouocat ad meliora. tunc quia immutabilis. tunc quia optimum est. ergo deus non est laudandus ore. Rñdet Thomas. ii. ii. q. xc. quod verbis alia ratione vtimur ad deum et alia ratione vtimur ad hominem. Ad hominem vtimur verbis ut preceptum nostri cordis exprimamus. Et ideo laude oris ad hominem vtimur. ut vel ei vel alijs innotescat quod bona opinionem de laudato habemus. ut per hoc etiam ipsum quod laudatur ad meliora prouocemus et alios apud quos laudatur in bona opinionem et reuerentiam et imitationem ipsius inducamus. sed ad deum

Videtur vobis non quod deus sit ei qui inspector est
cordium nostrorum acceptus manifestem. sed ut
nos ipsos et alios audientes ad eius reueren-
tiam inducamus. Et ideo necessaria est laus
oritur non quod deus propter deum sed propter ipsum laudam
tem cur? affectus? excitat ad deum ex laude
ipsius et in quantum homo per divinam laudem affectu
ascendit in deum. Interius etiam per se retrahit
ab his quod sunt deum. Proficuit etiam laus
oritur ad hoc quod aliorum affectus prouocat in deum
vnde dicit in psalmo. Benedicam dominum in omni tempore semper
per laus eius in ore meo. In domino laudabi-
tur anima mea. et postea subdit. audiat magna
sua et letentur. Ad primum ergo argumentum di-
cit Thomas. quod de deo possumus dupliciter loqui
Uno modo quantum ad eius essentiam. et sic est inco-
prehensibilis et ineffabilis et maior omni lau-
de. Debet autem ei fructus hanc operationem reueren-
tiam et laudis honoris. Alio modo possumus lo-
qui de deo secundum effectum ipsius qui in nostram vti-
litatem ordinant. Et secundum hoc debet deo laus.
Ad secundum argumentum dicit Thomas. quod si deus sit corde
laudandus. non valet exterior laus oritur ad ex-
citandum interiore affectum laudantis et ad pro-
uocandum alios ad dei laudem ut dicitur. et
sic etiam soluit tertium quod deus non laudamus
propter utilitatem suam sed propter nostram. **S**e-
cundum dubium fuit utrum canitur in officio di-
uino sit commendandum? Et quodam dicitur quod non. nam
Nero dicit. reij. c. Latant dicit. Deo non
voce sed corde cantandum nec in tragedia
nisi modum guttur et fauces medicamine lini-
ende sunt. ut in ecclesia theatrales moduli
audiatur et cantica. Et Gregorius prefata. reij.
di. c. In sancta plenius sit ut dum blanda
vox queritur congrua vita negligatur et can-
tor minister domini moribus stimulat cum popu-
li vocibus delectat. Alii dicunt quod cantus assu-
mendus sit in diuina laude. Nam Ambrosius can-
tum instituit in ecclesia mediolanensi ut refert
Augustinus. confessionum. Dicit ergo Thomas. quod cantus
ille qui fit ad finem vanitatis. et vano modo ad
officium diuinum non est assumendus. sed cum ca-
tus ordinatur ad dei laudem licet quodammodo secundum di-
uersas melodias sonorum ad hominem diuer-

simo de disponunt. ut patet per philosophum. viii. po-
litice. et Boetium in prologo musicae. Et sic per
cantum animus prouocat ad deuotionem. **U**n-
de Augustinus dicit in. r. confessionum. Adduco car-
di. consuetudinem approbare in ecclesia ut per
oblectamenta aurium. infirmorum animus in af-
fectus pietatis assurgat. et de seipso dicit. ix.
li. confessionum. fleui in hymnis et canticis tu-
is. suauis sonantis ecclesie tue vocibus como-
tus. **T**ertium dubium fuit utrum qui omisit
officium teneat illud supplere. Ad hoc respondet
Thomas in quilibet. quod sicut in officiis diui-
nis exolutionis obsequanda est congruitas loci
ita etiam congruitas temporis. quod obsequari non pos-
set si oporteret iniungere omittenti quod ho-
ras diceret quas omisit. forte enim in com-
pletorio diceret. In lucis oratio fidere. es
in tempore paschali officium dominice passionis.
quod videtur absurdum. et ideo non videtur esse ini-
iungendum quod easdem horas repetat sed alii
quid ad laudem diuinam pertinens. hoc enim com-
mune in omni officio diuino laus dei et suffra-
giis fidelium. puta quod dicat psalmos. peni-
tentiales vel vnum psalterium plene et minus
secundum delicti qualitate quibus enim esset debitor of-
ficii quod tempore debito officium preterite iam est im-
potens ad soluendum tempore debito. **T**ercio est ei a-
lia penitentia iniungenda. quare si quis per annum di-
miserit officium non obligat quod totum dupliciter
Sed in aliud potest commutari quod magis pla-
cebit deo et minus rediit esset penitenti. **A**rchie-
diaconus etiam in rosario dei. rei. penitentias
hominum dicit esse arbitrarias. **N**otandum insuper
secundum Guillielmum. quod si dices officium aliquod obui-
permittit non oportet quod propter hoc a capite resumatur
disturbando totum officium. Immo si diceretur
do in choro cum aliis ex aliquo necessitate in-
termittit psalmum vel lectionem et hominem
et non aliter potest omittitum supplere nisi sub-
trahendo vocem ab adiutorio chori melius
est praesumere officium chori minuire. **P**otest
tamen aliquid propter hoc post officium supplere. Et
quibus oia predicta de negligentia diuine lau-
dis ad septem canonicas horas sunt relata
Non dubitat aliquis. An peccet sacerdos qui

linea omittit quidie celebrare. Et opino quoniam fuit quod mortaliter peccat quod ex negligentia dimittit quidie celebrare. Sed opinio ista nimis est dura. id non tenet. Alij dicunt quod non peccat quod dimittit celebrationem nisi populum habeat sibi commissum. vel ex obedientia teneat celebrare. Sed istam opinionem dicit L. bo. in. iij. di. xij. et in. iij. p. re. q. lxxx. quod cum sacerdoti data sit potestas non bilissima res negligentie erit nisi illa vras ad honorem dei et salutem animarum viuorum et defunctorum nisi forte aliquis ex familiari consortio spūsancti dimitteret. Sed et de alijs actibus ordinis quod pertinet ad corpus christi mysticus vel ligare solvere baptizare et docere. Nam quod non tenet aliquis potestatem vel beneficii potestatem ab illis actibus cessare. Celebrare autem tenet ut deo sacrificium reddat etiam si nulli hominum teneatur. quare videtur quod saltem teneat quilibet sacerdos celebrare in propriis festiuitatibus. Alibi dicitur quod medium tenere beatum est. si aliquis celebrare aliquem dimittit nisi officium exigeret ut omni die dominico celebraret. Sed beatus est quidie deuote celebrare cum populo sibi et multis valde placet. Cuius Ambrosius de co. di. ij. c. Si quod tunc ego quod quidie pecco quidie deo accipe medicinam. et tunc accipe quidie quod tibi posuit sed sic viuere ut quidie possis accipe. Hec ille. qui intelligit de consilio non de precepto.

Qualiter aliqui clerici ex negligentia circa diuina sunt indeuotum corde ore et corporali gestu.

Cap. scdm.

Secunda negligentia clericorum dicitur de deuotionis. Hec est dicitur indeuotum celebrant diuina officia. In quibus triplex deuotio requiritur.

Prima est verbalis.

Secunda corporalis.

Tercia mentalis.

Prima deuotio quod requiritur diuina officia celebrant dicitur verbalis. Dicitur enim officium dici distincte et aperte cum timore et reuerentia dei. Contra quod aliqui offendunt dum dicunt verba nimis festinant et confuse ita quod si sint duo vel plures unus non expectat alium non

nulli vero dicunt sine copulando dimittendo verba vel versus vel syllabas. ut audiuit aliquis. quod dum vellet dicere deus in adiutorium meum intende dicebat deus immedintende. et in iuratorio officio beatus virginis. Ave maria stecum. et in missa. Sanctus sanctus saba oth. Pleni sunt celis. Et in officio mortuorum existere funere in ecclesia cantor incipiebat. Per noster. et statim. Et ne nos inducas in temptationem. Nota in finem Henricum de gan dauo in quod quod dum unus chorū dicit unum versus alius alium estumadum est singulos totum dixit se. quod ecclesia sic ordinatur. ex quod dicitur scriptum pulose et irrationabiliter mouent illi quod faciunt sibi per seiam dicendi quod non inchoat ab officiatore vel cantore vel ab alijs quibus committit per iuratum et hominibus. Plerique ista per in officio vana et extranea intermiscet. Alij vero sunt quod dum cantat officium voluit ut canes trahunt caudas cum logo statum et alia filia faciunt quod irreuerentia sapiunt et indeuotionis. Quod secunda deuotio quod requiritur dum celebratur diuina dicitur corporalis. Nam ut Damascenus in quod. Quod ex duplici natura compositi sumus corporali videlicet et incorpali. Duplice deo honorem referre debemus spiritui sancto et corporales. unde L. bo. ij. q. lxxxviii. dicit. Quod deus et si non ratione sui ratione nostri etiam corporaliter reuereri debemus. tunc ut honoremus eum finem utramque naturam naturam. tunc ut per corporales motus mereamur excitemur et inflamemur. et propterea statutum est ut dum noiatur iesus unus quilibet caput inclinare. i. c. Decretum de unitate ecclesie li. vi. Sicque consuevit consuevit ut dum dicitur Gloria patri etc. In curruetur chorū in signum humilitatis et subiectionis. Et dum eleuatur corpus domini nostri iesu christi omnes fleuerunt genua. Sed multi clerici et religiosi in his deficiunt. quoniam aliqui statim cum uno pede in terra altero ad chorū eleuato. et dum dicitur Gloria patri vel orationes ipsi imobiles fiunt. Quidam etiam dum eleuatur corpus dominicum viri uno genu ad terram posito illud adorant. Tercia deuotio que requiritur dum celebratur diuina dicitur mentalis.

Debet mens q̄tū fieri p̄t vñiri deo vñ attē
dendo ad ip̄m vel ad vba vel ad sensū s̄
bor. Sed multi mētē z cogitatōes suas
ad vanitates dirigūt z infanias falsas.
Sicut euenit t̄p̄e meo cuidam sacerdoti
quē noui dū ille celebraret cū ad eū locū
atrigit q̄ se ad ppl̄m h̄rere voluit vt di
ceret orate fratres. t̄a vebemētē animū
ad q̄ndā m̄lierē cōuerterat vt q̄ si ex cogi
tatōe illi ebr̄ fac̄ dixit inaduertētē z
fontiter. O dīo q̄ta si bella

Qualiter clerici negligētes tractant
irreuerētē sacra tēpla z sacras res z sa
cratissimū corpus christi. Cap. terciū.

Ecclia negligētia clericorū dicit.
tractatōis. Deben̄ q̄dē cōtra
ctare cū reuerētia maxime tria.

Sacra templa.

Sacras res.

Sacratissimū corpus dñi n̄ri ihu xpi.

Primo debēt tractare clerici cū re
uerētia sacra tēpla. qm̄ dēcet domū dñi san
ctitudo. Sz ex negligētia vidēt̄ t̄a i m̄
tis locis ecclie immūde z in ip̄is reponū
tur segetes frumēta blada et filia. Aliq̄
h̄o die noctuq̄ aptas ecclias retinēt q̄s
intrāt canes illas deturpātes et homies
de reb̄ secularib̄ z fabulātes cū tñ talia
in ecclēsijs fieri nō liceat. qz vt Aug. ait
xlj. di. ca. In oratorio. In oratorio p̄ter
orādī p̄sallēdiq̄ cultū nihil penit̄ agat.
vt nominē huic et opa iugit̄ imp̄sa con
cordent. Et textus in. c. cū ecclia. extra d̄
immunitate eccliarū. Ecclesia dei s̄z eūā
gelicā vitatē dom̄ orōis esse d̄z nō spelū
calatronū. De reparōe h̄o q̄d dicā cū
inspiciam̄ z sepe z fractas eccliarū por
tas. stillātia recta. ruētes muros z h̄mōi
tñ q̄ illas repare tenent̄ ad nil aliud vigi
lant nisi vt p̄ se p̄cipiāt eccliarū fructus.
Aduertāt tñ oēs clerici b̄nficiati et mio
res z maiores. et subditi z plati qz scribit̄
in. c. j. de ecclēsijs edificādis. Quicūq̄ ec
clesiasticū b̄nficiū habēt oīno adiuuent

ad tecta ecclie vel reparōem. vbi glo. nā
vbi est emolumentū ibi d̄z esse on̄. Se
cūdo debēt clerici tractare cū reuerētia
sacras res q̄ sunt tobalee altariū. calices
corpalia. indumenta q̄b̄ ip̄i vñunt ad dī
uinū cultū z filia. Sed p̄siderēt altaria
in multis ecclēsijs z inueniēt̄ ibi tobalee
sordidissime puluerib̄ z stercoībus vñ
autū vel muriū plene. corpalia h̄o nigra
z fetulēta. indumentaq̄ sacerdotalia lace
rata. z cūcta vt sic dicā deturpata. q̄ om
nia et neq̄ssima negligētia p̄deūt. Ma
ior em̄ cura est aliq̄b̄ cleric̄ de coma sua
z forularib̄ q̄ de reb̄ sacris. Mensam
in q̄ deuorāt albis tobaleis oīnatā eē vo
lunt. z de vestimētis ecclēsiastico vsui z
diuio deputatis nec minimā faciūt esti
matōem. Audite clerici qz extra de custo
dia eucharistie in. c. Relinq̄ in tectu et
in glo. Et de cō. di. j. c. Vestimēta. scribi
tur. Vestimēta ecclie honesta z mūda eē
debēt. Tercio debēt clerici tractare cū
reuerētia sacratissimū corp̄ dñi n̄ri ihu
xpi. vt s̄. repositum in ecclēsijs custodiat̄
caute z s̄. clauib̄ in loco dēcti. vt ponit̄
in. c. Statutum. extra de custodia eucha
ristie. Quāta h̄o sit in b̄ clericorū m̄liorū
negligētia exp̄ientia manifestat. Ideo
tent op̄erā oēs vt diuinū cultū exerceāt
diligēt̄ z magnificēt̄ dēū q̄ est b̄ndictus
in secula seculorū Amen.

Scripta sexta q̄ntē heb̄. De despatōne.
Sermo trigessimus quartus.

Domine iam

feterat quadrūan̄ est. verba
sunt Mart̄e de resurrectō
ne lazari despatris originalis. Job. xi. c.
z in euāgelio hodierno. Diffidebat mar
tha de resurrectōe fratris sui lazari qz cō
siderabat ferozē et animari cadaueris et
xpi dei incarnari potentiā nō p̄sabat. t̄o
xps incredulitatē eius modeste redargu
it. dixitq̄ illi. Si credideris videbis glo.

nam dei. Sic et nonnulli peccatores cum inspi-
ciunt feridam animam suam obrutam mole ma-
gnorum criminum desperant ad salutem et vitam
amplius posse redire. Et ad hoc inuigilat il-
le serpens antiquus hostis humani generis ut
post peccata gravissima ipso coopante commis-
sa infelices peccatores desperent. Ideo in
presenti sermone de peccato desperatois dice-
mus. Est enim desperatio filia accidie secundum gre-
gorium et Thoma. ii. q. ix. De qua tria my-
steria nobis occurrunt declaranda

Primum dicitur varietatis.

Secundum gratuitas.

Tercium remissibilitatis.

De triplici desperatione. scilicet passionato-
rum. damnatorum et peccatorum. in quibus etiam tri-
plex alia desperatio ponitur. Cap. primum

Primum mysterium declarandum de
desperatione dicitur varietatis. Invenitur
enim triplex varia desperatio.

Prima est passionatorum.

Secunda damnatorum.

Tercia peccatorum.

Prima est desperatio passionatorum. hec est
quidam passio tria spei. Sic enim spes im-
portat quandam accessum. Tedit enim sperans
in obiectum id est sperat quod est bonum ardu-
um quod habet rationem attractivam cum possibili-
tate adipiscendi. Sic desperatio importat quan-
dam recessum. Nam desperans discedit a
bono arduo non quia non desideret sed quia con-
siderat illud cum impossibilitate obruendi.
Et ideo habet rationem reactivam secundum Thoma. i. q.
Si quis ergo desperet de eo quod non est na-
tus adipisci. vel de eo quod non est debi-
tus adipisci. desperatio talis de se non est pec-
catus. unde si medicus desperet de curatione
alicuius infirmi. vel si quis agricola despa-
ret se fieri posse imperatorem. aut simplex
clericus papam. non peccant propter impossi-
bilitatem consequendi talia. et sic de aliis. Se-
cunda est desperatio damnatorum. Nec ei da-
nari tam demones quam homines desperati sunt
scientes certitudinaliter quod nunquam evadent pe-

nas inferni. ut dicit beatus Thomas. ii. q. q.
xviii. ubi ostendit quod in damnatis non est spes
Nec obstat quod in damnatis sit fides licet coa-
cta. quia inter fidem et spem est differentia.
quia fides est de rebus bonis et malis et presentibus
presentibus et futuris. et suis et alienis. Sed
spes non est nisi de rebus bonis futuris ad
se pertinentibus. Ideo magis potest esse fides
informis in damnatis quam spes. quia bona dei
vix non sunt eis futura possibilis. sed sunt
eis absentia. desperati sunt igitur damnati de
venia peccatorum suorum. et de salute consequen-
da. Ita in desperatio secundum Thoma. ii. q. ix.
non imputatur eis ad culpam. quia sunt in statu
desperandi propter impossibilitatem redire ad
bonitatem. Ideo est eis pars damnationis.

Tercia est desperatio peccatorum quod triplex est prout

Prima miserie evadende.

Secunda venie consequende.

Tercia felicitatis consequende.

Prima desperatio est miserie evadende.

Cum enim videtur peccatores misérias et calami-
tates malorum quod incurrit propter peccata eorum
desperant de deo quod velint ipsos liberare cum
tamen legamus nimiam ad penitentiam puer-
sos subversionis interitum evasisse. Et verbe-
tate Gregorius a pestis crudelitate liberata.
propter deuotionem populi et orones humiles
in precibus replicatas. Et si non speramus de
clamantes liberet ab adversitatibus vite pre-
sentis tamen faciat homo quod in se est orando. ieiunando.
piam vota emittendo et filia. et confidat in
deo ac se illi committat. Innumeri sunt sic di-
cunt peccatores a gravissimis periculis infirmita-
tibus et tribulationibus liberati sunt. quia dei et
beatorum aliorumque sanctorum imploraverunt Christi
domini. Secunda est desperatio venie consequende

In hanc incidunt multi dicentes cum cayn
Beatus iacobus. Maior est iniquitas mea quam
ut veniam merear. Considerant enim tales
peccatorum suorum magnitudinem. multitudinem
et vicissitudinem. scilicet quod gravia sunt illorum pec-
cata. quam multa. quamque vicibus reiterata et
statim animo deficiunt et de pessimo deo male

sentit. s. q. vel nolit. nō possit p̄ca re
mittere. Eōra q̄s clamat oīs sc̄ptura q̄
deū misericordē z benignū facit q̄buscūq̄
p̄cōrib⁹. et q̄ncūq̄ ad p̄nīaz redeūtib⁹.
Et l3 multas auctes posuerim ī smone
de misericordia dī in q̄dragesimali d̄ peni
tentia. tñ h̄ loco illas reperere z alias su
paddere p̄ncessariū cōseo. vt sic terreat
diabolus z abscedat a cordib⁹ p̄cōrum
q̄s ī d̄spatōez nūc retinere Audite igit
z aurbus p̄cipite felicissimū salubrimū
iocūdisimūq̄ nouum Op̄cōres de p̄e
n̄ro quē offendim⁹. quē deseruim⁹. quēz
p̄p̄a lōgissima sp̄euim⁹. Misericors ē.
misericordiam offert p̄uerētib⁹ ad se. De q̄
sic scribit Exo. xxxiii. c. Dñator dñe dē
misericors et clemēs patēs z m̄remisera
tōis. z Deut. xii. c. Reuerteris ad dñm
deū tuū z audies vocē ei⁹. q̄z dē m̄leri
cors dē deus tu⁹ ē. z Eccl. iij. c. P̄r est
dñs z misericors. z remittet ī die tribulati
onis p̄cā. Et xviij. c. Quā magna ē mise
ricordia dēi z p̄piciatio ill⁹ p̄uerētib⁹
ad se. Et xviii. c. Quis adiciet enarrare
misericordiam dñi. et li. c. Letet aīa v̄sa ī mi
sericordia ei⁹. z Sap. xv. c. Tu autē dñe
suavis z ven⁹ es z ī misericordia disponēs
oīa. Et David ī ps. l. Misere mei dē
sm magnā misericordiā tuā. Et psal. lxxx
iij. Misericordiā z b̄itatē diligit dē. Et
ps. lxxxv. Tu autē dñe suavis et m̄is et
m̄lte misericordie oīb⁹ inuocātib⁹ te. Et
psal. lxxxvii. Misericordias dñi ī efnū
cātabo. z Psal. xcix. Laudate nomē ei⁹
qm̄ suavis ē dñs ī efnū misericordia ei⁹.
z Psal. cvij. Magna est sup celos misē
cordia tua. z Ps. cxviii. Misericordia
dñi plena ē terra z Psal. cxxix. Ap̄d do
minū misericordia z copiosa ap̄d eum re
dēptio. Et Isaias. xxx. ca. ait. Expecta t
deus vt misceat. Et lv. c. Derelinqt im
p̄s viā suā z vir īniqu⁹ cogitatōes suas
z reuertat ad dñm z miserebit ei⁹. z Jo
hel. xx. ca. Cōuertimī ad dñm deū vestr

q̄ benign⁹ z misericors est. z p̄stabil sup
maliciam. z Dan. ix. c. Prostrernim⁹ p̄
ces ī misatōib⁹ tuis m̄līs. z Mar. ix. c.
xps dixit Misericordiam volo. Et paulus
ad Ephe. iij. c. Dē diues ē ī misericordia
¶ Et de hac sunt text⁹ z īnie dulcissime ī
decretis. l. di. c. Quia tua ē. Si q̄s. z. j. q.
vii. c. Si q̄s. z. ij. q. j. c. Multi. z. vii. q. j.
c. Qui negāt. z. xxi. q. iij. c. Unus q̄sq̄. c.
Incomutabil. c. Nō sp. c. Om̄e. Et. xxiij.
q. iij. ca. Nec autē vita. c. Ip̄a pietas. ca.
Si illic. c. duo ista. z. xxiij. q. v. c. Si nō
hcer. c. Ad fidē. c. Relegēt. Et. xxi. q.
vi. c. Is q̄. c. Agnouim⁹. Et. xxiij. q. i.
c. Ap̄d. Et. xxiij. q. ij. c. Admonere. Et
de pe. di. j. c. Libenter. z. c. Multiplex.
c. Importuna. c. Nouit. c. Quāobrem.
c. Quia diuinitas natura. c. Predicet
c. Medicina. c. Quē penitet. z. de pe. di.
ij. c. Minuere. c. Ille rex. c. Lat. c. Ad
huc istat. Sūt ī p̄p̄nū exēpla tot pec
catōz q̄ ad dñm redeūtes benigne recep
ti sunt et veniā acceperūt. vt p̄z ī smoe
illo n̄ro d̄ misericordia dēi. ¶ Tercia de spe
ratio ē felicitatis adipiscēdo. Desperane
p̄cōres q̄sepe adipisci regnū celoz. q̄
niā illud nō dat sine meritis. z vt inquit
Beda. sine meritis aliqd̄ sperare nō spes
sed p̄sup̄no dici d̄z. Quib⁹ rñ der Bona
uētura ī tercio. di. xxi. in declaratōe s̄re
¶ Aliq̄ sunt q̄ nō habēt meritū nec ī p̄
posito nec ī effectū. bi sunt q̄ malefaciē
do nullū bonū agūt. p̄ponētes firmē ī
sua dissoluta vira p̄seuerare. asserētēz
Si dederit mibi dē p̄disū faciat quod
vult. Si dimiserit me ī infernū qd̄ mi
hi. ego vitā mutare nolo. Tales vñq̄ p̄
sūp̄uosi essent si sperarēt illo mō posse
saluari. Alij. sō sunt q̄ habēt meritū ī
p̄posito z ī effectū. Nī s̄ viri p̄fecti q̄les
fuerūt sc̄ti z amici d̄i. s̄tuntib⁹ herois fulgē
tes q̄ p̄cā oīa euitates bonis opib⁹ vaca
uerūt die noctūq̄ fuitēf dñō ī b̄ilitate
z deuotōe. Quidā autē b̄nt meritū ī p̄po

fito et si non in effectu. Isti sunt homines imo
fecerunt quod si humana fragilitate sepius in pec
cata labantur tamen deo se commendant ut illi spaci
um tribuant prius frequentant ecclesias largi
unt pauperibus elemosinas custodiunt sanctos
dies festorum exercites alia opera bona cla
mates spiritus corde suo cum publicano. De p
prie esto mihi peccatori. Hi sperare possunt non
presumptuose quod ad numerum deventur electorum
Et si quis obijceret quod nullus premereri vitam
eternam quod illa est bonum infinitum et meritum no
strum est meritum finitum et finitum ad infinitum nul
la est proportio. Rursum potest per ea quod dicta sunt
in fine de primo quod dragesimalis de prima. c. iiij.

Quod desperatio gravissimum est peccatum. ex eo
quod per illam homines retrahuntur ab operibus bo
nis et labuntur in effrenata vicia. **Ca. ij.**
Secundum mysterium declarationis de
desperatio divinitatis. Est appropinquatio
desperatio que peccatum. vii. Hier.
ro. ad Rusticum monachum ait. Nihil sic
offendit deum sicut cor impenitens. Solutus de
spirationis crimine est quod veniam consequi non possit.
et Leo papa de pe. di. iiij. c. Sceleratior
sic iudam alloquitur. Sceleratior omnibus o iu
da et infelicitior extitisti quem penitentia non
renovavit ad dominum sed desperatio traxit ad
laqueum. Quasi dicat quod si quis fuit pecca
tor desperatio in iuda quod peccata iudeorum et
alia peccata per illum commissa. Et glo. super illud
Numeri. xxiiij. c. Si desperaveris lapsus in
die angustie minuet fortitudo tua dicit.
Nihil est execrabilius desperatione quam quod ha
beret in generabilibus huius vite laboribus.
et quod peccatum est in fidei certamine constantiam
perdit. et Iacob. li. de summo bono. Per petra
re flagitium mors alicui est sed despare est de
scendere in infernum. **Sz. pp. ista** querunt
scire nonnulli vix desperationis sit maximum
peccatum. et ex auctoritatibus predictis videtur quod
sic. Preterea peccatum insanabile videtur esse
nissimum secundum illud Hier. xxx. c. Insanabilis
fractura pessima plaga tua. Sed peccatum

desperatio est insanabile. vii. Hier. xv. d.
Plaga ista desperabilis renuit curari. **Sz.**
Primo ostendi potest. Primo quod illud peccatum vi
detur esse gravius altero quod peccatum maius no
cumetur inferi. Sed ex infidelitate quod op
ponitur fidei inferi maius non cumetur. quod per
infidelitatem destruit fundamentum spirituales edi
ficium quod ex desperatione quod opponitur spei. ergo
infidelitatem peccatum gravius est peccato desperationis.
Sz. scdo arguitur ex sententia Aristotelis quod ait. viij.
ethicorum. Maior bono maius malum op
ponitur. Sed charitas est maior spei. quia
ut ait apostolus prime ad Corinthios. xiiij. c. Nunc
autem manet fides spes charitas tria bec
maior autem horum est charitas. ergo odium dei
oppositum charitati est gravius desperatione
opposita spei. Rursum **Tho. ii. ii. q. xxiij.**
peccatum quod opponuntur virtutibus theologicis sunt
secundum suum genus alia peccata graviora. Cum
enim virtutes theologicas habeant deum per ob
iecto peccata eis opposita important di
recte et principaliter aversionem a deo. Si
enim esse posset conversio ad bonum commuta
bile sine aversione a deo. Quis esset in
ordinata non esset peccatum mortale. et ideo i
lud quod primo et per se habet aversionem
a deo est gravissimum inter peccata mor
talia. Virtutibus autem theologicis oppo
nuntur infidelitas desperatio et odium
dei. Inter que odium et infidelitas si de
spirationi coparent inveniuntur secundum se quod
idem id est secundum rationem. prope speciei gra
viora. Infidelitas enim puenit ex hoc quod
voluntas hominis ipsi divine bonitati con
trariatur. Desperatio autem ex hoc quod ho
mo non sperat se bonitatem dei participa
re. Ex quo patet quod infidelitas et odium
dei sunt contra deum secundum quod in se est.
Desperatio autem secundum quod eius bonum
participatur a nobis. Unde maius pec
catum est secundum se loquendo non credere dei
veritatem vel odire deum quam non spera
re consequi gloriam et gratiam ab ipso.
Sed si comparet desperatio ad ista duo.

peccata ex pte nostra sic desperatio ē pei-
riculofior qz p spem reuocamur a malis
z introducimur in bōa pofeqnda. Et iō
fblara fpe in effrenata hoies labūt vitia
za bōis opibz retrahūt z fic foluūtur ob
fecra.

Quē desperatio peccatum est graue. ta-
men fi de illa homo peniteat remittitur
a deo.

Cap. tertiu

Tertiu mysteriu declaranduz de de-
fperatioē dī remiffibilitas. In q
exquirere liber. An pccm defpera-
tionis fit remiffibile. Et qbusdaz videt
q nō eo q est pccm in fpmfancū vt docz
Magr in ij. di. xliij. Et pccm in fpmfancū
est irremiffibile. Sed qz de hac materia
diffufe tractauim⁹ in fermōe dī mifericoz
dia dei in q dragesimali de pnia Jo p nūc
tm norabimus illud qd ponit Ibo. ij. ij
q. xliij. Qz de pccō in fpmfancū triplici-
ter doctores loquuntur. Primi doctores
antiqui. vt Athanaf⁹ Hilari⁹ Ambro-
fius Hiero. z Crifof. dicūt pccm in fpi-
ritūfancū ēē qñ ad fām aliqd blaffemiū
dī fpmfancū fme fpmfancus accipi-
atur fm q est nomē cēntiale pueniens to-
ti trinitati. Cur⁹ qlibet pfona z fpmfancus
z fpmfancus. fme prout est nomen pfonale
vni⁹ in trinitate pfone. Et fm hū diffini-
guir. Math. xij. c. blaffemia fpmfancū
z blaffemia fpmfancū filii hois. Nā xpus o-
perabat qdā humanit⁹ comedēdo. z bi-
bendo z fimilia. Quedā diuinit⁹ miracu-
la faciēdo z p opationē fpmfancū quo
fm humanitatē erat reple⁹. Iudei autē p-
mo qdē dixerāt blaffemiā in filiū hominis
cū dicebāt eū voracē poratorē vini z pu-
blicanorū amatorē. Poftmodū autē blas-
femauerūt in fpmfancū. dū opa q ipse o-
perabat ftrute prope diuinit⁹ z p opatio-
nē fpmfancū attribuebāt pncipi demoni-
orū z p p hū dicūt in fpmfancū blaffe-
miffe. Aug. autē li. de fblis dñi blaffemi-
am vt pccm in fpmfancū dicē cō finales

ipenitentiā qñ. f. aliqd pfeuerat in pccō
mortali vsqz ad mortē. Qd qdē nō foluz
fbo oris fit sed etiā fbo cordis z operis.
Hoc at fbbū fic acceptū dī cē fpmfancū
cū qz ē fpmfancū remiffione pccōz q fit p fpm-
fancū q ē charitas pñs z filij. ne hū de
dixit iudeis qñ ipi peccaret in fpmfancū
Nōdū em erat finaliter ipenitentes. Sz
admonuit eos ne talit loqntes ad hū puei-
rent q in fpmfancū peccaret. Aliqbo di-
cūt pccm in fpmfancū ē qñ aliqd peccat
fpmfancū bonū fpmfancū. cui approp-
riat bonitas fic pñ appropat potētia.
z filio fapientia. vñ pccm in prez dicūt
ēē pccm ex infirmitate. z pccm in filiū qñ
peccat ex igratia. z pccm in fpmfancū qñ pec-
cat ex certa malicia. z nota qñ dī ex ma-
licia sed ex certa malicia. Nā vt referre bo-
nauētura in ij. di. xliij. qz si malicia cō-
currere poffit ad oē pccm nō tm fpmfancū facit
pccm in fpmfancū. Vñ si aliqd fener q
nō hz appetitū fornicādi excitaret carnē
fuā vt fornicaret nō diceret in illa fomi-
cationē peccare in fpmfancū qz illud
pccm cōmitteret ex industria z qdā mali-
cia. Peccare g ex certa malicia ē cū prem-
nūf z abijciūt illa q electionē pccī pñt i-
pedire fic fpmfancū p defpationē. z timorē p
lūptionē. q. f. timor z fpmfancū fūt effect⁹ fpi-
ritūfancū in nob. Defpationē g est pecca-
tū in fpmfancū qz repugnat fpei. z cōfē-
nit mifericordiā z bonitatē dei. Ad ppo-
fitū pncipale redeūtes dicim⁹ vt etiā po-
fui in illo ptracto fmōe de mifericōdia dei.
q pōt hō qdū in hac vita de defpationē
penitere z penitēti nūqz venia denegatur
Ibi oia expffa fūt q nolo fcribēdo itez re-
plicare Sz p fpmfancū defpationē vt
nūqz si fe corrigere volunt ad penitentiā
am reuerti diffidant de bonitate dei. In-
ducam exemplum notabile quod recita-
tur in legenda fpmfancū Bafilij. Vir quidā
venerabilis nomine Praxidius filiam
vnicam hēbat quā domio pfequare deare

uerat. Sed diabolus hūani generis inimicus h' aduerteris vniū de suis p'dicti hera-
 cū in amorē puelle plimū inflāmauit.
 verū cū impossibile cerneret vt ipē q' ser-
 uus erat in amplex' tā nobil' puelle ac-
 cedere posset ad quendā maleficiū acces-
 sit pecuniā promittēs vt sibi ferret opē.
 Cui malefici' dixit. Si vis mittā te ad
 diabolū dñm meū. et si feceris q' ipē inui-
 ger tuū desiderū obtinebis. Rūdit iuue-
 nis. faciā vt dicis. Ille igit' eplām ad di-
 abolū misit. et eā p' p'dictū iuuenē in hec
 verba destinauit. Quoniā q'dem mi dñe
 opret me festināter et sollicit' q'sq' a chri-
 stianoz religiōe abstrahere et tue addu-
 cere volūtatē. vt ps tua q'die multipli-
 cet nisi hūc iuuenē amore captū ardētis-
 simo tal' puelle postulo vt suū desideri-
 um assequat' vt in isto gloriē et alios d'
 cetero tibi valeam aggregare. Et dans
 ei eplām dixit. vade et tali hora noct' sta-
 sup monumētū gentiū et ibidē demōes ad-
 voca. et hanc charā in aera exalta. et sta-
 tim aderūt tibi. Qui vadens demōes in-
 uocabat et charā p' aera euectebat. Et ec-
 ce adest princeps tenebrarū multitudi-
 nem demōiarū vallat'. Qui cū eplām plegis-
 set ait ad iuuenē. credis ne q' tibi possim
 p'desse vt tuā op'leas volūtatē. Qui ait.
 Eredo dñe. Cui Diabolus. Abnegas xp̄z
 tuū. Qui ait. Abnego. Dicit ei diabolus.
 Perfidi estis vos xp̄iani quia quando
 me opus habet ad me venitis. qñ autē
 desiderū vestrū cōsecuti estis statim me
 negatis et ad xp̄m vestrū acceditis. Ille
 aut' q' elemēs ē suscipit vos. Sed si vis
 vt tuā cōpleā voluntatē fac mihi manu
 tua scriptū in q' cōfitearis te abrenūciā-
 se christo et baptismo et christiane pro-
 fessione et me sis seru' et meū in iudi-
 cio cōdēnnā. Qui statim manu pro-
 pria sc̄ptū fecit. Continuo ergo diabolus
 accessit iuxta spūs q' erat sup' fornicationes
 iubens eis vt ad p'dictā puellā accederēt

et cor ei' in amorē inuenis inflāmaret.
 Qui accedentes cor ei' adeo succederūt
 vt puella se in terrā p̄iceret et ad patres
 lamētabilis exclamaret. Miserere mihi
 pater q' dire torq'or ppter amorē tal' pu-
 eri aut illi vxorē me trade. aut p' modū
 cū mortuā me videbis et p' me in die iudi-
 cii rōem reddes. Quō dolēter audies pas-
 tandē eā vxorē illi dedit. ac vniuersas s̄
 stantiā tribuit dicēs. vade filia vere mi-
 sera. Cū ergo illa cū viro mareret p̄ce-
 pit et alioz relatu cognouit q' iuuenis il-
 le eccliam nō introibat nec se cruce signa-
 bat. Cū vō hec viro suo suspirās et do-
 lens narrass' ille negare nō poss' ape-
 ruit sibi p' ordinē cūctā q' fecerat. Quō illa
 audies vehemēt' ingemuit et ad beatū
 Basiliū p̄perauit. ei'q' oīa q' viro et sibi
 acciderāt retulit. Basilius aut' iuuenē vo-
 cās dixit. Vis fili reuerti ad dñz. Cui ait.
 Utiq' dñe s'z nō valeo. q' diabolo sū p'f-
 essus et xp̄m abnegauī. et de h' scriptum
 manu p̄pria feci et diabolo ipm dedit. Cui
 basilius. Non sit tibi cure. benign' ē deus
 reuerentib' ad se. Et continuo app̄hen-
 dens puer signū crucis in ei' frōte fecit.
 et ipm p' tres dies reclusit. Postea cū vi-
 sitauit et dixit. Quō habes fili. Qui ait.
 In magna sū veratōe. nā clamātes dia-
 boli et terrēres me scriptū oñdūt et dicūt.
 Tu venisti ad nos. nō nos ad te. Et di-
 xit sc̄us. Noli timere fili. nūmō crede.
 Et dās ei modicā escā et signās et clau-
 dens ostiū abiit et p' eo orauit. Post ali-
 q's dies itez visitauit et ait. Quō habes
 fili. q' ait. A lōge clamores eoz et minas
 audio sed eos nō video. Et dās ei iterū
 escā faciēs q' signū crucis itez eū reclusit
 et p' eo orauit. Et q'dragesimo die rediēs
 dixit. quō habes fili. Rūdit. Bñ habeo.
 sancte dei. vidi te hodie ī visu pugnātes
 p' me et diabolū vincētē. P' hec eū edu-
 cēs oēs clez et religiosos et pplm iuoca-
 uit. et oēs p' eo orare admonuit tenensq'

manū iuuenis ducebat eū ad ceciliā. Et ecce diabolus cū multitudine demonū ad eū venit. et visibiliter apphēdens iuuenē conabatur eū trahere d manu basilij. et cepit clamare ille. Scitē dei adiuua me. Et ita ra eū improbus istātia aggressus ē. vtrāq; semipelleret. Qui ait ad eū. Improbis time nō sufficit tibi pōitio tua nisi et dei mei tentes plasma. Diabolus dixit ad eū multis audientibus. Preiudicas mihi o basili. Tūc oēs exclamauerūt. Kyrieleyso. Dixitq; ad eū basilius. Inceper te dñs diabole. q; ait. Nō abhūego ad ipm s; ipse venit ad me. Ecce scriptū ē in manu mea habeo. Et orate. Basilio et redente i celū man. Ecce charta p aerē delata et ab oibus visa vēr et iposita ē in manib; basilij. Quā ille suscipiēs dixit iuueni. Eo gnosce has litteras frater. et ille. Etia dō mine. Et frangēs basilij septū et bñ instruens illū et regulā sibi dās reddidit cum vxori sue. Ecce grā et bonitas sumi dei q; neminē vult pīre. Sperem; ergo in illū et nō confundemur sed habebim; et grāz. quā nobis largiatur Amen.

Sabbato ante dominicā de passione.
De iusticia cōtra negligentia mīstroz eius.
Sermo. xxxv.

Iudiciū meū
verū est. vba sūt redēptōz nō strō originalit; Job. viij. ca. et in euāgelio hodierno. Qui dormit iusticia i terra multiplicat vbiq; iniquitates maloz. Perpetrat qdē ipi absq; timore peccata. Sed fieri nō pōt absq; culpa rectorz reipublice ac qruāq; maiorz iusticie inmissio. Nā deū imitari debet cur; mīstri sūt vt. d; publice delinquentes dū opus est potēte brachiū credāt. et cū sepe in h; de ficiāt ex animi remissione et pusillanimitate Idcirco in pñenti finē de negligētia mīstroz iusticie dicem;. Pro q; pfu; panda de iusticia tria pponem; misteria

Declaranda.

Primū dicit cōmēdationis

Secundū partitionis.

Terciū contrariationis

Quid sit iusticia. Et quō cōmendat i omnib; scripturis diuis et hūanis. Et de triplici et acceptōe.

Cap. primum
Rimū mysteriū declarandū de iusticia dicit cōmēdationis. In q; pus videam; qd sit iusticia. de inde quō ab oibus cōmendat scripturis.

Licero igit in eplā de casu reipublice sic diffinit iusticia. Iusticia ē cōstās et ppe tua volūtas ius suū vniciq; tribuens.

Que vba ponūt instituta de iusticia et iure. et ff. d iusticia et iure. l. Iusticia. Pro q; diffinitōe plen; intelligēda notādū

fm Richar. in. iij. di. xxxij. Et Tho. ij. ij. q. lviij. Et pma sede. q. cxiij. q iusticia sumit tripliciter. Priō cōmunissimē p q

libet rectitudine animi. et h; mō qlibz virtus ē iusticia qdā. q; qlibet virt; ē aliqua animi rectitudo. Et de hac dicit Anst. i. li.

de virtute. Iusticia est rectitudo volūtas. Et sic iusticia ē facere bonū et declinare a malo fm Aug. Et de hac xps dixit Ma

thai. vi. c. Primū qrite regnū dei et iusticia ei;. Hoc etiā mō iusticia iporat rectitudine ordinātē actū hois in cōparatōe ad bonū ppiū. cū. s. hō ordinat p virtutes q bonū facit habere. Et hac Aris. v. ethi

coz appellat iusticiā metaphoricā. Se cūdo sumit iusticia cōiter put importat rectitudine ordinātē actū hois in cōparatōe ad bonū cōe multitudinis. Et sic dicit iusticia legal.

Tercio mō sumit iusticia pprie put iporat rectitudinē ordinantem actū hominis in comparatōe ad aliū singularē hoies. Et sic ē iusticia picularis. et est virt; cardinal.

Quōcūq; itaq; sumat iusticia mltā laude extollit in scripturis diuis et hūanis. vñ Dauid ita ait ps. xxxij. Oculi dñi sup iustos. Et pl. xxxvi. Iusti autē hereditabūt

CIII

fr̄i. r̄. Psal. xci. Just⁹ v̄ palma florebit
Et ps. cxi. In mēoria eterna erit iustus.
Et sapiēs puer. r̄. c. Bndictio dñi super
caput iusti. Et. ca. xij. In semita iusticie
vita. Et. c. xij. Iusticia eleuat gēre mise
ros facit populos p̄m̄. Et. c. xv. Qui
scq̄ iusticiā diliget a deo. Et. xvi. c. In
tū vie bone facere iusticiā. Et. Ecci. iij.
ca. Pro iusticia agonizare pro aña tua.
z vsq̄ ad morē certa p iusticia z de⁹ ex
pugnabit p̄ te inimicos tuos. Et. xx. ca.
Qui opat iusticiā ip̄e exaltabit. Et pau
l⁹ ad Eph. vi. ca. Induit lorica iusticie.
z ad Philip. i. c. Repleri fructu iusticie
Et p̄me ad Thimoth. vi. c. Sectare iu
sticiā. Et Cassiodor⁹ i eplis. Acq̄escite
iusticie q̄ mūd⁹ letat. Et Amb. in li. cur
d⁹ hō. Iusticia ē animi libtas tribuens
vnicuiq̄ fm̄ ppriā dignitatē. maiori re
uerentiā. pari p̄cordiā. minori disciplinā
deo obediētiā. sibi sermōniā. inimico pa
tientiā. egeno op̄am misericōdiā. Et te
rus. xij. q. ij. ca. Lū deuotissimā. Sumus
in reb⁹ bonū est iusticiā colere atq̄ cuiq̄
sua iura fuare. Et Aug. li. iij. de ciui. dei
Amora iusticia qd aliis sū regna nisi la
trocinia. Et Macrobi⁹ li. j. de sōno sci
pionis. Si nec iusticia nō solū res publi
ca sed nec erigū⁹ hōim census nec qdē par
ua dom⁹ cōstabit. Et Cicero li. j. de offi
cijs. Iusticie virtutis splēdor ē maximus
ex q̄ boni viri noiant. Et Salusti⁹ i ca
tilinario. Labore ac iusticia res publica
crescit. Et Aristo. v. ethicor. Precla
rissima virtutū videt̄ ēē iusticia z neq̄ he
sper⁹ neq̄ lucifer ita admirabil. Et i po
lit. Sicut p̄fectū oim aialū est hō. ita a
lege et iusticia separātū pessimū omnium.
Et Sen. in libro de q̄tuor virtutib⁹. Iu
sticia diuina lex ē z vinculū societatis hūa
ne. z Lypanus in li. de. xij. abusiōibus.
Iusticia est pax populor. tutamē pax
iunūitas plebis. munimētū gēris. cura
lūguor. gaudiū hōim. rēperies geris zc

Et v̄ cōcludam⁹ laudes iusticie adest
saluator n̄r q̄ Matt. v. c. dixit. B̄ti qui
esuriūt z sitiat iusticiā qm̄ ip̄i saturabūt.
Sed qdā p̄conia iusticie audientes argu
ere conāt̄ p̄bātes q iusticia nō possit ēē
in hoib⁹ sed in solo deo. Nā v̄ dictū est
in p̄ncipio hui⁹ capli. Iusticia ē iustas z
p̄petua volūtas. Sz i solo deo ē volūtas
p̄petua. q̄ in solo deo erit iusticia. Ad h
r̄ndet Th. ij. q. i. viij. Q volūtas po
test dici p̄petua duplici. Uno mō ex p
te ip̄i actus q̄ p̄petuo durat. z sic solius
dei volūtas ē p̄petua. Alio mō ex parte
obiecti. qz. s. aliq̄s vult p̄petuo facere a
liqd z hoc r̄q̄rit ad rōem iusticie. sz q
hō habeat volūtatē p̄petuā z in oib⁹ iu
sticiā cōfūadi. Vir⁹ q̄ iusticie excolēda
est. qz i aucterico v̄ oēs obediāt iudici p
uincie in p̄ncipio. collone. v. vocat̄ h̄uī
p̄fectissima in suplatiuo q̄du q̄ oēs exce
dit z null⁹ cū. ff. de v̄bor. obligatōib⁹. l.
Ubi aut. circa p̄ncipiū. Rō ē qz ceterē v̄
tutes plunt h̄nti iusticia hō omnibus.

De innocentia. fidelitate et seuerita
te q̄ sunt tres p̄es iusticie. Cap. scdm
Secundū mysteriū declaranduz
de iusticia dicit̄ partitionis. et
lz a Macrobio z a Tullio di
uerse assignant̄ p̄es iusticie ac p̄es nōs
tñ de tribus tñ dicemus.

Prima dicitur innocentia

Secūda fidelitas

Tercia seueritas

Prima pars iusticie dicit̄ innocentia.
De hac Lactāti⁹ li. iij. ait. Inē sū
mas hoīs virtutes innocentia numerat̄.
z v̄ inq̄t Tull⁹ in q̄stionib⁹ tusculāis
Innocentia ē affectio tal̄ animi q̄ nemi
ni noceat. z Ambro. xxi. q. iij. c. Inno
cēs ait. Hoc ē innocentē ēē igrare qd no
ceat. De hac adhuc dicit̄ Sen. in li. de cle
mētia. Pestifera vis est valere ad nocē
dū. Ad hanc innocentia spectat odio
habere peccata. vñ. lxxvi. di. c. clpā. qz

Primus gradus innocentie est odisse ne
fada. Jo david q dixerat. Judica me fm
innocentia mea ipse dicit. Iniquitate odio
habui et abominatus sum. Ad innocentiam
adhuc pincer defendere loco et tpe bonos
et cohibere malos. Un Ambro. li. ij. d of
ficijs ait. Justus ut sis non solum non nocet
sed innocentem phibebis. Propterea non fu
it innocens pilatus quis dixerit innocentem
ego sum a sanguine iusti huius. Marti.
xxvij. c. q. ponit iudeos cohibere a ma
licia eorum et non fecit. Placet autem deo ista i
nocentia q dicit in ps. Innocentes et recti
adheserunt mihi. Secunda pars iusticie
dicitur fidelitas. De hac Tullius in primo
de officijs ait. fundamentum iusticie est fi
des. i. iuramentorum constantia et firmitas. Ideo
Sapienter puer. xxvij. ca. ait. Vir fidelis
multum laudabitur. et Tullius li. ij. de officijs
Nulla res vehementer re publica conti
netur q fides. Nec vique necessaria est in
viri et vixit inter mercatores inter arti
fices inter ciues et inter omnes. De fidelita
te commendat a valerio li. vi. in rubrica d
iusticia Erastus romanus ciuis q carbo
nis nomen infesto animo vixit inimi
cissimum sibi detulerat. Sed in sermone ei
a suo carbonis allatum ad se et plura cori
nens qd facile opprimi posset. ut erat
signatum cum suo catenato ad eum remisit.
Tercia pars iusticie dicitur seueritas. hec
est virtus debito supplicio coercens in
iuria. Et dicitur a seueria et veritate. vnde seue
ritas quasi seu et verum fm Jldo. Moran
dum in q seueritas aliqui accipit in mala
preceptis p crudelitate. Et sic accipit cum dicitur
q p claudius in senatu de pirri capitiuis
seuerissimam dixit sententiam id est crudelissimam
ut scribitur ff. de postulando. l. i. §. casum.
Aliqui seueritas accipit in bona prem
ses p debita punitioe delictorum. Et sic acci
pit. L. de veteri iure enucleando. l. ij. §. se
prehari. Et L. de sepulchro violato. l.
Sepulchra. Nec seueritas requiritur in

his ad quos spectat ex debito officio et sit
prioritatis punire peccata. qm ppter quat
tuor rationes peccata sunt punienda. Prima
ratio est ppter bonorum auxilium. ut p pu
nitioem malorum pbeat auxilium boni iuueni
tibus. Ideo ad publicam utilitatem spectat
ne crimina remaneant impunita. ut poni
tur ff. ad legem aquilia. l. ita vulnerat. Et
L. de penis. l. si opis. Et ff. de penis.
l. capitalium. §. famulos. Unde i plogo
decretalium dicitur. Ideo lex potest ut appen
tiorius sub iuris regula limite p quam
genus humanum ut honeste viuat alteri non
ledat. Jus suum vnicuique tribuat reforma
tur. Et dicitur iij. c. facite. facite sunt autem le
ges ut earum metu humana coercent auda
cia. tutasque sint in improbos innocentia. et
in ipsis improbis formidato supplicio re
frenet audacia et nocendi facultas. De
cunda ratio quare peccata sunt punienda ppter ma
lorum refrenationem ne ipsi deteriores fiant. id
scribitur xxij. q. ij. c. Paratus. Nihil est i
felicius felicitate peccatorum q penam nutrit
impunitas et mala voluntas velut incito
hostis roborat. Tercia ratio quare peccata
sunt punienda ppter aliorum exemplationem
q pena vni est emenda alteri. ut dicitur L. ad
legem iuliam repetundarum. l. ij. ff. de penis. l.
Bona fides. Quarta ratio est ppter maio
rum obligationem. q tanto malorum rei sunt
q peccata ppter illorum negligentiam committun
tur. sicut patet lxxij. di. c. Error. c. Lon
sentire. ca. Quid enim prodest lxxij. di.
c. Peruenit. lxxvi. di. c. facientis. ij. q.
vii. c. Negligere. xvij. q. ij. c. Si quis. xxiij.
q. iij. c. Qui potest. Extra de homicidio.
c. Sicut dignum. Puniri debent delinquentes
ut iusticia locum habeat. Nam ut dicitur
glo. in c. ij. de officio ordinarij. Preses p
vincit dicitur purgare puincia malis hominibus.
Idem ff. de officio pfidis. l. Preses puni
cie. et vi. q. iij. c. placuit. Commendant an
tiq illi romani q nec proprijs filiis p iusti
cia pnuada noluerunt indulgere. Sic de

bruto recitat Aug. li. v. d. ciui. dei. c. viij
 q filios occidit q spirabat p prias. vñ
 2 poera laudator ait. Natosq p noua
 bella mouentes ad penā pulebra pro li/
 berrate vocabat. sea vsu sequi pfulatus
 est in fecit. Tunc amor pte laudūq i
 mensa cupido Silr narrat Aug. de mā
 lio torquato q filiū occidi fec nō qz erie/
 rat p priam sed qz tra id qd impauerat
 p se3 vt nulli iniret bellū cū hostib3 sub
 pena capis absqz licentia ei3. Ille at ab
 vno ex hostib3 prouocat iuuenti ardo/
 re pgressi singulare certamē illū infecit
 2 spoliavit. At p ne pl3 mali cēt in exē/
 plo impū pcepti qd boni in glia hosti oc
 cisi filiū victorē ppter inobedientiā iteri
 mi iussit. Sed sciendū fm Alexādrū de
 ales in tertio sūme q inducit Aug. tra
 faustū. Ex scueritas aliqñ remittit pro
 ppter multitudinē peccātū qñ puniri nō
 pōt sine scādalo. Jō dicit Aug. Ex ali/
 qñ delinqntiū multitudo diu p paciētiā
 est expectāda. Aliqñ in pauc est puniē
 da vt eoz exemplo ceteri terreat. Pro
 pterea dr. ix. q. ij. c. Ordinatioēs. vbi ml
 toz strages iacet sbrabendū est aliqd se
 ueritari. Idē pfirmat. l. di. c. Ut pstitue
 retur. Et xi. q. ij. c. Plerūq. Et extra de
 transact. c. fi. et. ff. de penis. l. Aut facta.
 i glo. ordiaria. Et. xxiij. q. j. c. Noli. i. fi.

Ex amicitia 2 auaricia ac ppri3 amor
 ppariatur iusticie. Capitulu tertiu.
 Ernu3 mysteriu de iusticia declarā
 dū dr ppariatio. Sūt em iusticie
 multa tria. sed pcpue tria

Primū amicitia.

Secūm auaricia

Tertiū amor pprius

Primū qd est ppariū iusticie amici/
 tia est. Multi equidē ppter amicitia re
 os defendunt excusant. imo quantū pnt
 exaltant. Sed hi audire debent 2 obfua/
 re sententiā Liceronis qui li. ij. de offi/
 cīs ait. Neqz ptra republiā neqz cōtra

iusturandū ac fidē amici sui cā vir bon3
 faciet. Nam si omia faciēda sūt q ami
 ci velint nō amicitie tales. sed cōiuratio
 nes purande sunt. Nec ille. Et d hac ma
 teria videre potes fimonē de amicitia in
 ope nostro de laudibus sanctorz. Secū
 dū qd ppariat iusticie est auaricia. et de
 hoc diffuse habem3 in sermone de auari/
 cia iudiciū. Tertiū est amor pprius du3
 se3 qui reipublice psumt seipos diligunt
 2 sua querunt cōmoda ppria. Ideo bis i
 timāda est sententia illa grauissima Li/
 ceronis in. j. officioz libro. Omīno inq
 qui reipublice psumt Duo pcepta plato/
 nis teneant. Unū vt vtilitatē ciuiū sic tu
 eantur vt quicqd agant ad eā referāt ob
 liti cōmodoz suoz. Alterū vt totū cor/
 pus reipublice curēt nedū pte aliquā tue
 antur reliquas deserāt. Ut em tutela sic
 procuratio reipublice ad eoz vtilitatem
 qui cōmissi sūt nō ad eoz qbus cōmissa ē
 gerenda est. Nec ille. Ad iusticia3 itaqz
 fouendā ac manutenendā oēs inuigila/
 re dñr. Pro qua vt pdirimus in pcedēt
 capitulo gētilis. nec fili3 nec sibip3 pe
 pcerunt Sicut etiā Valerius ponit lib.
 vj. exemplū zaleni. Zaleni3 inquit vbe
 locretū a se saluberrimis 2 vtilissimis
 legibus munita cū fili3 eius adulterij cri
 mine dānatus fm ius ab ipso pstitutum
 viroqz oculo carere deberet 2 tota ciuitas
 in honorē patris necessitatē pene adole/
 scēculo remitteret aliquādiu repugna/
 uit. Ad vltimū3 populi pibus cunctus
 suo pus deinde fili3 oculo eruto vsum vi
 dendi vtriqz reliquit. Ita debitū suppli/
 cū modū legi reddit equitas admirabili
 temperamento se inter misericordē ptez
 2 iustū legislatorē patus. Nec ille. Vtrūqz
 si sic vbiqz seruaret iusticia bñ cēt oñib3
 pplis in qlibet statu. Sed qz hec virtus
 pene extincta est excreuerūt iniquitates
 ppter quas indignatus deus sepissime p
 curit pplos durissimo flagello suo. A q

nos misericorditer liberet. Amen. gram
inde gl'am beatā Amen.

Dñica de passione. De pctō lingue.

Sermo trigessimus sextus.

De moniū ha

des. Iudeoz blasphemantium
xp̄m verba sūt ista originalr
Johis. viij. c. 7. i euāgelio ho
dierno. Magna vis in lingua hoīs si
ta est. q̄ lz mēbrū sit erigū multa tñ loq̄
pōt 7 bona 7 mala. Propterea Jacob⁹
ij. c. ait. Ecce naues cū magnē sint 7 a vē
tis validis minent. circūferūt autē a mo
dico gubernaculo vbi ip̄ctis dirigentis
voluerit. Ita 7 lingua modicū qdē mem
brū ē 7 magna exaltat. Ecce q̄tul⁹ ignis
q̄ magnā siluā incendit. Et lingua ignis
est vniuersitas iniquitatis lingua constitui
tur in mēbr⁹ vestr⁹ que maculat totū cor
pus. Decille. Que verba verificari vi
dent in iudeis. qui linguis suis mordaci
bus xp̄o innocenti maculā dabant nunc
dicendo eū vini potatorē nūc seductorē
populor⁹ nūc demoniacū 7 samaritanū
Et tandē linguis suis illū crucifigi pro
curarūt. Lū hō multos aspiciam⁹ iude
orū imitatores qui lingue oēm licentiaz
dederūt ad indebite inordinatōis loquē
dū. Idcirco in presenti s̄mone de pecca
to lingue verba faciemus. Proponem⁹
autē solito more tria mysteria de ipsa lin
gua declaranda.

Primū dī naturalis p̄ditōis

Scōm virtuosē regulatōis

Tertiū multiplicis offensiois

Quod soli hōi cēssa est lingua ad loq̄n
dū 7 de p̄ditōib⁹ hūane lingue 7 qualiter
angeli loquūtur. Cap. p̄mum.

Primū mysteriū de lingua declarā
dū dī naturalis p̄ditōis. Dabz
equidē hūana lingua tres natura
les p̄ditōes quas p̄siderare debet vnus

q̄q̄ a sūmo op̄ifice nō abre hōi. datus.

Pria dī locutōis

Scōa formatōis

Tertia collocatiois

Prima p̄ditio hūane lingue dī locutōis.

Sola em̄ hūana lingua naturalī

ter loqui pōt. Ad qd̄ melius intelligen

dū triplicē adhuc linguā distinguemus.

Prima est angelor⁹. **S**cōa b̄utor⁹. **T**er

tia vero hominū. **P**rima est lingua an

gelor⁹ de qua Apostolus p̄me ad corin

thios. xij. ca. Si linguis hoīm loquar

7 angelor⁹. De lingue angelorum me

thaphorice accipiunt ad exp̄mendā eor⁹

intelligibīlē 7 spiritalē locutionē. quā

sicut homo loquitur lingua corpis. ita an

geli lingua mentis. Nā vt inquit **I**ho

s. p̄e. q. c. viij. In angelis est aliq̄ locutio

7 vnus aliq̄ loquit. Qd̄ sic pōt intelligi

volūtas em̄ mouet intellectū ad suā op̄a

tionē. Intelligibile autē est i intellectu tri

pliciter. **P**rimo quidē habitualiter vel

s̄m memorā vt Aug. dicit. **S**cōo autē

vt actu p̄sideratū vel p̄ceptū. **T**ertio vt

ad aliud relatū. Manifestū est autē q̄ de

p̄mo gradu in scōo transfert intelligibi

le p̄ imperiū volūtaris. vñ in diffinitōe

habīt⁹ dī quo quis vñt dū voluerit. Si

militer autē de scōo gradu puenit in terri

um p̄ volūtarē. Nā p̄ volūtarē p̄ceptus

mentis ordinat ad aliez. puta vel ad a

gendū aliqd̄ vel manifestandū alteri. qñ

autē mens p̄uertit se ad actū p̄siderandū

qd̄ habet in habitu loquit aliquis sibi p̄

si. Nā ip̄e p̄ceptus mentis interior hū

vocat. Et hoc hō q̄ p̄ceptus mentis an

gelice ordinat ad manifestandū alteri vo

lūtarē ip̄ius angeli. p̄cept⁹ mentis vñt

angeli innotescit aliq̄. 7 sic vñt loq̄t aliq̄.

Nihil em̄ aliud est loqui ad aliez q̄ con

ceptū mentis alteri manifestare. Qñ q̄

cito angelus vult manifestare suū conce

p̄tū aliq̄ statim alijs cognoscit. Nob̄ autē

locutio exterior q̄ fit p̄ vocē ē necessaria

Propter obstaculū corpis. ¶ Aduertendus
m̄ circa locutionē angeloz. Primo q̄ an
geli inferiores loquuntur superioribus s̄m
Dyonisiū. vii. c. celestis ierarchie. et m̄ in
hac locutionē inferiores nō illumināt su
periores. q̄ om̄is illuminatio est locutio
in angelis. sed nō om̄is locutio est illumi
natio. Illuminatio em̄ est manifestatio
eoz q̄ dependent a volūtate diuina. q̄ fit
p̄ superiores ip̄is inferiorib⁹. et hec illumi
natio est et locutio. locutio s̄o et nō illu
minatio est manifestatio eoz q̄ proueni
unt a volūtate p̄pria et sic loquuntur ange
li inferiores superiorib⁹. S̄cdo sciendū q̄
angeli loquuntur deo s̄m illud Zacharie
j. c. R̄ndit angelus dñi et dixit. Dñe ex
ercitū v̄sq̄quo nō miseraberis iherusa
lem. Ista m̄ locutio nō fit ad aliqd̄ māi
festandū deo qui est om̄is p̄tatis et om̄is
volūtatis p̄ncipiū et p̄ditōr. sed fit ad cō
sultandā diuinā volūtate d̄ agendis. nā
locutio nō semp̄ est ad manifestandū al
teri. Sed q̄nq̄ ad hoc ordinat finaliter
vt loquenti aliqd̄ manifestet. Sic cū di
scipul⁹ querit aliquid a m̄gro. Vel fit lo
cutio angeloz ad deū ad ip̄m cū admira
tione laudādū. vt dicit Grego. in s̄cdo li.
moralū. Locutio s̄o qua angeli loquū
tur de deo laudātes ip̄m et admirātes sp̄
angeli de deo loquuntur. Sed locutio q̄
eius sapientiā p̄sultat sup̄ agendis tunc
ei loquuntur q̄n aliqd̄ nouū p̄ eos agendū
occurrit sup̄ q̄ illuminari desiderāt. Ter
tio notandū q̄ sicut distantia localis nō
impedit q̄n vnus angel⁹ aliū videre pos
sit ita etiā nō impedit q̄n vnus alteri lo
qui possit et suū manifestare p̄ceptū. In
tellectuālis em̄ opatio angeli om̄ino ab
stracta est a loco et tpe. In eo aut̄ qd̄ ē ab
stractū a loco et tpe nihil opatur neq̄ tē
poris diuersitas neq̄ loci distantia Et si
obsecres q̄ clamor loq̄ntis fit p̄pter id
stānā audiētis. Sed Isaie. vii. c. d̄ de
seraphin q̄ clamabat alter ad alterū. gvi

des q̄ localis distantia impedit locuti
onē angeloz. R̄nder I ho. vii. s. q̄ cla
mor ille nō est vocis corporee qui fit p̄
pter distantia loci. sed significat magni
tudinē rei q̄ dicebat vel magnitudinē af
fectus s̄m q̄ dicit Grego. s̄cdo li. moralū
Tanto quicq̄ minus clamat q̄to min⁹
desiderat. Quarto sciendū q̄ dū angelus
vult loq̄ vni soli. nō oēs cognoscūt locu
tionē ei⁹. q̄ p̄ angel⁹ ordiare aliqd̄ ad
vnū et nō ad alios. Et iō p̄t cognosci cō
ceptus vni⁹ ab vno et nō ab alijs. Lōcor
dat Bonauentura in s̄cdo di. x. ¶ Secun
da lingua est brutoz. Animalia em̄ bru
ta linguā habent sed nō loquuntur. Et si
dicat q̄ locuta est asina balaam vt dicit
Numeri. xxi. c. Dū ad visionē angelice
cidisset et balaam p̄cutiebat eā. et alina di
cebat. quid feci tibi Cur p̄cutis me. Ad
hoc r̄ndetur q̄ illud fuit p̄ speciale mira
culū. nō per naturam. Ideo dicit textus
Aperuit dominus os asine et locuta est.
Quedam tamen glosa super hoc passu
dicit. Sicut diabol⁹ locutus est per ser
pentem et non serpens locutus est. Sic
angelus per asinā locutus est nō asina.
Non enim potentiam loquendi habuit
asinā. Unde nullum miraculū fuit ibi si
cut nec in serpente seducente euan. La
men dicunt quidam q̄ asina ad tempus
habuit potentiam loquendi. et locuta est
proprie et miraculose. Hec illa glosa.
¶ Tertia lingua est hominū. Ip̄i per na
turam loqui possunt. Ideo Lullius in
p̄mo rethorice ait. Cum homines multis
in reb⁹ humiliores et infirmiores sint be
stijs in hac re maxime bestijs p̄stare vidē
tur q̄ loqui possunt. vt em̄ inquit Na
gister in secundo di. xvi. Hō q̄n ad cor
pus supat a lince in visu. A cane et vul
ture i odore. A porco i auditu. A sumis
i gustu et ab aranea i tactu. hec m̄gr. Sed
in lingua supat hō volucres celi et om̄ia
pecora campi. Ex quo igitur sibi lingua

loquat. Deffa est rōnabiliter ea vti dī nō
bestialiter. **Secūda** p̄ditio hūane lingue
dī formatiōis. in qua cōsiderāda sūt tria
Primo q̄s formauit **Secūdo** ad q̄d forma
uit. **Tertio** qualiter illā formauit. **Pri-**
mo cōsiderandū est q̄s formauit linguaz
Et mīdem q̄ deus q̄ p̄didit om̄ia. **Unde**
Augēna in p̄ma sen p̄mi libri cōdōis do
ctrina tertia. c. ij. de cōplexiōib⁹ mēbrorū
ait. **Deus** cui⁹ aīali ⁊ cui⁹ mēbro dona
uit ex cōplexiōe q̄d magis meret. **Sic** ita
q̄s linguā deus bon⁹ formauit. ita dī esse
bona vt bona loquat iuxta illud **Nar-**
xi. c. **Bonus** hō de bono thesauro cordis
sui profert bona. **Secūdo** cōsiderandū ē
ad q̄d deus formauit linguā. **Et** dicim⁹
q̄ ad exp̄mendū p̄ceptū mētis. vñ **Aris-**
toteli in p̄mo periarmentiaz **Voces** sūt earū q̄
sunt in aīa passiōnū note id est signa. iō
id loquendū est q̄d est in corde. ⁊ oīs du
plicitas fugienda om̄eq̄ mendaciū dete
standū. **Tertio** cōsiderandū ē qualiter
deus formauit linguā. **Nā** formauit eaz
cū triplici p̄ditōe. **Prima** cōditio q̄ fe
cit vnā in quolibet nō plures. fecit duas
aures. duos oculos. duos pedes. duas
manus ⁊ linguā tm̄ vnā. **In** quo innuit
q̄ hō debet loqui p̄ce ⁊ temperate. **Un** vt
scribit **Laerci⁹** **Xenocrates** p̄hs discipu
lus **platonis** fert dixisse cui dā loquaci.
Alud mltū loquere pauca. **Os** em̄ vnū
⁊ aures duas a natura accepim⁹. **Idē** cū
ēēt cū q̄bus dā detractōib⁹ ⁊ taceret. q̄ren
te vno eorū solus taceret. **Qu** dixisse me ī
quit aliqui penituit. tacuisse nūq̄. **Reci-**
tat etiā **Laerci⁹** de salone p̄ho. q̄ cū ī lo
co quodā multis loq̄ntib⁹ nō loqueret.
Interrogatus a **periandro** vtz p̄p̄bo
rū inopiā. an quia stultus ēēt taceret. rñ
dī. nemo stultus tacere pōt. **Iō** **Sapient**
prouerb. x. c. ait. **In** multiloq̄o p̄m nō
derit. **Qui** autē moderat labia sua pru
dentissim⁹ est **Et** xij. c. **Qui** custodit os
suū custodit aīam suā. **Et** xij. c. **Qui** mo

derat sermones suos doctus ⁊ p̄fūdēs est.
Et eodē. c. **Stult⁹** q̄s si tacuerit sapiens
reputabit. ⁊ si cōp̄ferat labia sua intel
ligens **Et** xij. c. **Totū** sp̄m suū profert
stult⁹. **et** ecclesiastici. xij. c. **Qui** odit loq̄ci
tatē extinguit maliciā **Et** x. c. **Odibilis**
est q̄ procat est ad loquendū **Et** xij. cap.
Tacit⁹ ⁊ sensat⁹ honorabit **Et** **Isidor⁹**
li. ij. soliloquior. **Multiloquū** nō effu
giet culpā **Et** **Lassiodor⁹** in eplis **Nec**
est regalis proculdubio v̄tus celerius ne
cessaria sentire ⁊ tardius in verba p̄orū
pere **Et** **Jacobus** p̄ma canonica. c. j. sit
aut om̄is hō velox ad audiendū. tardus
aut ad loquendū **Et** **Sen.** ad **Lucillū** **Tar**
diloquū te esse iubeo **Et** idē in libro de
monib⁹ **In** h̄ incube vt libent⁹ audias q̄
loquaris **Et** **Quintilian⁹** in libro de cla
mationū **Promptissimo** finē delinqui
mus facile. **Secūda** p̄ditio lingue q̄ de
fecit eā rubicundā ad insinuandū q̄ loq̄
debeat cū charitate. **Tertia** cōditio q̄
fecit eā mollē ducilē ⁊ volubilē ad ostē
dendū q̄ hō nō dī ēē p̄tinax in sententijs
male prolatis **Un** **Aug.** xij. q. iij. c. ma
gne **Magne** sapie est hoīes renouare q̄d
male locut⁹ est **In** sup̄ sic lingua est mol
lis ita ⁊ locutio dī esse blāda ⁊ affabilis
Un **Cicero** in p̄mo de officijs ait **Diffici**
le dictu est q̄rope cōciliat aīos comitas
affabilitasq̄ sermōis **Tertia** p̄ditō p̄n
cipalis hūane lingue dī collocatōis. col
locata q̄ppe est in ore vbi sunt labia den
tes ⁊ salua. vt p̄ labia ⁊ dentes q̄b⁹ clau
ditur velut duplici muro refrenet ne re
uellet secreta ⁊ om̄ia dicat que nō sunt dī
cenda **Et** hoc refert **Laerci⁹** q̄ interro
gatus **plato** quis est inter hoīes fortior
Rñ dī **Qui** pōt p̄pnā iracundiā vince
re. **Interrogatus** quis est inter hoīes de
bilior ait **Qui** suū nō pōt celare secretū
Est etiā in ore vbi lingua collocata est sa
lua ad significandū q̄ p̄mo debet ēē sale
cōditus ⁊ vnusquisq̄ suos sermōes p̄

derare debet ut dicitur in libro de ponderet.

Ex huius regulanda est lingua dum loquitur cum quibus circumstantiis. **Lap. secundum.**

Secundum mysterium de lingua declarandum dicitur huius regulationis Debet namque unusquisque regulare linguam dum loquitur secundum quibus circumstantiis.

Prima de cui.

Secunda ubi.

Tertia tempus.

Quarta fuit.

Quinta modi.

Prima circumstantia de cui. ut videat loquens cui loquitur. videlicet si est platus locus vel subditus. Nam platus et maioribus loquendum est cum reverentia. Sociis cum benignitate. Subditis hoc fit quod exigit dominus eorum et iterum qualitas criminis quod committitur fatuus autem et insipientibus nisi ex causa loquendum non est. Nam dicit Sapiens per verborum. xxiij. c. In auribus insipientium ne loqueris quia despicient doctrinam eloqui tui. Et ecclesiastici. xxiij. c. Cum dormieris loquitur qui narrat stulto sapientiam. Et qui publice loquitur populo vivat popularibus verbis. Inquit enim Cicero in primo de officiis. Popularibus verbis agendum est et versatis cum loquimur de opinione populi. **Secunda circumstantia in locutione sua** dicitur ubi. Nam in ecclesia quod est locus orationis non licet loqui de rebus mundanis ut notat ex parte de immunitate ecclesie li. vi. in c. Deceat. **Tertia circumstantia est tempus.** ut cum dicit Sapiens Ecclesiastes. iij. cap. Tempus tacendi et ipsi loquendi. **Quarta circumstantia est finis** ut consideret loquens finem quare loquitur. **Quinta circumstantia de modo** dicitur ut scilicet fuit modus in brevitate et plenitudine in gestu et similibus. Sunt enim aliqui qui volunt dicere de mihi panem. Et nati sunt historiis et filatris longae. Aliqui adhuc considerant in ornatu verborum et multa verba pungentes tedio auditores afficiunt. Pro quibus dicit Cicero in libro de oratore.

Quid est tam furiosum quam verborum vel opinionum vel ornatissimorum sonitus inanis nulla subiecta sententia. Que verba etiam recitat Aulus Gellius in primo libro nocturnum atticarum. Nonnulli insuper dum latine loqui volunt exquirunt vocabula incognita et in usitata ut sic videantur singulares. Pro quibus dicit Aulus Gellius libro. x. nocturnum atticarum. Verbis uti novis et incognitis dum ius est quam verbis sordentibus. Rome quidam celebratus homo in causis cum apud perfectum virbis verba faceret et dicere vellet inopem quendam misero victu vivere et furfurem edere panem vinumque secudum portare. Dicit inquit eques romanus apludam edit et flocos bibit. Que verba cunctorum astantium animos prouocauerunt ad risum. Ille enim legerat apludam veteres rusticos frumenti furfure dixisse. Sic flocos audierat per se voce significare vinum fecim et vinaceis expressam. Primum verbum legerat in platone secundum apud ciciliu in polimenu quod sibi ad ornamenta orationum seruauerat. quod dum insuper dum loquitur vident fugere dum trahentes et emittentes flatu rotant velocissime verba sua nulla gravitate seruata sed audiant isti Licerone qui in primo de officiis ait. Magna est admiratio copiose sapienterque dicentis quem qui audiunt intelligere etiam et sapere plus quam ceteros arbitrantur. Si vero inest orationem mixta modestie gravitas nihil admirabilius fieri potest eorum magis si ea sunt in adolescente. De viginti petis provenientibus a lingua quot sunt littere alphabeti visque ad. v. in clusius. **Lap. tertium.**

tertium mysterium declarandum de lingua dicitur de multiplici offensione. **De prima** cum sunt peccata quod lingua committitur. Iohannes refert Laerius Interrogatus anaxagoras per hoc quod esset in homine bonum vel malum respondit lingua. Ex ipsa namque tot proveniunt peccata quot sunt littere alphabeti visque ad. v. **Prima cum**

alphabeti est A. et hec est prima in omni lin
guis ut patet. xxxv. di. c. Ab exordio Et
primū peccatū lingue est adulario. quam sic
diffinit Alexander in secundo. Adulario ē
peccatū ex finē vane laudis proveniēs a,
licui facta intentio placendi. Et de hac
dicit in quadragesimali de penitētia. hoc
vicio pmaxime laborāt existentes in ci/
vitas regū et pncipū in quibus rarissimi sunt
qui loqui velint veritatē. Secunda lra al/
phabeti est B. Et secundū peccatū lingue
est blasfemia dei et sanctorum et creaturarum.
Tertia lra est C. Et tertium peccatū lingue
est contumacia. qm Ambrosius est peccatū vitatis
cū confidentia clamoris de qua etiā scripsi
in quadragesimali de penitētia. Quarta
lra est D. et quartū peccatū lingue est de/
tractio q est aliene fame p occulta verba
denigratio. Quinta lra est E. et quintū pec/
catū lingue est excusatio peccati de qua con/
fiteretur deus dicens p Hieremiam vii. c. Nemo
est q agat penitentiā sup peccatū suo dicens
quid feci. Deus pversus fuit ad cursū suum
quasi equus in imperio vadens ad plū
Hoc autē maxime pculosū est dūz excu/
sar peccatū suū ille qui confitetur sacerdos.
Sexta lra est F. et sextū peccatū lingue
falsitas locutio. et de hac dicitur in finone
de mendacio. Septima lra est G. et se/
ptimū peccatū lingue est gloriatio. cū scilicet
quis gloriā indebite appetēs de se ideo
etāter loquitur. Octava lra est H. et octavū
peccatū lingue homicidij peccatio. s. p/
cepto. consilio. suasionē et hmoi. Ido inquit
de talibus psalmista. Lingua eorum gladii acu/
tus. Solon vero atheniensis ut cōmemo/
rat Valerius interrogatus qd acutū gla/
dio mideret. Praut hōis lingua. Nona
lra alphabeti est I. et nonū lingue peccatū
est irritatio. cū s. aliquis irridet aliū ad in/
inriam. sicut facere solent illi qui vulgo
dicunt muregatorij proferentes alia ver/
ba colorata et fucata. quibus proximū illu/
sus scandaliferur. et si cōgratur dicunt

nō nominasse illū et similia q rē graviter
peccant. qm ut ait Sapiens proverbio
rū. iij. c. Abominatio ē deo omnis illusor
Et iij. Regū. ij. ca. scribitur. Q. xlii. pueri
q irridebāt Heliseū vocātes caluiz oc/
cisi sunt ab vrsis. Decima lra est K. et
decimū peccatū lingue est carus vanus in
quo amatoria proferunt et dei nomē va/
nū assumit. Undecima lra est L. et vn/
decimū peccatū lingue lascivia pronūcia/
tio. s. p lenociniū v. s. curritatē q ē de ve/
bis turpibus. loq em lascivia etiā luden/
do nō licet. q corruptū bonos mores col/
loca mala ut inquit apostolus. q. ad corinth.
xv. c. Et Arist. in ij. rethoricez ait. ex vi/
cere de facili quodcuq turpiū fit et ipsius
facere. Duodecima lra est M. duode/
cimū peccatū lingue est maledictio creatur/
raz qd nō licet. Quia ut inquit paulus. q. ad
corinth. vj. ca. Maledicti regnū dei non
possidebūt. Tertiadecima lra est N. terti/
umdecimū peccatū lingue est incantatio. cū
dicunt carmina pro sanitate et hmoi. Dic/
em Aug. xvj. q. iij. c. Jact. Omnes hmoi
artes mugatorie et noxie supstitiōis fugiē/
de sunt a xpiano. Quarradecima lra ē
O. et quarradecimū peccatū lingue oīo idē
bita videlicet sine attentione interrupō/
ne acceleratiōe. Quiradecima lra ē P.
Et quintūdecimū peccatū lingue est pūritus
et hoc iā plena est terra. Sextadecima
lra est Q. et sextadecimū peccatū lingue est
qrelatio. cū s. murmurat de deo de peni/
bus et d alijs. Decima septima lra ē R.
et decimū septimū peccatū est revelatio secre/
torum vel confessionis vel aliorum in secreto
cōmissorum qd fieri nō debet. Decima oc/
tava lra est S. et decimū octavū peccatū
est subtractio q ponit discordiā int am/
icos. Decimanona lra est T. et decimū
nonū peccatū lingue est temeraria affir/
matio. Affirmare temere malū de suis p/
rimis et leuib. suspiriōib. Vigesima
lra est U. et vigesimū peccatū est pūo octor.

tum de q̄ p̄s Math. xij. c. ait. De oī b̄o
ocioso qd locuti fuerint hoies reddēt rō
nē in die iudicij. Et dī verbū ociosū s̄m
Grego. qd caret necessitate v̄l debita v̄ri
tate. Cū igit̄ tot sint p̄cā lingue bear̄
vir vt ait Jacobus. j. c. qd nō est lapsus i
b̄o. Jō cū psalmista orād̄ dē. P̄de in
quit dñe custodiā os meo ⁊ ostium circū
stantie labijs meis. Ut sic linguaz custo
diēdo digni efficiamur grā xpi. quā nob̄
ip̄e largiatur. qui viuit ⁊ regnat in secla
seculoz Amen.

Feria secunda post dominicam de
passione. De peccato gule.

Sermo trigessimus primus

Quis si

ut veniat ad me ⁊ bibat s̄
ba sūt redēptōis n̄i Jos̄ph
vij. c. ⁊ in euāgelio bodier̄

no. Solcite promittendū est vt mēs n̄ra
refocillet cibo spūali diuine gr̄e. qd p̄forta
ri quoniam ad illud regnū in quo plena
est ⁊ vera bonoz oīm plenitudo. Nō em̄
cōditi sumus vt oblectemur corp̄alibus
delitijs sed vt p̄fruiamur gaudijs paradi
si. Verū tamen carnales hoies ad nil inui
gilāt nisi ad explendas corp̄is volup
tes. Hi terrena dūtaxat sūt. ⁊ dē eorū
v̄ter est. Dant oīm opam ad satisfaciē
dū gurguri suo. ⁊ vitij gule colūt ac vene
rātur. Idcirco in p̄nti s̄mōe contra gulo
sos loqui decreui. Pro quib̄ de ip̄a gula
tria p̄ponem̄ mysteria declaranda

Primū dī materie

Secūm modi

Tertiū pene.

Q materia gule ē esca ⁊ pot̄ non q̄
sint de se mala s̄ p̄ inordinatū appeti
tū. ⁊ de p̄hibitoē ciboz. **Cap. p̄mū.**

Primū mysteriū declarādū ē gula
dī materie. vbi p̄mo videndū est
qd est gula. Et ad b̄ dīc̄ Tho. ij. ij.

q. cxiij. **G**ula est inordinat̄ appetitus
cibi ⁊ pot̄. Dī aut̄ appetit̄ inordinat̄
in eo qd recedit ab ordine rōnis in q̄ cōsi
stut bonū s̄rutiis moralis. Et q̄ ex b̄ ali
qd dī ē peccatū. q̄ s̄ruti s̄riatur. Ideo
gula est peccatū. sed sciendū qd duplex ē
appetitus. Un̄ quidē naturalis qui p̄ri
net ad vires potentie vegetabilis. in qui
bus nō p̄t ēē virtus aut virtū eo qd non
p̄nt s̄bici rōni. Un̄ ⁊ vis appetitiua dī
videt̄ in nutritiua. digestiua ⁊ expulsiua
q̄ p̄inet ad vegetatiua v̄t p̄es eius. Et
ad talē appetitū. s̄ naturalē hui⁹ vegeta
tiue p̄inet esuries ⁊ sitis. vbi nō est pec
catū. vñ Grego. dī. v. c. Ad eius Sepe
sine culpa agit qd venit ex culpa. vñ et
sine culpa cū esurim⁹ comedim⁹ qd tam̄
ex culpa p̄mi p̄ntis est factum vt esuris
mus. Alius est appetit̄ sensitiv⁹ in cu
ius p̄cupiscentia vitij gule p̄sistit. vñ ⁊
p̄mus mor⁹ gula ip̄orat inordinationes
in appetitu sensitivo. qd nō est sine pecca
to. qd videtur esse cū qd appetit cibū vel
potū nō p̄pter sustentationē sed p̄pter de
lectationē. vñ excedens in quantitate cibi
vel pot̄ nō p̄t p̄cupiscentia cibi ⁊ pot̄
sed per errorem estimans eo idigere nō p̄
tinet ad gulā. Jgr vt declarem̄ hāc p̄es
materia gule est esca ⁊ pot̄. Vbi sciendū
qd esca in se q̄cūqz nō est mala sed bōa. q̄a
creatura dei. vñ ap̄ls. j. ad Thimotheuz
iij. c. ait. Om̄is creatura dei bona ⁊ nihil
reijciendū qd cū gratiaz actiōe p̄cipit̄. ⁊
saluator n̄r Math. xy. c. Nō qd irat in
os cōinānat hoīem. i. cib⁹ ⁊ pot̄ s̄m suā
s̄bam ⁊ naturā nō maculat hoīes spūalē
In q̄ redargut̄ ē error q̄nūda iudeoz esti
mānū quosdā cibos vt q̄ sūt veteri lege
prohibiti ex sui natura malos ⁊ macula
re aiām eorū esū. Sed beatus Tho. i. ij.
cōtra gentiles hoc reprobat triplici rōne
Primo sic. qd sit s̄m rōnē nō est peccatū
fit autē vñ quodqz s̄m rōnem quando
ordinatur scdm qd congruit debito fini.

finis aut debet sumptibus ciborum est conseruatio corporis per nutrimentum. Quicquid autem cibum facere potest ergo absque peccato potest sumi. Nullus ergo cibi superius finem se est posuit. Secundo sic. Vnde rebus ad quod sunt ordinate non est finem se malum. Sunt autem platee propter animalia. Animalium vero quedam propter alia. et omnia propter hominem. Vnde quod plateis vel animalium carnibus ad esum vel ad quicquid aliud homini sunt utilia non est finem se peccatum. Tercio sic. defectus peccati ab alia derivat ad corpus et non conuerso. Libi autem immediate ad corpus pertinet non ad animam. Non ergo ciborum superius finem se posuit esse peccatum nisi quatenus repugnat rectitudini voluntatis. Quod contingit fieri autem propter repugnantiam ad proprium finem ciborum. Sic cum aliis propter delectationem quod est in cibis vnde cibis contrariis salutem corporis vel finem spiritum. Vnde si infirmus comedat herbas fructus et homini quod nocet contra illi. Vnde finem continentate. Vnde cum quis nimis comedit vnde dicitur in sequentibus. Aliter sumptibus ciborum repugnat rectitudini voluntatis finem quod cibi sunt aliquando lege prohibiti. In lege ecclesie prohibetur esus carnis sexta feria per totum annum et in ieiuniis etc. In aliis religionibus prohibetur esus carnis per regulam vel constitutiones ad refrenandam concupiscentiam. Vnde dicitur de coelestibus. v. c. Carnem. In lege vero veteri fuerunt prohibiti aliqui cibi. sicut per Leuiticum. xi. c. Et hoc finem Theophrastus philosophus. quod factum fuit triplici ratione. scilicet. Propter sollicitudinis exclusionem. Propter naturalem conditionem. Propter spiritalem significationem. Primo propter sollicitudinis exclusionem neminem ad tollendam. scilicet nimiam sollicitudinem circa cibos. vnde illa occidunt quod de facili in promptu prout haberi. Et ista etiam ratio non ita prohibita sunt aliquando terre nascentia. Nam talia magis pertinent ad quandam simplicitatem vicius et de facili habent cum modico cultu terre. Animalia autem cum multo studio nu-

trire vel capere oportet. Et usus oleorum autem de luxu solus erat non animalium. Secunda ratio quare prohibebantur alii cibi propter naturalem conditionem. Nam quidam animalia quando immundicia corporale corruptionis habent. vel quod ex rebus immundis nutriuntur. Vnde porci. Vnde qui in mundo conuersantur. Vnde bestia sic mus et talpa et homini. vel quod carnes superfluos et malos humores generant in corporibus comedentium. propter nimiam siccitatem vel humiditatem. Vnde propter hoc animalia non habent ungulam scissam vel habent multas soleas in pedibus vel figuras sunt prohibita propter eorum terrestretatem. et quod sunt nimis colerica et adusta. Et aues aquice et pisces non habentes squamas vnde anguille propter nimiam humiditatem. Animalia vero habentia ungulam scissam et ruminantia sunt concessa quod habent humores bene digestos et bene complexionata sunt. Et pisces habentes squamas et pennulas vnde sicciores permixti sunt. In auium etiam concessa sunt quod sunt magis temperata. Vnde gallina. perdit et homini. Esus sanguinis vniuersaliter erat prohibitus ad vitandum crudelitatem vnde horreret humanum sanguinem fundere. et eade ratio animalium strangulatores et suffocatores. Adipis esus erat prohibitus ad tollendam occasionem gula sitis. Erat etiam sanguis et adipis esus prohibitus quod non generant bonum nutrimentum prout dicitur rabbi moyses. Tercia ratio quare in veteri lege prohibebantur alii cibi est propter spirituale significationem. Nam populus ille erat figuratiue populi christiani. Et vitata eorum finem ceremonias legis erat quidam prohibita designatiua per figuram vite et conuersationis quam suare debere populus christianus. Illa igitur animalia prohibita ne comederent vnde immunda figurat diuersa vicia quod immunda animam faciunt. Esus ergo illos significat operam illorum quod comesta in corpore panis et conuertunt in naturam et ex operibus malis generant habitum mali viciis qui

CIX

conuertunt qñ in naturā p̄pter assuefa
ctiōem. Debet ergo fideles abstinere a
vicijs q̄ designat illa. Et aialia q̄dez q̄
nō habēt yngulā scissaz vel nō rumināt
designant hoīes nō hñtes discretōez ne
scientes distinguere ⁊ phiderare circum
stācias rez. vel nō ruminātes. id ē medi
tantes scripturas sacras. hi ergo imūdi
sunt p̄cō indiscretōis v̄l ignorātie. ⁊ ta
les mores debēt euitari. Ut diuisio yngu
le designat fidem duaz naturaz i christo
Et ruminatio san⁹ intellect⁹ sc̄pturaruz
⁊ vniūq̄ iudei trāsgrediunt. Et viciū su
p̄bie phibet in esu aquile q̄ alte volat su
p̄ oēs aues. Viciū hipocrisis phibetur i
esu struciōis. Nā strucio habet alas s̄ p̄
grauedine nō pōt volare circa terrā abu
lar. Sic hipocrita p̄ opa exteriora de ge
nere bonoz volare videt. Sed circa ter
rena ē sp̄ cū mente. In griffone designat
crudelitas potentū Quia griffo ē refest⁹
boibus eq̄strib⁹ ⁊ armatis. Viciū inanis
glie designat in cigno q̄ auis ē colonis cā
didissimi. sed cibū trahit ex pfūdo terre
vel aque. Sic vanegliosi oīa opa sua q̄
cādida vident faciūt vt videant ab hoī
bus. Viciū rapine phibet in esu oīm a
uiū rapaciū. Vultur q̄ seq̄tur exercitū ex
pectās comedere cadauera mortuoz sig
nificat eos q̄ mores ⁊ seditiōes ⁊ guer
ras pcurat vt inde lucrēt. Upupa q̄ nid i
ficat in stercore ⁊ pascit fimo ex gemitū
in cātu similit significat accidiā. Nē
aues co ruini generi q̄ crocitiō q̄si cras
sonant significat p̄crastinatōem ⁊ tardi
tatē bñ opandi. Porcus significat luru
riosos. ⁊ sic de alijs. Prohibitū etiā fuit
gentilib⁹ ad fidē conuersis pap̄los velsi
idoloticijs. p̄pter sp̄m mali vitandā. ne
sez aliq̄ crederēt hoc illos facere in vene
ratōe idoli q̄ ad idolatriā prineret. al̄s
de se peccatū nō esset. Ad errorem igit pri
ner manicheoz estimare esca aliquā esse
de se malā. Unde ap̄ls p̄me ad Thimo.

iii. c. ait. In nouissimis t̄pib⁹ recedent i q̄
damā fide attendētes spiritib⁹ erroris.
⁊ doctrinis demonioz phibentiū nuber
re ⁊ a cibis abstinere. s. quibusdā tāq̄ de
se malis. Esca igit nō est viciū gule sed
materia circa quā exercet. ex p̄cupiscē
tia ad ipsam.

Quinq̄ sunt modi siue species q̄
bus peccant homines vicio gule.

Capitulū secundū

Secundū mysteriū de gula decla
randū dicit modi. Quinq̄ em̄
soler assignari modi seu species gule

Prim⁹ mod⁹ est comedere nimis seu
bibere. Sicut d̄ de iudeis in d̄stro pegri
nantib⁹. Manducauerūt ⁊ saturati sūt
nimis. Et p̄petrari pōt istud viciū ita
circa vilissimos cibos sicut circa delica
tos. De q̄ntitate autē cibi ⁊ potus non
pōt dari vna certa regula oibus s̄m ean
dē mensurā. S̄ pl⁹ ⁊ min⁹ exigūt s̄m va
rietatē complexionū ⁊ fatigationū. vñ
etiā ⁊ idem pl⁹ indiget vno tēpe q̄ alio
s̄m dispositiōem sui corporis. Un̄ narrat
p̄hs in lib. ethicoz de milone viro fortis
simo q̄ comedebat aliquā sol⁹ vñ bouē
nec erat guar⁹ stomach⁹ ei⁹. Et ali⁹ quia
debilitat de pauc⁹ bucellis p̄is guabat.
Tātū ḡ potest ⁊ d̄ q̄s comedere ⁊ bibe
re q̄tū credit se indigere ad sustentatiōez
⁊ executiōem corz q̄ sibi incūbūt agenda.
Ita vt nō vsq̄ ad nausēā sumat. s̄ cum
aliquali adhuc appetitu finē faciat Un̄
Aug. li. i. feb. ait. Iussisti dñe vt ad ali
menta sicut ad medicamēta accedamus.
Sicut em̄ sumit medicina nō ad delecta
tiōem sed p̄pter necessitatē. s. ad p̄suau
dū corpus a morte. ⁊ cū timore sumit ne
ledat. Ita cibus d̄ sumit ad sustentādū
corpus ne deficiat. ⁊ cū timore ne offen
dat ex nimia cōplacencia. Secūd⁹ mo
dus seu species gule est comedere cibos
nimis delicatos p̄pter delectatiōem vt ca
pones. fasanos. p̄nices. lampredas. stu

Quinq̄ aut p̄t vicij s̄m
p̄ Gule

multo vix p̄t p̄m de
quo narrat p̄hs in
lib. ethicoz aliqui p̄la
vñ bouē comedebat

multo vix p̄t p̄m de

7

fiones. vina electa et hmoi. Huic erat de
 dit ille diues q̄ postea sepult⁹ ē i infer
 no Lu. xvj. c. Hoc pctō peccauerūt iu/
 dei dū nō cōtenti manna appeterēt car/
 nes et dñs dedit eis coturnices. Nūc. xi.
 ca. Si quis nō vras cibarijs delicatis p/
 pter infirmitatē hos exigentē aut ppe ge/
 neris nobilitatē. vt principes. aut ppe
 tps cōgruitatē vt in nuptijs et cōuiujs
 discretis potest h̄ esse abiq̄ pctō. Unde
 Aug. xli. di. c. Quisq̄s. ait. fieri em̄ pōt
 vt sine aliq̄ vicio cupiditatis vel voraci/
 tatis p̄ciosissimo cibo sapiēs vras. Insi/
 piēs aut̄ feridissima gule flāma in vilis/
 simū mardescat. Et san⁹ maluerit quis
 more dñi pisce vesci q̄ lenticula more e/
 sau nepotis abrahe aut ordeo more iūm
 torū. Et eadē di. c. nō cogāt. Nō cogant
 diuites cibis pauper̄ vesci. vrant cōsue/
 tudine infirmitatis sue. sed doleāt se aliq̄
 abstinere nō posse. Si em̄ consuetudinē
 suā mutāt egrotāt. vrant supfluis. et dēt
 paupib⁹ necessaria. vrant p̄cios et dent
 paupib⁹ vilia. Nec ille. Quare laudabi/
 le est a puericia etiā filios nobiliū assue/
 scere cibis grossiorib⁹. Qd̄ fecit m̄ bea/
 ri bernardini erga suos filios nobiles et
 diuites. Unde ligurg⁹ et hnic⁹ in suis le/
 gib⁹ ordinauit a dolescēculos ruri nutri/
 endos cibis vilib⁹. Sūme aut̄ rep̄hēsi bi/
 le est iuueculos ad tabnas accedere. pig/
 nolatas cōfectōes et alia gulosa comedere.
 maluarica et greca bibere. Cōuiuia au/
 tē facere vbi cōter lauta pparant̄ euz et
 amicitia vel alia causa honesta fiūt d̄ se
 nō sunt rep̄hēsibilia. Nā et Job p̄matte/
 bat filijs suis cōuiuia facere iuue. Job
 i. c. Et Joseph pparauit fratrib⁹ suis cō/
 uiuiū. Et abrahā angel̄ hospitiū⁹ suis.
 Bene. xvij. c. Et p̄cipue cū in cōuiujs ad/
 sunt circūstātie q̄s ponit Bre. xliij. di.
 c. Cōuiuia. Sciendū inq̄t q̄ cōuiuia nūc
 ex charitate veraciter p̄deut cū in eis ab/
 sentū null⁹ vitā morder. Null⁹ ex irriti

one rep̄hendit. nec inanes seculariū ne/
 gociorū fabule. sed vba sacre lectōis legū/
 tur et audiunt. cū nō pl⁹ q̄ necesse ē corpi/
 deseruit. Et q̄ raro est qm̄ in cōuiujs mlt/
 ra vana et irrisoria mlt ceant. et vltra debi/
 tū comedat. Jō refert Aug⁹ documētuz
 sibi ab ambrosio traditū. vt vitaret con/
 uiuia q̄b⁹ termin⁹ t̄pantie excedit. Ter/
 cius mod⁹ et terciā spēs gule ē ponere ni/
 mis de tpe ad p̄pandū cibos vt magis de/
 lectet. puta vt sint variati. assati. lxi cū
 aromatib⁹. cū saporib⁹ et hmoi. Hoc vi/
 cio vt scribit. j. Reg. ij. c. laborauerūt fi/
 lij hely sacerdotis. Nam cū p̄puls⁹ acce/
 deret ad offerendū sacrificia aialius ad
 altare fm̄ mandatū legis veniebat puer
 q̄ sez erat mīster sacerdotis et dicebat of/
 ferēt. da mihi carnes id ē partē animāl̄
 occisi vt coquā sacerdoti. Nō em̄ accipi/
 am coctā sed crudā. q̄d faciebat vt accu/
 rarius posset suo sacerdoti pparare. Et
 offerēs m̄debat. Incēdat p̄n⁹ fm̄ morē
 adeps et postea accipies. Et ille. i. mini/
 ster. nequaq̄. Si nō dabis accipiam vt
 In ollis quoz vbi coq̄bant carnes mie/
 tebat tridentē et trahēbat crudū de lebere
 Sic faciūt hodie multi p̄lati eccle. Qua/
 re vt dicit Allan⁹ in li. de cōplāctu natu/
 re. Hodie gule viciū pfundū se porrigit
 in dños p̄latos q̄ fulmōes. lucios. cere/
 rosq̄ pisces eq̄pollenti generositate infi/
 gnes varijs decoctionū cruciat̄ martyri/
 is balneātes officio sacri piperis fonte
 baptizant. vt multiformē saporis grām
 cōsequūt. Ali⁹ mīltroz cōrūdū. colat ali/
 us et cōficiat substantiā p̄rit in accidens
 naturā mutat in artē vt saturitas trāseat
 in esuriē. hec ille. Sciendū etiā q̄ sume/
 re cibos imūde et sine p̄gruēt pparōe vbi
 cōmode puideri pōt vicio sum est prinēf
 ad viciū negligēte vel insensibilitatis.
 Tñ Hiero. Nec affectare sordes nec ef/
 q̄s ite delicie laudē pariūt. Qd̄ inducit
 tianus. xli. di. c. clericus. j. Idem ē de cu

121

122

123

ligurgus et hnic

124

125

126

127

128

129

130

bis sicut de vestibus. **O**x aut aliq̃s san-
ctos cibis cineres legim⁹ miscuisse vt be-
at⁹ German⁹ ep̃s altisiodorēsis. ⁊ bñs
frāc̃is. **D**ic̃ Ul. hoc fuisse laudabile ⁊
virtuosum ex ope opante nō ex ope opa-
to. id est ex intentōe opantiū. vt. s. s̃bra/
bentes se ab om̃i delectatōe corporali redde-
rent. magis capaces ⁊ apti delectatōib⁹
spūalib⁹ ⁊ affectu ad diuina a deo ad h̃ in-
spirati. Sed illd opus in se nō erat lau-
dabile vnde nec imitabile nisi q̃s sil̃t a
deo inspirat⁹ esset. **Q**uarr⁹ mod⁹ gule
siue q̃ria sp̃s ē nimis ardētē seu nimia
auaritate cibū vel potū sumere. **A**d qd
ptinere videt̃ comedere nimis rapaciter
⁊ festināter. Et lz qdam babeāt a natu-
rali cōditōe vl̃ affuefactōe. tñ ⁊ corpi no-
cet. q̃ nō ita bñ potest cib⁹ digeri q̃si ite-
ger deglutitus ⁊ min⁹ bñ edificat. Et cū
peccat ex inordinato appetitu delectatōis
gule peccatū ē. **H**oc vicio supat⁹ ppter
vnā esē scz lentis edulū ṽdidit esau p
mogenita sua. vt dicit apls ad Hebr̃.
xiij. ca. **N**ā vt narrat Gen. xvj. c. Lū re-
uerteret̃ esau de agro fessus ad domū in-
ueniēs q̃ german⁹ ei⁹ iacob cocū lentū
ferculū comedere petiuit ab eo vt sibi d
illo ferculo daret. **L**ui iacob dixit. **U**e
de mibi p̃mogenita tua. quod fecit ex ni-
mia auaritate ill⁹ edulū. p̃uipendēs ea
p̃tā vili p̃cio ṽdere. vnde grauit̃ pecca-
uit symoniā cōmittēs. q̃ ius p̃mogenite
nūc scz in lege nature erat spūale. **N**ā p̃-
mogenitus tenebat locū ⁊ officiū sacer-
dotis. **J**acob aut̃ emēdo d̃r nō peccasse.
q̃ potius redemit q̃ emit ṽcatōem snā.
Et i hac specie gule ita peccat̃ vilissim⁹
cibis sicut p̃ciosis. imo in h̃ frequēt̃ of-
fendūt hoīes nō faciētes sibi cōsciam. p-
pter vilitatē cibī. n̄ aduerētes q̃ p̃mi pa-
rentes peccauerūt in esu pomi. **J**ō dicit
Aug. **I**n oib⁹ his reb⁹ nō vsus rez. sed
libido in culpa ē. Et idē. xli. di. c. delicie.
Uiles cibi appeteret accepti impediunt
puentū abstinentie. **D**avid autē aquā con-

cupitā effudit. **H**istoria habet. ij. **R**egū
c. xliij. vbi dicit. q̃ cū qdā die dauid ap-
peteret bibere de aq̃ cisterne bethleem di-
cēs. **Q**uā mibi daret de aq̃ cisterne q̃ est
in bethleem. subito tres socj ei⁹ fortissi-
mi a seip̃s luerūt et p̃ mediū castz in-
corz philistim q̃ tūc habebāt stationē in
bethleem trāsēntes hauserūt aquas ⁊
sibi apportauerūt. Sed dauid noluit bi-
bere dicēs. **A**bsit vt piculū aīaz horum
ego bibā sed libauit eā dño. **I**nfirmi ita
q̃ vel sani q̃ sciūt vel expti sūt aliqd cibi
vel pot⁹ nocere ip̃is ⁊ tñ sumūt. p̃t̃ aut
ditatē vtriq̃ peccāt pl⁹ ⁊ min⁹ p̃m excess⁹
sum quē faciūt. **N**arrat Gregori⁹ in. iij. *age in m̃ dialogor*
dialogor de qdā sanctimoniali q̃ qndā
laetueā in horto visaz colligēs cū nimia
auaritate comedit. **P**rop̃ qd a diabolo
arrepta ē. sed a qdā sancto viro equitio
libata ē. **Q**uius mod⁹ seu q̃nta species
gule ē anticipare horā seu exire horā sta-
turā vel cōsuetā sine eā vigente vl̃ rōna
bili. nā si erigit infirmitas vl̃ alia cā rō-
nabil̃ oīs hora ē idonea. **L**ū ē ieiuniz
cōis mod⁹ xp̃ianor̃ ē bina comestio. s. p̃n-
diū ⁊ cena ⁊ p̃b̃ san⁹ viuūt. q̃ enī come-
dūt pl̃ies i die vt aīalia bruta sūt. nec s̃a
ne viuere p̃nt. cū ponāt idigestū sup̃ in-
digestū. vñ mali humores generāt. et ca-
put etiā fumositate quat̃. **E**t h̃ rep̃hē-
sibile ē nisi labor excuset aut aliq̃ cā iu-
sta. **E**t sic excusant agricole viatores et
hmōi. ⁊ pueri dū sūt i augm̃to. **Q**ui autē
d̃ mane surgēs de lecto sbito volūt co-
medere ⁊ bibere p̃cipue i dieb⁹ festis an-
q̃ vadāt ad eccl̃iaz nūmis ideuori sūt. **J**
q̃s d̃r Ecc̃ls. x. c. **U**e tibi fra cur⁹ rer pu-
er ē ⁊ p̃ncipes māe comedūt. **T**erra ē hō.
puer ē sensualitas. q̃ appetit sēsbilia vt
puer. p̃ncipes ei⁹ sē sēns⁹. ṽeāt illi q̃ re-
git a sēsbilitate ⁊ cur⁹ sē sēns⁹ vacāt comesta-
tōib⁹ rēptiue q̃ gulor̃ ē. iō. **J**sa. v. ca. *q̃sa*
ait. **U**e q̃ surgit māe ad ebrietatē sectādā
De hora comedēdi dieb⁹ ieiunior̃ dicit̃
ē i ser. de ieiunio in q̃dragesimali d̃ p̃nā

Gulosi puniuntur pena corporali spiritali et gehennali. Cap. tertium.

Etiam mysterium declarandum de gula et pene. Punitur equidem peccatum istud triplici pena videlicet:

1. Corporali

2. Spirituali

3. Gehennali

Primo punitur gula pena corporali. vñ scriptum est Eccl. xxxvij. c. Propter crapulam multi perierunt. Et Aristoteli de co. di. v. c. Nihil. Excessus ciborum consumit et corrumpit facit corpus humanum et macerare crudelitatem diuturnam et tunc cum morte crudeli consumit. Et Hiero. Ipoctas inquit docet in amphionismis crassa et obesa corpora optimis que crescendi mensuram impleverunt nisi cito ablatione sanguinis minuant in palipsis et pessima morborum genera erumpere scilicet est necesse. Et Galienus doctissimus hipocratis interpretas. Athletas quorum vita et ars sagina est docet in exortatione medicine nec vivere posse diu nec sanos esse qui verba ponunt de co. di. v. c. Ne tales et ecclesiastici xxxvij. sapiens ait. In multis electis erit infirmitas. Et Seneca ad Lucillum Multos morbos multa fercula fecerunt. Secunda pena qua punitur gula est spiritualis. Quia videlicet amittitur pena et destruitur omnis virtutes que sperant omnia temporalia bona. In huius figuram legitur quod nabuzardan princeps coquorum destruxit muros hierusalem ad designandum quia veteri cui multitudo coquorum defuit propter vitium s. gula edificia virtutum ad soluz redigat. vñ ait Hieron. xliij. di. s. j. Quasi des ruinam patiatur per in illo populo hebreorum de quo apostolus ait. j. ad corinth. x. ca. Sedit populus ineducare et bibere et surrexerunt ludere id est festinare in venerationem vituli aurei declinantes ad idolatriam. Quia spei huius perit de deo vel de beatitudine que deus veteri est vñ dicit apostolus ad philippen. iij. c. Et gloria in conspectu eorum que terrena sapientia

verum enim dei cultor cum surgit mane cogitat primo de deo se ei commendans. Sed gulosi cogitant quod debeant comedere quod magis delectet. De coquina templum facit. De mensa altare. Ibi ponit victimas varia cibaria. Ministri sunt servi mensae orationes et lectiones sunt locutiones de vino et cibariis caritatem etiam gulosi non habent. quia pauperibus superflua tribuere nolunt. vñ ait Hieron. pma sua canonica. c. iij. Qui habuerit substantiam huius mundi et viderit fratrem suum egere et non dederit quod caritas dei est in illo. Prudentia prostermitur gula. quia vñ ait Hieron. xliij. di. s. fi. Pinguis veteri id est gula deditur crassum sensum generat. Hoc patet in herode qui in convivio nescivit discernere se non obligari ad premissa iuste sed imprudenter et crudeliter ad periculum ne puellae iussit amputari caput Johanne. nis baptiste. Iusticia etiam a gula submergitur. vñ Ambrosius. xlvij. di. c. Sic bi. Quis tam inuitus tam avarus quam qui multorum alimentis non suum usus sed abundantiam et delicias facit. Quod facit gulosi ita comedens pericula quam multi pauperes possunt ex illo superbi vivere. Quorum irrationes detractiones perditiones homicidia fiunt in convivio. Nonne absalon fratrem suum occidit in convivio vñ scribit Regum. xij. c. fornicatio adhuc per gulam infirmat. vñ et qui certat in agone ab omnibus se abstinet. vñ dicitur j. ad corinth. ix. ca. sed gravamine ciborum et potuum vñ sit foris ad bellandum forissimum bolosernes comedendo et bibendo nimis ita fuit debilitatus quod vna militum decapitavit eum. Iudith. xv. cap. Ipania autem gula fugat ex toto sic vñ dicitur dñi expellit aliud scilicet et septem dona spiritus sancti et gula ruit. Quod figuratum fuit iob j. c. Quia septem filijs eius cum iunioribus in domo semogeniti domus percussa a vento ruit operis sunt omnes. Septem filij iob secundum Grego figurant septem dona spiritus sancti. Quia Terentio punitur gula pena gehennali. Ido saluatore nri Luce. xxi. cap. ait. Attendite ne

Gula punitur tria pena

corporali

spirituali

et gehennali

et gehennali

et gehennali

graver
supra
iudici
manor
races
bras
fili
de
omnia
fen
De pe
rario
origi
erno
abomi
pietate
sele
go de
aucto
gio. s.
radice
tene
Dier
bitate
minor
gad
in hoc
mebo
expug
riq de
temer
cenor
assim
ysur
lar. Q
tar se
luis p
mutu
cu 2 p
necess
luces

grauent corda v̄ra crapula et ebrietate. et
supueniat in vos repentina dies illa. s.
iudicij vos cōdemnās. Apl̄s v̄o ad ro-
manos. xij. c. ponit cōmessatōes et ebie-
tates int̄ opa tenebrarū q̄ ducūt ad tene-
bras et̄nas. A quib⁹ nos liberet iesus
fili⁹ dei. qui cū patre et sp̄s sancto viuūt p̄
omnia secula seculorū Amen

Feria tertia post dñicā de passione.
De peccōe exēgrādo vsure et auaricia vsu-
rarioz.
Sermo. xxxviii.

Estimonium

Thibeo de mūdo q̄ opa ei⁹ mala
sunt. v̄ba sunt redēptoris nostri
originalit̄ Joh. viij. c. et in euāgelio hodi-
erno. Int̄ mala xp̄ianorū opa illd̄ est scilicet
abominabile quo pene totū gen⁹ hūanū
picl̄itat̄. Illud eq̄dē auaricia est omnū
scelez mater et cā. dicit̄ em̄ in glo. in plo-
go decretalū. et xlvij. di. c. Bonoz. Et i
auctentico. vt iudices sine quoq̄ suffra-
gio. s. cogitatio. collone. y. Cupiditas ē
radix oīmmaloz. Propt̄ea dē oīmpo-
tens cōminat miseris mortalib⁹ dicens.
Diere. vi. c. Extrēdā manū meā sup̄ ba-
bitātes terram. A maiore q̄ppe vsq̄ ad
minore oēs studēt auaricie. et a p̄pha vs-
q̄ ad sacerdotē cūci faciūt dolū. Cū v̄o
in hoc peccō multiplicat̄ hoīes errent. ta-
mē hodierna die ad auariciā vsurarioz
expugnādā elaborabim⁹. Ad hūc ei⁹ ple-
riq̄ deuenerūt erroz vt vsurariā p̄uita/
tem exercere libere et inuerecūde ac publi-
ce nō retardent. vbiq̄ iā tal̄ pestis crude-
lissima viget q̄ tanto piculiosior est q̄to
vsurarij turpitudinē suā agnoscere nō
lūt. Quinimo obduratū cor habētes pu-
tāt se offerre sacrificiū deo acceptabile si
suis primis mutuatēs lucrū qd̄cuq̄ ex
mutuo ip̄o p̄cipiāt. Nā bñfacere se aiūt
cū et primoz et sup̄p̄ ex vsura consulat̄
necessitati. Ob qd̄ vt eis v̄itas clari⁹ e-
lucescat q̄ possint suū gnde malū agno-

scere in p̄senti s̄mone de ip̄a vsura tria p̄-
ponemus mysteria declaranda.

Primū dicit̄ diffinitionis

Secundū reprobatōis

Tercium participationis.

Quid est vsura que graue est peccatū. et
q̄ qui ex necessitate accipit ad vsurā ab
eo qui est paratus nō peccat. et q̄ modis
vsura cōmittitur.

Primū mysteriū declarādū ē v̄
sura dicit̄ diffinitionis. s̄m enim
Bosfredū in sūma sua vsura sic
diffinit. Usura est qd̄d forti accedit p̄/
cedente intentōe vel pacto. vt si mutuo
tibi cētū florenos hac intentōe p̄ncipalit̄
vt aliqd̄ pl⁹ vltra cētū recipiā. vt si mu-
tuo tibi certas mēsuras frumētī vini olei
et h̄mōi q̄ vsu cōsumunt. et pl⁹ ex h̄ exq̄/
ro q̄ ip̄m capitale in valore vsurā com-
mitto. vt dicit̄. xij. q. iij. c. vsura. Pro
intelligētia tñ pleniore hui⁹ partis tria
sunt dubia decidenda

Primū utrū vsura sit peccatū.

Secundū utrū liceat accipere ad vsuram

Tercū quot modis cōmittit̄ vsura

Pro primo dubio arguit̄ vsurarij
tra veritatē dicētes vsurā nō esse pec-
catū. Om̄e em̄ peccatū est q̄ aliquā legem
sed vsura nō ē q̄ aliquā legē nec diuinā
lē nec naturalē nec hūanā. q̄ vsura nō
est peccatū. Nā in lege diuina dicit̄ de⁹
Deuterōn. xxiij. c. Nō fenerabis fr̄i tuo
pecuniā ad vsurā nec fruges nec quālī
bet aliā rē s̄ alieno. Ex q̄ auctoritate vi-
det̄ q̄ et si nō fratrib⁹ saltem alienigēis et
extraneis possit fenerari et infidelibus.
Quātū v̄o ad legē naturalē de iure natu-
re ē vt hō aliqd̄ recōpenset ei q̄ sibi bñfi-
ciū tulit. Ille aut̄ q̄ mutuat aliqd̄ bene-
ficiū cōferr. s̄buenit enī necessitati indigē-
tis. Ergo si p̄ hoc bñficio aliqd̄ certo pa-
cto obliget eū cui mutuat ad b̄ q̄ aliqd̄ si
bi retribuatur nō videt̄ esse pactū illicitū.
Leges hō ciuiles vsuras permittūt. vt

patet. *L. de usuris. l. eos.* In *Trist. au-*
ctonitas scilicet. Un *Ambro. in li. d. bono*
moris. 7. xiiij. q. iij. c. Si *qs* Si *qs* vsu
rā accipit rapinā facit. vita nō viuit. *f. g.*
tic. Et *dauid* in *ps.* loqns ad *deum* ait.
Dñe *qs* habitabit in tabernaclo tuo. aut
qs req̄sset in mōte scō tuo. Et respōd̄z
Qui ingredit sine macula 7 opat iusti/
ciam 7c. Et infra. Qui pecuniā suā n̄ de/
dit ad vsurā. Ecclia insup statuit q̄ si *qs*
prinacit assereret vsurā nō esse peccatuz
7 ḡue heretic⁹ habere. 7 *ipm* sicut con/
tra alios hereticos pcedat. vt patet in
cle. ex *ḡui. de vsur.* Scdm aut *L. ho. ij. ij.*
q. lxxviiij. vsura est *q̄* eq̄litate iusticie. ex
eo videlicet quia vsurari⁹ vendit qd non
est. Nā rez q̄ in vsū nostz veniūt qdā
sunt quaz vsus ipaz cōsūptio ē. vt fru/
mentū vinū oleū 7 h̄mōi. q̄b⁹ hō vñt co/
medendo bibēdo 7 sic ex toto cōsumēdo.
Quedā res sunt qz vsus et si nō sit ipa/
rum cōsūptio in se est tñ earz distractō
vt pecunia nūerata q̄ principaliter inuē/
ta est ad cōmutatōnes faciēdas. vt dicit
Aris. j. politic. Et sic vidēdo distractiō
cū in cōmutatōes expendit. Quedā res
sunt quaz vsus nō est ipaz cōsūptio vl
distractio. Sic dom⁹ ager iumentū. vasa
argētea et aurea 7 h̄mōi. vsus em̄ domus
est inhabitatio nō cōsūptio. Sic cult⁹
agri est cultivatio ad fructificādū nō ad
dissipandū. 7 sic d̄ alijs. Et ex isto tercio
genere rez vsus ipi⁹ rei pōt cōputari se/
orsū ab ipa re. 7 vnum pcedi sine altero.
Potest em̄ alicui tradi dominū domus
vel agri vl serui vl iumentū reterto sibi
vsu vel fructu ipi⁹ ad vitā vel ad aliqd
tpus. vt fit aliqn̄ in donatōib⁹. Et econ/
uerso pōt cōcedi vsus talū rez reterto si
bi dñio vt fit in locatōe afficō. pensioe
domus et h̄mōi. Et ideo in h̄mōi licite re/
cipit si certū p̄ciū seu lucrū p vsu dato
ipius rei reterto sibi dñio. Et inde ad cer/
tū tpus rehabitā ipare ex integro. Sz in

rebus p̄mi 7 secūdi generis quaz scz vs⁹
est ipsaz cōsūptio vl distractio nō p̄
cōputari seorsū vsus talū rez ab ipis re/
bus. qz inseparabil est. Et cuiqz pcedit
vsus talū rez ex hoc ipso cōcedit et res.
Et ppter hoc in talib⁹ p mutū transfer/
tur dñū. Sicut ergo si *qs* seorsū vellet
vendere vinū et seorsum vsū vini ven/
deret eandē rē bis vnde 7 vderet qd nō
est. ppter qd manifeste est *q̄* eq̄litate iu/
sticie. Simili rōe q̄ mutuat vinū. frumē/
tū. oleū. pecuniā numeratā 7 h̄mōi. 7 vl/
tra suū capitale mutuari aliqd erigit vl
principaliter intēdit habere qd p̄cio pōt
estimari cōtra equalitatē iusticie agit. qz
petit sibi duas recōpensatōes fieri. vnā
scilicet restitutōem eq̄lē rei mutuate. aliā
hō vt p̄ciū vsus qd dicit vsura. Ad illō
hō qd obijciat de iudeis m̄dz *L. ho. et*
Nicola⁹ de lyra q̄ illō dicit *Deuteroni.*
xxij. c. allegari sane est intelligēdū. Per
alienū em̄ aut intelligunt illi q̄ erāt fini/
tini eoz quoz terras eis dñs pcederat.
vt chananci. Et ab illis licite recipiebāt
vsuras. nō vt vsuras sed vt recuperatōem
iuris sui. Sicut etiā licitū est christiāis
mutuare hostib⁹ ad vsurā. ita tñ q̄ illud
quod recipit vltra sortē nō recipiat ra/
tione mutui. Sed iure dñij qd habz in il/
los 7 vt recuperet rem suā quā nō pōt ab i/
iusto possessore nisi mediāte mutuo re/
cupare. Et sic intelligit illō caplm̄. Ab/
illo. xiiij. q. iij. Ad hoc faciunt notata p
Archidiaconū. xxij. q. ij. c. Domin⁹. Si
em̄ p̄mittit a iure spoliare inimicū. imo
occidere in bello iusto. m̄to magis p̄t
hāc viā suā accipere. Et sic vt p̄dictū ē li/
cūt fuit iudeis accipere vl mutuare ad v/
surā ab illis tñ finitimis natōibus q̄ oc/
cupauerāt terrā suā datā eis a dño tan/
q̄ ab hostib⁹. Nūc aut ipi iudei nō p̄nt
sine mortali vsuras facere xp̄ianis nec e/
cōuerso. Nā nō sunt inimici n̄ri in ciuit/
li 2uersatōe. Duo aut ad alios infideles

si verum est quod sunt inimici nostri etiam illis ar-
ma inferre possumus tam occupatoribus
regum nostrorum. De quo xxiiij. q. viij. c. Si de reb.
7. c. Dispar. Et per Innocentium et Hosti-
erum de voto. c. Quod super his. Restat lo-
ge fortiter christianum ab eis licite posse vl-
tra sorte accipere quod suum est quod recipit. Quod
autem Saracenos et alios infideles domi-
nia et terras possidentes licitum sit bellum
ultra alias rationes facit quod ad defensam et
recupationem sit terrarum ergo licitum.
Nunc vero dicit Innocentius dicto. c. Quod super
his ubi terra fuit aliquo tempore christianorum
bellum est licitum. Infideles autem predicti ab-
stulerunt a christianis quoddam tenent. Nam
ubi terrarum fuit laudatum nomen christi. Unde
in psalmo dicit. In omni terra etc. Sed his
dimissis dicimus quod usura nullo ex illis ver-
bis iudeis fuit permessa minus cessat. Nam
licet quidam dixerint usuram fore cessantem in
quibusdam casibus. Tamen prope loquendo in nul-
lo casu conceditur. Sed quoniam in illis casibus quod
illi ponunt aliquid recipit ultra sortem. Ideo
propter aliquam similitudinem large et improprie
sumendo dicit usura ibi permessa sed non
est ibi usura. Et sic in proposito. Vel per ali-
enum in quibus deuteronomum intelligitur quod li-
berum quod non erat de genere iudeorum. Et tunc di-
cit quod illa fuit comparativa promissio quod per-
mittit minus malum ne maius malum fiat si
autem etiam promissum fuit eis dare libellum re-
pudij et repudiare uxorem ad repudiandum
homicidium siue uxoricidium. Sic et usura
fuit eis permessa erga alienigenas ne si fu-
isset prohibita maiori crudelitate crasseretur
in suos ut sue cupiditati satisfaceret.
Excusabuntur ergo a pena temporalis legis sed non
a pena gehennali sic nec a culpa mortali.
Unde dicit Christus xxxi. q. i. Hac ratione in fine
Quod ei permittimus nolentes precipimus. idem
permittimus in glo. quod malas hominum volun-
tates ad plenum prohibere non possumus. Et
tamen deus declaravit per prophetas usuras
sibi displicere ut patet de david. Sed si

quod ratio dicte promissionis vellet eos excusa-
re per illo tempore quod in excusatio a doctoribus
non admittitur per nunc tempore gratie revelare non ex-
cusarentur xxxi. q. i. Sed obicit. Ad
illud vero quod usurarii dicebant quod usura
non est contra legem nature dicendum quod ratio
dicat ut quod mutuet proximo indigenti
si potest sed gratis sine spe lucri. Et sic quod
gratius sit recipiens mutuum erga mutuante
puta in recognoscendo beneficium. Et cum per
eum adiuuare quoniam indiget vel viceversa re-
munerando sibi vel per alia obsequia sed gratius
non ex pacto. Nunc vero si ei teneatur ad antido-
ta naturaliter id est recompensandum benefi-
cium hoc est ex debito honestatis non autem neces-
sitatis. si quod posset cogi in iudicio. Et ideo finis
Iohannis et alios si quod mutualet alicui cum hoc
pacto quod ei teneretur remunare usuram con-
mitteretur quod ultra capitale suum aliquid eri-
git quod potest precipio eximari illa. si obliga-
tio qua potest cum convenire in iudicio. Et
si usurarius diceret quod ille qui accepit pecu-
niam mutuo lucratur cum illa et locupletatur
cum dono mutuantis. Respondetur quod ille locu-
pletatur seu lucratur principaliter per industriam
suam quod pecunia ex se nihil lucratur ut patet
tenendo in capsa. Pecunia etiam illa non est
mutuantis sed eius qui accepit mutuum quod in
eum translatus est dominium. Et si perierit vel
perdidit in negociando vel alio agendo per
sit periculo suo non mutuantis. Damnum au-
tem non sustinet mutuas nisi quod cessat ex hoc
sibi lucrum. Sed idem donum habuisset si pe-
cuniam in archa fuisset quod ibi non fructifi-
cat. Et si cum ea negociatus fuisset potuisset
perdere sicut et lucrari. Instabat enim tunc per
iculo ubi in mutuo non subsistat. Uter si ex ca-
reria peccante mutualet passus fuisset donum
pura quod oportuisset eum recipere ad usuram
vel vendere res suas minus iusto pretio vel
aliquid simile quod accepit mutuum deberet ei
satisfacere donum secundo propter mutuum per
scias etiam si de hoc non fecisset pactum. Non
autem de industria sua lucrum factum tenetur

municare cessante dano. ¶ Ad illud au-
tē qđ usurarij opponēbāt dicētes p lege
ciuilē vsuras cōcedi. Dicendū qđ leges ci-
uiles dant populū qđ sunt p maiore par-
te mali vel imperfecti. et incedūt vt pacifi-
ce ciues cōiunāt ad inuicē. vñ solā pbi-
bent expisse vicia qđ sunt magis pcurbatiua
ciuitatis et qđ etiā tpalis puniēdo trans-
gressores et penis ab illis cohercēdo. vt
adulteria. furta et hñmō. Alia vñ pmit-
tūt nō vt licita pcedentes sed nō vt alia
vicia pdicta puniētes. Et hñ ne peiora cō-
tingant. Sed lex diuina pñbet oē pñm-
onēdē. puniri in diuino iudicio. Lū er-
go lex diuina et naturalis sit supra oēm le-
gem humanā vt patz di. viij. p totū. Et
canonica sit etiā p iudiciū ciuili in his qđ
spectāt ad pñciam. Ideo in hoc leges ci-
uiles cedūt legi canonice. qđ si leges ille
sūt iuste qđ ad ciuitatē vite pñsentis. non
tñ iuste sunt qđ ad ciuitatē supernā adi-
piscendā ad qđ oportet ab oñi pctō esse
immunē. Quare nō dedignant leges sa-
eros canōes imitari. ¶ Secūdū dubium
pñcipale fuit vñ sit licitū recipere mutuo
sū vsura. Rñd3 Tho. ij. q. i. lxxviii. Qđ
nō licet inducere aliquē mutuari sū vsu-
ra. licet tñ ab eo qđ parat⁹ ē facere et qđ ex-
cet vsuras mutuo accipe ppter aliquod
bonū vt ē subuētio sue necessitatis. vñ al-
teri⁹. Nā inducere hoīem ad peccandū
nullo mō licet. vñ tñ peccato alteri⁹ ad
bonū pñriū licitū est. qđ deus vñt oībus
peccatis ad aliqđ bonū. Et qđlibz enim
malo elicit aliqđ bonū. vt dīc Aug. in
enchiridion. Tñ idē Aug⁹. Publicole
qđrenti vñt liceret vñt iuramento ei⁹ qui
p falsos deos iurat in qđ manifeste pec-
cat eis reuerentiā diuinā exhibēs. Rñd3
qđ vñt fide illi⁹ qđ p falsos deos iurat
nō ad malū sed ad bonū nō peccato illi⁹
se sociat qđ p demonia iurauit. sed pacto
bono ei⁹ quo fidē suauit. si tñ induceret
eū ad iurādū p falsos deos peccaret. ita

est in pposito. Sic etiā licet ei qđ incidit
in latrōes manifestare bona qđ habz que
latrōes diripiēdo petunt ad hñ qđ nō occi-
dat. Sed cessante necessitate cū petis sū
vsuris ad ludendū vel scortādū et hñmō.
tñ morale esset pctm. ¶ Tercū dubiū
fuit qđ modis cōmittit vsura. Et ad hoc
rñdeo qđ cū vsura cōmittat ex eo qđ aliqđ
recipit vltra sortē hoc pōt fieri tripliciter.
¶ Primo recipiēdo munus a manu.
¶ Secūdo recipiēdo mun⁹ ab obsequio.
¶ Tercio recipiēdo munus a lingua.
¶ Primo cōmittit vsura recipiēdo
mun⁹ a manu. siue sint denarij siue qđcūqđ
aliud pñcio extirari pōt. vt dī. xiiij. q. iij.
c. Putat⁹ et c. Pleriqz. Tñ Ambro. ait
Eica vsura est et vñt vsu ra ē. Et quie/
quid furti accedit vsura est. Et quod ve-
lis nomē ei imponas vsura ē. Hoc mō
multi reperit vsurarij voragini inersi.
¶ Et primi sūt multi nobiles qđ nolūt la-
borare. et ne pecunia eis deficiat paulatī
sumēdo tradūt eā mercatorib⁹ vñ alijs
intendētes aliqđ annuatim recipere ad di-
seretōem eoz saluo tñ capitali. Et qđuis
ipī vocent hñ depositū tñ vsura est. vt pa-
ter. xiiij. q. iij. Si fenerator. Nec hñ de
positū est nec sapit naturā ei⁹. ¶ Sunt
alij mutuatēs pecunias diuersis pñois
accipiētes in pignus domū vel agz vel
vinē sū noīe securitatis. Sed fructum
interim dieti pignoris volūt hñe qđsqz
restituāt eis pecunia nō cōputādo i sor-
tē et vsura ē. vt patz extra de vsuris. ca. j.
Excusat tñ in hñ casu gener qđ cū sustine-
at onera mñmouij et nodū habuit dotes
recipit a socero vel alijs dotantib⁹ muli-
erē possessionē aliquā in pign⁹ qđsqz re-
cipiat dotē. hic licite et sine vsura facit fru-
ctus illi⁹ pignoris suos. nec tenet com-
putare in sortē. extra de vsuris. c. Salu-
briter. ¶ Secūdo cōmittit vsurā vendi-
tores rez qđ vendūt aliqđ ad aliquē rñi-
nū rēpōis. et rōe temini perit pñ iusto

facio nisi intenderet illud non vendere tunc
 sed suare vsq; ad tempus quo verisimiliter
 credit res illas valituras quantum tunc ven-
 dit. et si nunc non tamen valent. Puta cum quis re-
 pore estiuo vendit bladum ad pices seu in-
 stantiam alicuius quod intendebat seruare vs-
 q; ad tempus hyemale quando coter plerumque. Pro-
 pter quod vendit pluri facio quod nunc valeat.
 Extra de vsuris. c. In ciuitate. Si si quis
 emit merces vel victualia minus iusto pre-
 cio eo quod anticipat tempus in soluendo precium
 antequam recipiat merces vel victualia per
 aliquos menses puta dat precium tempore veris et
 recipit bladum tempore estatis. Et hoc nisi sub-
 staret periculum vel quod bladum vel aliud potest
 probabiliter plerumque vel minus valere dicto
 precio quod soluit. Extra de vsuris. c. In ciui-
 tate. Tertio faciunt vsuram qui emunt pos-
 sessiones vel domos multo minore precio
 quam valeant cum pacto quod infra certum tempus ille
 venditor possit recemere quod vsura repu-
 tatur seu frans vsure palliare sub titulo
 emptionis. Quarto faciunt vsuram qui faciunt
 societatem circa pecora vel animalia volen-
 tes saluum esse capitale quo ad pecuniam vel
 capita animalium. Quod vsura est et non bona so-
 cietas ut patet. xiiij. q. iij. c. Plerumque. cum
 glossa. Quinto faciunt vsuram inter eos ali-
 que videlicet ne presumunt doctores eorum vel de
 ponunt eas mercatoribus ad discretionem et
 vsura est vel recipiunt ab heredibus coniugis
 sui defuncti possessionem vsufruandam
 quousque reddant ei doctores et vsura est finis
 Hostiensis. Innocentius et alios. Sexto
 committunt vsuram campsores qui faciunt
 cambiam que vocantur cambia sicca. Septimo
 committunt vsuram qui mutuunt granum vel
 bladum antiquum ad renouandum vel nouum
 accipiant. Et si hoc faciunt ne suum sibi pere-
 ar et recipienti gram faciant non est vsura
 Secus si faciunt vel melius recipient et
 utile intendunt ex mutuo. Extra de vsu-
 ris. c. Consultum. Et sic tenent Raymundus
 Bossius et Hostiensis in summis. Secun-

do committitur vsura recipiendo munus
 ab obsequio. Et sic illi qui mutuunt pau-
 peribus hac intentione vel pacto ut seruiant
 eis in operibus agri vinee et silibus vel in o-
 peribus bouum et equorum vel alio seruitio
 corporali vsuram committunt. Extra de vsuris. cap.
 Consultum. Tertio committit vsura recipi-
 endo munus a lingua ut cum quis mutuatur ali-
 cui ut porrigat pro se pices pro aliquo of-
 ficio vel beneficio temporalis obtinendo. Et si quis
 sic obineat officium aliquod finis quod non im-
 probabiliter de pauperibus erogare quod inde
 emolumentum percipit deductis tamen expensis suis
 laboris ad arbitrium boni viri. Propter ista
 dicta notandum finis. Item hoc quod si quis mutuatur
 principaliter propter deum vel amicitiam non inten-
 dens temporale commodum. Et is qui mutuum
 accepit ex liberalitate sua ut gratia non prin-
 cipaliter propter mutuum donat ei aliquid hoc
 ei declarans quod ei libere donat vsura non est
 quod illud lucrum mutuans non intendit argu-
 i. q. iij. c. Sicut. Non enim dicitur esse factum de retri-
 bus ordinis sed melius propter obsequium
 pro ipso factum in mutuando vel donum ei
 tunc factum recipere non possit quod prius finis
 potuisset.

Omnis scriptura diuina et humana
 et etiam lex canonica reprobat vsuram.

Cap. secundum.

Secundum mysterium de vsura declaratur
 dum dicitur reprobatum. Est enim vsura vi-
 tiu reprobatum. Sicut patere potest ex
 scriptura diuina et iure canonico ac dictis ge-
 neralibus. vñ Exodus. xxij. c. scribit. Si pecuniam
 mutuo dederis populo meo pauperi qui habet
 tecum non virgebis eum quasi exactor nec vsuram
 opprimes. Et leuiticus. xxv. c. Si attenuatus
 fuerit frater tuus et infirmus manu et susceptus cum
 quasi aduenia et peregrinus et vixerit tecum ne ac-
 cipias vsuras ab eo nec amplius quam dedisti.
 Tunc dominum deum tuum ut viuere possit ap-
 te frater tuus. Pecuniam non dabis ei ad vsuram
 et fructum superabundantiam non exiges. Et scoli-
 Desdre. v. c. Summaiores iudeorum oppri-

meant moles vsurj guiffimis hēdras
audito clamore ppli ierepauit oprimā/
tes r mgar. dices vsuras a frīb⁹ vris n
erigar. Nō ē bōa res quā vos facit. q
re nō in timore dñi dñi nfr ābulat. Red/
dire eis hodie agros suos r vineas suas
olincta sua r domos suas. Qui pon⁹ pe
cuniā quā erigere solet ab eis r dare ill
Et dixerūt Reddem⁹ r ab eis nihil qri
mus Sicq⁹ faciem⁹ vt loqris. et excussit
sinū suū Hēdras dicens. Sic excutiat
ds oēs vix q cōpleuerit hū h De domo
sua r de laborib⁹ suis sic excutiat r vacu
us fiat Et dixit vniuersa multitudo amē
Et in decress. xlvj. di. c. Seditionarios.
Prohibent vsurarij ad sacros ordines
pmoueri Et ex de vsurj. c. Dñi. dñ. Non
solū vix ecclesiasticis sz etiā qbuslibet ali
is piculosū ē vsuray lucr⁹ itendere. r cē
eodē in. c. Q. r in. c. Sup eo scribit. vsu
ra cōdenat veriusq⁹ testamti pagina. Et
Leo papa. xlvj. di. c. Sic. inq⁹ Sic nō
suo noie ita nec alieno lz fen⁹ exercere. r
Aug. xlvj. q. iij. c. Quid dicā An crude
litorē q sbrabit aliqd vel eripit diuiti. q
q trucidat inopē fenore Et Amb. xlvj. q.
iij. c. Ab illo Sine ferro dimicat. q vsu
ras flagitat Et extra de vsurj in pōllega.
ro. ca. Q. statutū est pmo vt vsurarij ma
nifesti nō admittāt ad cōionē altarj. ho
stien⁹ dñ q canō est ferēde snie nō late.
Idē dñ Jofes andree in nouella. (Se)
cūdo statutū ē vt nō recipiant eoz oblati
ones Et si sacerdos recipit reddere tene
tur rpellit. fm Hostien. dñ dari epō r
fm prouidentia ei⁹ vel restituat ei a q ex
orta est vsura vel dē paupib⁹ Et q reci
pit oblationē a talib⁹ dñ ab executōe sui
officij manere suspens⁹ donec ad arbitri
um sui epī satisfaciatur. Tertio statutum
est q vsurarij nō recipiant ad ecclesiasti
cā sepulturā si in h pōio decesserit Et vt
inq⁹ Pet⁹ de palude in qro. Si tales
vsurarij pnt restituere p se r nō restituūt

lz mādē restitui nō sūt absoluēdi. nec va
lent eoz testamta in qb⁹ null⁹ dñ eē test⁹
vt hē in. c. Quāq⁹ de vsurj li. vi. tuz qz
ad statū tenent. tū qz nō vidēt hē pfecte
bonā volūtatē qz donatō r legata cā mor
tis facta pnt reuocari. vñ si vsurari⁹ nō
cauet p talē cautionē q nō possit penite
re nō ē hē penitēs Et fm Hostien. dñ
tur vsurarij manifesti vel p euidētiā fa
cti. puta qz mēsam tenēt parā ad vsuras
vel si de h sūt i iure cōfessī aut pūcti. Jo
hānes vo andree r Archidiacon⁹ dñcūt
qz sāt pōt dici vsurari⁹ manifesti q cor
rā sacerdote r testib⁹ publice fatet se vsu
rariū r vsuras restitui mādāt fore libros
ronū tradēs. r ex de vsurj. c. Sup eo. po
nit q p papā dispēsari nō pōt vt vsura
exerceat sine pōio. Posset aut dispēsare
in exact⁹ q ad incertoz restitutionē q m si
fiat sine rōne q ad psciam nō puto q va
leat. Apd gēiles etiā dānat vsura. naz
vt inq⁹ Cicero li. iij. de officiis. Derrabe
re aliqd alfi r hoīem hoīs icōmodo suū
agere cōmodum mag⁹ ē i naturā qz mori
Et idē in scō de offi. Inrogat⁹ Latho
Quid fenerari. tū cato. qd hoīes occide
re. Narrat Valer⁹ li. iij. Rub. de libta
te. q cū ciuitas romana furore canlie op
pmeret r cogerent ciues vēdere possessi
ones r domos suas. ppter tumultū credi
toz lōge minore pōio qz valebāt. tūc qui
tus pscidē⁹ cōfessit trecētas. lxxv. libras
auri vt illi satisfacerēt creditorib⁹ suis q
neq⁹ de forte neq⁹ de vsura quēq⁹ debitorz
suoꝝ grauauit Sz qz in ipō fuit amari
tudine publice cōfusiōis pūata trāqllita
te mitigauit. f. debitores suos expectādo
ne ciuilis sanguis feneratori videret Sz
dimissis multis grauissimoz viroz sen
tētijs qb⁹ vsura cōdenat. Epz dñ r dñm
nīm audiam⁹ Ipe vtiq⁹ ait Luc vi. cap.
Mutuū dare nihil inde sperātes In q
bus verbis pntent due pīcule. pma est
mutuū dare. Qd qz ad eos q cōmode.

CXIII

pnt mutare sine notabili detrimento sui
star erga eos q sunt in magnis necessita/
tibz constituti z qsi extremum vlt eceptu
Dz si h dicimus de elemosyna a fortiore
etiā in mutuo. arg. di. lxxvi. ca. In sin/
gulis. In alijs vō ē p silu. Scda p ricta
est nihil in desperares. Et h ē in pcepto
ita m q intelligat de spe bonoz tpaliuz
q p cto estimari pnt. Nā bñ pōr z dz spe
rari p mū eternū exinde si fiat mutuū ex
spartare vel beniuolentia.

Q multi p pcpue septe genera psoa
rū pncipat in crimie vsurariū lz ipi vsu/
rā nō faciāt.

Capitulū tertiu
Errius mysteriū declarandū d vsu
ra dī pncipatio. Sūt em multi p
ncipātes in crimine vsuraz q qñ
q se peccare nō putāt eo q nō sūt ipi pñ
cipālī erereētes vsuras. Primi sūt no/
rarij q scienter sup vsuras pncipiūt instru/
menta. Di fm Hostien. giuri sūt qz cō/
muniter solēt iurare q talia nō faciāt. Et
sic p consequēs sūt infames nec de cetero
pnt testificari nec instrumenta pficere. ex
tra de testib. c. Licer. Si tñ ob h recipi/
unt pecuniā nō tenent restituere qz rece/
perūt eā pro opesuo qvis illicito. videt
tñ q dēgnt paupibz erogare. Sz vtz ta
les notarij teneant ad restitutionē vsura
rū de qb cōfecerūt instrumenta. Sup hoc
doctores distinguūt. qz si sciēt faciūt in/
strumenta vel chartas de debito vsurariū
ac si cēt legitimū debitū. Pura qz fac in/
strumentū qd martini mutuauerit petro
cētū hic ad annū restituendos cum sciat
mutuasle octoginta vel nonagita. qz for/
te z si pmo. c. dedit postea in occulto. xx.
vel. x. rehaui a petro vt mutuū sit de il/
lis. lxxx. vel. xc. tñ tenet insolidū si ipsi
vsurarij nō restituāt. Et h nisi facerēt in
favorē recipiētis mutuū. puta qz ille no/
lebat alit mutare z peti multū indige/
bat nec poterat aliter sibi providere. tūc
em nō teneret notari. Peccaret tñ mor

taliter scienter hōe faciens qñ pūrtus
incureret faciēs instrumentū falsū z i frau/
dē vsuraz. Rō pmi ē qz efficacit coopat
vsure accipiēde. Rō scdi ē qz iūdit pñci/
palī proprio idigēt sbuenire. Si aut i in/
strumento est facta expssa mētio de vsura
tūc nō tenet ad vsurā restitueūdā. Et rō
qz nō efficaciter coopat ad illud. Nā po/
test q mutuū accepit ad vsurā in iudicio
se iurare vt nō soluat vsurā. **N**otādū
aut h loco qz vt dic Hostie. z Jokes an/
dree in nouella sup. c. Sic. Extra ne cle/
rici vel monachi. **Q** tabellio siue nota/
ri. **P** sūenit iurare ser. Pñio qz de his q vi/
debit z audiet ac reqsūt fuerit sine dimi/
nutionē vitaz z p mxtiōe falsita. **P** ficiet
instim. vñ solet reqri tabellio sb pena of/
ficij sui qz p ficiet instim reqrēn qd si nō
fecerit giur. videbit z sic suis instris po/
stea nō credet. Extra de testibus. ca. Te/
stimoniū. Et hanc requisitionē quisqz d
populo facere potest. Extra de testamen/
tis. c. Relatū. z pro tanto dī suus publi/
cus z publica psona. Scdo iurat q se/
creta sibi iniūcta celabit. Tercio qz de oi/
bus instris q p ficiet p rorocollo tenebit.
Quarto qz fidelis erit illi a quo constitui/
tur z si scierit dānū suū tractari p se vel p
nunciū reuelabit. Quīto qz illud officiū
sic sibi iniūctū cupiditate. timore. odio. z
amore remouit. z oia fm bonā cōscientiā
exequat. Sexto qz sup p ractu vsurario
vel in fraude vsuraz iūto nō p ficiet in/
strumentū scienter. **S**cdi pncipantes
vsuras sunt viri z vxores q recipiūt do/
res de vsuris. Nā viri nō pnt recipere ta/
les dores z si receperint tenent ad restitua/
tionem illis quibus socer erat obligatus
ex quo omia illius erant obnoxia restitua/
tioni. Et ipa mulier soluto matrimonio
tenet ad restitutiones si vir non restituit
fm Raymundū z alios. **T**ercij parti/
cipantes vsuras sunt pupilli. Luz em
tutores vl procuratores eoz pecūias po

fuerit ad discretionē ubi usura ē sūm p̄di
 eta tenēt ad restitutionē q̄uis nō fecerit
 ip̄i tales sc̄tus. n̄ q̄ lucrū tale ip̄i p̄cepe
 nūt. Et si nō disponūt se ad restitutionē
 cū h̄nt administratiōē suoz bonoz iā sūt
 in statu dānatiōis. S̄z ip̄i tutores ⁊ cura
 tores moralit̄r peccāt faciēdo tales sc̄tus
 ⁊ tenēt ad restitutionē q̄uis utilitatē nō
 sint inde affecuti i casu q̄ ip̄i pupilli non
 vellēt v̄l nō possent satisfaccere vt notat
 Archib. rly. di. c. Sic nō suo. Idē dicē
 dū de q̄libz factorē v̄l pcuratorē q̄ exerce
 ret negocia alioz faciēte h̄mōi tractus
 Quarti p̄cipātes i crimīe vsuraz sūt
 aduocati p̄ocinātes eis in h̄mōi sc̄tib.
 Dēs cū tales digni sunt morie et̄na. q̄
 p̄sentiū vsure coopando ei. q̄. j. c. No
 n̄. Quinti p̄cipātes in crimīe vsuraz
 sūt faciētes statuta sup vsurs ⁊ iudicātes
 sūm ea vt capitanei rectores ⁊ h̄mōi Et p̄
 bētes p̄silia ad h̄mōi statuta peccāt mor
 talit̄ ⁊ sūt excoīcati vt p̄z i clemētina Ex
 gūte vsurs Dñi etiā p̄pales q̄ p̄mittunt
 vsuras p̄p̄ vnā certā q̄tā quā recipiūt i
 de i cadē sūt dānatiōē. Sexti p̄cipātes
 sūt p̄fesonete seu cenzales q̄ si pcurāt p
 illis q̄ mutuo idigēt ⁊ ab illis q̄ pari sūt
 dare nō peccāt Si aut̄ b̄ faciūt p̄ncipalit̄r
 p̄ lucro vsuraz ⁊ p̄ p̄re sua isti nō soluz
 peccāt moralit̄r p̄p̄ cooperatiōē ad vsurā
 s̄z etiā restituere obligāt i solidū si ita co
 operati sūt q̄ absq̄ ope illo p̄starō illavsu
 raria minie facta fuisset Lut. rō ē q̄ sūm
 p̄m. q̄. et̄bi. mediū cōparū extremis sa
 pit naturā extremoz. Septimi p̄cipā
 tes vsuraz crimē sūt clerici locantes do
 mos scient vsuraz s̄ manifestis ad fene
 radū. bi sūt excoīcati vt p̄z li. vj. de vsur
 a. Usuraz voraginē. Confessors at̄ vsura
 rios al̄ s̄q̄ emēdatōē absolūtes icidūt in
 laqueū diaboli. S̄z sepe nūero ab vsura
 r̄is decipiūt q̄ aut vitare sui p̄cti negant
 exp̄sse aut calliditate m̄lta occultant q̄m
 p̄m illō vsure ita exccat mētes vsurari

orū vt se a iusticia desicere nolite crede
 re. Quos d̄s b̄ndict⁹ dēiciet in ignē eter
 nū A q̄ nos liberet ih̄s fili⁹ d̄i q̄ est b̄ndict⁹
 ⁊ cū p̄re ⁊ sp̄s sc̄ro p̄ oia secla sec. Amē
 feria quarta post dominicā de passio
 ne. De auaricia furū. ⁊ de ipo furto

Sermo trigessimus nonus

Ves mee vo

ce meā audiūt ⁊ ego do eis v̄l
 tā et̄nā b̄ba sūt redēptiōis n̄r
 origiāl̄ Jobis. x. c. ⁊ i euāgē
 lio hodierno. Descēdēt auari i corrigibi
 les i obscura iferni loca. q̄m nolunt au
 dire vocē dñi n̄r ih̄s xpi Ipe v̄tq̄ dixit
 Math. xij. c. facile ē camelū it̄rare per
 foramē ac⁹ s̄z diuītē it̄rare in regnū celo
 rū Et Luc. vij. c. Te vob̄ diuītib⁹ q̄ habe
 tis h̄ic p̄solatōēz v̄raz Et Math. vij. ca.
 docuit nō cē thesaurizādū in tra s̄z q̄ren
 dos thesauros i celo. Que oia auribus
 auaroz surda sūt cū ip̄i ad b̄labozēt. vt
 p̄fas ⁊ nephas rapiāt aliena. et̄ s̄z dicūt
 sit in finē p̄cedēti de vsura pessima. tam
 hodierna die occurrit tractare de auari
 cia furaroz vt sic loqr̄. i. p̄ furta acq̄rētū
 bec p̄palia b̄da. Pro q̄bus obiurgandis
 tria de furto mysteria cē declarāda.

Primū d̄r diffinitio

Secūda excusatio

Tertiū cōmissio

Quid ē furū. ⁊ q̄ differētia int̄ furū
 ⁊ rapinā ⁊ de p̄prietate rez. ⁊ de picul̄ ra
 pine ⁊ cōparōē rapine ⁊ furū atq̄ q̄gra
 ue p̄m̄ ē furū. Cap. p̄mū

Primū mysteriū de furto declarā
 p̄m d̄r diffinitio Et vt colligit ex
 dict⁹ Alex. in tertio sūme. ⁊ ex. l. i.
 ff. de furtis. Furū ē p̄ueratio rei alicie
 mobilis ⁊ corp̄alis fraudulosa iuito do
 mino lucificiēdi gr̄a. siue ip̄ius rei siue
 v̄l p̄ possessiōis h̄e. Cor̄rectio pōnit in
 p̄dicta diffinitioē q̄ sine ea nō ē furū et̄
 am si inueniat yolūtas v̄l p̄p̄bz. Tū p̄

solā volūtatē erit q̄s trāsgressor illi? p̄ce
 pri. Nō cupiscēs rē proximi tui. Rei
 aliene ponit q̄ in re p̄pria nō cōmittitur
 furtū intellige nisi ali? t. f. in re illa ali
 qd ius puta q̄ res erat cōmodata v̄l p̄g
 rara quā dñs fraudulose capiēdo furtū
 cōmitteret. ff. de furtis. l. Si res. §. Si is
 Idē dīc Lho. ij. q. lxij. Nobil? et cor
 poralis dīc q̄ in reb? imobilib? v̄t i agro
 vel in icorpalib? v̄t sūt actiōes et furtu/
 tes nō cōmittit furtū eo q̄ talia non p̄nt
 p̄retrari fraudulosa dīc q̄ cū aliq̄s crede
 barē cē suā q̄ nō erat v̄l si n̄ erat sua cre
 debat q̄ etiā ab eo q̄ hēbat ibi ius posset
 accipere nō cōmiserit furtū l. 3. al. ad restitu/
 tionē teneat. Insti. vi. bo. rap. §. Quid tam
 Inuito dñs dīc q̄ si credit dñm p̄missu/
 rū et best iusta cā credēdi nō tenet. sec? si
 nō best Si autē putat facere inuito dñs
 et tñ dñs vult furtū qdē facit q̄rū ad in/
 tentionē sed nō tenet ad restitutionē Nec
 dñs pōt petere obitāre sibi sua volūtatē
 ff. de furtis. l. Inter oēs. §. penlt. Lucrifā
 ciendi grā dīc q̄ si q̄s alienā acillā rapu
 erit nō cā lucris l. 3. libidinis nō cōmittit fur/
 tū. ff. de l. Terū. Siue ip̄ius rei siue vsus
 possessiōis hē dīc q̄ nō solū cōmittit fur/
 tū q̄ rei dominū vult lucrari sed etiā qui
 vult in re ip̄a lucrari vsū et possessiōnez
 dī. xv. c. Qui sacrū. ff. de furtis. l. Qui i
 uenta. Pro pleniorē tñ intelligētia sūt q̄n
 q̄ notāda. §. Primo notandū est f. 3. tho.
 ij. q. lxvj. et Jobānē de ripa ordīs mīo
 rū q̄ cōis vs? oīm q̄ sūt in h̄ mūdo oibus
 hoib? cē debuit v̄t dī. xij. q. j. c. Dilctissi
 mis. Sic em̄ dñs instituit naturā hūanam
 dās ei dominū oīm cū dixit Ben. j. cap.
 Dñamini volatilib? celi piscib? mar? et
 bestijs terre. Qd dominū oēs habuissent
 q̄ na erat rō bñ regulata et ordinata q̄ n̄
 la reysi fuisset nisi ad nēcitātē v̄l rōnabi
 lē volūtatē et sic nlla int̄ eos fuisset discor
 dia. et sic ponit cē de iure nature. l. f. mīo
 institute cōis oīm possessiō. v̄t patet dī. j.

c. Jus naturale. Sed in natura vitiata
 etiā de iure nature ēi casu necessitatē oīs
 ēē cōia. Et sic intelligit illud Amb. xli. di.
 c. Sic hī. Nēo p̄p̄riū dicat qd cōe ē. post
 naturā hō lapsa iuste prouisū ē iure hūa
 no v̄t cē cas? extreme nēcitātē possideāt
 ista tpalia diuersa a diuersis v̄t p̄p̄a. vñ
 Aug. di. viij. c. Duo iure. Duo iure vñ
 q̄sq̄ possidet qd possidet. Nōne iure hu
 mano. Nā iure diuio dñi est terra et ple
 nitudo ei? paupes et diuites dñs de vno
 limo fecit. Paupes et diuites vna fra sup
 portat Iure autē hūano dīc hec villa mea
 hec dom? mea. hic fr? meus. Est autē ista
 possessiō p̄pria cōueniēs p̄p̄ria tria. Pri
 mo q̄ mag? solicit? ē vnusq̄sq̄ ad p̄curā
 dñi aliqd et gubnandū qd sibi soli cōpetit
 q̄ id qd cōe ē oīm v̄l multoz q̄ vnusq̄sq̄
 q̄ labore fugiēs relinq̄t alteri qdēd p̄ri/
 net ad bonū cōe. Scdo q̄ si oia ēēnt sic
 cōia via fraudib? apiret et illi q̄ mag? sūt
 maliciosi de fraudarēt simplices et puros
 et accipere sibi meliorē p̄te. Terno pos/
 sessiō illa p̄pria fac ad pacificū cōuictum
 hoīm. qm̄ si oia ēēnt cōia cū multi p̄sepe
 eadē re indigerēt ad rixas veniēt et p̄en
 tiōes dñi vnusq̄sq̄ vellerē illā h̄re Ex q̄
 bus oib? seq̄ret q̄ terre in solitudinē ver
 terent Agri remanerēt inculti bōis esset
 p̄et? q̄ nollēt recipe nisi nēcāria. Malis
 ēēt meli? q̄ aggregarēt multa supflua et
 litigia multa ac scādala euenirēt. Vñc
 Arist. in scdo politi. reprobat policiam
 platōis q̄ ponebat oia cōia. Lōcordat
 bis Henric? de gādauo in suis q̄tli. Cū
 igit ista tpalia v̄t p̄pria licite possideātur
 null? dī sine bñplacito et volūtatē domi
 ip̄az rerū aliqd a uferre. Alioq̄n furtuz
 fac. Scdo notandū q̄ furtū v̄t dīc ale
 xander in scdo sūme pōt sumi tripliciter
 Primo cōmunissimē
 Scdo cōiter.
 Terno proprie
 Primo sumit cōmunissimē pro oīm

illicita vsurpatōe et sic vsurbatio pñde
tie furti dī. Jo Jobis. r. ca. Xpus dicit.
Qui ascēdit aliunde q̄. p ostiū fur et la
tro ē. Ostiū p qd ascēdit p dignitatē vel
regimē ad ouile ecclie xps ies⁹ seu mod⁹
tradit⁹ p ordinationē ecclie. vñ Xps ait.
Ego sū ostiū. p me si q̄s introierit saluabi
tur. Intrat q̄ p ostiū q̄ suscipit regimē a
nimaz. pp̄ xpm nō. pp̄ mūdi faustū et
auariciā. imi. as ipm vt par⁹ sit aiam po
nere p ouib⁹ suis. nō lanā tñ q̄res et lac
tpaliū recipiēs curā s̄m canōicas sanc
ones Qui nō sic pmouet ille fur est et la
tro. Neculte em̄ s̄brabit aīas s̄bditorū
deonō hñdo curā de eis debita. ¶ Sequi
do sumit furtū cōiter pro q̄cūq̄ illicita
possessioe vel vsurpatōe rei aliene. vñ
rū. q. v. c. Penale. dīc Aug. furti noīe
frelligit oīs illicita vsurpatio rei aliene
siue p fraudes siue p vsuras siue p violē
tiā et hñdi. ¶ Tercio sumit furtū. pp̄ie cū
occulte auferit aliena s̄ba. Sic de iuda dī
Jobis. xij. Q fur erat et loculos hñs et
ea q̄ mittebant in loculis. i. in searpsella
portabat idest asportabat Et de h̄ ē text⁹
rū. q. i. c. Exēplū. et ca. Hēbat. ¶ Tercio
notādū s̄m Arist. v. eth. qd differētia est
inter furtū et rapinā. Nā in furto auferūt
aliena bōa occulte et fraudulēter In rapi
na auferūt alia bōa publice et violēter et
sic sūt diuerse spēs auaricie. Sciendū in
q̄ rapina adhuc sumit triplici. Uno mō
largissime et ip̄oe pro oī vsurpatōe ide
bita siue rei tpalis siue rei spūalis. et sic
sumit ad philippē. ij. c. Nō rapinā at
bitrat⁹ ē scz xps ies⁹ cē se q̄lē deo. scz h̄ fe
cerūt pmi pētes q̄ vt dīc Aug. voluerūt
rape diuinitatē et pdiderūt felicitatē. Sz
hñdi rapine xps soluit penā Sic in pso
na ei⁹ dīc Ps. Que nō rapui tūce solue
bā. Secdo sumit rapina nimis large pro
vsurpatōe et acq̄sitōe vel retētiōe illicita
rei tpalis q̄cūq̄ siue manifesta siue ocl
ta Et sic puenire pōt etiā cū furto pp̄ie

sup̄to. Et sic dīc Amō. xij. q. liij. Qui
vsurā accipit rapinā fac. Et ibidē Aug.
Si qd inuenisti et nō reddidisti rapuisti
Et Hiero. di. xij. s. j. Aliena rape cui
cit⁹ q̄ ultra necessaria sibi retinere pbat.
Tercio sumit rapina. pp̄ie et stricte scilicet
pro vsurpatōe rez violēta Et de hac
Nath. xxiij. c. dicit ihs phariseis. Ple
ni estis rapina. ¶ Aduertendū tñ qd ē dif
ferētia int̄ rapnū et rapinā. nā si qd rapi
at mulierē ad cōcubinū nō ad lucz raptuz
cōmitit vt dixim⁹ in diffinitōe furti. et ē
spēs luxurie. nō autē rapinā q̄ ē spēs au
aricie. ¶ Quarto notādū qd rapina cōmit
tit trib⁹ mōis. Primo in vsurpat⁹ domi
nijs Secdo i iniustis bellis. Tercio i ma
nifestis latrocinijs. ¶ Primo in vsurpa
tis dominijs cuz scz aliq̄s dñs vt cōitas
accipit vel detinet ciuitatē vel castrū ec
clesie vel impj vel alicui⁹ dñi nō iusto ti
tulo Et in h̄ casu oē luerū et censū qd ide
pcepit et salariū qd pcpitū officiales ei⁹
et rectores rapinaē Sic fuit raptor alet
pander magn⁹ dīc⁹ macedo. De qd dīc p̄
mi Mach. i. c. Q postq̄ pculsit dāriuz
regē p̄sarū et medoz constituit p̄lia multa et
oīm obtinuit munitiones scz p rapinā et i
terfecit reges terre et p̄transiit vsq̄ ad fi
nes terre et accepit spolia multitudinis
gentium et obtinuit regiones gentium.
et tyrannos et facti sunt ei in tributum.
¶ Cōmitit⁹ secdo rapina in bellis iustis
Qui etiā iniustū bellū agūt in oib⁹ q̄ aue
rūt ab eis q̄s p̄liant rapinā faciūt. s̄m
Tho. ij. q. i. q. lvi. Qui autē iuste bellant s̄
ab hostib⁹ laic⁹ accipiūt nō cōmittūt rā
pinā. sed capiētes ab alijs nō sūt imunes
a rapina. puta si a p̄sonis ecclastic⁹ mo
rātib⁹ in ciuitatib⁹ et locis alijs hostiū nē
si illis bōis vt victualib⁹ hostes fouerēt
vt loca illoz eēt in castella etiā ecclie
s̄m Buillm seu si a viatorib⁹ seu a suis
victualia et alia rapiāt vt cōiter stipēdia
rj faciūt. vñ Luce. iij. c. Jokes baptista

dixit militib⁹. Et tunc dicitur stipendijs vijs
 docēs inq¹ Amb⁹ sup⁹ Lucā Idcirco sti/
 pendia pstituta esse militib⁹ nedū sup⁹
 qritur pdo crasset di⁹ lxxvi. c. In singu/
 lis Et vi dic⁹ Aug⁹ xxij. q. i. c. Milita/
 re. Militare nō est peccm s3 ppter pdam
 militare peccm est. ¶ Comittitur tertio ra/
 pina in latrocinijis ap⁹is. Tales erāt q
 descendēte a hiersem in hierico expolia/
 uerūt z plagis iposuit abierūt seminuuo/
 relicto vt hī Luc⁹ x. Et latrones qdā ma/
 ritimi qd dicitur pirare p mare pdātes qf
 cūqz excōicari sūt z absolui nō pnt nisi a
 sede ap⁹lica. Sitr latrocinātes p terras q
 expoliāt romperas ecclias z loca sacra
 visitantib⁹ aut etiā eos q p suis negocijs
 vadūt ad curiā romanā vbiqz sit vt in/
 de redeūtes ad ppria. Aut ponātes ad cu/
 riā vicualia sibi mō excōicari sunt Alij
 sō latrones q alios pdātur ac etiā nau/
 gātes expoliāt in naufragijs dñt excōi/
 cari. vt extra de raptorib⁹. c. Excōicandi
 Et cū alios sceleratos vt homicidas ad/
 ulteros proditores z hmoi pfugiētes ad/
 eccliam rōe imunitatē eccliaſtice dēat ec/
 clesia dē federe z n pmutere ibi capi vt p3
 ex d imūitate eccliaz. c. Lū ecclia. z. xvij
 q. iij. c. Diffiniūt. et. c. Meruētes. C. de
 his q ad eccliam pfugiūt. l. p. hū Istos
 tñ publicos latrones tueri nō d3 vt ex d
 imūitate ecclie. c. Inter alia Et hi qdez
 etiā in vita pñt cōiter male finium Sic
 duo pñces latronuz rechab z baana q
 ponātes caput ilbolet ocaſi ab eis fecit
 David eos occidi Et pñcis corz manib⁹
 z pedes fecit suspēdi. vt hī scōi Regū. iij
 c. Sitr cōmittitur rapina in pedagijs et
 gabellis indebitis z iniustis tallijs z dā/
 nis. ¶ Quito norandū q si qd emi de ra/
 pina vel furto sciens aut h probabiliter
 credēs incurrit multa mala z incōmoda
 fm Raymundū z Tho. Primo peccat
 mortaliter quia furtū cōmisit rē alienam
 z recitādo inuito dño. ff. de furtis. l. pri

ma. ¶ Secundo tenetur ad restitutionē
 rei si habet eam vel valoris eius si nō ha/
 bet. ¶ Tertio tenetur restituere omnem
 vtilitatem quā habuit vel habere potu/
 it z etiam incōmoda que sustinet ille cur/
 ius est res fm Buillm deductis tamē ex/
 pensis quas fecisset vtiliter circa rem ip/
 sam. Quarto non liberatur alienādo al/
 teri vel si res periret morte vel quocun/
 q casu vel si auferatur ei ignorāter vt vi/
 olenter. Et hoc nisi rem ipam empta de
 rapina vel furto obtulisset domino ipi⁹
 rei tempore z loco congruo z ille recipe/
 re noluisse. Quinto restituendo rē quā
 emit patrono non potest ab eo exigere
 precium vt pater. L. de furtis. l. In ciu/
 lem. Sexto si restituit rem deteriorē quā
 cū ad ipsum peruenit non liberatur Se/
 primo non potest agere contra vendito/
 rem de precio sibi dato Obstat enim sibi
 turpitudine sua Et hoc nisi expresse caue/
 rit. x. q. ij. c. Hoc ius in fine. Dicit tamē
 Alexander de ales in quarto q talis po/
 test rem emptam restituere vendenti vt
 recipiat quod de illa dedit Magis eniz
 potest sibi providere q alij Debet tamē
 inducere furem vel raptorem ad restituē/
 dum rem illam domino suo In foro etiā
 conscientie tenetur venditor rei qui scie/
 bat rem furatam esse reddere ementi bo/
 na fide. ¶ Sed hoc loco scire pleriqz cur/
 piunt An rapina sit grauius peccatum
 furto. Et responder⁹ Tho. ij. q. q. lxxij. q.
 rapina est grauius. Prima ratio est qd
 furtum z rapina habent rationem pec/
 cari propter inuoluntarium quod est ex/
 parte eius cui auferitur res. quia scilicet
 contra voluntatem eius auferitur illud
 cuius est dominus. vbi ergo magis re/
 peritur de inuoluntario ibi maius peccm
 Sed maior ratio inuoluntarij inuincitur
 rapina q in furto quia violentia q fit in
 rapina directius opponitur voluntati
 q ignorātia que reperitur in furto ergo

gravi⁹ peccatū ē rapina q̄ furtū. Secun-
da ratio ē q̄ p rapinā nō solū inferē dā
nū sed etiā inferē iniuria p̄sone cū h̄ ver-
gar in quādā ignominia ip̄ius p̄sone. et
hec iniuria p̄sonalis p̄pōdera: fraudi v̄l
dolo que p̄tinet ad furtū. Tercia ratio
sumit et pena a legib⁹ v̄tū p̄tō ip̄osi-
ta s̄m q̄s ḡtius punit rapina q̄ furtum
Et v̄t ait Hiero. xxiij. q. i. c. Nō affera-
mus. Quis dubitat scelerat⁹ eē cōmissū
quod graui⁹ ē punitū. s̄m em̄ leges ciui-
les cū quis rapit res alienas si agat in-
fra annū ciuilit̄ punit in q̄druplū cō-
purata. s. ip̄a re. Si aut̄ post annū. punit̄
tur i simplū. ff. d. v̄ bonoz raptor. l. j. r.
ij. Si h̄o agat criminalit̄ punit̄. p̄p̄ v̄m
sine armis in tercia p̄e bonoz r. est infa-
mis. ff. de vi r. vi armata. l. j. Si aut̄ cūz
armis punit̄ de portatōe. q. s. de portat̄ i
insulā et p̄dit oīa sua bona. ff. de publicis
iudicijs. l. iij. s. Tr̄ lex iulia. Scdm̄ vero
canōes multiplici⁹ raptor punit̄. Et p̄-
ma pena q̄ excoīcat raptor ab illo ep̄o i
eui⁹ ep̄iscopatu fecit rapinā. extra de ra-
ptorib⁹. c. j. Et vi. q. iij. c. Placuit. Tr̄
denegat ei penitētia nisi i restituat ablata
vel securitatē plenā faciat d̄ reddendo si
habeat vnde possit. Si h̄o n̄ haberet vñ
possit r distulit accipere p̄niam vsq̄ ad
mortē r sic nō p̄t satisfacere si petat pe-
nitentiā dabit ei r etiā viaticū. Si autē
decedat impēitēs tūc r viaticū r sepul-
tura negabit̄. Extra de raptorib⁹. c. sup̄
eo. c. In lris. Q̄ si nō h̄z vñ reddat nec
heredes nec p̄p̄nq̄ volūt satisfaccere. ip̄e
tū contrit⁹ facit qd̄ potest licz tarde. nō
p̄uabit̄ penitētia r viatico s̄ tū sepultu-
ra ei negabit̄. Qd̄ statutū ē ad terrorem
sclioz. Presbri h̄o q̄ p̄dicta fecerint se-
peliēdo ip̄m r h̄mōi debēt deponi ab offi-
cio r b̄nficio. v̄t in dicto. c. Sup̄ eo. Sz
de raptorib⁹ occultis nō d̄z ist̄ rigor ser-
uari s̄m Innocentiū. extra eodē in. c. In
lris. Et l̄z rapina sit graui⁹ peccatū fur-

to. tamē s̄m Tho. q. i. q. lvi. furtum
suo genere est peccatū mortale. tū q̄ est
p̄ charitatē primi. tū quia est cōtra iusti-
ciā que reddit vnicuiq̄ qd̄ suū est r fur-
nū accipit qd̄ alteri⁹ est. tū q̄ est cōtra p̄-
ceptū dñi. q̄ait Exodi. re. c. Nō furtum
facies. Qd̄ qd̄ s̄m leges furta etiā ḡuit
puniunt̄. Et s̄m legē diuinā puniebant̄
furta pena dāni. Nam v̄t scribit̄ Exo.
xxij. c. Qui furabat vñā ouē reddebat q̄
tuor. r q̄ vñū bouē reddebat q̄nq̄. v̄t em̄
ind̄ Tho. p̄ma scde. q. cy. In pena fur-
ti cōsiderabat̄ s̄m legē id̄ qd̄ fr̄q̄nter acci-
dere poterat. Et ideo pro furto aliaz re-
nū q̄ de facili custodiri p̄nt a furib⁹ non
reddebat fur nisi duplū. Oues aut̄ n̄ de
facili custodiri possunt a furto q̄ pascū-
tur in agr̄. Jō fr̄q̄nti⁹ ar̄gebat q̄ oues
furto s̄traherent̄. Jō lex maiorē penam
apposuit v̄t. s. quor oues pro vna oue
redderent̄. Adhuc aut̄ boues difficilius
custodiunt̄ q̄ habent̄ in agris r non ita
pascunt̄ gregatim sic oues. Et iō adhuc
hic maior pena ē appositā. v̄t. s. q̄nq̄ bo-
ues pro vno boue redderent̄. Et h̄ dico
nisi forte idem aīal iumentū fuerit viuens
ap̄d eū q̄ tūc solū duplū restituebat. sic
in ceteris furtis. poterit em̄ haberi p̄esū
prio q̄ cogitaret restituere ex q̄ vnum ser-
uasset.

Q̄ q̄nq̄ rationib⁹ possunt aliq̄ excu-
sari a furto.

Caplm̄ secunduz.
Secundū mysteriū de furto decla-
randū dicit̄ excusatio. Excusā
siq̄dem a furto aliq̄ quintuplū
a ratione

Prima dicitur diuine p̄ceptōis.

Secunda recuperationis.

Tercia auxiliationis.

Quarta paucitatis.

Quinta necessitatis.

Prima ratio dicit̄ diuine p̄ceptōis.

Et sic v̄t scribit̄ Exo. xi. c. filij israel ac-
cipietes ab egyptijs mutua vasa aurea r

CXVII

argētea asporauerūt ea secū sibi illa reti-
nētes. Nec furtū sibi imputat. qz vt in
de Aug. xiiij. q. v. c. dicit dñs. Nō hinc
qz exēplū sumēdū putare dz ad expoli-
andū isto mō primū suū. Hoc em̄ dñs ius-
sit q̄ nouerat qd quēqz parti opreat. Nec
israelite furtū fecerūt. sz deo iubēti mini-
steriū pbuerūt. Lū em̄ dñi sunt oīa nobis
quodāmodo accommodata sic dñs alicu-
ius rei cōmodare alteri in accipiēdo ab
ipso z cōmodando alteri nō illi facit iu-
riā. nec iste secūdz diceret furari accipiē-
do illud de voluntate dñi. Ita i. pposito
accipiētes illa vasa ex pcepto dei nō cō-
miserūt furtū. Hoc autē dñs iustissime dis-
posuit ppter opssiones z iniurias q̄s
hebreis fecerant egiptij et vsurpatōnes
mercedis laboris eoz q̄si in recōpensari
onē illoz damnoz. Scōdo excusant ali-
q̄ a furto rōe recuperatōis. dñs. i. aliqd acci-
piūt ab illo q̄ sua bona iniuste detinet et
nō vult restituere. Scōm. i. Tho. ii. q. ii.
q. lvi. z Henricū de gandauo distiguē
dū est. qz aut tales pnt recuperare bōa sua
p viā iudicij. z sic nō licz ipis accipere.
qz nemo dz esse iudex in p̄pria cā. E. ne
q̄s in p̄pria cā. l. j. Aut tales nō pnt res
suas recuperare. vel qz nō habēt p̄batiōes
sufficiētes. vt qz oīno illis denegēt iusti-
cia. Lū accipiēdo cōmodo quo pnt nec
peccāt nec ad restitutōem tenēt. Hoc m̄
in duobz casibz est intelligēdū fm̄ aliq̄s
¶ Primo qñ q̄s inueniret res p̄ditas illi
q̄ detinet suas. Scōus qñ admistraret
bona illi. aliter furari nō licz. Primo p
pter piculū alioz q̄bz posset furtū impu-
tari. Nemo enī cū alteri iactura dz lo-
cupletari. de regul. iuris in. vj. Scōdo p
pter piculū p̄prie fame. puta qz si sciret
vt fur diffamabit. cū nō posset pbare il-
lū cē debitorē cui abstulit. q. j. c. Nolo
Qui fidēs cōsciētie famā negligit crude-
lis ē. Tercio ppter piculū p̄prie p̄sone.
qz si vinceret accepisse rē alteri p̄uni.

ret tanqz fur. Quarto ppter piculū cōscie-
ntie. puta qz nō credit sibi licere sz fur-
tū reputat. vel qz exponit se piclo piurij.
patus piurare cū peteret poti⁹ q̄s dicere
veritatē. Quare peccat sic sibi satisfaci-
ens. Restituere hō nō tenet nisi pl⁹ de-
bito accepisset vel nisi nō satisfaciendo
z restituēdo vñ de p̄dictis piculis euē-
ret cui m̄ obuiaret restituēdo. gr. extra de
nouī opis nūciatōe. c. Lū ex iniūctio. §.
Sup eo. Et rō est qz sic retinēs dz vel
p̄proximū puereret iusticiā naturalem
¶ Tercio excusant aliq̄ a furto rōe auxi-
liatōis cū q̄s auferret aliqd alteri p au-
xilio ei⁹. puta quia re aliq̄ male vteret.
Sicut nō peccaret aliq̄s auferēdo occul-
te fu cū m̄lieri. gladiū furioso. pecuniam
vel pānos lufon et hmōi. Sic Rachel fu-
rata ē idola p̄ris sui laban z ex hō nō rep-
hendit. qz fecit vt auferret occasionem
idolatradi. Et hoc intelligit nisi ex ipso
facto seq̄ret graue scandalū alicui⁹. Si
q̄s aut auferret a diuite auaro vel vsura-
rio vt inde daret paupibz nō p h. excusa-
ret a furto vt exp̄sse ostēdit Aug. i. qdāz
omelia. z ponit. xiiij. q. v. c. forte. forte
aliq̄s cogitat z dicit. Multi sunt xp̄ia-
ni auari z cupidi. nō habeo pc̄m si ill' ab-
stulero z paupibus dederō. vnde illi nil
boni agūt mercedē habere potero. Sed
hmōi cogitatio diaboli calliditate sugge-
rit. ¶ Quarto excusant aliq̄ a furto rōne
paucitatis qñ q̄s accipet qd minimū vt
fructus horroz z herbas in puo valore.
z hmōi. nisi illud modicū abstulisset in-
tentōne notabiliter accipiēdi vel dānifi-
candi si potuisset. qz tūcest mortale fm̄
Tho. vnde Hiero. xiiij. q. vi. c. si. fur. n̄
solū in maioribz sed etiā in minoribus
iudicat. nō em̄ qd furatū ē sed mēs furā-
tis attendit. ¶ Quinto excusant aliq̄ a
furto rōe necessitatis. Sic em̄ dixim⁹ in
sermone. xvij. huius opis. Qui furat ex
trema necessitate cōpulsus nō peccat sz

vit iure suo. de co. di. v. c. Discipulos.
vnde pōt occulte sbrabere vt dicit Tho.
nō tñ pro se sed etiā pro alio. In tali em
casu oīa sunt cōia. Sed h̄ intelligēdū est
cū alit sibi prouiderenō pōt. Nā si ab a/
micis vel etiā elemosynalic peccēdo inue/
nirer. 2 ex pecūdia nō peteret nō excusare/
tur a furto accipiēdo ab alijs. Qd si nō
fuit extreme necessitatis peccat q̄dez sed
alleuiat peccatū. Et in tali casu intelli/
tur pnia que i ponit extra de furs. c. Si
q̄s p̄ neccatē. q. f. peniteat hebdomadas
tres. qz vt dicit glo. modica fuit neccitas

Ex q̄qz sunt genera hoim q̄ furtuz
cōmittere solent. Capitulu tercū

Ercū mysteriū de furto declarā
dū dicit cōmissio. Solēt em cō/
mittere furtū q̄qz genera homi/
nū. Primū q̄ cōmittūt furtū sūt filijs/
miliās. q̄ si auferūt de bonis parentū cō/
tra volūtātē eoz furtū cōmittūt. Et si est
qd notabile moralit̄ peccat. Et si filius
familias sic furas coheredes h̄et post
mortē parentū videt obligari illis pro
parte q̄ tāgebat illos de sic ablatis si sūt
in notabili q̄ntitate nisi obruiussz remis/
sionē sup his ab ipis genitibz fm Ray/
mūdū. Secūdi q̄ cōmittūt furtū sūt vx/
ores. Si vxor occulte 2 3 voluntatē vi/
ri dedit de eius pecunijs vel alijs rebus
in notabili q̄ntitate. Notabili dico fm se
vel etiā fm p̄portōem s̄b̄stātie viri furtū
cōmisit siue dederit cōsanguineis siue ex/
pēderit in suis vanitatibz siue etiā inde
fecerit elemosynā 3 voluntatē viri. No/
ta tamē q̄ vxor pōt in extrema necessita/
te s̄buenire indigenti etiā 3 voluntatem
viri dū tñ ex hoc ip̄e nō incurrat notabi/
ledetrimentū sui status. lxxvi. di. c. Nō
satis. Si etiā mlier vltra gubernatōem
domi exciteret artē alicūā lucrosā tūc
suo lucro posset notabiliter dare pro p̄s/
causis habēre ei⁹ familia vñ ouententer
aliūde sustentet. De pane aut 2 de vino

2 h̄mōi q̄ cōiter 3 s̄buenire viri dare p̄s/
tem familie erogādi coipo q̄ nō prohibu/
erūt p̄cessisse vident dūmō moderate fi/
at. Quinimo si aliqñ prohibuisset. pie/
p̄nt interpretari sz q̄ intēdāt prohibere a/
nimio nō a toto fm Guillm. Si tñ con/
sciēcia sua eis diceret q̄ nullo mō pren/
tarent nō debēt dare 3 p̄sciam. De pafer/
nalibz aut possunt vxores disponere sic
volūt. nisi obster p̄suetudo vel aliquod
ius municipale. Parafermalia dicunt q̄
bz vxor p̄ter dotes. vt successiōes heredi/
tarie. legata ei facta vel donata 2 h̄mōi.
Ultra p̄dictos tres casus. 3. extreme ne/
cessitatis in paup̄e vel cū mlier est lucro/
sa. vel habz parafermalia. Pen⁹ de palu/
de in q̄to ponit etiā alios casus in q̄bz
vxor pōt dare elemosynā 2 alienare sine
licēcia viri. Prim⁹ ē ad vitādū dānum.
sicut fecit Abigail fm Regū. xxv. c. qz
mlier habz p̄p̄etare in bonis cōibz sic 2
vir. vñ si p̄ negligentia auri maliciā viri
videat sibi imminere piculū pōt ip̄a ob/
uiare. Scd⁹ casus ē si vir sit fatu⁹. Tūc
em disp̄satio domi p̄tinet ad vxorē nisi
p̄ supiorē aliter ordinatū fuerit. Tercius
est si vir absens nō posuit aliū disp̄sa/
tōre domus sue loco sui. Quart⁹ ē si vir
p̄grinās taxatas exp̄sas dedit vxori si
ip̄a vult sibi sbrabere pōt paup̄ibz ero/
gare. Sed qd d̄ mliere supponere alienū
partū q̄ alienū filiū nutrit ad exp̄sas vi/
ri vel filiū de adulterio p̄cipū p̄suadet
viro fore suū. Dicendū q̄ q̄qd expēdet
pro nutritōe 2 gubernatōe illi⁹ filij et ad
illud in q̄ succedet patri putatio. tene/
tōtū ad restituendū. qz furtū cōmisit q̄/
tū possibile est. Dicit tñ Raymūd⁹ q̄ ta/
lis mulier d̄z laborare q̄buscūqz modis
pōt vt legitimi heredes nō fraudēt here/
ditate p̄na. caute tñ. Reuelare em sum/
plicit̄ marito vel spurio vel supposito/
nō expedit absolute 2 sine distinctōe. nū
qz forte idē proueniret homicidia 2 adul

tertia. tñ qđ forte marit⁹ dimitteret eā. et
nō valētes forsitan cōtinere vterqz. adul
teraret. tñ forte qz nō crederēt sibi. Ideo
fm Buillm vel Ray. et Hostiē. sibi se
crentū reuelari pōt sine piculo spurio vel
marito sine ipis siue mediāte. aliq bono
viro tñ reuelandū est. vt vel ita si mari
tus dñr sit mlier absoluat ab obligatō
ne satisfactōis vel fili⁹ ille ingrediat re
ligionē aut pgar in regionē longinquaz
ita vt nō pcpiat bona heredi ad se non
spectaria. Et si dicta reuelatio fieri non
pōt aut mlieri nō credat faciat mlier id
qđ pōt ad satisfaciendū dolēs de pctō suo
Et si nō pōt plene satisfacere. pponat fir
miter i anio q satisfaciēt q̄cito poterit.
et sic erit in bono statu. xxiij. q. v. ca. Hoc
videt. Et de pe. 2. re. c. Officiū. Ubi pon
tur tal casus fili⁹ aut spur⁹ vel suppo
situs nō tenet de leui mri credere cū sine
multe fallacie mulier. nisi essz tāta bone
stas femine et probabiles circūstantie q
credere deberet. ¶ Tercū q furtū cōmittūt
sunt deceptores et fraudātes. Et sic disci
pul cuiuscūqz artificis si abstulit vel de
pecunijs vel de ipis reb⁹ venalib⁹ sui ma
gistri. vñ si emēs aliqd p suo mgro dixit
pl⁹ expēdisse qz fecerit accipiēs sibi resi
duū pecunie furtū cōmisit. Itē q libet ge
rēs negocia alteri⁹ vt tutor curatoz pro
curatoz et bñdōi fingētes se pl⁹ expēdisse
in emēdo vñ min⁹ recepisse qz receperint
i vēdēdo vel alīs dolose dānificās fur ē.
Itē q bz societatem cū altero de lucro ali
cui⁹ negocij si sufficiēter fm pacta inita
et iusticiā sibi nō rñdit de pre illi cōtingere
sed illa sibi retinēdo furtū cōmittit. Sic
etiā agricola partional fur ē si nō fidelit⁹
et integre rñdet suo pfono. Stipēdiari⁹
insup etiā in bello iusto si pullos vñ alia
comestibilia abstulit ab hoib⁹ pro qbus
pugnat vñ blada collegit pro eqs pascē
dis vñ alit dānificauit tenet ad restōnez
nec excusat sibi faciat ex pcepto. dñi sui.

Serui et ancille accipiētes de bonis dñi
rū suor sine scitu eoz furtuz cōmittunt.
Sartores adhuc pānū occulte capiētes
fures sē et mortali peccāt et tenet ad resti
tutōz. ¶ Quartū q furtū cōmittūt sē vñ et
re cōmodata ad aliqū certū vsū ad aliū
vsū d volūtate dñi. puta qz equ⁹ cōmo
dar⁹ ē vt irēt in villā et ipse duxit i belluz.
tal furtū cōmittit nisi forte rōe amicie
poneret spem i ratibabitōe. Et tenet tal
ad satisfactōem si res perijt vel deteriora
tur. ff. commodati. l. Si vt certo. Se.
cū dñs ho Hostiē. cōmodatū ē alicui⁹ rei
ad aliqū specialē vsuz gñuita facta pces
sio. Silt cōmittit furtū in deposito. Cū
em qđ deposito sibi facto vsus ē vel reti
nuit sibi vel pcessit ad vsū furtū cōmisit
nisi hēgerit cū volūtate deponēt. Si qđ
etiā vsus ē pignore accepto vñ habuit
emolumentū ipale si hēgit d volūtatem
pignoriāt cōmisit furtū. Si ex volūtate
ei⁹ cōmisit vsuram nisi forte esset tal res
cui⁹ vñ sine p̄cio pcedi solz inf amicos
sic cōmodatio libri. Et i vtroqz casu tene
tur ad restōez vel restituendū p̄ciū illi⁹ vñ
sus fm Tho. ij. q. ij. l. xxiij. ¶ Quintū q fur
tū cōmittūt sū q res inuēras sibi retinēt
qđ retinere nō pnt. vñ Piero. rñij. q. v. c.
Multi. Sciāt h vicij sile eē rapine si
qđ inuēra nō reddiderit. Et Aug. eadez
cā et qstōe. c. si qđ. Si qđ inuenisti et non
reddidisti rapuisti. Ad idē facit. ff. d fur
tis. l. falsus. Aduerēdū tñ fm Ricbar
dū i q̄rto et Tho. q res inuēte aut d pro
pinq fuerit i bonis alicui⁹ ne habēt pro
derelict. Aut nūq vel nō de p̄pinq sed
ab antiq vt thesauri. Si pmo mō q res i
uēras accepit et sibi p̄i retinē mortal⁹ pec
cat si ē qđ notabil valor et tenet ad resti
tutōz ei cui⁹ ē. q si nescit cui⁹ sit faciat pu
blice denūciari i ecclia. et si nec isto mō re
p̄ret cui⁹ eēt debet paupib⁹ erogari nī
si ipse inuentor esset multum pauper
quia tunc posset cum licentia episcopi

¶ **P**ossessor sui sibi retinere quoniam non inueniret
pionem. Si res inuenta non fuisse in bonis
alicuius aliqui sic lapilli et gemme que inueniun-
tur in littore maris et non domesticas aues et
piscis talia occupari cedunt. Insti. de
reg. diu. §. fere. §. Et quod de Et eadem ratio de
thesauris antiquis ipse terra occultas que
non est aliquis possessor nisi quod hinc leges ci-
uiles tenet que inuenit dare medietatem domino
agri si in alieno agro inuenierit. In agro
suo est inuentor. Si de consuetudine ubi
cuius inuenit est principis hinc perit de palu-
de in. iij. Hostiensis autem in summa dicit quod si
thesaurus inuenit in alieno agro data opera
est inuentor. Si si non data opera medietas
debet domino fundi Insti. de reg. di. §. Item
ea. §. Thesaurus. et §. Item lapilli. et C. de
thesauris. l. j. Res autem que iaciunt in mari
ad alienam nauem propter periculum vite non
habent pro derelictis unde restitui debent si sci-
tur pionem vel pauperem erogari si nescitur
Quibus cuiusque modis igitur furus committit quod
ue est periculum impediens iter suppone vite ad quam
nos educat Iesus dei filius qui uiuit et re-
gnat in secula seculorum Amen

¶ Feria quinta post dominicam de passionibus. De
auaricia iudicii. Sermo quadragesimus

Ecce iudica

Rati verba sunt redeptoris nostri
originaliter Luce. vii. ca. et
in euangelio hodierno. Si-
nentes autem iudices auari iusticiam suppe-
dit et falsi sunt iudicij inferunt suis primis
crudelissima damna. Possunt iam dicere il-
lud Hier. v. c. Circuite vias hierusalem et
aspicite et considerate et quare in plateis eius
non inueniatis virum facientem iudicium et quare
non fide. Rarissimi quippe sunt qui in iudican-
do propter pecuniam non deficiant Et quibus apud
vulgares iudices dicant doctores iuris ta-
men proprie loquendo tales dici debent iurisperiti
Sed iudices sunt quicunque habent in aliquo ma-
ne iudicare civili vel criminali siue sint

ordinarii siue delegati siue arbitri siue
dicant omnes siue prelati et capitanei siue
magistri siue officiales siue consules alicuius
artis siue rectores vniuersitatis et huiusmodi.
Unde xxij. q. ii. c. Iustus. Iusto. ait. Iudex
dicitur quia ius dicat populo siue quod iure discer-
per. Iure autem discipulare est iuste iudica-
re. Unde dominus deuteronomij. xvi. c. dixit. Iu-
dices et magistros constitues in omnibus portis
tuis ut iudicent populum iusto iudicio.
Non sit autem sic quod ut Iustus. ait. xj. q. ii.
ca. Pauper. Pauper dum non habet quod offe-
rat non solum audiri contemnitur sed reproba-
tur. Cito violat auro iusticiam nullamque re-
us primis sit culpam quam numis redimere
existimat. Propterea in presenti sermone de au-
aricia iudicij dicemus. In quo de ipso iudicij
tribus mysteria proponimus declaranda.

¶ Primum de congruitate.

¶ Secundum de qualitate

¶ Tertium de culpabilitate

Rex congrue homo iudicat homines etiam super-
rior malus et quod iudex non potest sic esse iudex
accusator et testis.

¶ **C**ap. primum.
Primo tria dubia erant soluenda. ¶ Pri-
mum verum sit conueniens quod homo
sit iudex hominis. ¶ Secundum verum sit conueni-
ens quod superior malus iudicet. ¶ Tertium verum
sit conueniens quod iudex sit simul accusator
et testis. ¶ Ad primum dubium dicunt quidam
quod non est conueniens quod homo sit iudex ho-
minis. Nam. j. ad corinthios. iiij. c. Apostolus
ait. Nolite ante rebus iudicare quoadul-
ter veniat dominus Et ad Romanos. xij. ca. p.
Tu quis es qui iudicas alienum seruum. et
Matth. vij. c. Nolite iudicare et non iudi-
cabitur. Sed tamen primum inuenitur in scri-
ptura sacra. Nam deuteronomij primo ca-
pitulo filius israel moyses ex voluntate dei
de his quos prefecerat iudices. Audire il-
los. et quod iustus est iudicare. Et Isaie. j. c.
scribitur. Querite iudicium inuenite opem
suo iudicare pupillo defendite viduam. Et

ad Roma. viij. ca. dicit de iudice. Nō si
ne causa gladiū portat. mīster cū dei est.
Rūdet ergo Alexāder in. iij. sūme alle
gando Aug. in lib. de pnia. Et glo. in e/
pistola pma ad chorinth. q. duplex ē iu
diciū. Primū particulare inordinatū z
vsurpatū ac temerariū de quodirū in
q. dragesimali de pnia. Et de hoc loquū
auctoritates pmo allegat. Secūdū ē iu
diciū ordinatū et publicū institutū ab
ipso deo ad puniendū iniquoz z ad decla
ratōem dubioz p pacifico cōtactu hoīm
Et de Deutero. i. c. moyses dixit. Con
stitui ex tribubz vestris pncipes z tribu
nos et centuriōes q. populū iudicarent.
Est tñ sepe hoc iudiciū publicū iniquū
dū laici psumūt clericiū iudicare. z plar
nō subditū suū. vnde in figurā dñs pce
pit q. trāsiens p alienū agz nō mitteret
falce in messem alienā. s. falce iudiciū in
nō seditos. vt exponit Bre. vi. q. iij. ca.
Scriptū. Scdm dubiū fuit vtz sit cō
ueniēs q. supior malū iudicet. Et posset
argui q. nō. Nam apls ad Ro. ij. c. In
q. aliū iudicas teipm cōdemnas. id ē con
denabilem oñdis. Et Ambro. iij. q. viij. c.
Iudicet. Iudicet ille de altero errore q. nō
habet qd in seipso dānnet. Iudicet ille
q. nō agit eadē q. in alio nouerit puniēda
ne cū de alio iudicat in se ferat sentētiā.
Et Bre. iij. q. viij. c. Qui sine peccō. dicte
de iudicibz. Reuocent ad cōsciam vt p
ppia corrigat z tūc aliena rephendant.
Ad idē facit. c. Postulās. z. c. In graui
bus. supdica causa et qstōe. Sed in
Trū sunt exēpla manifesta. Nā saul cū
esset a dño reprobatus populū iudicabat
z ei iudiciū vniuersus populū expe
bat. Nec dauid voluit eū occidere i spe
lūca dicens. propiciū sit mihi dñs vt nō
extendā manū meā in christū dñi. Re
gū. xij. ca. Dauid sō cū esset adulter et
homicida interrogatus a ppheta sentētiā
in diuitē dedit q. ouē paupis rapuit di.

cens. Iudiciū mortis ē viro huius. onem
reddet in q. druplū. In sup salomō cum
idola coleret amore mīter infatuat. rā
men vniuersus israel ad ei iudiciū oflu
ebat. Probat ista. viij. q. j. c. Audace.
Et. ij. q. viij. c. sic de his. Rndz itaqz Ale
xander vbi supra. Q. est iudicare de of
ficio prātis z hō modo mali pnt iudicare
subditos. Et est iudicare de merito prā
tis. z hō mō iudicat bōi. Dū ergo mali ab
ecclesia tolerant eoz iudiciū sber fugere
nō est licitū z obtpare est pficiū. Iudex
aut q. malū est pcpue notoriū alios scā
dalizat. nō tñ debz crimina dimittere in
punita fm. I. ho. ij. q. q. xxiij. sed pponere
remēdatōem in se et cū humilitate cō
demnare et nō peccabit. Tercū dubiū
fuit vtrū sit conueniēs q. iudex sit accu
sator z testis. Et videt q. sic nam Dan
xij. c. habet q. Daniel fuit accusator in iū
tatis senioz z iudex eorundē. z Hiero
xiv. c. dñs ait. Ego sum iudex et testis.
Sed in Trū ē certus. iij. q. iij. c. Nul
lus. vbi d. Nullū vnq. psumat accusa
tor simul eē iudex z testis. qm in oñi iu
dicio q. tuor sp. psonas esse necesse. s. id
est iudices electos. accusatores idoneos
defensores agros z testes legitimos.
Iudices aut debet vti eqrate. testes vira
te. accusatores intentōe ad aplificandū
causā. defensores ad minuēdā cāz. Re
spōdet Alexāder q. iudex ē psoa media
inter accusatorē vel reū et defensorē. z in
nullā prē dz declinare. Sitr nec psonas
testis pnt assumere ne habeat suspectū de
impositiōe culpē cū ad ipm prin. at sentē
tia inferēde pene. Ad illd qd obijciebat
de Daniele dicendū q. in illo facto gere
bat psonā diuinā et hūanā. Primā i ac
cusando. vnde ibi dicit q. suscitauit de
spīm pueri iunior. Hūanā hō psonā ge
rebat in iudicādo. qz iudicet eos daniel ex
ore ipoz falsū dixisse testimoniū. Ideo
q. inspiratōe dei facta sūt nō sūt trabēda.

In cōsequētiā. Ad aliud hō qd̄ inducebat
de deo dicitur. Alexander q̄ d̄ iudiciis non
pōt a iusticia decliare. hō aut̄ sic. Jō alia
ratio est de iudicio dei ⁊ alia d̄ iudicio ho
minis. Quia ergo ordinari iudiciū ad
h̄ vt iudex recte iudicet requirit vltra ipm
actore siue accusatore reū et testes. Ideo
de his aliq̄ sunt vidēda. Et p̄mo sciēdū
est de accusatore. q̄ vt dicit Ambro. ij. q. j.
c. De manifesta. Iudicis nō ē sine accusa
tore dānare. Et h̄ nisi crimē sit notoriū.
Euidētia em̄ patrari sceleris clamore n̄
indiget accusatoris. vt d̄ in p̄dicto cap.
Manifesta. Et extra de accusatiōib⁹ in
ca. Euidētia. fama em̄ publica frequē
⁊ clamorosa d̄ aliquē sbdituz obrinet vim
accusatiōis. vt d̄ in glo. in. c. j. de officio
ordinarij. Extra de accusatiōib⁹. c. Quali
ter et qñ. Extra de symonia. c. Licet hely.
Et. fi. q. ij. c. Precipue. Sed q̄ is q̄ vo
cat aliquē ad iudiciū q̄relā ponit aliqñ
de cā criminali seu crimie. Aliqñ de ciui
li seu de reb⁹ tpalib⁹. In criminali d̄ accu
sator. In ciuili cōsuevit dici actor. q̄uis
etiā in criminali dicat actor. ¶ Triplici
ter aut̄ cōtingit talē peccare. Primo ea,
luminiose agēdo. s. imponēdo alicui fal
sum crimen ex malicia. vel perēdo aliq̄
bona tanq̄ sibi debita q̄ nouit p se vt ex
p̄ilio peritorz sibi nō deberi. Et talis in
vtrorq̄ casu peccat mortaliter agens cō
tra charitatē. primi ⁊ d̄ iusticiā. Et de oī
dāno idē securo tenet leso modo sibi pos
sibili. ruij. q. v. c. Nō sane in fine. Quia
si dānificat in bonis tpalib⁹ d̄ illa iusti
tuere. Si in fama vel p̄sona q̄ accusat⁹
de crimine iniuste et cōuictus falso infa
mat de facto ⁊ occidit vel murtat vt ali
as ledit in p̄sona d̄ sibi satisfacere ad ar
bitriū boni viri. Non tñ tenet se mani
festare post factū si inde p̄iculū vite imi
neret. Sed si ē in p̄cessu cause d̄ dimit
tere et nō p̄seq. ¶ Scdo peccat actor ior
dinare desistēdo a p̄secutiōe cause icho

ate. s. p̄uaricādo. id ē aliā p̄re videlicet ac
cusari adiunādo colludendo cū eo vt n̄
inducēdo legitimas probatiōes q̄s ha
bet d̄ eū. ⁊ acceptādo falsas excusatiōes
rei. Quod habz locū in criminib⁹. Aut
etiā ex toto desistit a debita p̄secutiōe
cause sine debito ordine iuris qd̄ d̄ tergi
uersari. Et h̄ facit corrupt⁹ pecūia a reo
et amic⁹ ei⁹. aut p̄cib⁹ eoz induc⁹. ⁊ tunc
peccat mortalit̄ q̄ facit cōtra rēpublicaz
cur⁹ bonū procura f̄ p̄ punitōez criminū.
qd̄ ille ipedit. fm̄ Lho. ij. q. j. c. lxxij. In
cā autē ciuili seu vbi agit de tpalibus q̄
ibi nō intendit nisi indēnitas actoris. et
q̄libet renūciare pōt inri suo. vij. q. j. c. a.
Quāp̄iculosū. Ideo absq̄ p̄cō pōt desi
stere a p̄secutiōe cause sue siue concordā
do cū reo siue ad vitandū expēsas ⁊ gua
mina litigiorz. ¶ Tercio actor offēdit reū
etiā si habeat iustā causā ciuile vel crimi
nalē cū p̄ indebita media cām p̄sequitur
vrēdo mēdacijs in iudicio vt falsis iustu
mentis ⁊ testib⁹ ⁊ p̄batiōib⁹ alijs ne amie
tat iustā cām qd̄ etiā mortale ē fm̄ Lho.
ij. q. j. c. lxxvij. vnde nullo mō licet. rxi. q.
ij. c. faciat. Tercio si in de obrinet victoriā
cause exq̄ certus est de sua iusticia nō re
net ad satisfaciēdū alteri parti nec etiā
in expēsis placiti cū ille iniuste veraxer
it eū. Si actor in cā ciuili exprimat se
ius habere. quia ⁊ sic sibi d̄ ab aduoca
tis ⁊ p̄itis. vt etiā dubitat de iure suo nec
in p̄cessu cause cognoscat d̄riū etiā si
cām habz iustā nō peccat placitādo. q̄
uis meli⁹ faceret cōcordādo vt dimitte
do. Et si obrinet victoriā cause nō tenet
satisfacere dū h̄ ignorat. q̄ p̄babil̄ igno
rātia excusat eū. di. rxxvij. s. finali. Sed
si postea certificat de errore suo tūc tene
tur ad restitutiōem bonorū illoz. et h̄ nisi
iā bona fide p̄scripserit. extra de p̄scriptiō
nibus p̄ totū. In cā autē criminali nisi sit
pene cert⁹ de crimie ⁊ possz legitime pro
bare nō excusaret a p̄cō mortali accus

do. qd ex ponit se piculo magno sui vel
proximi sine causa sufficere. Itē nota hz
Antoniu de butrio sup. c. Qd pleriqz d
immunitate eccle. qd qd siue actor: siue
reus aliq tenet ex iusta snia data pro eo a
iudice. Quis lex positiua ei assistat. tamē
qz lex naturalis resistit qz nō d3 qd locuple
tari cū alteri iactura vel dāno. vt in. ca.
Locupletari de regul iuris in. vj. Ideo
tenet tal restituere sic habita. etiā si non
procuratōe illi obtinēris sed sola iudic
ignorātia obtinuisset. et ille q succubuit
nō appellasset q si videat ille acquiesse
ex q a snia nō appellauit lesus. qz tal nō
est ver? sed psumpt? cōsensus. vt notat
de sentētia re iudicata. qd nō sufficit in
foro cōscie. Qd intelligendū videt quā/
do tal sufficient nouit scitētia iniustam
fuisse datā pro se siue tūc siue postea.
Secūdo sciendū de reo q. s. accusat seu
impenit sup aliq re siue iuste siue iniuste
q pōt peccare mortalit. et h tripliciter.
Primo dicēdo falsitatem vel tacēdo veri
tatem. vt cū iudex ex qrit ab eo veritatem fm
ordinē iuris siue in causa ciuili. vt cū in
terrogat si pecuniam mutuo accepit ab
actore. vel si nō restituit mutuatā sciens
se recepisse hoc negat vl restituta asserit
siue in cā criminali cū accusat et sūt se
miprobatores vel cū infamia exorta. et
ga aliquā sit in qstio sup hoc etiā in ca
su mortis negat se cōmisisse maleficium
ppetratum peccat mortalit. talis. Rō fm
Tho. ij. q. lxx. qz facit dēbitū iusticie
ad quā prinet vt qd obediāt suo supiori i
his ad q ius sue supioritatis se extendit.
Supior aut est iudex respectu ei q iud
cat. Et ideo ex debito tenet accusat? iu/
dici exponere veritatem quā ab eo fm formā
iur. exigit. Si aut nō est legitim? iudex
puta qz habz dominū usurpatū cū non
sit supior eius nō videt facere d iusticiā
si nō obediāt ei in dicendo veritatem. pcc/
cat tñ dicēdo mendaciū et mortalit si per
iurat vel inde nocumētū notabile pro

rīmo infert. Similit? etiā si esset legiti
mus iudex et nō inqireret fm formā iuris.
Puta ipeit? de debito pecunie siue aliq
infamia exorta vel accusatōe inqrit de
homicidio vel furto. tūc nō tenet rñdere
sed pōt p appellationē vel aliē sberfu
gere iudiciū ei? nō tñ debet mendaciū di
cere. Accusatus aut vel inquisitus iuri
dice de vno maleficio et cōuictus pōt in
qri. et de alijs et tenet veritatem dicere fm
Petrū de palude in. iij. Secūdo reus po
test peccare mortaliter calūniose se defen
dendo. Nam isto mō etiā si haberet iustā
causam peccaret. Sed vt inqit Tho. ij. q.
lxx. Aliud est veritatem tacere aliud fal
sitate proponere. Primū in aliq casu li
cer. Nō em qd tenet omnē veritatem dice
re sed illā quā ab eo pōt et debet iudex exi
gere fm iuris ordinē. puta cū pccat in
famia sup aliq crimine vel aliq indicia
apparuerūt vel cū pccat probatio semi
plena. Scdm aut. s. falsitatem pponere
nullo mō licet. Ad id autē quod licitum
est pōt qd pcedere vel p vias licitas et
pposito fini cōgruas. quod pertinet ad
prudētiam. vel per vias illicitas et p
posito fini cōgruas. quod prinzi ad astu
tiam que fit p fraudem et doliū. Et pimum
qd em laudabile. scdm hō viciosū. Reo
igitur licet se defendere occultando veri
tatem quam cōfiteri nō tenetur per aliq
conuenientes modos. puta q non respō
deat ad que respōdere non tenetur. et h
non est calūniose se defendere sed pru
denter euadere. Non autē licet vel falsi
tatem dicere vel veritatem tacere quā di
cere tenet. nec aliquā fraudem adhibere
quia frans et dolus vim habent menda/
ciū qd est calūniose se defendere. Tercio
peccat reus p appellationē iniustā vitz
cū quis appellat a sententia causa affe
rēde more ne contra eū iusta snia feratur
Talis enim peccat quia agit contra iu/
sticiam. quia officium iudicis impedit
et aduersariū suū ledit. vt epim dicit

In glo. in. e. Ad nostra. extra de appella
tionib. Appellatio nō est inuēta ut sit
iniquitatis vinculum sed oppōsitorū leuamē.
Idē extra eodē. c. Lū speciali. s. Porro
Quare iniuste appellās tenet ad satisfā
ciēdū de dānis et expēsis. scē si credit se
hēre iustā cām. Itē fm Lbo. cōdēnato ad
mortē si iuste hē sit nō licet se defendere per
violētā. nō tñ tenet facere vnde seqt ei
mors puta manere i loco carceris si iue
nit apū vel nō comedere cōdēnato ad
mortē p famē si cib⁹ ei occulte offeratur
Sed cōdēnato iniuste ad mortē l3 rē
stere p dēnanti iudici sic et latrōib⁹. et se
defendere nisi forte ppter scandalū vitā
dū cū ex hoc aliq̄ quis turbato timere
Nec tñ. ¶ Tercio sciendū de teste q̄ cō
currat i iudicio q̄ hic tripliciter pōt pecca
re. Primo dicēdo falsitātē sciētē. et talis
peccat mortaliter fm Lbo. ij. ij. q. lxv.
tū q̄ facit s. primū. vñ Ero. x. dicitur.
Nō loqr̄ cōtra primū falsū testimoniū.
tū q̄ piurat. nā nō credit testi nisi iurer.
extra d iureiurādo. c. Nup. Et iurare d3
fm Raymū. et Post. q̄ dicit totā hita
rē quā nouit de re illa. ij. q. ix. ca. Nota
mur. Et q̄ nō admisceat aliq̄d falsū nec
aliq̄d de suo adiciet. ij. q. ix. c. pura. qua
re testificādo falsum tenet ad restitutorz
damni qd̄ exinde proximo incurrit prop
ter ei⁹ testimoniū. ¶ Secōdo peccat testis.
cū id qd̄ est sibi dubiū asserit sibi certum
q̄ exponit se piculo peccati et dānificatiōis
proximi cū possit esse p̄uic⁹ qd̄ ipse dicit
et etiā piurat cum iurer se scire illd̄ qd̄ ne
scit. Nam nō admittet ei⁹ testimoniū
nisi diceret se scire. Quinimo solēt testes
interrogari quō et vnde sciāt. Et si interro
gati nō dicāt de cā sciētē nō valet testio
niū. iij. q. iij. s. sola. Et in aut. de testib⁹
Et licet debet ergo testis certū pro certo
asserere. et dubiū p dubio referre. ¶ Ter
cio peccat testis cū pecuniā accipit p te
stimonio vitatis. Nō em̄ licet testi vde

re vtz testimoniū. iij. q. v. c. Nō sane.
Nullo magis peccat testis cū accipit
pecuniā a i falsitātē dicendā vel hitatē
occultādā. Pōt tñ testis accipere tñ expē
sas ab eo q̄ cū pducit. puta si ex testimo
nio ferēdo dietā facit. vel etiā opam suā
et lucz dimittit. iij. q. v. c. Uterus. Ac
cipiēdo autē pecuniā pro testimonio testi
tuare i a q̄ accipit nisi ille dedisset ad cor
rūpen. iū testē. Nā tūc d3 ei dari in cui⁹
iniuriā accipit vel paupib⁹ erogari.
¶ Quidē d3 esse idone⁹ et grauis i se
rendis sententijs ac hitans defensor

Capitulū secundū
Secundū mysteriū declarādū d3
iudicib⁹ q̄ litatis. fm enī Ale
xandz vbi supra. res p̄cipue p̄ditiōes
requiruntur in iudicibus

¶ Prima dicit idoneitas

¶ Secunda grauitas

¶ Tercia veritas

¶ Prima p̄ditio d3 idoneitas. vt. s. iud
dex ad iudicandū sit idone⁹. Nā qdaz p
sone nō sunt idonee ad habēdā auctorita
tem iudiciariā. aut ratōe sexus vt mlier.
Aut rōe conditiōis fortune vt seru⁹. aut
ppter impedimētū pmanēs. vt mutus et
furd⁹. Aut ppter impedimētū pmanēs et
p̄tingēs. vt ppetuo furiosus. Aut ppter
impedimētū trāsitiū vt minor etate. Aut
ppter crīmē erroris vt heretic⁹. Aut p
pter scandalū puerfatiōis. vt infames.
Aut ppter cōtagiū cōmūionis vt exco
municati. ¶ Sed aliq̄ obijciūt Priō q̄
minor etate possit eē iudex. Nā hieremias
adhuc puer p̄stituit eē iudex. vñ d3. Hie
remie. j. c. Postq̄ dicit. Puer ego sū. vt
in. c. Nisi cū p̄dem. extra de renū. q̄ deus
dixit ei. Cōstitui te sup gētes et regna vt
euellas et destruas. Insup in aliq̄b⁹ pu
eris malicia supplet etatē. Eadē rōne in
aliq̄b⁹ scia puenit etatē. Si ergo nō est
cā q̄r minor etate nō debeat eē iudex nisi
defect⁹ scie i iudicādo. q̄ b̄mōi minores

etate pnt ee iudices. Secdo arguit. q mulieres pnt ee iudices. Na iudiciu. v. c. legi tur q delibora iudicauit pplm etiaz post lege darā a deo. g mulieres pnt iudicare. In sup multe mulieres legunt pdire spu pphetico. vt Maria soror aaron z moy si. Exodi. xy. c. z subylla. Si g mulieres p spm pphetie assupte sūt ad anūciandum iudici diuina multomag pnt assumi ad enūciandū iudicia hūana. Rñder Alex. ad pmū q illud Hieremie fuit ex puile/ gio speali. Jō nō est trahendū in psequē tīā. Et q in pueris qñq malicia vel scien tia supplet etate illud est pculare nō ge neralē neq vt in plurib. Et ppter ea pu eri nō pnt ee iudices. vñ dicit dñs moysi Numeri. xi. c. Lōgrega senes ppli quos tu nosti q senes sint vt sustērent tecū o/ nus z nō tu sol⁹ graueris. Dic ipsa iudex oīm ad ac⁹ platiōis nō processit nisi in etate pfecta triginta añoz vt hī Luc. iij. c. Ad illud qd inducit de delibora dicēdū cū Arist. p. ethi. q vna hūmō nō fac ver Ad aliud vñ de spu pphetadi dicendū q gra pphetadi nō dat auctez mulieri su per virū nec mutat legē bīectiōis q iure diuio tñet mulier cū viro. Sz auctas iudiciū daret dominiū mulieri sup virū qd repugnat diuie institutiōi. Et vt dī in glo. Iudiciū. iij. c. q mulieres assupte sint ad pphetandū pstat in h solatio mulie ri ne p infirmitate desperet. Scda cōdi tiō q requit in iudicib⁹ dī gūitas. Debet quidē iudex grauis z matur⁹ ee vt nō ita repēte mase in reb⁹ arduis pferat snias. Qñ nos docuit ipse dñs q facta sodomita, nō noscebat z in dixit descendā z videbo zc. Ben. xviij. c. Et ij. q. j. c. De⁹ omipo tens. Et de h Greg. xi. q. iij. c. Sūmoge ait Sūmoge cauendū est vt rectores ec/ clesie z q publica iudicia exercēt in dictā dis sentētijs nulla leuitare vel furore du cti sine pcpites. et ita moyses qrelas po puli tabernaculū ingress⁹ ad dñm refere

bat vt fm ei⁹ imperiū iudicaret. Que vt ba etiā ponūtur. c. j. de snia z re iudicata li. vi. Sed ista videt ee text⁹ ex de snia z re iudicata. c. Jurgatiū. vbi dī Jurgan tiū prouerbas celeri snia pērmare z eq/ tati puenit z rigori. Confirmat hoc ij. q. j. c. Sicut extra de dolo z psumacia. ca. c. Venerabilis Sed glo. in dicto. c. Jurgā tiū b soluit. q lz nō sit ferenda snia añqz iudex possit ee instruct⁹ cū nimia festina tide qz ipm oportet cuncta rumari. xxx. q. vlti. c. vlti. In post cāe liqdā cognitiōez nō est snia prahēda in ciuilib⁹. In crimi nalib⁹ vñ sec⁹ possimū vbi agit d mor/ re alicui⁹ rei. xi. q. iij. c. Lū apd. Lertia pditio q requit in iudicib⁹ dī hitas. Sp em iudex hitati fauere dī. Sed circa hoc qrit vñ iudex possit z deat iudicare con tra hitatē sibi notā seqndo pposita z al/ legata. Et quidā dicūt q sic. vt Alex. in iij. z Tho. ij. q. i. q. lxxij. artic. ij. Roborat aut ista opinio. Primo qz iudex dī iudi care fm illā noticiā quāz habet vt iudex nō fm eā quā habet vt psona puata. nec fm eā quā habet in alio foro. extra de of/ ficio iudicis ordinarij. c. Si sacerdos. sz iudex habet vt iudex noticiā sibi factam p pposita z probata nō illā quā bz vt p/ sona puata qreliz ei imo tenet iudicare sz pposita z probata. vñ Amb. iij. q. vij. c. Iudicer. Bon⁹ iudex sic audit ita iudi cat. Scdo firmat illa opinio qz iudex nō debet mutare iudiciū ppter illā noticiam ppter quā nō dī vitare in cōione sacra mē tali exēcatū. sz ppter noticiā quā habet vt puata psona nō dī vitare exēcatum vi. q. ij. c. Si iñ. c. Placuit. Et ij. q. j. c. Mlti igr zc. Lertio h licitū ē iudici qd est lege cautū. Sed in lege determinatū ē pdenari ad mortē virū innocentē si cōi etis fuerit testimonio duoz vel triū testi um. vt paret deuteronomij. xvij. c. Quare iudex q est lex aiata poterit talit⁹ puicū ad mortē pdenare. Quattu sic bonū cōe

perfecti periculi tanquam melius et diuini. ut
patet primo ethicorum. Sic probatio eorum que
sunt in forma iudicii perfecta erit probatio
in periculi quam habet iudex in persona sua
ita. Alij vero dicitur opinionem tenent. Nam
ut scribit de reg. iur. in sexto tituli. scan
dalu nasci permittit quod veritas relinquitur. Ma
gis est inherendum est veritati quam legali iusticie
Ite Exodi. xxiij. c. dixit Moysi iero co
gnat su. Prouide de omni plebe viros
potentes et timentes deum in quibus sit veritas. et
Exodi. xxvij. dixit de moysi. Pones autem
in rationali iudicii doctrinam et veritatem. Uide
Nicolaum de lyra Et. iij. Hefdre. iij. c. di
xit Zorobabel Omnis terra veritatem inuocat
celum etiam ipsa benedicit. Et Syraldus odo
nis super y. ethico. dicit Quod est noticia mul
tiplex scilicet probabilis opinionis presumptio
vel suspitio Et est noticia certitudinalis
puta cum vidit factum et audiuit dictum de quo
nisi secundum hoc dicta sunt duo. Primum quod iudex
potest et debet iudicare illud quod ipse suspicatur
presumit et ordinat secundum proposita et allegata.
Secundum est quod iudici non licet in aliquo ca
su iudicare et veritatem certitudinaliter sibi no
tam quantumcumque oppositum sit probatum. Pri
mum probatur quia nemo in actionibus et iudicijs
vult de suo sensu. ut est de constitutionibus. c. j.
In suspitionibus autem et presumptioibus quilibet vult
iuxta suo sensu. Secundum probatur scilicet quod iudex non
debet iudicare et veritatem certitudinaliter sibi
notam. primo auctore oppositis dei quod expresse
hanc actionem determinare videtur Exodi. xxiij.
c. dicens. Non sequis turbam ad faciendum ma
lum nec plurimorum acquiesces scientie in iudi
cio ut a veritate dentes. Constat enim quod iudex
acquiesceret plurimorum sententie si ad multorum
falsorum testimonium sententiam et veritatem sibi nota iu
dicaret. Et cum habet a veritate quam nouit et diuini
nisi ipse denitaret quod simpliciter est illicitum.
Secundo probatur quia illa que presumptio notata con
uoluta sunt cum malicia. et que secundum se sunt mala
nullo modo contingit bene fieri vel recte dirigi
Sed in illis necesse est se peccare et nun

quam recte agere secundum philosophum. et ethicorum. c. vij.
et Augustinum. li. de mendacio. sed innocentem et
iustum sciens adducere est secundum se malum et cum
malicia volunt quare nullo modo potest bene
fieri quantumcumque probatio incedat. Quod autem
istud sit secundum se malum probatur. tum quia est opus im
piu dicente domino Exodi. xxiij. c. Innocentes
et iustum non occides. quod aduersus impiu. quod
si dicat quod hoc fac istud est impiu. et id aduer
sus ipsum quod talia facit. tum quia est opus veritati re
contrariu naturali. Primum. Tercio si licet iudici
adducere innocentem iuratum per falsos testes
vel si licet amore dei vel amore sui vel a
more primi. Non amore dei quod ut ait Be
da. xi. q. iij. c. Albi. Qui veritatis et chari
tatis iusta spernit deum vitijs que veritas et ca
ritas est producit. maxime cum non infirmata
te vel ignorantia peccat. Hoc autem modo est in
casu proposito. Ite non amore sui. quod ut dicit
tur. xi. q. iij. c. Nemo. Nemo est pro ver
itate pati supplicium quam pro adulatione habere
beneficiu. Ite nec amore primi. quia vnus
demonstrat specialiter et alter specialiter scilicet testis
falsus. Quare iudici ex nullo bono amo
re sciens hoc adducere iustum et innocentem.
Quarto confirmatur hec propositio quia nullus
an iusta veritas probatur iudicare aut da
nare debemus. lxxvi. di. c. Si quis. xi. q. iij.
c. Eoz. Si iudex et veritatem sibi notam nullo
la probatione vera habere potuerit et stat sibi
quod nullum verum est contra verum cum oia vera vero
consonant. ergo et veritatem sibi notam iudex iudica
re aut danare non debet. Dicit ergo Syraldus
odonis Quod dandum est presumptu supposito
quod iudex iudicare non debeat et veritatem sibi no
tam in primis quod cum talis instituta nec com
mittat nec deleget alteri. Cuius ratio est. quia
omne opus malum sic est illicitum homini facere p
se ita esset facere per alterum quod ut scribit de re
gulis iur. in. vi. Qui per aliu facit per seipsum
facere videtur. Debet ergo iudex si habet suspicionem
remittere causam superiori cum relatione perue sci
entie et probationis opposite. Et si non ad
mittat remissio sed ipse cogat ferre sententiam.

tenentier pro vitare. Si vo nō bz supiorē
simpliciter pro vitare pñuier 7 grauitē
puniat falsos testes. Nā si pro veritate
tenentier facit ordinē iusticie Si 7 vitare
re facit 7 re iusticie qd est mai⁹ incōueni/
ens sicut mai⁹ est pctm ex genere qz pec/
catū ex circūstantia. Ad pfirmationē di/
ctoz facit lex qd dicit ff. de penis. l. Absen/
tem. San⁹ est ipunitū relinqre facinus
nocētis qz innocentē pdenare. Princeps
etia qd nō bz supiorē dz simplr iudicare p
vitare certitudinalit sibi nota. qm ille q
est qsi de⁹ in terris debet qm pōt sic deus
iudicare in terris. De⁹ aut sp iudicat iue/
ritate 7 p veritate. Ad argumēta 7 rō/
nes pme opiniois dicendū ad pmiū. Q
iudex dz iudicare fm allegata 7 probata
si verū pcludat. Ad illud qd obijcit de
excoīcato dicit Hyraldus odonis q aliū
est excoīcatū nō vitare 7 aliud innocentē
pdenare q illud est 7 ius positū. istud
aut 7 ius naturale. Et iō p ius positū
sancitū est in illo casu excoīcatos non vi/
tari. Sed p nullū ius sancitū est i aliq ca/
su innocentē dānare. Et sicut rāderi p ad
alia obiecia. Et cū dicebat q dāna tio in/
nocētis ppter allegata 7 probata per fal/
sos testes ē bonū cōe negandū ē expresse
simo ē malū cōe pñstēs in ipūssima falsi/
tate qd nō est pferendū bono pñstenti in
verissima pietate.

Q piculosa sūt iudicib⁹ munera q re/
nēt restituere q iniuste recipiūt. 7 qz qui/
us peccat. An corripēs iudicē aut iudex
corruptus.

Cap. tertiu
Errum mysteriu declarandū d iu/
dicib⁹ dr culpabilitas. Solēt qp
pe iudices auaricie culpa p sepe
suffocari. qm corrupti auro iniquas 7 in/
iustas snias proferūt. Ad qd plen⁹ itel/
ligendum tria adhuc dubia dispurem⁹.
Primū viz iudex possit accipere mūera
Scdm vñū teneantur iudices restituere
re que iniuste recipiūt.

Errum viz iudex ferēs iustā snias cor/
rumpit pecunia quibus peccat qz persona
corruptus.

Ad pmiū dubiū rāder scriptura 7 dā/
nat munerū susceptiōnē. vñ dicitur. xvi. c.
di. Munera excecāt oculos sapientū et
mutat sba iustoz. Et eccl. ix. c. Enxenis
7 dona excecāt oculos iudiciū. Et i. Rē.
vii. c. Acceperūt munera scz filij samue/
lis. 7 puererūt iudiciū. Et Ildo. i. li. fo.
liloquior ait. Premia 7 dona legibus
vires tulerunt vbiqz pecunia vincit vbi
q venale est iudicium. Et Laudianus
Merent captiue polluto iudice leges.
Et ovidius tertio de arte amandi. Mu/
nera crede mihi capiunt hominesqz deos.
Placatur domis iupiter ipse datus.
Idem libro de fastis. Sepe iouem vidi
cum iam sua nutrire vellet fulmina thū/
re dato sustinuisse manum. Ex quib⁹ ap/
parer q munera sunt piculosa. Rāto qz
vt dicit glosa in cap. Et si questioes. Ex/
tra de simonia. Qui donat aliū sibi natu/
raliter obligat. ff. de petitione hereditat.
l.

Ad s. Cōsuluit. Et
ille cui donatur reuerentiam exhibere cō/
pellitur donatori. vii. q. ii. c. Illud. Dic/
ergo Hostiensis 7 Raymundus q nul/
lus iudex debet accipere pecuniā pro iu/
dicando. Tamē aliq sūt iudices ordinarij
7 aliq delegati. Primi cū habeāt sufficiē/
tes redditus sibi assignatos nihil debent
recipere. Quibus dr Luce. ii. ca. Estote
pnti stipendijs vestris. Iudices vero
delegati pnt petere expēsas moderatas 7
nihil vltra ā pñbus. Dicūt tñ aliqui q
enxema moderata spōte oblata possunt
iudices recipere vt patet di. xvii. c. de culo/
gīs. vbi dicit glo. Eulogie dicunt mune/
ra q deferūt subditi suis plaris 7 supiori/
bus. Secundum dubiū fuit viz iud/
ces teneant restituere q iniuste recipiūt.
distingvendū est quia aut accepit vt iu/
dicaret inq. aut vt iudicaret iuste. Si p

mo mō nō tenet reddere ei q̄ dedit cū tur-
piter dederit. sed ei in cui⁹ iniuriā recepit
Sic etiā tenet restituere et plene satisfac-
cere ei q̄ lesus est p̄ iniquā sniam. Sibi
accepte vt iudicaret iuste distinguendū
q̄ aut dās dedit bōa intentōe sc̄z vt sibi
uaret ius. Aut vt aīn iudicē sibi inclina-
ret. et ita indirecte ipm corrūpe intēdebat
Primo mō tenet restituere ei q̄ dedit. se-
cūdo mō nō sed paupib⁹ iuxta arbitrium
ecclesie. Tertiū dubiū fuit vtrū iudex se-
rens iniustā sniam corrūp⁹ pecūia gūi⁹
peccet q̄ psona corrūpens. Rūder Sy-
rardus odonis sup. v. erbi. q̄ circa b̄ pre-
mittēda sūt duo. Primū q̄ hūanū iudici-
um puerit q̄tuor mōis vt dicit Greg. xi
q̄. iij. c. Quattuor. sc̄z timore. cupiditate.
odio et amore. In p̄mis duob⁹ mōis dicit-
ur iudex corrūpi a pte vel q̄ cōminat ali-
qd terribile vel dat seu p̄mittit aliqd cō-
cupiscibile. In alijs duob⁹ mōis iudex n̄
dicit corrūpi ab alio sed a seipso. Et iō q̄stio
ista recipit in p̄mis duob⁹ mōis. Sc̄do
p̄mittendū est q̄ iudex cupiditate corru-
pt⁹ graui⁹ peccat q̄ corrūpt⁹ metu. Et
h̄ probat. Primo q̄ duorū p̄tōz ei⁹ dez
generis illud qd est mag⁹ volūtariū ē de-
terius. Sed p̄tū cupiditatis est magis
volūtariū q̄ peccatū et op⁹ timor⁹. Ḡdete-
rius. Sc̄do probat q̄ p̄tū ex industria
graui⁹ est q̄ p̄tū ex infirmitate vt ait. Ibi
domus li. ij. de sumo bono. S̄z p̄tū ex me-
tu fit ex infirmitate. p̄tū hō cupiditatis
fit ex industria. q̄re gūi⁹ et deterius. Nūc
dicendū p̄mo q̄ iudex timore corrūpt⁹
min⁹ peccat q̄ psona ex timor⁹ incussio-
ne corrūpens. Sc̄do q̄ iudex cupiditate
corrūpt⁹ pl⁹ peccat q̄ psona dono vel p̄-
missioe corrūpens. Primū probat q̄ duo
rū ad idē op⁹ malū p̄currentiū idē plus
peccat cui⁹ volūtas p̄ualer et cui⁹ volūta-
tē alter sequit. sed in isto casu volūtas p̄-
ris timore iherētis p̄ualer. Et iudex terri-
tus volūtatē p̄ris sequit nō suā. qm̄ opa

tio iudicē mītra est et volūtario et inuo-
lūtario. Quare iudex min⁹ peccat q̄ ps
corrūpens. Sc̄do probat q̄ q̄ peccādo re-
net modū q̄ quē p̄tū mortale interdum
fit veniale min⁹ peccat q̄ ille q̄ tenet mo-
dū q̄ quē sp̄ aggrauat p̄tū. Sed iudex ti-
more corrūpt⁹ tenet modū sc̄z timor⁹ cadē-
tis in p̄stantē vitē q̄ quē p̄tū mortale in-
terdū fit veniale. Mod⁹ autē p̄ris timorē
incurientis sp̄ p̄tū aggrauat. q̄ tal⁹ mo-
dus est quidā mod⁹ violētie. Et iō q̄si sp̄
prebet alteri violētū s̄ cōsalū in via iu-
sticie. q̄re ps illa graui⁹ peccat q̄ iudex.
Et hec est snia Aug. reddētis rōnē qua
re maius peccatus habuit q̄ xpm̄ pylato
tradidit q̄ q̄ sibi traditū crucifixit vt dicit
Iohis. xiv. c. Sc̄dm̄ sc̄z q̄ pl⁹ peccat ius-
der cupiditate corrūpt⁹ q̄ ps corrūpens
probat. Quia duorū ad idē p̄tū p̄curre-
ntiū ille q̄ sua volūtate res hūanas mores
et leges pōt subvertere pl⁹ peccat q̄ ille q̄
nō pōt q̄nūcūq̄ velit. Sed iudex sua ma-
la volūtate pōt hec oīa evertere cū ip̄e hu-
manarū rerū mor⁹ et legū et vniuersalit̄
om̄is iur⁹ et iustit̄e custos. Quare iudex
tor bōa tor iura tor iusta sibi creditave-
niens pro pecunia pl⁹ peccat q̄ ps ipm̄
corrūpens. q̄ sibi sūt oīa ad custodiendū
tradita nō p̄ti. Aduertat q̄ iudices et co-
nētur agere recte audietes scripturarū mo-
nita saluberrima. Scribit nāq̄ Leuitici
xix. c. Nō facies qd iniquū ē nec iniuste
iudicabis. Et deuteronomij. xx. vij. c. Ma-
ledict⁹ q̄ puerit iudiciū aduene pupilli
et vidue. et dicit oīs ppl⁹ Amē. Et Ista-
ij. c. Ne q̄ iustificatis impiū promuneri-
bus. Sed ip̄a mala sūt in q̄b⁹ iudices vt
in plurib⁹ pessimi. Clamāt nāq̄ et dolēt
orphani. p̄pter iniquitatē iudiciū puerforū
Merēt vidue deffent pupilli et p̄rūtur
innocētes opp̄ssi. O iudices auari. o iu-
dices crudeles. Videte mala q̄ facitis et
timere terribile iudiciū dei. Graui⁹ eqdē
ip̄e vos punit q̄ cambises iudicē illum

neq; de q; taler; refert li. vi. Rub. de se
ueritate Labiles mali cuiusdā iudicis e
corpe pelle detractā selle intrādi. In eaq;
filia ei; iudicaturū cōsidere iussit. Letez
z rex z barbar; atroci ac noua pena iudi
cis neq; postea corrupti iudex posset p/
iudicē Arbndict; dō malos iudices dā/
nabit eternis cruciatib; gehēne. A qbus
nos lib. ret. iesus xps filius dei viuit. qui
viuit z regē p; finira seclā seclor; Amen
Feria sexta post dñicā de passiōe. De
auaricia aduocatoz.

Sermo quadragesimuspm.

Uenient ro

mani z tollent locū nrm
z gentē. Scribunt beeb
ha Johis. xi. c. z in euā.

gelio hodierno. Tanto ardore auaricie
estuauit mens pontificū z phariseoz vt
prier b; q; xpo inuidebāt odiebantq; illuz
q; arguebat mala opa illoz adhuc timē
tes p;dere lucra q; ipis obueniebāt in tem
plo dei p;ilio p;gregato diffinierūt eum
mori tradere. Omē q;ppe malū facile vi
det; auar; vt sue possint auaricie sanctifi
cere. vñ stat illa lnia Virgilij. Quid non
mortalia pectora cogis auri sacra famel
Et lz in pcedēti smōe multa dicta sunt de
auaricia iudicū. in op; ē vt exprobiem;
auaricia aduocatoz. Multi eq; dē ex ip
sis in sua malitia cōfidentes vt sue cupidi
tati imo insatiabili voracitati occurrant
multa in iudicijs dēu z iusticiā turpia
z indebita exercere nō formidāt Idcirco
in pñti smōe d; aduocatos auaros locu
turi crim; de quibus tria mysteria ap
nemus declaranda.

Primū d; exceptōis

Scdm cōditōis

Tertū offensōis

Q; phibent aduocare manifeste ma
li ac ifames z ligiosi z sacerdotes z iudi
ces vel assessores.

Cap. i. m. m.

Primū mysteriū declarandū de a
duocatis d; exceptōis. Scdm cō
Alex. in. viij. sūme excipiunt ali
q; ab aduocatois officio maxie p; quoz

Primo ppter defectū bonitat;

Secdo ppter pfectionē status

Tertio ppter gradum

Quarto ppter distinctionem

Primo excipiūt aliq; ab officio aduo
cadi ppter defectū bonitat;. Et sic f; Ray.
mundū aduocari cē nō pñt heretici paga
ni z excoicati. iij. q. i. c. j. Et de pe. di. j. c.

Nemo vbi h; q; peccat iudex z puniri de
bet q; admittit tales sceler. filr. iij. q. vij.

c. Infamis. d; infamis psona nec pcura
toz cē pōt nec cognitor. Scdo excipiūt

aliq; ppter pfectionē stat; Et sic nō pñt ad
uocare monachi. vñ scriptū ē. ry. q. j. c.

Placuit. Placuit nro cōi p;ilio vt nul
lus monachoz pro lucro terreno nesan

dissimo ausu d; monasterio exire psumat
neq; se negocijs qbuscunq; implicare. Sic

claustro suo p;er; q; sic p; q; sine aq; ca
ret vita ita monach; sine mōasterio. Se

deat itaq; solitari; z taceat. q; mōo mōr;
tuus est deo aut viuit. Lognoscat nomen

sui. Monos em grece latine vn; achol
grece latine tristis d; vñ d; monachis

idest vn; tristis. Sedeat g; tristis z offi
cio suo vacet. Dicūt in doctores q; mona

chi pñt cē aduocati in cā sui monasterij.
Et b; abbate impante vt patet. ry. q. j.

c. Monachi. Et extra de postulādo. c. j.

Tertio excipiunt aliq; ab aduocādo p
pter gradū. Et sic sacerdotes z clerici in

faci; ordinib; pstituti. Et etiā in minori
bus beneficiari aduocari cē nō pñt. Et b;

corā iudice seculari vt dicit p;iliū latera
nense nūl; apuā cām vel sue ecclie fuerit

psecuti aut pro miserabilib; psonis. Et
de postulādo. c. Clerici. z c. Lū sacerdo
tes. Et lxxvij. di. c. Decreuit. Et. ryij.

q. v. c. Deniq;. Quarto excipiunt aliq;
ab aduocādo ppter distinctionē officij.

et sic in eadē cā nō pnt aduocare iudices
 et assessores. iij. q. iij. c. i. et ii. Sūt et alie
 psonē q aduocare nō pnt vt surd⁹. mup⁹
 cecus furiosus ipubes vsqz ad. xvij. an
 nū. vir pass⁹ muliebria scz contra naturā
 et alij. d. q. b. vij. q. iij. c. i. et ii. Nota hic
 tñ q iudex tenet dare qñqz aduocatū vt
 illis q hñ nō pnt vel ppter paup̄tātē vt
 ppter potētā aduersē vt. ff. de officio p
 cōsul. l. i. Ne qñqz Si aut iudex h alij
 cui aduocato p̄cipiat et ille sine cā denegz
 p̄p̄t iudicē p̄petuo remoueri ab officio
 aduocatiōis. C. e. l. Prouidendū. Debet
 g aduocat⁹ obedire si cōpetēs salariū cō
 stituat ei. Et de salarijs aut aduocatorū
 sciendū q lz aduocato v̄dere suū p̄oci
 piū et iuriscōsulito iustū cōsiliū. rñ. q. v.
 c. Nō sane. Nō videt int̄. Aliendū quā
 do credit iustā eē cām quā dēfēdit. vt sal
 tim dubitat nō eē iniustā. et si vt lucratur
 clientulo dīc iustā eē nūl dīz hñ p iusto
 p̄ocinio g lz recipe salariū. Et q̄uis q
 dā dicat q cū h fac aduocat⁹ seu iuriscō
 sul⁹ absqz labore et reuolutiōe libroz pu
 ta qz hñ in p̄mp̄u materiā vel de p̄p̄nq
 vidit. q nō p̄t tūc accipe. Lñ Bullus
 et Hostiensis tenent p̄trariū. s. q p̄t acci
 p̄ re qz si nō laborauit tūc laborauit in p̄
 terito. als deterior⁹ et litiōis eēt mag⁹ pe
 ritus q̄ min⁹ p̄ritus Sciendū ad huc fm
 Tho. ij. q. iij. c. lxxi. q in cā pauperū tenet
 aduocat⁹ gratis p̄stare p̄ociniū eo mo
 do q tenent oēs ad opa pietatis Nullus
 em suffic oib⁹ indigētib⁹ opa misericōdie
 imp̄dere. Nō g tenet qz p mundū qre
 re indigētes vel etiā futur⁹ hoīm indigē
 tija prouidere Sed suffic qz buciat bis
 q sibi occurrūt et in p̄nti tpe et in casu quo
 nō apparet in p̄mp̄u quō possit ei aliq
 bueniri. et tūc tenet de eo qd potest

Ex in aduocatis dīz cē scia diligentia
 maturitas et fidelitas Cap. scōm

Et cū mysteriū declarādū de ad
 uocatis dīz p̄ditio. Debet em ad

uocati q̄tuor p̄ditioēs habere

Prima dī scienzia *Aduocati*
 Secunda diligentia *Int habe*
 Tertia maturitas
 Quarta fidelitas *4 q̄dō*

Prima p̄ditio a iuocatoz dī scia. De
 berē scire defendere cām quā suscipit dēfē
 dē iā. Nā hñ Bullm si amittit iustā cāz
 quā fouet. ppter suā ignorantia cū. s. ia
 ctabat se scientē et nō erat ad sufficiētiā
 vltra p̄cām tenet ad satisfactiōēz lesis.
 Scda p̄ditio dī diligentia. Debet aduo
 cat⁹ eē diligēs et solici⁹. Nam fm Ray
 mundū si ppter negligentia amittit iustā
 cām tenet ad restitutiōē et satisfactiōē
 Scdm em Bullm dīz aduocat⁹ diligen
 ter examinare cām quā suscipit Et cū dū
 bitat dīz scripturas et alios p̄tōs cōsule
 re. qz qd a plurib⁹ q̄rit facili⁹ inuenit. dī
 c. De libellis. Et qz sepe reuelat nūno
 ri qd maior ignorat dī. r. v. ca. Esto. Et
 dīras exagitata sepi⁹ magis splendescit
 r. r. v. q. i. c. Graue. Tertia cōditio dī
 maturitas. Debet aduocat⁹ eē maturus
 in vultu gestu et voce. In vultu vt habe
 at vultū affabile et iocundū absqz risu. tñ
 indiscrero. In gestu vt assistat iudici euz
 reuerētia et nō moueat indebite caput pe
 des vel man⁹ ita vt sua pronuntiatio sit
 fm Ciceronis doctrinā voc⁹ vultus ge
 stus moderatio cū venustate Quidā e. n
 reperiunt q dū loq volūt gestibus qbus
 dā vñtur ridendis. Aut abstergūt faciē
 Aut crines post aures reformant. Alij
 oculos trāscelū leuāt nunc caput remit
 tūt et siliā Quidā insup ramelljs ceriāt
 cū aduersario. nō legib⁹. nec audire volūt
 eū sed sp loq et bñdī. Quarta p̄ditio ad
 uocatoz dī fidelitas. Debet aduocatus
 eē fidelis vt nō inducat falsos testes vel
 allegz falsas leges aut quascuqz proba
 tiones. Neqz decipiat clientulū sic face
 re pleriqz solent dū occulte adiungunt ad
 uersariū q dicūt p̄uicatores et p̄dē

Ides et sunt infames. q. q. l. s. Notandum. Ertales tenent ultra perim in iusticie et proditoris ad occidendum et inesse lesio. Dicit autem L. ho. ij. q. lxxj. arti. ij. Q. ad uocato defendenti iusta causa licitum est prudenter occultare ea quibus posset impediri processus eius. Non autem licet civi aliqua falsitate. Sed advertant simpli- ces ne ab his domesticis lupis devorantur de quibus Esopus ait. Di regnant quia libet urbe lupi. Qui propterea comoda secreta res in iudicio fungunt multa pro defensione clientulorum cum tamen secrete mutuas habeant intelligentiam procurantes causarum dilationem ut sic magis lucrari possint. Et de lucro inter semuloronicis confabulantes gloriantur. Sicut de demosthenes et aristodemus narrat. ut enim recitat aulus gellius in libro nocturni atticorum. Cum legati militem venissent adhenas auxilium petiti locutus est prae eos demosthenes. Et pro illa vice impedita causa accesserunt legati ad demosthenem rogantes ne contra vota eorum diceret. pecuniamque dederunt. Tertio die post cum res iterum ageret venit demosthenes cum mitra lana posita super collum et itaque morbo impeditus dixit se sinachem pati. Idcirco prae milites loqui non posset. Sed ipse demosthenes postea veritatem aperuit ratus ad gloriam eius accedere. Interrogavitque aristodemum auctorem fabulae utrum mercedis ut taceret accepisset. Cui talentum accepisse respondit. At ego demosthenes ait plus accepi. Laudo igitur ut cum fieri poterit evincat lingua et presens verbum bonis interuenientibus secum deoritur. quoniam non est veritas in filiis hominum et advocati commiserunt que sua sunt querunt.

Quod advocati peccant dum suscipiunt causas iniustas vel illas prosequuntur vel propter superfluas dilationes et causarum compositiones.

Cap. tertium

Erit mysterium de advocatis de clau-

randum dicitur offensionis. Propter avaritiam namque succurrunt advocati offendere proximos quadrupliciter.

Primo iniustas causas suscipiendo.

Secundo iniustas causas persequendo.

Tertio causas dilando.

Quarto causas componendo.

Primo offendunt advocati avari causas iniustas suscipiendo. Item cum L. ho. ij. q. lxxi. arti. ij. Si advocatus assumpserit seu defendit causam iniustam peccat graviter et tenetur ad restitutionem damni quod contra iusticiam altera pars per eius auxilium incurrit. Similiter si succumbat suscipiendo causam iniustam decipiendo clientulus tenetur ei satisfacere. Propterea de Builhelmus in speculo quod advocatus quando ad ipsum primo venit clientulus debet cum sic alloqui. Charissime tres sunt personae quibus omnimoda veritas est aperienda et nihil eis celandum. Confessor quo ad peccata commissa. Medicus quo ad infirmitates. Et advocatus quo ad ea quae pertinent ad causam qua petit consilium et auxilium defensionis. Dicas ergo mihi omnimodam veritatem negotii. Exemplum da mihi scriptum ut congruum dare tibi possim. Filium autem quod responsum. Expedit enim advocato habere scripturam super narratione facti quas clientulus ponit propter periculum perituri cum hodie habeat iurare ut sine rubore et verecundia possit cum aliter invenit eas deferere. Inquirat etiam quas probabiles habeat clientulus. Et si videat hunc sufficientes dicat. Secure te defendas. si autem videat eum deficere in probationibus dicat ei. Amice noli inanis sumptibus revexare. Non debet ergo advocatus causas iniustas fovere vel suis allegationibus colorare. Secundo offendunt advocati iniustas causas prosequendo. Si enim advocatus suscepit causam quam credebat esse iustam et in processu appareret iniusta debet causam deferere vel illam cuius causam agit ad cedere.

Advocati offendunt propter avaritiam quadrupliciter

Advocatus in speculo
Tribus personis
veritas aperienda
est

inducere. hec Tho. Quādiū autē cā fma
nec dubia bñ pōt aduocari pōcinari fz
Guillm. Tercio peccāt aduocari cās
dilatādo. cū. s. possent illas celeri⁹ expe
dire. et tñ vt mag⁹ lucent⁹ protrahūt i
longū appellatōes indebitas inponen
do. iij. q. vii. c. Tria. Sed in h debet iudi
ces aduerrere qm vt dicit glo. in. ca. sup
eo. extra de appellatōib⁹. ⁊ tectus ibidez
in. c. Ut debitus. Appellatio cā probabi
li nō exp̄ssa nō admittit. Et in. c. Cōsulu
it glo. ait. Appellatio q̄ sit ⁊ leges vlti
mōnes nō ē aliq̄ten⁹ admittēda. Quar
to peccāt aduocari causas iustas cōpone
do. dñ. s. cognita vitate facti dolose pri
uitatē occultādo causas cōponūt. vtpu
ta si due pres litigarēt sup hereditate vt
pōssessione et hñōi. ⁊ iā vitas lucida es
sei pro vna pre pro q̄ ferri debet sentē
tia. Tūc aduocari⁹ et⁹ a pre aduersa cor
ruptus clientulū suū inducit asserēs suā
rē vel desparā vel difficilē ideo cōponē
dā. In q̄ et sibi bus tenent aduocari satis
facere ⁊ restituere pri lese. Sūt ⁊ alia mlt
ta in q̄bus aduocari peccare p̄sueuerunt
q̄ ipi sciūt ppter q̄ si se nō correxerint pri
uabunt eterna vira. Ad quā nos pducit
saluator noster q̄ est bñdictus in eternū
Amen.

Sabbato antedominicam oliuaruz.
De auaricia clericorum ⁊ episcoporum.
Sermo quadragesimae secund⁹.

Columus iesū
videre. Scribunt hec vba origi
nali. et Johā. xij. c. ⁊ in euāgelio
hodierno. Nil debet clericus dedicari dō q̄
rere ampli⁹ nisi videre iesū sic dicebant
illi gentiles philippo. de q̄b⁹ sit mentio
in euāgelica lectōe. Propterea auaricia i
ipsis longeuius q̄ in laic⁹ ē reprehēibil.
Vinc Leo papa di. xl. vii. c. Urum. ait.
Urū catholicū et p̄cipue dñi sacerdotē
sicut nullo errore sic nulla cupiditate i

plicari oportet. Quia hō vt exp̄ientia vob⁹
feruor auaricie maximā p̄t clerici dñe ad
inferna. iō hodierna die ⁊ auaricia clerici
eor verba faciem⁹. Distiguem⁹ autē tris
in q̄bus illa auaricia consistit.

Primū est bonoz ecclesiasticoz dñtio.
Secundū symonie cōmissio.

Tercū negotioz phibitoz exercitatio.
Et clerici ⁊ ep̄i p̄cipue de his q̄ super
fluū de redditib⁹ ecclesiaz debent pau
peribus subuenire. Cap. primū

Primū in q̄ consistit auaricia ele
ricoz est bonoz ecclesiasticoz dñtio.
Dñtio. Deniq̄ d̄ppe auari ele
rici bona ecclesiastica tanq̄ sua ⁊
propa. ⁊ dñ abudāt nolūt paupib⁹ s̄bue
nre. Bona em ecclesiaz vt dixim⁹ sermo
ne. viij. bul⁹ opis sunt bona pauper. vt
dñ in glo. in. c. Nihil. extra de p̄scriptib⁹.
Et. xvi. q. i. c. Si cupis. ⁊. xxiij. q. vii. ca.
Quod aut. Et. xxiij. q. viij. c. Louenior.
Et. xij. q. ij. c. Aurū. Et h̄ oēs clerici sic
auari reprehensibiles sint. n̄ ep̄i in h̄ delin
q̄ntes sunt maxime cōdenādi. Inq̄t enim
Hierō. xij. q. ij. in. c. Gloria. Gloria ep̄i est
pauper opibus providere. Ignominia
sacerdot⁹. p̄p̄s studere diuitijs. Ad
clariorē tamē intelligentiā notāda sūt h̄
loco de ep̄is tria. Primū notādū est q̄
res ecclesie date sunt in p̄tatem ep̄i nō vt
illaz sit dñs sed dispēsatoz fidel. Unde
xij. q. i. c. Expedit. dñ. Ep̄i ⁊ ecclesiaz p̄po
siti bonoz ⁊ rez ipaz dispēsatores effici
unt. Et in. c. p̄cipimus. Precipim⁹ vt i
p̄tate sua res ecclesie ep̄us habeat. Si em
aie hoim p̄ciosiores illi sūt credite. mltō
magis oportet eū curā de pecunijs habere.
Nec tal curā derogat p̄fectōi ⁊ euāgelice
paup̄tati sic ignari qdā temere affirma
re p̄sumūt. Un̄ in p̄fato. ca. Expedit. dñ
de sc̄to Paulino. Sanct⁹ paulin⁹ ingē
tia p̄dia q̄ fuerat sua vedita paupib⁹ ero
gauit. Sed et facit⁹ et ter ep̄s nō p̄p̄sit
ecclesie facultates sed fidelissime dispen

Pauli. Et itez ibi sequitur textus. Sanctus hi-
larius oia sua aur pentibus reliquit aut ve-
dita paupibus erogauit. Is in cu merito
sue pfectiois fieret ecclesie arelaris epus
q illa tunc habebat ecclesia no solu possedit
sed etia acceptis fidelium numero beredi-
tariis apliauit. Ex h damna in epis ne-
gligētia q dissipari dilapidari sinū bo-
na spalia ecclesiar. vñ ve habet di. xxxix.
s. ultimo. Quidā petrus noie electus in epi-
scopū neapolitanū repellit a Gregorio
papa. ppter simplicitatē ne ei occasio
res ecclesie dilapidarent. vbi dicit glo. q
sumit hic simplicitas pro negligētia vel
stulticia. Nec em negligētia qñ est nota-
bil impedit promouēdū vt hic. Et disti-
lxiiij. c. Epus. sed nō deijcit promotum
sed dat ei coadiutor. vt. vij. q. j. c. Quia
frater. Sed vñ epus pncipali debeat
inēdere cure pastoralis q multiplicatioi
spaliū. Rñdet. Hosti. in sūma. Et tho. i.
qlibetis. et. ij. q. q. clxxv. articulo. v. Q
solicitudine plati. ppria p pncipua d3 esse
circa gregi custodiā. orando. pdicando
sacramēta mīstrādo. Multiplicatio au-
tē spaliū pōt exerceri oportūitate se offe-
rente sine spūaliū notabili dāno. Et sic
piū est multiplicare ea ad ecclesie vtilita-
tē. q si oportunitas nō se offerat nullate-
nus licet ei distractioib se ingerere et secu-
larib occupare cū impedimēto notabili.
Secūdu notandū q epus puenient pro-
uidet sibi de bonis ecclesie fm gradū sui de-
centiā. Un scribit. xij. q. j. c. Et his. Ex
his qbus epus indiget si tñ indiget suas
necessitates. pegrinor fratru vsus et ip-
s expiciat vt nihil ei possit omnino deesse
lex em dei pcepit vt q altario defuūt pa-
scant ex ipo. Idem in c. epus. Sicut nū-
hilominus epi cauti vt caueāt a supfluis
obseruādo illud qd habet. xli. di. ex. consi-
lio carthaginēsi. Epus vile suppellecti-
lē et mēsamac vicū pauper habeat et di-
gnitatis sue auctoritatē fidei et vite meri-

ria qrat. Terciu notandū vt ponit. xij.
q. ij. c. epus. et capitul sequentib q epi et alij
rectores ecclesiar debēt habere et tenere res
ecclesie distinctas a rebus pprijs ne sub
pextu rez ppriaz auferant bona ecclesie.
Et de bonis qdem ecclesie mobilib vel i
mobilib sicut etia alij clerici nō pñt te-
stari. Sed de reb primonialib vel sibi
donatis aut legat aut acquisitis p indu-
stria pñt testari et cōsanguineis licite le-
gare et donare. Et ab intestato in hmoi
succedūt cōsanguinei. Epi aut ex religio-
nib assumpti nō pñt de aliq testari nisi
de licentia pape fm Tho. ij. q. q. clxx. ar-
ticulo. viij. Et sūt religiosi assumpti ad ec-
clesias curatas. Sed qd acqñt tales
epi vel als curati ecclesie sue acquirūt eti-
am p successionē aduenientia. Bona gēc
ecclesie p epōs fidelit sunt. pñada et debi-
te dispēlanda. Antiquus aut fiebat qñ
oī pces d redditib ecclesie. Una erat epi.
Alia clericor defuentiū ecclesie. Tercia
seruabat pro fabrica seu reparatōe eccle-
sie. et qñ dabat paupibus. vt habet. xij.
q. ij. c. De redditib. c. Quattuor. et alij
capitul. Tñ dicūt doctores q aut ista bo-
na distincta sunt. aut nō. Si distincta
sunt bona q debēt i vsū epi cedere ab his
q debēt expēdi i vsū clericor et pauperū.
ac fabricē. et epus retinet sibi aliqd ex his
q sunt deputata mīstris ecclesie paupib
vel fabricē agit. Si fidem dispēlatōis et
mortaliter peccat et tenet ad restōz. Si
nō nō sunt pdicta bona distincta eorum
distributio fidei sue cōmittit. Et si qd
in modico deficiat vel supabūdet pōt
fieri absq bone fidei detrimēto. qñ pōt
in talib pñtaliter accipe qd fieri opōr-
teat. Si vō sit multus excessus nō pōt la-
tere vñde videt bone fidei repugnare. et
ideo nō est absq mortali. Et addit tho.
ij. q. q. clxxv. arti. viij. q si qd clericus vel
platus necessitate nō imminēte prouide-
di paupib de his q supfluit de prouenti

bus ecclesie possessiones emat vel in the-
sauro reponat in futurum pro pauperib⁹
p futura laudabiliter facit. Si autē neces-
sitas uniuincat paupibus erogandi super
flua cura est et inordinata vt aliq⁹ tūc in
futurū cōseruet qd dñs prohibet dicens
Nolite solliciti esse in crastinū. Scdm
hō archiep⁹ florentinū in summa sua ter-
cia pte titulo. xxi. Notent ep⁹ q legata q
habet exeq⁹ siue pro incertis facta siue p
alijs causis qñ p testatore nō est exp⁹sus
locus vel mod⁹ erogandis nō p̄terea p̄-
vel debet ep⁹s sibi imbutare sed paupi-
bus erogare tenet. Et idem de alijs incer-
tis q pueniunt ad manus eius rōne vsu-
re vel ludi et hmoi.

¶ Q clerici auari cōmittūt symoniam
circa spūalia p essentia et spūalia p cau-
sam et spūalia p effectum.

¶ Capitulum scdm
Secundū in q consistit auaricia
clericorū est symonie cōmissio.
Est em̄ h peccatū grauissimū.
de q dicit extra de symonia in. c. Si. Symo-
niaca pestis sui magnitudie alios mor-
bos vincit. Et in. ca. tāta. Tāta ē labes
hui⁹ criminis q etiā serui apd dños et q
libet criminosi admittunt ad accusatores
etiā et meretrices que in alijs nō admittit
vel ad accusatores vel ad testimoniū pro-
pter vitiatē eius. Viles nāq psonae ac-
cusare nō possunt. vt parz extra de accu-
satoib⁹. c. j. Sz bene possunt i casu symo-
nie. Et q symonia consistit in emptiōne et
venditiōe spūaliū vel spūalib⁹ annexorū
vt dixim⁹ in symone de symonia in qdra/
gestimali de pnia. Sciendū q

¶ Aliqua sunt spūalia p essentiam.

¶ Aliqua per causam.

¶ Aliq p effectū fm Durandū in quar-
to suo. Spūalia p essentia sunt grā et vi-
rutes infuse q nec emi nec vendi possūt.
nec de iure nec de facto. qñ s. ad efficaci-
am trāsserūt et acq⁹rēdi ea q nō est boi⁹

ea trāsserre vel dare sed dei. videt tamen
q de facto possunt vendi et emi qñ ad
symoniā. Hec dā vt dicit. Pen⁹ de palude
in qñto. Quia symō mag⁹ voluit symo-
niace emere grām illā aploz que erat ca-
racter ep⁹alis et grā miraculoz. Sz sp⁹s
sanct⁹ visibiliter de se dēbat. Sicut scētia
et virtutes acquisite que dicunt spūalia
p essentia p respectū ad spm humanum
nec emi nec vendi pnt. Spūalia p cāz
sunt sacramēta que sūt causa grē. Et ista
qdem spūalia de facto vendi pnt et emi.
nūq autē de iure et licite sine vicio symo-
nie. In mīrmonio autē qd est vnū d sa-
cramentū licite dāt et accipit pecunia no-
mine dñi absq vicio symonie non ex-
eo qdem q ex tali sacramēto pferat grā.
vt notat glo. j. q. j. c. Quicqd. b cū falsū
est. Sed p̄terea q mīrmoniu nō solum
est sacramēd etiā nature officiū. et fm b
dāt pecunia pro matrimōio ad sbleuan-
dū onera ei⁹. et nō inqñū est ecclie sacra-
mentū. vt dicit. 2 ho. ij. ij. vnde et pro bñ
dictiōe nuptiarū prohibitiū est aliqd exi-
gere licet sponte oblatū recipi possit. vt ex-
tra de symonia. c. Cū in ecclia. Dicit tamē
Dicit q si sacerdos aliqd pura ad quē
spectat bñdictio nuptiarū nō vult dare li-
cētiā alteri sacerdoti q bñdicat nuptias
nisi pro pecunia. Si qdem nō inēdat vē-
dere licētiā bñdictiōis sed prouidere si
bi de portione oblationū cū contingente
nō est symonia. Si tamē ex certa scientia
maiore exigat sumam q debet psumi pōt
q ipam licētiā vendere voluit. Pro
baptismo autē q nō sit danda vel exi-
da pecunia exp⁹se habet. j. q. j. c. Bapti-
zandis. vnde si sacerdos nō veller bapti-
zare nisi pro pecunia nō est ei dāda. Nā
si baptizand⁹ est adult⁹ sufficit ei ad sa-
lutē baptism⁹ flaminis si tūc moriat⁹. Si
est paruul⁹ in tali casu ipē offerēs vel q
cūq alius pōt ipm baptizare et sz si est
puer in piculo mortis. Sed si nō sciet

vel nō posset alio baptizare nisi tal sacer-
dos debet potius dimittere puer sine bap-
tismo monitus pecuniā symoniacē dare sa-
cerdoti p̄ regulā illā. Nō sunt faciendā
mala vt inde veniāt bona. ad Ro. iij. c.
Hec est opinio Thome. Petri de tarran-
tasia. et Petri de palude in q̄rto. et Rich-
ardi et glo. i. q. i. dicto. c. De baptizadis
Addit tñ Richardus. Aliq̄ dicit q̄ i. ca.
si nullo nō possit dari pecuniā. ita tñ
q̄ dāns nō intēderet eā dare p̄ sacro s̄
p̄ vitā dā damnatōe pueri. et ad remo-
uendā infantiā sacerdotis. Secus autē si ali-
is sacramentis q̄ sine piculo dānationis
ex causa differri p̄nt. Posset etiā a sacer-
dote emi aqua qua esset puer baptizadus
si aqua ipsa esset puri elementū. Secus au-
tē si esset iā cōsecrata. vt est aqua fontis
baptismalis. tūc esset symonia. i. q. i. c.
Dicitur. Eodē mō nec p̄ confirmatōem nec
p̄ chrismate nec p̄ extrema vinctōe li-
cet exigere. Sed sponte oblata licite reci-
piuntur. i. q. ij. ca. Sicut ep̄m. Et si in his
vel alijs q̄buscūq̄ sp̄ualib⁹ aliq̄ cōsue-
dine exigant quasi p̄ciū rei sp̄ualis cū in-
tentiōe vendēdi vel emēdi manifesta est
symonia. p̄cipue si ab inuito exigantur.
Sed si accipiant q̄si q̄dam stipēdia per
suetudinē approbatā non ē symonia. si
tñ nō sit eius intentio emēdi vel vendē-
di. sed intentio referat ad solā cōsuetudinē
obseruantia. et p̄cipue qñ quis volūtariē
soluit. In his tñ sollicitudine est cauendū ab
eo quod habet speciem symoniē vel cupidi-
tatis. vt dicit in ca. Cum ab omni specie
extra de vita et honestate clericorū. Item
p̄o cūcharistie collatiōe nō licet exigere
vel ex pacto seu quasi p̄ciū aliqd dare
i. q. i. c. Dicitur. Pro celebratōe autē mis-
se tanq̄ p̄ciū nunq̄ licitū est accipere vel
dare. Sed s̄m Raymundū si sacerdos
teneat celebrare. puta quia habēs ecclesi-
am vel bñficiū et officiare teneat. tunc eri-
gere est symonia. i. q. i. ca. Uidentes. si

vero nō teneat et deficiat ei sumptus potest
accipere. i. q. i. c. Iudicea. Naz et op̄as
suas locare p̄t sive ad diē sive ad an-
num. Q̄ si sumptus habet et ad hoc nō
teneatur aut debet facere gratis aut cessare
alias videt facere ex auaricia. Item nec
p̄o audiendā cōfessio ē debet aliquid eri-
gi. i. q. i. ca. Quicquid. Morandum ta-
men semp q̄ modica res bona intentiōe
data et accepta non inducit symoniam
sicut patet extra de symonia. ca. Et si q̄
stiones. Sed contra quia in ca. Ex tue
fraternitatis lris. extra de symonia scribi-
tur. Q̄ archidiaconus qui noluit p̄sentā-
re ordinandum in sacerdotio nisi solus
ei sex solidis symoniacus iudicatur. Item
arguit a simili. quia p̄o modica re dā-
ctio furti. x. iij. q. vltima. ca. finali. Et
p̄o vna gallina cōmittitur furtū. Insti-
tuta de rerū diuisione. §. Gallinay. Rñ-
det glosa in dicto. c. Ex tue. q̄ in talibus
affectio et intentio cōmittentis cōsiderat.
quoniā quantitas muneris diuersitate
iuris nō inducit. x. iij. q. iij. c. vltimo. In
super nec p̄o sacramentalibus aliquid li-
citū est recipere. vt p̄o benedictōe abba-
tum vel abbatissarū et virginum et huius-
modi. Et licet ex pacto nihil sit accipien-
dum tamen si gratis aliquid offert si ac-
cipiatur nō est symonia. De consecratō-
ne vero ecclesie scribit in. c. Cum sit ro-
mana. extra de symonia. q̄ episcopus nō
debet exigere p̄o consecratōne ecclesie p̄e-
ter procuratōem. Et ista procuratio p̄e-
stari debet s̄m facultates ecclesie sicut et
alie. Extra de cōsisib⁹. ca. Cum nuper. Im-
mo si ecclesia procurare nō possit episco-
pus ipse suis sumptibus cōsecrabit eam.
x. q. iij. ca. Cauendū. i. q. ij. ca. Plagite.
In autentico de mandatis principū. §.
Sicribi. Q̄. Quedam spiritalia dicun-
tur s̄m effectum. ex co. videlicet s̄m. Ri-
chardum in quarto. quia procedūt ex spi-
rituali gratia et ad eam disponūt vt p̄d̄

care pphetare ingressas religionis et hu
iusmodi vel quia sunt de actibus vel ne
gociis spiritualibus videri iudicare
testificari et hmoi. Pro actu pphetandi et
p p dicatione nō lz accipe pecuniā qsi p cū
illi vō q p dicatione pncipali hac intentione
vt recipiat pecuniā vel laudē simoniam
mentale cōmittit. j. q. ii. c. Nō solū Sz
si sup b pacificatur simonia est. q. etia p
eccliam puniri pōt. In oib⁹ his pacta vi
tāda sūt qd⁹ dei grā vēdi videt et emi. vi.
etū vō q rere pro labore vnicuiqz licet. et
qd⁹ gratis offert et absqz pacto naturam
emptions et veditōis non sapit.

Q clerici auari exercēt negocia pro
hibita q exercere nō dnt. **Cap. tertiu.**

Eritū in q dicitur auaricia clerico
rū dī negociorū prohibitorū exerci
tatio. Exercēt qppe pleriqz nego
cia phibita. Et pmo phibita est clericis
negociatio. Extra de vita et honestate cle
ricorū. c. Clerici. Extra ne clerici vel mo
nachi. c. Multa sūt negocia. Et. lxxviii
di. c. fornicari. et c. Elicies. qz vt inquit
Apl^s. ij. ad thimothē. ij. c. Nemo mili
tās deo iplicat se negocijs secularib⁹. hic
Dico. ad neponanū ait. Negociatores
clericū ex inope diuitē et ignobili gloriā
qsi qsdā pestes euita Et vt doctores di
cūt. si negocietur clericus ppter lucrū non
excusant a mortali. Si aut ppter necessi
tatē victus excusant. Extra ne clerici vel
monachi. c. Scōz. ex tertiū et glosa. vbi dī
Clerici et monachi nō dnt negociari cau
sa lucrifec⁹ cā necitatis. **S**cōdo phibi
ta est clericis administratio bonorū laico
rū. Extra ne clerici vlt monachi. c. Sacer
dotib⁹. Si vō frū fecerit et in administra
tiōe fratriatores iuenu fuerint nō subue
nit ipis ab ecclia. Ibi dī glo. Sacerd⁹ dei
sacerdotes vacare oportet assidue. xxxi.
di. c. Sacerdotib⁹. ff. de arbit⁹. l. i. Nō di
stinguem⁹. §. iiij. Ex ista decretali sumunt
qdā argu. q laic⁹ possit clericū occasiōe

male administratiōis cape cessante pnt
legio clericali qd est falsū ex eo qz phibi
ti sunt laici remouere clericos a diuinis
officijs. xxi. q. ii. c. Cypanus. lxxviii. di.
c. vlt. vñ si fecerit nō dnt ex delicto pro
prio cōmodū reportare. Dicendū qz ta
li clerico nō subuenit ab ecclia postqz legi
tume monit⁹ et vlt meli⁹ et veri⁹ est tali cle
rico ab ecclia nō subueniri nec pecūia nec
alio auxilio cū als ecclia teneat clericos
defendere ab oppssionib⁹ laicorū. **T**er
tio phibitū est clericis officiū pcurandi et
aduocadi in qstionib⁹ secularib⁹ si sūt i sa
cris vel etiā in minorib⁹ si sūt beneficia
ti. Excepto si b facerēt pro se vel pro mi
serabilib⁹ psonis. Et de postulando. ca. i.
vel nisi suā aut suorū iniuriā psequantur.
Quarto phibitū est clericis officiū
histrionar⁹ vt p. li. vi. de vita et honesta
te clericorū. c. Uno. Vbi dī q clerici pan
nū ioculatores vel p breui⁹ tps tertio ad
moniti pōūt pūlegiū clericale. **Q**uinto
interdictū clericis officiū macellariorū et ta
bernariorū vt p. in clemētiā. j. de vita et
honestate clericorū. Et b dī tā de clericis
piugans qz alijs. Et vt ibi dī glo. La
berna dī dom⁹ in q panis et vinū et car
nes cocte vendunt qz nec tenere nec in
gredi dnt clerici vt b. plūq. dist. Clerici
Sexto inhibitiū ē clericis exercitiū vena
tiōis clamose q fit cū canib⁹ et clamorib⁹
et tumultu vt p. extra de clerico venator
re. c. Omib⁹. Et vt dī glo. lxxvi. di.
c. Qui venatorib⁹. Etā ppter paupratē
nō ē licita venatio qz aliūde dī q rere sibi
victū et aliud exercitiū vt p agriculturā
rei. di. c. Lleni. Venatio at q fit sine cla
more et canib⁹ vt ponere laqueū et retbe
et hmoi bene est licita clericis. de cō. di. v.
c. Nunqz. In ca. vō pmo Extra ne clerici
vel monachi dī q epi et aliij clerici nō de
bēt tenere canes et anapitres ad venādū
idē dī. xxxiiij. di. Quē nūda. lxxvi. di. an
pūant. et de celi b⁹. ca. Cum Apostolus

Extra vo de clerico venatore. c. Oibus.
 dicit. Omib⁹ seruis dei interdicit^r vena-
 tio. Glo. idē clericis q^d dicunt serui dei.
 q^d assumpti sunt ad dei obsequiū. Extra
 de p^rbendis. c. Cū serui. Et xxi. di. c. clerof
 Septimo nō debēt clerici exercere offi-
 ciū tabellioar⁹ sine notariatus. extra ne
 clerici vel monachi. c. Sicut. Et f3 Ra-
 ymūdū dū si illud habebāt sūt cōpellēdi
 ad dimittendū p^rstracōem bñficiū ap-
 pellarōe postposita. Et dic Innocētiū
 q^d p^rstituti in sac^r si instrumēta p^rficerēt
 anteq^m eis interdiceret valerent q^d dē. alⁱ
 nō. Sed Host. intelligit q^d nō valerent
 i negotiis secularib⁹ sed i ecclesiasticis vale-
 rent. Et fm Host. ep^s pōt cōstituere cle-
 ricū tabellionē p^r torā suam diocesim cui
 cura omniū vel omniū est cōmissa. r. q. j.
 c. Regenda. et. xij. q. j. c. ep^s. Et si sic fe-
 cerit poterit illū vocare ad scribēdū acta
 ecclesiastici fori. Et sic intelligo q^d clerici
 possunt cōnotarij pape. v. q. j. c. Quidā
 Sed notari⁹ cōstitutus a papa pōt con-
 ficere instrumēta vbiq^{ue} locor. Sed con-
 stitutus ab ep^o nō nisi in diocesi illⁱ epⁱ
 q^d cū instituit. Itē nota q^d tabellio ecclesie
 sic nō d3 p^rficerē instrumēta in seclari-
 bus reb⁹ nec secularis in reb⁹ pure eccle-
 siasticis. quia hor^{um} cōuersatio nō d3 ēē p^r-
 mixta. ij. q. vij. c. laicos. Un^o notarij cleri-
 ci in curijs pñcipū prohibent esse sc^rpti-
 res. Extra ne clerici vel monachi. c. Se-
 rentiā. Insup religiofus nō pōt exerce-
 re officiū tabellionat⁹ nisi i hereticos nō
 aut in alijs fm Johem andree. extra d^e he-
 reticis. c. Ut officiū. li. vj. ¶ Sciendū tñ
 q^d exercitiū honestū seu artificius potest
 clerico exercere etiā si nō indiget. xci. di.
 p^r totū. dū tñ p^r hoc nō omittat diuina offi-
 cia. Et fm Bullimpōt recipe possessio-
 nes excolēdas ad partē pura quartam r
 qñtā r hñoi. seu adducere eas r b⁹ ad su-
 stentatiōem suā r suor. Concordat Host.
 Pōt etiā locare aialia vt oues r boues

ad certū fructū p^r contractū iñlicitū. Itē
 potest emere rē vt eā melioratā char⁹ v^e
 dat. vt puta pullū vel equū vel etiā sita-
 bulā emat vt faciat imaginē. q^d ista non
 est negotiatio sed artificius. xvij. q. iij. c.
 Canonū. extra ne clerici vt monachi. c.
 j. Deponāt ergo clerici oēm auariciā si
 iesum videre cupiūt in illa brā vitā in q^ā
 regnat deus p^r infinita seclā seclor^{um} amē.

Dñica oliuaz De auaricia artificuz
 r mercator^{um} Sermo q^d dragelimus fecit.

Idens ci-
 uitate flevit sup illā. Scri-
 bunt hec vba Luce. xix. ca.
 Vidit dñs noster iesus obduratiōem po-
 puli iudaici prop^{ter} quā delēda erat iusto
 dei iudicio ciuitas sacerdotū et regia hie-
 rosolymitana. Et dū erulātib⁹ turbis ci-
 uitate illā ingredi veller pietate solita p^r-
 motus lachrymis ora cōpleuit. Sed die-
 bus istis lugēda est ruina populi christi-
 ani quē vt expimur varijs flagell⁹ pesti-
 lentiāz guerraz r famis cōterit manus
 oīpotētis dei. Et nihilomin⁹ aliqd^{am} pei⁹
 formidandū est prop^{ter} duriciā cordis et
 p^rseuerantiā in tot iniquitatib⁹. Ut autē ce-
 teras p^rcream⁹ silentio q^{uo} nō agnoscit
 qñta est malignitas hoīm auaror^{um}. Et li-
 cet in p^rcedentib⁹ mltā dicta sint. nihilomin⁹
 obiurgādi sunt illi q^d prop^{ter} cupiditatis
 ardorē proximor^{um} circūuenire deci-
 pe fraudare r supplātare nō erubescūt.
 Hi sunt cōiter artifices r mercatores.
 Pro q^ubus dicere possum⁹ illd^{um} Diero-
 ix. c. Unusq^{ue} a proximo suo se custodi-
 at r in oīmi fratre suo nō habeat fiducia.
 q^{uo} oīs frater supplātans supplātabit.
 r oīs amīc⁹ fraudulēter incedit. Ideo ho-
 dierna die i auariciā artificū r mercato-
 rū dicemus. propter quor^{um} p^rfidia indig-
 nat⁹ deus infert popul^{um} dāna grauiora.
 Notabim⁹ ho^{mo} tria in q^ubus mercatores

Artifices grauit peccare consueuerunt.

Primum est sollicitudo inordinata.

Secundum est uoluntas deprauata.

Tercium est fraudulentia reprobata.

Quartum est immoderata sollicitudo. Cap. 1.

Primum in quo peccare solent mercatores et artifices est sollicitudo inordinata. Ad quod intelligendum diligemus secundum Alexandrum in tercio summe triplicem sollicitudinem.

Prima est laudabilis.

Secunda tolerabilis.

Tercia vituperabilis.

Prima est sollicitudo laudabilis. Et hec est multiplex. Prima est sollicitudo regendi que spectat ad platos. Et de hac apostolus ad Romanos. xij. c. ait. Sollicitudine non pigri. Et de hac ad Thimotheum. ii. c. In ista mea quotidiana sollicitudo omnium ecclesiarum.

Secunda est sollicitudo obediendi que conuenit subditis. Et de hac dicit Iosue. Et estore solliciti ut custodiantis cuncta que scripta sunt in volumine legis moysi et non declinetis ab eis nec ad dextram nec ad sinistram. Tercia est sollicitudo pacifice viuendi que pertinet ad pares. Et de hac in quarto apostolus ad Ephesios. iij. c. Solliciti suare unitatem spiritus in vinculo pacis. Quarta est sollicitudo recogitandi diuina mandata. Et de hac scribitur Deuteronomio. x. c. Custodi tamen te ipsum et animam tuam sollicito. Ne obliuiscaris uerbum quod uiderunt oculi tui. et ne excidat de corde tuo cunctis diebus uite tue. Quinta est sollicitudo feruoris facienda bonum. Et de hac apostolus postolus ad Romanos. xij. c. ait. Sollicitudine non pigri spiritu feruentes domino seruientes. Secunda est sollicitudo tolerabilis. Sic est sollicitudo dilectionis naturalis. Et de hac scribitur Thobie. x. c. Cum moram faceret thobias cum nuptiarum sollicitus erat pater eius thobias dicens. Puta quare moras filius meus? Sicut est tolerabilis sollicitudo cure rei familiaris. Et de hac. j. Regum. ix. c. dixit samu-

el ad saule. Da sinitis quod perdidisti in diuitibus tuis ne sollicitus sis quia inueneris super te. Tolerabilis est etiam sollicitudo infirmitatis huius.

mane. De quo. j. ad Thimotheum. vii. c. Qui cum uxore est sollicitus est qui sunt mundi et quomodo placeat uxori.

Tercia est sollicitudo vituperabilis. In spiritualium bonorum. Sed hec si sit regularis expedit humane uite. Nam et Christus oculos habuit. ut patet Job. xij. c. Et Christus. q. j. c. habebat et eleosynas pro necessitatibus. Conuabat. Et Alexius. xi. c. laudat sollicitudo discipulorum qui agabus significabat per spiritum sanctum famam magnam futuram que facta est sub claudio. Et ipsi discipuli per ut quos habebat propoluerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in iudea fratribus. Quod et fecerunt ministris ad seniores per manum barnabe et sauli. Et beatus franciscus precipuus terrenorum principum et pauperum amator in regula dixit. Pro necessitatibus infirmorum et fratribus induendis ministri tui in custodes sollicitas curam gerant.

Lumino spiritualium sollicitudo a recte recta definitur prohibita et peruersa. Et de hac christus dixit. Mat. vi. c. Nolite solliciti esse de diebus quod manducabimus aut quod bibemus aut quo operiemur.

Potest autem inordinata esse sollicitudo spiritualium triplici ratione. Primo ratione timorositatis.

Secundo ratione cupiditatis.

Tercio ratione contrarietatis.

Primo est inordinata sollicitudo ratione timorositatis. quando scilicet aliquis diffidens de deo rimetur ne si non apponat omnem suum studium et periculum operis operis necessaria uite sibi deficiant. Sed timor talis christus tripliciter excludit. Primo propter maiora beneficia hominis perstita diuinitus propter suam sollicitudinem. scilicet corpus et animam. Iohannes dicit. Nonne anima per quam esca et corpus per quam vestimentum. id est si deus prouidit dedit corpus et animam prouidebit de cibis et vestimentis faciendo quod in nobis est. Secundo propter subuentores quod de aliis creaturis prouideri absque opere humano secundum pro-

porões nature sue. **Propicia** dicitur. **Re-**
 spicite volatilia celi quoniam non serunt nec me-
 ritum nec congregati in horrea. et prout in celestis
 pascit illa. **Monet** vos magis pluris estis
 illis. **Tercio** propter diuinam prouidentiam propter
 cuius igitur gratiam gentiles circa bona temporalia quoniam
 de principalibus solliciti sunt falso opinantes
 temporalia ista bona ad deum non prouocare. **Inter**ea
 conclusit ipse. **Primum** quoniam regnum dei et ui-
 sticia eius et hec omnia adiungit vobis. **Deus** igitur quasi
 bene ita sollicitus esse circa temporalia bona videtur
 illa a deo sperare et credere posse obtinere.
Secundo est inordinata sollicitudo temporalium ratione
 cupiditatis. videtur enim scribitur in copendio theo-
 logie. li. iiij. c. xix. tripliciter potest quis labora-
 re pro bonis temporalibus. **Agrediens** consummatis
 vel augmentatis. **Primo** ratione necessitatis.
 dicitur enim ipse. **Labores** manu tuarum quia manum
 ducam bene es et bene tibi erit. **Secundo** ratione
 primarum utilitatis. cum scilicet quis laborat non pro-
 pter suam aut suorum necessitatem. puta quia tibi
 paralis bonis abundat. sed ut proximis
 indigentibus succurrat et ut habeat unde tribuat
 necessitatibus patientibus. **Tercio** ratione auaricie
 absque omni intentione prouidendi sue necessitati vel
 aliene. Et sic sepenumero euenire solent quod im-
 plet illud dictum **Diuitum**. **Iupiter** extremos
 mercatores currit ad idos. **Per mare** pau-
 peris fugiens per saxa per ignes. Et videtur scribi
 tur **Eccles. iij. c. lviij.** et secundum non habet
 non fructum. non filium. et tamen laborare non cessat
 nec recogitat dicens. cui laboro et fraudo
 aiam mea bonis. **¶ Tercio** est inordinata
 sollicitudo temporalium ratione **Præfatis** quoniam. **Ar-**
 tifices et mercatores absque euidenter necessi-
 tate præfatis precepto dei et ecclesie celebratio-
 festorum dum frequentissime diebus festis ad nu-
 meras peragunt ibique vendunt et emunt postpo-
 suit diuinis officiis. **Artifices** insuper sunt
 sartores et cerdones per totas quasi noctes
 festinas operantur suos multos operari fa-
 ciunt et dum mane festorum accedunt ad domos
 ad induendum viros et mulieres nec curant au-
 dire missas. **Barbitosus** et sicut plerique diebus
 festiui sine aliquo necessitate radunt aliquos et

politiz pulcrit ob sua vilitate videtur
hinc. In q casu uterqz z barbarosoz z illi
que radit videt peccare mortal: qz festu
violat. Possunt etia dicere q inordinata
sit sollicitudo i opibz illicitis z phibitis
vt sic opa meretia vxuaria taxillatozia
z hmoi.

7 hmoi. **Q** mercatores 7 arti
fices peccāt dū in vēdēdo 7 emēdo exco
dūt valorem rei. **Cap. scdm**

Cū dū in q^o artifices ⁊ mercato
res solēt peccare ē volūtas dē
nata dū sp̄ res vēdere volūt pl^o
q̄s valēt qd̄ iniquū ē ⁊ iustū. vt cū in q̄
tho. q̄. q. q. lxxv. arti. j. Emprio ⁊ vēdi
tio vidēt irroducere pro cōi vtilitate vni
us q̄s. dū. s. p. vñ idig^o res alē ⁊ ecōuerso
eur p3 p. ph. j. pollice Qd̄ aut p cōi vti
litate irroducenti ē nō d3 cēmagis vni q̄
alieri. ⁊ iō d3 inf eos fm eqlitate p̄cul
istitur q̄titas aut rez q̄ in vsu hoim ve
niūt mēluraf fm p̄ciū darū ad qd̄ est iue
tū numisma vt dic̄ Aristo. ⁊ iō si p̄ciuz
excedit q̄titarē valoris rei. vel ecōuerso
res exee dat p̄ciū tollit iusticie eqlitas.
Ninc ē q. p. q. q. c. Hoc ius. d3. q. si ixe
ditōe rei ecclia stipe pl^o offerat q̄s res va
leat ecclia recipere nō d3 s3 tū iustū. Rō
est fm Archid. in dicto. e. qz ecclia nō d3
dolu facere in scrib^o suis. extra de dona.
e. Per mas. Sic iust^o res non p̄t licite
vendi pl^o q̄s valeāt nec min^o emi pensato
eaz valore iū sp̄ciū ad vsū nīm ⁊ p. pbabi
le iudiciū hūane estimatōis mēluraf va
loz rei infra limites latitudis p̄petis
S3 p maiori declaratōe tria sūt h vidēda.
Primū vñ accipiēd^o sit debi^o valor rei
Scdm q̄ sit latitudo p̄petis valor rei
Terciū qd̄ ius qñ sit exccss^o valor rei
Ad p̄mū ca sūt cōsiderāda. Primū fm
scoti i. iij. di. xv. q. duplex ē valor rerū.
Prim^o ē valor natus scōs ē valor vsual
valor natural^o rez ē bōitaz nate i re a
do creata. ⁊ h mō mus vlt pulx^o l^o formica
pl^o valēt q̄ p̄ais. qz illa hnt vitā aīaz si
uclēlū ⁊ n̄ p̄ais vel ē lapis p̄ciol^o scōs

valor dicitur vsualis finis quod assumitur in respec-
tu ad vsum nostrum. Et hoc modo quod aliquod sit
vsus nostris vtiliora tanto plus valet. Et finis
plus valet panis quam mus. Quia igitur al-
terius emendi et vendendi ad vsus humane vi-
te merito ordinantur. Ideo res que sunt ad
vsum humane vite venalium valor sumen-
dus est secundo modo non primo. Secundum considera-
ndum circa valorum rei quod ipse valor res secun-
do modo acceptus id est finis quod sunt ad vsum
nostrum in re venali tripliciter pensatur. Pri-
mo ex eius virtuositate. Secundo ex eius rari-
tate. Tercio ex eius complacibilitate. Pri-
mo modo virtuositas rei attenditur finis quod res
ex suis realibus virtutibus est nostris vtilitati-
bus virtuosior et efficacior. Et hoc modo bonus
panis triticeus plus valet ad vsum nostrum
quam ordeaceus. Et foris equus ad vecturam
plus valet quam asinus. Secundo pensatur valor
rei venalis ex eius raritate. id est finis quod res
ex sue inuersionis raritate et difficultate ma-
gis necessarie sunt pro quanto videlicet ex
eius penuria maioris ipsius indigentia et mi-
noris facultate habendi et vendi habemus.
Unde Hieronymus. xxiij. di. c. Legimus. Omnia ra-
ra carum. Et sic bladum plus valet tempore famis
et charissime quam tempore abundantie. Sic quatuor
elementa ignis aer aqua et terra vtilioris pre-
cipue apud omnes estimantur propter eorum copiam quam
balsamum vel aurum quamuis illa de se sint ma-
gis necessaria et vtilia vite nostre. Tercio
pensatur in re venali eius complacibilitas. id
est finis quod magis vel minus bene placet volunta-
ti nostre habere tale rem et vti ea. Vti enim per
viticum sumitur est re in facultate voluntatis
assumere vel habere. Et ideo non modica
pars valoris venalius res ex bene placito
voluntatis pensatur siue plus siue minus con-
placere in vsum huius rei finis quod vni equus
gratior est vni et alteri alteri et vni ornamentum
tamen vni et aliud alteri. Et hoc modo vni res al-
teri vili multum apparet et sibi reputatur pre-
tiosam et caram et reuerfio. Tercium consi-
derandum circa valorum res est quod valorum res

venalium vili aut nunc potest a nobis defini-
nari nisi per coniecturalem et probabile opinio-
nem. Et hoc non punctaliter sed indiuisibili-
ter aut mensura in plus aut minus sed aliqua
latitudine competentem respectu temporis locorum
et personarum circa quam latitudinem diuersi ho-
mines estimando differre probantur. Et hoc
etiam dicitur Thoma in iiij. q. i. valorum res non
constituitur in puncto indiuisibili vni aliquantulum
plus aliquantulum minus emere vel vendere non
tollit equalitatem vel iusticiam. Secundum quod
erat videndum quod sit latitudo competentis valo-
ris rei infra cuius limites preceptum possit ex-
tendi. Et ad hoc dicendum quod tripliciter ino-
tescere potest. Primo ex iure. Secundo ex con-
suetudine. Tercio ex discretione. Quod primo
ex iure quod si preceptum venditoris res excedat me-
dietatem iusti precepti seu precepti quod cum sit deficiat
a medietate iusti precepti. Puta valet res de
centis florenis prout contra estimatur et tamen ven-
ditor perit vel recipit sedecim vel cum va-
let de centis emptor emit pro quatuor cum dimi-
dio tunc finis iura contractus est nullus. Ex-
tra de emptore et venditore. c. Lii dilecti-
per iudicem irritandus vel facere supplere de
secutu commissum. verumtamen si esset minor ex-
cessus quam medietas iusti precepti si sit notabi-
lis. vti quod finis Thoma in iiij. q. i. lxxvij. et Sec-
undum in quarto di. xxv. est ibi iniusticia et per con-
sequens peccatum mortale et restitutio facien-
da ab eo per quem fit deceptio aduenienter in pre-
cio multum excessiuo vel defectiuo. Sed si
fiat deceptio ignoranter quod emptor vel
venditor estimat rem tantum valere tunc non
est ibi mortale ex quo ipse decipitur per errorem.
Sed tamen cum pendit vel sibi ostendit tenetur
ad satisfactionem alias tunc peccaret mor-
taliter si non vellet satisfacere. Quod totum inel-
lige quod defraudat iusto precio emptor vel
venditor ex errore seu ignorantia. Nam si sci-
ens et aduersus conscientiam excessus vel defe-
ctus libere consensit in tale preceptum et tamen in
nullo tenetur alter cum eo contrahens cum sciat
illud aduerrere de excessu vel defectu precepti.

Rō est q̄ sciēti & sēntiēti nō fit iniū-
 ria neq̄ dōl⁹ v̄t p̄ter de re iur⁹ li. vi. Si
 cut em̄ pōrē suā abiq̄ oī p̄cio dare & do-
 nare ita etiā pōr pro cēctima pte iusti p̄-
 cū rē suā v̄dere ad suū bñplacitū & alteri
 pro q̄nta pte & alteri pro iusto p̄cio tñ
 Nec in h̄ sit iniusticia ex pte alteri⁹ nisi
 cogere v̄ditor ad vendēdū aliqua ma-
 gna necessitate ad h̄ inducēre cū nō pos-
 set aliter sibi prouidere veller tñ iustuz p̄-
 cū sed iuenire nō pōr vel etiā magna le-
 uitate ad h̄ mouēre vt prodigus & leuis.
 tūc secus ēēt dicendū. ¶ Scđo ip̄a latitu-
 do p̄cū pōr innotescere ex p̄tuerudie. nā
 vt dicit Scotus. Expiētia s̄as p̄s q̄ con-
 suetudinariē relinquit ip̄is p̄mutantibus
 vt p̄fara mutua necitate reputet se mu-
 tuo dare equalēs & hinc inde accipe Du,
 tū q̄ppē videt int̄ hoies d̄ctus ēē in q̄b⁹
 d̄bentes nō intendāt aliqd̄ de rigore iudi-
 ciali q̄ est vt tñ res emat vel v̄dat q̄ntū
 valer sibi mutuo relaxare vt sic cōem cō-
 tractū comitet aliq̄ dano s̄a. & hic mod⁹
 cōmutantiuz fundat q̄t sup lege nature
 dicēte. fac alteri q̄d tibi vis fieri. Satis
 ē est p̄babile q̄ q̄ntū d̄bentes mutuo sūt cō-
 tenti mutuo sibi remittūt aliquomō duz
 tñ nō enormiter deficiāt a p̄fecta iusticia.
 ¶ Tertio innotescit latitudo p̄cū rerū ex
 discretione. Dicitur em̄ discretio q̄ cū res
 in se valer. x. tñ bñti ē cara & vtilis vt. xij.
 Si volo eā h̄re tñ sibi nō tñ. x. s̄z q̄ntū
 sibi valer ex q̄p̄e retinere volebat q̄ vtil
 vt. xij. vñ bñtis Lbo. vbi. s̄. dic̄. ¶ Rē v̄-
 dere plus q̄ valeat est iniustū nisi in de-
 trimentū cederet v̄ditori. s̄. v̄dere q̄ntū
 valer. pura q̄ multū sibi ē vtilis illa res
 vel necaria. Tūc em̄ v̄dere poterit pl⁹
 q̄ res in se valeat q̄ntū. s̄. valer ip̄i vendi-
 tori. S̄z q̄ntū emproz multū iuuat ex re
 quā vult emere si v̄ditor inde nō dānifi-
 cat ex carētia ip̄ius rei nō p̄p̄terea pl⁹ p̄-
 v̄dere rē q̄ valer in se q̄ vtilitas q̄ sup-
 uenit emproz nō est ex d̄ditione vendēti.

nec ex conditōne rei in se sed ex d̄ditione
 emētis. vñ nō d̄z v̄dere illi q̄d nō ē suū.
 Si tñ sua liberalitate emproz vult aliqd̄
 plus dare q̄ valeat res q̄ inde multum
 iuuat pōr recipi. ¶ Tertio q̄d erat vidē-
 dū q̄ sit excessus in p̄cio q̄d iuris. Ad h̄
 dicendū q̄ tripl̄r pōr fieri excess⁹ in p̄cio
 rerū venaliū vel defec̄. Primo q̄dēz vñ
 tra dimidiū iusti p̄cū. & sic d̄ctū pōr res q̄
 dere decept⁹ vel restauratōnem dāni sui
 p̄tere. Nec obstat si dicat. vnusq̄sq̄ i re
 sua est moderator & iudex s̄m iuro. q̄ rei
 mee possū imponere p̄ciū q̄d volo. Nec
 aliqd̄ pōt me cogere ad p̄paratū p̄cium si
 cut nec etiā ad vendendū sic etiā emproz
 nō cogit ad emendū nisi p̄cio sibi bñpla-
 cito. Sic q̄ d̄ctus emprois & venditōis
 est mere volūtatis. Sic etiā taratio p̄cū
 rerū venaliū d̄z ēē volūtaria s̄m volūtari-
 tē vendētis & emētis iuxta illud vulgare
 Res tñ valer q̄ntū vendi pōr. Ad h̄ m̄-
 q̄ q̄ntū d̄s nō cogat ad vendendū rē suā
 am tñ in actu ex d̄ctu vendēdi si v̄dere
 vult formā iur⁹ & regulā iusticie & equitatē
 suare d̄z. Et iō in actu vendēdi nō l̄z sibi
 rei sue statuere iniustū p̄ciū & accipe quia
 tūc nō imponit rei vt simpl̄r sue p̄ciū. s̄z
 vt in alterū cōmutade. Vmōi impositio
 p̄mutatiue icludit acceptiōē p̄cū p̄ualē-
 tis. Accipe aut̄ p̄ualēs p̄cū est iniustū et
 d̄ctatē. Insug s̄z Hostien. q̄ntū n̄ pos-
 sit d̄s cogi ab initio v̄dere rē suā vt ali-
 enare vt p̄s. C. de d̄benda emproe & v̄di-
 tione. l. Dudū. Si tñ exposuerit venalē
 & p̄ciū offerat si pro iusto p̄cio v̄dere nō
 vult cogi pōr p̄ iudicē q̄ iusto p̄cio ven-
 dat. ff. de officio p̄sidis. l. i. ¶ Secūdo sit
 excessus in p̄cio notabilis nō tñ p̄tingēs
 ad medietatē iusti p̄cū. Et tūc aliq̄ dicit
 licitū esse nec ad restitutionē teneri q̄ ita
 ra h̄ p̄mittūt vt. c. p̄allegato. Lū dilecti-
 de emproe & vendi. Sed h̄c opinionē
 improbat Lbo. & Scotus vbi. s̄. dicēz.
 tes q̄ talis sciēter recipēs iniusticiā s̄q̄

Et p^o d^o sequens mortaliter peccat et tenet
ad restitutionem eius in quo deceptus. Ad
rationem illam quod dicitur quod iura hominum permittunt dicitur
Thomae quod licet datur populo in quibus sunt multi desin-
cientes a virtute. Vnde solum prohibet ea ma-
la quod habent destruere bonum cuius pacificum
ea puniendo. Vnde furta adulteria notabi-
les deceptions in actibus unde deceptio vel
fraus dimidium iusti peccat et hoc cum punire potest
absque maiore scandalo. Aliis etiam illa tole-
rat. Vnde patet in quibus. Vnde. Quoniam. Et. xxiij.
quod. iij. c. Ista pietas. Et di. l. c. Ut restitu-
eret. Alia autem permittit non quod licita sed in-
quum non punit ea et hoc ne puniendo sequan-
tur maiora mala. Sed licet diuisa quod datur
omnibus nil dimittit impunitum in hac vita.
vel aliquid quod sit virtuti. Tunc. Vnde. Iam diui-
na legem illicitum reputat si in tractatibus
equitas non fuerit. Quod sit plus re venden-
do quam valuerit vel minus emendo cum sit pro-
cipue notabilis excessus. Concordat his io-
hannes de lignaco. et Iohannes calderini. et
plures canoniste dicentes illam decretalem
hic locum iure fori non iure poli. Et hoc ad
vitanda multa litigia quod de leui possent que-
rere fieri. Tertio si ex excessu in pretio quando sit
parum damni unde quod paulo plus vendit res vel
paulo minus emit iusto pretio. Et tunc quod iuris
quod dicitur dicitur indistincte non committi peccatum nec
teneri ad restitutionem eo quod pretia reze con-
sistant in pretio indistincti. sed habeant
quandam latitudinem in plus vel minus. verum
tamen videtur dicendum quod quod latitudo illa debet
esse competens et sic habet limites suos quod tamen
difficiliter sciri possunt. Tunc si quis in emen-
do vel vendendo excedat aliquotulum limi-
tes non agens contra conscientiam quod si credit il-
lud esse satis iustum pretium et si rigidum non pec-
cat nec tenetur ad restitutionem quous aliquam
tulum excedat limites iusti pretii. Et tunc ha-
bet locum illud quod illi dicitur seque omnem con-
tractum committere aliquam donationem et si
ibi inuenit pretis remittere modicum plus vel
minus iusto pretio. Sed si quis contra conscientiam

tiam vendat plus vel emit minus iusto pre-
cio id est credens excedere summum gradum la-
titudinis pretii et si in modico non potest
excusari a peccato saltem veniali cum om-
nis deceptio et fraus sit peccatum et etiam te-
neatur ad satisfactionem. Sed ex quo mi-
nutie tales sint innumere et parum inde etiam
am leditur proximis dicitur illud sic iniuste
acquistum pauperibus. xiiij. quod. v. c. Qui habet

Artifices et mercatores avari peccant in fraudulentia primorum multipliciter

Cap. tertium.

Tertium in quibus artifices et mercatores
peccare solent est fraudulentia re-
probata. Pro declaratione huius
partis notanda sunt tria. Primum notandum
est Thomae. ij. quod. liij. quod licet astutia fraus
et dolus possint in actibus aliorum peccatorum reperi-
ri communiter tamen in vitio auaricie circa acquisitionem
boni temporalium consueverunt exerceri. Astutia
autem proprie est cum quis ad consequendum aliquem fi-
nem bonum vel malum vitetur non veris vijs seu
medijs. sed simulatis et apparatis. Hoc
autem est peccatum quod contra rationem rectam. Vnde
et contra prudentiam. Nec etiam ad bonum finem
nec oportet falsis vijs et simulatis peruenire
sed veris et realibus quod facit prudentia. Et quod
similitudinem habet cum ea in eo. scilicet quod vitatur ad
perueniendum ad finem intentum illis medijs quod
adducunt ad ipsum. Sed prudentia iustis et
debitis medijs vitatur ad bonum finem. Astu-
tia debitis medijs ad malum finem. Tunc ipsa
astutia aliquando dicitur prudentia propter dictam si-
militudinem sed improprie. Sic ergo astutia con-
sistit in excogitatione dictarum viarum simile
tamen ad aliquem finem consequendum. Puta in
proposito ad decipiendum proximum in
temporalibus. Secundum notandum quod dolus est
excursio astutiae secundum Thomae. vnde consistit in ex-
cursione dictarum viarum falsarum quod excogitant
per astutiam et principaliter fit per verba ad de-
cipiendum quous etiam ad malicias cordis ex-
cogitatas ad decipiendum extendatur etiam ad

lus. Iuxta illud Eccl. i. c. Cor. iiii. plenū est dolo. et ad opa deceptionis sicut illud Die reme. vi. Lūcū faciūt doli. fit g. doli. p. verba et facta deceptionis. fraud autem propter faciem. Et sic habes differentiam inter fraudem et dolum. Et sic dicitur. fraud et dolum nemini dantur prociuari. Extra de rescriptis. c. Ex tenore. ut fraud inferat ad faciem deceptionis dolum ad substantiam. ¶ Tertium notandum quod fraudulentia ad proximum decipiendum fieri potest multipliciter.

¶ Primo in rei quidditate.

¶ Secundo in sui quantitate.

¶ Tertio in eius qualitate.

¶ Quarto in solvendi tarditate.

¶ Quinto in perijurabilitate.

¶ Primo fit fraudulentia in rei quidditate siue substantia. ut si vendat aurum calceum pro auro. vel lapis preciosus pro altero. vinum liphatum pro vino puro et huiusmodi. sicut in l. bo. ii. q. i. lxxvii. art. ii. Illicitum est vendere aurum et argentum alchimiarum quia non est adeo purum sicut verum nec habet illas proprietates et virtutes. puta quod non lenificat cor nec valet contra aliquas infirmitates et huiusmodi. In si pro alchimia fieret verum aurum non esset illicitum vendere pro vero quod nihil prohibet arte vel aliquibus naturalibus causis ad producendos veros effectus et naturales. sicut Augustinus docet in l. de trinitate. de his qui sunt opere demonum. Advertendum tamen quod in his qui vacat huiusmodi exercitio alchimie contra verificat illud Apostoli in secunda ad thimotheum. ii. c. Semper addisceres et nunquam ad scientiam vitæ pervenies. Experiencias multas faciunt et quasi nunquam ad perfectum effectum deveniunt. Multa consumunt in huiusmodi et ipsas pecunias et labores et famam et si in paupertate vivunt Aurifices quoque fraudem committunt quando in vasis argenteis quod vendunt non recipiunt argentum in tot lignis in quod esse debere. Aromatarum etiam in his deficiunt promiscuentes in cera in sirupis et medicamentis multa subtilia. Nonnulli adhuc

vel falsas antimonetas vel radur in circuitu. Pro quibus dicit glossa in cap. Quarta. Extra de iuramentis Qui falsas monetas incipit exuritur. C. de falsa moneta. l. ii. Qui falsas monetas civitatis capit te punitur. C. eodem. l. i. Sed ille qui nummos radit vel cingit si liber est datur ad bestias si servus ultimo supplicio punitur. ff. ad legem corneliam de falsis. l. i. cunctis. Item punitur ille in cuius domo falsa moneta cuditur licet illud ignoret. C. de falsa moneta. l. prima. ¶ Secundo fit fraudulentia ad decipiendum proximum in rei quantitate in pondere numero et mensura. Quod prohibetur de iuramentis lxxv. cap. ubi dicitur. Non habebis in sacculo tuo diversa pondera maius et minus. Et leuitici. xix. ca. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio in regula in pondere et in mensura. In pondere quidem fraudis est cum dat quis undecim uncias pro duodecim vel pro una libra carniarum aromatum piscium laniarum et aliarum rerum ponderabilium. In mensura fit fraudis cum datur de panno lineo vel laneo minus debito et sic de alijs que mensurantur. In numero ut cum quis debet aliquas res in certo numero dare numerum diminutum tribuit. Omnes tales sic fraudantes peccant et tenentur ad restitutionem vel satisfactionem vel pauperibus si parum est vel incertum damnum. Iura etiam civilia puniunt huiusmodi falsarios. Nam ff. de extraordinarijs criminibus. l. Antoniam. Adrianus imperator cum quod falsas habuit mensuras in insulam relegavit. Item ff. ad legem corneliam de falsis l. penultima. ¶ Tertio fit fraudulentia in rerum qualitate cum scilicet venduntur carnes infecte pro sanis. Aromata antiqua pro recentibus. Conium fragile pro durabili. Animal infirmum pro sano. Sed queritur an venditor teneatur semper dicere de defectu rei quam exponit venalem.

Rñdet **I**bo. q. q. l. r. vñ. q. aut ē ocul
tus aut manifest⁹. Si ocul⁹ tñc aut tal
defect⁹ reddit vsū illi⁹ rei venalis ipedi
tū vel noxiū aut nō. Si sic. puta cū quis
vēdit equū claudicāte p veloci vel domū
ruinosam pro firma. vel cibū corruptus
pro sano peccat gūiter iniusticiā cōmit
tēdo in fraudulēta vēditōe ⁊ primū ex b
dānificādo. Tenet g manifestare vitiū
rei. ff. de actionib⁹ empti ⁊ venditi. l. i. §.
Venditorū. vbi dīr q si vēditōr scit fuitu
rē debet. a p̄dio vēdito emptioe b i ḡrā
re tenet ēptōr ad infesse. et. ff. de edi. edi
cto. l. i. §. Nūc. ⁊. §. Si intelligit. dīr Qui
mācipiū vēdit dī certiorare emptioes de
moribus ⁊ vitiis ei⁹. Et. ff. de actioib⁹ em
pti ⁊ venditi. l. Julian⁹. habet q deceptus
a falso venditore sciente defectū hī actio
nē p̄tra cū. qm in tradēdo deliquit. **T**a
mē pōt p̄dere ius petendi remediū nimis
diu expectādo. si videlicet trāsit ān⁹ vti
lis a rēpore vēditōis ⁊ morbi cogniti. ff.
de edilictio edicto. l. Sciendū. ⁊. l. Lū ser.
Si autē defect⁹ rei nō impedit totalit⁹ vsū
cius nec reddit noxiā sed min⁹ reddit rez
vtilē si diminuat de p̄cio q̄tū ipontat ille
defect⁹ celādo defectū nō peccat dū tamē
nō dicat mēdaciū. Nec tenet māifestare
vitiū rei si tñc nec iustū p̄ciū iueniret vel
etiā emptioe. Pōt em̄ adhuc talis res ēē
vtilis ad plura ⁊ si nō ad offīa ad q̄ vale
ret existēs sine defectu. Multo magis si
defect⁹ sit manifest⁹. Puta q̄re qu⁹ ē mo
nocul⁹ nō tenet manifestare. sed tenet p̄
ciū diminūere pro illo defectu quem em
ptor ignorat nisi vsus eius ēēt piculos⁹
vel noxi⁹. Tūc em̄ tenet emptori dicere
illud ignorātī. Immo nō deberet expone
re venditōi p̄cipue si extimer emptioem
ex lcutate ⁊ p̄sūptione nō curare se picu
lo p̄sonē exponere vel abū in vendendo
rē defectuosā ⁊ deceptū. Nec ex b q̄ ali
q̄s fuit decept⁹ in emēdo rē defectuosā
mēdēs bonā pōt ipe sibi alii dāce p̄dē

do p̄cio iniusto ac si nullū defectū haber⁹
postq̄ defectū nouit. sic nō līz furi alce
ri vel ledere. puta petio eo q̄ martin⁹ fu
ratus est sibi. **Q**uarto sit fraudulentia
in solutiōis diminutiōe ⁊ tarditate quā
do nō soluit laborātī pro ope suo termi
no debito. Qd faciūt multi nō tā et ipo
tentia q̄ ex auaricia. q̄ cū illa pecūia de
bita solui mercenarijs vel alijs volūt ali
q̄ tpe negociari ⁊ lucrari. Sed b est cōtra
mādatū dñi Leuitici. xix. dicens. Non
morabitur opus mercenarij tui apud te
vltz mane. vñ dñs vinee cū sero esset fac
tū vt scribit Math. xx. c. dixit p̄cura
tori. **V**oca oparios ⁊ da illis mercedem
fm p̄uentionē factā. Aliqñ etiā pleriq̄
dāt eis falsam monerā. Aliqñ s̄brahūs
de debito sub diuersis vñs. Sed qd de de
positarijs ⁊ officialib⁹ cōtatiū hñib⁹ da
re pecūias nōle cōtatis q̄ retinēt soluen
do his q̄ dñt recipe aliq̄s denarios. Rñ
q̄ aut tales s̄ salariati cōitare sufficiē
ter fm laborē officiū ⁊ q̄litare. aut nō. In
p̄mo casu nō p̄nt exigere nec recipe nō ob
stāte p̄suetudine. q̄ pon⁹ corruptela est.
In scō casu videt eos posse exigere et
p̄suetudinē eos excusare. q̄ rōnabilis est
cū seruiat illis p̄sonis. Et nemo cogatur
de suo facere bñficiū. xij. q. i. §. j. **Q**ui
to sit fraudulentia in pecunia ad res mis
tabilitate ex q̄ diminuit debitū p̄ciū p̄mis
sū q̄ nō indigēs aliqñ talib⁹ reb⁹ p̄ducti i
aliq̄ ope cū vendūt min⁹ p̄ciū accipiūt q̄
p̄stitit eis. **C**ōtra tales loquit̄ **J**acobus
v. c. dicens. Ecce merces oparioz q̄ mes
suerūt regiōes vñas q̄ fraudata est a vo
bis clamat i vos. **N**ec imerito q̄ graue
p̄cñū est b mō paupes laborātes defrau
dare. Nā cū pacta honesta dēant fuari
et de pactis. c. i. Et. xx. q. i. c. Puella. Et
ff. de pactis. l. Jure gentiū. **I**o cū q̄s p̄du
cit ad aliq̄ op⁹ si p̄mittit sibi dare pecu
niā nō dī illi dare victualia vel pannus
vel alias res nisi inq̄tū velit ipe p̄ducat

lual spore vel nisi alio modo non posset sibi
soluere ex defectu pecunie. Sicut et alie deci
piendi artes fictioes et diabolice inuenti
ones quas melius noscunt illi qui talia agunt quam
nos qui ea merito reprobamus. Non est hodie
fuitas non rectitudo non charitas non pie
tas non denique dei timor in filiis hominum cum
omnes currant post denarium et ut thesaurizent
diabolo potius quam deo fuisse conant. Hi a
uariance veneno dulci inebriati regnum ce
lorum vinum totum effugunt. Ad quod nos pdu
cat iesus christus filius dei benedicti cui sit laus et
gloria per infinita secula seculorum Amen.

Seria scilicet post dominicam oliuaz De aua
ricia luforum. Ser. quadragesime terre.

Uer erat. tur hec yer
ba Iohis. xij. c. in euangelio
hodierno. Perit iudas propter
auariciam quod reliquum illi com
missa facinorosa impuler. Ob illam quippe fura
bat elemosynas oblatas christo et sibi commis
sas. Ob illam et magdalena ungere caput
iesu murmurabat. Ob illam denique passim
mum iesu vendidit triginta denariis sed non
ipse solus vitio peccator fuit cum quasi innume
ros haberet psores vel imitatores sic patet
in precedentibus ubi diximus de auaricia mul
torum. Preter illos vero inueniunt et alij qui cupi
ditate pecunie ludendo raptim sagunt aliena
Idcirco in presentium finem de auaricia luforum
verba faciemus. In quo de ipso ludo tria my
steria proponimus declaranda.

¶ Primum de distinctione

¶ Secundum de malignatione

¶ Tertium de restitutione

De multiplici ludo. scilicet qui fit ex deuotio
ne vel ex recreatione vel cupiditate et mala
intentione.

Cap. primum
Primum mysterium de ludo declaran
tum de distinctione. In quo nota
dum quod est triplex ludus.

¶ Primus deuotionis

¶ Secundus recreationis

¶ Tertius offensionis

Primus est ludus deuotionis. Ad hunc i
uitat psalmista. Vobis geres plaudite ma
nibus iubilate deo in voce exultationis. hunc
ludum David exemplo suo facere docebat
cum luderet ipse et omnis israel coram archa domini
ut beatus palipomenus. xij. c. Saltans nu
dus et psallens ob deuotionem et affectum ex
imium ad christum quem intellexit figurari in ar
cha illa in qua erant erga manna et tabule legis
mosaice. que designabant tria. scilicet deitatem christi
potentissimam. carnem purissimam et animam
christi sapientissimam. De hac archa sic scri
bit Aug. x. li. de ciuitate dei. cap. xvij. Lex dei
quam moyses accepit in archa erat posita
que archa testimonium nuncupata est. Erat ip
sa lex in tabulis scripta lapideis et in ar
cha posita. Hanc tempore peregrinationis in here
mo cum tabernaculo quod similiter appellatum
est tabernaculum testimonium cum debita sacer
dotes veneratione portabant. signumque erat
quod per diem nubes apparebat que sicut ignis no
cte fulgebat que nubes cum moueretur castra
mouebant et ubi staret castra ponebantur.
Reddita sunt autem illi legi magni miraculi
testimonia. Et infra sequitur Aug. In intro
itu terre promissionis iordane archa transiit
et fluuius perit est retrosum et populus sic
cum transiit. Deinde ciuitas que prima hostilis
occurrit more gentium deos plurimos colens
septies eadem archa circumacta muri repen
te ceciderunt nulla manu oppugnati nul
lo arietis percussu. Post hoc cum in terra promissi
onis essent et eadem archa propter eorum peccata fuis
set ab hostibus capta. hi qui eam ceperant in tem
plo dei sui quem percerent colebant honorifi
ce collocauerunt ab eis et clausurunt. Ap
roque postea die simulachrum cui supplica
bant inuenerunt collapsum deformiterque con
fractum. Quam archam ipsi populo iudeorum red
diderunt. Imposueruntque eam plaustro eius
iuvencas a quibus vitulos fugientes abstraxe
rant subirent et eas que vellet ire dimiserunt
At ille sine homine duce atque rectore ad be

breas gradientes nec reuocate mugitibus
esurientium filiorum reportauerunt. Nec au-
gu. Dñs hō David luderet corā ista arca
michol vxore eius cū desperit. q̄ significat
synagogā olim dei sponsam despicientē
xp̄i hūilitatē ⁊ vitare mysteriū ei⁹. Di-
xit autē David ad michol. Ludā ⁊ vilior
fiam pl⁹ q̄ fac⁹ sū ⁊ hūilis ero in oculis
meis. vt hō. ij. Reg. vi. c. vii ⁊ ip̄a michol
multū dilecta a dauid punita est a deo fa-
cta sterilis bonis opibus. s. ip̄a synago-
ga vsq; ad finē mūdi. Silles sūt ludo da-
uid ludi repñtatiōis natiuitas ⁊ resurre-
ctionis iesu xp̄i ⁊ hōi. dñi tñ deuore fiat
vt ponit a doctorib⁹ erra de vita ⁊ hone-
state clericorū. c. Cū decore. Scd⁹ lud⁹
est lud⁹ recreatiōis cū q̄s vñt aliqb⁹ ver-
bis vel factis solatiofis ob recreationez
sūt ⁊ aliorū. Ita tñ q̄ nil turpe tibi miscea-
tur vel deo aut p̄ximo iniuriosū necq;
uitas animi totalit̄ resoluat. Et talis lu-
dus s̄m Tho. ij. q. q. clxviii. p̄tinet ad vit-
turē eutrapelię. vt dicit Arist. in. iij. ethi.
Et dī aliq̄s eutrapeli⁹ a bona p̄uersatōe
q̄. s. bñ p̄uerit aliq̄ dicta vel facta in so-
laciū. Et inq̄tū p̄ hanc vñt hō refrenat
ab imoderatīa ludorū s̄b modestia p̄tinet
Sic em̄ hō indiget corpali q̄te ad corpo-
ris refocillationē q̄ nō p̄d̄t p̄tinue labo-
rare ex eo q̄ habet finitā vñtē q̄ determi-
natis laborib⁹ p̄portionat. Ita etiā ex p̄-
te anic cur⁹ vñt est finitā ad determina-
tas opatiōes p̄portionata est. Iō quādo
vltra modū suū in aliq̄s opatiōes se erē-
dit laborat ⁊ ex hoc fatigat p̄sertim q̄ in
opatiōib⁹ aīe simul laborat corp⁹ inq̄tū
scz aīa intellectiua vñt virib⁹ p̄ organa
corpea opantib⁹. Sūt autē bōa sensibilia
cōnaturalia hōi. Et iō qñ aīa sup̄ sensibi-
lia cluat opibus rōnis intentā nascitur
exinde quedā fatigatio aīalis siue hō in-
tendat opibus rōnis p̄actice siue specu-
larīue. Et magis si opibus p̄tēplatiōis
intendat q̄ p̄ magis a sensibus cluat

q̄uis forte in aliq̄bus opibus exteriori-
bus rōnis p̄actice maior labor corporis cō-
sistat. Sicut ergo fatigatio corporalis
soluitur p̄ corporis quietez ita etiā opo-
tet q̄ fatigatio aīalis soluat p̄ anime
quietem. Quies autē anic est delectatio.
vnde oportet remediū contra fatigatio-
nem animales adhibere p̄ aliquā delecta-
tiōē intermissa intentiōe ad insistendū
studio rōnis. Hic Augu. in scdo musice
ait. Volo tandē tibi parcas. Nā sapien-
tē decet interdū remittere actiōib⁹ agēdis
intentiā. Et Arist. in. iij. ethicorū. In hu-
ius vite p̄uersatiōe quedā requies cū ludo
attendēda est. Et b. legist de bñs Johāne
euāgelista q̄ cū qdā scandalisaret eo q̄ cū
auicula luderet mādauit ei vt arcū quēz
gerebat traheret nec sagittā emitteret. s̄z
tractū sic retineret. Qd cū ille fecisset et
aliqñ p̄ labore remisisset q̄siuit vñt sic
tractū arcū detinere p̄tinue posset. Quē
rñdit q̄ si sic faceret ⁊ ip̄e labore deficeret
⁊ arcus p̄frigeret. vñt bñs Iohes subin-
tulit. Silr anim⁹ hominis frangeretur. si
nūq; a sua intentiōe relaxaret. S̄z i hu-
iusmōi ludis tria sūt attendēda. Primū
q̄ nō q̄ratur delectatio in aliqb⁹ opatiōe
bus vel verbis turpib⁹. vt sup̄ius dictū
est. vnde Tull⁹ in. j. de officiis ait. Est
vñū genus iocandi illiberale petulans
flagitiosū obscenū. Scdo attendendum
est ne totalis grauitas anime resoluatur
vnde Cicero libro p̄fato ait. Neq; em̄ a
natura ita generati sumus vt ad ludū et
iocū facti esse videamur. sed ad seuerita-
tē potius ⁊ ad quedā studia grauiora aīe
maiora. ludo autem ⁊ ioco vñt quidē li-
cet sed sicut somno ⁊ quietibus ceret. nū
cū grauib⁹ serijsq; reb⁹ satisfecerim⁹.
Et Amb. li. de officiis. Cauēam⁹ cauea-
mus dū relaxare animū volumus ne sol-
uamus oēm armoniā q̄ si decentū quedā
bonorū operū. Tercio attendendum est
vt ludus p̄uentat p̄ lone xpi loco. ⁊ s̄z. cū

astatias debite ordinat dū sic fit ludus
 pueniens est. vñ aliqui ludi inueni sunt.
 vt pro pueris lud⁹ pile. pro iuuenib⁹ ia/
 ctus pali. cursitatio. pro viri ludus scac
 corū q̄ nec etiā clericis est prohibi⁹. La
 men ad tollendū scandalū laicoz nō dñt
 clerici corā laicis ludere vbi scandalū es
 ser. Distrionatus honestus inuētus est
 pro domis pēpue tpalibus. ⁊ sic de alijs
 ¶ Tertius est ludus offēsiōis. hic ē cuz
 in eo offēdit de⁹. Sicut fit in turpibus
 representatiōibus ⁊ piculosis ac nociuis
 exercitijs in tornamētis palestra ⁊ preci
 pue in ludo alee ⁊ bñōi. Et q̄ hec plena
 sunt peccatis Ideo Aug. de pe. di. vi. di
 cit de penitēte cohibeat se a ludis. Et san
 cti viri tales ludos euitauerūt. vñ Tho
 bie. iij. dixit sara. Cū ludētib⁹ nō me mi
 seui. nec cū his q̄ ambulāt in leuitate. de
 ludo aut alee nullus dubitare debet q̄ sit
 peccatū cū prohibeat p̄ legē canonicā ex
 ciuilem vt patet. ff. de aleatoribus p̄ to
 rū. Et in auctentico de sanctissimis epis
 .s. Interdicimus. Et extra de vita ⁊ ho
 nestate clericoz. c. Clerici. Et di. xxv. c.
 j. Et fm̄ Bullm̄ ludus alee intelligitur
 ois ludus q̄ innitit fortune. vt lud⁹ tar
 loz chartarū naiboz q̄uis in ludo char
 tarū ⁊ naiboz sit aliqd̄ industrie. huius
 modi ludus potest ēē mortale peccatum
 si fiat ex cupiditate nō recreatione.

¶ Quordecim sūt malignitates q̄ i
 ueniunt in ludo ex quib⁹ hui⁹ viri gūi
 tas appere pōt. **Cap. scōm.**

Secundū mysteriū declarandū d̄ lu
 do dī malignationis. In ludo q̄ p
 pe alee multe malignitates reperi
 untur ostēdentes huius viri grauitatem.
 ¶ Prima malignitas est infamia b̄ em̄
 vitio laborātes infames reddūtur. ita vt
 q̄libet viri graues abhorcāt eoz societa
 te effugiantq̄ parērelas. ¶ Secūda mali
 gnitas est amissio tēis. Nam ipi luso

tempus male sūmūt ⁊ ad idē inducunt
 alios aspiciētes. ¶ Tertia malignitas est
 blasfemia In hoc vituperabili exercitio
 plus q̄ in ceteris blasfemat de⁹ ⁊ tora ce
 lestis curia. ¶ Quarta malignitas est cō
 tumelia. Lusoies em̄ sepe sibūnuicē con
 tumelias ⁊ verba iniuriōsa dicūt. ¶ Qui
 ta malignitas est dissipatio substantie tē
 poralis frequēter siquidē videmus hoc
 euenire q̄ amplissime facultates consu
 mūt p̄ r ludum. ¶ Sexta malignitas
 est furtum. Nam qui sunt dediti ludo cū
 non habent ad ludendum furantur vñ a
 parentibus occulte accipiendo ⁊ furtus
 est vñ ab vxoribus vñ a vicinis vñ a ma
 gistris si sunt in exercitio artium mecha
 nicarum. ¶ Septima malignitas est gu
 la. qui enim vinciunt in ludo sicut male
 acq̄suerunt pecuniam ita male expen
 dunt. quia vadunt ad tabernas vñ faci
 unt conuiuia ⁊ in vitio gule ac crapule
 multa exponunt. ¶ Octaua malignitas
 est homicidiū. Ipsi equidem lusoies ali
 quando de verbis veniunt ad verbera ⁊
 de verberibus ad vulnera ⁊ homicidia.
 ¶ Nona malignitas est negligentia. sūt
 lusoies negligentes ad res diuinas non
 curant audire missas diebus festiuis nec
 predicationes ⁊ spiritualia cuncta post
 ponunt. ¶ Decima malignitas est odiū
 Nam odiunt eos qui vinciunt aliquādo
 seipos ⁊ quod peius est deum qui nō fa
 cit eos vincere. Et in tantum odiū insur
 gunt quandoq̄ vt quod non possunt ip
 si scelesti homines facere in persona dei
 ⁊ sanctorū faciant in picturis ⁊ imagini
 bus. de quibus miraculose aliquando ex
 iuit sanguis. Et aliquando tales a de
 monio arrepti sunt ⁊ vexati. Odiunt e
 tiam homines reprehēdentes eos de tā
 to scelere. ¶ Undecima malignitas ē ira
 cundia. Rediunt quandoq̄ lusoies do
 mū postq̄ pdiderūt pecuniā iracūdi ipa
 nētes turbatq̄ vxore ⁊ familiam totam.

Quoddecima malignitas est iusticia et ac-
cidit. Nam ille qui potest multa veras angu-
stias et quicquid aliud ad tantam desparationem vene-
runt ut seipsum occiderint. Terciadecima
malignitas est precipitatio sceleris. Nam
qui dant lusoribus pecuniam ad ludendum pro
parte lucri mortaliter peccant. Qui mutu-
ant taxillos vel domos ad ludendum peccant
propter sunt tanti sceleris. Quartadecima ma-
lignitas est pessima sodomia. Adolescenti-
culi enim miseri ut habeant ad ludendum al-
sentiant omni turpitudini dantibus eis pec-
cunias pro ludo. Propterea hec omnia
cominat de lusoribus dicens Ista. lxx. ca.
Qui ponitis fortune mesam et libat su-
per eam numerabo vos gladio. Ponite me-
sam fortune qui ludunt exponentes se fortune.
Et isti feriunt gladio diuine vltionis siue i-
presenti per palia flagella siue in futuro per
eternas penas. Sed circa hoc quod dicitur in
ris aliter cantibus duobus. puta petro et
martino super aliquo rei euentu preterito vel fu-
turo. Puta morte alicuius domini vel aduen-
tu alicuius principis. unde ut petrus asserit
mortuum talem dominum vel venturum tale prin-
cipem ad tale ciuitatem infra certum tempus.
Quod si fecerit obligat se martino dari
centum vel sile. Ita tamen quod si ita non est ut
asseruit martinus qui tenebat trium vasa vi-
ce teneat dare petro centum vel sile secundum con-
uentum adinuicem factum. vtrum tale lucrum
sit licitum. Respondent doctores quod non. sed est
turpe lucrum procedens ex auaricia et nulli
defutens vtilitati sed vanitati. Non tamen
restituere oportet de necessitate sed pauperi-
bus est erogandum. et hoc magis ex consilio quam
ex precepto. Et videtur habere similitudinem
aliquam ad ludum quantum ad futurum euentum. Nul-
la enim lex mandat restitutionem in hominibus. et
si lex diuina et naturalis prohibeat omnes
actus auaricie et illicite acquisitionis ut mere-
trici et torneamenti.

De varijs opinionibus an sint restitu-
enda acquisita per ludos prohibitos. **R**espon-
ditur.

Eritum mysterium declarandum de lu-
do dei restitutionis. Secus est Thoma-
s. ii. In tribus casibus tenet quod re-
stituere quod acquisit per ludum de iure diuino
ita quod non debet pauperibus erogari sed resti-
tui nisi cum nescirent vel non inuenirent
personam sicut accidit in alijs restitutionibus.
Primus casus est cum acquirit quod ab his qui
alienare non possunt secundum Raymundum ut se-
furiosi prodigi minores. xx. annis. et ma-
xime pupilli et mencepti. surdi. muti. ce-
ci et qui perpetuo morbo laborant. Quia enim
tales rei sue providere non possunt dandi sunt
eis tutores vel curatores. Instituta de cu-
ratoribus. §. furiosi. Et quod dictum est de
prodigijs videtur intelligendum de his quibus
ratio prodigalitatis datur sunt curatores
a iudice et non de alijs. Serui etiam cum quicquid
habeant sit domino. Et quicquid suus vult ac-
quirat domino suo acquirit. Et per quas perso-
nas nobis acquirit. l. §. ff. de rebus publicis.
Pecunia que ipsi serui alienare non possunt.
Sed religiosi si qui haberent ad vsum suum vel
per administrationem illam tamen donare vel alie-
nare non possunt illicite ut in ludis. unde qui eis
vincerent etiam plaris ad restitutionem tenent
vel monasterijs vel plaris. Clerici quoque
ad res ecclesie alienare non possunt in ludis
filij familias qui emancipati non sunt a pre-
sente alienare non possunt per ludum vel alios mo-
dos. Si vero uxores si non habent parafrasen-
tiam. Qui itaque acquirit ab his per ludum tenet
restituere tutoribus vel curatoribus vel pla-
ris aut dominis eorum nisi forte sit quod modicum
de quo presumi posset quod curatores et alij pro-
minati non curarent. Secundus casus est cum ac-
quirat quis per fraudes. puta vendendo falsos
taxillos vel alio modo decipiendo. Nam hoc re-
stituendum est ei qui amisit vel habet curam
eius. Reputatur enim hoc ut furtum. Tercius
casus est cum quis attraxit aliquem ad ludum
per vim vel nimiam importunitatem siue in prin-
cipio ludi siue in medio cum alius vellet dis-
mittere ludum et alius non sinat. Et tunc quis

lucrat in ludo cū volūtario valēte alie/
nare et sine fraude an restituere teneatur
Aliq̄ dicit q̄ dī illud paupib⁹ erogare
et de necessitate et non posse sibi retinere.
Aliq̄ dicit de honestate et siliū nō de
necessitate pcepti fiendū. Et q̄uis p̄ma
opinio sit securior et ideo pot⁹ et siliū
nō tñ de necessitate imponēda. Nā Tho-
mas et Richar. in. iij. nil dicūt de erga-
tione paupib⁹ fīcda q̄ ad eos qui nō sūt
astricti legib⁹ impialibus. Jofes and. et
Jofes calderini sup. c. Clerici. de vitā et
honestate clericorū dicūt tutus esse talia
paupib⁹ erogare nō tñ dicūt fore neces-
sariū. francisc⁹ et zarabellis dicūt posse dē-
fendi talē opinionē. s. q̄ nō debeat oīno
talitā paupibus erogari. q̄ cōsuetudo po-
nit dominū pdentis in vincenē trāsferre.
Johānes de iñiola ista allegat et nō re-
probat. Raymūdus etiā in sūma sua di-
cit q̄ l3 multi sapientes dixerint acq̄sita
p ludos alee nō restituēda sed paupib⁹
eroganda. Tñ nō sic seruaf q̄ nec ad e-
rogandū paupibus sunt cogēdi. Sed fie-
ri pōt de binōi elemosyna sic de meretrī-
cio. quod vtiq̄ et siliū nō imperaf. Pe-
trus de palude dicit in q̄ro glīq̄ tenere
q̄ nō est locupletior amplius nō tenet.
qui. s. pdidit quod p ludū fuerat lucrat⁹
lege hūana prohibitiū. q̄ talis nō erat ob-
ligatus paupibus rōe alieni⁹ recepti ab
eis vel cōmissi in eos. Igit̄ ne def. via lu-
dis et turpib⁹ lucris et siliū est et per/
suadendū ad erogandū paupib⁹ et p̄cipue
q̄tū ad illud quod remanet in lucro vl.
trapdita in eo et alia saltem paulatim ex
p̄ intervallo tempoz. Non tñ vñ dicūt
q̄s est ad h̄ cogend⁹. sed discretē si fieri
potest inducend⁹. Corrigan se itaq̄ lu-
sores et reuertant ad dñm. quia ip̄e dabit
illis grām et tandem glām sempiternā.

Almen.

Feria tertia post dominicā oliuarum
De p̄ro odij.

Sermo. plūq̄

Derūt me gra

o tis. Scribunt hec sba. ps. xxxiij
Suffocauit mētes phariscorū
ardens odiū qd ad christū propter suaz
iniquitatē habebāt. Illo cū excecari omnē
iusticiā puerterūt. oīsq̄ humanitatē obli-
ti mortē crudelissimā innocētis iesu pcu-
rare conati sunt. Siles aut̄ illis efficiū
tur pleriq̄ christiani. q̄ odio proximorū
derūt nec s̄ fiteri neq̄ cōicare volūt. In
ueterata d̄ppe odia et inimicitias retinē-
tes diabolo potius placere student q̄
christo. Non mouent stimulo cōsciētie.
nō pceptis ecclie. nō amīcorū suasiōe. nō
doctrīna p̄dicatoz. nō deniq̄ mēoria chri-
sti iesu pro nobis crucifiri. Idcirco in p̄-
senti smone decreui d̄ odio in generali lo-
qui de q̄ redemptor noster dicit sba pro
posita affirmas q̄ indei oderūt cum ḡis
id est sine causa. Distinguemus autē tri-
plex odium.

Primū est odiū dei.

Secundū est odiū sui.

Tercium est odiū proximi.

De odio dei qualiter. s. et ex q̄ causa
pōt haberi odio. et q̄ odiū dei ē quissimū
peccatoz.

Cap. primū.

Primū est odiū dei sūme fugiendū
ad derestandū de quo considere-
mus tria scilicet.

Possibilitatem.

Causalitatem.

Graviratem.

Primo considerem⁹ de odio dei possibilitē
tate. quō videlicet possit de⁹ haberi odio
Nō sic declarat Tho. ij. q. xxxiij. Odi-
um inquit est qdā mor⁹ appetitiue potē-
tie q̄ nō mouet nisi ab aliq̄ apphēso. De⁹
autē dupliciter apphēdi siue cognosci pōt
ab hoīe. Uno mō fm seipm. puta cū p̄f-
sentia videt. Alio mō p̄ effect⁹ suos cū
se inuisibilia dei p̄ ea que facta sunt iūel-
lecta cōspiciūt. Deus autē p̄ essentia suā

est ipsa bonitas quā nullus odio habere potest
quod de ratione boni est quod amicitia. Et tunc impossi-
bile est quod aliquis videat deum per se in illis
odio habere. Unde Dionysius libro de divinis nomi-
nibus. c. iij. ait. Nihil est amabile et diligibile
est primum bonum et pulchrum. Est autem ipse deus
ipsa bonitas et pulchritudo. In quantum autem
cognoscit deus per effectum suos sciendū quod
aliqui effectus dei sunt qui non possunt villo
modo contrariari voluntati humane esse viue-
re et intelligere. Quolibet autem horum est appe-
tibile et amabile omnibus. Unde secundum quod deus appropin-
quavit ut accipiat horum effectum. Vnde in quantum
est creator bonorum factor vitas et homini non po-
test odio haberi. Ideo Dionysius ait quod de-
us omnia puerit ad seipsum in quantum. I. est
omnibus principium essendi. quod omnia in quantum
sunt tendunt in dei similitudinem qui est ipsū
esse. ¶ Secundo consideremus de odio dei cau-
salitatem. Nam sunt quidam effectus dei qui ex ma-
licia hominum sunt ipsis causa ut deum odiant
quod repugnat inordinare humane voluntati.
Hi sunt prohibitio peccatorum. Infliccio ad-
uersorum. Et denegatio desideratorum. Ex his
enim quod deus prohibet aliquid mala quod aliquid vel
licet facere. Sed conscientia remordet et non sine
ira libere agere sine stimulo remordente.
vel etiam quod aliquid non assentiunt male volūta-
ti eorum ex prohibitioe dei. ideo odiunt deum qui
taliter prohibuit. Alii vero odiunt deum pro-
pter aduersa quod sustinent a deo. et de numero
istorum sunt damnati de quibus in psalmo. Dominus.
Superbia eorum qui te oderunt ascendit super. Non ta-
men omnes qui odit penas odit deum. Nam multi
tolerant patienter penas ex reuerentia diui-
na. Sed prorūpe in odium ipsius dei punien-
tis tanquam iniuste puniat quod faciunt damna-
ti. I. est odire diuinam iusticiam. Alii vero odi-
unt deum cum non implet illorum desideria. quod se-
pe facit pro ipsorum beneficio quibus dicere pro-
prie. Nescitis quid petatis. ¶ Tercio consideremus
de odio dei uitam. Est quippe peccatum istud
guisissimum. et ut inquit Thomas. Dim pecca-
torum pessimum quod opponit dilectioni dei qui est

optimū hominis. Et secundum philosophum. vij. ethicorum.
optimo opponit pessimum. Insuper de se,
ecce peccatum consistit in auersione a deo que
auersio rationem peccati non haberet nisi vo-
luntaria esset. unde peccatum consistit in volun-
taria auersione a deo. Sed hec voluntaria
auersio per se importat in odio dei. In ali-
is vero peccatis precipatur et quasi per aliud.
Sicut enim voluntas per se inheret ei quod
amat. ita per se refugit id quod odit. unde quasi
aliquis odit deum auertit ab eo secundum se volū-
tas eius. Sed in alijs peccatis. puta cum
fornicat non auertit a deo secundum se sed secundum al-
iud. in quantum. I. appetit inordinatam delecta-
tionem que habet annexam auersionem a deo.
Sed autem id quod est per se est potius eo quod est
per aliud.

De odio simpliciter et quod unusquisque tenet
ex charitate diligere se et corpus proprium et
quod peccatores non se diligunt. Cap. ij.

Secundum est odium simpliciter cum quis
odit semetipsum. Sed ut clarior hoc
intelligatur tria hoc loco dubia se-
disputanda.

Primum virum homo teneat diligere se/
metipsum ex charitate

Secundum virum corpora nostra sunt ex chari-
tate diligenda.

Tercium virum peccatores diligant semetipsos.
Ad primum dubium respondet Thomas. ij. q. ij. q.
xv. quod cum caritas sit amicitia quidam dupli-
citer possumus loqui de charitate. Uno modo
secundum rationem amicitie. Et secundum hoc dicendum est quod
amicicia proprie non habet ad seipsum sed ad
quidam maius amicitia. quod amicitia vnione
quidam importat. Dicit enim Dionysius quod
amor est virtus vnitiua. vnicuique autem
ad seipsum est vnitas qui est prior vnione.
unde sic vnitas est principium vnionis. ita
amor quo quis diligit seipsum est forma et
radix amicitie. In hoc enim amicitia habet
mus ad alios quod ad eos nos habemus si-
cut ad nos ipsos. Dicit enim. vij. ethicorum quod
amicabilia qui sunt ad alios venerunt ex his

que sunt ad seipm. Sicut autē de principi
pūs nō habet scientia. sed aliqd maius
scilicet intellectus. Alio mō possum⁹ loqui
de charitate fm propria rōem ipsius. pro
ut. s. est amicitia hominis ad deū principa
liter et ex cōsequenti ad ea q̄ sunt dei. inē
que est etiā ipse homo q̄ charitatē habet.
sicut et inter cetera que ex charitate dili
git. Quare homo diligit seipm ex chari
tate fm ppriā ratiōem charitatis nō fm
cōem. fm quā dicit Gregor⁹ in omelia
22. in⁹ q̄ inter duos charitas haberi nō
potest. Secundū dubiū fuit vtrū cor
pora nostra sint ex charitate diligenda.
Et qdam dicūt q̄ nō. Primo q̄ Johā.
xij. c. dicit. Qui amat aīam suā pdet eā.
constat q̄ aīa nō stat ibi nisi pro vita car
nali. ergo corpora nō sunt diligenda. Se
cūdo nō est ex charitate diligendū qd
impedit hoīem ad affectuōem beatitudinis.
Sed caro corporis nostri est hūm. q̄ rē.
Aut em̄ apls ad Gal. v. ca. Caro cōcu
piscit aduersus spiritū et spūs aduersus
carnem. Et ad Romā. viij. c. Inuenio a
liā legē in mēbris meis repugnantē legi
meis. nec. Tercio. ratio imaginis siue
exp̄ssa assimilatio ad deū est illud quod
facit creaturā diligi ex charitate. Sed i
corpore cōmunicam⁹ cū brutis. nec pfe
ctio imaginis repitur in nobis ex parte
corporis. q̄ rē. Sed contrariū oīditur p
scripturas. Nam Aug. li. i. de trinitate
ponit q̄tuor ex charitate diligenda inē
q̄ enumerat corpus. Et apls ad Ephe.
v. c. ait. Chri diligere debet v̄ores suas
sicut corpora propria. Rūdet ergo fz bo
naueturā in. iij. di. xxiij. q̄ cū charitas
sit pond⁹ inclinās ad summū bonū et p
fectā beatitudinē om̄ne illud facit dilige
re quod ē beatū vel beatificabile. Cōtin
git autē aliqd esse beatū tripliciter. s. p. el
fentiā et p. p. influentiā. et p. quandam
redundantiā. Hinc est q̄ oīa ista sunt ex
charitate diligēda fm pūs et posterius.

fm magis et min⁹. b. m. aut p. essentiam
est solus deus. beatū p. primā influentiā
est spūs rationalis. beatū deniq̄ p. qndā
redundantiā est corpus humanū. in qd
gaudiū glorie redūdar p. coniunctionem
sui ad aīam beatā. Hinc est q̄ charitas
facit nōs diligere deū et etiā rōnalē spm.
et etiā corpus nostrū. ¶ Ad primū in cō
trariū adductū est dicendū q̄ in corpore
nostro est viciōsitas cōcupiscentie et bo
nitas nature. Et q̄ viciōsitas cōcupiscentie
inclinat ad malū ideo est odienda. et
si q̄s eam diligit odit aīam suam. Quia
vero bonitas nature ordinata ē ad summū
bonū quodāmodo cōpticipandū. ideo ē
diligenda. Cū ergo deus. hortat ad odiē
dā aīam nrām siue carnalē vitā. ex h̄ non
cludit q̄ corpora nostra nō sint ex chari
tate diligenda simplr. sed q̄ nō sunt dili
genda fm ad viciōsitatē cōcupiscentie.
Ex h̄ patet r̄sio ad scdm. obiectū q̄ ca
ro nō repugnat spm. nec impedit ad af
sequendā beatitudinē ppter bonitatē na
ture. sed ppter viciōsitatē cōcupiscentie
contractē. ¶ Ad tercū vero dicit Bona
uentura. q̄ licz corpus humanū non sit
ad imaginem dei p. se. tñ vnitū est aīe q̄
est ad dei imaginē. vnicum inquā in vni
tate nature. Et ratione illius est beatitu
dinis cōparticipabile. Ideo est ex chari
tate diligendū. ¶ Tercū dubiū fuit vtrū
peccatores diligant seipos. Et q̄ nō vi
detur ex verbis David in psal. dicentis
Qui diligit iniquitatē odit aīam suā. Sz
cōtra arguit. Primo q̄ illud quod ē p
cipiū peccati maxime in p̄ctōnib⁹ repit.
Sed amor sui est principiū p̄cti. q̄ max
ime in peccatoribus reperit. Nam vt di
cit Aug. li. xiiij. de ciui. Amor sui facit ci
uitatem babylonis. Scdo arguit quia
peccatū nō tollit naturā. Sed h̄ vnicū
q̄ cōuenit ex sui natura q̄ diligit seipm
vñ etiā creature irrōnales appetūt ppri
um bonū. puta cōseruatōnem suā esse et

alia hmoi. qd piores diligunt seipos. Ter-
tio arguit. qd fm dionisiu li. de diuis no
minib. Dibus est diligibile bonu. sz ml
ti piores reputat se bonos. qd multi pec-
catores diligunt seipos. Rñder his tho-
mas. q. q. q. xxy. q. amare seipm vno mō
coe est oibus. Alio mō. pñu est bonoru
Tertio mō. pñu est maloz. Qd em ali-
qs amat id qd seipm ee existimat. h coe ē
oibus. Homo aut dr ee aliqd duplici.
Uno mō fm substantiā suā z naturā z fm
h omnes estimant fm bonū coe se ee id qd
sūt. s. ex aia z corpe cōpositos z sic omnes
hoies bōi z mali diligunt seipos iūz di-
ligunt suūz. Pñu qd naturale ē vñ
nec vñu. Jō Cicero in pmo de officiis ait
Principio generi aiantū omni est a natu-
ra tributū vt se vitā corpulqz suūz tucāt
declinetqz ea q nocitura videant. Alio
mō dr homo aliqd esse fm pncipalitatez
Sicut pnceps ciuitatis dr ee ciuitas. vñ
qd pnceps faciūt dr facere ciuitas. Sic
aut nō omnes estimāt se esse qd sūt. Prin-
cipale em in boie est mens rōnalis. Se-
cundariū est natura sensitua z corporalis.
Quoz pñu Apłs noiat interiorē boiez
scdm vñ boiez exteriorē q ad corib. iūz.
e. dicēs. Lz is q noster est hō exterior cor-
rūpat. s. corpus. m is q nō est hō interior
renouat de die in diē. id est mens rōnalis
Mali igr estimāt pncipale esse in eis na-
turā sensitua vt corp. vñ nō recte cog-
noscentes nō ē diligūt seipos. qd nō sz id
qd vere est pncipale in eis. Boni vñ co-
gnoscentes se seipos. vere seipos diligūt
qd fm id qd se est pncipale in eis. id ē sz
mentē rōnalē Et h pbat. Pbs. i. ethico
rū p qnqz q sūt amicitie. pñu. vñ qd sz
em amice. Primo qdē vult suū amicu ee
z viuere. Secdo vult ei bona Tertio opa-
tur bōa ad ipm. Quarto conuiuit ei dele-
ctabiliter. Quinto pcorat cū ipso in eis dē
peristat z delectat. Et fm h bōi diligūt
seipos qñt ad interiorē boiem. qd volūt

ipm suari in sua integritate z opāt ei bō-
na q sūt bōa spūalia Et opant diligēt
spūalia bōa Et delectabile ad cor. pñu
redat qd ibi inueniūt bonas cogitantes in
pñi z mēonā bonoz pñitoy z spem fu-
ture beatitudinis ex qbus delectatio cau-
satur. Silt etia nō patiūt in seipis vo-
lunt. dissensionē qd tota aia eoz tendit
in vñu. E contrario aut mali nō volūt cō-
suari integritatē interioris bois neqz ap-
petūt spūalia ei? bōa neqz ad hec opant
neqz delectabile est eis secū viuere rede-
undo ad cor. qd inueniūt ibi mala z pñiā
z futura q z pñerita q abhorrent. neqz eni
am sibipis pcorat. ppter pñiam rēmoz
dentē. Et sic pcludēdo rñder. Tho. ad p-
mū argu. qd mali amāt semetipos amore
illo pñio q est ipoz maloz pñiens vs
qz ad pñmū dei. qd sic inclinant ad ex-
teriora bona q spūalia pñmunt. Ad
scdm aut arg. dic. Tho. q natural amor
nō tollit a malis sed pñerit mō iā dicit
Ad tertiu vñ arg. dicendū qd mali qui
serpūt bonos decipiūt seipos z ita a
more eoz ad se est apparet. qm q faciunt
iniquitatē hostes sūt a se sue pñpēa xps
dixit Johānis. xij. ca. Qui amat animā
suā perdet eam. Et qui odit aiam suam
in hoc mundo i vitā eternā custodit eaz.
Amare animā in hoc mūdo est hec rēpo-
ralia bona cū peccato velle z acqñere Et
licet hoc videat ex amore pcedere odio
tamen magis est impurandū. quia sic ac-
quirunt eterna perditio.

Nex odiū proximi est graue peccatum
z de originalibus eius causis arguitur
pñmū fructibus ab odio pcedētibz.
Tertium est odiū proximi. de quo
consideremus tria videlicet
Primo eius offensionem
Secundo eius originationē
Tertio eius fructificationē

Primo consideremus de odio proximi
offensione. Est enim peccatum odium proxi-
mi ab alijs distinctum et mortale quoniam est secundum
deliberationem rationis. Quod probatur. Nam Iohannes
secundum suam canonicam. c. ij. ait. Qui odit
fratrem suum in tenebris est. Et. ij. c. Qui odit
fratrem suum homicida est. scilicet anime sue. Et de pe-
di. i. c. homicidiorum. Nam qui occidit et qui
odit et qui detrahbit pariter homicida est.
Sed posset quis obijcere quod non omne odium
proximi sit peccatum. Et primo probatur
quia nullum peccatum invenitur in preceptis vel in
consilijs divine legis. secundum illud Proverbi-
orum. viij. c. Recti sunt omnes sermones mei. unde
non est in eis pravum quod neque perversum. Sed
Luce. xviij. dicit. Si quis venit ad me et
non odit patrem suum et matrem et uxorem et fili-
os adhuc aure et animam suam non potest esse
discipulus. Secundo probatur quod odium proxi-
mi non semper sit peccatum. Nam odire pec-
catores non est peccatum. sed peccatores sunt pro-
ximi nostri. quia ut dicit Augustinus in primo
de doctrina christiana. Cum dicitur diliges pro-
ximum tuum omnem hominem noveris proximum
esse putandum. ergo etc. Quia autem peccatores odio
sunt habendi propter ex hoc David sancti qui
dixit. Iniquis odio habuit legem tuam dile-
xi. Insuper peccatoribus exprobat mala inque-
rens. Convertant peccatores in infernum.
Tercio probatur quod odium proximi non sem-
per sit peccatum. Omne enim peccatum repugnat
nature. sed odire inimicum est naturale ergo etc.
Rudert. tho. ij. q. ij. c. xvj. et q. xxxij. quod duo
possunt in homine considerari. natura. scilicet et culpa.
secundum naturam quam a deo habet capaces sunt
bonitatis. super cuius communicatione fundatur
charitas. et secundum hominem omnes homines diligendi sunt
boni et mali. et nullus odiendus. secundum culpam
vero qui adversantur deo peccatores sunt odiendi
etiam pater et mater et proximi. Debemus enim
in peccatoribus odire quod peccatores sunt sed dili-
gere quod homines sunt. Unde Leo papa dicit. lxxx
vs. c. odio. Odio inquit habent peccata et non
homines. Et sic solvuntur obiectiones. Nam patet

res quantum ad naturam et affinitatem qua nobis
coniungunt secundum preceptum dei et nature diligen-
di sunt et honorandi. Odiendi autem sunt quan-
tum ad hoc quod impediunt prestat nobis tenden-
di ad perfectionem divine iusticie. Sic David
odio habebat peccatores quod odiebat illorum
iniquitatem. Sicut inimici habendi sunt odio
non quantum ad naturam et bona que habent a deo
sed quantum ad eorum culpam secundum quam sunt nobis
inimici. Secundo consideremus de odio pro-
ximi originariis. secundum eum Durandus ordi-
minorum in summa sua ex triplici causa oritur
odium.

Prima est displicentia veritatis.

Secunda est displicentia bonitatis.

Tercia displicentia recepte penalitatis.

Prima est displicentia veritatis. Alii
enim sunt ita perversi quod odio habent diligen-
tes se et amatores odientes se. id est qui se nocent
sibi inducentes ad mala. et converso contra
heredes a malo per admonitiones odient. et hoc pro-
pter displicentiam veritatis. unde Terentius
ait. Veritas odium parit. De numero horum
fuit achab rex israel qui dicebat de Michea
propheta. Ego odi eum quia non prophetat mi-
hi bonum sed malum. ut scribit. ij. Regu-
m. xxiij. c. Quia enim dicebat sibi veritatem repre-
hendens eum et pronuntians quod incurreret cum po-
pulo propter peccata sua. et non adulabatur regi
ut pseudo prophetes qui pronuntiabant sibi plura
ideo ipsum Micheam odiebat. Secunda causa est
quod nascitur odium est displicentia bonitatis. ma-
li enim eo ipso quod mali sunt bonos videre vel
bona de eis audire non possunt. Quod proce-
dit ex invidia. vel quod viri bonorum confun-
dit et obscurat malicia iniquorum. Sic Hen-
ricus. xxiij. c. dicit de Ioseph quod oderat eum fratres
sui. nec poterant ei de qua pacifice loqui. quod
erat propter singularem bonitatem eius. unde quod
etiam ait Hieronymus moribus suis fauer. Sic
enim omnis delectabiliter conversatur cum ovem. et lu-
pus cum lupo. ita et malus delectatur et amat
malos filios sibi. et bonos fratres moribus
suis odit. Tercia causa est quod oritur odium est

displacita. Sceptra et alia iniuria recep-
ta. Sicut absalon odiebat amon fr̃es su-
um. ppter opp̃sionē sororis sue thamar
simulantes displacitā. Quisq; vindica-
ret iniuriā fratre occiso. vt scribit. ij. Re-
gū. iij. c. Sic elau oderat fr̃es suū iacob
et minabat eū occidere q; abstulerat ius
p̃mogeniture et paternā b̃ñdictiōē. vt pa-
ter. Gen. xxv. c. qd̃ tñ iacob iuste fecerat.
Est autem p̃c̃m̃ istud multū generale et
facis multiplicari. Nam vir hoies odi-
um semel cōceptū nolūt dimittere q̃si li-
cui eis videat. Nec aduertūt qd̃ dum in
odio manēt nō tñ vñū p̃ccatū mortale
cōmittūt sed toties q; tens iniuriā rece-
pit ad memoriā reuocātes actualiter il-
lis op̃rāt mala q̃s odiūt. Qd̃ autē d. cui
est antiq̃s. Nō hēb̃ inimicū tuū. Ma-
thei. v. c. nō erat illa sentētia in lege dei. s;
falsa glosa quā faciebāt legi doctores su-
per illud. Leui. xvi. c. Diliges amicū tu-
um sicut teip̃m. ex h̃ arguebant a contrari-
sensu dicētes. Ex quo amicū diligī p̃cipit
ergo p̃ contrariū inimicū odiri mandatur.
Sed tale argumentū est validū qñ dñi
nō habet in lege. Sed ex p̃se mandabat
deus cōtrariū in ip̃a lege statuēs q; si q̃s
trāsiret p̃ viā videret iumentū inimici
s; sarcina in terrā lapsum nō peransiret
sed iuuaret ad leuandū ip̃s. Ideo christ̃
talē falsam expositiōem reprobans ait
Ego autē dico vobis. Diligite inimicos
vros. Tercio cōsideremus de odio pro-
ximi fructificatiōem. Producit cū tres
p̃ssimos fructus.

¶ Primus est cordis obduratio

¶ Secundus crudelitatis actio

¶ Tercius dānificatiōis malignatio.

¶ Primus fructus est cordis obduratiō
odii cū inter cetera peccata idurat cor
terribilit̃ vt merito possit de odiere veri-
ficari illud qd̃ dicit. Job. xli. Cor ei⁹ in-
durabit̃ quasi lapis. Conditōes autē du-
ti cordis ponit. Bern. in libro de cōsola-

tiōe ad Eugenū dicens. Cor durū est
qd̃ nec cōpūctiōe scindit. pietate nō mol-
litur. p̃cib⁹ nō flectit. minis nō cedit. fla-
gellis obdurat. Cor durū ait sapiēs male
habebit in nouissimo. Nec oīa impleri
vident in odiente. Nā cor ei⁹ nō pōt ha-
bere contritiōem vnde nec in cōfessiōe ab-
solutiōem. nec veniā nec cōmuniōē. Et
p̃se em̃ dicit de pe. di. v. c. falsas. q; talē
qd̃ odiū tenet in corde admittit nō debz ad
penitentiā. s; q; absoluat a cōfessore. et
q̃to magis p̃manet in odio tāto magis i-
durat. Pietate nō molliet talis. q; si vi-
deat inimicū in aduersitate nō cōpatitur
sed appetit ei maiora mala vsq; ad con-
sumptiōem. Sic iudei odientes christū nō
fuerūt morti pietate ad ip̃m cū viderēt eū
terribilit̃ flagellatū qd̃ fecerat pilatus
ad flectendū eos ad pietatē erga eū. sed
voluerūt eū omnino crucifigi vt sariaren-
tur de penis acerbissimis ei⁹ et opprobri-
is. Nec flectit p̃cibus odiēs. nā si amici
vicini et religiosi et plari deprecant tales vt
odia dimittāt et inimicitias nō acq̃scent.
Nō cedit minis odiēs. q; si fiat eis cō-
munatiōes a p̃dicatōib⁹ multoz maloz
q; deus pro odio suo inferret et p̃cipue dā-
natiōis eterne nō videt curare. flagellis
obdurat. Nā incurrit in dāna et infirmi-
tates mortē familie sentit. et tñ odium te-
net. vnde et in nouissimo male habebit q;
in morte cū odio trāsirens a dēmoib⁹ cru-
ciandus ad inferna descēdet. Scōs p̃s-
simus fruct⁹ odij est crudelitas. Lari ex
odio ita crudel facit ē vt nō parceret ger-
mano abel innocēti. Gen. iij. c. Egyp̃tj
q; oderāt hebreos. vt habet. Exo. i. ca. af-
flicebāt eos multis modis vsq; ad sub-
uersiōēz puuloz nascētiū i flumie. Terc-
ci⁹ fruct⁹ odij ē dānificatio. Nā odiēs q;
rit in exoso seprē genera dānoz vel silṽ
separim et i q̃libet cōmittit mortale. Pri-
mū dānū i substantia appetēs q; ip̃az. amice-
tat vel diminuat et ad b̃ op̃at si pōt p̃ se

vel p alios. Scdm dñm in fama qz de
trahit sibi z bōa audita de exoso puerit.
Tercius dñm in patria. qz gr̃it quō ex/
pellat de ciuitate vl saltem b̃ desiderat
Quartū dñm i familia qz appetit infir/
mitatē vel morē filioz vl damnatōez et
liurias ei⁹. Quintū dñm in libertate. qz
appetit qz incarcerationē pp̃ debita z filia.
Sextū dñm in corpe. qz cupit illū infir/
mari vl mori. vñ z si ipe nō occidat des/
derat qz de vel ali⁹ id faciat. Septimuz
damnū est i aia qz veller aiaz ei⁹ ad infer/
na descendere. Sed ecōuerso deponētib⁹
odia ppter christū z inimic⁹ veniā perē/
tib⁹ ob ei⁹ amorē indulgētib⁹ abundātib⁹
sime gr̃a eius infundit. Gr̃adis est vtiqz
hec elcōsina cordis. z deo bñdicto accep/
tissima mirū in modū. Dixit enī dñs ihs
xps Mar. vi. c. Si enī dimiseris hoib⁹
petā eoz dimittet vobis p̃ vester celest⁹
petā vestra. Et vt nos moneret exēplo
cris̃tes i cruce. post vincta. post flagella.
p̃ spūta. post liuores. post coronā spi/
neā pendēs i medio latronū p suis pfe/
cutorib⁹ orauit dicēs. P̃r ignosce illis.
qz nesciūt qd faciūt. Q pū vñ. Q ardēs
deperio. Q deniqz inaudita māsuetudo
Nō conq̃nt benign⁹ iesus. Nō imp̃cat
malū iudeis crudelissimis s̃z veniā quaz
tñ nō meruerūt. Idarco q suo amore odia
deserūt sibi admodū cōplacēt ip̃sqz sese
qdāmodo reddit obligatū. Uñ erat exē/
plū de sc̃ro Ioh̃e gualberto. Hic cū mi/
les foret z inimicias habere mortales cū
qdā q ei⁹ auūculū infecerat. vna dieruz
cū esset armis accinct⁹ z inuenissz inimi/
cū suū solū z inermē aggressus ēcū vt in/
terficeret. At ille prostrat⁹ in terrā roga/
uit cū ob amorē illi⁹ q tali die pro nobis
oib⁹ passus fuerat vt sibi iḡlceret. Erat
enī sexta feria. Ad cui⁹ p̃ces sbito emol/
litū ēcorē ei⁹. z odio deposito dixit. Ob
amorē crucifixi nō possum tibi nō indul/
gere. cū ipe pro nobis inimic⁹ suis morē
gustauerit ista die. vade igitur secū. z bñ

fac qz ego oēm iniuriā tibi remitto. P̃r
qd cū accessisset ad ecclesiam sc̃rminiatis.
ppe florentiā in mōticulo vbi nūc morā/
tur mōachi mōris oliuaz orātī ip̃i ante
imaginē crucifixi ip̃a imago inclinauit s̃z
bi caput q̃si gr̃as agēs de iniuria r̃missa.
inimico ppter eū. Et adhuc cōndit ibi tal/
imago. Et ita puerfus ē ille Iohannes
gualbert⁹ ad deū qz dimisso sc̃cto ordinē
instituit specialē s. vallis ymbrose z mi/
raculis mltis claruit canonizari ab eccle/
sia. Deponat ergo odia z cessent discor/
die vt sic digne insc̃piētes viuificum sa/
cramētū dignos nos faciam⁹ gr̃a chri/
sti q est bñdictus in sc̃cto sc̃toz Amen.
feria q̃rta p̃r dñicā oliuaz. Demirā/
da p̃uersione latrōis p̃dētis i cruce

Sermo q̃dragesimus q̃ntus

Aden dico ti

bi hodie mecū cr̃s i paradiso. P̃r
simi ihs ad latronē loq̃ntē vba
ista sūt originalē. Lu. xxiij. c. z i euāgelio
hodierno. Dū p̃debat i cruce ihs xps. si/
li⁹ dei pro salute hoib⁹ afferēda exhibuit
misericordiā suā latrōi q crucifix⁹ erat. a/
dext̃ ei⁹. In illo q̃ppe fiducia dat oib⁹
p̃cōtib⁹ q ad p̃nāz redire disponūt vt
securi currāt ad pedes saluatoris mūdi q
nemine ab̃icit ad se p̃fugierē. Et vt inde
deuor⁹ B̃r. hoīez alloq̃nt p̃cōrē. Caput
h̃z xps inclinat ad te salutādū. os clausū
ad te osculādū. pedes crucifixos ad te cū/
pmanēdū. brachia apta ad te āplerandū
lar⁹ ap̃tū ad te diligēdū. z totuz cor⁹ p̃r
cruce extēdū ad se totū tibi largiēdū. Pro/
pterea vt ardēs charitas fili⁹ dei ad latro/
nē p̃uersū z q̃slibet hūiliatos p̃cōres no/
scat in p̃senti s̃mone de illo latrone tria
mysteria declarāda studebim⁹.

Primū erit de ip̃ius merito.

Secūdū de ip̃ius p̃mio.

Tercū de ip̃ius p̃uilegio.

De vñ. Struētib⁹ latrōis a sp̃u sc̃ro sibi i/
fuit i q̃b⁹ app̃et āplurido meriti ei⁹. La. i

Primū mysteriū declarādū erit
de illi⁹ latronis merito. Nā ple
riq; mirant quō ille q; pro suis
scelerib⁹ publico supplicio pdenat⁹ fu
it in extremo vite sue q; sibi auferebat vi
olētia passiōis mereri potuit vitā etnā.
Quib⁹ rīdem⁹ q; peccata pterita etiā g
uita z enormissima adhuc i extremo dele
ri pnt p penitētiā. vnde z sic penitēs fit
dign⁹ eterna rege. Hinc Hiero. ad Da
masū papā. z de pe. di. c. Impotētia ait
Christ⁹ de cruce in paradisu latronē tulit.
z ne qd aliqñ serā cōuersionē putaret fe
cit homicidii penā martyriū. Et p. vj. q.
vi. c. Si p. b. scribit. Vera cōfessio in vl
timo tpe pōt esse. q; dñs nō solū tps s; z
etiā cordis inspectio est sicut latro vni⁹
momenti tēpemeruit esse in paradiso i ho
ta vltimē cōfessiōis. Et eadem cā z q̄sti
one. c. Agnouim⁹. Celestin⁹ dixit. Per
didisset latro in cruce pmiū ad christi de
strā pendēs sū illū hore vnius pnia non
inuenisset. Cū esset in pena penituit z pro
vni⁹ cōfessiōe sermonis habitaculū pa
disico penitēte pmeruit vera ad deū con
uersio in vltimis positoz mente potius
est estimāda q; ipē p. b. boctat. asse
rente. cū cōuersus ingemueris tūc saluif
eris. Et eadē adhuc cā z q̄stioe. c. Is q;
Leo papa sic asserit Misericordie domi
ni nec mēsuras possum⁹ ponere nec tpa
diffinire. apud quē nullas parit venire
moras cōuersio. dicēte spū dei p. p. b. rā.
Cū cōuersus ingemueris salu⁹ eris. Pe
nituit ergo latronē illū p. tē sue vite ma
le acce. et penitentiā suā septē virtutib⁹
decorauit. tribus scz theologicis. fide spe
z charitate. Et q̄tuor cardinalib⁹. vide
licet. prudentia. iusticia. fortitudine z tē
p. rātia. que vtutes infuse sibi fuerunt a
diuina grā. **P**rima latronis vir⁹ fuit
fidēs vtiq; admirabil⁹. Cū christo cū nū
q; fuerat cōuersat⁹. nec forte añ nouerat
cū. Nō fuerat secut⁹ doctrinā ei⁹ nec etiā

vitā sed in opibus impietatis se exercē
iuste panebat exitiū mortis. Videbat au
tē christū tērsū ab oībus derelictū. pub
lice pdenatū. afflictū. infirmū. opprobri
is z p. melis saturatū. z iā mortū vici
nū. z ipē vicinus mortis a nemine doct⁹. a
nullo p. monit⁹ dei filio credidit. Et illi q;
eius doctrinā audierāt. miracula viderāt.
z paulo ante de manib⁹ suis scripsimus i
cibū corpus illi⁹ sumpterat fugiēdo ne
gabant. Iste sol⁹ cū tacēte virgine ipz ve
re dei filiū indubitata fide in aīo suo cre
debat. **S**ecūda latronis vir⁹ fuit spēs
q; tāta in illo fuit q; ab illo sperabat salu
tē quē in corpe p. prio videbat oīni salute
priuatū. **T**ercia vir⁹ fuit charitas. Nā
totū qd habuit ipi iesu in amoris pfecti
signū imolauit. Nam b⁹ emi z pedibus
crucifixus nō valuit fuit sibi nisi tūc cū
duob⁹ mēbris. Primo corde. scdo ligua
Primo ei corde sibi timida pfecti odo
ris ardenti charitate sacrauit. Scdo ho
lingua sibi obtulit verificari illud qd dicit
Mat. xij. c. Bon⁹ hō de bono thesauro
cordis sui profert bona. Proinde q̄tuor
or amoris ardētissimos ligua sua de cor
de expressit.

Primus fuit amor confessionis.

Secūdus compassionis.

Tercius correctionis.

Quartus perfectionis.

In qbus qdē amorib⁹ apte mōstrauit
q; in qtuor dīmensiōib⁹ crucis christo p
amore crucifixus erat in cruce. **P**rim⁹
q; fuit amor cōfessiōis q; fuit sue crud⁹ pro
fundū. dū sua propa acroti⁹ hūane gene
ris scelera cōfessus ē asserens. nos pena
lib⁹ angustis digne plecti cū ait. Et nos
qdē iuste. s. parimur. Nā digna factis
recipimus. In magnis qdē cognitiōib⁹
ferbat q; se iuste digneq; pati profutū
tur. Magna pars est venie apud deum
hec cognoscere sibi z faceri. **S**cd⁹ fuit
amor compassionis q; exiit latitudo. crud⁹

sue dū angustias iesu xpi pie excusabat.
 offerēs illas sine culpa ppria sustinere.
 Et licet xps a pilato iudice ordinario ac
 clamāre pplo fuisset addēat ad mortē
 Dic mī latro sū dicit. Dic sū qd mali fe
 cit. Lognouit equidē innocentia xpi qui
 peccatū nō fecit necdō inuētus est in ore il
 lius. Et hīpō illumināre quē latro publi
 ce fatabat innocentē. **Tertius** fuit amor
 correctōis. qd exiit longitudo sue crucis
 dū blasphemantē latronē impiū charitati
 ua responsiōe cōpescuit dicēs. Neq; tu
 times deū. vide feruorē huius latronis qd li
 gno corpe pendēs corpaliū penarū obli
 tus sodale arguere et instruere nō veret.
 Neq; inquit tu times deū qd in eadē dam
 natiōe es. s. mortis. **Quartus** fuit amor
 perfectiōis qd exiit latitudo sue crucis duz
 toto mentis affectu atq; benigno lingue
 affatu cū inexplicabili cordis hūilitate et
 spiritū necnō cū tota mentis deuotione
 et qdū pmissit acerbitas ipsa supplicij euz
 pueriōe faciei benigna ad dñm iesū su
 pende admiratiōis breuē oratiōē effudit di
 cens. Dñe memēro mei dū veneris in re
 gnū tuū. In qua omnis consummata perfe
 ctio mirabiliter cōnect. si deuota mens
 nouerit explicare. Sz vt id aliq̄liter pa
 refiat. Primo p̄sidera in q̄stra fide ille la
 tro fundat qd in moriēte credit vitā etnā
 Scdō vide q̄stra spe firma ad eterna cri
 gitur qui ab illo qd ab omī mōdo cūct spe
 rat celeste regnū **Tertio** pondera in q̄stra
 excessiua charitate locat qd sola dilectiōe
 su mēoria est p̄ctus. **Quarta** s̄tus hu
 ius latronis fuit prudētia. qz nulla po
 stulauit caduca. **Quinta** virtus fuit for
 titudo qd fecit eū sup̄ferri sup̄ omnia secle
 ra sua. **Sexta** s̄tus fuit t̄pācia qd in so
 la volūtate dei et saluatoris iesu xpi p̄mij
 mensurā reliq̄t. **Septima** s̄tus fuit iu
 sticia s̄m quā reddidit sibi p̄fessionē p̄e
 dēs culpe proximo correctionē et christo
 bonorē laudē cōpassionē et totalē suē vo

luntatis imolationē. Quare nō sine eadē
 sacrificiū sibi ppriū inuenit.

De septē dulcoribus seu additiōibus
 promissiōis christi facit latroni p̄uerso.

Cap. scdm.

Secundū mysteriū declarandū de
 latrone sancto dī s̄mij fuit enī a
 xpo sibi largitiua charitate promissū p̄e
 miū dū sibi dixit. Amen dico tibi qd hō
 die mecū eris in paradiso. Licet vtrq; huius
 promissiōis tā admirāde de qd liber s̄bo qd
 quirere sensū et tā ample qd et amor s̄ue
 fugare dulcorēs seu dulcedines. **Septē**
 nempe dulcedines huius latroni xps am
 pla misericordia dispensauit.

Prima dī iuramentū s̄itas

Secda annūciata pietas.

Tertia electiua charitas.

Quarta temporis breuitas.

Quinta diuina societas.

Sexta eterna stabilitas.

Septima gloriosa iocūditas.

Prima dulcedo seu additiō promissi
 onis facit latroni de s̄mio dī iuramenti
 s̄itas qd notat in hoc verbo Amen. qd dī
 ctiō significat qd verū est vt p̄z de cō. dist.
 ij. c. Reuera. in fi. text. et in gl. et xxxvij.
 di. c. Sedulo. Et xij. di. c. De his. Et qd
 de filiis p̄sbiōz nō ordinādis. c. Propo
 suit. Et in rōnali diuinorū officiorū lib. o
 iij. Qd em̄ xps promissit in s̄itate promi
 sit. Et vt ipse dixit Luce. xxi. c. Celū et ter
 ra trāsbū. verba autē sua nō p̄scribunt.
 Quasi dicat s̄m Nicolauz de lyra super
 Matheū. xxi. ca. qd lz transire debeat ce
 lū et terra nō qd corūpent q̄strū ad s̄bitan
 tiā. sed qd cessabit mor̄ celi et fiet trāsmu
 tatio in elementis in nō p̄scribit s̄bū xpi
 qd est ipso mūdo stabili. **Secda** dulce
 do. seu additiō promissiōis s̄mij facit la
 tronem dī annūciata pietas. Ille em̄ qd ex
 pietate venerat saluos facere peccatōres la
 tronem dicebat. Dico. s. ego iesus dei filius
 qui veni saluū facere qd peccat qui veni

Vocare peccatores ad penitentiam et veni poen-
te oue p dicitur ut illa imponens humeros
meos reducā ad pascua vbertatis in re-
gno celorum. Ego inquit qui sanguine proprio
redimere volui genus humanum. **Tertia**
dulcedo siue p dicitio promissionis facit
latroni dicitur electiva charitas q̄ expm̄it cū
sp̄us s̄b dicit Tibi q̄si dicat q̄ nō obstanti-
bus scelerib⁹ pcedentib⁹ a te commissis. tñ
ppter penitentiam et puerfione tuā ego te
elegi ut sis in numero electorum meorum. ha-
beret nāq̄ penitentia tantā efficaciam ut ex i-
pso boie faciat iustū. Ego dico tibi iā iu-
stificato et reconciliato patri meo ac nume-
ro electorum ascripto. **Quarta** dulcedo
siue p dicitio illi⁹ promissionis dicitur tps bre-
uitas. q̄ subitū rēps p̄s hodie. O felix ver-
bū retrospectis tpsibus amicis dei. pphetis
et p̄iarchis clausū q̄ p totānoꝝ curricula
a paradisi gaudijs exulare cōpuli sunt
flevit Adam. ppter inobedientiam cōmis-
sam. desideravit xpm̄ illūq̄ coluit ac di-
xit venturus et tñ cū vixisset ānis nōgē-
tis triginta ut dicit Gen. v. c. in extremovi-
te xpm̄ inuocās nō audiuit. Hodie eris
in paradiso. sed post exactos ānos quin-
quaginta. Noe iust⁹ inuētus est in cōspectu
dñi q̄ diluuij tpe in archa saluatus est. nix
lomin⁹ in vltio vite cōstitut⁹ nō audiuit.
Hodie eris in paradiso. Quāto ad libz
descendēs ibi sedet in tenebris vsq̄ ad cō-
plētā passionē xpi. Sic abrahā. sic isaac.
sic iacob. sic pphete. sic deniq̄ iusti oēs.
latroni vō dicitur ē. hodie idest statim post
aie a corpe tuo separationē eris in paradiso.
Dic autē latro exemplū est manifestū q̄
illi q̄ nihil hñt purgabile decedēs i cha-
ritate statim euolat. **Si** autē aliq̄s q̄reret
q̄s potest esse adeo mūdus ut moriēs ni-
hil purgabile retineat. Ad q̄d r̄ndemus
h̄ fore possibile q̄nq̄ rōnibus
Prima dicitur martyrij toleratōis
Secunda baptismalis purificatōis
Tertia inrēse cōpūctōis

Quarta v̄tualis p̄fectiōis

Quinta plenarie remissiois

Prima rō q̄re pōt q̄s absq̄ aliq̄ puri-
gabili ex hac vita discedere et statim euola-
re dicitur martyrij toleratōis. Qui enim marty-
rij patit⁹ purgat⁹ ab omni labe et morte reg-
nū celoz ingredit⁹. vñ Lypan⁹ in quodā
s̄mōe ait. O delicata passio et gloriofa con-
fessio. Absolut⁹ p martyrij aia a vincu-
lo carnis et in celo cūz triūpho eleuat⁹ ab
angelis. Et ex de celebratōe missarū. c. cūz
marthe dicit q̄ iniuriā facit martyri q̄ orat
pro martyre. q̄ videlicet indubitanter cre-
ditur ad celū euolasse. **Secunda** rō dicitur ba-
ptismalis purificatōis. In baptismo de-
bit⁹ suscepro mūdā aia. Et morē bapti-
sati moriēs euolat. ut p̄z ex de baptismo.
c. Debitū Et ad h̄ ostendendū baptisato-
rē apti sūt celi. Math. iij. c. **Tertia** rō
dicitur inrēse cōpūctōis. Dū enim p̄ctio fer-
uida est et intentā satis aufert om̄em cul-
pā et debitā penā. Et de h̄mōi intentā cō-
pūctōe intelligit dicitur Aug. q̄ vā peni-
tētia ad puritatē baptismi conat⁹ adduce-
re penitentē. **Quarta** rō ē v̄tualis p̄fecti-
onis. Dū enim aliq̄ p̄fecte viuūt florentes
v̄tutib⁹ heroicis sicut fecerūt bñdici⁹ do-
minicus frāsciscus et alij moniētes statim
euolant. vñ Gregori⁹ li. iij. dialogoz
ait. Iustoz aie mor ut hui⁹ carnis clau-
stra exeunt. in celestib⁹ sedib⁹ recipiuntur
Quinta rō est plenarie remissiois. scōz
doctores Raymundū Hostien⁹ et alios.
Boni xp̄iani qui lucrātur indulgentias
plenarias ab om̄ibus peccatis purgant⁹
et moriētes statim euolant. Que oia sa-
tis credibilia facit exēplū latrōis. **Qui-
ta** dulcedo siue p dicitio promissionis facit
latroni dicitur diuina societas. Nec notifi-
cat in illa s̄bo meci. **Sexta** p dicitō eter-
na stabilitas. Jō subdit. eris. s. in eternū
pmanebis. Quicqd enim est in illa sancto-
rū beatitudine eternū erit et semp pmane-
bit. Eterna pax. eterna requies. eterna di-

CXXXVIII

uitie eterna deniq; vita. Hoc iesus bene
dicit sepiissime referauit. Na Johis. iij.
e ait. Sic deus dilexit mundū vt filium
suū vnigenitū daret vt ois q̄ credit in il-
lū nō pereat sed habeat vitā eternā. Et
p. c. Ques mee vocē meā audiūt z ego do-
eis vitā eternā. Et Math. xxy. c. Ibunt
hi in ignē eternū iusti aut in vitā eternā
Septima editio illius promissionis dī
gloriosa iocunditas q̄ expm̄it cū dixit xpus
In paradiso. scdm nicolaū de lyra nō acci-
pit hic paradisu pro orto voluptatis nec p
celo empirreo sed pro fructu beata quā
habuerūt sancti pres in morte xpi q̄ crāt
in limbo detenti. Statim cū ei⁹ aīa descē-
dit ad eos z eadē die illuc descendit anīa
illi⁹ latronis facta p̄iceps brē fructuōis.

De q̄ncz singularissima p̄uilegijs la-
tronis ad xpm̄ pueri. Cap. tertiu.

Tertiu mysteriū declarandū de san-
cto latrone est de ipius p̄uilegio.
Fuerunt quippe in eo q̄ncz priui-
legia singularissima.

Primu dī assimilationis

Scdm associationis

Tertiu predicationis

Quartu petitionis

Quintu figurationis

Primu fuit p̄uilegiū assimilationis. so-
lus em̄ ipe inter mēbra xpi assimilabatur
xpo in crucifixione z crucifix⁹ crucifixo as-
similari⁹ est. Nec obstat q̄ crucifix⁹ fuit
pro scelerib⁹ suis q̄ post p̄uersionē fuit
legitimu mēbru xpi z tertiu pena sua con-
figurata fuit silitudini mortis eius. Se-
cundu p̄uilegiū fuit associationis Solus
ipe h̄gūc matrē associauit in lamentatō-
ne dolorosa mortis filij dei. factus est
ei⁹ soci⁹ ei in fide atq; dolore Nulla autē
alia creatura p̄ntis vite matrē associauit
i istis licet em̄ Jokes z magdalena ama-
re desererent morientē iesū nō in vt deus p
redemptiōe hūm̄ generis morientē. vñ

corz lamenta multū fuerūt informitate i
sipida. Soli⁹ isti⁹ latronis simul cū ma-
ternis fuerunt accepta lamenta quia de-
um credidit desuper infusa fide quem cū
incredibili dolore hominē ante suos ocu-
los morientem vidit. Quartu fuit pri-
uilegium predicationis. Nam iesu con-
demnato a iudeis impijs tanq̄ reo latro
iste publice predicauit saluatore suū z ar-
mis quibus potuit tanq̄ suus collatera-
lis miles strenue defendit. Non fuit
iste tanquā seruus fugitiuus qui dimittit
nr dominū suū in bello mori z fugit z dī
capite puniri. ff. de re militari. l. Deserto
rem. sed fuit tanquā seruus fidelis obse-
quēs domino suo vt potuit vsq; ad mor-
tem. Et probabiliter credi potest q̄ latro
iste increpauerit profuos iudeos ac pha-
riseos z scribas qui sic impie exultabāt
pro moriente iesu. Quartu p̄uilegiū
fuit petitionis. Iste latro solus postula-
uit salutē quando saluator mundi eaz p
om̄ibus faciebat. vnde z abundanter eā
recipere debuit sicut z fecit. Quintum
fuit p̄uilegiū figurationis. Nam ipse
figuram tenuit et quasi vices omniū ele-
ctorū. vt em̄ inquit Leo papa in sermōe
de passione. Duo latrones vnus ad dex-
terā z alius ad sinistram cum christo cru-
cifiguntur. vt in ipsa patibuli spē dāmo-
straretur illa que in iudicio illius omni-
um hominū est facienda discretio. Ipsa
em̄ crux tribunal fuit in medio cuius ius-
dice constituto vnus qui credidit libera-
tus. Alter qui insultauit damnatus est.
Per illum ergo latronem figuratur om-
nes electi qui in die iudicij stabunt a de-
xtis xpi quibus dicitur. Venite benedi-
cti patris mei possidere paratum vobis
regnū. Ad qd̄ nos ipse pducatur qui vñ
regnat in secula seculorū Amen.

Acta quinta in cena dñi. De mysteri-
is sacre eucharistie p̄teris iēplā bui⁹ diei.
Sermo quadragesimū sextus.

Robert aut se

O ipsuz hō r sic de pane illo e
dat r de calice bibat. Doctor
gentiū vba sūt ista. i. ad corin
thios. xi. c. r in epla hodierna. Lūctorū
fidelū deuotio inflāmari d3 h tpe marie
ad sacratissimū corpus dñi nři iesu xpi.
Statuit nāq3 sancta mī ecclia vt i sacro
paschare ad min⁹ oēs vtriusq3 sex⁹ q per
uenerūt iā ad ānos discretiōis reuerēter
susciptāt eucharistie sacm. Tertiū quia
multi sūt imitatores corinthiorū q irreue
rent r ipudice frēntare psumūt dñicaz
mēsa. Jō in pñti smōe smea q in episto
la recitant de ipō altissimo sacro vba sa
ciem⁹. In q tria mysteria ab Aplo tradi
ta declarabimus.

Primū ē d sacri eucharistie irreuerētia
Scdm de illi⁹ excellentia.

Tertiū de eius frēntia.

Qualiter Aplos repbēdit corinthios
q irreuerēter se habebāt ad sacramentū
eucharistie. Cap. pñm.

Primū mysteriū declarandū ē de
sacramēti eucharistie irreuerētia.
Repbēnsibiles qppe sūt r nō pa
rū illi q irreuerēter se hnt ad istud ineffa
bile sacm qd Aplos ondit in. j. pte eple
vt em̄ in dñ. Nīco. de lyra Aplos arguit
corinthios de h q male se habebāt circa
sacm eucharistie qm̄ ad cibū. qz aliq co
rū sūpro cibo recipiebāt corp⁹ xpi sumen
tes argumentū ex h q xps post cenā hoc
sacm instituit r discipulis dedit. Qd tūc
fuit rōnabile qz ibi debuit inchoari veri
tas vbi cessauit figura. Vt⁹ aut sacra
mēti figura fuit imolatio agni paschali
Et iō post illi⁹ agni esū xps instituit hoc
sacm. Postea rōnabilē statuit ecclia in
reuerētā tāti sacri q non sumat nisi a ie
junis. ieiunio nature qd soluit p oē illd
qd sumit p moduz cibi r pot⁹. Dies aut
incipit a media nocte. Et iō q post medi

am noctē aliqd sūperit dicto mō reddi
tibilis ad sumēdū h sacm excusant m̄
infirmi. Idē dñ. Richard⁹ in. iij. di. viij.
Dic g Aplos. Cōueniētib⁹ vobis in vñi
sez ad picipandū eucharistie sacm iam
nō est idest nō l3 vobis dñicā cenā mādu
care. Et sūdit cām cuz dñ. vñus q3q3 em̄
suā cenā psumit ad māducandū. An em̄
sūptionē sacri pparabāt sibi i sua cibaria
r portabāt ad eccliam comedētes anteq3
sumerēt sacm. r sic diuites laute come
debāt r bibebāt. paupes aut esuriebant.
Jō sequit aplos Et ali⁹ quidē esurit. ali⁹
aut ebri⁹ est. Notandū hōb loco s. n. pe
trū de carantasia sup eptas Pauli q du
plex est cena. s. bona r mala. Cena bona
qdruplex est. Quedā corporalis in q pau
peres reficiunt. de q luce. xij. c. Lū fac
prandiū aut cenā voca paupes. Alia est
cena spūalis in q donis dei aie satiantur
Et de hac dñ. Apoca. iij. c. in psona dei.
Ego sto ad ostiū r pulso. si qs mibi ape
ruerit intrabo r cenabo cū illo r ille me
cū. Tertia cena bona est sacramētalis q
fideles in altari pascent. Et de hac dñ. Luce
Homo qdā fecit cenam
magnā. Quarta cena bōa ē celestis q be
ati fruūtur. Et de illa dñ. Apoca. xix. c.
Beati q ad cenā nuptiarū agni vocati sūt.
Cena hō mala qdruplex ē. Prima est
voluptatis in q hoīes inebriant. Et de
ista Judith. xij. c. scribit Holofernes se
cir cenā fuis suis r inebriatus est. Se
cūda cena est crudelitatis in q iusti opp
mūtur. Sic fuit cena herodis De q dñi
tur Math. vi. c. Lū dies oportun⁹ acci
dissit Herodes natalis sui cenā fecit in
ea Jobem occidit. Tertia est cena abritio
nis in qua supbi extollunt. Et de hac dñ.
Math. xxij. c. Alim̄ pmos accubit⁹ i ce
nis Quia ē cena supsticiōis r error⁹ sic est
cena idolatraz de q. i. ad corinth. x. c. Si
qs i fidelū vocat vos ad cenā r vults ire
qz qd vobis apponit māducate nihil in

interrogates propter hoc scias. In quibus vobis concedit Apostolus licentiam comedendi cum infidelibus his qui infidelibus prodesse possunt. Sed et Apostolus loquens corinthiis. Nunquid domos non habetis ad manducandum et bibendum. Domos non consecratis in quibus dominus exerceat ritus divina. Aut ecclesiam dei contemnitis et confunditis eos qui non habent. Quid dicam vobis laudando vos. In his non laudo imo. si vitupero. Et minus dicendo plus significat. Sed hoc die christiani multo gravius errant contra istum circa sacramentum istud venabile. Et hoc triplici ratione.

Primo ratione incredulitatis.

Secundo ratione culpabilitatis.

Tercio ratione tepiditatis.

Primo aliquid errat ratione incredulitatis. quod nolunt credere realiter existentiam corporis christi in sacro altari. vellet ei altitudinem tantum sacri attingere vi nature et ingenii proprium. Sed in his nihil est investigandum secundum naturam regulas cum omnia que veracissime predictantur de hoc sacramento referenda sunt ad omnipotentiam dei. de qua Licero in libro de natura deorum refert. Nullus est nature sibi effectus aut obediens deus. Deum ergo regit ipse natura. Credere itaque debemus pure et simpliciter audientes doctrinam sanctorum et ecclesie confessionem ac verba christi. Quorum sententias distincte positas videre poteris in quadragesimali de penitentia in fine de huius sacramento. Secundo errat cum irreverentia circa sacramentum aliquid et quidem multum ratione culpabilitatis quod presumunt in mortali culpa suscipere corpus christi. Tercio errat plerumque ratione tepiditatis quod absque fervore devotionis concupiscentis et meditationis ad altare sanctum accedunt quod notare debet eam que scriptum est in quadragesimali de penitentia in fine de cognitione.

Quod sacramentum eucharistie est excellentissimum quod declarare eius nomen et quod superat alia et quod fuit a christo solemniter institutum

Capitulum secundum

Secundum mysterium declarandum est de sacramenti eucharistie excellentia. Hanc explicat apostolus cum ait. Ego enim accepi a domino quod et tradidi vobis. et quod videlicet que scripserunt de hoc evangeliste ipse accepit a domino revelare. quod dominus ipse hoc memoriale sacramentum instituit sub duplici specie in memoriam sue passionis et mortis. Quanta hoc sit huius sacri excellentia colligere possumus principaliter ex tribus.

Primo ex nominatione.

Secundo ex suppositione.

Tercio ex institutione.

Primo colligit huius sacri excellentiam ex nominatione. Nam secundum frater scilicet de mayronis in suo. libro. de. vii. Quatuor sunt huius sacri nomina. Primum nomen est eucharistia. videlicet. j. q. j. c. Multi secularium. Et de eo. de. ii. q. i. c. Quotidie. Extra de pe. et re. c. Omnis secundum hoc Dionysium li. de angelica ierarchia eucharistia dicitur ab eo quod est bonum et charis gratia quod sit bona gratia. quod ibi est bona gratia non inherens sed subsistens. videlicet dicitur Landulphus in. ii. q. vii. Secundum nomen est viaticum. videlicet. ii. q. ii. c. Si quis in infirmitate. quod est viatorum cibum et solidatio. Tercium nomen est hostia. videlicet de eo. de. ii. q. i. c. Sacramentum. et. c. Semel. et de hostia quod passionem christi significat quam pro obtulit. Quartum nomen est synaxis grece secundum Dionysium de angelica ierarchia. et latine idem est quod communio. quod est omnium fidelium communio uno. de etiam sacramentum altaris de eo. de. j. c. sacra. Secundo colligit excellentiam sacri eucharistie ex suppositione. Superat enim nobilitatem omnium aliorum sacramentorum videlicet Hieronymus. j. q. j. c. Multi autem. Quid enim melius corpore et sanguine dei nostri. Quasi dicitur nihil. Et de con. de. ii. q. i. c. Nihil. Nihil in sacrificio maius esse potest quam corpus et sanguis christi nec ulla oblatio hac portio. et hec omnia precellit. Notandum tamen secundum Landulphum in. ii. q. j. q. vnum sacramentum potest dici nobilitate. hoc multipliciter. Primo effectum. Et sic baptismus est ceteris nobilior. de. xxii. ca.

Terum. Secundo ministri dignitate ut con-
firmatio de co. di. v. c. De his. Tercio ut
re. etenta sic eucharistia di. xxv. ca. Ecce
Dico significatio ut in monitiu. xxv. q.
h. c. Societas. Quinto gradus dignitate
ut ordo. stat. necessitate. ut penitentie et
extrema unctio. Nobilitas etiam in sacris
pot accipi penes stat. ecclesie. baptismus
enim est sacram intransitum di. xxj. c. Preter.
Confirmatio pugnantium. Eucharistia p/
gredientium. vii. et viaticum di. xxvi. q. vi. ca.
Qui recedunt. et c. De his. Penitentia et er-
rantium et deficientium. Monitiu in cori-
nentium. Extrema unctio excurrentium. xxvi.
q. vii. c. Ab infirmis. Sacram eucharis-
tie supercellit reliqua quoniam ad rem orientam
quod est corpus christi verum de co. di. ij. c. Reuera
et Omnia. Tercio colligit excellencia sa-
cramenti eucharistie ex institutione quod insti-
tutum fuit ab ipso redemptore nostro domino iesu
christo. In qua institutione considerande sunt
tres circumstantie.

Prima loci.

Secunda diei.

Tercia modi.

Prima circumstantia est loci. Instituit
namque christus hoc sacram in hierusalem ubi fuerit
instituta quatuor sacramenta. Primum penitentie.
quoniam christus post resurrectionem apparuit disci-
pulis et sufflauit et dixit eis. Accipite spi-
ritus sanctum quorum remisistis peccata remit-
tuntur eis. Johis. xx. ca. Secundum fuit sacram
baptismi quoniam Marci vii. c. dixit. Eunt
in mundum vniuersum. predicare euangelium om-
ni creature baptizantes in nomine patris et filii et
spiritus sancti. Tercium fuit sacram ordinis quoniam
dixit apostolis. Luce. xxii. c. Hoc facite in me-
am commemorationem. Tunc enim ut dicit Ri-
chardus in iiii. Ordinavit christus apostolos sa-
cerdotes. Quartum fuit sacram eucharistie.
Secunda circumstantia consideranda dicitur dici.
Nam institutum fuit hoc sacram feria quinta quod
triplici mysterio fuit consecrata. Primo pi-
scium creatio in mari et auium in aere. ut patet

Gen. i. c. Ad designandum quod duo genera
hominum ad suspensionem huius sacri sunt apta sex-
actum quod in amaritudine penitentie como-
ratur sicut pisces in mari. et templariu
quod designantur per aues. Secundo dies ista
fuit consecrata mysterio dominice oblatio-
nis. Nam beata virgo feria quinta obrulit
filium suum in templum ubi datur intelligi quod su-
scipientes sacram eucharistie pleni debent
esse humilitate sicut fuit beata virgo. Ter-
tio dies ista fuit consecrata mysterio domi-
nice ascensionis. et quod datur intelligi quod vo-
lentes concitare dominum habere mentem eleuare ad
celos. Tercia circumstantia consideranda
dicitur modi. Et primus est primus modus in ca-
none beati Petri ubi dicitur. Eleuatis oculis
oculis. vii. sumit documentum quod illi qui su-
munt hoc sacram dominum habere oculos mentis ele-
uatos ad deum et non ad inferiora expressos
teste propheta qui ait. Oculi mei semper ad
dominum. Secundus modus fuit gratiarum actio.
Et de hoc dicit apostolus. Accepit panem et gra-
tias agens. vii. trahit argumentum quod illo sa-
cramenti sumentes dominum esse deo grati. et
peripue de tam mirabili beneficio. Tercius mo-
dus fuit benedictio. quod benedixit et nos etiam
am debemus deum benedicere. Quartus mo-
dus fuit diuinitas quod fregit in sinu et su-
mentes christi corpus dominum proximis quoniam pre-
stet elemosinas dare. Iuxta illud. Iste. fratres
et esurienti panem tuum.

Qualiter monet apostolus fideles
ut cum deuotione suscipiant sacramentum eu-
charistie ostendens punitionem illoz qui
iracundum fecerint. Cap. tertium.

Tercium mysterium declarandum est de
sacramenti eucharistie frequentia.
Frequentandum quippe est hoc sacram in
memoria passionis christi. vii. apostolus refert
verba christi quod dixit. Hic calix nouum testam-
entum est in meo sanguine. Que habet sic
expolit. Nicolaus de lyra. Hic calix id est con-
tentum in hoc calice nouum testamentum est. ve-
tus enim testamentum promittebat bona terrena

Ha. Nouū autē promittit bōa spūalia. vt
dicitur i ca. Lū marthe. Extra de celebra
tione missarū. Et glo. in c. Trāstato sa
cerdotio. Et de pñturiōib⁹. Et vt dñr in
dicto. c. cū marthe. nō solū scriptura sed
etiā promissio dñi testamētū. Vt⁹ autē
testamētū fuit pñturiū p aspōnē san
guinis victime brualis. vt habet Exodi
xxiij. Nouū hō testamētū sanguis xpī
effusione. vt dñr ad Heb. ix. c. Subdidit
p̄p̄s. Hoc facite quotienscūq; bibitis in
meā cōmōrationē. Quotienscūq; em
māducabitis panē hūc ⁊ calicē bibetis
mōrē dñi ānūciabitis donec veniat. s. ad
iudiciū. Per qd dāt intelligi qd celebratō
hui⁹ sacri nō deficiet in ecclia vsq; ad fi
nē mundi. Sed Apl's oñdit piculū indi
gñe sumētū cū sequit. Itaq; qd cūq; mā
ducauerit panē idest corp⁹ xpī (b spē pa
nis vel biberit calicē dñi indignere⁹ erit
corp⁹ s. sanguinis dñi. Ubi glo. Punie
tur ac si xpī occiderit. Qd nō est intelli
gendū fm equalitatē sed fm quādam si
militudinē. Et tō sequit tēx⁹. Probz au
tem seipm hō. s. p̄p̄iā scias diligētē ex
aminādo ⁊ emūdādo. Et sic de pane il
lo edat ⁊ de calice bibat. Et sit mērō hic
de duplici spē qz in pñturiā ecclia sic da
batur fidelib⁹. Sed ppter piculū effusio
nis sanguinis mō dāt tñ sub spē panis
Sacerdos tñ celebrans debet accipe sub
vtraq; spē. Qui em manducat ⁊ bibit in
digne iudiciū sibi manducat ⁊ bibit. idest
ad suā dānationē sumit. non dñdicans
corpus dñi. i. nō discernēs ab alijs cibis
sumens eodē mō sic alios cibos. **Sz** dñr
harguit qz p̄p̄s dixit Jo. Qui
māducate me ipē viuit ppter me. Rñden
dū qz b intelligit de māducate digne. Se
quit Apl's loqns corinthijs. Jo int vos
multi infirmi ⁊ ibecilles ⁊ dormiūt multi
Pro quoz vboz declaratōe dñr. Nicola
us de lyra. qz licet deus multa referuet pu
niēda vltimo iudicio tñ in pñti aliqua

puniē maxime circa pñturiū legis. Attōt⁹
vt ex terrore aliq inducant ad obfuantia
legis. Sic Exodi. xxxij. c. dñr. Q post le
gislationē imēdiate multa milia hoīz oc
cisa fuerūt in vituli pñturiis adoratiōe.
Et sūt in pñturiā ecclia. Post latronez
legis noue xpī manias ⁊ saphira pu
niti fuerūt subitanea morte pro pctō fur
ti ⁊ mendaci⁹. vt ex terrore aliq a lib⁹ ca
uerent. Actū. v. ca. Sūt in pñturiā ec
clesia multi puniti fuerūt ppter indignā
susceptionē sac̄. Uñ apl's dñr. Jo idest
ppter indignā eucharistie sumptionē. in
teruos multi infirmi idest puniti diuini
tus infirmitate corpali. Et ibecilles lon
ga valitudine laborantes. Et dormiūt
multi somno mortis corpalis a deo sbito
interfecti. Qd si nos metipos dñdicare
mus scias. s. nras bñ purgādo nō vtrq;
iudicāremur. i. pñremur a dño p talē mō
dū. Notādū qz apl's in b iūgit se alijs nō
qz eēt culpabilis sed oñdens se iunctū cē
cu eis charitate. Dñ iudicāmur autē a do
mīo. i. punimur dñro mō corripimur qz
talis pena ad correptionē inducit. vt nō
cū b mūdo. i. cū hoīb⁹ mūdane viuētib⁹
dānemur. Dicta sunt omnia hec vt prepa
rent se fideles ad sacram cōmunionē. ob
quā digni efficiant gra xpī qui est bene
dictus in secula seculoz Amen.

Eadem die. s. in cena domini. De sa
cramento pñturiis.

Sermo qdragesimū septimus.

Qui lotus est
q nō indiget nisi pedes lauer ⁊ ē
mūdus tot⁹. vba sūt redēpro
ris nri Johis. xij. c. ⁊ in euan
gelio hodierno. Post susceptū sacram ē
tū baptisimi opus est proficere de hūte i
hūte. Uñ Hieronim⁹ in p̄ma ad palma
chiū ⁊ oceanū ait. Jbūt de hūte in hūte
de bōis scriptū est xpianis. nescio qualif
placeat pñib⁹ santes illi qz sc̄ apoz. v. p̄
f. 4

decem si i ea qua nati sūt modicēate pdu-
rent. Propterea dñs iēsus christ⁹ institu-
it alia sacramēta qbus hūane indigentie
possz subueniri. Inter q est sacm̄ cōfir-
matiois qd̄ dr̄ christma rōe materie. cōfir-
matio rōe effectus. ⁊ man⁹ impositio ex
modo dādi. Quia hō a plerisqz h̄ sacra-
mentū cōremnis ideo in p̄senti sermone
de ip̄o dicturi erigim⁹. qm̄ illud reuerentē
susciptētes cōfirmant⁹ ⁊ roborāt⁹ vt xpm̄
publice cōfiteri nō erubescāt. Videam⁹
itaqz de illo tria mysteria p̄ncipalia.

¶ Primū dicit institutiōis.

¶ Secundū obligatiōis.

¶ Terciū regulatiōis.

¶ Sacramentū cōfirmatiōis fuit ime-
diare a christo institutū. In q dāt robur
ad cōfitendū publice christū qd̄ ecclia p/
ficit ex determinata materia et forma.

¶ Capitulū primū

¶ Primū mysteriū videndū d̄ sa-
cramento cōfirmatiōis dr̄ institu-
tiōis. Et in h̄ declarāda sunt tria

¶ Primū a q̄ istud sacm̄ fuit institutū.

¶ Scdm̄ quare fuit institutū.

¶ Terciū qualiter cōsummat.

¶ Primū quod est declarandū a q̄ sacra-
mentū cōfirmatiōis fuit institutū. Et ad
h̄ intelligendū dicit Richar. in. iij. di. ij.
q. alij dixerūt qdā sacra fuisse imediare
a xpo instituta. qdā mediantib⁹ aplis sic
cōfirmatō ⁊ extrema vñctio. Alij dicunt
oia a xpo imediare instituta fuisse. quia
cū ex sua institutiōe habeat virtutē que-
riēs fuit ea institui ab illo solo imediare
a q̄ habet sanctificādi virtutē q̄ eis dari
nō potuit ab aliq̄ hoīe puro. ¶ Tho. 2o
dicit q̄ christ⁹ oia sacra instituta s̄ qdaz
magis necessaria ⁊ explicate qdā alia figu-
ratiue ⁊ implicite promulgatiōem ⁊ exp̄-
sionē maiore relinqns aplis. Petr⁹ etiā
de palude idē dicit. asserens q̄ oia sacra
a xpo imediare fuerūt instituta. licz nō
promulgata nisi q̄ erāt necessitatis. vbi

pr̄sumus. d̄ q̄ dicit Joh. iij. Nisi q̄s renū-
tus fuerit ex aq̄ et sp̄s sc̄s nō pōt introf-
re i regnū dei. Et penitētia cū dicit Ma-
thai. iij. Penitētia agite. vñ cū dicit lepro-
sis. Ne ostēdite vos sacerdotib⁹. Et eucha-
ristia cū dicit Joh. vi. c. Nisi māducaue-
ritis carnē filij hoīs zc. Instituit xps ex-
tremā vñctiōem cū misit aplos p̄dicare ⁊
oleo vngere infirmos. Cōfirmatiōes qm̄
bñdicebat pueros eis man⁹ imponens.
Ordines i cena vltima. M̄rimoniū qm̄
nuptias miraculo vini cōsecrauit. S̄z cō-
fessioem ⁊ extremā vñctiōem promulga-
uit exp̄sse p̄ Jacobū. v. c. Cetera p̄ dicit
nā aplos. Sacm̄ ergo cōfirmatiōis a
christo fuit institutū s̄m̄. Petr⁹ de palude
licet nō sit scriptū. qm̄ vt etiā in p̄cedēti-
bus dixim⁹ videlicet in finē de superbia
hereticorū. Multa tā de vbiis q̄ de facia-
diciis inuenim⁹ i euāgelij. om̄ia que
apli vel suppleuissē s̄bo vel facto exp̄-
fisse legunt. vt dr̄ erra de celebratiōe mis-
saz. c. Lūmarthe. Apli autē christiani su-
erūt die penthecostes sine christmate. Ve-
rū dicit maḡ s̄m̄az in. iij. De nō alliga-
uit potētiā suā sacramētis qm̄ ⁊ p̄ modos
alios sibi placitos posset cōferre gratiā.
Qd̄ ḡ alijs cōferre gratiā s̄m̄ legē cōmunē
p̄ sacramentū cōfirmatiōis. hoc aplis cō-
tulit sine eo plenitudo sp̄s sc̄i. fecit ta-
mē apparere aliqd sup̄ eos cōrādens
materie christmas. scilz linguas igneas.
Apli etiā christmabāt p̄ impositiōes ma-
nuū ⁊ descēdebat visibilis sp̄s sc̄i. vt
scribit Alex⁹. viij. c. Scdm̄ qd̄ i deca-
lō d̄ q̄ sacm̄ cōfirmatiōis fuit institū-
tum. Et dicūt doctores in. iij. dist. viij. q̄
fuit institutū ad h̄ vt p̄ gratiā opantē ro-
bores ⁊ fortificet aia ad cōfitendū cū fidu-
cia fidē christi. ¶ Notandū tñ q̄ pōt d̄
tripliciter roborari seu cōfirmari.

¶ Primo p̄ iurū firmatiōis.

¶ Scdo p̄ armorū additiōis.

¶ Tercio p̄ membrorū vigoratiōis.

Primo roborat & firmat q̄s p̄ iurū
firmatōem. Cū em̄ q̄s eligit ad aliquam
dignitatē acq̄rit ei ius ad rē illā. s̄z a
supiore firmat firmat sibi magis illd ius
vt nō ita de facili possit sibi auferri. Sic
dr de salomōe rege q̄ eo firmato i reg/
no regnū ei adhesit forti. Sic ad p̄posi/
tū p̄ baptisimū assumit q̄s spūaliē ad di/
gnitatē regis & acq̄rit ei ius ad oīa sacra
vt admittat ad ea. sed p̄ confirmatōis sa/
cramētū magis firmat sibi illud ius.
Secundo firmat q̄s p̄ armoz appositō
nem. Quāuis em̄ q̄s sit fortis corpe si cū
h addant sibi arma sicut fit militi cū ac/
cedit ad bellū. inde firmat & magis ro/
borat. Per baptisimū autē recipit q̄s gra/
tiā vīgorantē cū ad bñ agendū. Sed per
chrismatōem recipit mai⁹ robur spūale
ad pugnādū pro fide vt nō terreat nec e/
rubescat publice fides christi p̄fiteri. vñ
Petr⁹ ap̄ls q̄ ad vocē vnus ancille ita
nūuit q̄ christū negauit. Et ip̄e cū alijs
ap̄lis q̄uis grām haberet & essent bap̄ti/
zati. vt dicit Aug. tñ stabant clausi i do/
mo propter metū iudeoz. S̄z postq̄ fu/
erūt confirmati in die penthecostes ita fue/
rūt roborati q̄ exētes domū ceperūt pu/
blice p̄dicare magnalia dei & sine aliq̄ ti/
more fidē christi. Et q̄nūcūq̄ fieret eis
mine & flagellarent nō dimittebāt quin
publice p̄dicaret. Cū x̄ps dixerat eis Lu/
ce vlti. c. Sedete in ciuitate q̄s q̄ indua/
mini virtute ex alto. id ē armis fortitudi/
nis. Armāt ergo illi q̄ chrismant signo
crucis p̄p̄m in frōre & inungūt sic & pu/
giles antiq̄tus inungebāt ad h̄ vt tanq̄
fontes milites christi facti nō timeāt nec
erubescāt publice christū fateri. In hui⁹
figurā dauid vnet⁹ a samuele p̄liās cum
golia terribili gigāte p̄ualuit & cū i fun/
da & lapide occidit. p̄m Regum. xvi. c.
Dine Melchisedes papa de cō. di. v. c.
Spūscū. ait. Quia in mūdo tota etā/
te victuris inf̄ visibiles hostes & picula

nobis gradiendū est. In baptismo regene/
ramur ad vitā. Post baptisimū. cōfirmā/
mur ad pugnā. In baptismo abluimur.
p̄ baptisimū roboramur. Et q̄uis conti/
nuo trāsitur sufficiat regeneratōis bap/
tisma. victuris tñ sunt necessaria confir/
matōis insignia. Regeneratio. saluat
mor in pace beati seclī recipiendos. Cō/
firmatio armat & instruit ad agōes mūdi
Tercio cōfirmat q̄s et roborat p̄ mem/
broz fortificatōes. Cū puer nascit vīuit
vīq̄. sed multū ē debil. nec ad opa ap̄/
adultoz. Et sensibilib⁹ aut & corpali⁹
deuenire possum⁹ in noticiā spūaliū per/
silitudines cor. Nascit em̄ hō in. cēspū
ali p̄ baptisimū. et vīuit vīq̄ vitā gratie
sed adhuc est quasi debil in vitā spūali.
Cū ap̄ls Petr⁹ in p̄ma sua canonica. c.
q̄ baptizans ait. Quasi mō geniti i fātes
lac de p̄p̄scite vt in salutē crescat. Sed
p̄ cōfirmatōem vel chrismatōem firmā/
tur hō q̄s pueniēs p̄ hoc ad eratē robu/
stā vt possit bellare & fortia agere. **T**er/
ciū quod est declarādū q̄liter h̄ sacramē/
tū cōsummat. id ē q̄ sit materia ei⁹ & que
forma. Et q̄rū ad materiā dicit Richā/
dus q̄ materia hui⁹ sacri determinata est
chrisma cōsecratū ab ep̄o qd cōponit ex
oleo oliuaz qd designat n̄tōē p̄scientie
& balsamo qd designat odorē bone fame.
vt patz c̄tra de sacra vñctōne. ca. vñō.
Nec obstat q̄ christ⁹ n̄ fuit vsus ista ma/
teria. q̄ credendū est q̄ ip̄e hāc materiā
determinauit inspiratōe vel p̄cepto. Cū
Damasce⁹ li. iij. c. iij. ait. Multos ri/
tus fuit nūc ecclia q̄ licet in sc̄ptura n̄ in/
ueniant exp̄sse instituti. tñ p̄ sc̄os sp̄ri/
tūscū instituit & reuelauit. Dicit tamē
Laudulph⁹ q̄ chrisma cōsecratū ab ep̄i/
scopo est materia remota. s. cōfirmatōis.
sed vñctio est materia p̄p̄inqua. forma
h̄o hui⁹ sacramētī. Cōsigno te signo cru/
cis & firmo te chrismate salutis. In noīe
patris et filij et spūscū Amē. Hāc s̄

nam. ut inquit Petrus de paludens habet
benedictionem ab euangelistis sed a traditione roma
ne ecclesie que ea accepit ab apostolis que ea a pro
prietate acceperunt. Et si apostoli non fuerunt nisi hac
forma dispensatione factum est sic tunc forma
baptismi. Magis tamen si credunt licet non
legat. quod ostendat formas sacramentorum
propter irrisiones gentiliu. et quod in signum cru
cis omnia sacramenta perficiunt. de conse
cra. di. v. c. Nunquid.

Omnes fideles obligant suscipere
re confirmationem ab episcopis ex precepto ecclesie
pro loco et tempore. Ep. secundum

Secundum mysterium videndum de sa
cramento confirmationis ubi obliga
tio ubi queritur. An fideles obli
gant ad istud. s. de necessitate. Et ad hoc.
respondet Richardus in. iiij. et Petrus de palude
quod hoc sacramentum non est simpliciter necessari
um nec ex institutione propter effectum eius que
est robur spirituale. quod de facto et merito
potest habere propter fidem propter persecutio
nis propter charitatem que datur in baptismo
cum minima charitas sufficiat ad resisten
dum cuiusque tentationi. Item non est necessarium ex
institutione christi. quod christus non promulga
uit hoc sub comminatione damnationis. ut baptis
mus et penitentia. Nec precepit illud nisi eu
charistia. propter quod ista tria dicuntur necessi
tatis. Sed videtur hoc esse necessarium ex or
dinatione ecclesie que statuit ut omnes fideles se
mel in vita confirmet si potest. ut patet de conse
cra. di. v. c. omnes fideles. ubi dicitur quod omnes
fideles per impositionem manus episcoporum recipere
debent sacramentum post baptismum ut plenius christi
ani inueniant. Et de eo. di. v. c. Spiritus
sanctus dicitur. Veneris necessaria sunt confir
mationis auxilia. Et in. c. Ut ieiunium dicat.
Nunquam erit christianus. s. plenarie que non
fuerit episcopali confirmatione christumatus
Et Rabanus de con. di. v. ait. Nouissime
a summo sacerdote. id est episcopo per manus
impositionem patris datur baptizato ut ro
boretur per spiritum sanctum. Et Hugo. li. ii. de sa

cramentis. Timendum est his que per negliget
tiam omittunt episcopi personam et non suscipiunt ma
nus impositiones ne forte propter hoc dantur
tunc. Quamvis ergo puulus per baptismum
mones vadat ad gloriam etiam non christum
tus. in non habet illam plenitudinem seu au
gmentum que unde nec glorie sicut confirmat.
Et aduersus que contingeret hoc sacramentum susci
pe saluari non posset. Sed hoc loco queritur
vix soli episcopi possint confirmare. Et que sic
probat. Nam scribitur extra de sacra unctio
ca. unico. Cum ceteras unctioes simplex sa
cerdos vel presbiter valeat exhibere hanc non
nisi summus sacerdos. id est episcopus. debet
re. Item de eo. di. iiij. Presbiter baptizatos
infantes signare in frontibus sacro chris
mate non presumat. Et idem habet de eo. dist.
v. c. Manius. et de his. Et. li. viij. dist.
c. Quamvis. Sed arguitur aliquid quod vix
citatur magis sententia in. iiij. et habet. xv.
di. c. Peruenit. Gregorius scripsit ianua
rio episcopo in grecia quod sacerdotes possent i
ungere in fronte christumate sicut antea fa
ciebant. prohibuerat enim eos confirmare. Item
quod populus fuit de hoc scandalizatus. cessit quod
possent confirmare sic antea. Rodericus. An
dolphus in suo tractatu quod circa hoc diuersi ve
rie dicunt. Alii enim tenent quod Gregorius co
cessit ungere in fronte oleo et non christum
te ad sedandum scandalum populi. Sed eo
tra hoc obicitur glossa. quod tunc illud populum rece
pisset et ita vno sacramento defraudasset.
quod non est presumendum de sancto gregorio. Qui
dam vero tenent quod Gregorius fecit illos sa
cerdotes que erant sub ianuario episcopo quo ad
actum confirmationis episcoporum. ita quod quilibet eorum in
ordine episcopatus sibi in hac parte collata co
firmabat. Richardus. hoc dicit quod licet soli episcopi
confirmare possint ex ordinaria potestate. tamen
simplex sacerdos confirmare posset ex eo
missioe papae. vñ glossa in. c. Quia extra de eo
luerit. ait. Papa potest delegare auctori
tatem christumandi simplici sacerdoti et non laico.
Episcopi vero licet ipsi possint christumare non

pnt tñ alijs inferiorib⁹ demādare q̄ ex of-
ficio hoc facere nō pnt. Sed ali⁹ epi vel
archiepi pnt h̄ facere i diocesi alteri⁹ epi
de licencia ipi⁹ epi. Epi enim ea q̄ sūt iuris-
dictōis vt iudicare excoicare ⁊ filia cōmit-
tere etiā pnt alijs nō habentib⁹ iurisdicti-
onē. Ea pō q̄ sunt ordiis ⁊ epalis auctori-
tatis nō pnt demādare aut delegare alijs
q̄ sunt inferioris grad⁹. Et de cōsecratōe
ecclesie vel altari. c. Aqua. dicit text⁹. Li-
cet epi cōmittere valeat q̄ iurisdictōis exi-
stūt q̄ ordiis tñ episcopali sunt nō pnt
inferioris q̄dus clericis demandare. Vbi
Blo. iurisdictōis. puta iudicare cognosce-
re de caus. bñficia pferre. et oīa alia que
affecutus est epus in cōsecratōe. hec omnia
cōmittere pōt ⁊ delegare vnicuiq̄ maiori
v̄ minori. Sed ea q̄ sunt ordiis. s. cleri-
cos ordiare. virgines cōsecrare. chrisma
p̄ficere et filia nō pōt. Ergo. vt redeam⁹
ad nra obligant fideles ad sacm̄ confir-
matōis qd̄ epi f̄ferūt. Et vt fideles eccle-
sia alliciat ad deuotiōem tāti sacri statuit
inter cetera q̄ licz qñq̄ ciuitas sit suppo-
sita excoīunicatōi ⁊ interdictio. pōt epi
aduocare populū cū sibi videbit expedire
apud aliquā ecclesiam et p̄dicare in super ⁊
chrismare. vt patet extra de sentētia exco-
municatōis. c. Responso.

De regulis q̄ obſuari debēt circa sacra-
mentū confirmatōis.

Capitulū terciū.

Circū mysteriū vidēdū de sacra-
mento p̄firmatōis dī regulatōis
In q̄ norande sunt aliq̄ regule
circa vltz ei⁹. Prima regula ēm̄ docet
res in. iij. q̄ hoc sacm̄ dī dari omib⁹ fi-
delib⁹ baptizatis. nō aut nō baptizatis.
⁊ mlieribus sicut ⁊ viris. q̄ etiā mlieres
pro christo dimicauerūt. Unde Chriſt. i
omelia sup̄ Marthā ait. In mundanis
agonib⁹ etatis ⁊ forme generisq̄ digni-
tas requirit. ⁊ ideo seruis ac mlieribus
senib⁹ ac pueris ad eos aditus denegat.

In celestibus aut omni p̄sone ⁊ etati ⁊ se-
xui indiscreta facultate stadiū parer. Et
in omē de militia spūali dicit. Apd̄ deū
femine⁹ etiā militat sexus. Multe nāq̄
femine aio virili spūalē militiā gesserūt.
qdā em̄ interioris hoīs virtute viros eq̄
uerūt in agonib⁹ martyriū. quedā etiā for-
tiores viris existerūt. Secūda regula
q̄ paruuli etiā pnt cōfirmari. q̄ si nō tñc
m̄ postea habebūt forte cōfiteri christuz.
⁊ min⁹ habēt de fictiōe. Tñ q̄ h̄ sacram-
tum iterari nō debz ⁊ nō sic p̄sumit de con-
uersato inter christianos q̄ sit chrismat⁹.
sicut q̄ sit baptizatus. ideo nō expedit q̄
puuli p̄firmet̄ añ septēniū vt possint me-
lius recordari postea p̄firmari. qd̄ etiā
p̄ter h̄ soler dari alapa. Saluant tamē
puuli baptizati etiā sine cōfirmatione.
Tercia regula q̄ ille q̄ chrismat⁹ debet
teneri ab aliq̄ fm̄ Lho. iij. pte. q. lxxij. nec
tñ ista tentio ē de necessitate sacri. q̄ et si
ne ip̄a dare. sed est ex p̄cepto eccleie si ad
sit facultas. Congruit aut tentio huic sa-
cramēto q̄ p̄firmad⁹ vt debil⁹ p̄firmari
petit. et id ab alio. vt a baculo sustentat
quasi infirmus. Et mulier etiā tenerē
potest. Quarta regula q̄ non cōfirma-
tus nō debet tenere confirmadū. argumē-
tum de cōsecratōe dist. iij. ca. In bap-
tizante. Item nec vir vxorē nec vxor virū
alioquin iure p̄cedi debēt. carebunt si
sciēter facerent. secus si ignorant. xxx
q. i. ca. De his. Irē consanguinei vel affi-
nes non debent se mutuo tenere q̄ suffi-
cit vinctū carnale vel naturale. Qui-
ta regula q̄ in cōfirmatione contrahit
cognatio spūtualis non solū impediēs
matrimonii contrahendū sed etiā dirū-
mens contractū. Et hec cognatio cōtra-
bitur inter confirmatū ⁊ inter eū v̄ eos
q̄ tenent ad cōfirmatōem. Inter ip̄m cō-
firmatū ⁊ filios naturales ⁊ inter alios
de q̄bus diximus in sermone de luxuria
incestuosorum. Sexta regula q̄ adu-
lteri

monendi sunt pmittere confessione an dñi
matione. vt de con. di. v. c. Ut ieiuni. Et
b in omni susceptioe sacri post baptismum
obseruandū est ab eo q post baptismū pec
cauit mortali. Sexta regula q sacram
tū pfirmatōis ieiunij 2 a ieiunio dari dñi
vt patet de cō. di. v. c. Ut ieiuni. Et c. se
qō 2 de omni sacro intelligendū est. vñ si
ne cā post prandiu ministrari nō dñi pu
ta si eps nō pōt mane cōmode chrismare
Septima regula q in omni loco dñi m
decem 2 honesto pōt eps pfirmare sine
pctō nō solū in ecclia s3 extra. l3 chrisma
solū in ecclia pfici dēat. 2 b intellige i di
ocesi sua s3 dños suos nisi ex cōmissioe
vel licētia pfirmaret alios. Et nota q si
eps pfirmaret nō s3 dños absq sui sup
oris epī licētia. vere pstatet sacm licet
peccaret. 2 nō efficeret irregularē neq su
spensus. Octaua regula q vinctio chri
smatis faciēda est in frōre. Et de sacra
vinctioe. c. Uno. qz vt magi. audact 2 si
ne rubore hō pficiat pfm dat pfirmatio
2 iō pōt in frōne fieri debet vbi magis
apparet hōi passiōes. Confutima: ista
ho. in tertia pte asserens q ista psigna
tio fit in frōre ppter duo. Primo qdē qd
chrisma? igitur signo crucis sic miles si
gno dñi. qd qdē dñi eē euidens 2 manife
stū. Inter oia aut loca corpis hūani ma
xime manifest? est frōs qui qñ nunq ob
tigit. Et iō hinc chrisma? chrismate in
frōre vt in manifesto demōstret se eē xpia
nū sic 2 apli post receptū spm sanctus se
manifestauerunt q pūs in cenaculo lare
bant. Secō qz aliqd ipedit a libera con
fessioe xpi ppter duo. s. ppter timorē 2 p
pter verecūdiā. vñ usq aut horz signuz
maxime manifestat in frōre ppter pinq
tate imaginatiōis. Et ppter b spūs a cor
de directe ad frōnem ascendit. vñ verecū
diti erubescūt timētes aut pallescunt vt
dñi in iij. ethicoz. Et iō in frōre signatur
chrismate vt neq ppter timorē neq ppter

erubescētia nōmē xpi pferri pfermitatē
Nonā regula q debet frōs ligari qñq
chrisma desiccat. Nō oportet aut q pan
nus septe dieb? ligato capite pōret sed
q septe dieb? caput a lōrie seruet. 2 hoc
ppter reuerentiā chrismaris 2 ppter septe
dona spūs sancti. Sine xpiani diligen
tes vt pfirmatōis sacm cū deuotiōe ac
reuerentiā suscipiant vt sic fortificari te
sū xpm dñm 2 saluatore seculi pferant
cui sit laus 2 glia p infinita seclā. s. Amē.

Feria sexta magna de flebili monte sal
uatoris nostri iesu christi.

Sermo qdragesim? octauus

¶ Declatio ca

pute tradidit spm Scribūt hec
aba Johis. xij. c. 2 in euāgelio
hodierno. Si oim nīm oculi fierēt forē
aque viueret lachryme profuētes ex illis
sup excederent abundantiam fluminum
stagnorū lacuū 2 maris oceanū non suffi
cerent ad satisfaciendū pteriti quā debe
mus pssimo redemptori nostro dñio
iesu xpo. Nihil em excogitari pōt aut e
narrari flebil? 2 cōmiseratiōe dign? q
eius acerba passio 2 mors crudelis ab eo
pro nobis vermiculis tolerata. Sed ple
riq asserunt nō cōuenire grauitari viro
iū sapienti vt se ad lamētia inclinēt la
chrymas. Quos nos facile pvincimus
exēplo eoz q ppter plantū suoz caroz
de benignitate laudantur. Sicut ioseph
qui fleuit 2 deoscularis est faciē parit
sui defuncti vt dicitur Gen. l. ca. Et da
uid qui planxit super saul 2 ionatha in
terfectos in phlo. vt scribitur secūdi. Re
gum. j. c. Et super tumultum abner inter
fectus a ioab 2 abisai. vt habet. ij. R. ij.
cap. ac pro Zimon filio quem interfecit
Abisalon. vt patet. ij. Regū. xij. c. 2 de
nigpnūciata morte abisalon flebat dñes

CXLIH

Abalon fili mi. fili mi abalon. et verba
fuit victoria illi? viri in luctu omni populo
vi. p. 3. q. Reg. xviii. c. De Alexandro i
sup q magnus cognominatus ē refert Qui
tus curtius q audita morte vxoris darij
fudit lachrymas. Sic et alij plurimi q
omittere libet. Cū igit nō debeat vnusq
q facie lachrymis madefacere cū narra
mors illius q fuit a patribus desideratus
a prophetis pñciatus. a decē sybillis vari
cinatus. ab angelo annūciatus. a gēne mīe
pceptus. ab elizabeth bñdictus. a muli
tudine angeloz laudatus. a pastozib⁹ inuē
tus. a stella mōstratus. a magis adoratus
a symone iusto et sene i brachijs suscep
t⁹. Ipe vtiq dei est et virginis fili⁹. Ipe de
spūscōcep⁹. Ipe omni grā et vīrate
repletus. Ipe qui pccm nō fecit nec dol⁹
inuentus est in ore ei⁹. Ipe specios⁹ for
ma p filijs hoīm in quem desiderāt ange
li pspicere. Ipe deniq q dilexit et lauit
nos a peccatis sanguine suo. Currite igit
gentes vndiq et venite hodie ad locū cal
uarie. et dū in cruce post dira tormenta
mortuū inspiciatis auctore vite flebilib⁹
vobis acra cōplete. Plāgite et vlulate
sup iesu in cruce pro nobis extincto. Plā
gite o virgines virginē de gēne natum.
Plāgite o nupte et cōiugati mīmonū p
apū cultore. qui vt illo extollerz aquā
in vinū conuertit in nuptijs. Plangite o
vidue iesum q viduas honorauit et ado
lescentē filiū q mortuus erat suscitatum
restituit vidue marri. Plāgite viri docti
sūmū doctore lumen mūdi q sp docuit vi
tare. Plāgite turbe et populi oēs christū
q turbas bis miraclo panū refocillauit
Plāgite omēs filiū virginis innocētē
decom affabile trigintatres annos habē
tem et artis quē iudei pessimi hodie cruci
fixerūt. hodie vulnerauerūt. hodie illuse
rūt. hodie deniq occiderūt. Sed cū ad h
nō sufficiat imbecillitas nra mēre ad deū
est recurrendū oradib⁹ vt grām largiat

q mediante recordari tante rei cū cordis
teneritudine valeam⁹. Quare et vos astā
tes genuflecti i silentio dicite. Pr noster.
Ego vero voce publica referā orationē
quam facit ecclesia. Respice qsum⁹ dñe
sup hanc familiam tuā pro qua dñs nō
ster iesus christus nō dubitauit. manib⁹
tradi nocentiū et crucis subire tormentū.
Amē. **I**mplozato iā ex superis pñdio
omnes ingenij vires excitabimus ad cō
templādā mortē vniūcti filij dei quam
tulit vt nos viuificaret ac recōciliaret et
nō patri. **D**e ipa itaq morte iesu chri
sti locuturi tria myteria pponimus. cōn
templanda.

Primū dicitur veritatis

Secundū penalitatis

Terciū pietatis

Quod mod⁹ liberādi gen⁹ hūanū p passi
one christi fuit cōueniens. Et q christus
occisus fuit a iudeis ac v̄e mortuus.

Capitulū primum

Primū mysteriū cōtemplandū ē
morte christi dicit veritatē. In
quo tria dubia pñssima declaremus.

Primū verū fuit cōueniens mod⁹ libe
rationis hūane p passionē et mortē christi

Secundū verū christ⁹ fuit ab alio occis⁹

Terciū verū christ⁹ fuit v̄e mortuus.

Pro primi dubij declaratōe audiēda
est sentētia Aug. qui li. xiiij. de trini. ait.
Sanande nre miserie null⁹ ali⁹ modus
pueniēti⁹ fuit qz p passionē christi. Rō
est s̄m Tho. iij. pre. q. xlvi. quia tāto ali
qs modus cōueniēti⁹ est ad assequēdum
finē qz p ipm plura cōcurrūt expedien
tia fini. Per h̄ aut q hō p christi passio
nem est liberat⁹ multa occurrūt ad salu
tem hoīs pinentia pter liberatōez a pec
cato que sunt p̄cipue tria.

Primū est cognitio diuine charitatis

Secundū exemplū virtuositatis.

Terciū cōseruatio puritatis

Primū est cognitio diuine charitatis

Delectus dei

*Magnum iniquitas
omnium iniquitas*

Per hunc hō cognoscit qm̄ a deo diliga-
tur. Ideo Job. iij. c. christ⁹ dixit. Sic de⁹
Dilexit mūdū vt filiū suū vnigenitū darz
Et ecclesia dicit illud bñū Grego. Diesi-
mabit dilectio charitatis vt suū redime-
res filiū tradidisti. Et Hiero. in epla ad
Damasum papam inqt. Que maior po-
rest ee clemētia qm̄ vt dei fili⁹ fili⁹ homis
putaret decē mēsu fastidia sustineret par-
tus expectaret aduentū p singulas ado-
lesceret etates. ⁊ post cōtumelias vocuz
glapas ⁊ flagella crucisq; pro nobis fie-
ret maledictū vnos a maledicto legis
absolueret. Et Paul⁹ ad Ro. viij. c. ait
Proprio filio suo nō pepcit de⁹ sed pro
nobis omnib⁹ tradidit illū. Si autē ali-
q̄s obq̄ceret qm̄ magna iniquitas est inno-
centē passioni ⁊ morti tradere Sed sicut
dicit Deutero. xxxij. Deus fidelis est et
absq; vlla iniquitate. ergo filiū innocentē
nō debuit tradere passiōi ⁊ morti. Rñdz
Lho. iij. pte. q. xlviij. q. deus pater tradi-
dit xpm̄ passioni. Uno qdem mō fm̄ q
sua eterna volūtatē pordinauit passiōez
fpi ad hūani generis liberatōez. fm̄ illd
quod dicit Isa. liij. c. Dñs posuit in eo in-
iquitatē omnium nostrū. Secdo inq̄tū in spi-
ritu ci volūtatē patiēdi pro nobis in-
fūdēdo ei charitatē. Tercio n̄ protegen-
do eū a passiōe sed exponēdo pscātib⁹.
Unde vt dicit Mat. xxvij. clamauit in
cruce. Deus me⁹ cur me dereliquisti. quia
se⁹ fm̄ Aug. potestati pscāntiū eū expo-
suit ⁊ subtraxit protectōem. nō tñ soluit
vnionē. Quod pdixerat David in ps. il.
lo. xx. loqns in psona christi. De⁹ de⁹ me-
us quare me dereliquisti ⁊ c. cur⁹ expositor
scripsimus in smone de passiōe in alio
q̄dragesimali. Et q̄ de christo dauid loq-
bat ostendit Lactanti⁹ li. iij. exl q. i il
lo p̄. dicit. foderūt man⁹ meas ⁊ pedes
meos. Vbi sic ip̄e sequit. Que vtiq; pro-
pheta nō de se locut⁹ est. fuit enī rex et
vni⁹ illa p̄passus est. Spūs dei p̄ illuz

loquebat q̄ fuerat illa passurus post an-
nos mille et q̄nquaginta. Tot enī colli-
gunt anni a David vsq; ad crucē christi
Decille. Dicim⁹ ergo q̄ iniquū ē ⁊ cru-
dele hominē innocentē morti tradere cō-
tra ei⁹ volūtatē. Sed de⁹ pater non sic
tradidit filiū q̄ obediens in sua orōe pa-
terne se subdidit volūtati tercio replicat
Pater mi si possibile est trāffer a me ca-
licē. verūtamēn nō sicut ego volo sed sic
tu. fiat volūtas tua. Et nota de h̄ possibi-
li fm̄ Lho. tercia pte. q. xlvj. ar. ij. q. ali-
quid potest dici possibile vt impossibi-
le dupliciter. Alio mō simpliciter ⁊ absolu-
te. Alio mō ex suppositōe. Simpliciter ⁊
absolute loq̄ndo possibile fuit deo hoiez
alio mō liberare q̄ p passionē filiū. q̄ nō
est impossibile apud deū omne verbum.
Sed ex aliq̄ suppositōe facta sit ipossi-
bile. q̄ enī impossibile est dei pscēntiam
falli ⁊ ei⁹ volūtatē siue dispositōez cal-
sari supposita pscēntia ⁊ ordinatōe dei de
passione christi nō erat simul possibile
xpm̄ nō pati ⁊ hoīem alio mō q̄ p ei⁹ pas-
sionē liberari. Et si rursus aliq̄s q̄terz
an si de⁹ liberasset hoīem absq; oī sanis fa-
ctōe fecisset cōtra iusticiā. Rñder Lho.
q. nō. Quia ille iudex n̄ p̄ salua iusticia
culpā sine pena dimittere q̄ habz puni-
re culpā in aliū cōmissaz puta vt in a liū
hoīem vel in totā rēpublicā siue i supio-
rem pncipem. Sed de⁹ nō habz aliq̄e su-
piorē sed ip̄e est supmū ⁊ cōe bonū tot⁹
vniuersi. Et ideo si dimittat peccm̄ quod
habz rōem culpe ex eo q̄ d̄ ipm̄ cōmitti-
nulli facit iniuriā. Sic q̄cūq; hō remittit
offensam in se cōmissam absq; satisfacci-
one misericorditer et nō iniuste agit. In h̄
nō obstāte noluit peccm̄ sine pena dimit-
tere. Et cū hoc sufficiēter satisfacere non
posset p aliquā penā quā pateret ei satis-
factorē dedit. charitatēq; suā generi hūa-
no exhibuit. Scdm̄ qd̄ occurrit p̄ncēs
ad salutē hoīs est exēplū inuoluntatis. In

hoc enī
nō erit
natis
passio
ad hūa-
nus pa-
erēplū
qd̄ faci-
tis. Et
bis ind-
p̄o im-
Lho. iij.
magnū
corp⁹ v-
bit p̄m
onē rei
poia re-
lit quē
do passi-
simū p̄
e. Dñs
caris ab-
vt p̄o
fuderit.
Ampli-
deo pla-
pderet
lime est
redimi-
aia tua
Secū-
fuit ab-
dixerat
occiden-
mo q̄ p̄
lit aia
d̄ aliqu-
est ergo
fo. q̄
dunt p̄
⁊ max-
aū b̄ nō
enī: f
Nō ergo

hoc eni qd rps moriendo redemit gen⁹ hūa
nū exemplū dedit hoībus obediētie. hūil
tatis cōstantie. iusticie ac ceteraz vīrū ī
passiōe christi ostensaz. q̄ sūt necessarīe
ad hūanā salutē. Ido dī. i. Pe. ij. c. Ebrī
stus passus ē pro nobis vobis relinq̄ns
exēplū vt seq̄mini vestigia ei⁹. Q̄ Tercū
qd facit ad salutē hoīs ē p̄suasio purita
tis. Et eo aut qd christ⁹ passus ē pro no
bis indicat nobis necessitas p̄uadi nos a
pccō immunes. Hinc Paulus p̄mē ad
Lhorin. vi. ca. ait. Empti cū estis p̄cio
magno valde. glificare et ponate deū in
corpe v̄ro. Et sic patz qd passio xpi attri
bit p̄mo et inflāmat cor hūanū ad dilecti
onē dei nos diligēt. Un̄ Bern. ait. Su
poīa reddit te mibi amabilem bone iesu ca
lit quē bibisti op⁹ redēptōis nr̄e. Q̄ Secū
do passio christi dat exēplū vīrū pōit
simū patiētie et hūilitatis. vt dī. raij. di.
c. Dñs. Q̄ Tercio inducit hoīes vt a pec
catis abstineāt. cū tāte firāia nobilitatis
vt pro ea redimēda sanguinē christ⁹ ef
fuderit. Un̄ Hugo in li. de arra spōse ait
Zimpli⁹ mibi vilis eē nō debeo q̄ tantū
deo placui vt mori dignaret⁹ pro me. ne
pderet me. Et Bern. i. meditatōib⁹. Sū
lime est aīe p̄ciū q̄ nō nisi sanguīe christi
redimi potuit. Quā ḡ cōmutatiōem pro
aīa tua dabis q̄ pro nībilo dās illaz.
Q̄ Secūdū dubiū declarandū vīz christ⁹
fuit ab alio occisus. Et qd sic patz qd ipe p̄
dixerat Lu. xviij. Postq̄ flagellauerint
occident eū. Q̄ Sed 3 arguūt pleriq̄. pri
mo qd xps dixit Job. x. c. Nemo a me tol
lit aīam meā sed ego pono eā. Ille autēz
dī. aliquem occidere qd aīam ei⁹ tollit. nō
est ergo christ⁹ ab alijs occisus sed a seip
so. Q̄ Secdo arguūt qd illi qd ab alijs occi
dunt paulatim debilitata natura deficiūt
et maxime h̄ apparer in crucifixis. in xpo
autē h̄ nō accidit. Nā clamās voce mag
enūit spiritū. vt dī. Matth. xxvij. cap.
Nō ergo fuit rps ab alijs occisus sed a

seipso. Q̄ Ad solutōez horz obiectoz dicit
Tho. ij. pre. q. xlviij. qd aliqd pōt eē cau
sa alicui⁹ effectus duplici. Uno mō dī
recte ad illud agendū. Et h̄ mō p̄secuto
res xpi eū occiderūt. qz sufficientē ei cām
intrulerūt cū intēdōe occidēdi eū et effectū
subseq̄nte. qz. s. ex illa cā est mors s̄secu
ta. Alio mō dī aliqd cā alicui⁹ indirecre
s. qz nō impedit cū impedire possit. Et
h̄ mō ipe christ⁹ fuit causa passionis ei
moris sue. Poterat eū suā passiōē et
morē ipedire. Primo qdē aduersarios
rēp̄mendo vt eū aut nō vellent aut nō
possent inficere. Scdo qz spūs ei⁹ ba
bebat p̄atē p̄uadi naturā carnis sue ne
a q̄cunq̄ lesivo inflicto opprimeret. qd
qdē habuit aīa xpi. qz erat v̄nita s̄bo. dei
in v̄nitare p̄sone vt docet Aug. in. iij. de
trinitate. Quia ergo aīa christi nō repu
lit a proprio corpe nocumētū illatū. s̄ vo
luit qd natura corpis illi nocumētū succū
beret dī suā aīam posuisse vel volūtariē
mortuus fuisse. Et sic intelligit istd qd
inducebat p̄mo. Nemo tollit a me aīam
meā. s. me iouiro. Q̄ Ad scdm̄ hō argumē
tū dicit Tho. qv̄or illa magna a christo
cmissa nō fuit natural⁹ sed miraculosa. et i
ter alia miracula mortis christi cōputat⁹
Quādiu eni rps voluit natura corpalis
ei⁹ p̄suata est in suo vigore etiā ī extrēis
Sic et qn̄ voluit subito cessit illato no
cumētō. Q̄ Tercū dubiū declarandū vīz
rps fuit vere mortuus. Et qd sic proban
dū est ī incredulos triplici via.
Q̄ Prima dicit p̄phetice p̄nunciatiōis.
Q̄ Secda auctēntice testificationis.
Q̄ Tercia iudaice procuratiōis.
Q̄ Prima via dicit p̄phetice p̄nunciati
ōis. P̄nunciata quippe fuit expresse
mors christi per multa secula antea.
Un̄ Jacob patriarcha Gen. xliij. dixit
Symcon et leui frēs vasa iniquitat⁹ bellā
tia. In p̄silio eoz nō veniat aīa mea. et
in cetū illoz non fit gloria mea. quia in

procuratiōis
morte r̄p̄i

furore suo occiderunt virum et in voluntate
sua suffoderunt murum. Maledictus furor
eorum quia perit et indignatio eorum quia du-
ra. Nicolaus de lyra super regum et prophetarum
asserit quod pontifices iudeorum de tribu leui
et pharisaei pro magna parte fuerunt de tribu
symeon. Ideo prophetico spiritu illustratur ia-
cob dixit verba predicta. Sed iudei hunc ne-
gant referentes quod iacob ita locutus est de syme-
one et leui propter bellum quod fecerunt contra syme-
onem et leui propter rapinam dyne sororis eorum. De
hac fit mentio Beati regum et prophetarum. Quos nos com-
vincimus primo quia bellum illud iam preteritum
erat et iacob filius annuntiabat futura. id
ut patet Beati regum et prophetarum. dixit. Congregamini
ut annunciemus quod futura sunt vobis in die-
bus novissimis congregamini et audite. Se-
cundo bellum illud contra symeonem fuit iustus
quare non debebat dici. Maledictus furor eo-
rum. Ergo iacob prophete annuntiavit mor-
tem christi procuranda per pontifices et pha-
riseos. Et Sibilla de qua mentionem facit
Lactantius libro quarto ita locuta est. Inie-
runt consilium deridendum ut perirent eum vi-
ta qui ut iustificaret eos venerat. Et sa-
lomon prudens passionem christi. Sapientia
habet. ait. Dixerunt impij cogitantes apud se
non recte. Circuveniamus iustum quoniam inutilis
est nobis et prius est opibus nostris et ipso
peccat nobis peccata legis et diffamat in nos
peccata discipline nostre. Promittit se sci-
entiam dei habere et filium dei se noverat. facit
est nobis in translatione cogitationum no-
strarum. Bravis est nobis etiam ad videndum
quoniam dissimilis est alijs vita illius et immutata
sunt vite eius. Tanquam nugaces. id est nulli
bitatis homines estimari sumus ab illo et ab-
stineret a vitiis nostris tanquam ab immundi-
cijs. et perfert novissima iustorum. id est bona
a iustis expectata perfert omnibus bonis vi-
tescentis. Et gloriatur patre se habere deum.
Videamus ergo si sermones illius veri sunt et
sententiam quod ventura sunt illi et sciamus que
erunt novissima illius. Si enim est verum filius

dei suscipiet illum et liberabit illum de manibus
contrariorum. Corumelia et tormeto in-
rogemus eum ut sciamus reverentiam eius et
probemus patientiam illius. Mox turpissi-
ma condemnemus eum. Nec ille. Et Isaias
lium. Tradidit in mortem animam suam et eum
sceleratis reputat et ipse peccatorum multorum
tulit et per transgressionem rogavit et Daniel
ix. Post hebdomadas septaginta duas oc-
cidet christus et non erit eius populus qui eum
negaturus est. iudei contra pilato negaverunt
eum dicentes. Non habemus regem nisi cesarem.
Et civitatem et sanctuarium. id est templum dis-
sipabit populus. scilicet exercitus romanorum cum
duce venturo. id est tito. et finis eius. scilicet
rusale vastitas. quod. fuit vastata per Ro-
manos. Et Cayphas cum esset pontifex
anni illius ita prophetavit de christo ut scri-
bit Iohannes xi. Expedit vobis ut unus mori-
atur homo pro populo et tota gens peccet. Et ipse
dominus iesus sepe discipulis predixit semo-
riturum. Unde scribit Matheus xvi. Ecce
iesus ostendere discipulis suis quod oportet eum
ire hierosolimam et multa pati a senioribus
et scribis et principibus sacerdotum et occidi et
tercia die resurgere. Et Matheus xvii. per
transfigurationem dixit illis tribus quod a dmi-
serat ad tam stupendum spectaculum. Neminus
dixeritis visionem donec filius hominis a
mortuis resurgat. Et Matheus x. cum iret
hierosolimam dixit secreto duodecim dis-
cipulis. Ecce ascendimus hierosolimam
et filius hominis tradet principibus sacerdotum
et scribis et condemnabit eum morte. Et secundo
probandum est quod christus fuit mortuus per au-
tentica testimonia. Cantat quippe sic de christo
mater ecclesia. Ipse enim verus est agnus qui
abstulit peccata mundi. qui morte nostram mor-
tem destruxit et vitam resurgendo reparavit.
Et in viroque symbolo apostolorum. Patres
christum passum et mortuum confitentur. Idcirco ha-
bet in symbolo Athanasius. Et de summa
trinitate et fide catholica. c. j. Et Iohannes
in evangelio. c. xix. ait. Ad iesum autem cum

venissent ut videretur is mortuus non fregerit ei crura. Et Paulus ad Ro. v. c. pro impijs mortuus est iustus pro iniustis. et iterum ibi. Cum adhuc peccatores essemus Christus pro nobis mortuus est. Et eodem. c. Reconciliati sumus deo per mortem filij eius. Et viii. c. Christus mortuus est et resurrexit et est ad dexteram dei. Et xiii. c. Christus mortuus est et resurrexit ut et vivorum et mortuorum dominetur. Et i. ad corinth. xv. c. Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas. Et ii. ad corinth. v. c. Pro omnibus mortuus est Christus. Et i. ad thesalonicen. iiij. c. Credimus quod Iesus mortuus est et resurrexit. Et Petrus i. canonica iiij. c. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est iustus pro iniustis. Et Ambrosius super eplam ad Ro. Tantum fuit peccatum nostrum ut salvari non possemus nisi unigenitus dei filius moreretur pro nobis de bitonibus mortis. Et Augustinus li. iiij. de trinitate. Una mors nostri saluatoris duabus mortibus nostris et aie et corporis saluti fuit. Et de eodem. di. h. c.

Semper Christi mors per seculi vitam posteris est nuntianda ut discant quod caritate dilexerit suos quod pro eis morti dignatus est. quod ad hoc prior dilexerit nos cum essemus gehene filij ut eum diligeremus a morte iam liberati. Tertio probandum est quod Christus fuit vere mortuus ex iudaica procuratorie Judaei nempe impij sollicitissime procurarunt ut Christus moreretur. Nazareth dicitur Jobis xi. Cogitaverunt ut interficerent eum. Et Math. xxvj. Congregati sunt principes sacerdotum et seniores populi et scribae principes sacerdotum qui dicebat Cayphas et discipuli fecerunt ut Iesum dolo tenerent et occiderent. Et coram pylato clamabant. Nos legem habemus et secundum legem debet mori. Et tandem cum viderent eum in cruce mortuum et postea sepultum adierunt pylatum dicentes. Domine recordari sumus quod seductor ille dixit adhuc vivens post tres dies resurgam. Jube ergo custodiri sepulchrum usque in die tertium ne forte veniat discipulus eius et furcetur eum et dicant plebi surrexit a mortuis et erit notum.

simus erro peior fore. At illis pilatus. Habetis custodiam. Ne custodite sic sentis. Illi autem abeuntes munierunt sepulchrum signantes lapidem cum custodibus. Quare nescius ambigere debet Christum passum et mortuum pro salute mundi. Et ut inquit Theodosius iiij. gre. q. l. pueniens fuit Christum mori. Primo quidem ad satisfaciendum pro humano genere quod erat morti adiudicatum. Secundo ut nos a morte mortis liberaret. Tertio ut a mortuis resurgendo vitam suam ostenderet quod mori superavit et nobis speciem resurgendi preberet. Quis igitur non videt quia sit hominum ad Christum obligatio cum ipse qui via veritas est et vita pro ipsis mori dignatus sit. Nec solum mortem tulit sed ad illam ut in sancti myste-rio patebit tantis cruciatibus doloribusque percutit.

Mors Christi fuit penosa valde ex eo quod passio eius fuit diuturna et generalis et ignominiosa.

Secundum mysterium contemplandum est mortem Christi de penalarum fuit quippe mors illa penosa et dolorosa valde maxime propter tria.

Primo propter passionis diuturnitatem.

Secundo propter passionis generalitatem.

Tertio propter passionis qualitatē.

Primo fuit mors Christi gravis et dolorosa propter passionis diuturnitatem. Nam licet omnibus diebus penale duxerit vitam peregrinando orando ieiunando predicando et futuram passionem pie premeditando ob quod ut inquit Lactantius iudei passus est flere aures sic. In his explicet quia Christus passus fuerit quoniam totum merore animae eius confecta quoniam colenda illa caritas genitricis relinquens discessit a bethania profectusque est hierusalem ut cerneret ibi cum discipulis suis. Que et quia illa cena peracta sunt utique non sine labore ibi Christus proditorē caute admonuit ut se corrigeret. Ibi discipulorum pedes et pedis

Mors Christi fuit valde penosa et dolorosa propter tria

toris iude humiliter laute. Ibi faciem sui
corpiis et sanguinis in mēoria sue mortis
instituit. Ibi sermonē ad discipulos ha-
buit quē Iobes scripsit. c. xiiij. r. x. et
xvi. Post cenā hō nō ad quiescendū sed
ad orandū se cōsulit. Et pulsus orasset al-
supra petro iacobo et iohāne cū suspiri-
is et vultu mesto aīam suā tristē vsq; ad
mortē dixit. Postea hō cū ter orasset ad
patrē longo spacio in tertia orōne factus
in agonia sudorē emisit sanguinē. Erci-
tatis et post discipulis turbe militū et mi-
nistris iudeorū occurrit a quib; verbera
et percussiones passus tandē et vincus du-
ctus est ad domū Anne vbi in facie ala-
ps percussus est. Inde venit vt latro deten-
tus ad domū Cayphe vbi examinatus in-
dicaturus reus mortis et postea ministris
vilissimis traditus derisus est ab eis. et
colaphis celsus et humilis affectus vsq;
mane. nec dormiuit nec quieuit. nocte il-
la tū inquieta atq; molesta. Hora vero
prima ductus est ad pilatū. Accusatus a pri-
cipibus sacerdotum examinatus a pilato.
mittitur ad herodē qd eū ad pilatū redire fe-
cit. flagellatus ad colūna et spinea corōa co-
ronatus est. Et tandē sententia in eū data
ad mortē caluarie cū latronib; pperare
cōpellit. vbi crucifixus est et felle et aceto
potatus. Post q oīa hora nona tradidit
spū. Secūdo mors xpi fuit dolorosa ni-
mis ppter passiōis generalitatē. verifica-
tū qd ppe fuit in eo illud Istaie. j. c. A pla-
ta pedis vsq; ad verticē nō est in eo sani-
tas. Caput emē et sanctissimū gazophi-
lariū sapientie dei et vti dicit Bernardus
Angelicus spiritib; tremebundū densita-
te spinarū punctū et pforatū fuit. Oculi
pūssimi fuerūt afflicti inundantia lacri-
marū. facies ei; decora deturpata ē spu-
tis et sanguine ita vt videret leprosus. fuit
illud Istaie. liij. c. Nos vidim; eū qsi le-
prosus. Bene ei; cādide ac rubicunde ala-
ps percussus fuit. Aurea ille sanctissime re-

plere sunt blasphemis clamoribus odiosus
et humilis atq; diuicijs. Nares ei; fati-
gate sūt fetorib; spuroz et cadauerū cal-
uarie loci. Capilli ei; capitis et barbe vi-
olentia trahi et euulsi sūt. Os ei; qd raz-
sanā tā sapidissimā tā vtilissimā et veris-
simā doctrinā promulerat percussū est. Lol-
lū eius suauissimū colaphis attritū est et
funē tractus. Manus eius q suo tactu vi-
uifico sanabant infirmos clavis durissi-
mis cruci affixę sūt. Pedes ei; quoz ter-
ra scabellū est quicq; discurrētes p ciuita-
tes villas et castra tū laborauerūt p homi-
ninū salute in cruce extensi sūt. Totum
corpus illud dulcissimū flagellis mult;
et diris celsū dilaceratū et sanguine cruen-
tatū fuit. lingua ei; aceto et felle amara-
ta est. vñ et eo mortuo latus ei; lancea a-
peritū est. Itaq; passus est in oībus mēbris
et in oībus sensibus delicari sui corporis.
Tertio fuit passio xpi dolorosa ppter
passiōis qualitatē. Passus quidē ē ig-
nominiose pmo rōne ppli. s. iudaici cui
tot miranda trulerat beneficia. Tū ecclesia
cārat lamtando ista die in psona xpi illud
Michę. vi. c. Popule mē qd feci tibi
aut in q molestus fui. nūc mibi qsi dicat
Pater tuos iacob cū filiis in egypto p io-
seph nutritui famis tpe ne pires. et post
tpe multiplicatos sup numerū d dura ser-
uitute egyptiorū te eduxi. a flagellis qbus
egyptū totā percussisti te liberū feci. Mare
rubrū tibi aperui vt p cum sicco vestigio
trāsires. Pharaonē at cū exercitu suo sū-
mersi. Per qdraginta annis te paui mā-
na de celo pstito. Aquā tibi de petra edu-
xi. Insurgēs et re hostes pstravi. Ter-
ra fluenē lac et mel p tuis a me pmi-
sa extimatis inde triginta regib; et pluri-
mis nationib; tibi largitū sū. Et pū i mō-
te synai legē seruandā tibi tradidi. Et ca-
pitiuitate septuaginta annorū ppter scelera
tua in babilone te liberās ad ppatias be-
seda in cecenia et zorobabel reduxi. Ecce

CXLVI

Ad feci tibi. Rñde gñibi si tñta bñficia
me tibi collata hñc talẽ rñtributionẽ me
ruerit vt me crucifigeres. ego ex gñe tuo
carnẽ sumẽs descẽdi d̃ celo vt tibi fr̃ essez
Ego sp̃ docti in sinagoga z in tẽplo ea q̃
te saluũ facere possent. Ego cecos tuos
illũinaui leprosos mũdaui. Claudos e/
rẽxi. obsessos a dẽmõib⁹ liberaui. surdis
auditiũ restitui. multis loq̃lã. infirmis va/
rĩs sanitatẽ. mortuis vitã. Nũqd in his
molest⁹ fui. p̃cepta declarauĩ. errores cõ/
futaui. vitia resp̃endi. Quid vltra face/
re potui z nõ feci. **S**cdo pass⁹ ẽ xps ig/
nominiose rõne tps. Erat enĩ tũc solen/
nitas pasche seu azimoz q̃ erat p̃cipua su/
per oẽs alias. In q̃ tenebãt ex lege iudei
venire de q̃buscũq; ciuitatib⁹ z loq̃ i hie/
rusalẽ ad tẽplũ ad sacrificiũ offerẽdũ nĩ/
si legitimũ haberẽt ipedimẽtũ. Et qz per
varias captiuitates hoz erãt sac̃ disp̃si
p̃ orbẽ i italia z in asia z in affrica. vt pa/
ter Acl. ij. c. de oi natiõe p̃uenerãt in hie/
rusalẽ ad illud festũ. Quãto aut̃ q̃s cõdẽ
nat̃ ad mortẽ prop̃t̃ maleficiũ. p̃currẽte
multitudine ppli tãto maior ei insurgit
pena p̃fusiois z erubescẽtie. Cõsiderat ei
q̃ qlibet vidẽs narrat alijs z si pegrinus
ẽ reuer⁹ in p̃riam suãz refert z diuulgar
ciuitati suẽ de illo malefactore z ignomi/
niosa punitõe z sic vbicũq; infamia diuul/
gat. Propterea iscript⁹ fuit titul⁹ super
crucẽ. Iesus nazaren⁹ rex iudeoz. Lris
grecis hebr. aic̃ z latinis. q̃si dicat. hec ẽ
causa passiois hui⁹ qz vsurpauit sibi re/
gñũ iudeoz faciẽdo se regẽ z prohibẽdo
tributa dari cesari. **T**ertio pass⁹ ẽ xps
ignominiose rõne loci. qz crucifix⁹ ẽ in lo/
co vilissimo. s. in monte caluarie q̃ sic no/
minat⁹ est qz ibi erãt ossa mortuoz z cal/
uarie z alia cadauera z ibi occidebãt vi/
lissimi homines z malefactores. Et vt di/
cit Nicola⁹ de lyra. Nõ est noĩar locus
ille caluarie a caluaria. Ade ibi sep̃ti vt
dicũt qdã. quia Adã fuit sepultus i be

bron. vt habet ioseph. rñ. ea. **P**ropter qd̃
hebron dicebat antiquitus cariatãbrer. i.
ciuitas q̃tuor. qz q̃tuor magni p̃iarche
fuerũt ibi sepulti cũ vxorib⁹. Adã z eua
Abraã z sara. Isaac z rebecca. Jacob et
lia. **Q**uarto xps pass⁹ est ignominiose
rõne p̃forti. qz cũ latronib⁹ z sceleratis.
Quinto pass⁹ est ignominiose rõne sup/
plici. quia crux supplicii erat latronum
vt Enstomus dicit.

Quõs creaturẽ inducũt aios hoĩm
ad fiedũ p̃ morte xpi necnã z pie mĩleres
atq; ipe iel⁹ crucifix⁹. **E**ap. tertiu.

Tertiu mysteriũ p̃templandum de
morte xpi dicit pietatis. **M**ul/
ta equidẽ sũt hodie q̃ hũana corda
z torpẽos oculos ad pietatẽ z fierũ indu/
cunt. Id facit sancta m̃r ecclia in officijs
diuinis. in cerimonijs in altariũ nudatõ
nẽ. tabularũ p̃cussioẽ z similibus. S; p̃
ter hoc tria sunt que emollire debent m̃e

*tria dũt emollire
q̃m m̃rẽs quas
m̃rẽs dũtẽs p̃ter
morte xpi*

tes. quascũq; duras.
Primũ ẽ insensibiliũ creaturaz p̃mortio
Scõm mulierũ lamentatio.

Tertiu xpi iesu dulc̃ inuitatio.
Primũ est insensibiliũ creaturaz cõ/
morio. Obscuritas quidẽ solis z defectõ
sup̃naturalis quasi quidam fletus fuit.
quia in cruce obscurat⁹ ẽ sol iusticie. sic z
terre mor⁹ ille de quo dicit Matheus qz
terra mora est. Idem z petrarũ scissio q̃
per se scisse sũt de quib⁹ oĩbus dixi i ser/
mone de passione in quadragesimali de
penitentia. **S**cõm qd̃ emollire potest
nientes duras ad fierũ pro morte xpi est
mulierũ lamẽratio. fleuerũt quippe ho/
die mulieres. Nã vt dicit Lucas. Seq̃
batur illũ multa turba ppli z mulierum
que plangebant z lamentabant cũ. Erve/
scribit Iohis. xij. c. Stabat iuxta crucez
iesu mater eius z soror mat̃s eius maria
Cleopbe z Maria magdalene. **M**a/
theus autem ait. Erant autem mulieres
multe a longe. s. p̃ulsp̃ hgo mater et que

Paucis sic appropinquassent intra cruce
q̄ secute erat iesu a galilea ministrantes ei
Inter quas erat Maria magdalena et
maria iacobi et ioseph mater et mater fili
orū zebedei o q̄s possis sine lacrimis ha
rū mulierū audire lamenta Dū forte vna
dicebat O iesu sanctissime fons oīs bo
nitatis tanq̄ reus cū sceleratis es cruci
fixus Alia sb̄debat O speciose forma p̄
filijs hoīm et vbi ē pulchritudo tua vbi
elegācia vultus tui factus iā es de for
mis tanq̄ leprosus Altera clamabat su
spirādo et iulando O care mi nepos fi
liū soror mee p̄ dilectissime q̄ filios meos
iacobū et iohē vnice dilexisti cui⁹ d̄ba i
aurib⁹ meis dulciora sp̄ fuerūt sup̄ mel
et fauū beu me cur ad h̄ deueni vt te vide
am vulncribus liuidū morientē in cruce
At et discipula illa cara magdalena q̄d
referebat quid referendo clamabat pie
exemplari possum⁹ q̄ iesu inspiciēs ma
nus cōstringebat inde pectora cōnūdebat
Deu inquiens p̄do m̄m meū d̄m me
um q̄ mihi peccata remisit q̄ a phariseo
me defendit q̄ me ad pedes ei⁹ sedentē tā
benigne docebat O me miserā O me do
lentē nimīū O magister benigne Tu in
noctēs Tu sanct⁹ Tu impollut⁹ Tu se
gregatus ab oī sordē sine culpa p̄des in
cruce Virgo autē mī vultu squalida spar
so crine voce q̄ poterat flendo dicebat
Deu q̄ amara et flebilis est dies ista mi
hi misere video filiū meū vnicū niter la
trones p̄dentē o fili mi sancte o fili mi
lumen oculorū meorū o fili mi spes vni
ta vite mee Et vbi sūt gaudia q̄ tot ānīs
suscepit cor meū vbi angel⁹ gabriel qui
me salutauit vbi pastores q̄ te natū mox
in p̄sepio venerūt festinātes visuri Ubi
magi cū muneribus ducatu stelle ad nos
p̄ducti vbi vox tua illa q̄ trigitrib⁹ an
nis vsq̄ nūc auribus meis insonuit dū
matrē reuerēter me noīabas vbi dulcia
colloquia tua vbi mīscula tua vbi pul

chritudo tua vbi splēdida fama tua vbi
familiares tui Omēs te reliquerūt ego
his paucis comitata mulierib⁹ et iohāne
nō te deserui fili mi O amātiissime iuue
nis o corde corde meo Quid faciā quo
me verā video te morientē quē nouem
mensibus vtero meo sine labore portauit
quē peperī sine dolore quē ablactauī vbe
re te celo pleno Plāgite me cū āgeli mō
vestro et oēs beati spūs Plangite celi et
cūcta celestia corpa Plāgite elementa et
omīa q̄ fecit de⁹ Plāgite petre dure plā
gite iuuenes plangite senes Plangite
virī pariter et mulieres plangite o mīres
mecū et nō sinatis me solā plangere o fi
li mi iesu hodie p̄ salute mūdi in cruce
morti dignatus es His autē similib⁹ q̄re
lationib⁹ desolebat ego filiū et Tertiu q̄d
emollire pōt mēres duras ad flēnū p̄ mor
te xpi dī ipius iesu dulcē inuitatio vt ei
denotus ait Bernard⁹ Clamat de cruce
xps dicēs Vide hō q̄ pro te patior ad te
clamo q̄ pro te morior vide penas qui
bus afficior vide clauos q̄bus cōfodior
Nō est dolor sic q̄ crucior Cū sit tantus
dolor exterior intus tū dolor est grauior
tā ingrātū dū te exterior Vide o aīa q̄a
nō p̄p̄ mea sed tua p̄cā patior ita vt di
cere possim O q̄tus ē dolor capis mei
puncti et p̄forati spinarū aculeis o q̄tus
est dolor faciei meē o q̄tus dolor colli mei
o q̄tus dolor oculorū meorū o q̄tus do
lor p̄foratarū manū mearū o q̄tus do
lor brachiorū meorū o q̄tus dolor totius
corpis mei in quo nō est sanitas o q̄tus
dolor oris mei felle et aceto amaricati o
q̄tus dolor cordis mei p̄pter voces et la
menta matris mee O vos oēs q̄ transi
tis p̄ vīā attendite et videte si est dolor si
milis sicut dolor me⁹ verū tamē o dura
mens o ferreū pect⁹ vrgētiore dolore an
gustio dū te hoīem tā ingrātū reperio
fleui ego pro te vagiens in cūna fleui
ego pro te sepi⁹ in orōne fleui ego p̄ te

fortiens a pma hora noctis usque in ho-
ra nona. fleui du fui caprus. fleui du
fui alapa percussus. fleui du fui celus et de-
rilus. fleui du fui flagellatus ad colunaz
fleui du fui crucifixus fleui ppter dolo-
re fleui ppter peccata tua. Et tu non vis fle-
re. Plange amia. Plange o homo me tuum do-
minum. me tuum benefactorem. me tuum redempto-
rem. me qui te tantum dilexi ut et mori non recu-
saveris. Si pie sic fleueris facias te picipes
gratie mee. et tandem ad vitam sempiternam
reducam Amen.

Sabbato sancto. De conscientia.

Sermo quadragesimus nonus.

Accepto cor

pore inuoluit illud in syndo-
ne munda. Scribitur bever-
ba Math. xxvj. ca. Dili-

git sumope dominus iesus christus mundicia et ni-
tore conscientie nostre quod mystice designat in se-
pultura eius quoniam inuoluitur in munda
syndone inuolutum recodit inuoluit in monu-
mento nouo. Et licet unusquisque conart
deat omni re sue vite mundam et puram reue-
re conscientiam. Id nihilominus permagis requiritur
du corpus christi sumendum est in sacro altari.
Tunc probet seipsum bonum et sic de pane illo et
dat et de calice bibat. Quia homo plerique con-
scientiam presumptuosam habentes eorum peccato
mortali conicere non erubescunt. Alii vero con-
scientia scrupulosa verari facientes quod in
se est. Illic trepidauerunt timore ubi non
erat timor. et sic conicere omittunt. Idcirco
in presentia sermone de conscientia dicemus. De qua tria
mysteria proponimus declaranda.

Primum de ligationis

Secundum de cognitionis

Tertium de remediis

Qualiter conscientia obligat ad faci-
endum vel non faciendum. et de septem causis er-
roris conscientie.

Cap. primum

Primum mysterium declarandum de co-
nscientia de ligationis. In quod videre

debemus Ad quod conscientia liget videlicet
liget ad omne quod dicitur. Et ad hunc intelligen-
dum notanda sunt tria. Primum notandum
est. Quod homo in se habet conscientiam hanc omnem ex na-
turali iudicio rationis quod dicitur intellectus
et ab eo est deducta et derivata ut quedam
conclusio. Et bigra fit in anima vel in mente ho-
minis quasi quidam syllogismus. Cuius maiores
premittit videtur dicere. De malum est vitandum
In more huius syllogismi assumit ratio su-
perior dicens adulterium esse malum quod per
bibulum est a deo. Ratio inferior dicit adul-
terium esse malum. quod vel est iniustum vel quod est
in honestum Conscientia vero infert conclusionem
dicens et concludens ex supradictis. Quod adu-
lerium est vitandum. Propterea dicitur conscientia. quasi
concludens scia eo quod conscientia ratione supradictorum
scilicet iudicis rationis superioris et rationis infe-
rioris conclusionem infert. Unde Hugo li. ii. de
anima ait. Conscientia est cordis scia. Unde dicitur conscientia
quasi cum alio scia. Secundum notandum
est. Quod triplex est actus conscientie. Primum est testifi-
cari in preterito in quantum conscientia prohibet testi-
monium sicut illud in quod est scriptum aliquid
illud testificatur siue bonum sit vel malum. Unde
Apostolus ad Romanos. ii. c. Testimonium reddere
illis conscientia eorum. Et Augustinus. xi. q. iiij. ca. Lu-
stodi. Unde dicitur iudex erit alius testis quam con-
scientia tua non erit inter iustum iudicem et co-
nscientiam tuam noli timere nisi cum tuam Se-
cundus actus conscientie est accusare et excusa-
re. reprehendere et remordere de malo com-
misso et bono omisso. Unde Augustinus. xi. q. iiij. c.
In cunctis. Quod conscientia defendit liber est in-
ter accusationes Et liber sine accusatione
esse non potest si sola conscientia intus ac-
cuset. Iste actus potest dici examinatio in qua
tunc conscientia examinat quia facta sunt an sit recta
vel non recta. an benefacta vel malefacta
Et quando per examinationem inuenit id quod fa-
ctum est discordare a conscientia a qua exa-
minatur dicitur conscientia remordere vel accu-
sare. Unde inuenit id quod factum est processum
seipsum formam conscientie dicitur conscientia defen-

Conscientia videtur
orth. 93

Actus conscientie
triplex est.

angel

dere et accusare. Tertius actus conscientie est ligare vel soluere. Nam conscientia obligat ad peccatum quia omne quod fit contra conscientiam est si sit bonum peccatum est. unde Apostolus ad Romanos. Omne quod non est ex fide peccatum est. Super quo verbo Ambrosius in glo. De quo fit etiam si in se et de se sit bonum et non sit ex fide id est contra conscientiam vel se credam esse malum peccatum est. Et xxviii. q. i. c. Omnes sequuntur. Omne quod contra conscientiam est edificat ad gehennam. ubi dicitur glo. contra conscientiam legem precepti vel prohibitionis hoc est proprie facere contra conscientiam id est facere contra illud quod conscientia dicitur esse in precepto vel prohibitione. Tertium notandum secundum Bonaventuram di. xxix. scilicet. Quod conscientia aliquando dicitur aliquid quod est secundum legem dei. Aliquando quod est preter legem dei. Aliquando aliquid quod est contra legem dei et loquimur hic de dictamine per modum precepti vel prohibitionis non per modum consilii siue persuasivis. In primis quod conscientia simpliciter ligat et uniuersaliter per eo quod ad illa homo ligatur est per legem diuinam et conscientia quod illi concordat ligatur ostendit. In secundis homo conscientia ligatur quod diuina manet. unde vel tenet homo conscientia deponere. vel tenetur id quod dicitur conscientia adimplere. ut pote si dicitur necessarium est ad salutem salutem de terra levare. In tertijs homo conscientia non ligat ad faciendum vel non faciendum sed ligat ad se deponendum pro eo quod cum talis conscientia sit erronea errore repugnante legi diuine necessario quod diuina manet potest hominem extra statum salutis et ideo necesse est ipsam deponere. Quia siue homo faciat quod dicitur siue ei oppositum mortaliter peccat. Si enim homo faciat quod conscientia dicitur et illud est contra legem dei et facere contra legem dei sit mortale peccatum absque dubio mortaliter peccat. Si homo faciat oppositum ei quod conscientia dicitur ipsa manere adhuc peccat mortaliter non ratione operis quod facit sed quia malo modo facit. facit enim in contemptum dei quod credit dicitur sibi conscientia hoc deo displicere.

Quis deo placeat. Nam non tantum attendit deus quod homo faciat sed quod animo faciat. Et iste qui facit quod deus iubet credens facere contra dei voluntatem non facit bono animo sed malo et ideo peccat mortaliter. Et sic patet quod omnis conscientia autem ligat ad faciendum quod dicitur aut ligat ad se deponendum. Non enim omnis conscientia ligat ad faciendum quod dicitur sic illa quod dicitur non est faciendum illud ad quod homo alius tenetur sed talis conscientia dicitur erronea. Sciendum tamen quod conscientia errat duobus modis. scilicet ex falsa assumptione et ex falsa applicatione. Et primo ex falsa assumptione puta quando aliquis assumit aliquod malum tanquam bonum vel falsum tanquam verum. Sicut his qui occidebant apostolos dicitur conscientia per hoc placere deo unde Iohannis. et dixit Christus. Tunc hora in qua omnis qui interficit vos arbitretur obsequium se prestare deo. Secundo errat conscientia ex falsa applicatione sicut cum ex aliquibus veris aliqua conscientia erronea formatur. Sicut per hoc quod deus est super omnia diligendus aliquis format sibi hanc conscientiam. scilicet quod nihil potest simul diligere deum. Et sic est erronea conscientia circa obligationem votorum. Nam per hoc quod dicitur vouete et reddite domino deo vestro aliqui erronea sibi formant conscientiam tenentes vota fore indispensabilia. Et cum multa vota quod de facto non tenentur aut quod stulta et irrita onabilia. Aut quod ad implendum impossibile dicunt fore de necessitate seruanda. Similiter habent conscientiam erroneam illi qui infirmi aut satis debiles volunt tenere ieiunare diebus illis quibus ecclesia aut alii qua regula precipit ieiunia et similia. Et ut inquit L. in questionibus de veritate. q. xvii. Quedam conclusiones sunt in quibus ita relucet prima principia operando quod circa ea conscientia errare non potest. Sicut deum non esse diligendum malum scire esse faciendum et huiusmodi. Et quedam alia sunt circa que errare potest et errat. ut ex dictis patet. Exemplum etiam potest poni de eo qui facit id quod habet speciem mali licet non sit malum existimans sibi sufficere tunc

Contra erat dubium meo

CXLVIII

Nonem bonam quā habet non curans de
scandalo proximi. Sicut faciebant qdā
in ecclesia p̄mitiva fideles q̄ comedebāt
idolonica licet nō in venerationē idoli tñ
corā simplicibus qui inde scandalisabā
tur illos imitantes. sed in venerationē
idoli qd̄ estimabant alios facere. Quos
reprehendit Apostolus ad. Rom. xiiij.
ca. Ad clariorē adhuc intelligentiā no
ta s̄m Tho. in secūdo sententiā dī. xxix.
¶ Scientia non obligat in virtute p̄
pra. sed in virtute p̄cepti diuini. Quod
patet quia nō dicitur aliquid esse facien
dū vel nō faciendū hac ratione quia sibi
videtur vel nō videtur. sed sub hac rōne
quia est a deo p̄ceptū v̄l prohibitiū. Nul
lus autē ligat p̄ceptū aliqd̄ nisi median
te sciētia illius p̄cepti. Et ille q̄ nō ē ca
par noticiē p̄cepti nō ligat p̄cepto. Nec
aliquis ignorans p̄ceptū dei ligat ad p̄
ceptū faciendū. nisi q̄ten⁹ tenet scire p̄
ceptū. Si autē nō tenet scire nec scit nullo
mō ex p̄cepto ligat. Tenet autē q̄libet ba
bens v̄lū rōnis scire p̄cepta dei. Nec ex
cusatur nō faciendo illud ex ignorantia.
¶ Ad maiorē evidentia p̄dictorū Scien
dū q̄ error cōscientie causat ex septē cau
sis. Prima est ignorantia. Secunda ne
gligētia. Tertia inordinata affectio.
Quarta pusillanimitas. Quinta super
bia. Sexta perplexitas. Septima bñli
tas. Primo causat error cōscientie ex ig
norantia. scz cū ratio app̄hendit malum
sub rōne boni v̄l est predictū. et bonū sub
rōne mali. Et si ignorantia illa sit iuris
naturalis aut diuini nullū excusat habē
tem v̄sum rōnis. Secūdo error cōscientie
causatur ex negligētia cū quis est negli
gens addiscere cū potest ea que p̄tinent
ad reformationē anime. Unde August.
xxvij. di. ca. finali. dicit. Illis omnino ig
nosci non poterit qui habentes a q̄ disce
rent operam non dederunt. Tercio cau
satur error cōscientie ex inordinata affec

tione. cū enī quis inordinate et satis ardē
ter afficit ad hui⁹ seculi bona et satisfacc
re cupit passionib⁹ sensualitatis p̄cipit ac
sciam et sic falso et cū errore iudicat p̄c
cata nō ēē p̄cā. aut nō satis graua. Sic
faciūt vsurarij. supbe et pompatice mult
eres. adulteri et reliq̄ similes. Pro q̄b⁹ se
neca in prouerbis ait. Perijt omne iudi
ciū cū res trāsit in affectū. Cōscia q̄ppe
nimis diligentia rēalia ista est nimis lar
ga. Quarto error scie causat ex cordis
pusillanimitate. quā quis timet nō timē
da s̄m rectū iudiciū rationis et talis con
scientia est nimis stricta et periculosa. nā
facit de festuca trabē. idest de leui p̄cō q̄
uē generat desperationē. damnat saluan
dum. Quinto causatur error conscientie
ex superbia scilicet quādo quis nō humi
liat intellectum suum v̄l velit meliori
bus. prudentioribus et superioribus cre
dere. Nam conscientia in indifferentib⁹
tenetur s̄m discretionem prelati forma
re. Quāvis enim in his que sunt prece
pra vel prohibita a deo conscientia recta
plus obliget q̄ p̄ceptū superioris eo q̄
obligat virtute p̄cepti diuini. qd̄ est ma
ius p̄cepto prelati. vnde in talibus cō
scientia recta est iudex immediate sub dō
In indifferentibus tamen p̄ceptum p̄
lati plus obligat q̄ conscientia. Et sic
conscientia subditi in huiusmodi non sor
lum deum sed etiam prelatum habet su
pra se. Et ideo s̄m discretionē prelati for
mari debet. Nam subditus non habet iu
dicare de p̄cepto prelati sed de impleti
one p̄cepti que ad ipsum spectant s̄m
Tho. in questionibus de veritate. vnde
seculares sequi debent sententiā prelati
in his que ad cathedram spectant iuxta
illud Mathei. xxiij. Quęcunq̄ dixerint
vobis facite et seruate. Religiosi tenent
sed s̄miaz prelati v̄l mādatorū eorū i his q̄
nō sūt p̄ deū v̄l p̄ regulā aut p̄stutōes v̄l
p̄ra originatōes capituli generalis. Laure

¶ Nam hui⁹ error causat ex septē causis

in debent plari ne in disere deipitat pio
pter piculū cōscientiāz subditoꝝ. Con
cordat his Alexander in secundo sume.

6 Sexto causat error cōscientie ex pple
ritate. i. ex quadā dubitare ex qua qd
fiat sequit inevitabilitas vel necessitas
peccandi. puta cū videris int duo opabi
lia se positi quoz alterz optet agere. et
quodcūq; fecit impossibile est nō pecca
re. Sup quo dicit et cilio tolerano. dist.
xii. c. j. Duo mala licz cautissime sint p
cauenda. nō sī piculi necessitas. vnum ex
his ppetrare cōpulerit id debem⁹ resolve
re qd minori neq; noscīt obligare. Sed
hec pplexitas quannū ad rē nihil est ve di
cit ibi Glo. sumaria. Q. cū aliq; possit
esse pplexus int duo mala procedere p
ex stulta opinōe illi⁹ et erronea cōscientia.
vel ex psumptōe alicui⁹ in q. vale manere
firm⁹. Puta iuravit aliq; occidere homi
nē. format sibi cōscientiā licz erroneā q
si nō occidit pcurat. si occidit homicida
est. et sic est pplexus ex factua eximatiōe.
Nam et nō occidēdo pcur⁹ nō est. Et fm
hanc pplexitatē dicit in illo ca. q. minus
malū eligendū ē. Trē tenet q. liber. cōicare
in paschate aliq; habens odiūz. nō vult
dimittere. et p supposito est pplex⁹. q.
si cōmunicat cū odio peccat mortaliter. et
si nō cōicat similiter. S; dimittere pōt et
debet odiū. et sic nō est pplexus simpliciter.

7 Septimo causat error cōscientie ex hu
militate et cordis puritate. vnde Bre. di.
v. c. Ad eius bonaz mētū est ibi culpā
cognoscere vbi culpa nō est. vbi Glo. a
gnosce. i. timere. Non aut d; qd se et
pabile dicere vbi nō est fm sui estimatōz
q. b. p. tiner ad mendaciū. et yroniā. In pri
mis sex modis error cōscientiesq; est rep
hensibilis et voluntas seqns cōscientiā er
rantē semp mala. Septimo aut mō est
laudabilis. Cui⁹ rō est q. ad bonitatē men
tis p. tiner vt hō ad iusticie pfectōem ten
dat. Et ideo in culpā reputat nō soluz si

deficit a cōmuni iusticia qd be est culpa
sed etiā si deficiat a pfectōe iusticie. quod
q. culpa nō est.

8 Q. circa cognitōem cōscientie prope
septe differētie hoīm inveniunt. Ca. ii.
Secundū myst. rui declarandum
de cōscientia d; cognitōis. In q.
G. an possit qd cognoscere et
scire se habere rectā cōscientiam lumie. s. gfe
illustrat. Ad qd rñder Alexander d. alet
in scdo sume. q. septe sūt differētie hoīm
circa hñdā attendēde. Aliq; em putat se
habere bonā cōscientiam et grām seu charita
tē et neutz habent. Aliq; sciūt q. illā non
habent. aliq; dubitat de h. Aliq; opinantur
q. habeat grāz et bonā cōscientiā. Aliq; ex
periunt sed nō habēt de h. sciētiā. Aliq;
hoc sciūt tñ p reuelatōz. Septimi h. sci
unt p causam et certā visioem. Primi er
go sunt infideles et heretici imo etiā xpī
ani qdaz repidi. q. nō iustitantes cōscientiāz
suā et ignorācia crassa mortalia crimina
nō credunt mortalia esse. In tali cecitate
fuit aliqñ paulus vt ipse testat. Nam vt
scribit. Actū. xxiij. c. Captus a romana
militia hierosolymis iudeos ad qz per
tōem captus fuerat sic alloq. Ego omi
cōscientia bona duersar sū ante deū vsq;
in hodiernū diē et tñ psecut⁹ fuerat eccle
siā putās bñ facere. Secūdi sunt q. sciūt
se nō habere bonā cōscientiā. vt hi q. sciūt se
esse in mortali peccō actu vel proposito n.
penitentes. Tercij sunt q. dubitat se ha
bere bonā cōscientiā. q. s. habent rōes eq
fortes ad h. q. sint in gratia putant cū vi
dent se esse tepidos in amādo deū nō ha
bendo affectū ad orōem et ad alia spūalia
opa. Et ex opposito considerāt nullam
voluntatē se habere peccandi mortalit.
sed propostū abstinēdi de restari pecca
ta cōmissa. Quarni opināt se habere bō
nam cōscientiā et se esse in gratia etiā p
babiliter. cum formidine tñ aliq; d. oppo
sito. Sicut illi q. vident se seruētes in

amor dei et proximi et amare lugere offe-
sas dei paratos ad sufferendum aduersa.
sentiunt in aliquā rebellionē carnis ad spi-
ritū et fragilitatē. Quinti experiunt se
habere bonā conscientiam sicut illi qui sentiunt
dulcedinē diuine bonitatis in oratione et gu-
stant quod suauis est dominus abhorrentes
omnem delectationem mundi. Sexti sciunt
se habere bonā conscientiam per reuelationes
dei. Sicut abraham cui dixit deus per ange-
lū. Gene. xij. c. Nunc cognoni quod timeas
deū. scilicet timore filiali qui sine gratia et consue-
tia bona esse non potest. Septimi sunt qui
sciunt per causam rei vel rationem rei. ut hi qui cla-
re videntur diuinā essentiam in vita presenti.
sicut moyses in veteri testamento et pau-
lus in nouo.

De scrupulo conscientie quid sit et unde
causatur. et de septem regulis quibus potest deponi.
Capitulum tertium.

Certum mysterium declarandum est eo
scientia dicitur remediatio. Sunt
enim plerique conscientiam habentes scrupu-
losam omnem leuem actum peccati venialis
estimantes esse peccatum mortale. Pro quibus
tria sunt notanda. Primum quod scrupu-
lus est vacillatio quedam conuersus eorum
formidine ex aliquibus obiectionibus debilibus
et incertis. unde videtur esse scrupulus id
quod apud alios dicitur pusillanimitas quod est
redio seu timore rerum aduersarum iners et in-
considerata tracti animi deiectione. Et sic vi-
detur tam scrupulus quam pusillanimitas in-
portat inordinatum timorem. Unde ipse scrupu-
lus a quibusdam vocatur erronea conscientia.
Ab alijs timor conscientie. Et ab alijs
pusillanimitas. Sciendum autem secundum Alber-
tum in libro de quatuor coevis quod differentia
est inter conscientiam fidem opinionem dubi-
tationem et scrupulum seu suspitionem. Nam
scientia proprie est eorum que cognoscuntur per
causam et quod impossibile est aliter se ha-
bere. fides autem est perfecta persuasio vnius
partis seu conclusionis per multa probabi-

lia vel auctoritate dicente. Et hoc etiam
appellatur credulitas et conscientia. Opinio
autem est acceptio vnius partis cum formidine
alterius. ita tamen quod ad illam que formidat
non habet ratio expressa. formidat tamen pro-
pter debilitatem rationis alterius partis. Du-
bitatio vero est indeterminata morum. Ra-
tionis super utramque partem contradictionis
per equalia media. ita quod non magis per-
det ad unam partem quam ad aliam. et hec etiam di-
citur ambiguitas. Demum scrupulus ex leui-
bus obiectionibus seu medijs et multum debili-
bus mouetur ad unam partem. Et hic etiam
dicitur suspitio et pusillanimitas spiritus
qui repellenda est. ut dicitur. vij. q. i. c. Quis.
Nam talis scrupulus inducit animam ad
quoddam redium et tristitiam aggrauantes ut
nil boni ei agere libeat. et sic velut tempe-
stas que descendit in egyptum consumpsit omne
quod reperit viride. sic tristitia procedens
ex scrupulo consumit vigorem et robur ani-
mi. Inducit etiam desperationem. a qua libera-
ri se petebat psalmista dicens. Non me de-
mergat tempestas. scilicet desperationis. Quan-
tum vero hec scrupulosa conscientia noceat
patet per 2 Machab. ij. ca. ubi narra-
tur quod quidam scrupulosi ex societate macha-
beorum quia noluerunt se defendere. Hostes
bellantes aduersus eos in die sabbati ti-
mentes ne propter hoc violarent sabbatum occi-
si sunt ab eis. Secundum notandum quod scrupu-
lositas conscientie causatur quadoque ex
complexione ad timorem idonea. ut est co-
plexio frigida. puta in feminis vetulis et
melancolicis. Timorem enim naturaliter fin-
Damascentum cor stringit sicut et frigida
stringunt et congelationem faciunt. Ad quem
motum contractionis imaginatio mouetur
a timoris dispositione ita ut precipiat quod
aliquod esse futurum malum et per consequens
fugiendum. Quandoque causatur pusillanimi-
tas et scrupulus ex egritudine mentis
vel melancolica que est infirmitas capiti-
tis per quam leditur imaginatio. et quadoque

*Salicū et
ancima
Mania quid est
Melancholia
quid est*

ratio. unde Salicū et Ancima dicunt
q mania est infectio anterioris cellule ca
pitis cū diminutione imaginatiois. Me
lancholia vero est infectio medie cellule ca
pitis cū diminutione ratiois. Quāq in sup
causat scrupulū ex temptatione diabolica.
Potest em̄ diabol⁹ deo pmittere mouere
humores melancolicos in hoīe p quos
imaginatio vlt errare pōt aut turbari ad
timorē inordinatū. Aliqñ adhuc proce
dit scrupulus conscientie et pusillanimi
tas ex regim̄is corporalis negligentia. scz
p nimā abstinentiā et vigilias. vñ Nie
ronymus ad nepotianū dicit q tales im
moderatis ieiunijs vertunt in melanco
liam. et magis hypocrisis fomentū q̄ no
stris indigent monitis. Et de cō. di. v. ca.
Nō medio critet. Idem Hiero. asserit q
tales indiscrete ieiunantes et orātes incur
rūt notā melancolic. Multonēs ho cau
sant scrupuli ex societate timidōz. vnus
enī scrupulosus facit aliū scrupulosum.
¶ Terciu notandū q̄ septē sunt regule q̄
rū adminiculo conscientia scrupulosa seu
erronea potest deponi.

¶ Prima regula debita ad gratiam dei p
paratio

¶ Secūda sollicita scripture scē idagatio.

¶ Tercia orationis deuota p̄nuatio

¶ Quarta opinionis alicui⁹ cura electō.

¶ Quinta obedientie hūilis imitatio.

¶ Sexta scrupulorū animosa obiectio

¶ Septima p̄ceptorū discreta epicheza

¶ Non id est interpretatio

¶ Prima regula est vt q̄s se p̄paret ad
gram dei q̄rū potest fruendo mādara dei
de peccatis p̄petratis dolēdo et cōfiteōdo.

¶ Nam q̄cūq̄ facit qd in se ē de⁹ infallibi
liter infundit grām et lumen domi sapiē
tie et cōsilij et intellectū tribuit q̄bus in
uari potest ad depositōem erronee p̄cie.
Unde ip̄e dicit p̄ Hieremā. c. iij. Cōuer
timini fili⁹ reuertētes. s. quantū in vobis
est et ego saluabo ouerēdēs vras. ¶ Se

cūda regula est sacre scripture indagatio. vt em̄ inq̄r psal. Declaratio p̄monū.
tuorū illuminat et intellectū dat pusilis.
id est hūilibus. ¶ Tercia regula oratiois
p̄nuatio. Unde Jaco. i. c. di. Si q̄s ve
stz indiget sapiētia postulet a deo et da
bit sibi affluenter. Et Sapie. viij. c. In
uocaui et venit in me spiritus sapiētie.

¶ Quarta regula est opiniois alicui⁹ tu
ta electio. Sunt em̄ aliqñ de aliq̄b⁹ mā
terijs moralib⁹ doctores opinionū cōtra
riaz. Et tunc scrupulosi dubitāt quam
piem possunt cum bona p̄scientia eligere.
Quibus dicim⁹ q̄ cū bona p̄scientia p̄
q̄s tenere vnam opinionē et fm̄ eaz ope
rari. exclusio saltem scandalo. q̄ scilicet p̄
vel opinio habeat pio se nobiles docto
res dūmō tal opinio nō sit p̄ra auctoritas.
tem exp̄ssam sacre scripture. nec d̄ definiti
onem ecclie catholice. Et q̄ etiā ex cō
trarietate talij opinionū nō inducat ad
dubitandū sed bonā sibi conscientiaz et
credulitatē formet de eo qd credit tanq̄
de probabiliore parte. et p̄cipue qñ q̄s ad
hibet diligentia inq̄redo an liceat. Nec
inuenit aliqd quod eū sufficēter moue
at ad b̄ q̄ sicilicet. ¶ Ex sint doctores va
rij in multis opinionib⁹ parer de resurre
ctione mortuorū de q̄bus dicit Matthe.
xxvij. Multa corpora rē. Nam aliq̄ tenet
q̄ surrexerunt ante christū itez. morturi.

¶ Alij q̄ post christū nō itez morturi. Si
militer de dispensatiōe in voto p̄nēne
aliq̄ tenent q̄ in illo disp̄sari non pōt.
¶ Aliqui q̄ potest. Imo sc̄us Tho. i. iij.
tenet vnam opinionē. Et in sūma dicit cō
trariū. ¶ Quod autē dicit sc̄us Tho. in
quolibet. iij. q. iij. arti. sc̄do. q̄ quando
sunt due opinioēs p̄trarie de eodez opor
tet alterā esse verā et alterā falsam intel
ligendū est de his vbi manifeste patz ex
scriptura vel ecclie determinatiōe q̄ sit
legem dei. Postiensis tēro dicit sup̄ ea.

¶ Si vir extra de cognatiōe spūale. q̄ vbi

Sunt diuerse opiniones et diuersa iura se
per humanior est pferenda et equior. Et
ad idem facit quod ait Aug. di. ix. ca. sa
na. *¶* Solet autem mouere scrupulosos et
detinere illud dictum Aug. de pe. di. vii. c.
Nullus. ca. Si quis. Tene certum et dimit
te incertum. Sed ubi in eadem materia mo
rali sunt contrarie opiniones doctorum illa
videtur tutior que est rigidior. et sic potius
amplectenda. Sed ad hoc respondet quod
Augustinus loquitur in dicto casu proprie de
eo qui differt penitentiam usque ad extremum
vite cuius saluatio dubia est et incerta.
non quod vera penitentia non possit esse in ex
tremis sed quod incertum est verum talis peni
tens vere peniteat. Quinta regula con
tra conscientiam scrupulosam est obedi
entia humiliter imitatio. ut scilicet scrupulosus ca
piat intellectum suum dictis sapientum
et obediencie superiorum quantumcumque scrupu
losus dixerit sibi aliud. Unde Proverbi
um. sapiens ait. Ne inuitaris prudentie
tue. Sexta regula est animosa pugna
tio scrupulorum. Unde Isa. xxxv. c. dicitur.
Confortamini pusillanimes. confortami
ni et nolite timere. Ecce enim deus vester. s.
adiuuans et illustrans. Et cancellarius pa
risiensis in quodam tractatu de regulis mo
ralibus ait. Consilium salubre est frequenter
agere contra scrupulos leues et trepidos
vitando eos ad aliorum iudicium quatenus
ex consuetudine fiat homo robustus solidus
et tranquillus in exercitio spirituali. Si
cut etiam si quis veller ligamentum distor
tum ad rectitudinem ducere oporteret quod
retorqueret ipsum ex parte opposita curuam
do. et sic reduci posset ad rectitudinem. No
tandum etiam secundum eundem Cancellarium in quo
dam suo tractatu quod aliqui doctores teneant
de his assentiri aliquando non tam merito
rium esse credere sicut velle credere. Nec
dolere sensualiter de peccatis sicut velle
dolere et non posse. Sunt autem aliqui au
toritates non bene intellecte ex quibus

scrupuli oriuntur. Sicut illa que habetur
extra de sponsalibus. In dubijs tutior
via est eligenda propter quod scrupulo
sus eligit viam rigidior. Sed ad hoc non
datur quod eligere viam tutiorem consilium est.
non precepti. alia oporteret multos ingredi
religionem in qua tutius viuunt quam in secu
lo. Non ergo de necessitate oporteret viam
tutorem eligere quando etiam alia via potest
eligere tutior. Septima regula pro scrupu
lorum deposicione est preceptorum discreta epi
chezario id est interpretatio vel declaratio.
Equitas enim quam philosophus nominat
epicheyam spondere iuris rigori secundum iu
ris peritos. Est autem equitas iusticia pe
satis omnibus circumstantiis particulari
bus dulcore misericordie reuerata. Sapienter
ait. Noli esse nimis iustus. Nam ni
mis iustus est qui perit in iusticia sua.
Pertinet autem ad virtutem epicheye con
siderare non nudum preceptum de se. sed cir
cumstantias omnes particulariter ipsam
concurrentes. Unde Philosophus in
to ethicorum dicit. Epicheya interpreta
tiua legum est melior quam iusticia legalis.
Et secundum hanc virtutem epicheye possumus
precepta dei et ecclesie prelatorum seu iu
dicum benigne interpretari. Et secundum Jo
hannem de amberto triplex regula per vir
tutem epicheye dari potest conscientie scrupu
lose. Prima quod nec deus nec ecclesia
per sua precepta intendit obligare ad vix
possibile alicui. Cum enim secundum regulam
iuris ad impossibile nemo possit obliga
ri de regulis iuris in sexto. Non solum
dicitur impossibile quod absolute non
est possibile. sed etiam videtur interpre
tandum secundum virtutem epicheye in lege no
ua esse impossibile. quod vix est possi
bile. id est habens nimiam difficultatem.
Secunda regula est quod nec deus nec
ecclesia intendit suis preceptis aliquem
hominem obligare ad hoc quod sit fatuus.
Id est talia precepta pro loco et tempore non

obligant quibus eorum obsequantia fieret ridiculosa. Sicut patet de observantia votorum stultorum quod nullus obligatur implere et dicatur votum esse. Tertia regula est quod in his quod solent fieri mala quod prohibita. ut contra positum precepta multum excusant vel in toto vel in tanto consuetudo si sit scripta ut dictum est in fine de consuetudine. Etiam neccitas absoluit ab obligatione preceptorum positum ut in tractatu est in precedentibus. Proponatur igitur unusquisque velle saluari et deo suam voluntatem committere faciatque bonum quod ferre per humana fragilitas cui auxilium exhibet deus. doleatque se peccatore et defectu suo iuvare et sic in domino confidens confessionem promissa summat cibum suavitissimum eucharistie. per cuius assumptionem deus acquirat salutem eternam. Ad quam nos perducatur iesus christi filius benedictus per omnia secula seculorum Amen.

Dominica resurrectionis. Sermo de ipsa mirabili resurrectione iesu christi. quinque gestimus in ordine.

Rerexit. Scribitur hoc verba Marci ultimum et in euangelio hoc iocundissime solennitatis. Summa cum gratulatione audienda sunt a nobis et commemoranda ea quod de resurrectione iesu christi dominum nostrum ab euangelistis predicatur. Quid enim dulcius quid suavius quam de nobis delectabilius excogitari potest quam christus a mortuis suscitatus tertia die. In hoc eadem spes nostra erigitur ut de futura vita et resurrectione generali ventura nullatenus dubitemus. Ecce iam dux electorum qui morte destructa gloriosus resurgens exemplum perfulgidum nobis per resurrectionis nostre fiende. Quia de re in presenti fine de ipsa resurrectione christi miranda dicere statui. In quibus tria mysteria proponimus contemplanda.

Primum de ipsalitate.

Secundum veritatis.

Tertium qualitatis.

De tempore resurrectionis christi secundum de die mense et anno. Cap. primum.

Primum mysterium contemplandum de resurrectione christi de ipsalitate. In quo consideremus tempus resurrectionis christi. tripliciter.

Primo respectu mensis.

Secundo respectu diei.

Tercio respectu anni.

Primo consideremus tempus resurrectionis christi respectu mensis quod secundum mensem christus resurrexit. et de quo de mense Marci ut est inquit Augustinus. xvij. de civitate dei. c. ly. Mortuus est christus octavo Kalendas Aprilis duobus geminis consulibus ut patet in Calendario vij. Kalendas Aprilis est dies. xxv. martij. Et secundum Augustinum eadem die christus fuit annuntiatus et passus. Ex quo die. xxvij. martij resurrexit. Hic autem mensis satis puenit resurrectioni christi. Primo quia iste est primus mensis anni de quo dixit dominus ad moysen. Exodi. xij. c. Mensis iste vobis principium mensium primus erit in mensibus anni. Unde iudei incipiunt annum suum in Martio assertentes mundum fuisse factum in Martio quod tenet Rabbi iohannes Licer. Rabbi beliseor et sui sequaces dicant quod in mense Septembris quando fructus sunt maturi quod etiam affirmat Abraham et egyptij qui incipiunt annum in Kalendis septembris. Sed prima opinio communior est. Sicut ergo in mense Martij fuit mundus primo creatus. Sic hoc mense christus resurrexit ut ostenderet se esse primum gentium mortuorum quia nullus ante eum resurrexit semper victurus. In isto etiam mense Martij fuit egyptus expoliata ab hebreis qui asportaverunt vasa preciosa eis comodata secundum dei preceptum. Sic et in christi resurrectione fuit infernus expoliatus et paradisus restauratus. Insuper in isto mense fuit celebratus pascha agni. sicut nunc celebratur pascha christi. Secundo consideremus tempus resurrectionis

CLI

christi respectu diei. Nam resurrexit dominica die. ut ait Job. Damal. et idem habet de eo. di. ii. c. Sabbato. et lxxv. di. c. Quod die domini co. Ita autem dies habet septem privilegia quibus correspondent septem mysteria resurrectionis christi. **P**rima quia dominica dies est prima dierum omnium. sicut ecclesia carat et coligit ex primo Bene. Sicut ergo illa fuit prima dies veteris testamenti. ita fuit prima in nouo testamento. **S**ecundum privilegium diei dominice quia ipsa fuit creata lux corporalis. Sic in die resurrectionis christi producta fuit lux spiritualis quae est fides illuminans intellectum in mentibus apostolorum. **T**ertium privilegium diei dominice quia in ipsa fuit creata angelica natura. Sic in die resurrectionis plurimum lenificata est victoria christi resurgentis. **Q**uartum privilegium quia ipsa die fuit creata materia prima secundum Bedam. Sic in die resurrectionis materia corporis christi fuit singulariter sublimata per reunionem aetheris gloriosam conditionem corporis. **Q**uintum privilegium illi diei dominice quia in illa fuit creatum tempus naturae. sic in die resurrectionis christi fuit creatum tempus gratiae. **S**extum privilegium quia tunc fuit celum empireum de nouo productum. Ita in die resurrectionis fuit noviter dedicatum in dispositione. propter quod quia ipsum est locus spirituum et corporum glorificationis. **N**unc autem christi corpus primo fuit glorificatum. **S**eptimum privilegium quia in illa die deus ostendit magnitudinem suae potentiae in creando. ita nunc in resurgendo. quia sic in morte patientia. ita in resurrectione potentia declaravit. **T**ercio considerare resurrectionem christi respectu anni. quod vicem anno etatis suae resurrexit. Ad quod sciendum quod christus quando fuit baptizatus erat quasi annorum triginta. ut dicitur Luc. iii. c. Et postea tricenarius in aetate triginta annorum. et paulo post. quanta etas dicit Augustinus. l. i. c. xii. de civitate dei perfectissima esse quod usque ad istam etatem natura humana proficit. et exinde incipit deficere. In hac autem etate et nos resurgemus. secundum illud apostoli ad Ephes. ii. c. Donec occurramus oes in vires perfectum. in mensura etatis plenitudinis christi.

Ex testimonio angelorum et apostolorum et aliorum qui viderunt christum post resurrectionem probatur quod vere surrexit. **E**x secundum mysterium deplendum de resurrectione christi de veritate. Surrexit namque dominus deus. Due veritas probatur triplici testimonio. scilicet

Angelorum
Apostolorum
Visionum.

Primo probatur veritas resurrectionis christi testimonio angelorum. Quatuor ei angelus in die resurrectionis christi surrexisse testificari sunt. **P**rimus fuit qui apparuit extra sepulchrum. de quo sic dicit Matheus. ult. c. Ecce terremotus factus est magnus angelus autem domini descendit de celo et accedens revolvit lapidem et sedebat super eum. Erat autem aspectus eius sicut fulgur. vestimenta autem eius sicut nix. **P**re timore autem eius exterriti sunt custodes. et facti sunt velut mortui. **R**espondens autem angelus dixit mulieribus. Nolite timere scio enim quod iesum qui crucifixus est vivit. **N**on est hic surrexit enim sic dicit. venite et videte locum ubi positus erat dominus. **E**t cito euntes dicite discipulis eius quod surrexit. **E**cce praecedet vos in galyleam. **I**n quibus verbis describuntur quattuor istius angelus additiones insignes. **P**rima est quod ipse fuit fortissimus in descensu. quia terremotus factus est magnus dum descendit. **S**ecunda quia fuit gloriosus in suo aspectu. eo quod erat aspectus eius sicut fulgur etc. **T**ercia quia fuit terribilis in suo effectu. Nam pre timore eius exterriti sunt custodes. **Q**uarta quia fuit delectabilis in suo affectu. Nam secundum oblatum dixit mulieribus. Nolite timere etc. **S**ecunda angelus apparuit eadem hora intra sepulchrum de quo dicit Matheus. ult. c. quod mulieres introeuntes in monumentum viderunt iuvenem sedem

tem in dextris coopertū stola cādida et ob/
rupuerūt. Qui dixit illis. Nolite ex pa/
uere iēsum quātis nazarenū crucifixū
Surrexit nō est hic. **¶** Tercio et quartus an/
gelus fuerūt illi duo quos vidit maria mag/
dalena intra monumētū sola. quod unus
erat ad caput alius ad pedes sepulchri ve/
dit Job. xx. ca. Qui dixerūt. Mulier quid
plorās. Cū ergo isti angeli forent in grā
firmari nō potuerūt peccare venialiter
neq; mortaliter. et p̄ se q̄s nec potuerūt
mentiri. Secūdo probat hīcas resur/
rectōis xp̄i testimonio ap̄loz. de quibus di/
cit Actū. **¶** Ca. Virtute magna redde/
bant ap̄li testimoniū resurrectōis iēsu
xp̄i. Nam ip̄a die resurrectōis apparuit
discipulū congregatū in vnū absente tho/
ma vt dicit Job. xx. ca. Eadem die appa/
ruit discipulū cunctis in emaus. vt scribi/
tur Lu. xxiiij. c. Apparuit etiā symoni.
Octaua hō. die apparuit discipulū p̄sen/
te thoma. Postea apparuit discipulū
piscantib⁹ vt dicit Job. vlti. c. Itē apparu/
it eis in monte thabor Mathei vl. c.
Tandē in die ascensōis apparuit eis i
cenaculo. et reprobrauit incredulitatem
illoz et duriciā cordis. Marci vlti. ca.
Deinde apparuit eis in mōre oliuēti. et
tūc videntib⁹ illis ascēdit in celū. vt p̄z
Luce vlti. c. et Act. i. c. **¶** Tercio probat
hīcas resurrectōis christi testimonio vi/
sionū. visus nanq; fuit christ⁹ multipli/
citer a multis quib⁹ fides adhibēda ē. Vi/
dit eū stephan⁹ stantē a dextris dei vt scri/
bit Actū. vi. c. qua visione p̄sonat⁹ p̄o
lapidantib⁹ exorauit. et lapides torrent
illi dulces fuerūt. atq; vt christ⁹ suū spi/
ritū accipet postulauit. Vidit illū Mar/
cus euāgelista postq; vulnerat⁹ reposu/
fuit in carcerib⁹. Ibi etiā dñs iēsus visi/
tauit eū dicens. Pax tibi marce euāgeli/
stamēus. Noli timere qz ego tecū sum.
Vidit illū paul⁹ q̄ eū in suis discipulis
arociter p̄sequebat. q̄re vt scribit Act.

ix. c. dū loquebat⁹ cū agrippa dixit. et
go q̄dem existimauerā me aduersus no/
mē iēsu nazareni debere mītra dñi age/
re. Quod et feci hieronymis et multis sa/
croz ego in carcerib⁹ inclusi a p̄ncipibus
sacerdotū p̄tate accepta. Et cū occiderēt
detuli sententiā. Et p̄oēs synagogas fre/
q̄nter puniēs eos cōpellebā blasphemare
nomē ei⁹. Et amplius insaniēs in eos p̄se/
quebat⁹ vsq; in exterās ciuitates. Et dū ire
dama scū cū p̄tate et p̄missu p̄ncipum sa/
cerdotū die media vidi rex de celo supra
splendore solis circūfuisse me lumen
et eos q̄ me cū erāt. Omnesq; nos cū ceci/
dissem⁹ in terrā audiui vocē dicentē mi/
hi. hebraica lingua. Saule saule qd̄ me
p̄sequeris. Dux est tibi p̄tra stimulū cal/
citare. Ego autē dixi. Quis es dñe. Do/
minus autē dixit. Ego sum iēsus nazare/
nus quē tu p̄sequis. Sed exurge et sta su/
per pedes tuos. ad h̄c eū apparui tibi vt
p̄stituā remissionē tibi et testē corz que vidi/
sti. Et in eplā p̄ma ad thymon. c. xv. ait.
Tradidi enī vobis in p̄mis qd̄ et accepi/
quoniā christus mortuus ē pro peccatis
nostris s̄m scripturas. et q̄ sepult⁹ est. et
q̄ resurrexit tertia die s̄m scripturas. et
q̄ visus est cephe et post h̄ undecim. De/
inde visus est p̄loz q̄ngent⁹ fratrib⁹ sit/
er quibus multi manēt vsq; adhuc. q̄dam
autē dormiūt. Deinde visus ē iacobō de/
inde ap̄lis omnib⁹. Nouissime autē omni/
um tanq; abortiuo visus ē mihi. Glo. in
ca. Cū marthe. extra de celebratōe missa/
rū dicit. Paulus appellat seipm aborti/
uū. qz sic fer⁹ abortiu⁹ cū labore et angū/
stia ad lucē trahit. ita Paul⁹ cū attracti/
one venit ad fidē. xxiij. q. iij. c. displicet.
ca. Quis vos. Grāde est testimonium
pauli et in nullo suspectū q̄ppe q̄ postq;
vidit christū fact⁹ ē defensor validissim⁹
et p̄dicator ardentissim⁹ nois ei⁹. imo qui
clamabat. Ego in hierusalē parat⁹ sū al/
ligari et mori pro noie ei⁹ et tandē in vrbe

pro christo moti cruciatu capitis non re-
culavit. Sed reuera singulare et pcellē-
tissimū testimoniū xpi suscitati fuit die/
bus nouissimis cōsignatio miraculosa sā-
cti francisci biennio q̄ppe signa visibi-
lia et miraculosa tulit in suo corpore. Qui
bus plene dixim⁹ in ope de laudib⁹ sc̄orū
Quis nam dubitare pōt de christo cū vi-
deat franciscū stigmatib⁹ illis sacris ita
decoratū. Ob id sc̄us Bonauentura in le-
genda sic sanctū franciscū alloq̄t. Jam
vero p̄ hec signa certissima nō duob⁹ aut
trib⁹ rebus ad sufficientiā sed q̄pluri-
mis ad sup̄abundantiā cōprobata testio-
nia dei in te et p̄ te credibilia facta nimis
omne infidelib⁹ auferūt excusatiōis vela-
men. Et vt idem Bonauentura refert De
scendit angelus vir franciscus d̄ monte
secū ferēs crucifixi effigie nō in tabulā
pideis et lignicis manu figuratā artificia
sed in carnis mēbris descriptā digito dei
vixit. Resonat ergo ex omni pte veritas re-
surrectionis christi quā p̄dicauerūt ap̄li.
defenderūt proprio sanguine martyres. ex-
pugnare et exinguere rētauerūt impato-
res et reges et nō valuerūt eo q̄ ipse ē rex
regum et dñs dominantiū.

Qualiter christus resurrexit cū qua-
druplici actu fortitudinis

Capitulum tercium

Tercium mysteriū cōtemplandum
de resurrectione xpi d̄ claritatē. In
q̄ videndū erit q̄liter christ⁹ re-
surrexit. Ad qd̄ dicimus q̄ sicut fuit ad
modū agni immolatus. ita fuit ad modū
leonis resuscitatus. Et hoc p̄pter q̄dru-
plicē fortitudinis actū. Primus fuit. q̄
fregit claustra inferni. Ad quē accessit n̄
vt ad locū penālē sed ad consolatiōes pa-
trū ibidem existentū. Secundus act⁹ fu-
it. quia subuertit potentia diaboli et apu-
tauit manū eius attrahentē q̄ attrahēbat
etiā iustos ad limbū. vt dicit dñs Bona-
uentura in tercio. di. xxij. Terc⁹ actus

fuit. quia inde. id ē de inferno iustos oēs
eripuit et eduxit. Quartus actus q̄ se-
men p̄p̄ia virtute suscitauit. Intel-
ligendū tñ q̄ christi resurrectio fuit qua-
lificata q̄druplici dispositiōe diuina. Pri-
ma fuit. quia caro ei⁹ sanctissima nō vi-
dit corruptiōem p̄ tridū diuina struere p̄-
suata. Secunda fuit quia caro illa fuit
regata. Eūcū ibi fuerint liuores et vul-
nera ac plage tumētes ex flagellis. omnia
ista fuerūt virtute diuina sanata absq̄ me-
dicamine remanētib⁹ cicatricib⁹ ad deco-
res. Tercia dispositiō q̄ christi caro fu-
it glorificata. Nam habuit p̄mo dōtē im-
passibilitatis. q̄ dicit ap̄ls ad Rōm. vi-
ca. Christus resurgēs ex mortuis iā nō
morietur. mors illi vltra nō dñabit. Secū-
do habuit dōtē subtilitatis p̄ quas exiuit
de sepulchro clauso. Tercio habuit dō-
tē agilitatis. per quā euasit ab oculis
eorū. Luce. xxij. ca. Quarto habuit dō-
tē claritatis. quam tamen occultauit di-
scipulis manifestandā electis. et in die iu-
dicij etiā reprobis. Resurrexit igit̄ triū-
phator mortis. expoliator inferni. et mū-
di redemptor. qui numero electorū cōt-
pleto resurgere faciet amicorū suorū cor-
pora suis proprijs animab⁹ vnita. vt sic
percipiant eternaliter gaudia eterne vi-
te. Ad quam nos perducatur ipse dei filius
qui est benedictus p̄ omnia secula seculi
lorum. Amen.

Seria secunda post dominicā resurre-
ctionis. De sanctissima fide.

Sermo quinquagesimus primus

Stulti et tar-

Odi corde ad credendū. verba
sunt redemptoris nostri ori-
ginaliter. Luce. xxij. c. et in euāgelio bodi-
erno. Conat hostis aīaz nostraz mille
suis nocendi modis mortalium corda a-

fide iesu christi retrahere. qm̄ cū illor̄ ex
recauerit intellectū facile ad q̄cumq; sce
lera eos precipitare pōt. Sublata nāq; fi
de reliq; virtutes fundamētū nō habent.
Un̄ Gre. j. q. i. c. Lū paul. ait. Cū pau
lus dicat. fundamētū aliū nemo pōt po
nere p̄ter id qd̄ positū est qd̄ est xps̄ ihs̄.
id ē fides iesu christi. cōsequenter probatur
q; vbi christ. nō est fundamētū nullum
boni opis est sup̄edificiū. fides nāq; ē q̄
vincit mundū. vnde Iohes p̄ma canonī
ca. c. v. ait. Deceit victoria q̄ vincit mū
dū fides nostra. id ē q̄ vincere facit q̄ sūt
in mūdo. vīz. sup̄biā auariciā z luxuriā
Ipsa diaboli rērationes exterminat. Unde
apls̄ ad Ephesios. vj. c. in q̄. In oib; su
mentes scuti fidei in q̄ possitis oīa rela
tioni ignea extinguere. Ipsa hominem
iustificat. vñ Genes. xv. c. scribit. Credi
dit abrahā deo z reputatū est ei ad iustici
am. Ipsa credentes filios dei efficit. Ido
Job. j. c. dī. Dedit eis p̄tēres filios dei fi
eri his q̄ credūt in noīe ei. Ipsa a piculis
liberat. Nam p̄ fidē abrahā exiuit de yr
id ē de igne chaldeor̄ illelus. Cū em̄ non
veller ignē adorare quē caldei deum dice
bāt vt expirēt virtutē dei sui miserūt ip
sum i ignē sed nō recepit lesionē. Aram
bo german. eius z pater sare z loth illuc
missus quia in fide defecit cōbustus est.
Ananias et socr̄ in fornacē missi lauda
bāt z bñdicebāt deū nec ignis nocebat eis
Quare Paul. ad Hebreos. xi. c. dicit.
Sancti p̄ fidē vicerūt regna opati sūt iu
sticiā adepti sūt repromissioēs. obrura
uerūt oīa leonū. extinxerūt imperiū ignis
Erne singula repetamus fides corpis z
q̄ie salutē opatur. Ob qd̄ iesus dei filius
Lu. vii. c. dixit magdalene. Et Lu. xviij.
c. ceco. fides tua res saluā fecit. Qua d̄ re
in p̄senti smone de fide dicere statui quā
pdiderāt discipuli cūres in ethiā quos
Ipsa dure darguit. De ipsa itaq; fide tria
mysteria proponemus declarāda.

Primū dicit virtuositatis

Secundū necessitatis.

Tercium qualitatis

De multiplici acceptōe fidei Et quā
diffinit. Et q̄liter est virt. theologica.
ex eo q̄ est a deo z terminat ad ipm̄ sicut
ad obiectū.

Cap. p̄mum
Primū mysteriū de fide declarā
dū dicit virtuositatis. Pro cu
lus intelligētia tria erūt vidēda

Primū quor̄ modis capis fides

Secundū quid est fides.

Tercū vtrū fides sit virtus

Primo videndū est q̄t modis capis
fides. Et ex dīcis Alexātri in scio sū
me. z Bonauenture in. iij. dist. xxiij. z ce
glo. in. c. j. de sūma trinit. z fide catholica
habet q̄ fides sumit duodecim modis.

Primo sumit pro sponsiōe. Un̄ p̄me
ad Thimo. v. c. dī. Primā fidē irritā fe
cerūt. Glo. id est sponsiōz. Sic sumitur
ab Aug. xxiij. q. j. c. Noli. Noli inquit
fidē fallere qm̄ graue est. Et iterum ibi
fides qm̄ promittit etiā hosti suāda est.

Hoc mō etiā dicit Isidorus. xxiij. q. iij.
In malis promissis rescinde fidē. Se
cūdo sumit fides pro fidelitate. vt cū q̄
retinet fideliter z restituit sibi cōmissa et
filia. Et de hac Hier. vi. c. dī. Per h̄t fē
des. Et Prouer. xi. c. Virū fidelē q̄s in
ueniet. Tercio sumit fides pro cōsue
tū. Iuxta illud ad Ro. xiiij. c. De qd̄ nō
est ex fide p̄cūm est. Glo. xxiij. q. j. c. oēs
id est oīe qd̄ est contra p̄scia. Quarto
sumit fides pro innocētia. vt xxiij. q. iij.
c. Innocens. Quito sumit fides p̄ ca
stitare thori. vt xxiij. q. iij. c. Lūges. et
c. cōiunx.

Sexto sumit fides pro cre
dilitate. id ē pro qdā habitu q̄ q̄s firmū
assentit sine formidine de opposito his
q̄ clare n̄ videt q̄cūq; sint illa. puta cū q̄s
credit talē esse suū p̄em vel infem. Et d̄
hac Gre. in. iij. dyalogor̄ inq̄. Audien
ter dico q; sine fide nec fidel. viuit. Nā

si eundē infidelē p̄cātari voluero quem
parē vel quā matrē habuit. r̄ndebit p̄o
tinus illū atq; illā. ¶ **S**eptimo sumit fides
pro sacro baptisim. vñ Aug. ad bo
nifaciū. Quid est aliud puulū h̄re fidē ni
si fidei sacm. Et. xlv. di. c. de iudeis. dici
tur. Oportet v̄r fidē quā vi vel nēcitare
susceperunt necessario tenere cogantur.
¶ **O**ctauo sumit fides pro acceptiōe cō
clusiōis et ratiōe probabili s̄m q̄ logici
dicūt. Argumentū est rō rei dubie faci
ens fidē. ¶ **N**ono d̄r fides cognitio q̄ ē
in patria. Et de hac ad Rom. i. Justicia
dei reuelat̄ ex fide in fides. Blosa ex fide
spei in fides rei. ¶ **D**ecimo capit fides p
articulis fidei propositis ad credendum
Et sic sumit Athanasius cū dīc. Nec est
fides catholica quā nisi q̄sq; fidelit̄ fir
miterq; crediderit saluus esse nō poterit
¶ **U**ndecimo sumit fides pro habitu in
formi. de q̄. j. ad corinth. xij. c. d̄r. Si ha
buero oēm fidē r̄. ¶ **D**uodecimo accipit
fides p̄ habitu formato. Et de hac ad ro
manos. j. c. Justus ex fide viuit. hec est
h̄us theologica siue sit informis siue for
mata. de q̄ Ap̄ls ait. j. ad corinth. xij. c.
¶ **N**unc autē manent fides spes charitas
tria hec. ¶ **S**ecōdo videndū est qd̄ est fides
Et s̄m Bonauē. q̄ fides multipl̄r p̄side
ratur. ita etiā notificat̄. Qñq; em̄ p̄side
rat̄ q̄nū ad p̄p̄iū gen̄. Et tūc describitur
sic ab Aug. sup̄ Johem. fides est virtus
q̄ credunt q̄ nō vident. Et nō est de oib̄
q̄ nō vident v̄r dīc. Mḡ in l̄ra. sed d̄ h̄is
q̄ necessaria sūt ad salutē. Secōdo p̄sidera
tur fides q̄nū ad obiectū siue ad p̄ncipiū
mōtiū. Et sic dīc Aug. ad crescentium
fides est p̄ma illuminatio mentis ad p̄
mā veritatē. Tercio p̄siderat̄ fides q̄nū
ad actū. p̄p̄iū. Et sic dīc Damascē. li. iij.
fides est nō inq̄situs cōsensus circa p̄
mā veritatē. Quarto p̄siderat̄ fides q̄n
tū ad habitū disperant̄. Et h̄ mō inq̄t hu
go li. x. de sacris. fides est certitudo qdam

animi de reb̄ absentib̄ sup̄ op̄inione et i
fra scia et p̄stituta. Op̄inio em̄ fides et sci
entia sūt habit̄ dispar. Quito p̄siderat̄
fides q̄nū ad suū finē. Et sic describit̄ ab
Ap̄lo ad Hebreos. xi. c. fides est s̄bsta
tia rerū sperandaz argumētū nō appentū
Nā fides h̄z tria. Primo aspiciat̄. Secū
do efficit̄. Tercio reficit̄. Aspiciat̄ primā
veritatē nō habitā sed sperandā. Jō dīc
tur sperandarū rez. Secōdo efficit̄. i. cā est
facies res spandas cē in nobis. vñ d̄r s̄b
stātia q̄ sicut s̄bstātia est cā suoz acciden
tiū. ita fides est cā p̄sequēdi bona spata.
Tercio fides reficit̄ seu allicit̄. vñ d̄r ar
gumētū. i. certitudo assentiendo his q̄
non apparent. et h̄ est meritum et laus fi
dei si certe et indubitatē credit qd̄ nō v̄
det. Bear̄ p̄o Lho. ij. q. viij. volens
h̄ba Ap̄li reducere ad formā diffinitōis
clarā sic dīc. fides est habit̄ mentis q̄
inchoat̄ vita eterna in nobis facies itel
lectū assentire nō apparētib̄. ¶ **P**ro cla
ritate aut̄ intelligentia p̄tate diffinitōis
Ap̄li. P̄rio norandū est qd̄ p̄dicta dif
finitio fides distinguit̄ ab oib̄ q̄ p̄ti
nent ad intellectū. Et p̄mo ab op̄inione
suspitiōe et dubitatiōe p̄ h̄ q̄ d̄r argumē
tū. Nā p̄ h̄ tria intellect̄ nō firmiter ibe
ret alicui. Per dubitatiōē nō maḡ ten
dit ad vnā p̄tē q̄ ad aliā. Per op̄inione
et si declinet fortiter ad vnā p̄tē cū for
midine de opposito. Per suspitiōē le
uiter declinat ad vnā p̄tē sed p̄ fidē firmi
ter inheret credēdis sine hesitatiōe. Secū
do ex h̄ q̄ d̄r nō apparentiū fides distin
guīt̄ ab intellectu q̄ est de p̄ncipijs per se
notis et scia q̄ est de cōclusionib̄ p̄ demon
strationē acq̄sitis p̄ q̄ aliqd̄ itellectui ap
parēter sit cuiusmodi nō est fides. Terc
tio p̄ h̄ q̄ d̄r s̄bstātia rerū sperandarū di
stinguitur a fide cōter sup̄ra. i. credulita
te q̄ est etiā de humanis. sicut em̄ quis fir
miter credit parētes suos cē talē et talem
¶ **S**ecōdo norandū qd̄ fides d̄r s̄bstātia rez

esperanda potius q̄ diligenda et eo q̄
dilectio potest esse p̄sentia et absentia vi
sor et nō visor sed spes est. n̄ de absen
tibus et non visis de q̄bus etiā est fides.
q̄: et si videant ea que sunt fidei aliq̄ mō
scz vt credēda nō tñ oculo corpali vel in
lectuali demonstratiue. ¶ Tercio notan
dū q̄ argumentū dī multipl̄. Prio bre
uis enarratio s̄bseq̄ntiū vel brevis colle
ctio materie simul s̄p̄te toti⁹ libri. et sic
sumit in biblia vbi prologi librorū aliq̄
dicuntur argumēta. Scdo argumentū dī
ostensio vel manifestatio s̄m illō Jobis
ij. Dis q̄ male agit odit lucē et nō venit
ad lucē vt nō arguatur opa eius. Tercio
dī argumentū rō rei dubie faciēs fidem.
et nō sumitur in logiē sed in theologi
cis ecōtra fides facit argumentū seu rati
onē. Quarto dī argumentū e certitudo ex
qua animus mouet in aliqd. et sic fides
dī argumentū. ¶ Tercio videndū ē vtrū
fides sit vtrius. Et q̄ sic patet s̄m Bonā
uenturā. et iij. di. terciū libri. tū quia ipsa
est p̄ncipiū nostre salutis. cum quia est op
posita vitio infidelitatis. cum etiā quia
in illa cōsistit rectitudo vite s̄m regulam
susticie que est vt homo simpliciter cre
datis que nobis sūt a deo reuelata. nec
obstat q̄ Aristō. et sui sequaces ceteriq̄
philosophi nō posuerunt nisi virtutes
Aut morales vt prudentiā. iusticiā. for
titudinē et temperantiā. vel intellectuāles
vt s̄ intellectus. scia. sapia. prudētia et ars
de q̄bus loquit Arist in. vi. ethicorū. qm̄
s̄m Tho. i. ij. q. lxij. p̄ter sup̄dictas virtu
tes necessariū fuit eē vtutes theologicas.
Nā p̄ vtutē p̄ficatur hō ad act⁹ q̄bus i be
atitudinē ordinat. Est aut duplex homi
nis beatitudo. Una p̄portionata nature
ad quā puenire potest p̄ncipia sue natu
re. Alia excedens hois naturā ad quam
hō sola s̄cure diuina attingere pōt s̄z qn
dā diuinitatis p̄cipiationē. Et q̄ h̄mōi
beatitudo p̄portionē humane nature ex

cedit. p̄ncipia naturalia hominis ex quib⁹
procedit ad bñ agendū s̄m suā p̄portionē
nō sufficiūt ad ordinandū hōi et in bea
titudinē p̄dictā. vñ oportet q̄ sup̄addan
tur hōi diuinit⁹ aliq̄ p̄ncipia p̄ q̄ ita or
dinet ad beatitudinē sup̄naturalē sicut p̄
p̄ncipia naturalia ordinat ad finē cōna
turalē nō tñ absq̄ adiutorio diuino. Et
hec p̄ncipia dicunt vtutes theologice. nū
q̄ h̄nt deū pro obiecto in q̄rū p̄ eas recte
ordinamur in deū. nū q̄ a solo deo nobis
infundunt. nū q̄ sola diuina reuelatione
i sacra scriptura nobis tradunt. fr̄cisc⁹
hō de mayromis in quodā tractatu de vir
tutib⁹ ait. ¶ Vtutes theologice s̄m nois
significationē dī vt⁹ diuina a theos qd
est deus. vñ Dionisius in lib. de diuinis
noib⁹ oia ad deū p̄inētia siue ad diuini
tatē vocat theologice. Sed aliqd dī di
uinū tripliciter. Aut q̄ ut deo formalit̄
reperitur. vt eternitas bonitas imensitas
et h̄mōi que dicuntur p̄fectiōes diuine. aut
q̄ deo assimilāt. Sicut Dionisius li. de
diuinis noib⁹ vocat sanctū hierotheū
virū diuinū q̄ deo filius erat p̄ p̄cipatio
nē virtutū. Aut q̄ ad deū terminat sicut
ad obiectū. Sicut theologia dī scriptu
ra diuina q̄ de deo loquit. Dicuntur ergo
vtutes theologice diuine. nō p̄mo nec se
cūdo sed tertio mō. q̄. s̄ sūt a deo et ad ip
sū terminantur sicut ad p̄p̄riū obiectū. Si
q̄s hō obijeceret q̄ metaphisica nō poni
tur virtus theologica et tñ negociat circa
deū et substantias separas. Rndet franci
scus q̄ metaphisica est de deo sub ratiōe
cōi que est naturaliter nota. vtus hō theo
logica sub rōne. p̄p̄ria q̄ est credita. Ad
ta est xpianorū obligatiō ad benignissimū
deū qui tāta luce vtutū corda nra resper
sit vt fide media magis imbuta sit vna ve
tula de diuinis q̄ gentiles phi qui euā
erūt in cogitationibus suis.

¶ Q̄ fides est necessaria ad salutē et et

CLIII

am credēda sūt aliq̄ q̄ rōe naturali p̄bati
p̄nt̄ z aliq̄ etiā explicite. **Cap. ij.**

Ecundū mysteriū dēclarandū dē fi
de dī necessitatis. vbi sunt tria du
bia decidenda.

Primū vtz fides sit ad salutē necāria
Scōm vtz sit necessariū credere aliq̄
q̄ rōe naturali possent dē deo iuestigari
Tertiū vtz sit necariū credere aliquid
explicite.

Ad p̄mū dubiū r̄ndet Athanasius in
symbolo dicēs. Quicūq̄ vult salu⁹ esse
ante oīa opus est vt teneat catholicā fī
dē. Quā nisi quisq̄ integrā inuolātāq̄
suauerit saluus esse nō poterit. Rō autē
q̄re fides est necessaria q̄ ip̄a illuminat in
tellectū ad necessariā cognitionē dei. In
om̄i cōm̄ via z in om̄i opatiōe est p̄mo ne
cessaria cognitio finis ip̄ius opatiōis vlt
vie. Quia finis est cā causāz ex. ij. meta
phisice. z finis mouet agentē z est p̄ncipi
piū oīm opationū nr̄arū ex. ij. ethico. Et
licet finis sit vltim⁹ in executōe. n̄ est p̄
mus in intentōe z mouet agentē. Sic er
go se h̄nt p̄ncipia indemonstrabilia i spe
culabilib⁹ sic se h̄nt finis in opabilib⁹. cū
hō in b̄ mūdooēs sum⁹ viatores z nō ha
beamus hic ciuitatē manēre. vt dī ad be
licos vlt. c. finis ad quē ordinati sum⁹
z ad quē debem⁹ tendere est dē. vñ Ma
gister sententiarū di. ij. scōi. li. ait. fec de
us rōnalē creaturā vt sūmū bonū intelli
geret. intelligendo amaret. amādo possi
deret. z possidēdo fruere. Et Aug. in. j.
cōfessionū. fecisti nos dñe ad te z inquit
etiā est cor nostrum dñe quiescat in te.
Sicut itaq̄ dē est cā efficiens oīm p̄po
tentia suā z cā exemplar p̄ suā sapiētiāz
sic est z finalis p̄ suā bonitatē. q̄re Apo
calyp. j. c. dixit Ego sū alpha z o. p̄ncipi
um z finis. Lū ḡ ipe dē sit finis nr̄ seq̄t
q̄ nos debem⁹ ip̄m scire z cognoscere. im
mo vt probat **L**bo. in. iij. p̄tra gentiles.
Intelligere dē ē finis oīs intellectuāl̄ s̄b

stātie. Et in. j. j. gētiles inducit Arist. q̄
in. r. ethi. rep̄hēdit simonidē quēdā q̄ per
suadebat hoib⁹ vt p̄mitteret diuinā
cognitionē z hūanis reb⁹ ingenū appli
carēt. Oportere inquit bar hoicm hūana
sape z mortalia moralē. Cōtra quē simo
nidē dīc̄. P̄hs q̄ hō se d̄z ad imortalia et
diuina n̄ abere q̄m̄ p̄r. Quare vt q̄ n̄ eca
ria sit cognitio dī diuinis ad quā h̄ndāz
pro statu isto p̄ueniēs mediū ē fides. Et
ad h̄ clar⁹ intelligendū nota s̄m **L**bo. i.
iij. j. gētiles q̄ hō dē diuinis triplicē cog
nitionē h̄re p̄r. Prima ē cognitio natu
re. z hec h̄ p̄ naturalē rōē. Scda ē cognt
tio ḡre. z hec h̄ p̄ diuinale reuelationē.
Tertia ē cognitio gl̄ie. z hec h̄ p̄ supna
turalē illuminationē. Prima cognitio bo
na. scda melior. tertia optima. Vltia cog
nitio b̄fī nō p̄r absq̄ scda q̄. hō coḡscit
q̄ iuestigari nō p̄nt rōe naturali ex reue
latiōe dei. Cognitio ḡ fidei illuminat intel
lectū ad cognoscendū dē trīnū z vñū crea
torē celi z terre z reliq̄ in articul̄ fidei pro
posita. **S**cōm dubiū fuit vtz sit necā
riū credere aliq̄ q̄ etiā dē deo rōe natura
li possent iuestigari. vt q̄ d̄s ē. z q̄ d̄s est
vñ⁹ z s̄līa. Ad q̄d r̄ndz **L**bo. ij. q̄. ij. z
in p̄mo j. gētiles q̄ sic multiplici ratiōe.

Prima q̄ cognitio fidei est certior.

Scda q̄ velocior.

Tertia q̄ cōmuniōz.

Quarta q̄ amplior.

Quinta q̄ vtilior.

Prima rō ē q̄ cognitio fidei ē certior
Nā p̄naturalē multū deficiēs a cognitō
ne diuinoz. cui⁹ signū ē q̄ p̄h̄ p̄scrutātes
diuina naturali ingenio i m̄l̄s errauerūt ce
sib̄p̄is d̄dixerūt. vt appet̄ i eoz dīc̄s at
q̄ sc̄ntētijs. q̄ hō falli potest. deus autēz
falli non potest. Nam si humana ratio
non potest perungere ad perfectam cog
nitionem rerūz creatarū sc̄nsibiliū q̄to
magis in rebus diuinis que nullo sc̄nsu
percepti possunt quis vt inquit Arist. in

prologo methaphysice. De^o est remotissi-
mus a sensu. vt igit^r eē apud hoies indu-
bitata. & certa cognitio de deo oportuit q^d
diuina eis p^r modū fidei traderent^r quasi
a deo dicta q^d mentiri nō pōt. Hic Lactā-
tius li. i. diuinā iⁿstitutionū inq^r. omi-
sis terrenis huiusce phie auctoribus nil
certe afferentib⁹ aggrediamur viā rectā
q^ds equidē si putarē satis idoneos ad bñ
viuendū duces eē & ipse seq^rer & alios vt
seq^rerent hortarer. sed cū magna iter se cō-
certatiōe diffideat secūq³ ipi plerūq³ dis-
cordent apparet eoz iter nequaq³ eē dire-
ctū. Siquidē sibi quicq³ vt est libitū pro-
ptias vias impulerū. & fusionēq³ mariaz
ingrentib⁹ veritatē reliq^rūt. Nobis autē
q^d facim^r religiōis accepim⁹ cū sit veritas
reuelata diuinit⁹ omēs vniūsq³ sep^r sine
ullo discrimine ad celeste pabulū cōuo-
cam⁹. Nec ille. Certior q^d est cognitio q^d
habet p^r fidē q^d q^d habet p^r scientiaz et pre-
causē certitudinis. q^d fides innitit^r v^ritati
diuine que est ei⁹ obiectū. Scia ho inni-
tū rōni hūane vt refert I ho. ii. q. iij.
arti. vi. Hinc Apl^s ad Epheseos. iij.
c. ait. Nō ampli⁹ ambuleris sicut & gen-
tes ambulanti in vanitate sensus sui tene-
bris obscurati habētes intellectū. (Se-
cūdo cognitio fidei est velocior q^d illa q^d
habet p^r rōnē naturālē. Scientia namq³
ad quā p^rinet probare deū esse & esse vnu
& esse nobilissimū potentissimū &c. vltio
hoib⁹ addiscēda. p^rponit^r suppositū. mlti-
tis alijs sciētijs. & sic nō nisi post magnū
tps cognoscerēt ista de deo. Nā metha-
phisica q^d circa diuina v^ritatē inter philoso-
phie partes vltima remanet ad discēda.
Tertio cognitio fidei ē cōmunior. mul-
ti cū in studio scientie proficere nō pos-
sunt p^rpter multa impedimenta. Nā ali-
qui impediunt^r a studiosē inq^rsitiōis fru-
ctu q^d est inuērio v^ritat⁹ p^rpter indispositiō-
nē cōplexionis. ex q^d multi naturālē sunt
indispositi ad sciētiā. Alij impediūt ne

cessitate rei familiar^r. Poster^r em⁹ inter
hoies eē aliq^ds q^d talib⁹ administradis i-
sistant q^d tū tps in ocio cōtemplatiue co-
gnitiōis nō possent expendere vt ad sum-
mū fastigiū hūane inq^rsitiōis p^rtingerent
scz dei cognitio nē. Quidā insup^r retrahū-
tur volūtaria pigricia. Isti g^rtales omi-
no a dei cognitōe fraudarent^r & p^rseque-
nt^r a felicitate p^rfecta. fuit g^r necessariū vt di-
uina p^r modū fidei credenda p^rponerent.
Cuius cognitio cōmunis est oib⁹ vt sic
omnis caro saluari possit. Quia sic d^r ad
Colocenses. iij. c. In xpo iesu nō est mas-
culus & femina. non est fr^ruus neq³ liber.
Quarto cognitio fidei est amplior quia
ad plura extendit^r q^d cognitio q^d habet p^r
rōnē naturālē. Nā p^r rōnē naturālē non
possum⁹ cognoscere d^r deo nisi q^d est & q^d
vnu & similia. Sed nō q^d sit erinus in p^rlo
nis nec q^d virgo possit parere & h^rmo iō
Apl^s. i. ad corinth. ij. c. ait. Loq^rmur d^ri
sapientiā in ministerio quā nemo p^rnci-
pum idest phoz hui⁹ seculi nouit. Quia
rea secula n^ra luce v^ritatis p^r iesū xpm do-
minū nostrū illustrata adeo vt in cogni-
tiōe rerū altissimarū dei multomag⁹ pro-
ficiat vna vetula xpiana q^d omis schola
genaliū phoz. Impletū q^dpe est dictus
Isaie. xi. c. Repleta ē fra scia d^ri sic aq³
mar⁹ opientis. Quinto cognitio fidei ē
vltior. Nā assentire his q^d naturālē co-
gnosci p^rnt null⁹ est meriti sicut credere
q^d sol mouet^r & similia. Sed assentire his
q^d a deo sūt reuelata maximū ē meriti. Pri-
mo rōne reuerētie quā exhibet hō deo. q^d
credit et etiā ea q^d nō capir. Nā q^d aliq^ds
credit simplici verbo alicui⁹ de his q^d alio
ignorat exhibet sibi honoriē. vñ Valerius
maxim⁹ li. viij. c. xvj. inquit. Pictagore
tanta auctoritas ab auditoribus fuit tri-
buta vt que ab ea acceperant in disputa-
tiōe ducere nefas estimaret. Qui etiam
interpellati ad reddendū. eam bñdebat
iⁿfm dixisse. Quantomag⁹ hō d^r credere

Deo q̄ reuelauit nobis mysteria fidei per dilectū suū filiū vnigenitū pro nobis incarnatū ⁊ p̄phetas ⁊ ap̄los ac sanctos suos. Sc̄do credere ē maximi meriti. q̄a hō būiliat intellectū suū ad credendū ea q̄ intellectu nō pōt p̄cipe dicēdo cū Hilario. q̄ plura potest deus facere q̄ intellectu intelligere. Q̄ aut̄ sic credere sit meritoriu probat a sancto Tho. ij. q. ij. q. q̄ oīs actus q̄ būit libero arbitrio moras deo p̄ ḡram ⁊ relatiōem in deū est meritorius. Sed credere est actus intellectus assentiētis v̄itati diuine ex impio volūtatis motu a deo p̄ ḡram ⁊ sic būiacer libero arbitrio in ordine ad deū. ḡ actus fidei est meritorius. Insup oīs actus v̄ritatis est laudabilis ⁊ meritorius. Sed credere est actus fidei q̄ est v̄ritas. ḡ meritorius. Propter ea Augustinus sup̄ Jobem ait Sicut in radice arboris nulla proisus apparet pulchritudo ⁊ tñ quicqd̄ est in arbore pulchritudinis v̄l fructus ex illa procedit. Sic ex fidei būilitate quicqd̄ meriti quicqd̄ beatitudinis aīa susceptura est ex fidei fundamēto procedit. Q̄ tertiu dubiu fuit vtrū sit necessariū credere aliquid explicite. Ad qd̄ rōdet Tho. ij. q. ij. q. ij. Q̄ semp fuit necessariū credere aliquid explicite. et in veteri testamēto ⁊ ap̄ oēs natiōes sufficiebat credere illa duo q̄ ponit Ap̄ls ad Heb. xj. c. Accedentes ad deū oportet credere q̄ est. et q̄ inq̄rentiu se est remunerator. Et in diuino esse includūt omia q̄ credimus in deo eternalit̄ existere. vt trinitatē ⁊ p̄fectōes omnes in q̄bus n̄ra beatitudo consistit. In fide aut̄ prouidentie q̄ ibi notat cū d̄r q̄ inq̄rentiu se est remunerator includunt oīa q̄ a deo t̄p̄aliter dispensant ad hominē q̄ sūt via pueniēdi in beatitudinē vt redēptio facta p̄ xpm̄ in q̄ ip̄licite p̄tinent incarnatio. resurrectio. passio. et h̄mōi. Minores ḡ credēdo illa duo exp̄p̄ssē credēbāt ip̄licite oēs articulos fidei ⁊ bū sufficiebat eis. Maiores autē vt

p̄phete ⁊ alij habuerūt de q̄bus d̄a articuli fidei exp̄p̄ssē. In nouo autē testamēto p̄p̄s gr̄e reuelate nō sufficit illa duo credere explicite. sed oportet q̄ omēs tā maiores q̄ minores h̄eant exp̄p̄ssē fidei d̄mysterijs xpi. vt incarnatiōis. passiōis. resurrectiōis. ascensiōis. ⁊ h̄mōi p̄cipue de his q̄ cōiter solennizat eccl̄ia. ⁊ q̄ publice proponuntur. Aut etiā de mysterio trinitatis q̄rū ad numerū ⁊ distinctionē p̄sonarū. q̄ bū exp̄p̄ssē in mysterio incarnationis h̄em p̄ se ē obiectū fidei. Q̄ illō p̄p̄e ⁊ p̄ se p̄tinet ad obiectū fidei p̄ qd̄ bū p̄fectē beatitudinē ⁊ qd̄ est via hominib⁹ pueniēdi ad beatitudinē. Hoc est mysteriū incarnationis passiōis ⁊ h̄mōi. q̄ vt d̄r de cō. dist. viij. c. firmissime. Ab ira dei quā incurrit. mul. p̄pter originale p̄c̄m nullus liberat nisi p̄ fidē mediatoris h̄ois ihu xpi. s̄ vt d̄r cū ē in veteri testamēto ip̄licite nūc explicite in nouo testamēto quo ad adultos. p̄ actus aut̄ ⁊ secundario p̄tinet ad obiectum fidei oīa q̄ in scriptura sacra diuinit̄ tradita p̄tinent. Sicut q̄ abraā habuit duos filios. q̄ David fuit filius isay ⁊ huiusmodi. Et q̄rū ad ista q̄ sc̄dario p̄tinet nō tenet bū explicite credere. sed solū implicitē. ⁊ in preparatiōe animi. inq̄ntū p̄tinet credere quicqd̄ in sacra scriptura p̄tinet. S̄ tūc tenet bū explicite credere q̄ bū ei cōstituit in doctrina fidei p̄tinenti.

Q̄ fides debet esse integra simplex ⁊ operosa. Cap. tertiu.

Q̄rū mysteriū declarāduz de fide d̄r qualitaris. In q̄ sciēduz q̄ ad fidē dei p̄fectōz requirunt tres p̄ditōes.

Prima d̄r integritatis

Sc̄da simplicitatis

Tertia operositatis

Prima fidei p̄ditio est integritas. debet em̄ q̄libet credere oīa q̄ credēda sunt. Qui em̄ ita crederet oēs articulos v̄rū p̄tinaciter negaret saluari nō pōt. Immo vt dicit Tho. ij. q. ij. q. v. In hereticis q̄ er

tant in vno articulo licet in alijs non er-
rent nō est fides nec formata nec informis.
Rō est qz blata formalitōne obiecti fidei
dei fides remanere nō pōt sic in alijs ha-
bitibz. vt etiā remota luce visio esse non
pōt. Obiectū autē fidei formale est vritas
pma fm q manifestat in sacris scripturis
et doctrine ecclesie vñ quicūqz nō inheret i
fallibili et diuine regule et doctrine ecclesie
q procedit ex vritate pma in sacris scripturis
manifestata ille non habet habitū fidei.
Sed ea q sūt fidei alio mō tenet qz p fidē
Manifestū est autē q ille q inheret docē
ne ecclesie sicut in fallibili regule oibus as-
sentit q ecclesia docet. Alioqn si d his q ec-
clesia docet q vult tenet et q vult nō tenet
nō iā inheret doctrine ecclesie sicut in falli-
bili regule sed ppter voluntariū et sic ma-
nifestū est q hereticus q pñaciter disce-
dit vnū articulū fidei nō est patus in om-
nibus seq doctrine ecclesie. Si em̄ nō pñ-
aciter discederet vnū articulū iā nō est
hereticus sed solū errās. Hereticus igitur q de
vno articulo fidē nō habet de alijs etiam
articulis fidē nō habet sed opinionē qn-
dā fm pñā voluntatē. Secūda pñtio si
dei est simplicitas. Dicitur vnusqz simplr
pñteri fidē xpi absqz rōnū auxilio. vt p3
de sūma trinit. et fide ea. c. 1. Et Grego. di-
cit in Dmet. fides nō habet meritū cui
hūana rō pber expimentū. Sed ptra pōt
qs arguere. Nā in glo. in. c. Si qñ. de re
scriptis dicit q de oibz est rō reddēda. et p-
latus patus debet esse reddere rōnē omni
poscenti. vt dicit Petrus pma sua cano-
nica. c. iij. Et ad idē facit qd notat. c. xxiij.
di. s. Ecce. Et ff. de religiosis et sumpti-
bus funerū. l. Si qs. s. Sed interdū In
sup testes examinādi dñt reddere rōnem
sui dicti. Alii dictū eoz nō valer. ij. q. i.
ea. In pñtis. Et. iij. q. iij. s. Itē in crimi-
nali. ff. Itē sola. Et. xxiij. q. iij. c. Si ha-
bes. Et. lxxvij. di. c. For. epi. Ad hū rñder
glo. pñtis in. c. si qñ. Q de oibz rō red-

di debet si pōt reddi. Sed qñqz pñtis
tētiā aliter pñgit. aut qz nō interest nō
stra qualiscūqz sit illa rō. Pro clariorē
tñ huius pñtis noticiā notāda sūt aliq dō-
cumēta. Primū est fm Tho. iij. q. iij. Q rō
hūana ad ea q sūt fidei potest se hēre ad
voluntatē credentis duplr. Vno mō an-
tecedēter. puta cū qs nō vult credere vel
nō habet promptā voluntatē ad creden-
dū nisi rōe hūana induceret. Et tñc ratio
hūana diminuit meritū. Secūdo mō ratio
hūana se habet ad voluntatē credentis cō-
sequēter. puta cū hō hz promptā volūta-
tē ad credendū etiā sine rōe. Et et h q di-
ligit veritatem creditam sup ea cogitat et
amplectit si qs rōnes ad h inuenire pōt
Tūc hūana rō nō diminuit meritū fidei
sed est signū maioris meriti. Sacer. vero
Bonauētura in prologo suo pmo sniaz
dicit. Q rōnes inducere pro fide valēt ad
pñrandū debiles et infirmos in fide. ad
delectandū fortes. et ad vincendū aduer-
sarios. vñ Aug. li. j. de trinita. inq. Ad-
uersus hereticos garrulatores elatiores
ponit qz capaciores rōibz catholicis ē vñ
dū. Secūdū documentū q ea q sūt fi-
dei et si sup rōnē sine nō tñ ptra rōnem vt
dicit Hugo de sancto victore. Et idē qñre
ea que sūt sup rōnē nō est vitupabile sed
laudabile. dū tñ qs ista qñrat moderate et
cū hūilitate. Tertiū documentū q rō na-
turalis in his que sūt fidei pōt induci vel
cū fide vel ptra fidē. Et illa quidē rō que
fm fidē inducit pōt augere meritū iñqñ
fac voluntatē magis promptā ad credē-
dū. Rō autē inducta ptra fidē manēre ea-
dē voluntate credēdi auger meritū. Na
gis em̄ meretur ille qui credit illud ad qd
videt multas rōnes in cōtrariū qz eas
nō videt. Sic q tenet vebemētius de lu-
xuria. vñ alio vitio si resistat equali volū-
tate magis meret. Hec Tho. in. iij. Quar-
tū documentū fm Tho. in. j. q. gētiles Q
credere alicui sbito sine deliberatōne sine

inspiratioe et sine morioe sufficienti ele-
uitas mentis. Credere ho cu deliberatio-
ne vel inspiratioe vl mortuo sufficienti n
est leuitas cordis. Sic facit ille q credit
ea q snt fidei. Talis em bz sufficienti mo-
rtui ad credendu. Inducit em aucte diui-
ne doctrine miraculis confirmate et apli
interiori instinctu dei illuminatis. Ter-
tia additio fidei dr operositatis. Quicm
credut debet opari et opibus frutu inten-
dere. Ad h em nos excitant voces septu-
raru sanctaru. Un in deuteronio. vi. c.
scribit. fac qd bonu est et placiu in con-
specu dei dni tui vt bene sit tibi. Et tho-
bie. iij. c. Multa bona habebim? si timu-
erimus deum et recesserim? ab oi pcto et fe-
cerimus bn. Et Ecclesiastes. iij. c. Cogno-
ui q no eet melius nisi lerari et facere bo-
na i vita sua. Et ps. xxiij. Declina a ma-
lo et fac bonu. Et ps. xxxvj. Spera i do-
mio et fac bonitatem. Et Isai. i. c. Quies-
cite agere puerse discite benefacere. et vij.
c. Bonas facite vias vras et studia vra
et habitabo vobiscu. Et Amos. v. c. Cri-
te bonu et no malu vt viuatis et erit dñs
deus vobiscu. Et Paul? ad Ro. ij. c. attri-
buta aut et honor et par oi opanti bonu.
Et xij. ca. Prouidentes boas. Et xij. cap.
Tis no timere fac bonu et habebis laudem
ex illo. Et ad Galat. vj. c. Bonu facie-
tes no deficiamus. Et iteru ibi. Du regus
habem? opemur bonu. Et Iohes pma ca-
nonica. c. ij. Qui bn facit ex deo est. et au-
gustin? xxxvij. di. c. Null? Qui recusat
bona agere magis diaboli q xpi mebru
esse ostendit et potius infidelis q fidelis
esse monstrat. Et saluator nr Mat. v.
ca. Sic luceat lux vra cora hoibus vt vi-
deant opa vestra boa. Sed qnu ad ope-
ra videt quasi vbiq fides extincta dum
illi q xpiano censent noie pro maiori pre-
omnes declinauerut et inutiles facti sunt.
nec est q faciat bonu vix vsq ad vnum.
Adauca quippe est diaboli malicia et

multo plures sequitur opa tenebrarum
q lucis. Qd veru esse p experientia cogno-
sci pot du xpiani dieb istis et xpi eiusq
doctrina vira sua ducant in qlibet genere
vicioz. No sic no sic decet xpianos viue-
re sed iuste sobrie et pie expectantes beata
spe et aduentu glie magni dei. Ad quam
nos pducatur ille qui est benedictus et lau-
dabilis in secula seculoz Amen.

Feria. iij. post dnica resurrectionis. De
iocunda pace. Ser. qnq gesimusseds.

Pax eis pax

P vobis. Scribit hec vba. Lu-
ca. xxiij. c. et in euangelio hodie.
erno. Re pgratissimā efficiunt
et no pñ pñdicatores vbi dei q pplis anū-
ciat alta pconia pacis. Inq ei Isaias. liij.
c. q pulchri sup mores pedes anūciant
et pñdicatis pacē. Per illā qppe hoies fi-
lij dei vocari merent. vñ xps ies? Mat.
v. c. dicebat Bñ pacifici qm filij dei voca-
buntur. Hāc antiqu? hostis vehementer ex-
horret quā a pñcipio sue pñditōis expul-
sionē conat? est. In celo qppe empirreo an-
geli tenebrar ad plū cu angelis bōis at-
q exide beas. totis suis virib? penderūt
Et qz recusauerūt ee pacifici a dō repro-
bati sūt et de celo expulsi. atq supplicio
sepitno adiudicati. Propterea siles illis
fiut q iurgia qñt. lites sectat. odia fouet
rixas exercet. bellagz volūt iusta. Tales
vñq xpiano noie idigni cēsendi sūt q cū
xpo grē hñe nō pñt. Idcirco in pñti fmo
ne de laudib? pacis dicere statui quā xps
postq a mortuis surrexit discipulis blā-
do fmo anūciauit. Declarabimus itaqz
de ipa pace tria mysteria.
1. Primū dr distinctōis
2. Scdm cōmendatōis
3. Tertū fructificatōis
De multiplici pace. s. simulata. ignata
et ordiata. q adhuc multipli distinguitur.
Cap. pñm

Primū mysteriū declarandū de
pace dicif distinctionis. Possumus enim distinguere triplices

pacem

Prima dicif inquinata.

Secunda simulata

Tercia ordinata

Prima est par inquinata et viciosa illorum videlicet qui sunt in malo concordantes. Talis pax erit inter demones regis pro quibus christus dicebat Lu. xi. et Mar. xij. Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur. Si sathan in seipsum diuisus est quomodo stabit regnum eius. Vt enim inquit Tho. prima parte. q. cx. Inter demones est plarior. quia demonum quidam naturali ordine sub alijs constituti sunt. vnde actiōes eorum sunt sub actiōibus superiorum. et hoc est quod eodem plarioris facit. vnde si actio subditur sub dat actiōi plari. Quare illi qui naturaliter sunt sapientiores et potentiores alijs imperant minoribus illis et illi obediunt. Et concordia eorum non est ex amicitia quam inter se habent sed ex comuni necessitate quam homines odium et dei iusticie repugnant. Est etiam hominum impiorum ut eis se adiungant et subiciant ad propriam necessitatem exequendam quia potentiores viribus videntur. Neque in demonibus accedit ad bonum superiorum quia inferiores subdantur sed magis ad malum eorum quia cum mala facere maxime ad miseriam priorem posse in malis esse magis miserum. Hec Tho. Sicut ergo pax demonum reprobat est ita et paratior concordia malorum hominum adulterorum latronum lusorum quosorum et similia. Ideo iesus benedixit et dicit. et c. dicit. Nolite putare quod veneris pacem mittere in terram. Non enim veni pacem mittere sed gladium. Veni enim separare hominem aduersus boiē. filium aduersus patrem suum et filium aduersus matrem suam et nurum aduersus socrum suam. Que omnia intelligenda sunt de separatione rationabili. cum scilicet quod discordant separantur ab aliquo quia ipse vult dei voluntate implere. ille homo qui et filius

dei vocare videtur. quo casu licet filio timeant deum discordare a presecrante vestigia dei aboli et similia. **S**ecunda pars est simulata. Hec est illorum qui in corde odium abscondentes lingua se dicunt beniuolos et amicos. De quibus ait David in ps. Loquuntur pacem cum proximo suo mala autem in cordibus eorum. Talis fuit pax carthaginensium quam simulare perebant a romanis. Ut enim narrat Titulius. Postquam in africa se commisit scipio africanus crastine hanibale in italia victis iam sepe carthaginensibus carthago varijs terroribus agitata ad hanibalem legatos misit ut celeriter succurreret patrie periture. Consequenter triginta principes seniores quod sanctissimum in illa urbe consilium erat pro perenda pace mittunt ad scipionem qui iam extructa castra sua in conspectu carthaginis locauerat. fiebant autem hoc non pura fide sed ut per bona pacis tempus efflueret. qui ciues anxij respirarent nec hanibal remearet. legati ubi in castra romana et in proximis venerunt more adulantem ante pedes ducis prostrati procubuerunt. Quorum sententia hec fuit. Nolle se crimini vel excusare vel negare. sed illis tribuere quorum esset. Hoc est non populo ciuitatis sed hanibali suisque copulicibus. quibus tum multuari et furere et ex bellis bella serere quam magnificum visum est. Tunc populo et innocentibus urbi veniam petunt et cludentes se facere quecumque iusserit. Tunc scipio leges pacis dixit. Prima fuit quod omnes transfugas et fugitivos restituant. Secunda quod exercitus omnes ab italia deducant et hispania sicilia et sardinia. Tercia quod omnibus in italia et africa insulis perpetuo abstineant. Quarto quod naues omnes longas tradant preter viginti in usus pacificos refuarias. Et quod pararet certam quantitatem frumenti et ordi et quod soluerent adhuc aliquam talenta auri et argenti. Cum his conditionibus inquit scipio si pax placet infra triduum respondere. Nam si non habimur inducias et legari romam ad senatum

CLVII

nam mittent. Carthaginenses infra terminum pacis adiutores approbati. Duplex ergo legatio. una ad scipionem inducias firmatura. Altera ad senatum pacem petitura decernit. Et cum legatis ad scipionem captiui et transfuge alique remittuntur veres bona fide credat geri. Et romam legati penorum iuvenes missi sunt ut etas fraudem regeret. et ignorantiam excusaret. Pendere autem pacis negotio et duratibus treugis capere militis nauium romanorum carthaginenses fregerunt induciarum fidem. Nec tamen tot offensis constantiam scipionis inuida carthago fregit. quin legatis hostium cum suis ab urbe redeuntibus ius gentium saluum vellent eueniens hostiles mores quos oderat emulatio. Quibus ad se productis. Ite inquit securi. multo magis benigni apud romanos in bello quam romani apud vos inter inducias habiti. Ecce quod carthaginenses cum pace simulata damnicauerunt romanos. quod tamen postea hantibale a scipione deuero facti sunt et ipsi voluerunt noluerunt tributarii romanorum. Laute ergo semper agendum. quod ut Ualerius lib. ii. de re militari ait. frequentius conventionum pacis simulatio creditis magis nocere quam arma. Sed ve illis qui confidentes in malicia sua proditoribus contra alios subire sibi. quod de vltoribus est iniquitatis illorum. Diligit enim veritatem diligit et fide. Ob quod Augustinus. q. i. c. Noli inquit. fides quam promittit etiam hosti seruanda est. Sed hoc loco incidens querit. an in bellis licitum sit uti insidiis. cum insidie fraudes quedam videantur esse. et per consequens ad iniusticiam pertinere. Ad quod respondet Augustinus. dicens. Cum iustum bellum suscipit verum aperte pugnet alique an ex insidiis nihil ad iusticiam interest. Est de hoc exemplum Josue cui mandauit deus ut insidias poneret contra habitatores ciuitatis bay. ut scribit Josue. vii. c. Et notandum ut dicit I. ho. ii. q. xl. quod insidie ordiuntur ad fallendum hostes. Duplicitur autem

potest quod falli ex facto vel dicto alteri. Uno modo ex eo quod ei dicitur falli vel non sua re promissum. et istud semper est illicitum. Et hoc modo nullus debet hostes fallere. Sunt enim quedam iura bellorum et federa etiam in ipsos hostes seruanda. ut Ambrosius. ponit libro de officiis. Alio modo potest quod falli. quod ei propositum sit aut intellectum non aperiri. hoc autem facere semper non tenemur. vnde in cetera documenta rei militaris hoc precipue ponit de occultandis consiliis ne ad hostes pueniant. Et talis occultatio pertinet ad rationem insidiarum. quibus licitum est uti in bellis iustis. Nec prope huiusmodi insidie vocantur fraudes nec iusticie repugnant nec ordiari voluntati. Et set enim inordinata voluntas si alique vellent sibi ab aliis occultari. Aliud ergo est uti insidiis modo dicto. Aliud si colore pacis frangere fide. Tercia pars de ordinata quod multiplex adhuc est. Prima est pars hominis et dei. de qua inquit Augustinus. libro. xii. de ciuitate dei. quod est ordinata obedientia in fide et lege eterna hominis ad deum. Hanc frater scilicet de mayronis in quadam sermone de natiuitate iesu christi vocat pacem theocraticam. quam parati sunt omnes in peccato mortali commorantes qui in scripturis vocantur inimici dei. ut diximus in sermone de amore dei ad asiam in quadraginta similitudine penitus. Secunda est pars hierarchica. hominum. scilicet et angelorum. dum videlicet homines student more gerere angelorum custodiuntur. Propterea Bernardus ait. In quis angulo. in quis diuersorio reuerentia exhibe angelorum. Tercia est pars iconomica. habitantibus. scilicet in una domo. Et hoc hac dixit. sapientis Ecclesiastici. xvi. c. In tribus beneplacitum est spiritui meo quod sunt grata coram deo et hominibus. amor fratrum. concordia proximorum. vir et vxor sibi bene consentientes. Quarta est pars monastica vniuersi ad seipsum. dum scilicet ratio impat viribus inferioribus et vires inferiores subiungunt rationi. Quinta est pars politica. eorum quod habitant in uno regno vel in una ciuitate. Est enim politica secundum Aristoteli in ii.

politice ordo qdā habitantū ciuitatem.
Ciuitas autē ē ciuiū qdā multitudo. Ad
partē igit ciuitatū multū facit ordo. Duz
scilicet minores reuerent maiores et maiores
adiuuant minores. et equales equalibz iu
ra sua reddūt. Propter ea igit sapiēs. Pro
uer. xi. c. In bñdictōe iustoz exaltabitur
ciuitas. et ore ipioz subvertet. Et. xxxi. c.
Dēs pestilētes dissipāt ciuitatē. cū. s. no
lūt ordinare nec fm leges viuere. Nā vt
Aristo. in. v. politice ait. Vbiqz ppter in
equale seditio est.

Pax commendat ex eo qd grata est
deo et christi fili ei illā dilexit. que etiā
a sanctis p̄dicatur.

Ecundū mysteriū declarādū de
pace dī cōmendatōis. triplex ei
est pacis cōmendatio.

Prima dicit dei gratificatio.

Secunda filij dei dilectio.

Tercia sanctorū predicatio.

Prima cōmendatio pacis dī dei grati
ficatio. Est qdē ipi oīpotenti deo grata et
acceptissima. Ideo p. Hier. c. xxi. ait.
Ego cogito cogitatōes pacis et nō affli
ctōis. Et p̄me ad Lborū. xiiij. c. apls ait.
Non est dissensio dī sed pacis. **S**ed
cū in dēs de bella sunt p̄cepta inter hoīes
fieri si pacē amant. Ad qd rñdet Aug. li
bro. v. de ciuitate dei. c. xxi. qd id facit vt
puniant nostra peccā. Inq̄t enī sic. Sic
etiā ipa ipa belloz sicut in ei arbitrio ē
et misericordia vel atterere vel cōsolari
genū hoīm vt alia citi alia tardī finiat.

Secda cōmendatio pacis dī filij dei di
lectio. De ipso q̄ppe incarnari dixit. **I**sa
ias. ix. c. Vocabit p̄nceps pacis. Et de
eo. **P**aul⁹ ad Ephe. c. ij. inq̄t. Ip̄e est pax
nra qd fecit vtrāqz vnū. Et. **A**ug. xxiij. q.
f. c. Nisi bella. ait. **C**hris⁹ vt pacē doce
ret venit in mūdū. Propter ea nasci volu
it tpe pacis qd **O**ctauian⁹ august⁹ pacifi
ce vniuerso impabat oībi. Sedas nanqz
omnibz bellis orbē totū suo subegit ip̄e.
no. **M**eritis inuincit et turbatorū romano

nū deuteris. **U**n Solin⁹ in li. de mirabil
bus mūdi ait. **T**epus augusti solū rep̄tū
est qd plimū arma cessauerūt et flowerūt i
genia. Illo nāqz tpe fuerūt **O**riat⁹. vir /
gili⁹. ovidi⁹. macer. carull⁹. veronē. pro
percins. terenti⁹. varro. mar⁹. tull⁹. **L**i
cero. appollodor⁹. valeri⁹. mesalla. vale
rius marim⁹. salusti⁹. et alij. Et fm **E**use
biū in libro de tpiis. **T**pi⁹ **O**ctauiani
factus est rome cēsus. et inuēta sūt in vr
be tricenta et septuaginta milia ciui
um romanorū. **P**acifico igitur tpe cbrī
stus voluit in terra visibilis apparere.
In natiuitate ho eius fecit angelos can
tare. Et in terra pax hoibz bone volūta
tis. vt scribit **L**u. ij. c. ad insinuandū qn
tū sibi pax foret dilecta. **H**inc est qd scri
bit in p̄ologo decretaliū. **R**ex pacifi
cia miseratōe disposuit sibi subditos fo
re pacificos. Et dū misit discipulos in
omnē ciuitatē in q̄ erat ip̄e venturus. vt
dicit **L**u. x. c. monuit eos dicēs. In quā
cunqz ciuitatē intraueris p̄mū dicite. Pax
huic ciuitati. Et in quacūqz domum
intraueritis dicite. Pax huic domui. Et
in sermone quem fecit in vltima cena vt
scribitur **J**oh. xiiij. ca. q̄si pro preciosis
mo thesauro pacem aplis reliq̄t. **P**acez
inq̄t mēa do vobis. pacē relinq̄ vob. **P**ro
resurrectionē vero sepi⁹ apparēs vt p̄z
Lu. xxiij. et **J**oh. xx. aplos salutabat di
cens. Pax vobis. **T**ercia cōmendatio
pacis dī sanctorū predicatio. hanc em̄ san
cti p̄dicauerūt. **U**n **D**avid in ps. xxiij.
Inq̄re pacē. Et **P**aul⁹ ad **R**oma. v. ca.
Iustificati p̄ fidem pacē habeam⁹. Et ad
Roma. xij. c. Si fieri pōt qd ex vobis ē
cū oibz hoibus pacē habētes. et ij. ad **C**o
rinth. xij. c. Pacē habere et de⁹ pacis et di
lectōis erit vobiscū. Et ad **E**phe. iij. ca.
Solliciti suare vnitatē spūs i vinculo
pacis. Et ad **P**hilip. iij. c. Pax dei que
erupat omnē sensū custodiat corda vra et
intelligentias vras. Et ad **C**ol. iij. ca. **P**ax
p̄p̄i exultet in cordibz vris. et ad **D**e

CLVIII

breos. xij. c. Pace sequi cū oibus. Et in
eplis suis in pncipio pmittebat. B̄ra vo
bis ⁊ par. Idē facit Petr⁹. Itēz Johes
in Apoca. sic incipit. B̄ra vobis ⁊ par.
¶ Ex pace proueniūt oīa bona. tpa
lia corporalia ⁊ spūalia. **Cap. iij.**

Erciū mysteriū de pace declarā
dū dicit fructificatiōis. Proue
nit q̄ppe ex pace triplex fructus

Primus t̄p̄alis

Secūdus corporalis

Tercius spiritualis.

Prim⁹ fruct⁹ q̄ ex pace orit⁹ dī t̄p̄alis
Ipa enī ciuitates ampliat. diuitias au
get. edificia multiplicat. agros semiat. po
meria colit. scientiāz studia nutrit. armē
ta pascit. m̄mōnia iūgit. ⁊ in terra ac in
mari secuz p̄bet oibus iter. Propterea
Quid⁹ in lib. de fastis ait. Pace ceres le
ta est et vos locate coloni. Perpetuā pa
cē pacificūq; ducē. ⁊ Tull⁹ in philippi
cis. Dulce nomē pacis. rea dō ip̄a tū locū
da tū salutaris. Et Cassiodo. li. ij. eplaz
ait. Omni q̄ppe regno desiderabilē ēē dī
pacis trāq̄litas in q̄ ppli proficiūt. ⁊
gentiū utilitas custodit. Nec est bonaz
artiū decora m̄. Nec mortaliū gen⁹ repa
bili successiōe multiplicās facultates p
cedit mores extollit. ⁊ tantaz rez ignar⁹
agnoscit q̄ eā minime q̄sisse sentit. Nec
ille. Nec solū i pace t̄p̄alia bōa q̄b⁹ homi
ni subuenit multiplicant. Quinimo et
oīa celestia atq; terrena corpa in pace cō
suant i suo esse. Un̄ Bre. nazanzen⁹ i li
bro de regimie monachoz ait. Celū terra
⁊ mare donec iter sei pace sūt q̄dere natu
re sue f̄m̄os suā. Stat mūd⁹ i palchri
tudie sua ac decore p̄fulget. Et Boeti⁹ li.
iij. de cōso. Nostri ne om̄e qd ē tādū mane
re atq; subsistere quādiū sit vnū. s. p pa
cē vnū. Sed interire atq; dissolui pari
ter qm̄ vnū esse desierit. Ideo Tull⁹ in
li. de amicitia ait. Que dom⁹ tā stabil⁹ q̄
ciuitas tā firma ē q̄ n̄ odijs ⁊ dissidijs sū

ditus possit euerri. ⁊ Beda in om̄el. c̄s
ponēs illud. Om̄ne regnū i seipm̄ diu
sū desolabit inq̄t. Dom⁹ enī ⁊ ciuitas si
fuerit diuisa veloci⁹ dissipat. ⁊ etiā reg
nū quo nihil est validi⁹. Lōcordat his
oibus illud Salustij i iugurnino. Lōcor
dia parue res crescūt. Discordia maxime
dilabunt. Sic ergo eueriōes ciuitatū
⁊ destructio regnoz atq; diuitiaz. ⁊ glie
copia deficiūt. ppter bella. ppter lites et
dissensiones. ita ppter pacē hec oīa aug
mentant. **Secūdus fruct⁹** pacis dicit
corporalis. hō enī pacifice viuēs comedit
delectabilr. dormit quiete. ambulatq; vbi
q; securus. Qui aut inimicitias secratur
semp est suspectus. semp pauid⁹ et om
nia sunt sibi amara. **Ex pace** insup fit
cōseruatio gentiū ⁊ populoz. ⁊ mors vi
olenta nescit. Sed ex guerris q̄s enū
ret quot strages. quot cedes hominū se
quant. Res est horēda nimis cōmēora
re q̄ scripta sūt ab historijs de hoib⁹ q̄ pe
rierūt in bellis de q̄b⁹ aliqua nos enarra
bim⁹. **Refert Paul⁹** Drosi⁹ li. ij. q̄ s̄
tribus regib⁹ p̄laz ciros vicz q̄ gangē flu
uū in quadringētos sexagita alueos cō
minuit. Et ciros a tamiri supato. ⁊ xerxe
ex popul⁹ persicis decies nonies cētena
milia hoīm bella rapuerūt. **Narrat eu
tropius.** q̄ **Marc⁹** artili⁹ regul⁹ miss⁹
a romanis i africā ⁊ tres carthaginēsiū
duces dimicās victor fuit. decē ⁊ octom
lia occidit. q̄nq; milia cepit. **Ite**ruz pu
gnans regul⁹ ⁊ carthaginēses. q̄ a lace
domijs auxiliū petierūt eo q̄ pacē a ro
manis obrinere nō potuerūt vict⁹ ē ⁊ ca
pius trigintamilia hoīm occisi sūt. Idē
eutropi⁹. **Detell⁹** afroꝝ ducē supauit.
vigintimilia hostiū occidit. In bello cō
tra saliscos q̄nto Luctario ⁊ Manlio
fulib⁹ decē milia hostiū cesa sunt. **Lu
cio cornelio** lentulo ⁊ fuluio flacco cōsu
libus pugnatū est cū insubribus ⁊ liga
ribus. quozum interfecit. sunt viginti.

tria milia capta qñq. Emilio dñle igē
tes galloz copie alpes trāsierūt qz qua
dringenta milia capta sūt z interfecta. ha
nibal apō lacū trāsimentū flamineū inter
erūt viginti milia romanorū cesa sūt qñ
gentesimo quadragesimo anno ab vrbe
cōdita. Lucius emili⁹. paulus. z terrēti
us varro ptra hanibalemittunt. Et apō
cannas hanibal vicit eos. z quadragita
quatuor milia romanorū cecidere affroz
tria milia. Interea in hispania Hasdru
bal frater hanibalis a romanis vincitur
viginti quingenta milia de suis occidunt. capi
untur decē milia. Lornelio scipioe frē af
fricani q postea dicit⁹ est asiane⁹ consule
arbioch⁹ plio ful⁹ est. Lur⁹ pre qñq gita
milia peditū tria milia equitū cesa sunt.
Quintus cecili⁹ merellus philippū i ma
cedonia cū viginti quing milibus occidit
z macedoniā recepit. Anno sexcētesimo
septimo ab vrbe cōdita galli transalpini
supra rhodanū a romanis victi sūt perie
ritūqz prim in plio prim in flumine. centū
qñquaginta milia. Marius iugurtā et
bochū mauritanie regē qui in auxiliū iu
garte venerat supavit centū decē milib⁹
hostiū occisis. Marius post victoriam
iugurtinā secūdo consul est fact⁹ ptra cym
bros z theurbonas in duob⁹ pl⁹s ducē
ta milia hostiū occidit octogita milia ce
pit Scilla ptra mitridatē cōsul in bello
cū archelao. quē mitridates aduersū euz
miserat apō pyreū. nō longo ab archenis
ita cū vicit vr de cētū viginti milibus vix
decē archelao supessent. Ex scille exerci
tu tresdecim tñ hoies interfecti sūt. hac
pugna cognita mitridates septuaginta
milia electissima ex asia archelao misit.
Contra quē scilla iterū pñgit. Primo p
lio qñdecim milia hostiū cesa sūt z filius
archelai diogenes. Scōdo oēs mitridatē
copie extincit sūt. Archelaus triduo in
paludibus latuit. Bellū italicoz z ciuile
psupserūt vltra centū qñquagita milis

hominum Una hyeme z estate a lucullo
misso ptra mitridatē ad centū fere milia
hostiū cesa sūt. Pompei⁹ cōtra mitrida
tē missus in armenia minore qdraginta
milia hostiū occidit. viginti tñ de exerci
tu suo pdidit. Julius cesar in bello cōtra
brucanos peremit qdraginta septē milia.
Ire suelones cū qñquaginta milibus in
teremir. Post hec germanos qui renun
trāsierant z toras gallias sibi sūgere pa
bant occidit qui ferunt fuisse qdringenta
milia. Sed qd antiq⁹ recitant⁹ exēpla cū
z dieb⁹ nostris innumerabile sciam⁹ mul
titudine in bellis pēmptrā. Si em antiq⁹
z nouissima colligim⁹ vtiqz ex homibus
interfectis in bellis mōres excelsi pstrui
possent z ex illoz sanguie largissima flu
mina ex remouissimis loc⁹ ad mare currē
tia. O par benedicta O par sanctissima
O par quietissima. q talia tātaqz mala
debēllat deiecit z pstermit. q ciuitates am
plissimas pdidit. cōditasqz seruguit ho
minūqz vitā diu pñstere fecit z facit. Ter
tius stue⁹ pacē dr spūalis. Nō equidez
pacific⁹ ecclie obedit frequitat ecclias. z
rebus spūalib⁹ deuote intrēdit. Sed duz
dānato odio primi z discordie qz detine
tur. salutē aie negligit oēsqz vias ad vin
dictā z offensionē primi adhibet. Idcir
co Aug. li. de verbis dñi. z. xix. d. cui dei
ait. Pax est serenitas mentis. trāqllitas
animi. simplicitas cordis. vinculū amo
ris. pfortiū charitatis. Nec est q simul
tates tollit. iras cōpmitt. bella compescit
supbos calcat. humiles amat. Hanc q
accepit teneat. qui dedit reperat. qui am
sit requirat. quoniā qui sine ea fuerit in
uentus abdicat a patre. execrat a filio. z
a spū sancto efficitur alienus. Nec ille.
Quare si volumus ad pacē supernā per
tingere studeamus cū proximis nris pa
cē habere cū q simul obtrincere valebimus.
dei gratiaz Amen.

Explicit quadragesimale.

Sermo de sancto Bonauentura

Memoria eterna erit iust. Scri-
bunt hec verba originali-
ter in psal. cxj. Preclarissi-

ma merita dñi et beati Bonauenture. Si-
m quartū pontificē maximū induerūt
vī hoc felici tpe illū cathalogo sanctorū
ascriberet res est vīq; grandis et digna
valde qdē glām pandit eccliam scām
eromat religionē christianā lenificat. sa-
crūq; ordinem minoz subleuat et extollit
Quid em pstant? excogitari pōt qd mor-
talem hoīem post deicēū triumphatūq;
mundū ad celestia regna deduci. ibiq; p-
petua immortalitate gaudere cū christo.
Quis de beata glā dubitare valz ad qm
dei amicos iam properasse certissimū est
Ibi christ? rex glē. Ibi virgo regina ce-
lor. Ibi patriarche et sancti pphete. Ibi
apli martyres cōfessores et virgines oēs
q; electi dei. Ibi deniq; beatissim? pfr bo-
nauentura. Quia ergo nouissime ē catha-
lago scōz ascriptus equū est et rōnabile
vī ei? scitās omnib? nota fiat. Quā de-
re statui in p̄senti s̄mone laudib? ei? in-
cūbere qui erit in eterna memoria prop-
ter triplicē eius excellentiam.

¶ Prima dicit vīte.

¶ Secūda doctrine.

¶ Tercia refulgentie.

¶ Memoria sancti Bonauenture erit
eterna propter sanctitatē vīte eius

Capitulū primū

Prima excellentia scī Bonauē-
ture q̄ memoria ei? erit eterna
dicit vīte. scz virtuose et mūde.

Hec p̄maxime attendēda est in illo qd ca-
nonizari debz. Sanctitas ergo vīte domi-
ni bonauenture probari pōt triplici via.

¶ Prima dicit testificationis.

¶ Secūda professionis.

Tercia assumptionis

¶ Prima via dicit testificationis. Sunt
nanq; inter cetera tria de illo testimonis
¶ Primū testimonium ē Dantis poere
vulgaris qd in tercia comedia inducit bo-
nauenturā sic loqntē. Io son la vita di
bonauentura. Da bagno regi ne che gran-
di offici. Sēpre postposita sinistra cu-
ra. ¶ Secūdu testimoniu ē Alexandri
de ales doctoris parisiēsis fratris mino-
ris et natōe anglici viri doctissimi. Lūp-
opus qd scripsit in theologia approba-
tū fuit ab Alexandro q̄rto. et sexagita ma-
gistris parisiēsis vī apparet i bulla dī-
cti pontificis. Ipe itaq; alexāder de ales
vī scribit in cronica cui? auditor fuit bo-
nauentura vidēs in eo morz elegantia cor-
poris pulchritudinē et cōpositiōem dice-
re solebat qd nō videbat. Adā peccasse i
Bonauentura. De Alexandro hō ipse bo-
nauentura in scōo suo dī. xxxij. in q̄stīōe
vīz adam deū cognouit in statu innocen-
tie eo genere cognitiōis qd expectam? eum
cognoscere in statu glie. in fine inq̄e cō-
tra illos qd dicūt qd diuina eētia in se nec
ab hoīe nec ab angelo videbit. Hic ē vn?
de decē articulis reprobatis ab vniuersi-
tate magistrorū parisiēsis et tpe episcopi
pi. Guilhelmi et Odonis cācellarij et fra-
tris Alexandrite ales. Id. eccl. in octa-
ua epiphanie. ¶ Terciu testimoniu est
sancti Thome de aqno. Dū em dñs bo-
nauentura parisi? legendā scriberet bea-
ti francisci semel accessit scūs Thomas
qd sibi charissim? erat et familiaris valde
ad eū visitandū. Sciebatq; ipm insiste-
re cōpilarōni illi? legende. Lūq; apuisset
ostiū cellule in q̄ manebat bonauentura.
vidit illū pennā in manu tenentē sed ra-
ptū extra se et cōtemplatōi intēssimū.
Quare ad locū cōuersus dixit. Receda-
mus et sinamus sanctum qd laborat pro
sancto. ¶ Affirmavit insup scitātē Bo-
nauenture dñs Petrus cardinal? epus

Postquam quod fuit de ordine predicatorum hunc sermonem habuit in funere suscepto themate. Doleo super te frater mi ionatha. In quo inter alia retulit quod dumque bona uentura videbat ipse amore capiebat. eiusque piissima monita obedienter recipiebat. Secunda via quod probat scriptas vite bona uenire dicit professionis. Professus quidem fuit regulam sanctam beati francisci qui illam obsequantur ad ipsi et angelorum atque sanctorum loci etatem producit. Nec autem regula scriptissima est censenda propter tria.

Primo quia a spiritu sancto inspirata. Secundo quia super euangelio fundata. Tercio quia super naturalibus signis confirmata. De qua sic scribit. Nicon laus tercius in extrauaganti libri. vi. de creaturis. Hi sunt fratres minores sunt illi us sancte regule professores qui euangelico fundat eloquio vite christi roborat exemplo. et fundatorum militantis ecclesie apostolorum et sermonum acribus firmat. Nec est apud deum et preter munda et immaculata religio quod descendens a pre luminis per filium exemplariter et uoluerit apostolis tradita. deinde per spiritum sanctum beato francisco et cum sequentibus inspirata totum continet se testimonium trinitatis. Nec est cui attestante paulo nemo de cetero deus esse molestus quam christus stigmatibus sue passionis confirmat. uolens institutorem ipsius passionis sue signis notabiliter insigniri. Nec ibi. Hanc regulam bona uentura dilexit hanc et diligenter seruauit. Natus enim in balneo regio ex parentibus honestissimis preter Johanne fidem. matrem Johanne ritella. dum puerulus esset laboraret quippe ad mortem uero per matrem ad beatum franciscum emissus a mortis faucibus extitit liber. Hoc ipse ita narrat in legenda beati francisci. Innumera quocumque ipsius sanctus beatus franciscus in diuersis partibus orbis erubescere non cessant beneficia dei. sic et ego ipse qui supiora descripsi expicimur. teste in me ipso probavi. Uolo enim pro me laqueum

te guissime ad beatum patrem franciscum emissus a morte cum adhuc esse puerulus ab ipsis suis mortis faucibus erui et irobur uite columis restitui. Quod cum uiua memoria teneam haec nunc professione profiteor ne tantum beneficium reticere sceleris arguar ut ingratus. Nec ibi. Tredecies autem ipse bona uentura de morte iherusalem in anno etatis sue vigesimo secundo religionem ingressus est in quo tantum profecit in omni duodecim et studio laqueum quod septimo anno per ingressum religionis legit sententias patris. et decimo anno. et etatis sue trigesimo secundo suscepit cathedram magistralis. Qualiter autem religiosi possint esse magistri dicitur in quadraginta simali de penia in sermone de ambitore. Illud tamen non est preterendum silentio quod religio beati francisci minorum fructus uberrimos attulit ecclesie dei. propter studia laqueum et doctorum uirorum copiam quod preter illa quod docuerunt uiua uoce multis opera ediderunt et redegerunt in scriptis ex quibus imensa lux uirarum oritur populi christianis. Sic patet de alexandro de aless. bona uentura. richardo de media villa. scoto francisco de maronis. nicolao de lyra. iohanne gualense. petro aureoli. giraldo odonis et reliquis. Tercia via quod probat scriptas uite domini bona uentura de assumptionis. Obiungentes quippe uirtutes eius et splendissimam famam assumpsit fuit ad triplicem dignitatem. Generalatus Archiepiscopatus Cardinalatus. Primo fuit assumptus ad dignitatem generalatus. ut enim scribit in cronica ordinis beati francisci ipse fuit octauus generalis ordinis. Primus fuit sanctus franciscus. Secundus frater iohannes de florencia. dicitur patres. Tercius frater helyas de assisio. Quartus frater albertus de pisio. Quintus frater haymo anglicus. Sextus frater crescentius de esio. Septimus frater jocus de parma. Octauus frater bona uentura. Hic in capitulo generali romae celebrato alexandro papa quarto presentem Anno ab incarnatione domini. M. cclvi.

Documentum datus
per pte Johanne f
daga. et mte ritel
ta

In festo purificatiois beate marie i genera
le fuit electus anno viz terdecimo p^o
religionis ingressu. Annis autem decem et oc
to ordine laudabiliter rexit. Ipe autem sui ge
neralarius facta fuit traslacio corporis san
cti Antonij de padua ad pgrandem illam ec
clesiam in qua nunc est reconditu trigesimo se
cundo anno ab eius obitu i octaua dñice re
surrecciois. Et tunc lingua eius quod tadium sber
ra fuerat repta est ita recens et rubicunda quasi
eadem hora sanctus ille gloriosus decessisset.
quam deuotus bonauentura i manibus reue
rent accipiens irrigauit profluuijs lachry
marum coram omnibus huiusmodi sbris affari
cepit. O lingua benedicta que per benedixisti do
minum et alios benedicere fecisti. nunc manife
ste apparet quoniam existis meriti apud deum.
In capitulo etiam generali Narbone cele
brato per eum ordine in prouincias et custodi
as taxauit exposuitque regulam. Secundo as
sumptus fuit ad dignitatem archiepiscopus.
Nam dominus Clemens papa quartus prouisit ei ar
chiepiscopatum Eboracensem pinguisimum. Iste
ipse de parisijs ubi tunc erat ad pedes domi
ni pape se offerens tam humiliter et tam efficaci
ter tanto gaudiu cessit quod dominus papa eius cessi
one accepit. Et ne quis audeat tituba
re quod super dixi quod alexandro tertio pntre factus
fuit generalis. et nunc quod Clemens quartus dede
rit archiepiscopatum. Sciendum quod per alexandrum
creatus fuit Urbanus quartus. et per urbanum
Clemens quartus. et tandem Gregorius decimus.
De quod refert bartholomeus de pisis in lib.
proformitatu quod nominauit eum pontificem bo
nauentura dum erat generalis. Nam defuncto
Clemente cum per plures menses in electioe po
tificis cardiales concordare non possent tam
te opiniois apud eos erat bonauentura quod
omnes in eum vota sua compromiserunt. ut si se
vel alium in papam nominaret illi ipsi eligerent.
Ipe hoc nominauit dominum Theobaldum archi
diaconum leodomensem sanctissimum virum qui
fuit Gregorius decimus. et multis comiscat
miraculis. Et iacet Aretin in ecclesia maiori

canonizatus in diocesi Aretina. Tercio
fuit sanctus Bonauentura assumptus ad di
gnitatem cardinalatus. hec dignitas apostolici
ma est in ecclesia dei. quod ut dicitur glo. in. c. Mi
nisterium. extra de officio archiepiscopi. Car
dinales dicuntur quod per eos regitur vniuersalis
ecclesia. sicut in cardine regitur ostium. ut pon
tur. lxxi. di. c. Fraternitatem. Et ut scribit
Aug. de anchona in libro de prate eccle
siastica. Cardinales assistunt pape sicut
apostoli christo. Apostoli enim sunt nuncupa
ti christi fratres. et principes mundi. Sed pa
pa cum facit aliquos cardinales insignit eos
ista duplici dignitate dicentes eis. Estote
fratres mei et principes mundi. Ipe autem papa
gerit personam christi. Et quis etiam epi
scedat loco apostolorum. alio modo quam cardina
les. Apostoli enim duplici modo se habuerunt
ad christum. Uno modo ut ei presentia assisten
tes. sic fuit ante passionem et ascensionem. Secun
do modo ut missi ex precepto eius per orbem quod
fuit per aduentum spiritus sancti quando dispersi per orbem
diuiserunt se accipiendo vniuersas prouin
cias vel regnum in sortem sue predicacionis.
Cardinales representant personas apostolorum
ut christo assistentes. quia ipsi assistunt pa
pe presentia ut vicario christi. Se
cundo modo representant personas apostolo
rum episcopi qui in parte sollicitudinis
vocati sunt regentes diuersas ciuitates
vel prouincias. ut Archiepiscopi. Et
istud est satis conueniens. ut sicut in hierar
chia celesti aliqui angeli sunt assistentes
aliqui ministrantes frequenter missi ad
nos. Ita in nostra ecclesiastica hierarchia
decet aliquos assistere ut cardinales. ali
os mitti ut episcopos. Et quis hoc sit
de comuni lege et secundum communem statum. ta
men suborta causa non tollitur quin car
dinales aliquando mittantur ut legati.
Et episcopi etiam aliqui vocati a papa
sunt ei assistentes. Sicut etiam angeli as
sistentes aliquando mittuntur secundum aliquos
Unde dicitur Isai. vi. ca. q. volauit ad

Aug. de anchona in
li. de prate ecclesiastica

apli duri mo p habuerunt
vnt ad xpm

etiam vnus de seraphin q purgauit labia
sua. Seraphin aut est de ordine assistentiū
Et quetiā apli nō sp assistētū xpo vt epi
sed vt ministrātes in alijs actib⁹. Nam
in vltima cena vel post resurrectiōes qm
dixit accipite spm sanctū fecit eos epōs
Ideo nō est indecēs q nō oēs cardiales
sint epi sed aliq p̄biri aliq diaconi.

Accipiunt aut pilleū rubrū a papa in
signū ardentis charitatis quā debet ha-
bere. ita vt sint parati sanguinē suū fūde-
re et mori pro bono et defensiōe ecclesie.
Unde in c. fundamētate elec. li. vi. Di-
cunt cardiales fratres coadiutores. cō-
siliarij et assistētes dñi pape. Igit vt ad
sanctū Bonauenturā redeam⁹ ipe parisi-
us existens vocat⁹ fuit lugduni a Bre-
gorio papa q ipm recipe cardinalatū et
episcopatū albanensē coegit. Imposuit
q vt cūq negocia ipe dirigeret et p̄ra-
ciaret. Illo nāq ipe frater hieronymus
de esculo ordinis minor q fuit postea ge-
neralis. deinde cardinal ep̄s penestrin⁹.
Et tandem papa Nicola⁹ q̄r rediit ex
partib⁹ orientali⁹ ad q̄s missus fuerat
cū solennib⁹ nūcijs grecor et tartarorum
Et ipso bonauentura suggerēte greci ad v-
nitatē ecclie redierūt. et tartari baptizati
sunt.

Memoria sancti Bonauenture erit
eterna propter ei⁹ doctrinā deuotissimā
et copiosam atq animabus vtilem.

Capitulum secundū

Secunda excellētia sancti bona-
uenture dī doctrine. fuit em ipse
doctor ecclie sancte. Quod nec minimus
putari dī cū dicat in ea. cū ex inuicē. ex-
tra de hereticis. Doctorū ordo p̄cipu⁹ est
in ecclia dei. Et de doctorib⁹ scriptum est
Daniel. xij. c. Qui ad iusticiā erudiūt plū-
mos fulgebūt q̄si stelle in p̄petuas etni-
tates. Et aureola promittit doctoribus.
virginib⁹ et martyrib⁹. vt docet Albert⁹
in cōpendio theologie. Doctrina vero

bonauenture triplici conditiōe p̄fulget

Prima deuotionis

Secunda copiositatis.

Tercia vtilitatis.

Prima conditiō est deuotiōis. Didicit
em illā bonauentura et acq̄sivit cū būlita-
te et timore dei. Nā in cronicis ita dicit
de illo. Siq̄dem omnē h̄itatē quā p̄cipie-
bat intellectu ad formā oratiōis et lauda-
tiōis diuine reducēs p̄tinuo ruminabat af-
fectu. Nec em ipe gustauit q̄ didicit q̄q̄
alios docuit. Sed profecto q̄cūq̄ ei⁹ scri-
pta legit inuenit ibi sp̄ spūalē quendā sa-
porē. quo si velit refici potest. et deuotiōe
p̄cipua ad res diuinas inēdi. Secūda
ad dīno doctrine bonauenture dī copiosi-
tatis. Scripsit em copiose de reb⁹ diuinis
Nā cōreplatione regi francie ludouici
officiū crucis cōposuit. Scripsit legen-
dā beati fr̄acisci maioris. scz et minoris et
officiū eius pro maiori p̄re. Itē libellū
de sex alijs seraphin. Et libz apologie
giraldu de abbatia villa q̄ religiosos dā-
nabat et leprosus mortu⁹ ē. Apologia ē
est sermo excusatori⁹ vel defensori⁹. Ipe
vi. di. c. Hanc naturā. Scripsit regulā
nouiciorū. Et sup̄ genēsum opus qd̄ intri-
tulat de septē visionib⁹. Et sup̄ quorū li-
bros sententiarū. Et sup̄ euāgelia. Et ser-
mones dñicales p̄ anni circulū. Et arbo-
rē crucis. et breuiloquiū. et alia opuscula
mire deuotiōis et gust⁹ spūalis. Tercia
ad dīno doctrine bonauenture dī vtilitatis
Est qd̄ vtilis valde tā speculariōibus
disputatiōib⁹ vacanti⁹ q̄ p̄dicanti⁹ po-
pulis verbū dei q̄ etiā ip̄is auditoribus.
Habet em cū profunditate sensus tāā
facilitatē et luciditatē vt omnib⁹ merito
p̄desse possit.

Memoria sancti bonauenture erit et
eterna p̄pter splendorē miraculorū et canonizatiōis et glorie beate.

Cap. iij.

Tercia excellētia bñi bonauenture
est dicit refulgēte propt̄ quam

Cardinales accipiunt
pilleū rubrū a p̄
in signū ardentis
charitatis

Albertus in cōpendio
theologie

erit in memoria eterna. fecit em̄ de⁹ hūc

gloriosū sanctū fulgere triplici splēdore

Prim⁹ dī miraculose coruscantis.

Sec⁹s ecclesiastice canonizatiōis

Tertius sup̄ne glorificatiōis

Prim⁹ splēdor miraculose coruscanti
ontis. Nam in vita ⁊ post miraculis cū de
us coruscare fecit. Dū em̄ ex hūilitate ali
q̄b⁹ dieb⁹ abstinuisset a celebratiōe misse
dū genuisset q̄dā die missaz audiret attē
re facta diuisiōe hostie a sacerdote picu
la vna p̄ senectipam ad os bonauēture p
perauit quā reuerēter ⁊ cū lacrimis sus
cepit. Apud lugdunū cū quedā mulier
fama noīe filiū mortuū pepisset illum
ad sancti bonauēture pedes detulit q̄ fa
cto signo crucis sup̄ eū viuū mī restituit.
Lū hō plurimū laborasset mūdū se suās
⁊ de o gratū in q̄libet statu lugduni sacris
sime vitā finiuit. Anno etas sue q̄nquage
simocertio hora matutina diei dñice. xij
die mēsis iulij. Eadē hō die sepultū cor
pus in ecclesia fratrum minor. Ad sacru
cuius tumulū ⁊ inuocationē p̄sidiū sui mul
ta fuisse miracula s̄secuta. ex q̄bus aliq̄
decurram⁹. Mulier quedā de castro vil
lano octo dieb⁹ laborauerat in p̄u erat
q̄ in maximo piculo cōstituta. Emissio ve
ro voto q̄ sepulchrū sancti bonauēture
visitaret. mox libera pepit. Dux orlicnz
carcerat⁹ a magne britanie rege detineba
tur. Incurratq̄ quartanā cū dolore capi
tis ⁊ renū. Inuocato hō cū intesa deuorō
ne bonauētura ⁊ a carcerib⁹ ⁊ ifirmitate
liberat⁹ est. ⁊ in gallias rediēs sepulchrū
bonauēture p̄sonalit̄ visitauit. Petr⁹ fi
lius Jobis calzolarij lugdunēsis claud⁹
dextera tibia ita vt sine baculo ambulare
nō posset voto emissio ad sanctū bonauē
rā liberat⁹ est. Uxor magistri Jobis gar
botti regij secretarij idropica ⁊ a medicis
de sanitate iā despata accedēte pro ea vi
ro suo ad sepulchrū bonauēture sanata ē
ita q̄ rediēs vir sanā illā inuenit. Et ne si

gula miracula referam⁹ illud tñ est recē
sendū. **Q**x in trāslatiōe corpis dicti sacri
te ecclesia antiq̄ ad nouā lugdunensē
corrofa reliq̄ p̄e corpis caput inuictum
est integrū capillaturā hñs ac labia ⁊ dē
tes. Innētaq̄ est ei⁹ lingua colorata ⁊ in
tegra ac si eēt hoīs viuū. Quedā mlierve
brietanā laciōmā noīe filias multas
feminas paries vxo suo frācisco ingra
ta erat. Tandē suā suū cuiusdāz magistri
frācisci d̄ ordine minorū emissio voto ad
bonauēturā inde ad paucos dies conce
pit filiū vocauitq̄ bonauēturā. **S**ec⁹s
splēdor q̄ de⁹ fulgere fecit bonauēturam
dī canonizatiōis. Sacrisim⁹ em̄ Sixt⁹
illū solēniter canonizauit p̄missis solē
nitatib⁹ p̄suetis. Ut em̄ scribit in. c. Glo
riosus de⁹ de reliquijs ⁊ veneratiōe san
ctorū li. vi. Papa sol⁹ hz canonizare san
ctos. **P**rimo q̄ canonizatiō est vna de
ma ximis causis fidei. id ad papā referē
da extra de baptismo. c. Maiores. **S**e
cūdo q̄ papa hz iudicare de miraculis fi
dei. xxiij. q. i. c. Quotiens. **T**ertio q̄ ad
papā spectat declarare dubia scripturaz
rā multo fortius dubia sanctitatē. Extra
q̄ filiū sūt legitimū. ca. Per venerabilem.
Quarto ne p̄ multoz epoz simplicitatē
p̄tigat populū decipi. Scdm̄ hō Aug.
de achona in li. de p̄ate ecclesiastica. Sa
crū aliquid canonizare nō ē aliud q̄ sancti
tatē alicui⁹ venerandā ⁊ approbandam
manifestare. Et vt Hostien. dīc de reli
quijs ⁊ veneratiōe sanctorū. In canoniza
tiōe sanctorū s̄m morē quē nūc tenet eccle
sia duodecim sūt seruanda.
Primū est frequēs denūciatio. vt nō so
lū semel sed pluries pape denūciat q̄ pro
sancto dēat venerari vt sic multiplicat
intercessorib⁹ largiat qd̄ petitur.
Scdm̄ est cōmissio. s. examinatiōis fiēdē
Tertū est cōmissionis inquisitio. s. per
testes iuratos ⁊ fideles.
Quartū est inq̄lūtiōis sacre relatio.

hō plūb tñ canonizae
sanctos ⁊ hō p̄p̄e
mliera

ange de auctōna m
hō de p̄ate ecclesiastica

tiōstion dē de reli
quijs ⁊ veneratiōe
sanctorū

Extra canonizatiōem
s̄m morē
hō. Inuenerim p̄t
p̄māda

Quintū est relatiōis diligēs examinatiō
Sextū est examinatiois sacre per cō,
 cistoriū discussio.
Septimū ē secreta diffinitio et cōmuniō
Octauū est manifesta publicatio
Nonū ē dīci cōnōzatiōis assignatiō
Decimū est ipsius pape et assistentiū ge
 nūflectio et oīonis deuotio ne deus pmit
 tat ecclesiā suā decipi et errare.
Undecimū est p̄mociōnatio et miraculo
 ri ac operū misericordie recitatio. necnō
 ipsius sancti in cathalago sc̄tōz descriptio.
Duodecimū ē misse in honore sancti ce
 lebratio. In p̄mitiua autē ecclesiā nō suabā
 tur ista p̄pter duo. Primo q̄ ibi sancti vt
 in plurib⁹ erāt martyres in q̄b⁹ nō redire
 bat talis examinatio sic in p̄fessoribus.
 Secūdo q̄ ex seruiore fidei et ex meritis xp̄i
 et ap̄loz miracula et alia opa sicerāt euide
 tia q̄ nō poterāt tergiversatōe celari. Si
 autē q̄rat vtrū in cōnōisatōe req̄rat cō
 sensus cardinaliū et cōsiliū eoz. R̄ndet
 Aug. de anebona vbi sup̄. Q̄d nec itare
 nō req̄rit q̄ptate pape nō limitat in ali
 quo nec depēdet a collegio. sed poti⁹ ecō
 nfero. Nō em̄ collegiū assistit pape per
 modū limitatiōis seu determinatiōis p̄a
 ris ei⁹ sed mag⁹ p̄ modū ministerij et cōsi
 liij. vt debito mō h̄mōi p̄tate exequat. vñ
 ē de snia et reindicata. c. Ad ap̄lice glo
 sic. Papa dīc p̄ntre sacro cōsilio ad mō
 riā sempiternā b̄ poti⁹ est ad honestatē
 q̄ ad necessitatē. Nā sine snia cōsiliū snia
 pape sufficeret. Nō impatori et quēcūq̄ ali
 um. xv. q. vi. Alii. ip̄e em̄ habz plenitu
 dinē p̄tatis vt. ij. q. vi. c. Decetero. Pa
 pa em̄ nō subiect⁹ canonib⁹ nec ab eis au
 ctōritatē h̄z sed ecōtra. extra de electōe. c.
 Significasti. Nec ibi. Sic etiā in cano
 nizatiōis sanctis plenitudinē habet p̄tatis.
 In te agno req̄rit collegiū in tali cau
 sa mag⁹ q̄ in aliq̄ alia etiā et vota oīum
 p̄latōz curie vt cauti⁹ agat et auferat oīf
 suspitio falsitatis. P̄missis itaq̄ hui⁹

Nota in Canonibus
 requiritur cōsensus
 cardinaliū et cōsiliū
 eoz

scemodi solēnitatib⁹ red̄fictis factaq̄ dī
 ligētissima examinatiōe sup̄vita et miracul⁹
 bonquēture. Instātib⁹q̄ pro cōnōisati
 one ei⁹ frederico impatore Ludouico
 frācoz rege. ferdinādo r̄ge sicilie citrafa
 rū. Matbia rege vngarie. duce venetia
 rū. duce calabrie. duce sabaudie. ducissa
 calabrie. florētinis. perusinis. balneore
 gianis. ac reuerēdissimo cardinali iohan
 ne de aragonia. sanctissim⁹ papa s̄ir⁹ bōa
 uētura solēniter cōnōisauit rome. An.
 no dñi M^o cccc lxxij. mense Aprilis.
 Gaudeo q̄ erā tūc in vrbe p̄dicās regnū
 dei. fuitq̄ cū ceteris p̄latis dū vota oīm
 exq̄sita fuere. fuit dū solēnnis oīo h̄ita est
 de laudib⁹ hui⁹ sancti i publico cōsistorio.
 fuit etiā dū pōntifex in ecclesiā sancti Petri
 missas cārauit et sua diuina voce dicere ce
 pit. Sancte Bonauētura oīa pro nobis
 Gaudeat igit̄ m̄r ecclesiā in hui⁹ sancti ca
 nōisatōe. letent et cūcti fideles q̄bus no
 uus ad iesū xp̄m dat⁹ est inaccessor. Et ul
 ter sacra minoz religio in hui⁹ sancti no
 mie nō mediocrit̄ s̄blimata. Sed et tu re
 uerendissime generalis minoz gr̄as refe
 ras immortalī deo et suo vicario pontifici
 maximo atq̄ reuerēdissimis dñis cardī
 nalib⁹ cōmissarijs in cā tā lerabūde cano
 nizatiōis videlicet Juliano. et sancti pe
 tri ad vicula. Stephano mediolanensi
 nūcupato. et frāscico de gonzaga mātua
 no. q̄ cōpleuerūt ardentissimū desiderij
 tuū Tu frāscico sanson dices duplicib⁹
 turis vocabulo nūcupat⁹. Tu hac etate
 nra vir eruditissim⁹ hūanaz diuinariūq̄
 rerū cām a te pompā et elationē effugasti
 imitar⁹ frāscici patris vestigia. Tu in la
 borib⁹ regiminis ordinis robust⁹ et vali
 dus vt alter sanson es visus. Sed p̄ ca
 nōisatōe sancti bonauenture sansonis
 fortitudinē sup̄asti. Quisnā explicet q̄n
 to labore qua sollicitudine q̄bus vigilijs
 quātisue ad deū oīemib⁹ canonisatōne
 hāc procurasti. Uidi te ego discurrētē p̄

Virbe nūc ad pedes pōnificis nūc ad rene
rendissimos dños cōmissarios z alios
cardinales nūc ad alios p̄latos z curia/
les sp̄ z inde fesse hanc canonizationē ex
postulando. vidi te madefactū q̄sepe su
dore. vidi te mente anxiū z q̄nq̄ p̄rei tar
dirati lugentē. nihilomin⁹ nunq̄ cessasti
laborare quousq̄ sanctū h̄ negociū dedu
cni est ad p̄fectū. Benedicamus ḡ omnes
patrē z filiū z sp̄m̄ sanctū. z bonauētūrā
p̄cipuo iā veneremur affectu. ¶ Tertius
splendor bonauētūre dī sup̄ne glorifica
tiōis. Sicut in ecclesia militāti deus ma
gnū fecit illū. ita incompatibiliter exalta
uit eū in ecclesia triumphante. Desce
mur itaq̄ iesū xpm̄ caput electorū vt p̄ huius
sancti merita nos perducatur ad celestē pa
triam Amen.

De sancto bernardino p̄dicatoz no
stri temporis p̄cipue.

Sermo q̄nquagesimus quatuor.

Dilectus deo
hominibus. cuius memoria in
benedictiōe est. Sapientis ver
ba sūt ista originalit̄ Ecclesi/
astici. xlv. c. z in eplā hodiernie festiuita/
tis. Vellem hoc tpe tāto eloquētie splen
dore fulgere vt nō solū alterū demosthe/
nem p̄ncipem oratoz grecie. aut Cicero
nē latinū me putarēt omnes astantes. sed
angelū crederent de celo missū vt fari pos
sem erumias laudes illius sancti bernar
dini qui sua p̄dicatōe nomē gloriosū iesu
xpi mirabiliter exaltauit. Ipe q̄ppe alter
paulus z vas electiōis xp̄ianā religionē
sua doctrina reformauit. Ipe itale popu
los p̄ abrupta vitioz deuitantes ad semi
tā strūtū z iusticie reduxit. Ipe deniq̄ reli
gionē sacrā minorū numero z sanctitate
adauxit. Merito itaq̄ in eo sollemnitate
p̄conia p̄dicatōis eius enarrare debemus.
Ob illā nāq̄ deo z hoib⁹ dilectus est z

memoria eius benedicta in sempiternū
manebit. De qua in p̄nri sermōe tres ex
cellēcias p̄ponimus declarandas.

¶ Prima dī cōmendatōis.

¶ Secda conditionis

¶ Tertia honoratōis

¶ Ex cōmendatur p̄dicatio sancti Ber
nardini propter humilitatem charitatem
z patientiam. Cap. p̄mū.

Prima excellētia p̄dicatōis san
cti bernardini dī cōmendationis.
Sua quippe p̄dicatio sana est cō
mendanda. z maxime p̄pter tria.

¶ Primo p̄pter humilitatem

¶ Secdo p̄pter charitatem

¶ Tertio p̄pter patientiam

¶ Primo commendatur p̄dicatio san
cti Bernardini propter humilitatē. Nō
enim p̄dicauit presumptuose aut sug
be se ingerens. sed missus. Officiū nāq̄
p̄dicatorum officium est angelorū.
quia sicut angeli annunciant diuina. ita
p̄dicatores de quibus David in psal.
ait. Annunciauerunt opera dei. Ange
li autem non ex se veniunt. Sed vt dicit

officiū p̄dicatoz est
officiū angeloz

Apostolus ad Hebreos. ij. ca. In mini
steriū missi sūt. Sic z p̄dicatores. Duo
modo p̄dicabunt ait Apostol⁹ ad ro
manos. x. nisi mittātur. Ex autem Isa
ias non vocatus se obrulit ad predican
dum cum dicit. Ecce ego. mitte me Isa.
viij. c. Et contra eum Hieremias mittes
retur a deo se excusauit dicens. Aa a do
mine deus. Ecce nescio loqui. Hieremie
i. c. Et si diuersa vox extra prodijt. nō ta
men a diuerso fonte dilectōis emanauit.

act. ii

1o x

1o 7

hunc. i

Duo q̄ppe sunt p̄cepta charitatis vt ait
Breg. Amor scz dei z proximi. Per aci
tiūā vitā prodesse proximis cupiēs ysa
iam officiū predicationis appetit. Per
contemplationem vero Hieremias sedus
le amorē editorē liberere desiderās ne mit
tad p̄dicādū debeat contradicere. Quod

duo sūt p̄cepta charit
ut dī dicit

laudabiliter vnus appetit. b. laudabiliter aliter
 expauit. Iste ne tacite deprelationis lucrum
 loquendo pderet. Ille ne dāna studiosi o-
 peris tacēdo sentiret. Sed h in vrisqz e-
 subtiliter intuentū qz hīs qui recusa-
 uit plene non resistit. et hīs q mitti vo-
 lūt ante se paltar. calculū purgatū vidit
 Et paulo sup Grego. dic. Si cōtoro desi-
 derio occupationē fugere debem? ita si de-
 sit q p dicer occupationis onus libenti ne-
 cesse est aio subire. De coia. lxxij. q. j. c.
 In scriptur. Et qz difficile est et earū vi-
 dere se purgatū. qz nemo scit vix odio vt
 amore dign? sit vt dicit Ecclesiastes. ij. c.
 Jō null? d? psumere ex se ire ad p dican-
 dū Sed expectare debet vt mittat vel a deo
 vel ab ecclesia. vñ de Jobe baptista dicit
 Johis. j. c. fuit hō miss? a deo. Nō tū cre-
 ditur alicui dicēti se missū a deo q ab ec-
 clesia nō est missus nisi probet p miracu-
 lū sicut Moyses extra de herenis. c. Lū
 ex inuictō. Et arg. de cō. di. ij. c. Reuera.
 sic fuit missus Equic? cui apparuit in
 somnis angel? et eū ad p dican-
 dū misit. xvi. q. j. s. Hoc idē. Ab ecclesia autē mittit qz
 vel ordinarie vt q liber curat? salū q ad
 sbditos. Ad rectores em eccle marie p-
 tinet p dicare p se vel p aliū sbditis suis.
 vñ p mīs rectorib? dixit xps Marci ult.
 c. Euntēs in mūdū vniuersū p dicare euā-
 gelii omī creature. Et Grego. dicit i pa-
 storali. xliij. di. c. Sit rector. Officiū p-
 dicationis suscipit q quis ad sacerdotiū
 accedit vt ante aduentū iudic? q terribili-
 ter sequit ipse. clamādo gradiat? idest p-
 dicādo. Et loquit Grego. de curat. Qui
 etiā figurā inducit Exodi. xxvij. ca. vbi
 dicit q sacerdos ingredies tabernaculū ti-
 rinabilis ambiat vt audiat sonit? qñ in-
 gredit? et nō moriat. Qz vt exponit Gre-
 gorius dicto. c. Sit rector. Irā contra se
 occultū iudic? exigit si sine p dicanōis so-
 niu incedit. Et sic morit spūaliter. vnde
 dñs Ezechielī pphete. xvij. c. fili hoīs

speculatorē dedit te domui israel. Si dicē-
 te me ad impiū morte morier? tu nō anū-
 ciaueris ipse in iniquitate sua moriet. Sā-
 guinē dō ei? de manu tua requirā. Lōfir-
 mat idē. Nicolaus papa. xliij. di. Dispē-
 satio in qz celestis seminis nobis iniun-
 eta est ve si non sparserim? nos in iun-
 mus. Vel ab ecclesia mittit quis ad predi-
 candū et pūilegio vt p dicatorēs et mino-
 res Augustinēses carmelite et seruite sal-
 tim in ecclesijs suis. In alijs ecclesijs nō
 nisi vocari. Et hi etiā dñt mitti a plaris
 suis. de qbus fit mentio in clemēina du-
 dū de sepultur. Qui autē vocat? seu misi-
 sus ad h p pūaciter recusat ab ecclesia et dō
 p tēntur. Qd figuratū fuit in eo q nōle-
 bat ducere vxorē fr̄is mortui et p ptea dis-
 calciabat vno pede vt exponit Augusti-
 vlij. q. j. c. Olam. Nūc in qz euāgelij qz
 p dicator ita d? in ecclesia p dicare siue labo-
 rare vt defuncto fratri idest xpo suscitaret sū-
 ctū q pro nobis mortu? est. Et qd susci-
 tatū fuerit eius nomen accipiat. Ut igit
 ad sanctū bernardinū querram? p mōne.
 Ipe sicut experientia facti manifestauit a
 deo elect? et a plaris ordinis p obediētiā
 astrictus officiū p dican-
 dū suscepit. Nat? em in ciuitate massa prouicie thuscie
 honestissimis pētib? patre videlicet
 tollo et matre niera nobilibus senensib?
 ante cōpletū septennii viroqz pēte or-
 banus remāsit s cura et regimie cuiusdā
 venerabilis dñe soror? matris ei? cui no-
 men erat diana. q puerulū induxit ad
 gēis glis episcopū deuotionē. Et opam
 dedit vt fr̄is vacaret ac moribus bonis.
 Creuit autē de frute in virtutē honestus
 affabilis et paupib? liberalissim?. Lāta
 qz fuit in eo apertitudo ingenij et sbrilitas i-
 tellectus q an cōpletū anū quīndecimū
 in grāmatica logica et morali pbia satis
 mediocriter fuit instruct?. Inde qz cepit
 lectionē iuris canonici frequentare Et argz
 vira ei? ita mūdā vt oib? alijs cederet

¶ De uirgine. natus fuit in Civitate massa
 prouicie thuscie. pū vix tollo et matre niera
 nobilibus pūempta ē.

etā vñ

in eo pte

etā pte. xliij. di. c.
 Sit rector

Exo p mōne

Ezechielī

In exemplū. Nā v̄ retulit mibi quidam
vir fidedign⁹ cācellari⁹ domini⁹ senēsis
noīe leonardus q̄ soci⁹ ei⁹ fuerat i scho
lis in erate illa adolescēcie ad malū pro
na. Null⁹ audebat corā bernardino s̄bū
turpe aut lasciuū proferre. Quinimo si
quāq̄ alij adolescētuli ⁊ scholares absen
te bernardino aliq̄ int̄ se verba ociosa re
ferrēt si vidissent expost bernardinū ad
uenientē mor⁹ alter alteri loq̄bāt. Acca
mus inq̄t q̄ bernardin⁹ v̄it. Quid plu
ra. Anno erat⁹ sue. xviij. Dū pestis tru
culentissima seuiret q̄si in tota italia In
hospitali magno senēsi iacebat multitu
do egrorātū ex peste ⁊ vir erat q̄ illis mi
nistraret. Nā ⁊ famuli oēs pro maiori p
te et aromatarij ⁊ illo hospitali cōmorā
tes ⁊ capellani atq̄ alij plurimi peste p
culsi obierant. Erat illis t̄pib⁹ rector ho
spitalis quidā vir deuot⁹ ⁊ prob⁹ dñs io
hānes de gēnaromb⁹ q̄ vidēs sibi hūanū
desse auxiliū ad h̄ginē pijsimā se cōuer
tit illā depcās vt tā extreme infirmoz ne
cessitari succurreret. O felix adolescētia
bernardini. O ardētissima charitas cor
dis eius. O pietas omib⁹ poster⁹ p̄dicā
da. Nōx v̄ bernardin⁹ audiuit q̄ deifir
mis patiētib⁹ dicebāt monuitq̄ plures
iuuenes ⁊ vnacū illis ad hospitale se cō
tulit. nec timuit mori. nec horruit pestes.
neq̄ labores refugit. Nā sit ibi q̄tuor
mensib⁹ die noctuq̄ ministrās egror⁹ pro
pter deū. Exinde cū pestis cessasset repe
rēt domū ⁊ q̄tuor mensib⁹ egrorās q̄si sp
in lectulo iacuit. Adepta h̄o bōa valitu
dine sc̄nsit q̄ quedā dñā Bartholomea
soror patr⁹ eius ceca ⁊ surda ⁊ in lectulo
valitudinaria neminē hēbat q̄ illā iuua
ret. Nōx ad illā se p̄tulit. ei⁹q̄ plures
mēses vsq̄ ad mortē obsequiosissime mini
strauit. nulla fract⁹ nausea nulloq̄ labo
re turbat⁹. Mortua illa a deo inspirat⁹
relicto seculo ⁊ oibus suis bonis paupi
b⁹ erogatis habitū religiōis minoz deuo

tus accepit in die natiuitatis h̄ginis glo
se q̄ etiā die nat⁹ fuerat ex vtero matris
Anno etatis sue. xx. añ altare mar⁹ san
cti frāscisci de senis. Quē habitū sibi de
dit frater iohes ristorij vir sanct⁹ et i dei
fuitio probat⁹. Inde ad locū de colūba
ria de volūrate platoz se p̄tulit vbi in oī
deuotōe ⁊ p̄fectiōe ac obfūaria regule su
um nouiciatū expleuit facta h̄o professi
one in die. s. natiuitatis h̄ginis oīoni ⁊ stu
dio s̄raz se dedit. ⁊ cū fact⁹ eēt sacerdos p
mā missam in die natiuitatis h̄ginis ce
lebrauit. Qua etiā die mādaro accepro a
generalī ministro de penitētia p̄dicanda
p̄mū simonē ad populū habuit. Sc̄do
cōmendat⁹ p̄dicatio sancti bernardini p
pter charitatē. P̄dicauit em̄ ad honorē
dei ⁊ salutē animarū. Iste em̄ d̄z esse finis
p̄dicatoz verbi dei. Nā q̄ p̄pter cupidita
tē p̄dicant vel vanitatē ⁊ gl̄iam mūdi fi
gurātur p balaam. De q̄bus dīc̄ Petr⁹ i
sc̄da eplā. Securi sūt viā balaā ex bosor
q̄ mercedē iniquitatis amauit. correptionē
h̄o habuit sue vclanie subiugale murum
Sup̄ q̄b⁹ verbis dīc̄ Beda. ij. q. vij. cap.
Securi. Q̄ multi catholicor⁹ in tantum
amāt mercedē iniquitatis vt etiā doct̄ ab
indoctis clerici a laicis merito redarguā
tur. Qui iure cōpant p̄pbe q̄ h̄bis asine
⁊ naturā loq̄ntis corripit. nec tñ a p̄por
sito p̄mi opis retardat. hec ille. Quāuis
tñ p̄dicatores nō dēant p̄dicare p̄ncipalr
p̄pter t̄palia h̄nda. Alis tanq̄ veditores
bōū de t̄plo eijciuntur. Debet tñ p̄pls s̄
ministrare eis necāria iuxta illō. i. ad co
rinthios. ix. c. Nō alligabis os bouis tri
turātis. vñ. Hiero. xvi. q. i. c. penult. ait
Aplīc⁹ vñ ⁊ euangelizātib⁹ in necarijs
vñb⁹ nolle tribuere seipm p̄dēnare ē. Et
Aug. in li. de baptismo puulor⁹. Nō ē ve
niale euāgelij vt pro t̄pali b⁹ p̄dīcēt. Qui
em̄ sic vēdūt magnā rē vili vēdūt. Acci
piāt q̄ p̄dicatores sustentationē necitatis
a p̄plo mercedē dispēlatiōis a deo. Nō

p̄dicatores nō dēt p̄di
tū p̄pbe p̄pbe p̄pbe
fuda.

thronia vñ q̄ i p̄
miles aut
aut in li. de baptis
puulor⁹

p̄dicatores accipiat nā t̄
sustentatiōis nōq̄ a p̄plo
si mercedē dispēlatiōis
a deo

em a ppro reddit q̄ si merces illis q̄ sibi
in charitate euāgelij seruīre sed tanq̄ sti
pendiū dat q̄ vt possint laborare pasca
tur. Hec ille. Et paulus. i. ad corinth. ix.
Quis militat suis stipēdijs vnq̄. et iter
Si nos vobis spūalia seminam⁹ nō ma
gnū est si nos carnalia v̄ra metam⁹. Et
iter. Dñs ordinauit his q̄ euāgelij anū
ciat de euāgelio viuere. Dixi hec omnia
ppter indiscretionē quorundā pproz q̄
vellēt p̄dicatores viuere de aere vel v̄ro
Nolo tñ excusare p̄dicatores cupidos et
auaros ambiciosos honoz et dignitatū.
Qui imitari dñt sanctū bernardīnū rerū
tpaliū p̄tempore. Nā et ter vocat⁹ ad e
piscopale dignitatē minime acq̄uit. Di
uitias nō cōgregauit dicēs cū paulo ac
tuū. xx. c. Argentū aut aurū aut vestemē
lius vestrū occupui. Et licet in omī vita
sua verus fuerit paup̄tas amator disci
pulusq̄ et filius beati fr̄cis. In illō
est de ipso notabile inter cetera qd̄ medio
lani offidit exemplū charitat⁹ necnō et cō
temp⁹ pecunie. Dū em̄ ibi ppro diebus
pluribus p̄dicasset illustrissim⁹ dux eius
dē vr̄bis philipp⁹ eidē p̄ fidelē nunciū
multā auri copīā in elemosynā misit. nū
cuius itaq̄ auri pōdere reuerēt assūpro ad
euentū fratū festinatē accessit. Et per
gens ad cellā sancti bernardini auri sibi
ex p̄te dñi dux benigne et reuerentissime
p̄sentauit. Ipse v̄o vir dei hilari vultu g
lulātiq̄ aio p̄dicatū aureū mun⁹ et sūm p
prios vsus accipe recusaret. charitat⁹ tñ
zelo in redēptionē captiuoz et pauperū
vsus misericorditer exhibere decreuit. ac
cessito igit quodā probo venerādoq̄ ci
ue sociosq̄ vocatō sup̄rag ab ipso tūc pe
cunia ad carceres clā et incūctatē acces
sit et q̄ plurimos inde captiuos redemit.
reliquāq̄ p̄re paup̄ib⁹ cū magna alila
ritate distribuit. Sciēs aut illustrissim⁹
ille dux q̄ facta fuerāt sancti Bernardi
m̄ mirabiliter comedauit. **¶ Tercio com**

mendat p̄dicatio sancti bernardini. p̄
patientia. fuit em̄ patientissim⁹ in labo
ribus in infirmitatib⁹ et in p̄secutionibus
Et vt de p̄secutōib⁹ loqr̄. accusat⁹ fuit tā
q̄ heretic⁹ ab emulis q̄busdā Martino
q̄nto. Qui cū ad se venire p̄cepit. Alii v̄o
q̄ se p̄tuliss⁹ ad vr̄bē sonabāt vndiq̄ fal
si rumores de sancto bernardino. Dicebāt
em̄ p̄pli. Veniet veniet ille heretic⁹. alij
cōburet ille heretic⁹ et similia. Dū v̄o vr
bē intrauit ondebāt digito et vn⁹ alter
cachinādo dicebat. Nichic est ille. Ipse
v̄o hec omnia pro dei amore eq̄nūmter to
lerabat. Et tandē v̄itate inspecta et com
pro clarissime q̄ nō solū catholic⁹ foret
sed etiā fidei catholicē dignissim⁹ p̄co a
pōtifice grātiose vis⁹ est et audit⁹ et cū ei
bñdicōe p̄dicare cepit in vr̄be. Tantas
v̄o grāms or̄ ei⁹ et verbis ifudit vt ois
pp̄ls afflueret ad eū audiendū ac si fuiss⁹
angel⁹ dei. Et q̄to pus nomē ei⁹ videbat
oibus odiosū. rāto postea cūcis v̄rius/
q̄ sexus factū est venerabile. Predicauit
sic multo tpe cū incredibili aīaz fructu q̄
etiā p̄durat vsq̄ ad tpa n̄ra. Pass⁹ est et
alias p̄secutiōes eo q̄ sp̄s v̄entes p̄sequit
inuidia. A nōnullis emulis dicebat l̄ra
rū ignar⁹ cū tñ in scriptur⁹ diuinit⁹ foret
eruditissim⁹. Alii v̄o q̄ draginta smones
dūtaxat eū scire asserebāt. Pleriq̄ v̄o
curiosi et vana eloq̄ntia tumidi ignauus
ineptū et ipolitū ferebāt. Qui tñ in b̄ di
cēdi genere et in his q̄ p̄dicari dñt p̄ofa
lute p̄p̄loz irrep̄sibilis erat. Sed h̄
nō videri d̄mirū q̄ sibi hoies flagitiosi
detraherēt. cū sp̄ fuerit boīm maloz cōsue
tudo sanā doctrinā sp̄nere et detestari.
Un⁹ Lactānius li. v. diuinaz institutio
nū. de cypano sic refert. Un⁹ p̄cipu⁹ et cla
rus eritit cypan⁹. q̄ magnā sibi gloriā ex
art⁹ oratorie p̄fessioe q̄sierat et admodū
multa c̄scriptis in suo genere mirāda. es
rat em̄ ingenio facili copioso suauis et que
smonis maria est. p̄ apro vt discantare

lactan
li. v.

nequeas vniuerso oratio: i loquendo an fa-
cilio: in explicando an potentior in p[ro]fua,
dendo quilibet fuerit. Sic tñ placere vl-
tra yba sacramenti ignoratib[us] nō pōt qm̄
mystica sūt q̄ locut[us] est: et ad id p[re]para-
re a solis fidelib[us] audiant. Deniq[ue] a doctis
hui[us] seculi q̄bus forte scripta ei[us] innotu-
erūt derideri solet. Audiui ego quendaz
boiez disertū sane q̄ cū imutata vna l[et]ra
copianū vocaret q̄si q̄ elegas ingenium
et meliorib[us] reb[us] ap[er]tū ad aniles fabulas
p[ro]tulisset. Hec ille. De beato Hiero. qd
referemus q̄ lumē splēdidissimū ecclesie
fuit: et tñ dentes malignoz non euasit. Et
vr̄ ip̄e ad nepotianū scribit. Per infami-
az et bonā famā xp̄i miles gradit̄. nec lau-
de extollit nec vituperatiōe frāgit. Per di-
em sol nō vrit eū neq[ue] luna p[er] noctē. Im-
pleuit ista sanctus bernardin[us] q̄ dū fal-
so sibi multa obijcerent. et q̄nq[ue] p[ro]meli
ose dicerent in faciē nūq[ue] vul[us] hilarita-
te mutauit nūq[ue] vbi p[ro]tulit iracūdie. s[ed]
in oib[us] bñdicebat deū. Sic accepti ab his
q̄ secū familiariter p[er]uersi sūt.

De sufficientia et prudentia atq[ue] stupe-
da efficacia predicatoris sancti bernardi.
ni.

Cap. scdm.

Ecūda excellentia predicatoris sā-
cti bernardini d[icitur] d[icitur] d[icitur]. Habu-
it qdē sua p[re]dicatio tres singulares
conditiones.

¶ Prima d[icitur] sufficientia

¶ Scda prudentia

¶ Tertia efficacia

¶ Prima p[ri]mo fuit sufficientia. Tria
enī requirunt in p[re]dicatōe. vr̄ populū indu-
cat ad bene beateq[ue] viuendū. p[ri]m Aug[ustinus] q[ui]r
to li. de doctrina xp̄iana. Primū est vr̄ do-
ceat. Scdm vr̄ deleat. Tertū vr̄ flectat
et moueat. Et cū q̄s ista fac̄ industria ar-
tis rhetorice ad bonorē dei et salutē aīarū
bene est et laudabile p[ri]m eundē Aug[ustinus]. S[ed]

cū spūs sancti[us] vrit lingua p[re]dicatōis vr̄ in-
strumento ad ista efficiendū sic fuit i aplis
q̄ impiti erāt. Tūc op[us] illud est gr̄a gr̄a
tis data q̄ d[icitur] gr̄a p[re]monis et lingua angelo-
rū. Et p[ri]mo sapiētie d[icitur] in locutōe dei diui-
nis. Sermo sciētie de hūanis. vr̄ de mori-
bus et virtutib[us] et vitiis. p[ri]m Tho-
mā. q̄. clxxij. Perfecti[us] autē ista op[er]at[ur] gra-
tia q̄ natura vel ars. S[ed] aliq[ui] ap[er]tudi-
ne naturali in p[re]dicatore existere et arte re-
thorice adiūta. aliq[ui] etiā spūs sanctus
op[er]atur plen[us] istud. s[ed] inductionē audito-
rū ad faciendū q̄ p[re]dicat. H[ic] est s[ed] p[er]
parare. s[ed] vr̄ bene dicat. Deū autē dirigere
linguā. Et vr̄ d[icitur] Aug[ustinus] in p[re]fatio li. de do-
ctrina xp̄iana. Sapia sine eloq[ui]ntia. pa-
rū profuit qd ad p[ro]p[ri]os. Eloq[ui]ntia sine sa-
pientia multū nocuit. Est enī vr̄ gladius
in manu furiosi. Sapia cū eloq[ui]ntia m[ul]-
tū iuuat et op[er]at[ur]. Sanct[us] bernardin[us] p[re]di-
cādo docebat q[ui] ip̄e vere doc[et] erat. vr̄ eri-
am p[er] in p[re]monib[us] q̄s cōp[er]auit. Delecta-
bat etiā auditores adeo vr̄ vniuersaliter
oēs ybis suis refocillaretur. tāq[ue] si lūme-
rent sapidissimū cibū. flectebat in super-
mouebat hoīm affect[us]. vr̄ oīdem[us] in ter-
tia p[re]dicatōe. Quare ip̄e sufficientissime do-
cuit et p[re]dicauit. Scda p[re]dicatō p[re]dicatō-
nis sancti bernardini d[icitur] prudentia. fuit
enī prudentissimus ad euitandū oīa illa
a quibus p[re]dicatores verbi diuini debent
abstinere que sunt.

¶ Falsitas

¶ Adulatio

¶ Iactantia

¶ Scandalum

¶ Contentio

¶ Sup[er]fluitas

¶ Leuitas

¶ Indiscretio

¶ Primo abstinere debent predicator[es]
a falsitate. Non enī sūt assūmēda aliqua
falsa pro quacūq[ue] vtilitate que posset
indefequi. Quia sic veritas fidei redde-

Aug[ustinus] in p[re]fatio li. de
doctrina xp̄iana

ab illis q̄s diuini p[re]dicatores
abstinere dnt. Itaq[ue] euitat

Aug[ustinus] 4to
li. de doct[ri]na
xp̄iana

res suspecta argumentū dist. te. c. Si ad
scripturas. Ido Aug. ait. xxi. q. ii. c. pri
mū. Ad salutē nō dō quis puenire opitu
lante mendacio. Et idem peractās illud
apli pme ad chorin. xv. c. Inuenimur fal
si testes. Perhorrendū inq̄t ē aliqd false
de deo dicere etiā si ad laudem ei⁹ prīnere
videat. Non em̄ mīore s; maiore fortas
sis scelere in deo laudat falsitas q̄ vitu
peret veritas. Et idem in li. de mēdacio.
Mendaciū maxime pnciosū est qd̄ fit
in his que ad religionē christianā prīnēr.
Tunc doctores Ido doctores tenēt q̄ si q̄s nō ex lapsu
lingue sed ex industria diceret mēdaciū
in p̄dicādo mortaliē peccaret nec excusa
ret si hoc faceret cā cōuēdiā ad deū
Quia vt ait apls. De⁹ nō eget n̄s mē
dacio. Ip̄e meo inuenti sūt aliq̄ fingen
tes. 7 p̄dicantes miracula falsa. vīsōes ex
cogitatas. Prop̄hetias dēminatas s̄m
suū sensū 7 alia h̄mōi. q̄ n̄ euāuerūt in
cogitationib⁹ suis. Nōnulli vero vt ig
norantib⁹ sapiēres apparerēt falsas alle
gādoes ad suū p̄positū induxerūt. Un
dū q̄dam amic⁹ meus p̄dicaret neapoli.
inducere voluit ad robur 7 cōfirmatōem
cuiusdā sui dicti sententiā cōmentatoris.
q̄ n̄ forte nec in aliq̄ cōmento dictū illud
tangebāt. 7 dū falso allegasset cōmenta
torē. j. de aīa. ii. de aīa. ii. p̄bificor. ii. me
thaphisice. 7 h̄mōi. Tandē multiplican
do v̄ba dixit. 7 h̄ idem cōfirmat cōmēta
torē. j. ethicoz. ii. ethicoz. vii. ethicoz. iiii.
qui t̄m de ethic⁹ nō se intromisit. Ille idē
fecerat sibi quandā carbenā doctoz 7 fal
so illos inducebat dicēs. Et h̄ refert au
gustin⁹ li. ii. de ciuitate dei. 7 ii. de trinita
te. 7 in Enchiridion. 7 h̄mōi. Ita q̄ ap̄d
imperitos videbat h̄mō mirabilē. sed ap̄d
doctos ignar⁹ et mendaci⁹ plen⁹. ¶ Se
cūdo p̄dicatores abstinere debēt ab adula
tione. ne. s. lauder populū in q̄b⁹ rephēn
sibilē est. qd̄ est pessimū. Vel etiā de spali
bus magnificentijs. nisi forte b̄ scōm fr.

*Aug⁹ li. ii. de Ciuitate di
7 in de ciuitate. 7 in
Enchiridion 7 sydr*

at t̄pate vt meli⁹ ferat cōcordeū durā
immediate sequendā. Adulari em̄ p̄cōrt/
bus est q̄ue peccatū. vt patet. xli. di. c.
¶ Sūnt nōnulli. Et clerici⁹ adulationi ser
uies degradari debz. eadem di. c. Clerici⁹
Et nihil est miser⁹ eo q̄ adulatorib⁹ dese
ctat. vt dicat. lxxii. di. c. Nihil illo pas
tor. Et vili⁹ est peccatē seuerē corrige
re q̄ adulādo palpare. v. q. v. c. Nō oīs
Et vili⁹ est 7 meli⁹ pro v̄itate pari sup
plicii q̄ adulationē cōseq̄ beneficiū. xi. q.
ii. c. Nemo. Et adulatio prohibet. L. si
q̄s aliq̄ue restari prohibuerit. Et ē adula
tio sermo prolā⁹ vt placeat. ¶ Tercio d̄
bent p̄dicatores cauere a iactātia. Sūt ei
qdā q̄ semp de se b̄n̄ dicūt 7 alios cōtem
nunt. de q̄bus Gre. ait. xli. di. c. j. Va
bet hoc propriū doctriā arrogantiū vt
nesciāt hūiliter docere qd̄ sciūt. ¶ Quar
to debēt p̄dicatores cauere a scādalis p̄e
lator 7 alioz maiorū vt non dicantur ir
rationabilē eoz vicia. Unde sequit q̄
nec illi emendant nec populi propterea
edificant aut meliores fiūt. Et precipue
caute agendū cū loquunt p̄dicatores de
clericis. q̄ vt scribit extra d̄ immunitate ec
clesiar. ca. clericis. Clericis laicos infē
stos oppido. i. valde. s̄m glo. tradit an
tiq̄tas. Idem. ii. q. vii. c. Laicos. 7 c. lai
ci. ¶ Quinto debēt p̄dicatores prudentes
cauere a contentiōib⁹ cū alijs p̄dicatoz.
Unde apls p̄me ad Ibmorbeū. ii. ca.
ait. Noli contendere v̄bis. ad nihil em̄ v̄i
le ē nisi ad subuersionē audiētū. Necer
hoc q̄ ali⁹ habeat maiore cūrsū q̄ sit eri
ammin⁹ sciens p̄dicatoz indignationem
oīdat. Nam 7 christ⁹ indignat⁹ nō fuit
q̄ aliq̄ iohānes baptista fuerit in malo
ri opinione populi q̄ ip̄e. Si autē audie
aliū p̄dicatoz dicere aliq̄ que nō sunt re
probata nec cōtra fidē vel bonos mores
s; dubia q̄uis ip̄e nō sit illius opiniois
sufficit sibi dicere opinioē suā cū suis
ratoribus et nō impugnet aliū odiose. q̄

Est intrare contētes et scādalizare po-
pulos. Si etiā audire p̄dicatōre aliū dix-
isse f̄ fidem et bonos mores. vlt̄ determinā-
ta p̄ eccl̄iam nō credat faciliter nisi audi-
at a fidedignis. Et tūc corrigat eū frater-
naliter vt retrahat. Qd̄ si ille noluerit fa-
cere tūc publice est p̄dicandū etra ipsū.
Si aut̄ p̄dicator ip̄e admonitus errauit
d̄z patiēter audire et se corrigere dictaq;
sua erronea emēdare. Sexto p̄dicatores
prudētes debēt abstinere a sup̄fluitate et
nimia prolixitate. Qd̄ vt p̄uērbio dici-
tur. Gaudent breuitate moderni. ff. qd̄
mer̄ causa. l. i. j. et. l. de appellatōib⁹. l.
ampliorē. §. In refutatorib⁹. et. l. de p̄-
ciat⁹. l. i. gatorū offerēdis. l. Simili. vñ Bre-
gon⁹ in omelia ait. Alimēta q̄ min⁹ suf-
ficiūt auidē sumunt. Septimo abste-
re debēt p̄dicatores a leuitate ne dicāt h̄
ba ociosa et fabulas ad prouocandū ri-
sum. Et si aliq̄ opus ē facere populū
attentū cū aliq̄ modesta facecia t̄pate si-
atet raro. Non sit etiā leuis p̄dicator ad-
ferendā lenitētiā de q̄libet actu q̄ sit pec-
catū mortale. et in oib⁹ vtiat̄ grauitate.
Sicut bos lapsus q̄ fortiter figit pedem.
Octauo abstinere debēt p̄dicatores ab
indiscrētōe. Nā qd̄dam int̄ muliercl̄as d̄
subtilitatib⁹ theologie p̄dicāt. aliū docēt
et sapientib⁹ viris fabulas narrāt. Nō
nulli in p̄cipuis et maximis iesu xpi et b̄-
ginis marie aliorūq; scōz solennitatib⁹
deludo alee de blasfemia de vsura et simi-
libus p̄dicāt. Nihil de copiosa macta se-
stuitatū occurrere tāgentes. Deu n̄ pos-
sum nō accusare quēdā q̄ in die natiuita-
tis iesu xpi in ciuitate neritonēsi de sodo-
mia totū sermonē cōtēxit. cū tñ mirāda
occurrāt de natiuitate xpi iocūda. Pleri-
q; etiā dū vicia inuehūt om̄i bonestate
demissa talia loquunt̄ et dicūt. q̄lia etiā
in ore lenonū turp̄issima videntur. Hi
nolūt audire verba sc̄i francisci qui sic i
regula frat̄z mior̄ sc̄issime trulit. Mo-

neq; quod et exhortat̄ eos dē fr̄es meos q̄
dño iesu christo vt in p̄dicatōe quā faci-
unt sint examiat̄ et casta eoz cloq̄a ad
vtilitatem et edificatōem populi. annun-
ciādo vicia et virtutes. penā et gloriā
cū breuitate s̄monis. In oib⁹ p̄dic̄ pri-
dentissim⁹ fuit p̄ ceteris p̄dicatōib⁹ bo-
nū tempoz dux ille verbi sc̄us Bernar-
din⁹. nam semper recte incessit p̄dicauitq;
veritatē sine fallitate sine fictōibus sine
adulatōe cū honore et reuerētia p̄latorū
et ton⁹ cleri. cū humilitate in s̄bis et fac̄
cū patiētia ad p̄tentōes vitādas. cū men-
sura et modo. cum gūitate et discretōne
multa. adeo q̄ exceptis emulis ei⁹ s̄mo
gratus dulcis et delectabil⁹ fuit oib⁹ do-
ctis pariter et indoctis viris et m̄lierib⁹.
cūctisq; generib⁹ hominū prout ois ita-
lia clare firmiterq; testat̄. Tercia cōdi-
tio p̄dicatōis sancti bernardini d̄z effica-
cia. Predicauit em̄ cū admirabili aiari⁹
fructu adeo q̄ oēs italie ciuitates et ma-
iores et mediocres et minores pro maio-
re pte sua doctrina reduxit ad christum.
Ipe p̄ctōres conuertit. Ipe vsuras extir-
xit. Ipe multis habitū religiōis induit.
Ipe frat̄rū de obfuantia loca et monaste-
teria cōstrui fecit. Ipe discordantes ad
pacē reduxit. Ipe ad festa colēda p̄p̄los
traxit. Ipe deniq; cūctos mares ac mul-
eres vt deū timerēt amarēt allerit. Testā-
tur hec oia p̄clarissime incliteq; italie vr-
bes. Roma. sēna. perusia. florēcia. bono-
nia. ferraria. venetia. padua. verona. vi-
centia. brixia. mediolanū. ianua. et alieq;
plures. In q̄b⁹ ita efficacit̄ seminauit ver-
ba vite vt vsq; in p̄sentē diē adhuc gustē-
tur fruct⁹ p̄dicatōnū suaz. Quinimo et
si qui post ip̄m in officio p̄dicandi clari s̄
habiti. vt s̄ ioh̄es d̄ capistrano. iacob⁹
de marchia. Marthe⁹ de sicilia. Antho-
ni⁹ de botonto. Andreas de sc̄o gemini-
ano. ioh̄es de prato. iacob⁹ de donzell
de bononia. Perculan⁹ de perusia. fr̄a

vñ s̄m ordib⁹
p̄dicasti in p̄dicatōe
dnt̄ cō examinat̄ et
casta. et vñ in ea
s̄m macta p̄ p̄dicatōe

ascus de treuio. Siluester de senis. An/
 toni^o de arimino. Michael de mediola/
 no. Bartholome^o de ayano. Antoni^o de
 vercellis. Seraphin^o de gaieta. Cheru/
 bin^o de spoleto. frācis^o de spoleto. Pie
 ronyn^o de florentia. Dñic^o de goncissa. Ja
 cobus de gallio oēs frēs minores in h^o ge
 nere dicēdi famosissimi. Et q̄cūq; ali^o ēri
 am de alijs ordinib^o medicantib^o pro ma
 iori pre conati sunt imitari modū et regu
 lā atq; stilū ip̄^o scī Bernardini. Adhuc
 et mlti ex his fīnōes illi^o pplis p̄nūciāt
 q̄ fruct^o vberrimos produxerūt. Ego eri
 am q̄ de bernardino et si incōposite m̄ nō
 sine deuotione p̄cipua ista refero oēm ita/
 līa lustrari p̄dicauit q̄draginta ānis e/
 uangelīū iesu christi bernardinū habui i
 stilo pronūciandi necnō et scribēdi p̄rem
 et p̄ceptorē. Et i^o illū nō viderim legi n̄
 fīmones amenissimos q̄s cōpilauit. Pre
 dicaui et illos q̄nq; licet postmodū alios
 ego confecerim. Nō vtiq; nō ex p̄lūptōe
 sed charitate ac necessitate tēporis volui
 tentare. Nam et p̄pter studia hūanitaris
 q̄b^o iā cōplera est oīs italia et p̄pter viro
 rū doctissimoz in qualibz facultate copi
 am ac etiā p̄pter subtilitatē populoz qui
 quodāmodo p̄pter multaz p̄dicationuz
 frequentā effecti sūt curiosi. cōsulte visum
 est mihi agere vt fīmones illos preterem
 Quare vt p̄ez istā expediā celudo q̄ s̄a
 us bernardin^o fructuosissime p̄dicauit
 Qualiter de^o honorauit scām bernar/
 dinū in miracula in canonizatiōe et i glo
 ria beata. Capitulu terciū

Ecceia excellētia p̄dicatōis scī ber
 nardini dñi honoratiōis. voluit
 eū deus honorare illum tripli
 ci honore

Primus dicit^o miraculose rutilatōis.

Secundus solēnis canonizatiōis.

Terci^o sup̄ne glorificatiōis

Primus honor fuit miraculoz rutilā
 tiū. Multa eq̄dem miracula visa sūt d̄ s̄a

eto isto. Nam eo mortuo in vigilia asce
 sionis iesu xpi dū fratres ei^o socij in adla
 no cōuentu corpe in cellula cū luminari
 bus solo dimisso incederēt vt capsula cele
 rit fieret in q̄ corp^o illd̄ reconditū senas
 trās portarēt. q̄dā adolescēs pasqual^o no
 mine p̄ mltos annos claud^o q̄ nec rectus
 icedere poterat sed manib^o reptādo ibat
 cui^o genua carnosia dura erāt et tumida a
 spūs sancto inspirat^o sic reptādo vt potu
 it ad corp^o sancti bernardini puenit et
 deuorēde inflāmat^o tetigit faciē ei^o et ide
 genua sua cū fide infusa mirabili com/
 mendans se serō viro. Mor i pedes sur
 rexerit san^o et liber et currēdo cū lachrymis
 et clamorib^o exultatōis ad ecclesiam prope
 raui. Sentit^o oēs voces. vident liberuz
 quē viderāt vsu ambulādī puatū. Mirā
 tur. grās referunt oīpotētī deo et sancto
 bernardino. Lōmouet ciuitas rota et sic
 p̄curus viroz ac muliez. Et ues hō cor
 pus ad ecclesiam cū hymnis et laudib^o et
 armatoz custodia deferri faciūt. socij at
 q̄ sancti referunt ne thesaur^o ip̄s a deo
 datū inde amouere p̄sumāt. Vidi ego il
 lū pasqualē et secū locut^o sū q̄ retulit oīa
 q̄ narrata sūt. Eodē die iuuecula q̄dā no
 mine paritia q̄ mētib^o plurib^o in lecto ia
 cuerat nec p̄ seipaz poterat ambulare. pa
 tiebat etiā vulnera q̄dā q̄ fistule dicunt^o
 a medicis. audiēs sanarū pasqualē sup/
 pliciter exposulauit ad corp^o scī deferri
 Quo cū p̄uicisset orōeq; facta incolumis
 redijt domū nō solū restituta virib^o cor/
 poris sed etiā eodē instanti a fistul^o p̄fe
 cte sanata. Nāc ego allocut^o sū et paren
 tes ac vicinos ei^o q̄ oēs affirmarūt sic cē
 vt exposuit ē. Sicilia de spoleto viroz no
 bil^o viri frācis^o nō valēs se mouere d̄ le/
 cto cū sic p̄ plures ānos molestata fuiss^o
 deducta ad corp^o scī bernardini restitū
 tā ē optime sanitati. Et hec oīa retulerūt
 multi spoletni etiā et ip̄a q̄ p̄ma erat i ec
 clesia maiore dū ibi vna q̄dragesima p̄di

caui. Alia mulier de populo quā annis triginta
septē omni vsu ambulādi puata existerat
ducta ad corp⁹ sc̃i bernardini mox santi-
tate adepta ē. Nāc ego vidi sanā et robu-
stā ac si nullū antea malum passa fuisset
Sūt et alia isti? sc̃i miracula multa vsq; in
hodiernū diē. Ad sacz cui⁹ tumultū fre-
q̃nter mēbra languētū mō sanitati q̃libz
fuerint grauata restitunt. Sc̃i hō
nor q̃ deus honorauit sc̃m bernardinū
dī solēnis canonizatiōis. fuit eq̃dē cano-
nizatus cū mltā solēnitatē et magnificen-
tiā p̃ ceteris q̃s vidim⁹ canonizari. Nāz
tpe meo eugeni⁹ q̃rtus canonizauit sc̃m
nicolaū de tolentino. Calixtus terci⁹ san-
ctū vincenciū et sanctū Osimundū. Pi⁹
secūd⁹ sc̃m Katherinā de senis. Sixt⁹
q̃rtus sanctū bonauenturā. Et Nicola-
us q̃nt⁹ sanctū bernardinū. S; in canoni-
zatiōe isti? mltā p̃currerūt faciētia ad glo-
riā eius. vicz annus tubile⁹ q̃ ex oib⁹ xp̃i
anoz partib⁹ multitudo maxima cōflue-
bat ad vr̃bē. et dies p̃cebeoſtes festū vtī-
q; solēnissimū. Et generale capitulū fra-
trū mīnoz i q̃ conuenerūt vltra q̃nq; milia
fratrū. Et ego de ipso post canonizationē
fmone ad populū habui in q̃ cōcurrerūt
multa milia viroz ac muliez. Terci⁹
honor q̃ deus honorare voluit sanctum
bernardinū dicit sup̃ne gl̃ificatiōis. In
celesti nāq; patria vltra essentialē p̃miū
coronat aureola que debet doctorib⁹ d̃ q̃
diximus in ope de laudib⁹ sanctoz in f̃
mone de sc̃o petro martyre. Dicere ita/
q; possum⁹ illud ps̃. Magna est gl̃a ei⁹
Magna vtiq; in ecclia militatē maior i
ecclēsia triūphante. Quare ueniet̃ de
ipso referre possum⁹ qd̃ de paulo p̃mo
heremita in sua vita hieronym⁹ scribit.
Si mihi inq̃ electōez op̃e d̃s digna-
ret cōcedere magis eligēre tunicā pauli
cū meritis ei⁹ ita et sc̃i bernardini q̃ re-
gū purpuras cū gēmis suis. Depcemur
ergo dēū celi ṽt p̃merita tān sc̃i dignos

efficiat nos sua gr̃a. Et tandē ad vitā p̃-
ducat eternam. Amen.

In festo annunciatōis virginis gl̃ioſe.
Sermo quinquagesimū q̃ntus

Ingressus

I angel⁹ ad eā dixit. Ave gr̃a
plena d̃s tecū b̃ndicta tu i
mulierib⁹. Scribūt hec ṽba
Lu. j. c. et in euāgelio p̃sentis solēnitatis.
Logimur hodierna die ex g̃ritudis debi-
to p̃ssimā virginē genitricē dei q̃b⁹ pos-
sum⁹ extollere laudib⁹. Ip̃a nāq; p̃ce-
atulit mūdo quā pdiderat inobedientia
prothoplaustoz humanūq; gen⁹ suo re-
cōciliant actōi. In vtero etē suo sacra-
tissimo virginali deus pio nobis factus
hō n̄ram assumēdo naturā inueteratā p̃-
tor annoz milia irā deposuit. Et vt inq̃.
Aug. in fmone q̃ legit i vigilia epipha-
nie. Sola hec virgo singularē gr̃az sum-
me diuitas accepit. Soli donatū est vt
in illa et de illa rez omnīū creator miserē
corditer crearet. Institutor semīaz sine
semine cōcipet. et deus sine initio natus
initaliter nasceret. Hec ille. Cū g̃ tot i
audita mira cula in annūciatiōe ei⁹ sint ce-
lebrata cui⁹ festū colit hodie a cūctis fi-
delib⁹ equū esse arbitrat⁹ sum in p̃senti f̃
mone de ip̃a virginis gl̃ioſe annūciatiōe
aliq̃ dicere De q̃ tria mysteria p̃ponim⁹
cōtemplanda.

Primū dicit angelicē missionis

Secundū angelicē apparitiōis.

Terciū angelicē saluatiōis.

Quare ad virginē missus est angel⁹
et quo tpe et ad quem locum. Et in q̃ actu-
erat tūc br̃ssima virgo. scz actiōis vel cō-
templatiōis

Capitulū primum

Primū mysterium. cōcēplan-
dum d̃ annūciatiōe virginis be-
nedicte dicit angelicē missionis

In quo de missione illa qua tuos fuit co
sideranda.

¶ Primū est pgruitas

¶ Scdm tpalitas

¶ Tertiu localitas

¶ Quartū acualitas

¶ Primū qd est plderādū dī pgruitas
vbi qritur. An pgrue fuit angel⁹ ad vir
ginē missus. Et dimittis rō sibi illis qd
enarrauimus in fmōe de annūciatōe i o,
pere de laudibus sanctorū adhuc supad/
dem⁹ tres alias quas ponit Alber⁹ ma
gnus in ope qd composuit sup miss⁹ est

¶ Prima rō dī reqsitiōis

¶ Scda augmentationis

¶ Tertia illuminationis

¶ Prima rō qre pgrue ad hginē missus
est angel⁹ dī reqsitiōis. vt. s. reqreret eius
psensus. Nā in mysterio icarnatōis qd
dā mīmoniu spūale factū est inter deū et
hūanā naturā. vñ Grego. in Omel. ex
ponēs illud qd xps dixit Math. xxij. c.
Sile est regnū celoz hoi regi q fec nup/
tias filio suo ait. De⁹ p filio suo nūc nu
ptias fecit qn ipm nature hūane pūxit.

Hec ille. Hec aut natura erat a hginē as
sumēda. Jō in isto sumo mīmonio con
sensus hginis tanq spōse fiende reqren
dus erat. Nā vt scribit eē de spōsalibus
ca. Tua nos. Sine psensu cetera neque
unt sedus pficere iugale. iō decuit mit
ti q h annūciaret ac reqreret psensū hgis
vñ in figurā hui⁹ scribit Gen. xxij. Q
procurator Abrahā heliezer miss⁹ ab abra
am q interpretat p multaz gentiū de fra
promissiois ad procurādā vxorē seu de
spōsandā filio suo in arā rebecca pulcer
rimā hginē i incognitā viro ad aquarū
fontē reptā sbito eā in spōsam isaac dis/
posuit assumere. Pū⁹ m qz h faceret qsi
tus ē assens⁹ eius quē expmēs clare facia
spōsa. Iste procurator fuit archāgelus ga
briel missus a deo pte de terra pmissiois
fcs celesti priā. Ut cū dī in glo. in. c. pro

curator. de pcur. li. vj. Mīmoniu Jō
bi pōt procuratorē vt pz. xxij. q. ij. cap
Donorant. eē de pueritōe iugator. ca.
Ex pre. Eē q clari ci vt vouētes. c. Uent
ens. ff. de spōsalib⁹. l. Sufficit. r. l. vlti.
Et ff. de ritu nuptiar. l. Mulierē. Dcs
em dē q psensu dū inter absentes d
bunt. ff. de dēda empōe. l. j. §. Est autē
Et si obqeret qz in mīmonio dēdo de
bet eē psens⁹ cordis roris. vt pbat in. c.
j. eē de spōsa duoz. Rndet q las dī ore
psentire q p. pcuratorē psentit. De re. iu
ria. c. Qui p aliu. ff. de reg. iur. l. Qd ius
su alteri. Venies g angel⁹ in mūdū iue
nit p ceteris hginē pulcherrimā mēre r eod
pore ad fontē aquarū viuentiū graz r dī
uinorū eloqoz q etiā sua liberalitate ipsi
angelo nūcio des pōlatōis sitienti salūē
hūanā r camelis ei⁹. i. hoibus q ab angel⁹
dirigebāt r custodiebātur potū dedit sa
tisfaciēs desiderio angeli cū nūciasset ad
uētus sui cām r missiois vt. s. eā des pōsa
ret filio dei cū psensit dices. Ecce ancilla
dñi. rē. Et nūc dēu est mīmoniu. Et ver
bū caro factū est. Scda rō qre congrue
ad virginē missus est angel⁹ dī augmen
tatiōis. vt. s. ei⁹ meritū augmētaret. r h i
credēdo nūcio. Cū cū aliqd nūciat credē
dū qto illud magis est arduū r lōge ab hu
mana oparōe vel ab vsu nature tāto ma
gis quis meret assentiendo ad credendū.
Et qz maxime arduū r inusitātū erat vir
ginē pcege r deū hoīem fieri. Jō assentiē
hui⁹ rei sibi nūciare augebat r meritū.
Prop̄ea inqt Leo papa in fmōe de na
tuitate xpi. Virgo regia dauitice stirpis
eligit q sacro grauidāda fetu diuinā hu
manāqz prole prius pceperet mēre qz cor
pore. Et ne supni ignara psiliū ad iustia
ros paucet affatus. quod in ea operan/
dū erat a spūsancto colloquio. Psit an
gelico. Hec ille. Scdo augmētū ē hgi
nis meritū in assentiēdo nūcio cū ait. Fi
at mibi scdm verbum tuū. Stabator

CLXVII

celestis curia expectas. rñsū fūū. Elama
bāt oēs pñes in limbo illd̄. Ita. xlv. Ro
rate celi desup et nubes pluāt iustū apia
tur terra et germinet saluatorē. Apīatur
scz terra virginal̄ in corde p cōsensū. in
corpe p vocale vñū dicens. fiat mibi sz
verbū tuū. et germinabit saluatorē christū.
Tercio augmētātū est meritū virginis.
do se tota humiliādo cū dixit Ecce ancil
la dñi nō mater vel filia aut spōsa sz an
cilla. Tercia rō qre cōgrue ad virginē
missus ē angel⁹ dñi illuminatōis vt int⁹ et
extra illuminaret. fuit em̄ illuminata in
potētis sensituius p allocutōes et visioes
angeli. Si em̄ angel⁹ apparēs pastorib⁹
cū magna claritate se ill⁹ oñdit ad annūci
andū xpm natū. multo magis credendū
est apparuisse cū magno splēdore virgi
ni q cū paritura erat. Nō luce q oculos
offenderet vt offendit aspiciēs i speram
solis. sed luce reficiēte visum et oēs sens⁹.
Illuminata ē in potētis medijs. s. imagi
nibus et cogitatuus. circa qm mltū opatur
misteriū angeloz in purgādo fantasma
ta et suggerēte boas imaginatōes. Quas
aut cogitatōes scripsimas q altissimas.
q feruidas erga diuina haberet ip̄a sola
nouit. nobis aut incognita sūt. Quātū
aut ad vltimas potētias. s. intellectus et
voluntatē p inspiratōem dñi opabat q so
lus in volūrate opat et aīe illabit. Und
dicit Alber⁹. Dñs est hac missiōe nego
ciū inuētor p seipm salutatōis dīcatōr.
intelligēte inspiratōr. et mens ad sen
sum prouocatōr. modi executōis expōsi
tor. vnde angel⁹ req̄sit de modo trāsmi
sit eā ad spm sanctū dīcēs. Spū sanctus su
pueniet in te q. s. modū docebit et fuabit.
vñ nihil in hoc ab angelo illuminatōis ac
cepit sed a deo. Secūdū quod est pñi
derādū de missiōe angeli dñi temporalitas.
Quo. s. tpe facta fuit missiō illa. Et hoc
triplici respectu.

Primo respectu anni.

Secundo respectu mensis.

Tercio respectu diei.

Primo videndū ē quoto anno ab ini
tio mūdi missus fuit ad virginē angelus
et verbū caro factū est. Et fm Bedā et se
ptuaginta interpretēs Ab initio mūdi vsq̄
ad incarnatōem christi fluxerunt anni
qñq milia nonagintanoue. Ita q in se
xto millenario incarnat⁹ est christ⁹. vt si
cut die sexta in creatōe mundi formatus
fuit hō q lapsus est. ita in sexto millena
rio formaret hō q hōiem lapsū releuaret.
Secundo videndū ē quo mēse angel⁹
venit ad virginē. Et scā tenet ecclia q
de mēse marcū q erat sextus mēsis a con
ceptōe iohānis baptiste. vt dñi Lu. vi. c.
Et ap̄e i sexto mēse a iohānis pceptu
dicit missus angelus ad nunciandū xpi
incarnatōem. Quia lex et pphete. i. vet⁹
testamentū vsq̄ ad iohem continēt qñq
mūdi etates. Primā ab adā vsq̄ Noe.
Secūda a noe vsq̄ ad abraam. Tercia
ab abraam vsq̄ ad dauid. Quartā a
dauid vsq̄ ad trāsmigratōem babilōis.
Quintā a trāsmigratōe babilōis vsq̄ ad
christū in q inchoat sexta etas. cui⁹ finez
dñs nouit. Est aut senari⁹ numer⁹ pfect⁹
significās pfectōem grē quā christ⁹ ad
duxit. Mēsis autē marcū ē tpus veris
q terra sicca et indecora. ppter frig⁹ reui
uiscit in herbis. floret i arborib⁹. letatur
autū cōcentu. abūdat in humorib⁹. Et q
p incarnatōem xpi renouatio erat fīda
in būano genere qd olim ppter frig⁹ pec
cati erat aridū grā indecor. qz sine virtu
tibus reuiguit in bonis cogitatōib⁹. re
floreuit in sanctis affectōibus. augmēta
tū est in scis doctrinis. letatū ex pñiū. iō
ap̄e hoc mēse angel⁹ missus ē. Tercio
videndū est de die q angel⁹ missus ē.
Et cōiter tenet q fuerit. xxv. dies marcū
et feria sexta. In q fm franciscū de may
ronis in fmone de annūciatōe mltā re
ferunt solennia facta. Et pñū qz adam

fuit de limo terre formatus. **S**ecūm q̄
eius fuit de eius costaeducta. Tercū q̄
p̄mus martyr et virgo abel fuit coronat⁹
fm Aug. quia tali die fuit a fratre per
emptus. Quartus q̄ Melchisedech pa
nem et vinū obtulit in sacrificiū in figu
ra dñi nostri iesu xpi q̄ factus ē sacerdos
in eternū fm ordinē melchisedech. Quin
tū q̄ Abraham voluit imolare filiū su
um propter diuinū p̄ceptū p̄ficiendum.
Sextū q̄ b̄tus iohānes baptista ista die
fuit natus. vi patz q̄ sp̄ currit eadem die
ei⁹ natiuitas ⁊ virginis annūciatio. Se
ptimū q̄ tali die b̄tus pet⁹ fuit a vincu
lis absolut⁹. Octauū q̄ b̄tus iacob⁹ fuit
ab herode interfect⁹. Nonū q̄ christ⁹ fu
it passus pro redemptōe hūani generis.
Decimū q̄ fuit a magis in p̄sepio adora
tus. Undecimū q̄ latro ad misericordiā
fuit receptus. Duodecimū q̄ angel⁹ ad
virginē missus. **D**e hora vō qua ange
l⁹ ad virginē missus est licz sit nobis in
certa tñ fm Albertū pueniēti⁹ videt⁹ fu
isse in ortu solis. Dicit em̄ q̄ circūstantie
nūciāns debet exprimere p̄p̄etate nūci
ari fm Dionisiū. cū annūciat angel⁹ iste
ip̄am incarnatōnem cū p̄p̄etate suis.
Illa autē sic ortus veri solis sup̄ terram
illuminantis oēm hoīem venientē i hūc
mundū. qd̄ tps. s. mane est initū diei si
ne p̄iudicio credi pōt q̄ hec annūciatio
sit facta in ortu diei. Ad qd̄ facit q̄ op⁹
creatōis cepit a luce. vi dicit Gene. i. cū
dixit deus. fiat lux. quod videt⁹ fuisse in
p̄ncipio diei artificiali. Ergo multo forti
us op⁹ recreatōis qd̄ est nobili⁹. In in
carnatōe em̄ incipit dies gr̄e. Dis autē
dies artificialis incipit a luce. q̄. s. est ab
ortu solis vsq̄ ad occasum sup̄ nīm emi
sperū. Dies etiaz natural⁹ q̄ est viginti
quatuor horaz comprehendēs noctē i ve
teri testamēto inchoabat a luce. s. in ma
ne. Et ideo decens fuit q̄ recreatio q̄ est
p̄ gr̄am inchoaret a luce. Quod autē dicit

Sap. xviij. ca. Dum mediū silentiū tene
rēt oīa et nox in suo cursu mediū iter ha
beret. omniportēs fmo tuus dñe id ē fili⁹
a regalib⁹ sedib⁹ venit. ergo videt⁹ q̄ an
nūciatio ista facta fuerit media nocte.
Rñdet Albertus q̄ nō intēdit sapiens
ibi notare tps seu horā incarnatōis.
sed statū eoz q̄bus vēit q̄ oēs vna carbe
na tenebraz error⁹ et vicioz erant com
pediti. Angel⁹ autē magis debuit nūcia
re et ex hora nūciatōis designare p̄p̄e
tate ⁊ effectū incarnatōis. s. initū seu or
tū veri solis poti⁹ q̄ statū eoz q̄bus or
t⁹ est. Nec etiam in vesp̄e. id est sero debuit
nūciare significās finē seculi. id ē serā
eratē in q̄ incarnat⁹ est. q̄ tps nō nūcia
bat incarnatōis. Jā enī illud fuerat nū
ciatū p̄ gabrielē danieli. s. ip̄am tūc fieri
dā incarnationē. **S**i autē diceret q̄ cō
uēti⁹ videt⁹ hora i meridie et eo q̄ abra
he stanti in ostio tabernaculi in seruoze di
cū. id est in meridie apparuerūt angeli nū
ciantes p̄ceptū ysaac. q̄ fuit figura chri
sti. Illa etiā hora. s. nona christ⁹ expira
uit in cruce. p̄ cui⁹ mortē redempti et illa
minati sum⁹. In meridie etiā sole existi
te in altissimo poli maximuz calorē gene
rat sup̄ terrā. ⁊ Maximū autē calorē sue di
lectōis ostendit de⁹ mittēdo filiū suū i
mundū. Ergo illa hora debuit poti⁹ nū
ciari. Rñdet Albertus q̄ abraham desi
gnat feruentē affectū patz antiq̄z quem
habebāt ad istam incarnatōz fiendā. Sz
angel⁹ nō ad hoc missus fuerat nūciare.
id est desiderū patz sed impletōem et in
itū illuminatōis. **Q**uāz autē hora passiōis
fuerit meridiēs facit ad p̄positū videlicet
q̄ sicut sole mūdī materiali ad occasum
tendente p̄gruebat vez solem christum
mundū relinq̄re quo ad vsū vite hūane.
ita p̄gruebat q̄ sole materiali onēte. s. in
p̄ncipio diei simul oriret⁹ ab intra ve
rus sol iusticie christ⁹ deus noster p̄ car
nationē. Et licet in ope redemptōis cha

CLXVIII

ritas monstraret in summo opus in car-
natis sine passione non fuit opus redempti-
onis. Unde et incarnatio magis in se esset
quam passio. in magis monstrata est charitas
in passione. Ergo non fuit summu[m] quod recepit
augmentu[m]. Unde charitati om[n]i in incar-
natione facta est additio secundum demonstrat[i]o[n]es
exterior[es] in passione per quam charitas vlti-
ma est in ostensio[n]is p[er]fectio[n]e. Et ideo in me-
ridie passio magis quam incarnatio congruit
fieri. **Hec Albertus.** Sed frater? de ma-
ryonis in sermone de annunciat[i]o[n]e virginis
opinatio dicitur quod angelus apparuit virgi-
ni hora copulato[r]um colloq[ui]t[ur] cum ea usque ad
mediam nocte[m]. quod in fine verbor[um] eius
ego p[ro]bit assensum. Ob quod illa hora ego
p[ro]fuit pulsan[tib]us campanis pro sig[n]a
fidelib[us] saluari. quod hora congruit mysterio
incarnat[i]o[n]is secretissimo. quia media no-
cte om[n]ia silent. **Terciu[m]** quod est consideran-
du[m] de missione angeli dicit localitas. ad
que[m] locu[m] angelus missus est. et tripliciter.
Primo q[ue]ntu[m] ad provincia[m].
Secundo q[ue]ntu[m] ad civitatem.
Tercio quantu[m] ad habitaculu[m].
Primo q[ue]ntu[m] ad provincia[m] Lucas di-
xit illa fuisse galylea. In qua convenient[er] fa-
cta est annunciat[i]o christi secundum Albertu[m]. et
propter sacru[m] quod fiebat et propter fine[m] per que[m]
fiebat. Incarnat[i]o enim fuit dominus ut iude-
os et gentiles saluaret. Propterea in re-
gione que ab vtrisque habitabatur annuncia-
ri et concipi voluit. Quia autem in galilea ha-
bitaret gentiles et iudei p[er] illud **Isaie**
ix. c. **Primo** t[em]p[or]e alleviata est terra zabu-
lon et trans iordanem galilee gentiu[m]. vbi
dicit **Nico. de lyra** quod rex salomon ut scri-
bit[ur] **iiij. Reg. ix. c.** dedit byram regi tyri
erat gentilis. et oppida in galilea. **Al-**
bertus vero dicit quod ductis iudeis in capti-
vitatem in ninivem missi sunt a rege multi
gentiles ad habitandu[m] in galilea. et sic mi-
xti erant gentiles cum iudeis qui remanserant.
Et sic in regione comuni concipi voluit quod

pro omnibus natus est. Non enim iudeo-
rum tantu[m] sed gentiliu[m]. **It[em]** regio illa suo no-
mine p[ro]phetat[ur] incarnat[i]o[n]is p[ro]p[ri]issime
expressit. Galilea enim interpretat[ur] revelatio
seu transmigrationis. In hac autem nunciatio[n]e fie-
bat summa secretor[um] revelatio. quoniam ibi quod
erat in principio apud deum et lucem habitat
inaccessibile caro factus est. Et vidit om-
nis caro salutare dei nostri. qui lib[er] ape-
ruit et soluit signacula om[n]ia et quicunq[ue] au-
divit a patre nota fecit nobis. **Sic** et h[ic] fie-
bat transmigrationis maxima. quod de ignoran-
tia in scientiam. de culpa ad gratiam. de umbra
in vitam. de austeritate in benignitatem.
de fuitute in libertatem. de timore in amorem.
de gravitate in levitatem. Et divites transmi-
gravit in humanitatem que[m] maxima transmigra-
tio fuit. quod in ea p[ri]mu[m] ad vltimu[m] transmigravit
in vna p[er]sona. **Nec** obstat si dicat[ur] quod iu-
deis christus promissus est. ergo ibi iudea
concipi debuit. falsum enim h[ic] est quod gentilib[us]
v[er]it[as] p[er] p[ro]phetas p[er]cipue p[er] **Isaia[m]**. **Sed** b[on]u[m]
p[ro]missu[m] est quod de eor[um] semine christus nasceret[ur] quod
eis solutu[m] est. et sic sal[ut]e ex iudeis est origina-
liter sed non p[ro]pter eos. **Secundo** q[ue]ntu[m] ad ci-
vitatem clare est quod nunciatus est in civitate naza-
reth. quod etiam non vacat a mysterio. quod inter-
pretat[ur] flos. Sicut autem divine generat[i]o[n]i ita
et humane assimilatur generatio floris de flo-
re. flos enim pullulat de vno et in decore est
cum spe utilitatis in fructu. **Sic** secundum divinu[m]
generat[i]o[n]em procedit fili[us] de vno. scilicet p[re] d[omi]no
est in celis sine matre. Et secundum generat[i]o[n]em huma-
nam de vna. scilicet matre in terris sine p[re]d[omi]no. **Un-**
de ipse sponsus ecclesie ait in canticis. Ego flos
capituli. **Bonum** ergo in nazareth conceptus fuit
quod sic flos de flore sine mixtione de vna ma-
tre salvo agitat[i]o[n]e decore et matris utilitate p[er]-
cessit. **Tercio** q[ue]ntu[m] ad habitaculu[m] missus
fuit angelus ad domu[m] vbi habitabat b[eat]a ma-
ria. dicit ei **Lu. Ingressus** angelus ad eam. scilicet in
ostiu[m] domu[m] sue. **Sed** v[er]o quod ista annunciat[i]o
pot[er]at debuit fieri in templo quod dignior op[er]at[i]o
fieri debet in digore loco. vnde oratio est op[er]at[i]o valde

dignū. qz cū oram⁹ loqmur cū deo fit cōi
 ter in tēplo. vnde et christ⁹ dixit Mar
 tti. scriptū est. Dom⁹ mea dom⁹ orōnis
 vocabit⁹. Sed ista annūciatio z cōceptio
 xpi fuit dignissima opatio. q̄ fieri debuit
 in tēplo. Conceptio etiā Johis baptiste
 fuit nūciata in tēplo. vt p̄t⁹ Lu. i. c. Er
 go multo magis ista q̄ fuit sine cōparari
 one dignior. Ad hec rñdet Alberr⁹ qz lo
 cū nō scificat hominē sed hō locū. vt di
 cit Ebriso. xl. di. c. Mlti. Dignior ergo
 loc⁹ est in q̄ habitat maioris dignitatis z
 sanctitatis p̄sona z in q̄ exerceat p̄fectior
 opatio. Erat ergo dignissima habitatio
 in terra illa in q̄ habitabat dignissima z
 sanctissima creaturaz. quā ip̄e sanct⁹ serō/
 rū sp̄ inhabitauit nunq̄ solā reliq̄. quaz
 multitudo angeloz frēq̄ntauit. Exerce
 bat etiā ibi in nouissima opatio. s. cōtem
 platio. orōis et deuotōis vt dicemus.
 Dign⁹ ergo oratorū istud q̄ illd iuda
 icū in quo fiebat thauroz z vituloz ma
 cratio. thurris incēlatio. fiebat itaqz ista
 annūciatio z incarnatio in loco dignissi
 mo in tēplo. s. sacratissimo vteri h̄ginal⁹
 Un canit de ea cecilia. Templū dñi sacra
 riū spūscū. Et brūs Bern. ait. Nō fuit
 loc⁹ dignior vtero virginali. Et qz dicit
 Ingressus ad eā inq̄t Alberr⁹. Credim⁹
 angelū clausis ianuis dom⁹ ad eā intras
 se. z h̄ potuisse p̄pter nature sue subtilita
 tem z assumpti etherei corpis q̄litate
 Dō affirmat Bē. sup missus ē dicens.
 Nō fuit difficile angelo p̄ clausū ostiū
 intrare penetrare ad abdita h̄ginis qui
 vtiqz ex subtilitate s̄bitati e sue h̄ habz in
 natura q̄ nec ferreis seris. ei arceat in
 gressus q̄cūqz suus eū ferat imper⁹. An
 gelicis em̄ spiritib⁹ parietes nō obstitūt
 s̄ cūcta ill⁹ visibilia cedūt z solida z sp̄s
 sa penetrabilia sunt eis z p̄tia. Suspi
 candū igit nō est qz ap̄tū ostiū angel⁹ in
 uenerit virginis cui nimir in p̄posito e
 rat frēq̄ntias hoim fugere. vitare. collo

qa. ne vel oratis silētiū p̄turbaret. Clau
 serat inq̄a sup se illa hora habitaculū
 suū prudētissima h̄go sed hoib⁹ nō angel⁹
 Et sic potuit ad eā intrare angel⁹ s̄ nul
 li hominū facit patebat access⁹. Nec bea
 tus Bernard⁹. Quamū p̄siderādum ē
 missiōe āgeli ad virginē dicit actualitas.
 In q̄. s. actu erat beata virgo qñ ad eam
 missus ē angel⁹. Et rñdz Alberr⁹ qz erat
 itactu cōtēplatiōis. Nā ad p̄tēplatiōez
 p̄tinet qd dicit in Irenis. Sedebit soli
 tari⁹ z tacebit et leuabit se sup se. Dic ei
 p̄hs qz aia sedēdo et q̄scendo fit prudēs
 id est sapiēs. Sed brūssima h̄go in p̄cipi
 endo debebat fieri virgo prudētissima ce
 m̄ sapiētie. Ergo p̄gruebat ei sedere mē
 te z q̄scere qd fit p̄ cōtēplatiōez. Cum
 etiā dñs appropinquet in illo mysterio
 brē virgini descēdēdo z ip̄a debuit eua
 re ei ascēdēdo. s. eleuādo se sup se p̄
 platiōem fm̄ illud Amos. iiii. c. P̄p̄a
 re in occursum deo tuo. Nā nobilissima
 opatio fuit cōceptio filiū dei. ideo debuit
 fieri in nobilissimo statu q̄ est stat⁹ p̄tem
 platiōis. Erat ergo brūssima h̄go in ipsa
 annūciatiōe et p̄ceptiōe in sūmo p̄tēplati
 onis assensu tota p̄ dilectiōem i deū transl
 formata. Et Beda sup illud Lu. xi. cap.
 Beati q̄ audiūt verbū dei. dicit. Hoc i lo
 co beate dei genitricis excellētia cōmendat⁹
 qz in tanta speculatiōis custodia dñō. fa
 mulabat qz ip̄ius hūilitati ei scitari nul
 lus sanctorū comparat.

Qualiter angelus apparuit virginī.
 in assumptio corpore in forma hūana ce
 etate iuuenili z veste clara z locus est vo
 ce sensibili. **Capitūlū scdm**

Secundū mysteriū cōtemplandū
 de annūciatiōe h̄ginis dicit an
 gelice apparitiōis. Circa qd cō
 siderem⁹ angelū apparētis q̄tuor condi
 tiones.

Prima dicit forme

Secunda etatis

CLXIX

Tertia claritas.

Quarta locutio.

Prima additio consideranda de forme. Apparuit ei angelus. Hgini in spe corporali qua ipse assumpsit ex acre condensato. Et magis apparuit in forma humana quam in alia forma corporali secundum Albertum quia homo sensibiliter ab angelo illuminari debuit. Illuminatio autem sensitiva ad cognitiones fit mediante locutione. Hgini medium illuminationis debuit esse locutionem sed nullum sensitivum est locutionem nisi homo. Et ideo decuit ut ipse in specie humana non in alia appareret. ut sic nobilissimum intellectum erat quod illuminabatur ea inter? scilicet de? sic nobilissimum esset instrumentum per quod illuminabatur exterius scilicet spiritus humana. et hec forma humana fuit in sexu virili quod patet ex verbis Ambrosii dicentis super Lucam Trepidare virginum est et ad viri ingressus pavere et omnes viri affarvereri. Quod ideo dicitur quia evangelista ait. Quod turbata est in timore angeli quia spiritum viri habebat. Pater etenim habet et eo quia de similibus idem est iudicium ut dicitur in glo. in c. Translatio sacerdotio. extra de constitutionibus. et in c. Inter corporalia. et de translatione episcopi et electi. et in glo. in c. Inter ceteras. extra de re scriptis. et extra de electione in c. Dudum. et de iuribus. c. Denique. et de iuribus. c. Ad eius. et j. q. ii. c. Si quis obierit. et ff. de legibus. ca. non possunt. In omnibus autem apparitionibus angelorum figurativis habet annuntiationis angeli apparuerunt in forma viros. ut quando apparuerunt tres viri idest angeli abrahe. Gen. xviii. c. Hgini angelus apparuit in spe viri. Ad dicitur et alia ratio secundum Albertum quia sexus femininus non est illuminativus sed magis illuminabilis secundum Apostolum dicentem. Mulieres in ecclesiis taceant sed domini viros suos interrogent. Caput enim mulieris est viri. Iam angelus potest debuit apparere in sexu virili quam femineo scilicet quod ad aspectum. **Secunda additio** consideranda de etate. apparuit etiam angelus in etate juvenili non

puerili aut senili. Ratio est secundum Albertum quia senex in quantum homo dicitur defecit et similiter puer. Sed juvenis dicitur novitatem cum perfectione. Hic autem nuntiabat ille quod fuit novus secundum humanitatem. perfectus secundum divinitatem. Hgini a nuncio in specie juvenili debuit nunciari. Congruere autem forma juvenilis illuminationi sensibili non autem pueri vel senis forma. quia pueri non perfecte videntur discretionem sensuum. et senes deficiunt per sensum. natura Hgini etas juvenis congruebat illuminationi sensibili ubi necessarii sunt et discretio sensuum et vigor organorum. **Tertia additio** consideranda de claritate. Secundum Albertum angelus iste apparuit Hgini in veste clara. Non enim apparuit nudus sed indutus quoniam scriptum est sic leguntur angeli apparuisse. Nam in resurrectione viderunt mulieres in monumento duos angelos in albis sedentes. et post ascensionem christi immediate apparuerunt duo viri in albis vestibus. id est angeli ut habet Actuum. j. c. Sic apparuit angelus virgini in veste clara non alba nec nigra vel rubra. Et hoc propter annunciantem et propter recipientem et propter nuntiati. Propter annunciantem quod est angelus qui claritatem cognitionis et puritatem habet. Propter recipientem quod conceptus sine tenebris peccati. propter annunciantem quod sine peccato conceptus peccare non potuit. **Quarta additio** consideranda de locutione ubi queritur qua locutione locutus est angelus qui apparuit Hgini. Habent enim angeli suas locutiones ad invicem et ad alias beatas spirituales nobis ignotas manifestantes suas cogitationes et affectus. de quibus diximus in fine de lingua. Habent et suas locutiones ad homines cum ad eos mittuntur. Aliquam interiores scilicet illuminando et instigando ad bonum. Sicut Zacharias propheta dicit. j. ca. Dixit angelus qui loquebatur in me. scilicet in matre. Aliquam vero cum mittuntur in speciem visibili loquuntur etiam voce sensibili. sic pater de angelis apparentibus abrahe nunc annuntians conceptum isaac. et de angelis apparere

tibus in forma hūana in resurrectione tpi
ad monumentū clara voce annūciātib⁹ eā
mulierib⁹. 7 in ascēsiōe discipulis. ita dī
cendū est hic qd sic in spē hūana vt dictus
est apparuit marie. ita 7 voce hūana lo
cut⁹ est. vt paret ex lra euāgelij. licet enīz
angelus nō hret dentes naturales vt hō
nec palatū gust⁹ vel pulmonē ex qb⁹ for
mat⁹ vor hūana. tñ 7 sine illis potuit for
mare vocē hūanā id est similē ei. Sicut 7
cū facta est vox de celo q̄ audita est. Hic ē
fili⁹ me⁹ dilect⁹ in aere vbi illa instrumē
ta vocē hūane nō erāt. Deuit enī vt sicut
nō solū illuminatōe inuisibili mēs ei⁹ illu
strabat⁹ 7 inflāmabat⁹ a deo ita etiā 7 visi
one clara 7 locutiōe sensibili oculi eius 7
audit⁹ ei⁹ 7 oēs sens⁹ reficerent in dño.

Quod in angelica salutarē exprimūtur
dei maiestas. 7 sublimitas vnionis ac vir
litas incarnatiōis. Et q̄ruplex excellētia
7 gignis benedicte. Cap. tertiu.

Tertiu⁹ mysteriū cōtemplandū ē an
nūciatōe virginis dī angelice salu
tatiōis. Ingressus ēppe angel⁹ ad
vginē salutaritē dīces. Ave gra plena
dñs tecū benedicta tu in mulierib⁹. In q̄
salutarē trinent quatuor.

Primū est mittentis maiestas.

Secūm vnionis sublimitas

Tertiu⁹ incarnatiōis virilitas

Quartū marie singularitas

Primū qd trinet in angelica saluta
tione est mittentis maiestas. Dixit enī ver
ba salutaris angel⁹ ex pte dei. Nec enīz
dictio aue hzret lras innuentes psonas
diuine maiestatis scz patris 7 filij 7 spūsā
cti. Nā pma lra q̄ est. a. significat spūsā
ctū. Ipe enī spūsāct⁹ vt ait Gregorius
amor est. Secda lra est. u. significat pso
nā filij q̄ est verbū patris 7 q̄ si medi⁹ nō si
tu sed nūero interpretem 7 spūsāctū. In
quit enī Iohes. j. canōica. ca. v. Tres sūt

q̄ testimoniū dāt in celo. p̄ verbū 7 spū
ritusāct⁹. Tertia lra est. e. significans
patrē. Nā vt dīc Hilari⁹ li. de tri. Eter
nitas est in p̄e. Nō ita tñ qn filij 7 spū
ritusāct⁹ sit etern⁹ cū co. sed qz ei appo
patur mag⁹. Eternū enī imponat quid si
ne pncipio. filius autē 7 spūsāct⁹ q̄uis
nō hēant pncipiū hui⁹ creatiōis nec facti
onis. hnt tñ emanatōis pncipiū. vñ Au
gust. li. iij. de trini. ait. Pater est pncipiū
toti⁹ deitatis. qz emanat filij a p̄e. 7 spū
ritusāct⁹ ab vtroqz. 7 si ab eterno. So
lus autē pater est sine aliq̄ pncipio. quia
a nullo ipe emanat. Et vt inq̄r Iho. j. p
te. q. xxvij. l3 attribuiam⁹ p̄i aliq̄d anteo
ritas rōne pncipij nihil tñ ad subiectiōē
vel minoratiōē quocūqz mō p̄mentis ac
tribuiam⁹ filio aut spūsācto. Nā pnci
piū in diuīs significat originē. Dixit er
go angel⁹ Ave. quasi dicat tota trinitas
me mittit ad te. qz 7 ipsa tota opabit istas
incarnatiōē in te. Tota nāqz trinitas. s.
p̄r 7 fili⁹ 7 spūsāctus opata est myste
riū incarnatiōis scz formādo illud corp⁹
ex vrgine aīam xpī sbito creando ex nibi
lo. 7 vnionē illā hūanitatis sue cū deita
te efficiendo. 7 grām 7 sapientiā ei infun
dendo. Insepabilia enī sūt opa trinitas.
vt dīc Aug. Et idē in glo. in. c. j. de sūma
trinita. 7 fide cath. Et de con. di. iij. c. vlt.
7 di. v. c. Saluator. Et xxvij. q. j. c. Sic
enī scz ab extra. licet solus fili⁹ nō pater
nō spūsāct⁹ vnitus sit nrē hūanitati in
vna psona. Angel⁹ itaqz cū dixit Ave a
tota trinitate dixit se missū. ¶ Secūdum
qd trinet in angelica salutarē est vniō
nis sublimitas. Al cū est pma lra alpha
beti in q̄ oēs scie cōphendūtur. Et vñ in
quit Ihdorus pmo li. ethimol. Alfa in
omib⁹ gentibus prior est p̄o eo qz ipsa
prior nascentibus vocem aperiat vnde 7
Latini dicunt. Al. Greci alpha. Hebrei
aleph. ¶ Iho est vltima littera vocalis
p̄m latinos. In salutatione vero angeli

iste due littere a. z. u. iunguntur cum e. in
vna dictione ad significandū q. diuina
natura z humana vnita sunt adinuicem
in vnitate persone in virgine maria. In
ter naturas em intellectuales prima z su
prema principū omnis creature z sapien
tie est natura diuina signata per. A. vñ
ipse deus dicit. Apocalyp. j. cap. Ego
suz alpha z o principū z finis omnis cre
ature. vltima autem naturarū que intel
ligentiam habent est natura hūana desig
nata per. U. Dicit ergo angelus Aue. q.
si dicat hoc est quod tibi nuncio. quia in
te vniuntur in vna persona deus z homo.
Naturam enim humanā in te z de te as
sumet. Tercius quod continetur in an
gelica salutatione est incarnationis vti
litas. Dicitur enim in quodā versu. om
nes dicunt e vel a quo nascuntur ex eua
scilicet in egressu ex vtero matris. Nas
cuntur enim lugendo qui ploratus est q.
si quedā prophetia nostri incolatus de
signans ex hoc q. in terram z vallē lachri
marū z miseriarū intramus. Et mascu
lus quidem in ploratu suo nascens pro
fert. a. quasi dicens. Similis sum Ade
masculus miseras innumeras z mortes
cui sum subiectus deplorās. femina au
tem in ortu suo plorans. e. resonet quasi
diceret femina sum eue similis cui. mis
eris z maledictis subijctor. Sz adā z eua
cum filiis z filiabus suis ab eis mortifi
catis viuificantur per virgine matrem.
quod significatur per mediū. u. inter. a. z.
e. mediatrix z genitrix vite per filiū suū
benedictum. Ubi etiā aduertendū q. istō
nōmen eua si littere ipse contrario expri
mātur fm ordinem suū sonat Aue. qua
si dicat angelus. ideo dico tibi aue quasi
tota contraria es eue. Et hoc est quod ca
nit ecclesia in hymno. Sumens illō aue
gabrielis ore fundanos in pace murans
nomen eue. Illa em eua fecit filios suos
inimicos dei. z pgo nos pacificauit deo

Illa superbiuit contra dominum simi
lis volēs eē dō. ista se profundissime hūili
auit vocās se nō matrē dñi sic erat sz an
cillā domini. Ecce ait ancilla dñi. Illa ma
ter cunctorū spiritualis interfecit. hec
cunctorum mater spiritualis viuificat.
Illa maledicta multipliciter a deo. Hec
benedicta in matris vtero. Et ideo meri
to. dicit angelus Aue quod est oppositū
eue versis litteris econtra. Quartum
quod continetur in angelica salutatione
est marie singularitas. De qua quatuor
singulares excellentias expōit angelus.

Prima nature

Secunda gratie

Tertia glorie

Quarta benedictionis

Prima virginis excellentia singula
ris dicitur nature. Scdm em Aug. lib.
xij. de ciuitate. Q. penaliter pēssit i pec
cantibus primis naturaliter secutus est in
nascentibus ceteris. Et fm Anselmū p.
sona scilicet adam corrupta naturā et na
tura corrumpit personam oēm scilicet ab
adam p propagationē libidinosam descē
dentem. Quare filij adam multiplici. ve
affligūtur a quo virgo exstitit immunis.
vnde dicit angelus. Aue idest sine ve. et
hoc triplici quidem modo cui subiactū
tum femineum genus. primo scilicet pu
doris laboris z doloris. Beata vero vir
go fuit sine ve pudoris in conceptione.
sine ve laboris in gestatione. sine ve do
loris in parturitione. Naz teste Bernar
do super missus est fuit sine corruptione
fecunda. sine grauiamine grauida. sine do
lore puerpera. Ut autem dicitur extra de
desponsatione impuberum. c. Puberes.
Puerpere sunt que in ānis puerilib. pa
riūt. Rō aut quare fuit sine corruptioe.
q. cepit non humano semine sed mysti
co spiramine angelo illi dicēte spūsfac.
sugruer in te. fuit sine ve labori. quia
leue pondus imo delectabile gestat. fuit

fine ve doloris q^l p^rur^rit sine lesioe. H^uc
triplici maledictioe in nulla muliere na-
tura immunis fuit nisi in sola v^gine b^edi-
cta. vⁿ eue. B^enⁱ. iij. c. dicit^r est. Multipli-
cabo erunas tuas et conceptus tuos. in do-
lore paries filios tuos. Sec^do etiā mō i
v^gine p^rae excellentia nature demōstra-
tur q^z ab alio triplici ve immunis fuit scz
concupiscentie culpe et pene de q^a ad la cla-
mabat apocalyp^s. ix. c. Ue ve ve habitā
tib⁹ in terra. fuit em beata v^go sine p^rmo
ve h^uc est sine concupiscentia p^rci original-
q^z sine illo p^rcepta est vel ab illo sanctifi-
cata. vⁿ L^an. iij. c. d^r. Lora pulchra es
amica mea. Lora pulchra es et macta nō
est n^re. fuit sine ve culpe mortalis et ve-
nialis. vⁿ aug. in lib. de natura et g^ra ait.
Lū de p^rciis agit nullas volo de n^re dⁿi
facere qstione. fuit tercio sine ve pene. q^a
est in separatioe aie a corpe q^z in tali separa-
tione nullā sensit penā. nec etiā suū corpe
putrefactū est q^z assumptū cū ania. Ter-
tio p^rae in virgine excellētia nature de-
mōstrat q^z fuit sine alio triplici ve. s. car-
nis mūdi et diaboli. luxuria exclusit p^rvir-
ginitatē. auariciā p^r paup^ratē. Diabolū v^l
sup^rbiā p^r hūilitatē. q^z has h^utes p^rfectis
sine in se habuit. Sec^da v^ginis excellē-
tia singulari d^r g^re. H^uc exp^rssit angelus
cū dixit. B^era plena de hac & o plenitudi-
ne dixit in alio smōe de annūciatōe in ope-
re de laudib⁹ sānc^roy. Tertia v^ginis ex-
cellētia singulari d^r gl^re. Et h^uc exp^rssit
angel⁹ cū dixit. Dⁿs tecū. vbi sciendū q^z
p^rim doctrinā theologoy. de⁹ d^r eē in oib⁹
rebus creatis tripl^r. s. p^r cēntiā p^rntiam et
potentiā. et in sancti suis q^rto mō scz p^ri
habitante g^ram vel hicichoatā v^l in fu-
turo sūmarā. Oibus his mōis erat de⁹
in b^era maria p^rfecti⁹ q^z in ceteris oib⁹. D^r
em de⁹ eē in creatis p^r cēntiā in q^rtu p^r suū
p^rinuū influxū sūuat creata in esse. Unde
Grego. in Omel. ait. Lūca in nihilū rē-
deret nisi ea man⁹ oipotētis sustēteret. et

hic exp^rdit. Cris. illud Jobis. i. c. Sine sp^r
so. s. gubernāre factū est nihil. i. q^d factū
est nihil est. Quāto aut aliq^d creatura v^l
in sp^e vel in indiuiduo h^z p^rfecti⁹ eē tanto
mag^s aliq^d mō dici pōt de⁹ ibi mag^s inesse
p^r cēntiā. vⁿ ma g^s in boie q^z in brut⁹. Et
q^z beate marie dedit nobilissimū eē et fm
aiam et fm corpus. q^z fuit optime dispo-
sita vt p^rciperet p^rm. iō q^ru ad h^uc de⁹ p^r cēn-
tiā in ea fuit excellēti⁹ q^z in alijs reb⁹ cre-
atis. sed h^uc loco pleriq^z scire cupiūt. an sit
cur beata v^go pulcherrimā habuit aiām
ita et pulchrū dederit de⁹ eē corpi. Et ad
h^uc d^r albert⁹ sup^r Missus est. q^z sicut q^z
pulcherrima fuit v^go ipa etiā fm corpe
tā q^d ad deb^rat corpi q^ruaret et q^ruaret q^z
q^d ad elegantiē mēbroz dispositionē et pro-
portionē q^z etiā q^d ad colorē venustatem.
Et h^uc pbat tripl^r. Primo auctē. scdo ex-
emplo. tercio rōne. Primo auctē Salo-
dicentis in p^rsona dei. Lora pulchra es
amica mea. Lora pulchra es et macta nō
est in te. Nulla aut iūctioz et amictioz
deo beata v^gine q^ruota pulchra fuit in a-
nima et corpe. Q^z aut euāgeliiū nihil di-
cat de pulchritudine ei⁹ corpal⁹. Iō factū
est q^z cū ipa dⁿa n^ra sit p^rosita nob⁹ in sp^e
culū et exemplū salut⁹ nō voluit eā in ta-
lib⁹ laudari. quoz inordinat⁹ appetitus
vel abusus multis est cā pereundi. Se-
cūdo probat albert⁹ pulchritudinē v^gis
exemplo figurati veter⁹ testamēti. Nam
q^ruoz inueniunt ibi mulieres beatā mar-
riā exp^rssissime figurātes. s. hester iuga-
ta. Judith vidua. rebecca et rachel virgi-
nes. Nā de rebecca d^r B^en. xxiij. c. Q^z
fuit puella decora nimis. v^go q^z pulcher-
rima et incognita viro. et de rachele B^en.
c. xxix. q^z erat decora facie et venusto aspe-
ctu. Et de Judith eu^l d^r viij. c. q^z erat ele-
gant⁹ aspectu nimis. Et. r. c. q^z dⁿs pul-
chritudinē eius ampliavit vt incōpabili
decore oīm oculis appareret. Et de De-
ster scribit eu^l d^r ij. c. Erat em formosa

Valde & incredibili pulchritudine omnium /
 quod dicitur graniosa & amabilis videbatur. si /
 gnū autē & figura debet assimilari significa /
 to & figurato & porior est veritas quā figura /
 Et quod sequitur quod beata maria figurata per /
 istas tā pulchras multipulchrior fuerit /
 Tertio albertus probat pulchritudinem vir /
 ginis ratione. Nam secundum philosophum Natura est vis /
 insita rebus ex se ipsis se procreans. Nisi ergo /
 natura impediat vel errat filius erit filius pa /
 tri vel matri. unde sequitur quod filius qui nascitur de /
 matre & non de patre & tali operante qui non po /
 test impediri vel errare scilicet deus. ibi necesse est /
 filium fieri similem matri & reuerfo. Sed christus /
 filius virginis fuit pulcherrimus iuxta illud /
 psalmi. Speciosus forma pater filius hominum /
 Ita quod in ipsum desiderat angelus prosequi /
 ut dicit Petrus prima sua canonica. Ergo /
 & beata maria mater eius est pulcherrima /
 Pulchritudo autem illa nulli potuit esse oc /
 casio scandali. quia ut ait Bonaventura in /
 ista ratio erat honestas adiuncta illi pulchri /
 tudini quod sic inuenit scriptum in quodam lib /
 hebraico. Nullus erat adeo libidinosus /
 & continens qui aspiciens virginem cum tanta ve /
 nustate pudicitie non incederet ad illam de /
 uotione. Ita quod a nullo unquam potuit concu /
 pisci. Quarto dicitur deus esse presentia in omnibus /
 quia nouit omnia intima creature. Quia enim sunt /
 nuda & aperta oculis eius. ut dicitur ad Hebre /
 os. ubi. Sed in beata virgine fuit presentia /
 non solum quia vidit omnia secreta eius affectus /
 & cogitationes oculis cognitis. sed & oculo ap /
 probationis omnes actus interiores & exteriores /
 ut sanctissimos approbavit. Tertio dicitur /
 deus esse in rebus presentia quia omnibus dat /
 virtutem operandi. unde Jobis. xv. Dixit spiritus /
 sine me nihil potestis facere. Et quia vir /
 tutem dedit operandi beate marie perfectius quam /
 alteri pure creature. Iosephus perfectus quam in aliis /
 fuit cum ea. Quarto dicitur esse presentia in san /
 ctis. quia ut dicitur Jobis. ubi. Qui manet /
 in charitate in deo manet & deus in eo. Sed /
 certe nullus potest equari beate marie in cha /

ritate. Sed ultra dictos modos extendi fuit /
 modo audito a seculis stupendissimo scilicet presentia /
 corporale quam verbum caro factum est & /
 non nisi de virgine maria. Iosephus angelus accedens /
 modissime dixit. Dominus tecum. Sed plerique /
 arguunt quod non bene dixit angelus verbum hoc /
 nomine domini. Nam secundum philosophum sermones inquirentes /
 de facienda sunt secundum materiam quam tractant. unde /
 in materia amoris non debet poni nomen eius /
 moris secundum illud Malachias. i. c. Si ego do /
 minus ubi est timor meus. Lū gē i hac sa /
 lutatione tractaret materia summi amoris. scilicet /
 incarnationis filii dei non videtur quod debuerit di /
 cere dominus tecum. sed pater tecum. sicut & filius /
 eius salutabat deum diligebat. Ad hanc /
 Albertus quod in ista salutatione in eo quod dicitur /
 Dominus tecum. duo intendunt. vnum ut presentia /
 mutentis proprie exprimat. Aliud ut liberum /
 arbitrium virginis ad credendum & assentiendum /
 inclinaret. ista autem duo presentissime & pro /
 priissime exprimit hoc nomen domini quod a poten /
 tia imponit scilicet a determinando. unde beatus Am /
 brosius dicit. quod dominus nomen est potentie. Et /
 quam absolute dicitur soli deo appropriatur. Alii /
 vero domini dicunt respectu loci illius vel illius /
 seu alicuius loci determinati. Ipe abso /
 lute dicitur dominus. quia est dominus omnium. unde in psalmo. /
 Dominus est terra & plenitudo eius orbis terra /
 rum & vniuersi qui habitant in eo. Et beatus /
 Hieronymus. Dominus vniuersorum tu es. Quod solum dei /
 trinitatis est. proprium. quod est persona mittens in /
 hac salutatione. & sic persona mittens nomina /
 tur. Per idem autem & liberum arbitrium beatissi /
 me virginis inclinatur quia ad assentiendum in /
 mirabilia maritime disponit fides de omni /
 potentia. quia credit deum omnia facere posse /
 acq̄scit ipse potest & naturas mutare & na /
 turas imperare. Ad credendum ergo congruent /
 sime ponitur hoc nomen domini quod absolute po /
 tuit esse omnipotentie demonstratiuum. Quia ergo /
 liberum arbitrium beate virginis etiam perfectum /
 facile ad credendum parum non indiguit exp /
 mī cum insinuatione omnipotentie. ut diceret /
 Dominus omnipotens. vel cum errore ut dicitur /

creitum. Sed sufficit leuis eius annūcia
 tio et quasi obscura expressio potentie q̄/
 lis per hoc nomen dñs iponatur. Dicit er
 go dñs tecū q̄ si dicat ei apre. Nihil cre
 das tibi impossibile q̄ scis te dominū in so
 ciū hñe. Sed dic. si dēter. oia possū in eo
 q̄ meū est. Si enī aliq̄ duo vnū officiu
 debet opari qd̄ impedit si vnus est. debi
 lis cū alter sit adeo fortis vt p se effectus
 illū possit inducere isto etiā nō iuuare. et
 sic patet qd̄ dñs hic ponit ad notandā po
 tentiā sciendi non timorem vel terrorem.
 Quarta v̄ginis excellētia dñ bñdictōis
 Dixit enī angel⁹ benedicta tu in mulierib⁹
 bus. Qd̄ pōt exponi s̄m duplicē intelle
 ctū. Prim⁹ intellect⁹ est benedicta tu in
 mulierib⁹ id est sup oēs mulieres qz pue
 nisti ad terciū benedictōis gradū i gene
 re mulierū. ad quē nulla alia mulier atti
 git vel attingere pōt. Prim⁹ grad⁹ est qz
 aliq̄ mulier fecūda est sed nō v̄go. Secū
 dus qz aliq̄ v̄go sed nō fecūda. Tercius
 s̄o soli marie. prius est qz sit v̄go et fecū
 da. Scds intellect⁹ est benedicta tu i mu
 lierib⁹ qz p benedictōne p̄cipat cū omi
 statu et genere mulierū. fuit enī cū v̄gini
 bus v̄go. cū iungatis fecūda et cū viduis
 p̄rimo et casta. Dñ insolita et dignissi
 ma fuit hec saluatorio. Dñ bñdē qz re
 uerēt ab āgelo p̄ficiatā p̄ qd̄ n̄ i merito
 v̄go cogitabar q̄lis ēēt. Et tandē cū ab an
 gelo fuisset de oibus ac de incarnationis
 mysterio plene instructa genibus flectis
 oculis plagentib⁹ et facie in celū erecta di
 xit. Ecce ancilla dñi fiat mihi s̄m verbū
 tuū. Noxqz filiū in vtero pcepit. et ver
 bū caro factū est vt saluū faceret gen⁹ hu
 manū quod perierat. Amen.

Sermo qñquagesimū sextus de ange
 lis qz solēntas in ecclesia celebrat. Aprer
 miraculū qd̄ apparuit in mōte gargano.

Angelis su
 is. deus mādauit de te. vt cu
 rodiant te in omnibus v̄s tuis. Illumi

nari. p̄bere verba sunt ista originē. lūce
 Psalmo. re. Debitor es sum⁹ fratrē ca
 rissimū angelis beatis. qm̄ volente deo in
 numera vt sic loquar benēficia nobis p̄
 stare nō cessant. Quia nī ip̄i inuisibiles
 sūt et imateriales substantie plerūqz illos
 negligūt venerari. Ob qd̄ vt humanam
 becillitati consuleretur singulari modo
 in monte gargano. Anno domi. ccc. re
 lo. inuētus est in quo archāgeli michae
 lis aliorū p̄geloꝝ ingis memoria vsqz
 ad cōsumationē sc̄culi p̄maneret. Nā dū
 quidā p̄diues noīe gargan⁹ q̄ ex cūctis
 suo monti vocabulū dedit infinita p̄cedo
 rū multitudinē abū daret. p̄git vt semel
 thaurū p̄deret. Quē solite querens inue
 nit tādē i v̄tice mōs forib⁹ cū infdā assite
 re spelunce. Quē cū sagitta apperisset. il
 la velut flamine venet retortū. cū quo ta
 ctata est mor reuerſa p̄ussit. Turbari ei
 ues et stapes facti ep̄m. Sī p̄rimū quid fa
 cto op⁹ esset cōsuleret. Qui triduanum
 indixit ieiunū orandūqz deū p̄cepit. quo
 pacto sanctus archāgelus michael appa
 ruit p visionē ep̄o dicens. Ego sū micha
 el archāgelus q̄ in conspectu dñi s̄z affi
 sto. volui aut locū illius spelūce mibi re
 dicandū illo indicio sagitte cūctis mora
 lib⁹ declarare. Qua visione lērior fac⁹
 ep̄us aliq̄ qd̄ viderat enarravit. et sic ab
 eo p̄ecclesia ibi cōsecrata fuit ob reueren
 tiam beati archāgeli que vsqz in p̄sentem
 diem a cūctis fidelib⁹ deuotiōe p̄cipua
 frequētur. Quapropter et solēntas
 angeloz a p̄rib⁹ fuit instituta. quas ex
 debito et obligatōe p̄cepti mense septēbr̄
 oēs celebrare tenent. Quia v̄o in tāta fe
 stiuitate mens n̄ra a d̄ ip̄os angelos colē
 dos p̄candoz est in d̄ amanda. Idcirco
 de ip̄is in p̄sentī sermōe dicemus d̄ qbus
 etia mysteria erunt recurrenda.

Prim⁹ dñ cognitionis.

Secundū productionis.

Tercū missionis.

Qualiter angel⁹ ab boīe cōgnosci pōt

et quo spiritus et corpore et in quo potest in assum
pro corpore apparere.

Cap. pmi.

Primū de angelis mysteriū occur
rendū dī cognitōis. In quo tria
dubia pponimus illustranda.

Primū vtz sūtāne separe q̄ dicunt an
ge i possint cognosci ab hoib⁹ viatorib⁹.

Secundū verum angeli habeāt corpo
ra sibi naturaliter unita.

Terriū vtz assumāt ali qñ corpora.

Pro pmi dubij illustrandē distingue
re possumus noticiā triplicē.

Prima dī p̄pria z intuitiua.

Secūda cōis z effectiua.

Tertia fidelis z reuelatiua.

Prima noticiā dī p̄pria z intuitiua.
quā scilicet cognoscit angel⁹ in sui sūtā
tia sicut est. Et hac angel⁹ cognosci non

pōt a puris viatorib⁹. vt inquit **L**ho
i. p̄. q. lxxviii. ex eo q̄ intellect⁹ noster

fm statū p̄ntis vite nihil intelligit nisi cō
uertēdo se ad fāsmata. Et sic sūtāntial

imateriales q̄ sub sensu z imaginandē nō
ca dū p̄mo z per se fm modū cognitōis

nobis exp̄tū intelligere nō possum⁹. imo
z adā in statu innocentie vt etiā dīc **L**ho

mas. j. p̄. q. xciiij. intelligere nō potuit
sūtāntias separas eo q̄ illi aīe cōp̄tebat

mod⁹ intelligendi p̄ p̄uersionē ad fantas
mata sicut z nobis. Et licet **P**lato vo

luerit q̄ sūtāntie imateriales nō solum a
nobis intelligunt sed sunt etiā p̄ma a no

bis intellecta. Posuit em̄ formas imate
riales sūtāntes q̄s ideas vocabat cē pro

p̄ria obiecta nostri intellect⁹. z ita p̄mo z
p̄ se a nobis intellecta. Sed qz aīe cogni

tio applicat reb⁹ materialib⁹ fm q̄ intel
lectui p̄misceat fantasia z sens⁹. Jo q̄nto

magis intellect⁹ fuerit depurat⁹ tāto ma
gis p̄cipit imaterialiū intelligibilē veri

tate. Nihilomin⁹ cōtrariū videt sentire
in thūco vbi dixit. Inuisibiliū diuina

rū potestati q̄ demones nūcupant. p̄sta
re rōnē magis est op⁹ q̄ ferre valeat hoī

ingeniū. De cōmētatore hō asserit **L**ho

mas q̄ in scdo mēt aphorice dixit. si sūtā
ntie abstracte nō possint intelligi a no

bis tūc natura ociose egissz qz fecissz illd
qdē i se naturalit intellectū nō intellectu

ab aliq. Sed dictū h̄ defici. p̄mo qz non
sequit q̄ si sūtāntie separe nō intelligunt

a nobis nō intelligātur ab aliq intellectu
Intelligūt ei a seipis z a seimutē. Scdo

deficit snia cōmētatoris. qz nō ē finis sbaz
separaz vt intelligāt a nob. Scda cogni

tio dī cōis z effectiua. qñ cognoscit cā p̄
effectū. z ē cognitio qdā natural. Hāc co

gnitiōne habuerunt p̄bi de angelis z p̄ci
pue **A**rist. in xi. mēt. q̄ voluit q̄ itelli

gētiē mouerē. speras celoz z celestia cor
pora. Tertia hō cognitio fidelis dī et

reuelatiua. qñ. s. aliqd cognoscit fide. qz
sic ē certitudinalit reuelatum h̄ mō relictis

p̄boz vanitatib⁹ atqz errorib⁹ hoīm curi
osoz. Nos fm mūssime asserim⁹. q̄ āgeli

sūt nobilissimī spūs deo bōi fructes nob
vt infra docebim⁹ bēnuoli z affecti. qd⁹

medijs dei secreta z mysteria gre hoibus
sūt reuelata. Nali hō penis eternis iu

stissimē depurati. Sivo qz q̄ret vñ bec
bitas ē exorta. Rūdm⁹ q̄et latissimo cā

po sepiure sacre vti videlicet nouoqz te
itamento vbi de āgelis exp̄ssa f. mēcio. vñ

Gen. c. xvi. scribit de agar dū fugeret ei
seiqz in solitudine qz affligebat eā sara

dña sua. Lūqz iuenisset eā angel⁹ dñi in
tra fontē aq̄ in solitudine tē. Dixit ad il

lā. **A**gar ocella sara vñ venis z q̄ vadis
q̄ nūdit a facie dñe mee fugio. Dixitqz ei

āgel⁹ dñi. Reuertere ad dñam tuā z hūi
liare sb manib⁹ illi⁹. Et **Gen. xix. c.** Tene

rūt duo āgeli sodemā vespē. Et **xxij. ca.**
Angel⁹ dñi de celo clamauit dices. abra

az abraā. z **xxvij. c.** vidit iacob i somnis
scalā stāte sup̄ trā z eacumē ei⁹ tīgēs ce

lū. āgelos q̄z dī asceētes z dī scēdētes p̄
illā. z **xxij. c.** **J**acob inuere q̄ cepit abye

fuerūqz ei obuiā āgeli dñi. z **exod. xiiij. c.**

Angelus dei pcedebat castra israel. et cum eo
pariter columna nubis. Et xxij. c. Mitta
angelum meum qui pcedat te et custodiat in via
et introducat ad locum quem pparavi tibi. et
Numeri. xxij. c. Cum vidisset asina stantem
angelum occidit sub pedibus sedentis. Et ij.
Reg. vlti. c. Cum extendisset manum ange
li domini super hierusalem ut disperderet eam miser
tus est dominus super afflictionem et ait angelo
percutiet. Sufficit nunc utine manum tuam.
Erat autem angelus domini iuxta aream ornaz ie
rusalem. et iij. Reg. i. c. Angelus domini locutus
est ad helyam. Et xix. c. Angelus domini percussit
in castris assiriorum. et Iob. v. cap. Egressus
thobias inuenit iuuenem splen didissimum stantem pccinctum ad ambulandum.
et ignorans quod angelus dei esset salutavit eum
et dixit. Unde te habemus bone iuuenis. et
Judith. xij. ca. Viuit dominus qui custodiuit
me angelus eius. et Eccli. v. c. Ne dicas coram
angelo tuo non est prouidentia. Et ps. viij.
Munisti eum paulominus ab angelis. Et
xxvi. Adorate eum omnes angeli eius. et cum
Qui facis angelos tuos spiritus. et celi viij.
Laudate eum omnes angeli eius. Et Baruch
viij. c. Angelus meus erit vobiscum. et Dan.
ij. c. Angelus autem domini descendit cum azaria et
locutus est in fornace et excussit flamas ignis
de fornace. Et eodem. c. Benedicite an
geli domini domino laudate et superalate eum in
secula. et xiiij. c. Dixit angelus domini ad aba
cuch. Fer prandium quod habes danieli in ba
bylonem quod est in lacu leonum. et Malachie
ij. c. Statim veniet ad templum sanctum suum
dominator quem vos queritis et angelus testamē
ti quem vos vultis. et Lu. j. ca. Apparuit
zacharie angelus domini stans a dextris alta
ris incensum. Et eodem. c. Missus est ange
lus gabriel a deo in ciuitatem galylee cui no
men nazareth ad virginem desponsatam viro
et ij. c. Angelus domini stetit iuxta illos. Et
eodem. c. Dixit illis angelus. nolite timere.
Eodem. c. facta est cum angelo multitudo mi
litarum celestium exercitus. Et xxij. c. Apparuit

illi ei angelus domini de celo confortans eum. Et
et Math. j. c. Angelus domini apparuit som
nis ioseph. et iij. c. Accesserunt angeli et
ministrabant ei. Et xxij. c. Erunt sicut angeli
dei in celo. Et xv. ca. Angeli corporum vi
dent faciem patris mei qui in celo est. Et xxij.
c. Mittet angelos suos cum tuba. et xxv.
c. Cum venerit filius hominis in maiestate sua
et omnes angeli eius cum eo. Et xxvi. c. An
putas quod non possum rogare patrem meum
et exhibebit mihi modo plusquam duodecim le
giones angelorum. Et Job. v. c. Angelus
autem domini fuit tempus descenderet piscinam
Et ad Hebrei. c. Qui aliquando angelorum di
xit. filius meus es tu. et Actuum. xij. ca. An
gelus domini assistit et lumen refulsit in habitacu
lo carceris. Eodem. c. Misit dominus ange
lum suum et eripuit me de manu herodis. Et
apocalypsi. j. c. Significauit deus quod oport
ret fieri cito loquens per angelum suum suo suo
iohanni. Et ij. c. fit mentio de angelo pga
menti narrare et smirne. Et iij. c. de angelo
sardis philadelphie et laodicee. Et v. ca. c.
de angelo ascendente ab ortu solis. Et x.
c. de angelo amictu nube. et xij. c. de angelis
pliantibus. et xiiij. c. de angelo habente euā
gelium eternum. Et xv. c. de septem angelis
habentibus septem sigillas ire dei. Et xvij.
c. de angelo descendente de celo habere po
testatem magnam. Et xx. c. de angelo descen
dente de celo habente clauem abyssi et care
nam magnam. et xxij. c. de angelo qui non permisit
se adorari a iohanne. Et quibus omnibus cognimur
confiteri esse angelos. licet illos pro statu
isto in substantia videre non valeamus.
De demonibus autem videre potes qui posui in
tractatu de timore iudiciorum dei. Secun
dum principale dubium. propositum fuit vix an
geli habeant corpora sibi naturaliter unita.
Et quod contendunt probare quod sic. Primum quod
Origenes in libro periarthon dicit. Solus
dei id est patris et filij et spiritus sancti. vere id est pri
mum est et sine materiali substantia et absque
ulla corpore additionis societate intellectu

existere. Et Bern. omel. vi. sup. Can-
tica aī. Liqueat omne spiritus corporeo
proptus indigere solacio. Et Aug. in. ii.
sup. Gene. ad lram. Et in. ii. de trinitate
et in. vii. de ciuit. dei. Et in li. de ecclesiasticis
dogmatibus videtur asserere quod angeli habe-
ant corpora aerea et subtilissima. Secundo gre-
gorius in omel. vocat angelum aīal rōna-
le; omne autem animal habet corpus sibi na-
turaliter unitum. Tercio arguitur quod perfe-
ctior est vita in angelis quam in animalibus. sed
anima non solum viuunt sed etiam viuificant cor-
pus ergo angeli habent corpora sibi natura-
liter unita. Sed istos ita debiles ar-
guentes est doctrina omnium theologorum
in secundo sententiarum. di. vii. qui sequentes
Dionysium et Damascenum asserunt angelos
non habere corpora sibi naturaliter unita. Et
rō fm Tho. prima pre. q. li. Quia quod acci-
dit alicui nature non inuenitur naturaliter in
illa natura. sicut hīe alas quod non est de ra-
tione aīalis non ducit omni aīali. Cū
autem intelligere non sit actus corporis nec ali-
cuius corporee virtutis habere corpus vi-
nitum non est de rōe substantie intellectualis in
quod hīdō. Sed accidit alicui intellectu-
ali substantie propter aliquid aliud. Sic
anime rōnali cōpetit vniri corpori quod ē
imperfecta et in potentia existēs in genere
intellectualium substantiarum non habens in
sui natura plenitudinem scientie sed acqui-
rens eā per sensus corporeos a sensibilibus re-
bus. In quocumque autem genere inuenitur ali-
quod imperfectum oportet persistere aliquid perfe-
ctum in genere illo. Sunt ergo aliquae substā-
tie intellectuales perfecte in natura intelle-
ctuali non indigentes acquirere scientiam a rebus
sensibilibus. quare non omnes substantie in-
tellectuales sūt vnite corporibus. scilicet aliquae
sunt a corporibus separe. Ad primum ergo
obiectum de snia Origenis dicit Tho. quod
audiendus non est quod vt scribit Hiero. in
epistola ad desiderium. Origenes melior i bo-
nis perior in malis fuit. Cuius berces in

libris periarchon quod ipse composuit mani-
feste inueniri dicunt. Magis in hysto. scō-
lastica sup. Gene. circa principium. Periar-
chon inquit est liber in quo Origenes di-
xit christum adhuc in aere pro demonibus
pati debere. sicut in terra passus est pro ho-
minibus. Aug. hoc in praeteritis locis non lo-
quitur asserendo sed referens opinionem plato-
nicorum quod ponebant esse quendam aīalia aerea
quod demones noīabant. Dicitur adhuc ber-
nardi intelligendum est sane quod spiritus creati
indigent corpore instrumento non sibi natu-
raliter unito sed ad aliquid assumptum pro-
pter instructionem nostram. Ad secundum de
bo Bre. respondet quod ipse vocat angelum rōna-
le animal metaphorice propter similitudinem
rōis. Ad tertium inquit scilicet doctor quod
uiuificare effectiue simpliciter perfectioris
est. unde et deo cōuenit. Sed viuificare
formaliter est substantie quod est pars alicuius
nature et non habens in se integrā na-
turā speciei. unde substantia intellectualis
quod non est unita corpori est perfectior quam ea quod ē
corpori unita. Hinc Damascene ait. Ange-
lus est substantia intellectualis incorporea.
Et Dionysius. Angeli sunt spirituales lu-
mina immateriales incorporei. Tercium
dubium principale fuit vtrum angeli assumerent
aliquod corpus. Et quod sic patet quod Aug. li. xv.
de ciuit. dei dicit quod angeli in assumptis cor-
poribus abrahe apparuerunt. Tho. vero
ait quod nonnulli tenuerunt angelos nunquam cor-
pora assumpsisse. Sed omnia quod in scripturis
diuinis legunt de apparitionibus angelorum
cōtingisse secundum imaginatōem. Tamen hoc non
videtur consonum intentioni sacre scripture.
Quoniam id quod imaginaria visio videtur
est in sola imaginatōe videtur. vñ non vide-
tur indifferenter ab omnibus. Scriptura autem di-
uina sic introducit interdum angelos appa-
rentes vt cōter ab omnibus viderent. Sic an-
geli apparentes abrahe visi sūt ab eo et a
tota familia eius a loth et a ciuibus sodomorum
visi sunt angeli quod venerunt sodomam.

vespere. Similiter angelus q̄ apparuit
thobit ab omnib⁹ videbat. Et q̄ manife-
sta est ista sic cōgisse simeor geam visi-
onē q̄ videt id qd posuit est extra videt/
tem unde ab oib⁹ videri pōt. Tali autē
visione nō videt nisi corp⁹. Lū ergo an-
geli neq̄ sint corpa neq̄ habeāt corpora
sibi naturaliter unita relinq̄t q̄ assumāt
aliquā corpa. Et licz illis nō indigeāt p̄
pter seipos assumūt tamē illa propt̄ nos
vt familiariter cū hoib⁹ cōuertando de-
monstrent intelligibile societate quā ho-
mines expectāt cū eis habendā in futu-
ra vita. In sup̄ q̄ angeli corpa assūpse-
runt in veteri testamēto fuit quoddā fi-
gurale indicū q̄ verbū dei assumpturus
esset corpus hūanū. Omnes em̄ appari-
tōes veteris testamēti ad illā apparitōz
ordinate fuerūt. q̄ filius dei apparuit in
carne. Notandū tñ q̄ corp⁹ assumptum
vnt̄ angelo nō qdē v̄ forme. nec solū
vt motori sed sicut motori representato p̄
corpus mobile assumptū. Sicut em̄ ista
era scriptura propterates rez intelligibi-
liū sub similitudinib⁹ rez sensibiliū de-
scribūt. ita corpora formāt sic ab angel
diuina v̄tute vt congruāt ad representandū
angeli intelligibiles propterates. Et h̄ est
angelū assumere corpus. ¶ Et si q̄s ob-
staret q̄ angeli nō assumūt corp⁹ de terra
vt aqua. quia nō subito dispererēt neq̄
de igne. quia cōburerēt ea q̄ cōtingerent.
nec ex aere q̄a aer infigurabilē. ergo āge-
li corpa nō assumūt. Rñder tñ q̄ lz aer
in sua claritate manēs nō retineat figu-
rā neq̄ colorē. tñ qñ dēnsat̄ 2 figurari
2 colorari pōt. sicut pz in nubib⁹. Et sic
angeli assumūt corpa ex aere dēnsādo
ipm v̄tute diuina qñū necesse est ad cor-
poris assumēdi formādem. ¶ Sed adhuc
orīt hic difficultas propter ea q̄ docent
sacri doctores. Nā corpus assumptum
ab angelo videt q̄l vni⁹ 2 opa vite ha-
bens 2 tñ nō est vni⁹ nec habēs opa vite

apparet organizātū habēs oculos 2 na-
res 2 alia sensuū instrumēta. et tñ orga-
na illa angel⁹ minime sentiūt. In corpore
sic assumpto angel⁹ videt loq̄. 2 tñ non
est pprie locutio illa. Sicut comedit 2 il-
la nō est vera comestio. Igit̄ in talib⁹ ap-
paritōibus nō est nisi qdam fictio siue de-
ceptio. Ad hec rñder Tho. vbi sup̄ q̄ si-
cut nō est 3 v̄tutem q̄ in scripturis intelli-
gibilia s̄ figuris sensibiliū. describant̄.
Quia h̄ nō d̄r ad astruēdū q̄ intelligibi-
lia sunt sensibilia. Sed q̄ p̄ figuras sen-
sibiliū. ppriates intelligibiliū s̄m sumi-
litudinē quandā dant̄ intelligi. ita n̄ re-
pugnat veritati scōz angeloz q̄ corpo-
ra ab eis assumpta videant hoies viuen-
tes cū non sint. Non em̄ assumūt nisi vt
p̄ ppriates hois 2 opēz hois spūales
ppriates angeloz 2 opēz spūalia opera
designent. Qd nō ita congrue fieret si ve-
ros hoies assumerēt. quia ppriates co-
rū ducerēt in ipos hoies nō in angelos.
Sicut est dicendū q̄ angeli p̄ organa as-
sumptoz corpoz nullo mō sentiūt. nec
tñ sup̄ s̄c sunt formata. Non ē ad hoc
sūt formata vt p̄ ea sentiāt. Sed ad h̄ vt
p̄ h̄mōi organa virtutes spūales angelo-
rū denotent. Sicut p̄ oculū denotat v̄
cognoscitiua āgeli 2 p̄ alia mēbra alie
virtutes vt docet Dionys⁹ vlti. c. celest̄
ierarchie. De locutiōe v̄o angeli quā fac-
tū in corpe assumpto v̄z est q̄ nō est prope
locutio sed aliqd s̄ile locutiōi inq̄ntū ange-
lus in corpe sic assūpto format voces in
aere similes vocib⁹ hūanis. q̄ voces for-
mant̄ vt p̄ illas dei secreta ad n̄ras aures
perueniant. Comestio adhuc angeli nō est
vera sed figuratiua spūalis comestiois.
Nā comestio importat̄ sumptiōem cibi
puerib⁹ in substantiā comedentiis. Et
q̄uis i corpus xpi post resurrexerit cib⁹
nō cōuerteret sed resolucret̄ in p̄ciatē
materiā. tamē xps habebat corp⁹ talē na-
ture in qd posset cib⁹ pueri v̄i s̄c v̄i

ra comestio. Et ab assump? ab angelo
neq? educit in corpus assumptu. neq? cor
pus illud est calnature vt in illd possit
alimentu queri. Propterea dicit angel?
Iob hic. xij. c. Cu esset vobiscu p volu
tate dei videbat qdē māducare et bibere.
Et ego cibo et potu inuisibili vror. fuit
igit oia in assumptis corpib? ab angelis
nō ad deceptōem sed pot? ad vtilitatez
nram. vt ex p dictis patet.

Deus produxit angelos ex tpe in
celo empyreo

Capitulum secundū

Secundū mysteriū de angelis ape
riendū ē productōis. In q? cōsi
derare debem? productōem eorū

q?rum ad tria.

Primo q?rum ad causam.

Secundo q?rum ad tempus

Tercio quantum ad locum

Primo cōsideranda ē angeloz produ
ctio q?rum ad causam. Vbi qrit an angel?
habeat causam sui esse et sit creat? a deo.
Et ad h? rōdet Tho. pma pre. q. xliij. et
q. lxi. q? necesse est dicere et angelos et oē
id qd pter dei est a deo esse factū. Si enī
aliqd inuenit in aliqd picipatōez neces
se est q? causet i ipso ab eo cui essentialitē
pūit. Sicut ferz fit ignitū ab igne. De
autē est ipse esse p se subsistens. et ē per se
subsistens nō pōt ē nisi vnū. Relinq? g
q? oia alia a deo nō sunt suū ēē s? pācti
pant esse. Quare causantur ab vno ente
qd pfectissimū ē. Et his dicit Aristo. in
ij. metaphisice. Id qd ē maxime ens et ma
xime vez est cā omnis entis et ois veri
ficut id qd est maxime calidū ē cā ois ca
lidi. Algaoteles. x. in eodē loco inquit.
Ipse ē deo maxime puenit. qm ipse ē ori
go et principiu cēdi et qd est a qd est qd
est. Qd cōfirmās Auicēna ait. Nē esse ē
eruberās ab eo ēē. Quare et Plato i thi
meo hōdidit. q? nostrz ēē in cōparatōe illi
us est nō ēē. Huic Paul? ad Ro. xi. ca

scripsit. Ex ipso et p ipsum in ipso sūt oia.
Necesse est igit angelos a deo ēē creatos.
Sed mirat qdā et eo q? de his q? sunt a
deo creata agit gen. i. c. s? nulla mētio fit
ibi de angel. g nō videt q? sint creati a deo.
Itēz Aristo. dic. viij. metaphisice q? si qli
q? substantia sit forma sine matia statiz p
seipz ē ens et vnū et non hz cām q? faciat
eā ens et vnū. S? angeli sūt forme imā
teriales g nō hnt eāz sui ēē. Ad hec rōd
Tho. pmo fm Augu. li. xi. de ciuit. dei. q?
angeli nō sūt pmissi i illa pma rez cre
atōe. sed significant noie celi vel lucis. nō
aut vel pmissi sūt vel noib? rez corpa
lū significati. q? moyses populo nudi lo
qbat. q? nondū cape poterat incorpeaz na
tura. De substantia vō q? sūt forme subst
itētes dicēdū q? nō habēt cām aliā forma
lē suā ēē et sūt vnitatis. Neq? cām agētes
p trāsmutatōem matie de potētia i actuz
sed bñ habēt cām productē totā substanti
ā q? est ipse deus. Secōdo cōsideranda ē age
loz productio q?rum ad tps. qm. s. fuerunt
angeli creati. Et circa h? tres requiūt opti
niones. Prima opinio falsa ē et heretica.
Hec tenet q? angeli fuerūt producti ab et
no. h? cū ēē nō pōt. qm sic de? creaturas p
duxit q? eas ex nihilo fecit. id ē post qm
bil fuerant. Et vt inq? Tho. pma pre. q.
xlv. Cū dicit aliqd ex nihilo fieri hec p
positio ex nō designat cām materialē sed
ordinē nū. sicut cū dr. ex mane fit merid
es. id ē p mae. Et si obijceret q? pbi dī
cūt et nihilo nihil fit. Rōd? Tho. q? pbi
nō cōsideraucrūt nisi emanatōez effectū
piculariū a caus picularib? q? nec ē est
psupponere aliqd i sua actōe. Et fm h? ē
cōis eoz opinio ex nihilo nihil fieri. S?
h? locū nō hz i fma emanatōe ab vniuer
sali rez pnapio. Secūda opinio fuit q?
rudā doctoz antiquoz. s. q? angeli fuerūt
creati an oem mūdū corpuz. Nā hiero
hoc videt asserere sup. epla ad Tim. ate
nim sic. Semilia nondū nostrz tēporū

completi annorum et quanta tempora quan-
tatis seculorum origines fuisse arbitrandum
est in quibus angeli throni et dominationes
ceterique ordines deo seruiunt. Damasceni-
nus etiam dicit in libro primo. Quidam dicunt quod omnem
creationem angeli geniti sunt ut theologus
dicit Gregorius in libro primo de nazarenis. De quo asserit
Iulianus quod tanta est in doctrina eius christiana
auertas ut nullus unquam eius dictis calu-
miam inferre presumpserit sicut nec athana-
sius in documentis ut Hieronymus dicit. Tertia
opinio aliorum quod tamen precedentem non repro-
bat. Sed quod rationabilior fore videtur idcirco
tenet contra doctrinam. Quod angeli simul
cum creatura corpora sunt creati angeli enim
sunt quedam pars vniuersi quod non constitunt
per se unum vniuersum. Sed tamen ipsi quoque creatu-
ra corpora in constitutione unum vniuersum con-
ueniunt quod apparet ex ordine vniuersae crea-
ture ad aliam. Ordo enim rerum adinuenit et bo-
num vniuersum. Nulla autem pars perfecta est a suo
toto separata. Non ergo est probabile ut deus cu-
ius perfecta sunt opera creaturam angelicam se-
orsum ante alias creaturas produxerit. Ex
hoc refert dominus Bonauentura in libro primo secundum li-
brum. Quod quatuor a principio fuerunt simul crea-
ta scilicet angelica natura celi empyreum ma-
teria prima et tempus late illud accipiendo per
qualiber successionem. Ratio est quod debuerunt
in omni genere rerum creati tam in mensuris
quam in substantiis. Primum in mensuris est re-
pus. Secundum in substantiis corporalibus passi-
uis est materia prima et in substantiis corpo-
ralibus actiuis est celi empyreum. Primum
vero in substantiis spiritualibus est angelica
natura. Idcirco quatuor hec credunt fuisse
se primo creati. Tercio consideremus ange-
lorum productionem quantum ad locum ubi scilicet fuerunt
angeli creati. Et ad hoc dicit Iulianus super il-
lo verbo. In principio creauit deus celum et terram.
Celum non visibile firmamentum hic appel-
lat. Sed empyreum id est ignem quod non ab
ardore sed a splendore dicitur quod statim factus
angelis est repletus. Iohannes Iulianus ubi super aut

Quod cum vniuersum constaret et creaturam corporali-
bus et spiritualibus sic create sunt spirituales
creature quod ad creaturam corporalem aliquem or-
dinem habet et totam creaturam corporalem presidentem
vniuersum conueniens fuit ut angeli in supremo
corpore crearentur tanquam toti nature corporali
ree presidentes. Et si obiceretur quod angeli non
dependent a corpore secundum suum esse et per con-
sequens neque secundum suum fieri ergo angeli non
sunt creati in loco corporeo. Respondet
Iulianus quod angeli non sunt creati in loco cor-
poreo quasi dependentes a loco corporeo
sed ut predictum est in hoc ostendit ordo eo-
rum ad naturam corpoream et quod sua virtute
corpora contingunt. Si hec omnia que di-
ximus de angelorum productione vel ad ca-
piendum difficultas vel ad plene intelligen-
dum dura cuiusque videretur tanto magis ex-
citare nos debent ad extollendam totius vi-
ribus sapientiam altissimi dei. Cuius ope-
ra tam stupenda sunt et inscrutabilia ut
nullo humano sensu percipi valeant pro
quibus dicere possumus illud psalmi. Quam
magnifica sunt opera tua domine omnia
in sapientia fecisti. Vniuersus namque mun-
dus iste sensibilis quasi quidam liber est
scriptus digito dei et singule creature quasi
figure quedam sunt non humano placi-
to sed diuinitatis arbitrio institute ad ma-
nifestandam quodammodo et signandam in-
uisibilem potentiam sapientiam et bonita-
tem diuinam. Inter cetera vero suorum instituto-
rum mirabilis angelos condidit. Quorum
aliquos propter superbiam in quam eru-
perunt eternis adiudicauit suppliciis.
Alios vero qui ipsi factori suo humili-
ter adheferunt plena beatitudine fecit et
sacelices.

Qualiter angeli ad nos mittuntur qui
homines custodiunt neque dolent de malis
eorum quos custodiunt. Caput tertium.
Tertium mysterium de angelis manife-
standum de missionibus. In quibus
sunt dubia declaranda.

Primum virum angeli mittant.

Secundum viri homines ab angelis custodiantur.

Tercium virum angeli doleant de malis eorum quos custodiunt.

Ad primum dubium se offert veritas scripturarum in quibus angelos mitti prohibetur. Et videtur I. Thimothei prima epistola quod Christus. Ille mitti dicitur qui aliquid modo ab alio procedit ut incipiat esse ubi prius non erat. vel ubi prius erat per alium modum. filius enim aut spiritus sanctus mitti dicitur ut a patre procedens per originem. Incipit esse nouo modo id est per gratiam vel per naturam assumptam ubi prius erat per diuinitatis plenitudinem. Dei enim proprium est ubique esse quia cum sit vniuersale agens virtus eius attingit omnia entia. Ideo est in omnibus rebus. Virtus autem angeli cum sit particulare agens non attingit totum vniuersum sed sic attingit vnum quod non attingit aliud. Ideo ita est hic quod non est alibi. Cum igitur aliquid est sciendum per aliquem angelum circa aliquam creaturam coram potestate de nouo applicat angelus illi corpori sua virtute et sic angelus de nouo incipit ibi esse. Et hoc totum sequitur ex imperio diuino. Sed actio quam angelus missus exercet procedit a deo sicut a primo principio cuius numeri et auctoritate angeli operantur et in deum reducitur sicut in vltimum finem. Et hoc facit rationem ministerii. Nam minister est sic instrumentum et intelligens. Instrumentum autem ab alio mouetur et eius actio ad aliud ordinatur ideo actiones angelorum ministeria vocantur et ipsi dicuntur in ministerium mitti. Si vero aliquid quereretur quomodo angeli mittuntur cum celum empyreum sit locus principatus ad dignitatem eorum. Si igitur mitterentur ad nos dignitatem eorum aliquid deperiret. Respondet theologia quod celum illud principet ad dignitatem angeli secundum congruentiam quandoque quod congruum est ut superius corporum nature quod est super omnia corpora attribuat non tamen angelus aliquid dignitatis accipiat a celo empyreo ideo quoniam actu non est in illo nihil eius dignitatis subtrahitur. Sic

nec regi quoniam non actu sedet in regali solio quod congruit eius dignitati. Vnde saluator noster loquens de angelis qui mittuntur ad custodiam hominum dixit. Angeli eorum semper vident faciem patris mei qui in celis est. vbiique itaque sunt vident essentiam dei in cuius aspectu completur gloria et beatitudo illorum. Secundum dubium fuit viri homines ab angelis custodiantur. Et licet de hoc dixerim in quadragesima simali nostro veritatem aliquid erit hoc loco nouiter discurrenda. Idcirco presuppono si veritate quod vniuersum anima angelum habeat sui custodem deputatum christo ducatur ex parte pro de qua in sermone de innocentibus dictum est. Primo sciendum est quod necessaria fuit homini custodia angelorum propter adiutorium liberi arbitrii. Nam ut videtur I. Thimothei prima epistola quod Christus. Homo per liberum arbitrium potest aliquid licet vitare malum sed non sufficeret quod in firmat circa affectum boni propter multiplicem aie passionem. Sicut etiam vniuersal cognitio naturalis legis quod homini naturaliter adest aliquid iterum dirigit hominem ad bonum sed non sufficiens quod in applicando vniuersalia principia iuris ad particularia opera contingit hominem multipliciter deficere. vnde dicitur Sapientia prima. Cogitationes mortalium tumide et incerte prouidentie nostre. Secundo sciendum est quod dum homines peccant et in multis peccata labuntur non est ascribendum ad negligentiam aliquam angelorum sed potius malicie hominum imputandum. Nam sic homines a naturali instinctu boni discedunt propter passionem peccati ita etiam discedunt ab instigatione bonorum angelorum quod fit inuisibiliter per hoc quod homines illuminantur ad bene agendum. Tercio sciendum quod sicut presciti ad damnationem infideles ac etiam antichristi non pueniunt interiori auxilio naturalis rationis ita etiam non pueniunt exteriori auxilio totius nature humane diuinitus. Cessato scilicet custodia angelorum per quam et si non inueniunt quantum ad hoc quod vitare eternam bonis operibus increant inueniunt tamen quantum ad hoc quod ab aliquibus malis retrahuntur quibus et

sibi p[ro]p[ri]is et alijs nocere possent. Nā et ip[s]i
si temēdes arcēnt p[ro] bonos angelos ne no-
ceant q[uo]d v[ol]ūt. Quarto sciendum q[uo]d
officiū custodie angelice ordinat[ur] q[uo]d p[ro]p[ri]e
ad illuminandem doctrinē sicut ad vlti-
mū et principalē effectū. Nihilomin[us] sūt
et alijs effectus. scilicet arcere temēdes et alia no-
cūcētā tā corp[or]alia q[uam] spūalia prohibere.
Quinto sciendū q[uo]d circa hoīm custodi-
am int[er] angelos q[uo]d p[ro]soler esse pugna si-
ue discordia. Nā vt scribit Dan. cap. x.
Damīpe orasset p[ro] liberatōe populi iudaī
ei q[ui] erat in babilonia apparuit sibi ange-
l[us] modo mirabili. vt p[er] in t[er]ru. Dixit
q[uo]d illi inter cetera. Noli metuere daniel.
q[uo]d ex die p[ri]mo q[ui] posuisti cor tuū ad intel-
ligendū vt te affligeres i[n] v[is]u p[er]u dei ex-
audita sunt v[er]ba tua. Et ego veni p[ro]p[ter] ser-
mōnes tuos. Princeps aut[em] regni p[ro]p[ri]e
restitit mihi viginti et vno dieb[us]. Refert
h[ic] H[er]o. p[ri]ncipē regni p[ro]p[ri]e esse angeluz
q[ui] se opposuit liberatōi populi israeliti-
ci p[ro] q[ui] daniel orabat gabriele p[ro]p[ri]e ei[us] dō
p[re]sentare. Quidā t[ame]n dixerūt q[uo]d hec resistē-
tia potuit fieri eo q[uo]d p[ri]nceps aliq[ui]s demo-
nū iudeos in p[re]sidem ductos ad peccatū
induxerat p[ro]pter q[uo]d p[re]stabat impedi-
mentū ordi[n]i daniel p[ro] eodē populo dēp[re]-
cāris. Sed Greg. in xvij. moralū libro
cōcordans cū hieronymo dicit q[uo]d p[ri]nceps
regni p[ro]p[ri]e bon[us] angel[us] fuit custodie illi-
us regni deputatus. Ad intelligendū er-
go q[uo]d l[ite]r vn[us] angel[us] alteri resistere dici-
tur. Notādū s[ecundu]m Th[om]a. vbi s[ecundu]m q[uo]d diuina iu-
dicia circa diuersa regna et diuersos ho-
mines p[er] angelos exercent. In suis autē
actiōib[us] s[ecundu]m diuinā sententiā regulant[ur].
Contingit aut[em] q[uo]d q[ui] in diuers[is] regnis
v[el] in diuersis hoīb[us] tria merita v[el] de
merita inueniunt v[el] vn[us] alteri s[ub]dat aut
p[re]st[et]. Quid aut[em] sup[er] h[oc] ordo diuine sapien-
tie erigat cognoscere nō p[otes]t nisi deo r[ati]o-
nāl[ite]r. vnde necesse habet sup[er] his sapiam
dei cōsultare. Sic igit[ur] in q[uo]d d[icitu]r de trijs meri-

tis et sibi repugnantib[us] cōsultat diuinā v[ol]-
untatē resistere sibi i[n]uicē dicit[ur] non q[uo]d
sint eor[um] triē volūtates cū in h[oc] oēs con-
cordēt q[uo]d de sentētia impleat. Sed q[uo]d ea
de q[uo]b[us] cōsultat sunt repugnātia. Cū g[er] ar-
changel[us] custos regni p[ro]p[ri]e p[ro]curaret
q[uo]d i[n] eo erat salutē illoz q[ui] erāt i[n] dicto re-
gno. videret[ur] q[uo]d ex cōuersariōe iudeor[um]
multi de p[re]s[ent]is cōuerterant[ur] erat p[re]t[er]itus q[uo]d
popul[us] ille in captiuitate p[er]seueraret. Al-
ter v[er]o q[ui] p[re]s[ent]ebat populo iudeor[um] illi[us] po-
puli liberatōez p[ro]curabat p[re]s[ent]is daniel
p[re]sentabat deo. Dēs t[ame]n dei volūtate imple-
ri volebat. Terciu[m] dubiū erat v[er]o age-
li doleat de mal[is] eor[um] q[ui]s custodiūt. Ad q[uo]d
r[ati]o d[icitu]r Th[om]a. vbi sup[er]. q[uo]d angeli nō dolent
nec de p[ec]catis nec de penis hoīm. q[uia] cum
sint p[er]fecti b[ea]ti dolor in eis esse nō p[otes]t.
Insup[er] vt ait Aug. dolorē de his q[ui] triāt
volūtati. nihil aut[em] accidit in mūdo quod
sit p[er]trariū volūtati angeloz et alioz brō-
rū. q[uo]d volūtates eor[um] totalit[er] inheret ordini
diuine iusticie. Nihil aut[em] fit in mūdo ni-
si q[uo]d p[er] diuinā iusticiā fit aut p[er]mittit[ur].
Et ideo simpl[iter] loq[ui]do nihil fit in mūdo
p[er] voluntatē brōz. vt e[ss]et p[ro]p[ri]e d[icitu]r in i[st]o
ethicoz. Illud d[icitu]r simpliciter volūtariū
q[uo]d aliq[ui]d vult in p[ar]ticulari s[ecundu]m q[uo]d agitur.
p[er]sideratis. s[ecundu]m omib[us] q[ui] circūstant. Quis i[n]
vniuersali p[er]sideratū nō esset volūtariū.
Sicut nauta nō vult absolute p[ro]iicere
mercū in mari et vniuersaliter p[er]sideran-
do. s[ed] imminente p[er]iculo salut[is] h[ic] vult. vnde
magis est h[ic] volūtariū q[uam] inuolūtariū.
Sic g[er] angeli p[ec]cā et penas hoīm vniuer-
saliter et absolute loq[ui]do nō volunt. vo-
lunt t[ame]n q[uo]d circa h[oc] ordo diuine iusticie ser-
uet s[ecundu]m q[uo]d q[uo]dam penis subdū et p[ec]ca-
re p[er]mittit[ur]. Sed orit[ur] hic difficultas ex
p[ro]p[ri]is Th[om]a. c. xxxij. dicit[ur]. Angeli pac[is] a/
mare flebāt. Quā soluit Th[om]a. attēdēs q[uo]d
v[er]ba illa tripliciter p[otes]t intelligi. Vno mō-
do s[ecundu]m sensū l[ite]rālem et sic angeli dicit[ur] nūq[uam]
excedit q[ui] fleuerunt p[ro]p[ter] p[ro]p[ri]a blasfemia

rabfactis. Alio mō fm sensū allegoricū:
 z sic angeli pacj sunt apli et alij p̄dicato
 res q̄ sicut p̄ p̄cis hoīm. **T**ercio fm sē
 sū anagogicū. z sic intelligūt angeli bri
 locutio m̄ ē metaphorica. p̄ quā designa
 tur q̄ ipi volūt in vniuersali hoīm salu
 tē vt iā est p̄dictū. **E**x his oib⁹ dēphen
 dere possum⁹ q̄nta sit erga hoīes dei pie
 tas. q̄nta largitas. q̄nta ve ei⁹ clementia
 dū dignat⁹ p̄ angelos suos nos ad patriā
 sup̄nā deducere. In q̄libet etate nō cessāt
 angeli cōmodis nr̄is adesse nūc īfctissi
 mos hostes ne nobis noceāt dēbellādo.
 nūc ad bñ viuendū nos alliciēdo. nunc a
 mal⁹ retrahēdo. nūc ab innumer⁹ picul li
 berādo. Et tñ nos ill⁹ p̄sentib⁹ nō crube
 scimus demonū praua consilia turpesq̄
 suggestiōes implere. gerere vitā pecudū
 ac oīm conatu ad regiōes tartareas pro
 pare. O aīa sordida. o aīa tot ignomini
 osissimis vicij⁹ fedata. Aperi oculos mē
 tis z vide angelū tibi sp̄ assistentē ī quīs
 angulo. in quīs diuersorio. in quīs erer
 citio. exhibe illi reuerētiā z a flagitijs de
 sine cōsueris. Usq̄ ad mortē cōmorabit⁹
 rectū. vt sic appareat si te noluer⁹ corrige
 re q̄ p̄ oīm dē iusto iudicio īpenitētes
 z obstinatos a p̄sortio sc̄oꝝ z v̄sitiōe sua
 puatos proficit in ignē eternū. Curamus
 igit⁹ demonū abhorre p̄sortia. atq̄ age
 loꝝ societate oīm affectu desiderare. vt
 sic digni efficiamur gr̄a christi. q̄ mediā
 te angeloz choris mereamur adiūgi in il
 lo felici regno in quo deus viuit p̄ infini
 ta secula seculoz Amen

Sermo de beatitudine sanctorū in q̄ cō
 futat⁹ faruitas hoīm mundanoꝝ q̄ non
 credūt aliquid de futura vita
 Quinquagesimus septimus.

Erces vestra
 copiosa ē in celis. vba sūt redē
 ptoris nr̄i originaliter. **M**ar.

v. c. **T**anta ē q̄rūdā stulticia vt arbitret⁹
 nulla esse bona p̄ter ea q̄ ī p̄nti vita a p̄s
 simo dō vsib⁹ hūanis p̄cedūt. Nā cre
 dūt nil cogitāt. nil deniq̄ sperāt de futu
 ra celestis regni hereditate. Somnū pu
 tāt imo fictiōez z fabulā q̄cqd fm oēs v̄ra
 tē de sc̄oꝝ b̄ritudine p̄clamat. Di omne
 diligentia adhibēt vt corpis sensib⁹ ī su
 is delectatōib⁹ voluptuos⁹ satisfiat. Aliaz
 hō d̄runt b̄onestisq̄ morib⁹ īstituerē z
 negligūt z p̄cūnt. Propt̄ea equū ēē cō
 sui si in p̄nti fmōe d̄b. iudicē k̄ba fecero
 Nā illā cūcti desiderare debēt. q̄ merito
 p̄ponēda ē oib⁹ q̄ ab hoīe p̄cio haberi so
 let. De hac q̄libz iust⁹ atq̄ fidel⁹ asserit il
 lud Sap. c. viij. Preposui illā regnis et
 sedib⁹ z diuitias nihil ēē dixi ī p̄paratiōe
 illi⁹. Nec cōpauī illi lapidē p̄ciosū. quo
 niā omne auz ī cōparatiōe illi⁹ arena ē cri
 gua z tanq̄s lutū extimabit⁹ argētū ī p̄spe
 ctu illi⁹. Sup̄ salutē z sp̄ez dilexi eā z p̄
 posui p̄ luce habere illā. q̄m inc̄r̄igūibi
 le ē bonū illi⁹. Venerūt autē mibi oīa bona
 parit̄ cū illa. Ut igit⁹ disponam⁹ ea q̄ tra
 ctaturi sum⁹ ordie debito b̄ritudinisq̄ lau
 des m̄isericordissimas cōplectamur. q̄ co
 piose merces a nr̄o saluatore merito nū
 cupat⁹. De ipsa tria mysteria p̄ncipalia p̄
 ponimus cōtemplanda.

Primū d̄r beatitudinis desiderū

Secundū beatitudinis subiectum.

Tercium beatitudinis obiectū.

Quā beatitudo est bonū qd cuncti desi
 derare debent.

Capitulū p̄mum

Primū mysteriū p̄clādū d̄r be
 atitudinis desiderū ī q̄ inducēda ē
 cūctoꝝ mens vt ad b̄ritudinē d̄i
 rigat⁹ cordis affectū illāq̄ virib⁹ tot⁹ co
 nent⁹ adipiscere. Nā z de h̄ ita pulcre lo
 q̄tur Sene. ad lucillū. Ad sūmū inq̄r bo
 nū z p̄positū tot⁹ vite tue respice. illi ei⁹
 p̄sentire d̄z q̄cqd agim⁹. Jō p̄ccam⁹ q̄ de
 p̄rib⁹ vite oēs delibram⁹. de tota x̄o nr̄o
 desiderat. Errāt consilia nostra quia nō

habent q̄ dirigant ignozati quē potum
perat nullus su⁹ vene⁹ est. hec ille. Sed
vt pars ista lucidior fiat opus est vt ad
tria dubia respondeam⁹

¶ Prīmū vtum homini pueniat agere
ppter finem.

¶ Scdm vtz finis hūane vite sit beatitudo

¶ Tercū vtz beatitudo sit bonuz deside
rabile.

¶ Ad primū dubiū rñdet scñs Tho. p
ma scde. q. i. q. actionū q̄ ab hoīe agunt
ille sole. ppter dicunt hūane q̄ sunt pro
prie hoīs inquantū est hō. Differt autē
hō ab alijs irrōnabilibus creatur⁹ in hō q̄
est dñs suoz actū qd sit p rōem z volū
tatem. Ille itaqz actōes. ppter hūane di
cunt q̄ ex volūtate deliberata procedūt.
Alie vō nō prope humane sunt sicut dū
mouet pedē vel fricat barbā alijs inten
tus et silita. licz sint hoīs iste actiones se
cūde nō sunt. ppter finē. ex q̄b⁹ hō nec me
reri pōt nec demereri. Sed ppter actōes
ad finē sunt dirigende. Inq̄ nāqz phus
in secūdo phisicor. finis est pncipiū in
opabilib⁹ ab homine. Et in. ij. ethicoruz
Grana finis oēs opant. Et itez in secū
do phisicor. Non solū intellectu⁹ s; na
tura agit. ppter finē. Et in. ij. metaphisi
ce. Qui infinitū faciunt auferūt naturā
boni. Cū itaqz finis sit q̄ mouet agentez
z licz in executōe sit posterior. tñ por est
in intentōe agent⁹ et hz rōem cause. pro
pterea ad hoīem spectat vt agat. ppter fi
nē. **¶** Ad scdm dubiū rñdet Richar. in
q̄to di. xli. q. vltimus finis hūane vi
te est beatitudo. vt em̄ ait Aug. li. viij. d. ci
ui. dei. finis boni appellat⁹ q̄ quisqz cū
puenit bñs est. Et idem libro. xij. de ci
uitate dei. Illud ē finis boni. ppter qd ap
petēda sunt cetera. ipm aut. ppter scipm.
Et. xxi. libro de ciui. dei. finis inq̄ nō ē
puenire ad illud regnū cui⁹ null⁹ finis ē.
Et apłs ad Ro. vi. Vabēt fructū vrm
in sacrificatōe. finē vero vitā eternā. S;

hicōit difficultas qm̄ cū beatitudo sit in
ipō deo si beatitudo est finis hūane vite
etiā erit finis oīm creaturaz. Nā vt in
q̄t Dionys⁹ in libro de diuis nomibus
De⁹ puerit oīs ad scipm tanqz ad vlti
mū finē. Ad qd dicit scñs Tho. pma
scde. q. i. q. sic colligit ex dictis aristore
lis. ij. ethicor. z. v. metaphisice finis dī
dupliciter. s. vel ei⁹ termin⁹ a q̄. id ē ipa
res in q̄ rō boni inuenit⁹ z vsus siue ade
prio illi⁹ rei. Sicut si dicam⁹ q̄ motus
corpis grauis finis est vel loc⁹ inferior
vt res vel hoc qd est esse in loco inferior
ri vt vsus. Et finis auari est vel pecūia
vt res. vel possessio pecūie vt vsus. Si
ergo loquamur de vltimo fine hoīs q̄rū
ad ipam rē q̄ est finis. sic in vltimo fine
hoīs oīs creata pueniūt. quia de⁹ est vl
tim⁹ finis hoīs et omnū aliaz rez. Si
aut loqm̄ de vltimo fine hoīs q̄rū ad
psecutionē finis sic in fine homis nō cōi
caht creature irrōnabiles. Nā hō z alie
creature rōnales psequunt⁹ vltimū finē
cognoscēdo z amādo deū. qd nō cōpetit
alijs creaturis q̄ adipiscunt⁹ vltimū finē
in p̄tū picipant aliquā similitudinē dei.
fm q̄ sunt vel viuūt vel etiā cognoscunt
fm instinctū nature. licz nō p rōem vl in
tellectū. Ideo mag⁹. i. d. scōi dicit. fecē
deus creaturā rōnalem vt sūmū bonū in
telligeret intelligēdo amaret amādo pos
sideret z possidēdo frueretur. Quare vt
Aug. dicit in lib. lxxij. qonū. Non es
die in aliq̄ ratione carētia vt beata sint.
¶ Tercū dubiū fuit vtz beatitudo sit bo
nū desiderabile. Et possz q̄s arguere q̄ nō
Nam nullū bonū incognitū ē desiderabi
le. Hoc p̄t qd bonū apphensū est obie
ctū appetitus. vt inq̄t Arist. in. iij. d. aia
Ideo aug⁹ li. x. de trini. c. i. atr. firmis
me nouit⁹ amare nisi nota nō possit. s; z
beatitudo est bonū incognitū. ergo non est
bonū desiderabile. Philosophi qdā mō
to sudore elaborarūt vt de beatitudine. ac

Summi bono cognitione inueniunt. Et
 ut Lactantius scribit in principio primi lib.
 diuinarum institutionum. Neque adeo sunt
 quod volebat rogare summa industria
 desiderat. Hocio dicitur quod ut recitat Au-
 gustinus li. xix. de ciuitate dei. Marcus varro no-
 tauit octiduas octoginta octo falsas opi-
 niones de beatitudine quas philosophi suo ingenio
 adinuenierunt. Augustinus in xix. de tri. asse-
 rit quosdam posuisse beatitudinem in volu-
 ptate corporis. Quosdam in voluptate ani-
 mae. Quosdam in alijs rebus. puta in diuitijs
 vel honoribus. et huiusmodi. ut etiam scribit Ari-
 stoteles in primo ethicorum. De his ita adhuc loquitur
 Lactantius li. iiij. diuinarum institutionum.
 Epicurus summum bonum in voluptate a-
 nimae esse censet. Aristippus in volupta-
 te corporis. Calipho et Diomachus cyrenaei
 et honestate cum voluptate iuncturam. Dyo-
 dorus in punctione doloris summum bonum
 posuit. Hiero in non dolendo. Peripatetici
 autem in bonis animi et corporis et fortunae.
 Trilli summum bonum esse scientiam. Zenonis
 esse naturam congruenter viuere. Quorundam
 stoicorum virtute sequi. Aristoteles in honesta-
 te ac virtute summum bonum collocauit. Nec
 ille. Sed infra de epicuro ita sequitur. epi-
 curi disciplina multo celebrior quam fuit
 ceterorum. non quod veri aliquid afferret. sed quia
 multos ad populare nomen voluptatis in-
 uitat. Nemo enim non in vita prouus est.
 Propterea ut ad se multitudinem contra-
 hat appositae singulis quibusque moribus lo-
 quitur. Desidiosum veteris discere. Aua-
 rum populari largitione liberat. Ignauum pro-
 hibet accedere ad rem publicam. Pigrum exer-
 cere. timidum militare. Constat itaque ex his
 quod erronea fuerit philosophorum mens circa beati-
 tudinem agnoscendam. Sed propter illos ad-
 huc confirmare. Summum quod beatitudo non
 est cognoscibilis per verba Pauli quod prius
 ad corinthios c. ij. ait. Oculis non vidit et au-
 ribus non audiuit nec in corde hominis ascendit
 quod praeparauit deus his qui diligunt illum. Si

ita de beatitudine sic. Paulus locutus
 est. Quale bonum est quod a nobis percipiunt
 me potest et ex consequenti neque desiderari. et
 in contrarium est sententia Augustini li. x. de
 ciuitate dei c. j. ait. Quam certa sententia est quod
 ratio quoque omni vii philosophi beatos esse omnes ho-
 mines velle. Et in xix. de trinitate. Ad appe-
 tendum beatitudinem natura compellit cui sum-
 me bonum et inmutabile beatus creator hoc
 indidit. Et de hoc Aristoteles in primo ethicorum
 sic scripsit. Bene enunciantur dicentes
 bonum esse quod omnes appetunt. Et in iiij. theo-
 picorum Maxime bonum omnes maxime ap-
 petunt. Pro amouenda igitur omni am-
 biguitate. Notandum ex dictis Richardi
 in iiij. di. xlix. Et the. j. ij. q. v. q. beatitu-
 do potest accipi tripliciter.

Primo in suo esse generali

Secundo in suo esse speciali

Tertio in suo esse specialissimo

Primo potest beatitudo accipi in suo
 esse generali in quo est bonum quoddam suf-
 ficientissimum. et sic est omnibus nota. Qui
 liber est scit quid est bonum et quid est esse
 sufficientissimum. Et hoc modo omnes beati-
 tudinem appetunt. Nam sic appetere bea-
 tudinem nihil est aliud quam appetere viro-
 luntiam satietur quod quilibet vult. et hoc est
 quod Boetius dicit in tertio de consolatio-
 ne. Omnis namque mortalium cura quam multi-
 plicium studiorum labor exercet. diuerso qui-
 dem calle procedit ad unum tamen beatitu-
 dinis finem nititur peruenire. Et summi hic
 unus finis secundum Geraldum odoris super pri-
 mum ethicorum non secundum opinionem. sed secundum
 proportionem. Nam sicut leuia habet unum
 finem secundum opinionem nature sed locum sursum. Et
 graua habeant alium finem secundum opinionem natu-
 re scilicet locum deorsum. in graua et le-
 uia habent unum finem secundum proportionem
 nature. eo quod ita se habet locus deorsum ad
 graua sicut locus sursum ad leuia. Ita et
 omnes homines tendunt ad unum finem
 secundum proportionem opinionis. eo quod ita se ha-

ber pecunia ad auarum in q̄ opinat se fieri
posse beati. sicut delectatio libidinis ad
luxuriosu q̄ in sua luxuria putat costare
beatitudine. Q̄s q̄ppe appetit quicqd
etiā indebite appetunt tanq̄ summa
tū bonū. **S**ecūdo pōt beatitudo accipi in
suo esse speciali in p̄sū scz consistit nō i bo
nis p̄sentis vite sed in clara dei vīdē et
p̄fecta eius dilectiōe et gaudio qd̄ habet
de dei bonitate p̄senti et clarā. cū vīdēt
et p̄fectā dilectionē. et h̄ mō beatitudo nō
fuit nota p̄his. quam tamen post h̄ xpus
dei fili⁹ venit in mundū oēs q̄ volūt ag
noscere desiderare et acquirere valent. Ipe
qd̄ lux fuit et splendor oīs vitatis viā
nobis sumit bōi ostēdit Ipe clamauit Na
thai. iij. c. dices. Penitentiā agite appo
pinquabit regnū celoz. Et. v. ca. Mer
ces vestra copiosa est in celis. Et. vi. ca.
Nolite thesaurizare vob̄ thesauros i ter
ra. thesaurizare vobis thesauros in celo
Et Jobis. xvij. c. Nec est vita esnavi co
gnoscere scz facie ad facie revere dei et que
misisti iesū xpm filiu tuū. et cōplebis hūa
neredēptiōis myst. rūs q̄ dragē lima die
post h̄ surrexit a mortuis videntib⁹ dis
cipulis eleuat⁹ est et ascendit ad celos. Id
circo Lactāti⁹ li. viij. diuinariū instituti
onū ait. Parer em̄ n̄ ac dñs qui cōdidit
firmavitq̄ celū q̄ libitā magnitudie sua
terrā vallavit mōtib⁹ mari circūdidit am
nibulq̄ distinxit. et quicqd est in h̄ mūdo
mirabile ostēdit ac p̄fecit ex nullo p̄spe
ctis errorib⁹ hoīm dūcē misit q̄ nob̄ viā
iusticie p̄aderet. Dūc sequimur oēs. hunc
audiam⁹. huic deuotissime paream⁹. qm̄
sol⁹ vt ait Lucrēt⁹. Meridies hoīm pur
gavit pectora dictis. et finē statuit torpe
ci iis atq̄ timorē. Ostenditq̄ bonū sum
mū quo rēdim⁹ oīes. Quid foret atq̄ vi
am mōstrauit limite quo. Quo possim⁹
ad id recto p̄tendere cursu. Nec em̄ osten
dit sed etiā p̄cessit ne q̄s difficultatis gra

iter virtutis horreret. **N**ec ille. **T**ertio
pōt accipi beatitudo in suo esse specialissi
mo prout scz est actualiter in beatis cui⁹
magnitudinē explicare neq̄ p̄ possumus
q̄ nulla sensibilis experientia quantūcūq̄
delectationū p̄ris vite minimā p̄tē il li
dulcedinis pōt designare. Et ocul⁹ nō vi
dit nec auris au duit neq̄ hūanū cor exco
gitauit vn̄ q̄ ingens sit illa supna fel
citas. Hunc Grego. in Omel. inq̄. Si
p̄siderem⁹ fides charissimi q̄ et h̄a sūt q̄
nob̄ promittunt in celis viles cū aīo oīa
q̄ habent in terris. Terrena nanq̄ sūt
et supne felicitati cōmpata pond⁹ ē nō
subsidiū. Tempalis vita eterne vite cōpa
ra mōs est vni⁹ dicēda q̄ vita. hic i trā
situ beari Hieronymi scribit hec verba
Aug. ad cirillū. Eo die et hora q̄ hieroni
mus sanctissim⁹ ex hac luce migravit. dū
iponte in cellula mea quiescēs de glia be
atorū cogitarē. vellēz de illa tractatū bre
uē cōponere cōpulsus p̄b⁹ n̄rī seueri qn̄
dā venerabilis Marini ep̄. ruronensis
discipuli. Charta calamo pugillariq̄ su
scēptis volui eplam scribere sanctissimo
hieronymo destinandā vt quid ipse i re tā
difficili sentiret rēderet. Cūq̄ tā scribēs
salutariōis errorū hieronimo p̄sentare
ineffabile sbito lumē cū inaudita odorū
fragrātia cellulā in q̄ stabā inrauit bo
ra tā cōpletā. Ad quā vīdēt p̄pter rei
tā admirabilis nouitatē p̄erit⁹ ē cept⁹.
Cūq̄ quidā id ēē attēnus cogitarē de
luce vox insonauit dicens Augustine au
gustine qd̄ gr̄is. Putas ne breui imitare
vasculo in ire totū. Modico includere
pugillo terraz orbez. Celum firmare ne
suos exerceat motus. Infinitē rei quis
inerit finis. Immensa qua mensura me
tieris. Potius totū māt in aratissimo
clauderet vasculo. Potius orbem terraz
pūus teneret pugillus. Potius a motu
cūq̄ celū desisteret q̄ gaudioz et glie q̄

CLXXVIII

bis beatorum ante sine fine potunt mini-
ma pericula intelligere. Nisi ut ego expe-
rientia doceat. Discurrere ad hoc brevis est
porus spaciū et talia fatiga opera exercere ut
postmodum ibi quod hic aliquas litteras intelli-
gere cupis incertum habeas. Interroganti
vero mihi quidnam esset quod talia tam glori-
ficeret. Respondit benigne Hieronimus illi
presbiteri cui epistolam scribere cepisti super aia quod
in hac hora in bethleem carnis onere de-
posito iocunda et gloriosa pro eo ad regna ce-
lorum postquam talia multa quod mecum prulit a
mentis oculis lux disparuit. Quanto igitur
minus beatitudinis supernae claritas potest con-
spicui tanto a deo est a nobis exopanda.

Non beatitudo consistit in aia in intellectu
videlicet et in voluntate. **Cap. secundum.**

Secundum mysterium contemplandum
est beatitudinis subiectum. In quo
tria dubia sunt absolueda.

Primum utrum beatitudo sit actus anime tantum.

Secundum utrum sit actus intellectus et voluntatis.

Tertium utrum sit principaliter in actu vo-
luntatis quam intellectus.

Ad primum dubium respondet Richardus in iustis
distinctionibus. Quod beatitudo est actus anime tantum. Nam
beatitudo est nobilissima quod in homine possit
esse creature infra homines provenire potest.

Operatur ergo consistat in actu proprio homi-
nis non quocumque sed nobilissimo. Hec autem ho-
minis proprius non est nisi ille quod est hominis per il-
la forma qua homo est. Hec est autem anima intelle-
ctiva. Nobilissimum ergo actus hominis est ille quod si-
bi puenit per animam intellectualem siue sit co-
gnitio siue dilectio. Et quod datur opinio
illoque quod dixerunt animam sine corpore beatam esse
non posse. Nam ut inquit Thomas primo secundum quod lo-
quendo de beatitudine perfecta quod in dei visio-
ne consistit sine corpore anima potest esse beata.

quod intellectu ad sui operationem non indiget
corpore nisi propter fantasmatum in quibus intel-

ligibile figurare potest. Divina autem essentia
per fantasmatum videri non potest. Unde cum in visi-
one divine essentie perfecta hominis beatitudo
consistat non dependet beatitudo hominis a cor-
pore. Quod et ipsum corpus per ad perfectionem beati-
tudinis non requiritur. Sciendum tamen quod ad per-
fectionem alicuius rei dupliciter aliquid pertinet. Uno
modo ad constituendam essentiam rei sicut anima requi-
ritur ad perfectionem hominis. Alio modo requiritur ad
perfectionem rei id quod pertinet ad bonum esse eius.
Sicut pulchritudo corporis et velocitas
ingenii pertinet ad perfectionem hominis.
Quamvis ergo corpus primo modo ad per-
fectionem beatitudinis humane non per-
tineat. pertinet tamen secundo modo. Quod
quanto anima perfectior erit in sua na-
tura perfectior habebit suam propriam
operationem in qua consistit felicitas.
Hec vero erit cum suo corpore ipsa beata re-
unietur. Propter illam autem unionem
non erit homini necessaria exteriora ista
bona. quia corpus ex coniunctione sui ad
animam beatum erit gloriosum ac impos-
sibile. Nam ut scribit dominus. Bona
ventura in suo tertio. dist. xxviii. Con-
gruit aliquid esse beatum tripliciter. scilicet
per essentiam et per primam influentiam
et per quandam redundantiam. Beatum
per essentiam est solus deus. Beatum
per primam influentiam est solus rationalis
spiritus. Beatum tenet per quandam re-
dundantiam est corpus humanum in quo
gaudium glorie redundat ex coniunctio-
ne sui ad animam beatam. Et licet corpus hu-
manum non sit ad imaginem dei per se ta-
men unitum est anime que est ad dei ima-
ginem et ratione illius est beatitudinis co-
principabile. Si vero aliquis instaret
contra dicta de exterioribus bonis. quia
videtur contrarium. Nam cibis potus dormi-
tus et regnum exteriora bona sunt et hec pro-
mittuntur beatis. Unde regum. Christus dicit. da-
tis et bibatis super mensam amaram in regno
per 2

meo. Et Math. vi. Thesaurizate vobis thesauros in celo. Et Marci. xxi. pos-
sederet parati vobis regnum. q. et ista ad be-
atitudinem erigunt. Rñdet Tho. q. omnia
ista metaphorice sunt intelligenda sicut
q. in scripturis solent spūalia per corpa-
lia designari. sicut p. cibū et potum intelli-
gitur delectatio beatitudinis. p. diuitias
sufficiētia que sufficit homini deus. per
regnum exaltatio hominis vsq. ad coniunctio-
nem cū deo. ¶ Secundū dubiū fuit vtrū
beatitudo sit actus intellectus et volūta-
tis simul. Et licet quidā teneant q. essen-
tia beatitudinis vite hūane in solius in-
tellectus actu consistat. ita q. nullo mō i
actu voluntatis. Tamen Richardus in
quarto vbi sup. dicit q. beatitudo consistit
in actu voluntatis et intellectus simul. Lu-
ius rō est q. essentia beatitudinis vite hu-
mane consistit in pfecta vnione anime rōna-
lis cū deo. Nec autē vnio includit vnionē
anime cū deo sicut omni sui potentia p. quā
vmbilis est cū eo immediate. Potentia au-
tem anime rōnalis nō tantū est intellectus
sed voluntas. et p. quālibet illarū vmbil-
is est cū deo immediate. Sicut enī deus sibi rō-
ne qua summū verū est immediatū obiectū
intellectus beatorū ita sub rōne qua sum-
mū bonū est immediatū obiectū volunta-
tis eorum. Quāvis enī ipso immediate
non fruerentur nisi ipsū immediate vide-
rent tamen immediatū obiectū volunta-
tis eorū non est ipsa visio summī boni. s. i.
ipm summū bonū. Non enī volunt sum-
mū bonū. ppter illam visionē sicut ppter
finem. Sed volunt ipam visionē. ppter
ipm summū bonū sicut ppter vltimū finē
Ipsū ergo summū bonū pmo et immēdia-
te est ab ipis volūtū. ergo est voluntatis
eorū immediatū obiectū. Ergo pfecta
vnio anime cū deo in qua beatitudo con-
sistit est p. intellectū et voluntatē. itaq.
in actu vtriusq. simul consistit. Et si ob-
iectū auctores q. contrariū volentibus

eas intelligere sonare vident. pūta q. ip-
sione dicunt beatitudinē consistere. Re-
spondet Richardus q. semper includit
cōcomitantem dilectionē. Nam consū-
mata dei dilectio inseparabiliter concomi-
tatur clarā eius visionē. Propterea
Aug. li. i. de tri. c. penultimo dicit q. visio
est summū premiū et ipsa est actus intelle-
ctus. et in pmo li. de doctrina xpiana idem
dicit. Nec est summa merces vt perfusus
mur deo. summa merces est beatitudo et
fruitio est actus voluntatis que visionē
cōcomitatur. ¶ Tertiū dubiū erat vtrū
beatitudo principaliter consistat in actu
voluntatis q. intellectus. et respondet Ri-
chardus q. sic. Pmo quia sicut in h-
bitus vite charitas est donū pncipali. s. i.
Aug. xv. de trini. c. vii. Ita inter habi-
tus patrie charitas patrie est donū pnci-
paliter. Sed in patriā nobilior habitus
habet nobiliorē actum. q. deum pfecte di-
ligere qui est actus charitatis patrie est
act. nobilissim. aīe. Cū igitur nobilissimū
actu pncipalissime consistat beatitudo et
diligere sit actus voluntatis. pncipaliter
consistit in actu voluntatis q. intellectus.
Secundo probat q. beatitudo pncipaliter
consistit in actu voluntatis q. intellectus. ex
eo q. voluntas ē nobilior potentia q. sit in
intellectus. Nā Bernardus in li. de libero ar-
bitrio dicit rōnē ēē qdāmodo pedisse quā vo-
luntatis. et Anselmus in li. de ceptis vir-
ginali. Dominū totū regni aīe attribu-
it voluntati. Tho. i. pte. q. lxxiiij. verū vo-
luntas sit altior potentia q. intellectus. et ari-
sto. in. vii. poli. c. v. potentia q. eligim. pnci-
cipans est. Adhuc id probat q. voluntas
in suo actu cogit nō potest. nec circa ea q.
sūt ad finē necessitari. Intellectus autē co-
git pōt et circa ea q. sūt ad finē necessitari.
Insup magis pōt trāformare aīam volū-
tas q. intellectus et suū obiectū respicit sibi
rōne nobiliori. Bonū enī est obiectū vo-
luntatis. Ens obiectū intellectus. Rō au-

rebon est pfectior q̄ sit rō enis. Tercio
probat q̄ dē est vltim⁹ finis maxime s̄b
rōne q̄ bonū qd̄ patet q̄ est hoc q̄ creatu
re ordinatur in ipm̄ vt in finē maxime est
in eis rō bonitatis sicut p̄b q̄ ipm̄ resp̄i
ciūt vt exēplar maxime est in eis rō vira
tis sed deus sub rōne q̄ summū bonū est
volūtaris obiectū s̄b rōne q̄ summū ens
vel vtz est intellect⁹ obiectū q̄ voluntas
magis respicit deū sub rōne finis q̄ intel
lect⁹. S̄cō s̄b rōne q̄ vltim⁹ finis est est
beatificas q̄ s̄b rōne q̄ est beatitudinis ob
iectū p̄ncipali⁹ rēdit volūtas in ipm̄ q̄ i
tellect⁹. Et sic p̄sistit beatitudo p̄ncipali
us in actu volūtaris q̄ intellectus.

¶ Q̄ beatitudo nō pōt esse in bonis p̄
fignis vite. Cap. tertiu

¶ Ernū mysteriū p̄templandū d̄r be
atitudinis obiectū In quo tria sūt
dubia absoluenda.

¶ Primū vtz beatitudo sit qd̄ creatum.
¶ S̄cōm vtz beatitudo possit amitti.

¶ Terciu vtz b. possit i hac vita haberi
Ad p̄mū dubiū r̄ndet Richard⁹ vbi
sup. Et I. h. i. q. iij. Q̄ beatitudo vi
re humane dupl̄r pōt accipi. Uno mō p
illo bono in q̄ pfecte et plenarie req̄escit
hūana vita. Alio mō pro pfecta quiere
hūane vite in illo bono qua p̄sistit in per
fecta hoīs p̄iunctiōe cū illo bono. Primo
mō beatitudo accipit p beatitudinis ob
iecto. et sic beatitudo est qd̄ increatū scili
cet ip̄e deus. Beatitudo aut̄ s̄cō mō acce
pta est aliqd̄ existēs in brō tāq̄ ei⁹ vltima
ta et plenaria pfectio. et sic est aliqd̄ crea
tū cū cū beatitudo p̄sistat in v̄sione dei
videre deū ē ac⁹ creature vidētis. ¶ Se
cū dū dubiū fuit vtz b̄itudo possit amitti
Et ad b̄ dicim⁹ ex snia sci I. h. i. q. iij. q. v.
¶ Q̄ beatitudo pōt tripl̄r p̄siderari.

¶ Primo in sua impfectione.

¶ S̄cō in sua generali rōne.

¶ Tercio in sua speāl̄ restrictiōe.

¶ Primo pōt beatitudo p̄siderari i sua

impfectione p̄t. s̄ beatitudo ē illa ip̄fecta
q̄lis in hac vita h̄i pōt siue sit felicitas
p̄replatiua siue sit actiua. Nec qd̄ amitti
ti p̄t i3 nō de facili sic p̄ in felicitate p̄re
platiua q̄ amittet v̄t p̄ obliuionē pura cū
corrūpit scia ex aliq̄ egritudine v̄t etiā p̄
aliq̄s occupatiōes q̄b̄ totalit̄ abstrahit
aliq̄s a p̄replatiōe. Patet etiā idē in felici
tate actiua. Volūtas em̄ hoīs trāsmuta
ri pōt vt in vitiū de generet a p̄tute. Ideo
p̄hs dic̄ in p̄mo ethi. aliq̄s ēē in hac vi
ta beatos nō simpl̄r sed sic hoīs q̄rū na
tura mutatiōi subiecta est. ¶ S̄cō p̄t b̄i
tudo p̄siderari in sua generali rōne. et sic
beatitudo nō pōt amitti. Cū em̄ sit perfe
cte bonū et sufficiens op̄et q̄ desiderii bo
nis d̄eret et oē malū excludat. Naturalit̄
aut̄ hō desiderat retinere bonū qd̄ h̄z et q̄
ei⁹ retinēdi securitatē obineat. Alioqui
necesse ē q̄ v̄t timore amittēdi vel dolore
de certitudine amissiōis affligat. Req̄ri
tur ḡ ad verā beatitudinē q̄ hō certā opti
mionē h̄eat bonū qd̄ h̄z nunq̄ se amittit
que quidē opinio si h̄a sit p̄leq̄ns est q̄
beatitudinē vnq̄s amittit Si aut̄ falsa sit
h̄ ipm̄ est qd̄dā malū. s̄ falsam opinionē
h̄re. Nā falsū est malū intellect⁹ sic vtz
est bonū ip̄ius vt d̄r i. vj. ethi. Nō ḡ i3
erit vere beat⁹ si ad malū ei inest. ¶ Ter
tio pōt beatitudo p̄siderari in sua specia
li restrictiōe inq̄m̄. s̄ p̄fecta beatitudo cō
sistit in v̄sione diuine eēntie. Et sic beati
tudo nllq̄ pōt amitti neq̄ ex p̄te viden
tis neq̄ ex p̄te dei neq̄ etiā ex p̄te alius
alteri⁹ agentis. Nō ex p̄te videntis q̄ im
possibile est q̄ aliq̄s v̄dēs diuinā eēnti
am velut eā nō videre. Rō est q̄m̄ oē bo
nū habitū quo quis carere vult aut est in
sufficiens et querit aliquid sufficiens lo
co eius aut habet aliquod in cōmōdū an
nexū p̄pter qd̄ in fastidiū venit. v̄sio au
tē diuine eēntie replet aīam oibus bonis
et nō habet aliqd̄ in cōmōdū adiunctū q̄re
p̄pria volūtas nō potest beat⁹ beatitudi

non potest deo subiacere. Quia si subiaceret be-
atitudinis sit quedam pena non potest talis pe-
na a deo iusto iudice puniri nisi pro ali-
qua culpa in qua cadere non potest deus eternus
videt eam ad hanc visionem de necessitate se
quatur recitudo voluntatis. Non poterit
beatitudo amitti et pre alicuius alterius
agentis. Quia mens deo iuncta super omnia
alia eleuatur. Et sic ab hominibus iunctio nullum
aliud agens potest ipsam excludere. Est er-
go beatitudo perfectio consummata que omnem de-
fectum excludit a beato. Et ideo absque muta-
bilitate aduenit eam habenti facere hoc vir-
tute diuina que hominem eleuat in principa-
tione eternitatis transcendens omnem mu-
tationem. Ideo male dicitur Qui iungens se
quens quondam platonicoz error. Et
post ultimum beatitudinem non potest fieri mi-
ser. Tercium dubium fuit utrum beatitudo
possit haberi in hac vita. Et ad hoc responde-
mus quod non loquendo de lege communis. Et hoc
propterea quia dominus noster Iesus Christus fuit
victor et comprehensor. Quare vero in hac vi-
ta quis beatus esse non potest assignari pos-
sunt tres rationes precipue.

Prima de insatiabilitate

Secunda penalaris

Tercia mortalitatis

Prima ratio de insatiabilitate. Ut patet
inquit dominus Bonauentura de libro quarti libe-
atitudo est finis satians appetitum. Sed
bona presentis vite non satiant appetitum.
non dominus non delirio non honores non fama
non gloria non quicquam desiderabilia et dele-
tabilia excogitari possunt ut docet experientia
ergo nec in hominibus bonis beatus quis repu-
tari debet. Thomas vero in prima parte questionis li-
quid dicit. Impossibile est beatitudinem hominis esse in
alio bono creato quia beatitudo est bo-
num perfectum quod totaliter quietat appetitum.
Alioquin non esset ultimum finis si adhuc re-
staret aliquid appetendum. Obiectum autem
voluntatis est vniuersale bonum sicut ob-
iectum intellectus est vniuersale verum. Et

quo patet quod nihil potest quietare volun-
tatem hominis nisi bonum vniuersale quod
non inuenitur in aliquo creato sed solum in deo
quia omnis creatura habet bonitatem prae-
paratam unde solus deus voluntatem hominis
implere potest. Iohannes David in psalmo di-
xit. Satiabor cum apparuerit gloria tua.
Et Augustinus libro primo confessionum. fecisti nos
domine ad te et iniqui est cor nostrum donec
quiescat in te. Et in iustis libris. Redite in de-
um purificatores ad cor et liberate ei qui fecit vos
stare in eo et stabitis. quiescite in eo et qui-
et eritis. Duo itaque in aspera quo itis bo-
num quod queritis ab illo est. Quia igitur ani-
ma eo imago dei est quo eius capax est et
princeps esse potest. ut scribit Augustinus. rursus
de trinitate. Ideo nulla creatura aie ca-
pacitatem implere valet. Secunda ratio cur
in hac vita non possit quis esse beatus dici-
tur penalaris ut cum ait Thomas i. q. v.
Beatitudo excludit omnem malum. vita autem
presentis multis malis et penalaribus sub-
iacet que vitari non possunt. Et ignoran-
tie ex parte intellectus et inordinate affecti-
onis ex parte appetitus et multiplicibus labo-
ribus calamitatibus et erunt ex parte cor-
poris. quod igitur in tot fluctuationibus
beatum se credere quis praesumit habere. Inquit iob.
exultans. Non natus de muliere breui viuens
tempore repletur multis miseriis. Et Hiero-
nimus ad heliodorum. Ubique luctus ubique ge-
mitus et plurima mortis imago. Et Boetius
in libro secundo de consolacione. Quam multis
amaritudinibus hanc felicitatis dulcedo-
rem perspersa est. que et si fruente iocunda esse vi-
deatur. tamen quominus cum velis abire
retineri non potest. Et Seneca in tragedi-
is. Nulla fors longa est dolor atque volun-
tas iniuncte cedunt. Nemo vixit repens
quod diu in quocumque sit statu delectari pos-
sit et absque turbacione vel animi vel corporis
transire. Nemo inquit Seneca ubi super
fiduciam secundis. Nemo despicere
meliora lapsus et ad luculum. Noli huc

tranquillitati confidere momento mare
euerit. et eodem die ubi luserunt nauig
a sorbent. Quis nam felicius iudicari po
tuit polerare tyranno samioz. De ip
so quippe refert Tullius in libro de fini
bus bonoz et maloz. Et idē pfirmat Va
lerius de mutandē mox et fortune. q̄ adeo
sibi fortunā obsequiosam habuit q̄ om
nia desiderata pficiebat. Ad modici ana
igit fortune inuidiā sumptio emanu anu
lo quem preciosum possidebat in mare
iecit. Sed inopinare illum repente recu
perauit. Nā post dies paucos a piscato
ribus piscis captus qui enulū sorbucrat
tyranno donatus est. Accidit tandem q̄
aduersus Dariū persarum regem duxit
exercitum. et q̄ oronibz prefecit Darij
illum acie fuderit cepitq̄. Et in summo
megalensis montis vertice suspendi ius
serit. Et relictus aubus lacerandus. qui
vbiq̄ felicius in terra vixerat in aere
miserime expirauit. Mutatur omnia q̄
sunt in hoc mundo. et nihil est stabile. ni
hil firmū. nihil dūz tutū. Ideo sapiēs
Ecclesiastes. ij. c. dicebat. Vidi in omnibz
vanitatem et afflictionē spiritus et animi
et nihil permanere sub sole. ¶ Quia ra
tio quare in pñi vira nullus potest esse
beatus dicitur mo. talitatis. Omnes q̄p
pe ad mortem tendimus cuius man⁹ po
tentissimas nullo ingenio nulla vi nlla
arte nullo precio euitare valeamus. instat
ceruicibus nostris. Si quis igitur dixe
rit aliquē beatum eo q̄ diuitijs affuit.
statim respondebo. Non sic non sic quia
diuites moriunt. Si quis affirmauerit
alium esse beatum eo q̄ omnibus delictijs
huius seculi perfruat. adhuc respōde
bo. Nequaquā sic est. quia post breuem
hanc vitam omēs homines moriuntur.
Si quis beatum reputauerit eum q̄ ori
bi vniuerso dñaretur. Clamabo et ego q̄
nec regna sue imperia beatum homines
cedunt. quoniam et principes et reges et

purpurati et imperatores omēsq̄ domi
moriuntur. Et ideo cū Lactantio conclu
dimus dicente tercio libro Summū bo
nū qd̄ beatos facit non potest esse nisi in
ea religione atq̄ doctrina cui spes imor
talitatis adiuncta est. Igitur amemus ope
ram ne decipiamur temporalū bonoz
suauitate. atq̄ mundū audacter sub pedi
bus habeamus eoq̄ tantum vtamur vt
sic tandem perueniamus ad fruitionem
illam beatam. Ad quā nos perducit iē
sus filius dei. qui cum patre et spūs sancto
vuit et regnat in secula seculoz Amen.

Sermo quinquagesimus octauus de
aeternalis admirandis progatiuis et ex
cellentijs q̄s vnusquisq̄ cognoscere dō.

Ecce omnes

anime mee functa. viuentis
verba sunt ista. originaliter
Ezechielis. xviij. c. Dolui
dum profecto est de multitudinē hoīm
eunū qui cupiscuntial prauas insequi
tes. virtutibus icium. omni vicioz turpi
tudini sese dederunt. Hi equidem obiti
excellentie ac dignitatis animarum sua
rum desuunt luxuria et delicate atq̄ mol
liter viuūt abhorrentq̄ paritatem. con
tinentiam. sobrietatem. Et quicquid est
quod viros bonos deceat. fidei vero do
cumenta irrident. doctrinam euangelicā
spemunt. de regno celorum desperant. ne
gent atq̄ penas inferni. Talibus autē
erroribus inuoluuntur quoniam de ani
ma rationali minus bene sentiunt. quan
doq̄ affirmantes animas non reperiūt.
Aliquando et illas non inulte nobilita
tis fore suadentes. Interdum vero et
eas cum suis corporibus improbe sa
tis contendentes corrumpi. Quos qd̄
aliud dixerim nisi pecora immundissi
ma atq̄ indomitas feras. Immo qui
buscunq̄ beluis immanissimis detestiores

Inquit enim David in psal. Homo tu
in honore esset non intellexit comparat⁹ est
iumentis insipientibus et similis factus e
illis. Nam summus ille pater qui sapien
tia sua condidit omnia minuit hominem paulo
minus ab angelis coronans gloria et ho
more dum intellectivam animam illi dede
rit. Quia de re ut aperiant mentes cuncto
rum ad anime verissimam cognitionem illam
vni quisque studeat bonis et sanctis mori
bus exornare decrevit in presenti sermone de
ipsa anima verba facere. De qua tria my
steria proponimus contemplanda.

Primum dicitur diffinitionis.

Secundum productionis.

Tercium separationis.

Quid sit anima que non est corpus nec
ex semine causata et que vna sola est in ho
mine.

Capitulum primum
de anima dicitur diffinitionis. In qua
quid sit anima declaratur. Dicit enim
Albertus in compendio theologie quod anima
bus dicitur anima diffinitur ut spiritus. A qui
bus dicitur ut anima. A quibus dicitur vero ut spi
ritus et anima. Inquit considerat ut spi
ritus diffinitur sic ab Augustino in libro de mo
tu cordis. Anima est substantia incorporea
intellectualis illuminata a primo ultima
revelata per prophetas. Ultima dicitur quod medi
antibus angelis percipit. Ex qua diffinitione
cognoscimus quod spiritus humanus quod est ani
ma inter omnes creaturas immediate per
angelos illuminata divine sit percepti
uus. In quantum anima sic diffinitur a Re
migio. Anima est substantia incorporea re
gens corpus et ab Aristotele in libro de anima
dicitur. Anima est ens delicatius et actus siue
forma corporis organici physici potentia
vita habens. Ex quibus verbis datur intel
ligi quod anima vniuersalis est corpori nec omni
sed soli organico vel physico id est naturae
ad susceptionem anime rationalis dispositae.
In quantum autem spiritus et anima diffi

nit ab Augustino sic anima est omnis
similitudo. Que diffinitio data est per comparationem
ad creaturas. Hic enim est sui natura
ad susceptionem omnium rerum similitudines et
corporaliū et spiritualium apta est. Et in
augustinum libro de spiritu et anima multipliciter
nominatur. scilicet anima mens ratio spiritus
sensus memoria voluntas. Anima dicitur
inquit animarum corpus siue vivificat.
Mens inquit recolit. Ratio autem iudicat.
Spiritus dum spirat vel quod spiritualem
naturam habet. Sensus dum sentit. Mentio
ria dum recordatur. Voluntas dum confert.
Hec nomina diuersa sunt anime non propter
essentie pluralitatem sed propter effectuum
multiplicitatem et operationes. Sed proba
ius partis intelligentia plenius quod
nota dubia esse absolunda.

Primum verum sit anima.

Secundum verum anima sit corpus.

Tercium verum anima causet ex semine.

Quartum verum in homine sit vna sola anima.

Contra eos qui dicunt animam non repiri.
In primo dubio expugnanda est totum
non reprobanda prauissima opinio illorum
qui tenent animas non esse offerentes non nisi cor
pa aut corporales substantias repiri. Quod
nos convincere possumus triplici lumine.

Primum dicitur reificationis.

Secundum operationis.

Tercium figurationis.

Primum lumen quo ostenditur quod anima
sic dicitur reificationis. Testantur quod omnia
tam diuine quam humane scripture animam esse.
atque de illa sublimiter semper loquuntur.
De hac ita scribit sapiens Ecclesiasticus.
Fili in mansuetudine serua animam tuam.
Et iiii. c. Humilia cor ad deum animam tuam.
Et eodem. Non confundaris pro anima tua
dicere verum. et x. c. Qui multis vixit ver
bis ledit animam suam. Et xvi. c. Qui car
nure precepit ledit animam suam. Et xxx.
iii. c. Timentis deum beata est anima illius.
Et l. c. Laudabitur vultus ad morem anime.

mea dominū. Et Sap. i. c. In malivolaz
animā nō intrabit sapientia. Et eodē ca.
Os quod mentis occidit animā. r. Ecce
sastici. xxx. c. Misere aie tue placens
deo. Et iudez. xxx. vii. c. A consiliario ma
lo serua animā tuā. r. Lanticor. j. c. Nū
quem diligit anima mea vidistis. Eius
dem. ii. c. Quesiui quē diligit ania mea.
Et. vi. c. Anima mea liq̄facta est vt dile
ctus est locutus. r. Iudith. vii. c. Hūlie
mus illi aias nostras. r. Job. x. c. Tedet
animā meam vite mee. r. Thobie. xij. ca.
Qui faciunt peccatū hostes sunt aie sue.
r. Deutero. iiii. c. Custodite sollicitē aias
vestras. et Josue. ij. c. Eruiatis aias vras
de morte. r. Abacuc. ij. c. Qui incredulus
est nō erit recta ei anima. Et pmi. Regū
c. xvi. scribit. Magnificet ania mea in
oculis dñi. Et. ij. Reg. xiiij. ca. Nō vult
deus perire animā. et. ij. Regū. xix. Tol
le animā meā. Et. iiii. Reg. i. c. Noli de
spicere animā meā. Et ps. vi. Aia mea
turbata est valde. r. vii. Ne quādo rapi
at vel eo animā meā. r. ry. Non derelin
quas animā meā in inferno. r. rr. Erue
a framea deus animā meā. r. rxiij. Ad te
dñe leuaui animā meā. r. rxiij. Anima
mea sustinet dñm. r. xli. Quēadmodum
desiderat ceruus ad fontes aquarū ita de
siderat anima mea ad te deus. Et. lxij. Si
tuit in te aia mea. Et ps. vii. Aias pau
per saluas faciet. r. saluator noster dixit
Matth. vi. c. Anima pl⁹ est q̄ esca. Et
p. c. Nolite timere eos qui occidit corp⁹
animā aut nō possunt occidere. r. xvi. ca.
Quid prodest homini si vniuersū mūdū
lucet anime vero sue detrimentū patiat
aut quā dabit hō cōmurationē pro ania
sua. et. xvi. c. Tristis est aima mea vsq̄
ad mortem. r. Luc. ij. c. beata virgo i can
tico suo ita canit. Magnificat aia mea
dominū. r. Symeon virginē eodē. ca. sic
alloctus est. Tuā ipsius animā peransi
bit gladius. r. Jacob. v. ca. ait. Qui con

uerit fecerit peccatū ab errore vite sue sal
uabit animā eius a morte. Et. j. c. In mō
suetudine suscipite insitū verbū qd pōt
saluare animas vestras. Et. Petr⁹ fma
ep̄la. c. ij. inquit. Obsecro vos tanq̄ ad
uenas et pegrinos abstinere vos a carna
libus desiderijs q̄ militant aduersus ani
mā. ¶ In sacris hō canonib⁹ sepissime fit
mentio de anima. Sicut pater. rxiij. dist.
c. Qui episcopo. Et. xi. q. iij. c. Placuit
c. ablit. c. Nolite timere. c. Audi. r. rxiij.
q. ij. c. Tēpus. c. Hunc. c. fatendū. c. aie
defunctorū. Et. xvi. q. i. c. In canonib⁹. r.
xvi. q. i. in. c. Relatio. r. rxiij. q. iij. c. Ipa
pietas. c. Dd christ⁹. c. Displicet. r. rxiij.
q. iij. c. Si habes. r. xvi. q. vi. c. agnou
mus. r. xvi. q. i. c. Ad limina. r. rxiij. q. ij.
c. Quod vero. c. Si illud. ca. Moyses.
r. rxiij. q. ij. c. ammonere. Et de pe. dis.
i. c. Resuscitatus. c. Voluissent. Et dis.
ij. c. Charitas. c. ergo. et di. ij. c. Potest.
c. Si quis. c. Quid ergo. Et di. v. c. Eō
fideret. Et de con. di. ij. c. Reuera. r. dis.
iij. ca. Si baptizata. Et de maiortate et
obediētia. c. Solite. Et de sum. trinit. r. fi
de catholica. c. firmiter. et de pe. r. re. c. cū
infirmis. Et de renūciatōe. c. Nisi cū
pdem. Et de celebratōe missaz. c. In quā
dam. Et de decimis. c. Cū nō sit in hoie.
¶ In Clementina vero de sumā trinitate
r. fide catholica dñant illi q̄ dicunt ani
mā nō esse formā corporis. Nā Aristo.
viij. metaphisice dicit q̄ differētia sumit
a forma rei. Sed differētia cōstitutiva
hominis est rationale qd dicit de homie
ratione anime intellectiue seu intellectu
ui pīncipij. vt inquit Thomas prima
parte. q. lxxvi. ergo ania est hois forma.
¶ Ad gentiles iam veniamus q̄ natural
rationis lumine illustrari mirificentissi
me de anima sunt locuti. Inquit Cicero
in paradoxis. Deus et mater omnū na
tura dedit tibi animū quo nihil pōt esse
prestantius. nihil diuinus. Et idem in

libro de natura deorum. Quid esse potest i
reus natura homine melius. in eo enim solo
est ratio qua nihil potest esse pitantius.
Et idem in libro de republica. Ut mun
dus deus eternus regit sic fragile corpus
animus sempiternus mouet. Et Plato
in timæo. Deus virtutibus animam pre
tulit. ipsamque dominam nostri corporis fore
voluit. quod ipsa tuetur. Et Salustius in
iugurthino. Ut genus humanum compo
situm ex corpore et anima est ita res studiorum
omnia nostra alia corporis. alia animi na
turam sequuntur. Et Ovidius in libro de
remedio amoris. Ut corpus redimas fer
rum patieris et ignes. Utque antio valcas
quicquid tolerare negabis. Et ne singulorum
reperam dicta concludimus quod omnes
sancti omnes eruditi viri omnes denique phi
losophi et stoici et peripatetici ac alij cum
quod animam esse et docet et ostenduntur.

De operationibus quibus cognoscitur
anima.

Secundum lumen quo ostendimus quod sit
anima dicitur operatio. Ut enim scribit
Alexander de ales in secundo volumine
summe. Videmus quidam corpora que non nu
truntur neque augentur nec generantur nec mo
uentur motu voluntario ut lapides. Que
dam que nutriuntur augentur et generantur
ut plante. Quedam que ultra hec moventur
et sentiuntur ut animalia. Quedam autem que
egunt ratione. Si ergo principium harum
operationum esset corporitas inueniret nunc
in omnibus corporibus. ergo illud a quo iste
operationes proueniunt erit anima. Et sic
in plantis est anima vegetativa. in ani
malibus brutis anima sensitiva. in hominibus
vero anima intellectiva. Quis nam non
miretur quanta sit humani ingenij perspicua
citudo. quod stupenda intellectus sublimitas.
Que admirabilis vigor ratio. Et unde
provenit nisi ex animi sapientia. ut vola
tes aves per aera habitantes in aquarum
profundis pisces et discurrentes per nemo

ra ferocissimas bestias. homo ad suum usum
perducatur. Non prodest aquilis aliter vo
latus. Non leonibus fortitudo. Non ele
phantibus magnitudo. Non venenositas
draconibus et serpentes. Non cervis
agilitas. Non denique marinis beluis lac
tudo vastitasque atque cum ab hominibus artificibus
pene innumeris capiuntur. Quid de artium
inventione exercitationeque dicimus. In
specianus agriculturam significum archite
cturam fabrefacturam et reliqua in quibus esse
tribus comprehendit aliquid in homine esse
ultra corpus. Que antiqui vulgares cum
prius talia non fuissent expri illos qui ea
primo in aliqua provincia facere docue
runt crediderunt esse deos. Ihs inachi filia
regis argiuorum et soror phoronei nauigat
in egyptum quia liras quasdam egyptijs de
dit et de agricultura mitta eos docuit post
mortem in numero deorum recepta est. Sa
turnus ut recitat Paulus in historia roma
norum iouem filium e grecia fugientem in ciui
tate que ex eius nomine saturnina dicta est
haud procul ab urbe rudes populos do
mos edificare. terras incolere. plantare
vinctas docuit atque humanis moribus vi
uere cum antea semiferi glandium tantum alimen
tis vitam sustentarent. Et aut in speluncis
aut in frondibus virgultisque ceteris ca
sulis habitarent ab indocili et rustica mul
titudine deus est appellatus. Quod Romulus quia
urbe fundauit vallanteque muro cum apud
paludem capre natusque coparasset. anno
regni trigesimo nono ad deos transisse cre
ditus est et quirini nomine consecratus. De
liberalibus autem disciplinis grammatica. lo
gica. rhetorica. arithmetica. geometria.
musica. astrologia. illarumque reprobis pro
lixior esset sermo habendus. Sed ut com
plectamur omnia succinctorum tantum in illis
est decor humane vite. tanta intellectus per
fectio. tanta loquendi et viuendi modera
tio. tanta denique cognitio rerum ut qui illis
inueniunt imbui summa reuerentia cele

brent a cunctis. O detestabile errore. O
 danabile cecitate. o deniq; fatuitate pe
 nitentiam eoz qui tanta vilitate cania
 ram facta mirabilia contuent. et animas
 no esse tenent. Pro quib; August. libro
 x. confessionu ait. Eunt homines mirari
 alta montu. ingentes fluctus maris. al
 tissimos lapsus fluminu. oceani ambitu
 et giroa fidez. et re. in quib; seipos nec mi
 rant. Et in principio libri de spu et anima
 inquit. Quonia dictu est mihi vt meipz
 cognosca sustinere no possum vt mecha
 beam incognitu. Magna namq; negligetia
 est nescire qd illud sit quo celestia taz
 profunde cogitamus. naturalia ta sibi
 li indagatione inuestigamus. et de ipso qz
 creatore nostro tñ profunda desideram;
 scire. Nec est res peregrina nec longe qre/
 da animus quo ista sapim; sed est semp
 nobiscu. Adest tractat loquit et int; ve/
 sit. Dñu est illi ta ingentere; scire se/
 creta et seipm cognoscere no potest. Hec
 ille. ¶ Terciu lumen quo ostendim; q sit
 anima dicit figuratōis. Ipa qppe cor/
 poris humani figura a d celoz erectate.
 creuit aliquid et se in homine qd ad celos
 tendere debeat. Hinc Quid; in primo
 metamorphoseos dicit. Pronaq; cum
 spectent aialia cetera terra. Os homini
 sublime cedit celuq; videre. Iussit et ere/
 ctos ad sidera tollere vultus. Et Bern.
 sup Cantica ait. Corporis staturā ideo
 deus cedit homi rectam vt corpea rectitu
 do exterioris viliorisq; figmenti hominē
 interiorē rectitudinis sue formade moue
 ret. et decoru linu de formitate argueret ani
 mi. hec Bern. Et quib; concludim; q i
 numero creaturaz reperit anima rōnal
 ad imaginē et similitudinē dei creata. cuius
 pñtiam et his q amodo differam; vnus
 quisq; percipere potest.

¶ Anima non est corp;

¶ Secundu dubiu absolundu est vt
 anima sit corpus. Ad quod respondem;

sequentes in hac parte doctrinā fidelē
 sacre theologie q anima est spūalis sub
 stantia. Aristoteles vero in secūdo phi
 sicorū dicit q vltima formatū naturalū
 ad quā terminat consideratio philoso
 phie naturalis. scz anima hūana est qui
 dem separata sed tamē in materia. Quod
 ex hoc probat. quia homo ex materia ge
 nerat hominē et sol. Separata qdem est
 sin virtutem intellectiua. quia virt; in
 tellectiua nō est virt; alicui; organi cor
 poralis. sicut virtus visiva est act; ocu
 li. Intelligere autē est actus qui non pōt
 exerceri per organum corporale sicut ex
 ercetur visio. Sed in materia est in. pñ
 ipsa anima cuius est hec virt; est corpo
 ris forma et termin; generatōis huma
 ne. Sic ergo philosophus dicit in ter
 cio de anima. q intellect; est separatus. q
 non est virtus alicuius organi corporalis
 Ex quo apparet ineptia illoz qui vt dicit
 Tho. prima parte. q. lxxv. imaginatōes
 transcendere nō valentes sola corpa dice
 bant esse et quod nō est corpus nihil esse.
 Contra istos est autoritas scripture. Ec
 clestia tes vltimo cap. vbi sic habet. Re
 uertat puluis in terram suā et spūs rede
 at ad deum qui dedit illū. Augustin; in
 sup libro. xix. de ciuitate dei commendat
 Varronē qui hominē nec animā solam.
 nec solū corpus. sed animā simul et cor
 pus esse arbitrabatur. ¶ Et si obijceret;
 q mouentis ad motū oportet esse aliqū
 contactum. contactus autem non est nī
 si corporū. ergo cum anima moueat cor
 pus videtur q sit corpus. ¶ Responder
 Thomas vbi supra q duplex est conta
 ctus. scilicet quantitatis et pñtis. Prio
 modo corpus non tangit nisi a corpore.
 Secundo modo corpus habet tangi a re
 incorporea que mouet corp;. ¶ Sed ad
 huc pleriq; instant q animam nullus vi
 det. quō ergo est dum a corpe separat a ne
 mine pñt. qd ē est si nō videt nō sentit

tur nō audire neq; q se pferat seim^o. Ad
Brūder Grego. in. iij. dialogor. lib. Q
aia est illa spūalis sūstantia. cui⁹ hūte q
diu est in corpe corp⁹ viuit. corpus sentit
oculi vidēt. aures audiūt. r tū ipa corpo
reis oculis nō vidēt. Idē dicim⁹ de ange
lis de demonibus r de ipō altissimo deo.
Q illoz effectus negare non possumus
quos oculis inspicimus r manibus con
trectamus. Et euz sint spūales sūstantie
corporeis sensib⁹ nō subiiciūt. Dic La
c. antius li. viij. diuinariū institutionū de
deo loquens aliqua dēducit exempla qui
bus convinci possint hi qui nihil esse vo
lunt nisi qd vidēt. Quia inquit deus ab
homineyideri nō potest ne quis cū puta
ret ex corpe deū nō esse quia mortalibus
oculis non vidēt. Inter cetera suoz in
stitutoz mirabilia fecit etiā multa quoz
vis apparet. ipa aut nō vidēt sicut ē vor
odor. ventus. vt harū rerū argumēto et
exemplo etiam deū licet sub oculis nō ve
nirer. de sua tamē vi r effectu r opib⁹ cer
nemus. Nec ille. Pari modo r anime s
tutem stupendissimasq; opationes vt di
ximus in precedenti dubio. cōuētes ani
mā esse deprehendimus substantiā spiritu
alem nobilissimā. Et vt Augustinus re
fert in libro de immortalitate anime. Nil
absurdius dici potest q; tantūmō ea esse
que oculis conspiciamus r ea non eē que
intelligentia subsistere iudicamus.

Anima non est ex semine.
Tertiu dubiu absolūdū est verū ani
me causentur ex semine. Et posset q; ar
guere q; sic. Primo quia Gen. i. vj. ca.
scribitur. Euncresq; anie que ingressē sūt
cū iacob in egyptum r egressē sunt de se
more illius. Sed ubi egredit de femore
homis nisi inq;rum causatur ex semine.
ergo anima intellectiva causatur ex semi
ne. Secundo homo generat sibi simile
fmspeciem. Sed species humana con
stituitur p animā rationalem. ergo ania

rationalis est a generante. Tercio in con
ueniens est dicere q; deus cooperet pec
canibus. Sed si anime rationales cau
santur a deo deus interdum cooperare
tur adulteris et quoz illicito conu ples
interdum generatur. Ad habendaz hu
ius veritatis notitiam sanctus Tho. i.
p. q. ex viij. ita dicit. Q impossibile est
virtutem actiūā que est in materia exten
dere suam actionē ad producendū inma
terialem effectum. Manifestū est autē
q; pncipium intellectiū in homine ē p
cipiū transcendens materiā. habet enim
opationem in qua non cōmunicat cor
pus. r ideo impossibile est q; virtus que
est i semine sit productiua intellectui p
cipij. Simul etiam quia virtus que est i
semine agit in virtute anime generantis.
fm q; anima generantis est acius corpo
ris vtens ipō corpore in sua opatione. in
opatione autem intellectus non cōmuni
cat corpus. vnde virtus intellectiui p
cipij prout intellectiū est non potest ad
semen puenire. Et ideo Phis dicit in li
bro de generatione animalū. Relinquit
intellectus solus de foris aduenire. Si
militer etiam anima intellectiua cum ha
beat opationem sine corpore ē subsistēs
r ita sibi debet esse r fieri. Et cū sit imate
rials substantia non potest causari per
generationem. sed solum per creationem
a deo. Ponere ergo animā intellectuaz
a generante causari nihil aliud est q; po
nere eam non subsistentem r per cōsequē
corrumpti eam cum corpore. Et ideo he
renū est dicere q; anima intellectiua tra
ducatur cum semine. Ad pñū vero qd
adducebatur in oppositū dicendum q;
in auctoritate illa ponit per synodo chen
pars pro toto. idest ania pro toto homi
ne. Ad scōm hō rñdem⁹ q; hō generat
sibi simile inq;rum per virtutē seminis ei⁹
disponit illa materia ad talē formā sive
ad susceptionē tal⁹ forme. Ad tertiu ar

respondet q̄ in actōe adulteroz id qđ
est nature bonū est. ⁊ huic coopat̄ de⁹ qđ
hō est inordinate volūtatis malū ē. ⁊ hu
ic deus nō cooperatur. hec Tho.

Qu in homine est vna sola aīa

Quartū dubiū declarandū vtz ī hoīe
sit vna sola aīa intellectiua vel ples per
essentiā differētes. Et ad h̄ rōdes Aug. i

li. de ecclesiasticis dogmatib⁹. Neq̄ inq̄

duas aīas esse dicim⁹ in hoīe sicut ī co-

bus ⁊ alij stroz scribūt. Vnā aīalē q̄ aīa

tur corpus et imīta sit sanguini. Alie-

rā spūalem q̄ rōi ministrat. S; dicim⁹

vna creandē esse aīam in hoīe q̄ ⁊ corp⁹

sua societate viuificat. ⁊ semetip̄am sua

rōe disponit. Et l; qđam dicere volue-

runt q̄ in embriōe pmo p̄existat aīa ve-

getatiua. q̄ Arist. dicit in li. de animalib⁹.

q̄ embrio pus est aīal q̄ hō. Et deide sup̄

animā vegetatiuā supuenit alia aīa que

est sensitiua. et sup̄ illā itez alia q̄ est in-

tellectiua. ⁊ sic essent tres aīe in homine.

In h̄ improbat Tho. pma pte. q. lxxvi.

⁊ q. ex vii. affirmās q̄ cū generatio vni⁹

sp̄ sit corruptio alteri⁹ necesse ē dicere q̄

ram in hoīe q̄ in alijs aīalibus q̄n perfe-

ctior forma aduenit sit corruptio poris-

ita n̄ q̄ sequis forma habet qđqđ hēbat p̄

ma et adhuc ampli⁹. Quare cū anima i-

tellectiua creat ⁊ infundit a deo simul ē

sensitiua ⁊ vegetatiua corruptis formis

p̄existentib⁹. Multa essent h̄ loco dicen-

da q̄ n̄ edio auditores afficiam⁹ silēcio

p̄terimus. Ostensū iā ex dictis ē q̄ q̄libz

animā creaturā excellētissimā cognosce-

re debet. eamq̄ sp̄ mūdā ⁊ immaculatam

suare. Nā si tanta diligētia corruptibi-

le corpus gubernam⁹. q̄nto mag⁹ ratio-

nalē animā omni studio a q̄buscūq̄ vici-

is rueri tenemur. Deu deu inq̄t Bern.

abstergit caliga ⁊ cōtēmit aīa. Paucis

simi q̄ppe reperiunt̄ q̄ nō magis pro cor-

porēq̄ pro anima subeāt q̄noscuq̄ la-

bores

De productōe anime rationalis q̄ nō
ab angelis sed a deo producta ē de n̄bīl
cōuenienter vnita corpi organico. ⁊ d̄ nō
uo creata ⁊ infusa. **C**ap. scōm

Ecundū mysteriū de anima p̄e
plandū d̄r productōnis. In q̄
adhuc quatuor dubia sunt enu-

cleanda.

Primū vtz aīa sit producta ab angel.

Scōm vtz aīa sit pducta de sba dei.

Terciū vtz oēs aīe fuerūt sīl create.

Quartū vtz deus debuit animā ratio-

nalē tali corpi vnire.

Pro p̄mi dubij plantiore intelligētia

Quidam arguūt p̄bantes licz ī v̄tates

q̄ anima rōnalis producta ē ab angelis

Primo q̄a maior cōdo in spūalib⁹ q̄ i

corp'alib⁹. sed corpa inferiora producun-

tur p̄ corpa supiora. vt Dionys⁹ dic. iij.

ca. de diuis nominibus. Ergo inferiores

sp̄ritus. qui sunt anime rāionales pro-

ducunt p̄ sp̄s supiores qui sunt angeli

Sēdo p̄fectū est qđ pōt sibi sīle facere. S;

spūales substantie sunt m̄to magis p̄fe-

cte q̄ corpaales. cū ergo corpa faciant sibi

silia fm sp̄m. multo magis angeli pote-

rūt facere aliqd infra se fm sp̄m nature

scz animā rōnalē. **S**ed p̄tra istos ira-

loq̄ntes est autoritas glōse sup̄ illo v̄bo

psal. Qui finxit sigillatim corda eoz. q̄

ait. Creat deus animas singuloz p̄ se de

n̄bilo. Et ideo inq̄t Tho. pma pte. q. xci

q̄ cū anima rōnalis producat in esse per

creatōnem nō pōt produci nisi a deo. **Q**u

fm Aug. in tercio de trinitate. Nec boni

nec mali angeli possunt esse creatores a-

licui⁹ rei. Et ratio sumi potest fm tho.

vbi supra. quia soli⁹ primi agent⁹ ē age-

re nullo p̄supposito. cū sp̄ agens secūdū

p̄supponat aliqd a primo agente. Quod

aut agit aliqd ex aliquo p̄supposito agit

trāsmutādo. Et ideo nullū aliud agent⁹

agit nisi trāsmutādo. Sed solus de⁹ agit

creādo. Et quia anima rōnalis non pōt

produci per trāsmutacōem alieui^r mate-
rie ideo nō potest produci nisi a deo iue-
diare. ¶ Ad primū argumentū rñd^r rñd^r rñd^r rñd^r
q^d corpa ideo producat corpa q^d agūt
p^rat^r mutacōem materie. Ad scōm vero
argumentū rñd^r lant^r prima p^re-q^d rñd^r v.
bi ait art^r v. in rñsione a d^r p^rimū argumē-
tū q^d aliqd p^rfectū p^ricipians aliquā natu-
rā facit sibi sile nō q^ddem producēdo illā
naturā absolute sed applicādo eā ad ali-
qd. Non em̄ hic hō pōt esse causa nature
būane absolute q^d sic esset causa sup^rflua
Sed est eā q^d natura būana sit in hō hoīe
generato. Et sic p^rsupponit i sua actōne
determinatā materiā q^d quā est hic vōs
sicut hic hō p^ricipiat naturā būanam ita
q^d cūq^d ens creatū p^ricipiat naturā esse
di-q^d solus de^r est suū esse. Nullū g^r ens
creatū pōt producere aliqd ens absolu-
tū nisi in p^rat^r esse causat in hoc. Et sic o^r
ter q^d p^rintelligat id q^d quod aliqd est hoc
accōi q^d facit sibi simile. In substantia au-
tē immateriali nō pōt p^rintelligi aliqd i q^d
quod sit hoc. quia est hoc p^r suā formam
p^r quā habet esse. Substantia ergo imateri-
alis nō potest producere aliā substantiā
immateriale sibi silem q^d ad eius esse
sed quantū ad aliquā p^rfectō m^r super ad-
ditā. Sicut si dicam^r q^d sup^rior angelus
illuminat inferiōrē v^r Dionysius dicit.
Et q^d apparet q^d nullū ens creatū pōt cre-
are aliqd nisi p^rsupposito aliqd q^d repu-
gnat rñd^r creatōis. ¶ Secundū dubiū
positū fuit v^rū aīa sit p^roduc^r a deo
de substantia dei. Et v^rrefert Aug. in. vii
sup^r gene. ad l^ram. et in libris d^r faustūm.
et in libro de duob^r animab^r Priscillianus
ste. m. m. d. et g^rnoitici heretici tenuerūt
aīam fore de substantia dei. Euripides etiā phi-
losophus teste cultio in q^dtionib^r tūscu-
lanis dicebat animā deū esse. Ipe adhuc
Zull^r in p^rato libro dicit. Humanus
anim^r ex diuina mēte accep^r cū nullo a

lio nisi aīa ipso deo cōparari pōt. Seneca
adhuc scribens ad Lucillū inq^r. Nihil ē
aliud n^ra ratio q^d pars diuini spūs i cor-
pus nostr^r immensa. Idē professus ē ma-
crobi^r sup^r somnū scipionis. Lōra q^d
omnes Aug^r in li. de origie aīe ait. Nō
aliter auditi sunt q^d heretici q^d aīam deū
esse dicūt. Nam si sic esset nec in melius
nec in p^r labi pōt. Et v^r scribit rñd^r
pina p^re-q^d rñd^r dicere animā esse de substantia
dei manifestā improbabilitatē p^rinet
Nāz anima humana q^d est inelligēs
in potēcia et sciam quodāmodo a rebus
acquirit et habet diuersas potēcias. q^d
omnia aliena sunt a dei natura. q^d est actus
purus et nihil ab alio accipiens. et nullā
diuersitatē habet in se. Sed pleriq^d du-
bitant q^d Bene. c. q^d scribit. Formatur de
us hominē de limo terre. et inspirauit in
faciē eius spiraculū vite. et facit est hō
aīam viuētē. Sed ille q^d spirat aliquid
a se emittit. ergo aīa qua hō viuūt est ali-
quid de substantia dei. Ad hoc rñd^r Tho-
mas q^d inspirare nō est accipiendū corpa-
luer. sed idē est deum inspirare q^d spiri-
tū facere nō de substantia sua sed de nihilo
Nam et hō corporaliter spirās nō emittit
aliquid de substantia sua sed de natura extra-
nea. Ideo firmiter cōstatur v^r in su-
p^rioribus diximus q^d aīa producta est in
esse a deo de nihilo. Quia veritate immo-
bile p^rsistente reprobat opinio illorū q^d
dixerunt animā fore ignē. Hanc tenuit
Democritus v^r ait Aristo. in p^rmo de aīa
In libro autē de vita et morte Aristo. legi-
tur Heraclū s^r affirmasse deos oēs ex
igne eē. et igne vniuersa cōstare. et aīam
fauillam esse stillantis cēntie. Zeno insu-
per Leuappus idē proferebant fin-
tallū in quēstionib^r tūsculanis. Idē af-
firmabat Ipare^r p^rout scribit Macro-
bius in p^rmo libro sup^r somnū scipio-
nis. fuerunt huius opinionis sentina q^d

anima p[re]sente corp[or]e caleat. et recedere fri-
gescat. Et forte sic opinantes ignei erant
et humoribus colericis aff. uentes. **¶** Sed
quid referemus de alijs q[ui]d dixerunt q[uo]d anima
sit aer seu ventus. Hoc docuit Dioge-
nes s[ecundu]m Aristotele[m] in primo de aia. Ana-
ximanes insup[er] no[n] t[ame]n aias sed deos et q[ui]
e[st] mag[is] alia dicebat ab aere genita. vt com-
memorat Aug[ustinus] lib. viij. de ciuitate dei.
Hic s[ecundu]m Plinu[m] inuenit horologiu[m]. Et
ibi aerei sanguine[que] humorib[us] abunda-
tes credi rationabiliter p[ossu]nt. Errauit ad-
huc Thales milesi[us] q[ui] vt scripsit Tulli-
us in libro de natura deor[um] dixit deum ex
aqua cuncta formasse. idcoq[ue] et animam
aquam e[ss]e. Contra que[m] et liq[ui]s p[ro]uoluit phi-
losophos erat sententia Augustini. q[ui] in
libro de quantitate anime ait. No[n] ex his
notis vsitatis p[er] naturis aia facta est q[uo]s
istis corporeis sensib[us] tangimus. Nam
neq[ue] ex terra neq[ue] ex aqua neq[ue] ex igne ne-
q[ue] ex aere neq[ue] ex his omnib[us] neq[ue] ex ali-
q[ui]bus co[n]iunctis hor[um] constare aiam puto.
Quare abiectis philosophor[um] erroribus
sequamur dicta catholicor[um]. tenentes vt
scribit in co[m]pendio theologie. q[uo]d anima
est sp[irit]ualis substantia et rationalis ad vi-
uificandu[m] corpus humanu[m] de nihilo cre-
ata. Creatura est inq[ui] anima perfectibilis
et imperfecta q[ui]ntum ad scientias et p[ro]p[ri]es.
perfectissima tamen q[ui]ntum ad naturales po-
tentias. Quantitate habet no[n] diffusiuam
sed potestatiua[m] et virtual[e]. Et q[uo]d est sim-
plex nec augmenti nec diminuti est susce-
ptiua. Et nec in corp[or]e maiori maior. nec
minori minor reperit[ur]. Et ad imaginem
dei facta capax virtutis vel vicij suscep-
tibilis pene vel p[ro]p[ri]i arbitrio libera pote-
stas et habitibus et affectio[n]ibus decorata.
Lacet pondere figura et colore. passibilis
est et mutabilis. Eo magna e[st] quo capax
est eternitatis. eo recta quo appetens est
bonitatis. eo beata quo particeps est di-

uinitatis. **¶** Terciu[m] dubiu[m] fuit vtru[m] om[n]es
anime fuerunt simul create. Et p[ro]bi quid-
am cum Platone asserentes q[uo]d anime in-
tellective acciderat vniri corp[or]i ponentes
eam esse eiusdem conditio[n]is cu[m] substan-
tijs sp[irit]ualibus que corp[or]i non vniunt[ur]
tenuerunt omnes animas hominu[m] simul
a principio cum angelis fuisse creatas.
Quam opinionem sequens Origenes di-
xit q[uo]d omnes anime fuerunt cum angelis
create. et ad suggestionem dei tenerbarus
rebellauerunt deo. quare datum est illis
corpus loco carceris vt ibi puniantur.
post separato[n]em vero ab illo sic purga-
te ad celos redeant. **¶** Sed profecto ex om[n]i-
ni parte impia est atq[ue] falsissima opinio
ista. Nam vt inquit Thomas p[ri]ma par-
te. q. cxiij. Si accidentaliter co[n]ueniret
anime vniri corp[or]i. sequeretur q[uo]d ho[m]o qui
constituitur ex ista vnione esset ens per ac-
cidens. **¶** Etiam anima humana no[n] sit
eiusdem nature cum angelis ipse diuers[us]
modus intelligendi ostendit. Homo eni[m]
intelligit accipiendo a sensibilibus et co[n]-
uicendo se ad fantasmatia. Angel[us] vero
non sic. Nam vt scribitur in co[m]pendio
theologie. Intellectus diuinus cogno-
scit seipso. Intellectus angeli cognoscit
res per species concretas. Intellectus
vero humanus cognoscit per species ab-
stractas a rebus particularib[us] per sensu[m]
prius cognitum. **¶** Et precipue in quatuor
differunt p[ri]maxime angelus et anima.
Primo differunt penes esse naturale. q[uo]d
anima est vnibilis corp[or]i etiam actu se-
parata. angelus non. Secundo differunt
penes esse logicum. id est diffinitionem.
quia anima rationalis est sed angel[us] in-
tellectualis. Anima enim apprehendit
inquirendo et conferendo. Angelus au-
tem intuendo. Tercio differunt penes
esse metaphisicum. id est separatum a
materia et motu. quia eni[m] angelus non

habet passibilitatem nisi respectu superiorum.
Anima homo respectu inferiorum quia imita-
tur a sensibilibus. Quarto differunt penes
esse theologicum. quia anima veribilis est a ho-
mine in malum et converso. angelus homo non. quia
manet in eo ad quod se convertit siue bonum
siue malum. Insuper si fidelis est et tota sepius
raz sacra ponere nullam animam debere de-
nari. Quare in hoc acceptanda est sententia
Augustini in libro de ecclesiasticis dogmatibus
dicit. Credendum est et firmiter tenendum quod anime
non sunt ab initio create. ut Orogenes sin-
xit neque cum corporibus seminantur ut lucife-
riani et Cyrillus. et quidam latinorum asserunt
manere sed a deo animas creati simul et infun-
di in corpore composito et formato. Si ve-
ro obijceret quod deus cessavit a creatione rerum
quia ut scribitur Genesim 1. cessavit ab omni
ope quod paravit. Rndet Thomas ubi super
quod deus cessasse die septimo. non quidem ab
omni ope. cum dicat Job 5. Primum operatus
est. modo et ego operor. Sed cessavit a
novis rebus generibus et speciebus condendis.
Nam videtur Thomas ponit prima pre. quod. lxx
quod. Post opera sex dierum a deo multa facta
sunt et fuerunt a deo quotidie. Sicut novum
diuidua in qualibet specie et nove speci-
es que frequenter apparet in animalibus ex pu-
trefactione generatis et nova miracula ac
nove anime. Tamen nihil ex his factum est
novum quoniam aliquid in operibus sex dierum pre-
cessit aut perierit. Siue materialiter sic
de costa a deo formavit mulierem. Siue cau-
saliter sicut individua que nunc generantur per
cesserunt in primis individuis suarum specierum.
Species etiam nove si que apparet perire
tunc in quibusdam activis virtutibus. Sic anima
ita ex putrefactione generata producit ex
strutibus stellarum et elementorum que a prin-
cipio acceperunt etiam si nove species tali-
um animalium producantur. Aut quidam prece-
sserunt secundum similitudinem sicut anime que nunc creantur
Ideo nihil novum sed solum. Ecclesiam 1. c. Quod
de operibus de novo creatis intelligi etiam

potest eo quod anima de se in operibus illis sex die-
rum creata fuit cui omnes alie que producantur
singillarim similes sunt. Sed adhuc ostendit
difficultas de anima primi hominis. an scilicet fue-
rit creata simul cum corpore vel ante corpus.
Et Augustinus super Genesim ad litteram videtur senti-
re quod creata fuit ante corpus cum angelis.
sed non dicit asserendo. Et in libro de
ecclesiasticis dogmatibus expressit contrari-
um asserit. Saneus vero Thomas per
ma parte. quod. xci. dicit. quod anima unita
corpi ut forma. et sic naturaliter para bu-
mane nature esse non potest quod fuerit ante cor-
pus creata. Nam deus primas res instituit
in perfecto statu sue nature secundum quod uniuscu-
iuscunq. rei species exigebat. Anima au-
tem cum sit para humane nature non habet na-
turalem perfectionem nisi secundum quod est corpi uni-
ta. unde non fuisset convenientia anima sine
corpore creari. Quartum dubium propositum
fuit utrum deus debuit animam tali corpori
vivere. Est quidem videtur apparere corpus humana
num passibile corruptibile mortale debi-
le satis et imbecille. Superat a corporibus
celestibus in impassibilitate in splendore in de-
core a lince in visu. a cane et vulturne in
odore. a porco in auditu. a simia in gustu.
et aranea in tactu. a volucris in agilitate
et homini. Si anima nobilissima est creatura
ra cur tam corpi tam infimo deus illam co-
pularit. Ad quod respondet Bonaventura
in secundo di. xviij. quod. b. convenienter factum
est quatuor rationibus.
Prima quia sic requirebat ordo hominis in se.
Secundo quia sic requirebat ordo hominis
ad creaturam inferiorem.
Tercia quia sic requirebat ordo homi-
nis ad creaturam parem.
Quarta quia sic requirebat ordo hominis
ad finem.
Primo requirebat ordo hominis ad se
ut animalali corpi vivere. Nam homo con-
ditus fuit ut natus multa cognoscere non
solum cognitione intellectiva sed etiam sensitiva

Ideo debuit ei dare corp⁹ multiforme: ut
diuersa organa diuersitati sensui deser-
uirent ad diuersa obiecta cognoscenda.
Quia etiā datus fuit in veritabilitate a
bitriū vt potens viuere in iusticia et mori
per culpā dari debuit etiā ei corpus qd
nō tantū eēt habile ad viuendū sed etiam
posset fieri habile ad corrupendū siue
moriendū. Ideo corpus illud nō debuit
ēē celeste sed elementare. Secūdo require-
bat ordo hominis ad creaturā inferiorē vt
tale corpus sibi daretur quia em corpales
nature inferiores facte sūt vt deseruirent
creature rationali. hinc est qd debuit fie-
ri rōnalis creatura taliter cōposita qd ob-
sequiū creaturaz inferiorē eēt ei vtile. q-
re nō debuit corp⁹ hominis tā ex natura su-
periorū corporū qd ex natura elementorū
pstitui. Tertio sic req̄rebat ordo homi-
nis ad creaturā parē. Sicut em facta est
vna creatura rōnalis prope deū et in loco
supmo. scilicet celo empyreo sic debuit fieri a-
lia rōnalis creatura in loco infimo. scilicet ter-
ra. Et iō corp⁹ eius debuit institui ei na-
tura tali habitandi conueniēti. Quarto
ordo hoīs ad finē req̄rebat. vt tale corp⁹
hēret. Debebat qdē hō subijci deo p abiec-
tionē hūilitatis vt sic ascēderet vñ angel-
lus ceciderat p elationē. Iō ei dari debu-
it corpus in quo puluere se reputās deo
p oīa ibiaceret. Et si obijceret qd pfectio-
nis forme debet eē pfecti⁹ susceptibile. scilicet
aīa intellectiua est pfectissima aīaz. Eūz
oīm aliorū aīalū corpa hēant naturaliter
insita regimēta. puta pilorū loco vestiū.
et vnguiū loco calciamentorū. habeāt cri-
am arma naturalit^r sibi data sic vngues.
dentes aut cornua. q̄ videt qd aīa intelle-
ctiua nō debuerit vñiri corpi impfecto tā
q̄ talib⁹ auxilijs puato. Ad h⁹ rīdet iho-
mas. i. pre. q. lxxvj. arti. v. in rñsione ad
quartū argumentū qd aīa intellectiua qz
eit vñueri alū cōphensiuā habet virtutē
ad infinita. Et ideo nō potuerit sibi de-

terminari a natura determinate estimari
ones naturales vel etiā determinata au-
xilia vel defensionū vel regumentorū sic
alijs aīalib⁹ quoz aīe habēt apprehensū
onem et virtutē ad aliq̄ picularia deter-
minata. sed loco horū oīm hō naturaliter
habet rōnem et manus q̄ sūt organa orga-
norū. qz p eas hō pōt sibi preparare instru-
menta infinitorū modorū et ad infinitos
effectus. Lūcta igit q̄ sūt in homine tam
ex pte aīe qd corporis. qd etiā ex pte virtutis
qd bene optimeqz disposuit sapiētissim⁹
artifer ille deus. Ob qd Cicero in li. d. le-
gib⁹ dicebat. Aliā hoc prouidum sagax
multiplex acutū memoria. plenū ratiōis
et filij quē vocam⁹ hominē pēlara qua-
dā p dūōe generatū a deo pstat. Et Ber-
nardus in sermonib⁹ inquit. Parū ne ti-
bi videt hoc. Cogita qualē te fecit. Nem-
pe fm corp⁹ egregiā creaturā. fm animā
magis imagine creatoris insignē. rōnis p-
ticipē. beatitudinis eterne capacē. Por-
ro ambo sibi coherere fecit artificio inco-
prehensibili et sapiētia inuestigabili. Nec
hoc an pmeruit qd ante nō fuit nec p se
retributiōis fuit. Nec ideo fecit quia bo-
norum nostrorū eger.

De anima separata q̄ immortalis est et ppe-
tua. et de loc⁹ ad q̄ aīe trāsferūt postq̄ ex-
eunt de corpib⁹.

Cap. tertiu.

Tertiu mysteriū de aīa pēplandum
et dī segatiōis. Prop̄t transgressiōz
quidē pmoz penā mors in omēs
filios adā decrero dei iuste desinit. Qua-
re et aīa a corpe suo separari necesse ē. De
q̄ in hac pte q̄tuor dubia declaremus.

Primu vñz aīa a corpe separata sit immor-
talis.

Secundum virū anime separe transfe-
rantur ad aliqua loca.

Tertiu virū loca faciant ad delectatio-
nem vel penā aīab⁹ segatis.

Quartū virum anime exeat de loc⁹ ad
que transferūtur.

Lactantius libro. viij. diuinarum insti-
tutionum aduersus gentes dicit. q. qdā
consultit apollinē mēsiū verū anīa ma-
neat post mortem. Qui rōdit Animā q̄
diu vinculis detinetur in corpore conu-
pabilis passiones sentiens mortalibus
cedit doloribus Lū vero humanā soluti-
onem velocissimā post solum corpus
inueniens. omīs et terra ferret nunq̄ se
nesciens. ī mānē in. ternū. Lucrētius vt
ibidem Lactātiū refert dixit. Eedit idē
retro de terra quod fuit ante in terrā. sed
quod missum est ex etheris oris. Id rur-
sum celi fulgentia templa recepiant Tre-
rum Lactantius ibi de ferecide ait. imor-
tales ēē anīas ferecides. Disputauit. hec
vero propria est in nostra religioe do-
ctrina. Ergo Dicarcus cum Democri-
to errauit qui perire cum corpore ac dis-
solui argumentatus est. Quinilian⁹ ita
retulit. Si quis sciat quis sit finis bono-
rum que vera felicitas nunq̄ sibi videbi-
tur prematura morte perire. Et Quidi-
us libro tertio methamorphosi eos Alci-
ma semp expectanda dies homini dicit
beatus ante obitum nemo sup̄max fune-
ra ante. Salustius in lib. de republica.
Ingenia ⁊ egregia facinora sicut anīa im-
mortalia sūt. Valer⁹ maxim⁹ li. ij. c. i. as-
serit mortē fuisse galloz mutare pecun-
as vt eas reciperent apud inferos. So-
neca ad luc. ita scribit. Si trāquille vo-
luntis viuere in expedito habēda est. q̄a
vt siue illā infidie siue egritudines petāt
quid aliud debeo nisi vt eate et hortari
⁊ cū omībus eam bonis cōmittere. Clade
q̄ vade fortiter. vade feliciter nihil dubi-
tans. En rez natura que generauit expe-
rat ⁊ locus isto melior ⁊ tūtor. Dydim⁹
ad alexandrū ita loquitur. Nos non su-
mus huius mundi incolę sed aduēne. nec
ira in obsecrati venim⁹ tanq̄ in co. cō-
sistere libeat sed transire. speramus enī
ad patriā lare nullis delictoz ponderib⁹

p̄grauari. Tullius in questionib⁹ tuscu-
 lanis clamat. Nō est lugenda mors quā
 immortalitas consequitur. Item in li-
 bro de senectute inducit Carbonē confe-
 rentem cum publico scipione ⁊ gaio lelio
 Ego inquit parres vestros vivere arbi-
 tror ⁊ ea quidem vita que est solayita no-
 minanda. Nam dum sumus inclusi in
 his propaginibus corporis munere quo
 dam necessitatis ⁊ grati opere perfrugi-
 mur. Est enim celestis animus ex altissi-
 mo do. malio depressus ⁊ quasi demers⁹
 in retrum locum diuine nature eternita-
 tis contrarium. Sed credo deos immor-
 tales spirasse animos in humana corpo-
 ra vt essent qui terrarū vterentur quicq; ce-
 lestium ordinem contemplantes imita-
 rentur cum vite modo atq; constantia.
 Nec solum me ratio impulit vt ita crede-
 rem. sed nobilitas etiam summorum phi-
 losophorū ⁊ auctoritas. Demonstrabun-
 tur mihi preterea que socrates supremo
 die vite de immortalitate animorum dis-
 seruissit. is qui esset omnium sapientissi-
 mus oraculo apollinis iudicatus Quid
 multa sit mihi persuasi sic sentio cum tā-
 ra sit sceleritas animorū memoria preter-
 itorum futurorum prudentia tot artes
 tot scientie tot inuenta non posse eas na-
 turarū que res ipsas contineat eē mortale
 ¶ Secūdo appet q̄ aīa sit immortalis ex cui-
 den ratione que mltiplex assignari pōt.
 ¶ Prima dī cessatōis. ¶ Secūda separatōis
 ¶ Tertia oparatōis ¶ Quarta inclinatōis
 ¶ Quinta p̄fectōis ¶ Sexta ordiatōis
 ¶ Septima iustificatōis
 ¶ Octaua remuneratōis
 ¶ Nona assimilatiōis
 ¶ Decima resurrectōis
 ¶ Undecima oratiōis
 ¶ Duodecima comparatiōis
 ¶ Prima ratio ex qua colligitur q̄ sit
 immortalis dicitur cessatōis. Cessat
 quidem in ea materia cum sit substantia

simplex ⁊ non sit composita ex materia
 ⁊ forma. Unde Augustinus in. vii. sup
 Genesim ad litteram ait. Quia anima non
 est facta ex materia corporali neq; ex ma-
 teria spiritali. Et hoc manifestū est fm
 Tho. p̄ma parte. q. lxxv. precipue ex rati-
 one humane anime inq̄sum est intellecti-
 ua Nam omne quod recipitur in aliquo
 recipitur per modū recipientis Sic au-
 tem cognoscitur vnumquodq; fm q̄ for-
 ma est in cognoscente. Anima autem in-
 tellectiua cognoscit rem aliquam in sua
 natura absoluta. puta lapidem in quan-
 tū ē lapsi absolute. Est ḡ forma lapidis
 absolute fm rōnē propriā formale in aīa
 intellectiua. q̄re ⁊ ipa aīa intellectiua est
 forma absoluta ⁊ nō cōposita ex materia
 ⁊ forma. Nā si sic eēt cōposita forme rez
 recipient in ea vt individuales. ⁊ sic nō co-
 gnoscēt nisi singulare vt accidit in por-
 tīs sensitīuis q̄ recipiūt formas rez i or-
 gano corporali. Materia em̄ est p̄ncipiū
 indiuiduatōis formarū. Relinquit ḡ q̄
 aīa intellectiua ⁊ oīs intellectualis substan-
 tia cognoscēs formas absolute caret cō-
 positōe materie ⁊ forme. Dis aut corru-
 ptio procedit a dīctōe materie. licet em̄
 sit incorruptibilis ⁊ ingenera fm se vt di-
 cit̄ p̄mo phicoz. tñ ē cā corruptōis eo q̄
 ē in potētia ad multas formas nec satisfic
 appetitui suo p̄ aliquā formā corporis in-
 ferioz. vñ licet materia p̄prie nō corru-
 ptur p̄ se nec forma p̄ se sed solū cōpositū
 tñ corruptōis hui⁹ cā est materia. Cū igit̄
 aut vt dictū ē aīa nō sit cōposita ex mate-
 ria ⁊ forma q̄ tūc nō dīceret̄ aīa s; aīatū.
 ḡ p̄ q̄ aīa ē incorruptibilis. Et vt inq̄t
 Tho. vbi sup. dato q̄ aīa eēt cōposita ex
 materia ⁊ forma. tñ adhuc opteret eā po-
 nere incorruptibile. Nō ei iuenit corru-
 ptio nisi vbi iuenit prietas. Generatio,
 nes nāq; ⁊ corruptiones ex dīctis in dīa
 sūt. vñ corpa celestia q̄ nō hnt matricē
 p̄rarietati subiectā incorruptibilia sunt

In anima aut intellectiva non potest aliqua
stranetas. Recipit enim secundum modum sui esse.
Et hoc quod in ipsa recipiunt sunt absque contra-
rietate. Nam intelligit ignem et aquam absque
stranietate. Rationes quidem rationum in intel-
lectu non sunt contrarie sed est una scientia con-
trarioz. Impossibile est ergo quod anima intellecti-
ua sit corruptibilis. **Secunda ratio** quod ostendit quod
anima sit immortalis dicitur superius. Superat anima
intellectiva et excedit nobilitatem digni-
tatem quorumcumque corporum tam elementarium
quam celestium. Quod probatur ex dictis omnium sa-
pientium. Inquit Augustinus in libro de libero ar-
bitrio. Vis anima omni corpori est nobilior seu
melior. Et idem libro. **Item** questionum. Vis
anima melior est omni corpore. Et idem in libro
de duabus animabus. Anima luce ista quam
homines venerant melior est quam quide-
z illa intelligit mente hec sensu corporis inno-
tescit. Et idem. viij. de civitate dei. c. xv. Omni
corpori preest anime. Et in libro soliloquiorum.
Quicquid celi ambitu continet inferius
ab anima humana. et Crisostomus. **Item** de lapsu mundi.
Quanto ait celum terra pulchrum tanto anima pul-
chritudo omnem formam quamvis pulcherrimi
corporis superat. Ad idem est glossa. c. l. si sit de
etate et glorie ordinis. et xxij. q. i. c. a. Precipi-
mus. Et confirmatur. xxij. q. iij. c. Si habes
Et de pe. et re. c. l. infirmitas. Et c. de
sacro sanctis ecclesiis. l. Sancimus. et ari-
stoteles in principio libri de anima docet quod scien-
tia de anima quantum ad bonitatem et honorabi-
litatem est preponenda aliis scientiis natura-
libus que sunt de numero bonorum hono-
rabilium propter nobilitatem subiecti quod
est anima intellectiva. Ieronymus in primo de
anima ait. Anima autem aliquid melius
esse et antiquius id est nobilius impossi-
bile est. Impossibilis adhuc intellectu
scilicet esse aliquid nobilius rationabi-
lissimum enim esse habet et nobilissimum secundum
naturam. Ex his arguitur sic. Omne quod
non subicitur motui celi est incorrupti-
bile. Nam motus celi est causa generatio-

nis et corruptionis. Sed anima non subicitur
motui celi. Nam nullum minus no-
bile potest agere in magis nobile nec il-
lud destruere. Sic itaque cum anima ratio-
nalis que est spiritus nobilior sit celo quod
est corpus non subicitur celo. Insuper
hoc demonstrari potest. quia tanto crea-
tura est nobilior quanto magis appropin-
quat deo. unde creature que sunt tantum
et solum habent esse sunt in infimo gra-
du nobilitatis. Creature que habent esse
et vivere sunt illis nobiliores. Multo di-
gniores vero sunt creature que habent esse
se vivere et sentire. Quibus omnibus pre-
ponitur creature que habent discernere
et intelligere. Cum ergo celi habeant tan-
tum esse sequitur quod incomparabiliter il-
lis sit excellentior anima. Potest adhuc
anima inclinationes corporis ex influen-
tiis corporum celestium recipere et refrenare.
Quare cum nec a celo causetur nec illi subicia-
tur erit per consequens incorruptibilis.
Tertia ratio ostendens animam esse immortalem dicitur
operatio. Cum liber nanque substantie corru-
ptibilis operatio sua duratio debilitatur et de-
ficit usque ad ultimum defectum qui est corru-
ptio vel mors. Sed operatio anime sua du-
ratio inualescit et proficit. Quia ut scri-
bitur Job. xij. c. In antiquis est sapientia
et in multo tempore prudentia. Idem apparet quod
anima sit immortalis et incorruptibilis.
Quarta ratio quod probatur quod anima sit immor-
talis dicitur inclinatio. Omnes quidem homines
naturaliter inclinant ad desiderandam vi-
tam perpetuam et beatitudinem sed impossibile
est appetitum naturalem esse frustra ex se-
cundo metha. ubi dicit Aristoteles. Desiderium
naturale non est frustra. Et in libro de ce-
lo et mundo. Natura non facit aliquid factum
vanum. Igitur necesse est ponere animam immor-
tale. Hec est ratio Iohannis in secundo contra genti-
les. c. lxxvij. Et in i. pre. q. lxxv. **Quinta**
ratio dicitur perfectionis. Ad perfectionem nanque
universi requirunt diversus gradus crea-

CLXXXVII

turaz. vñ Grego. in. iij. dialogoz dicit.
Tres vitales spūs creauit oportēs de.
Unū qui carne regit et cū carne moritur.
hic est iumentoz et animalū inrōnabiliū
Aliū q carne n̄ regitur nec cū carne mo-
ritur. hic est angeloz. Et tertiū qui carne
regitur et nō cū carne morit. hic est homi-
nū rōne p̄ditoz. Apparet g̃ q ad p̄fecti-
onē vniuersi ponēda est aīa immortalis
¶ Sētra rō dr ordinatōis. et hec refertur
ad diuinā sapientiā Sapientis nanqz ē
ordinare bona ad bonū et optima ad op-
mū finem. Si g̃ deus omnia ordinauit ad
homine videt q hō post deū sit oīm crea-
turaz finis. finis aut nobilior est princi-
pio. Cū ergo mūdus sit p̄petuus q̄rū ad
sbtātiā vt patet de elementis et corpibus
celestibus. g̃ aīa erit p̄petua. Hanc ra-
tionē Lactāti⁹ tangit li. viij. diuinariū in
stitutionū vbi ait. Si hominē cā facit? ē mū-
dus et ita factus est vt cēt eternus scilicet
q̄rū ad sbtātiā. cur ipi quoz causa facit?
est nō sūt sempiterni. At nōnulli deo no-
stro ingratissimi negare nō p̄funduntur
ad hominū vtilitatē cum cta q̄ in celo et q̄
in terra sunt esse ordinata. Qui audire de-
bent illud qd scribit Deuteronomij. iij. c
Solē et lunā et omnia astra celi creauit do-
minus deus in ministeriū cūctis gētib⁹
Et David loquens ad deū cū admiratōe
dicebat. Quid est hō q̄ memor est ei⁹ aut
filius hominis qm̄ visticas ei⁹. Minuisti
eū paulominus ab angelis gloria et ho-
nore coronasti eū. et p̄stitisti eū sup opa
manuū tuaz. Omnia subiecisti sub pedi-
bus eius oues et boues vniuersas. insup
et pecora campi. Volucres celi et pisces
maris. Et de hoc Aug. adhuc ita loquit
Omnia dñe sub pedibus hoīs subiecisti
vt solus hō sup omnia tua tuus cēt totus
Exteriora nanqz pro corpe cūcta creasti.
Ip̄m hō pro aīa. aīa p̄ te. vt tibi so-
lit vacaret. te solū amaret et possideret ad
solariū. Lactāti⁹ aut li. viij. diuinaz in

stitutionū pus elegāter suadet mūdū si-
ne cā factū nō esse dēmi et p̄pter homines
a deo conditū cōfiteat. Inquit g̃ sic Lum
mūdū oēs qz p̄es eius vt videm⁹ mira-
bilis ratio gubernet. euz celi t̄pario. et eq-
lis in ipa varietate cursus astroz. lumi-
nūqz celestiu. corpoz p̄stans ac mira de-
scriptio. terraz varia fecunditas. plana
campoz munimenta et aggeres montū.
viriditas vberatqz siluarū. fontū. salu-
berrima eruptio. fluminū oportuna in-
dario. maris opulenta et copiosa interfu-
sio. ventoz diuersa et vtilis aspiratio. ce-
teraz oīa rōne sūma p̄stent. Quis tā ce-
cus est vt exultimet sine cā cē facta in qui-
bus mira dispositio prouidentissime rōis
elucet. Deinde sequit Lactāti⁹ insinu-
ans q nō nisi p̄pter hominē cūcta sint fa-
cta ait. Quis est cū tā ineptus vel tā oci-
osus vt aggrediat aliquid facere frustra
exq nullā vtilitatē nullū cōmodū speret
Qui domū edificat nō ideo edificat vt tā-
tūmodo dom⁹ sit. sed vt in ea possit habi-
tari. Qui nanē fabricat nō tō illuminat opaz
vt tūc navis appareat. sed vt ea nauiget
Itē qui vas aliqd instituit ac format nō
p̄terea facit vt tūc fecisse videat. sed vt
vas illud effectū capiat aliquid necessa-
riū. Sicut cetera q̄cumqz fiūt nō vtiqz i su-
puacū. sed ad vsus aliqz viles laborā-
tur. Mūdus g̃ a deo facit? est. nō vtiqz p̄-
pter ip̄m mūdū. neqz cī aut calore solis
aut lune aut aspiratiōe ventoz aut hūo-
re imbrū aut alimonia frugū cū sensu ca-
reat indiger. S; ne illō qdē dici pōt q de-
us p̄pter seipm fecit mūdū. qm̄ pōt esse
sine mūdo sic fuit antea. Et his oibus q̄
in eo sūt qz generant deus nō vñt. Ap-
paret g̃ aīantiū cā mūdū ē p̄structum.
qm̄ reb⁹ his qbus p̄stat aīantes fruūtur
Rursus ceteras aīantes hoīs cā esse fa-
ctas ex eo claz est q hoī seruiunt et tute-
atqz vsib⁹ eius date sunt qm̄ siue terrenz
sint siue aquatiles nō sentiūt mūdi rōne

sic homo. **Hec** **Lactantius**. Ut autem breui-
us præ hæc decurramus. **Hugo** in li. de arra-
spose sic ad hominem dicit. Respice vniuer-
sum mundum istum et considera si aliquid in eo sit
quod tibi non seruiat. **Dis** natura ad hunc fi-
nem dirigat cursum suum ut obsequiis tuis fa-
muletur tuisque necessitatibus. **Im** afflictionem
indeficientem occurrat. **Hoc** celum. **h** terra
h mare. **h** aer cum his que sunt in eis vniuersis
expleri non cessant. **Hec** **Hugo**. Res est
profecto ab omnibus ponderanda quamprimum
omni propter deum tot innumeris beneficiis. tot
amplissimis muneribus. tot abundantissi-
mis gratiis voluit animam rationalem donare.
Ipsi corpus organicum mirabili opificio et
structum cum sensibus copulauit. **Ipsi** celos et
sidera firmam mentem elementarum omnia et ex illis
composita seruire iussit. **Ipsi** angelos ad cu-
stodiam deputauit. **Ipsi** leges et precepta bene-
uolendi instituit. Et cum nec sic suum creato-
rem agnosceret misit virginem filium suum qui
via vitæ illam doceret. qui errantem ad se-
minam vite perduceret. qui denique illam sanguine
suo perficeret redimeret. Quis igitur tam egre-
giam insignitam perclaram tamque deo charissi-
mam creaturam ad imaginem et suam similitudi-
nem formamque morituram audeat affirmare.
Aperi oculos tuos. **O** anima tanta decore
te circumdant. **O** anima tanta diligentia a tuo crea-
tore custodita. **O** anima tanto labore a te
suo filio dei et virginis que sita. tanto dolore re-
cupera. tanto denique precio redempta et poside-
ra in te ipsa sapientia dei. qui non ab re circa
te tanta dignatus est operari. **Septima** ratio
quod ostendimus quod anima sit immortalis de iustifi-
cationibus. **Clamant** omnes sancti iustissimum esse
deum sic per in sermone de iusticia dei in quodra
gestumali in sermone. Et ubi est iusticia dei si anima
cum corpore moreretur quandoquidem tot mala in
penam remanenti punire. Sed profecto non
sine pena transibunt impium qui in suis malis
et iniquitatibus prosperant quia in futura vi-
ta equissimum ille deus reddet vnicuique secundum
opera sua ut latius diximus in sermone de fine
Non gloriatur peccator in malicia sua. quam

deus illi inquit in psalmo. **David** **Conu-**
metur nequicia peccatorum. Et psalmus. **xxvi**
Multa flagella peccatoris. Et **Sapien-**
cia proverbia. **v. c.** Iniquitates sue ca-
pient impius. **Nam** et **Seneca** in tragediis
hunc ipsum perficit. Inquit autem sic. **Quid** quilibet
fecit parit. **Auctor** et celus reperit. et pla-
to in fedrone dixit. Est in reuera testis quo
ipsas eas et bonis melius esse malis au-
tem deteret. **Quarta** ratio quod deducit immorta-
litas anime de remunerationis. **Hec** **speciat**
ad clementiam et benignitatem dei qui sic nuli-
um malum impunitum ita nec ullum bonum irre-
muneratum relinquit. **Hoc** autem esse si anima
periret cum corpore quam amicum sui qui corpus cor-
poris et voluntarius castigandus et illas pas-
sionibus obculerunt nullam inde repositas
sent mercedem. **Inueniamur** quod apostoli quod
professores quid virgines quid et maritres
egerint pro dei amore et inde concludamus
quod si mortuus foret illos anima dei manens. **Var-**
ius est a munere liberalitatis. **Errare**
in solitudinibus illi in speluncis in cavernis
in scissuris petrarum et montium affligentes
carne vigiliis ieiuniis genuflexionibus.
speribus et disciplinis. **Alii** ludibria et
vicula expati sunt alii lapidari sunt alii capti
te celi alii flammis adusti alii sagittis vul-
nerati alii in mare et fluminibus demersi.
alii exquisitissimis cruciatibus necati. **Ve-**
deo gloriam et honorem impenderent. **Nun-**
quid sine retributione laborauerunt in cassum
Opertas dei benedicti. **O** charitas patris
eterni. **Ipe** vtrique diligentibus se bonam inuisi-
bilis prepaunt qui oculus non vidit nec au-
ris audiuit. Et propterea saluator noster **Ma-**
thei. **c. v.** suos discipulos confortabat di-
cens. **Beati** estis cum maledixerint vobis
homines et persecuti vos fuerint et dixerint
omne malum aduersum vos mentientes. **Pro-**
pterea **Gaudete** et exultate quam merces vestra
copiosa est in celis. **Non** ratio dicit affli-
ctionibus de quod sic dicit **Augustinus** in li. de spiritu
et anima. **Immortalis** est anima ne a sui crea-
toris similitudine discrepare videatur.

CLXXXVIII

Nō est poterat ēē imago ⁊ similitudo di
si villo mortis termino clauderet. **D**eci
ma rō dī resurrectionis. Est articulus fidel
is resurgens mortui et de hoc diffuse scri
psi in quadragesimali in fine de resurre
ctione generali. quia itaqz erit resurrectio
q̄ fieri p̄ vniōē aīarū ad sua p̄pria corpo
ra vīre diuina. Et q̄ xps surrexit a mor
tuis. Et alij post mortē miraculose redie
rūt ad vitā. necē habemus p̄ficere q̄ aīa
sit immortalis. **U**ndecima rō dī orationis
Orat ecclesia pro defunctis ⁊ suffragia fa
cit pro aīabus in purgatorio penale de
bitū exoluētibz. Igit̄ aīa est immortalis.
Duodecima rō dī comparationis. compar
tādo quippe aīaz que est vltima forma
ad p̄mā materiā ponenda est aīa incor
ruptibilis. Nā sicut ēē intelligibile est p̄
manentiū q̄ ēē sensibile sic ⁊ recipiens ēē
intelligibile est p̄manentiū q̄ recipiens
ēē sensibile. Sed recipiens ēē sensibile ē
in corruptibile p̄mā suā substantiā sez mate
ria p̄mā. q̄ multo forti⁹ intellectu⁹ passibil
qui est receptiu⁹ formaz intelligibilium.
Tertio apparet q̄ sit immortalis aīa
et clara exemplatio. Sūt tria exempla
lucidissima q̄ ostendūt aīam esse immor
talē in quibus rāqz in splēdidissimo spe
culo d̄bet rāte rei vītare inspicere pōt.
Primū exemplū dī tolerationis.
Secundū apparitionis.
Tertū exauditionis.
Primū exemplū dī tolerationis. vt
em̄ scribit Cicero in q̄stionibz ruscūlāis
Nemo vnqz sine magna spe immortalita
tis se pro pria offerret ad mortē. De mar
tyribz clarū ē q̄ mortē nō timuerūt quā
vitare potuissent si xpm̄ relinq̄re voluis
sent. Sed ad philosophos veniam⁹. re
citāt Aug. li. p̄mo de ciuita. dei. c. xxiij. **Q**
dā p̄ba theobroz⁹ noīe lecto platōis li
bro de immortalitate aīarū de muro se pre
cipitē cecidit. Itaqz interfecit semetipsum
Et Lactātius li. iij. diuinaz institutionū
ait. **A**ulū ex his q̄ eternas ēē aīas su

spicari sūt tanqz in celū migraturi subp̄
sis man⁹ intulerūt. vt cleantes. vt crisip
pus. vt empedocles ⁊ jeno. Et ex roma
nis carbo q̄ fuit in om̄i vita sua socratice
vanitatis imitator. Et q̄ de carbone sit
mentio. sciendū q̄ mlti fuerūt sic notati
Nā fuit quidā carbo cenforinus de quo
sit mentio in libro de amicitia ⁊ in q̄stio
nibz ruscūlāis a cicerone. ⁊ a Plinio in
li. de viris illustribz ⁊ a Valerio in tribri
ca de studio ⁊ industria. Hic fuit eloquē
tissimus litteris grecis ⁊ latinis erudit⁹
multaqz fecit magnifica pro republica ⁊
p̄sulēdo ⁊ p̄chādo. Qui vt scribit i spe
culo gestoz mūdi tedio duplicis quarta
ne affectus vt beatiorē vita frueret semet
ipm̄ interfecit. fuit ⁊ alius carbo fili⁹ su
p̄dicti vir bellicosus qui vt scribit fron
tin⁹ cū in bello ⁊ macedonie regē pugna
ret eq̄ prolaps⁹ cū se recollegisset aīad
uenit gladiū cecidisse e vagina quē forti
ter recupauit ⁊ vulneraz hostibz ad suos
redijt. **Q**d exemplū adeo romāos aīaūte
ad plū ⁊ macedones terruit vt ipi mace
dones vincerent. fuit ali⁹ mar⁹ carbo
fili⁹ sup̄dicti ⁊ nepos cenforini q̄ p̄sul in
africa diē clausit extremū. Carbo autē
vticensis q̄ ⁊ port⁹ fuit fili⁹ p̄cedentis.
Marci carbois q̄ vticensis dī eo q̄ in vir
calibie ciuitate se occidit. Carbo fuit vt
nō s̄b̄ceret cesari qm̄ ip̄e p̄petianus p̄es
secut⁹ fuerat. Nā vt ait Tull⁹ in i. d. of
ficijs. **M**ors turpitudini ac funtū aī
ponēda ē. Et h̄ arguit q̄ dā probātes q̄
aīa sit immortalis ex aucte Arist. in terro
ribz q̄ ait. **Q** fort⁹ dī se exponere mortē
pro salute patrie. ⁊ h̄ in iudiciū natural
rōnis. Sed nisi aīa ēē incorruptibil nō
deberet h̄ appetere qz nō ēē simplr nō ca
dit s̄b appetitū. **S**z h̄ nōnulli obijciūt
dicētes q̄ etiā aīa moreret cū corpore
adhuc velle sustinere mortem pro libera
tione patrie ⁊ pro republica esset p̄mā iu
diciū rectum rationis. Nam melior est

modic⁹ actus virtutis int⁹sus q̄ vita vi-
ciosa vel cū actu remisso p̄ magnū tpus
ergo fortis debet se exponere pro bono
tutis. Et quia ip̄e est pars cōmunitat⁹ cu-
ius bonū cōmune naturaliter est mag⁹ di-
ligendū q̄ bonum priuatū. Et ista vide-
tur fuisse opinio scoti quā improbat lā/
dolphus in suo. itē dī. xliij. Quia sic lex
et ratio naturalis p̄ualer omni legi et rōni
maxime create ita bonū entitatis natura-
lis p̄ualer omni bono cuiuscūq; virtut⁹.
Vnde longe videt⁹ q̄ sit eligibilis habere
esse p̄petualiter et non virtuosum ēē mo-
raliter non dico viciosum esse sed nō v-
tuosum q̄ habere esse morale ad modicū
tempus. et postea habere p̄petuū, nō esse
Similiter puto eligibil⁹ habere p̄petuū
amētiarē incorruptibilē sine glia patrie
q̄ habere gliosum esse p̄ vnum diē et po-
stea p̄petuo annihilari. et tamē mai⁹ est
bonū patrie q̄ bonum virtut⁹. Nec lā
dolphus. Richardus etiā de media vil-
la i. c. xxiij. ita scribit. Si anima
moreret⁹ cum corpore vt q̄dam falso sūt
opinati homo hō deberet velle sustinere
morē pro liberatōe patrie. Primo quia
fm Aug. in primo de libero arbitrio. q̄
quis recte aliqd eligat appetendū necesse
est vt melior fiat cū ad id puenit quod
elegit. Melior autē esse nō posset q̄ non
esset. Sed si anima moreret⁹ cū corpore hō
per nō rōtionaliter desineret esse excepta
me tertia prima. Ergo morēdo volūtarie
pro liberatōe patrie melior nō esset. et sic
nō esset electio recta. Secūdo non debz
hō volūtarie intermittere actus virtutis
alicuius nisi vt liber⁹ vacet exercitio ma-
ioris virtutis. Sed multo magis essz
rōem rectam eligere illud ad qd sequeret⁹
p̄petuo. impossibilitas opandi fm quā/
cūq; vruet⁹ quā ad tpus intermittere
serus vni⁹ virtutis nō p̄pter exercitium
altius virtutis. Sed si aia moreret⁹ cū
corpore hō eligendo mori eligeret illud ad

quod sequeretur q̄ amplius in p̄petuum
fm virtutem opari nō possit. Ista causa
exercitiū dicta sunt. et vt silentiū impona-
tur his q̄ dicunt nō esse sufficiens imorra-
litas argumētū q̄ illi de q̄bus mentōez
fecimus supius et reliqui q̄ patriā dile-
xerunt imo et martyres qui christū cōfēs-
si sunt mortem nō horuerūt. Secūdū
exemplū in quo lucet aie imortalitas dī
apparitōis. De apparitōe animaz dixi-
mus in sermone de trāsfiguratione iesu
christi benedicti. ideo tñ id nūc asserim⁹
q̄ volente deo ad solatōem viuoz sepi-
us animas separe diuersimode apparue-
runt. In legenda sancte Lucie scribit⁹ q̄
orante ip̄a cū matre iuxta sepulcrū s̄acre
agathe lucia somn⁹ arripuit viditq; aga-
tham in medio angeloz gemmis ornatā
stans et dicentē sibi. Soror mea lucia qd
a me petis qd ip̄a poter⁹ p̄stare cōtinuo
matri tue. Nam ecce p̄ fidem tuā sanata
est. Euigilans lucia ita inuenit. Nā pas-
sa fuerat eius mater annis multis fluxū
sanguinis. Hieronymus in vita pauli
p̄mi heremite narrat qualiter anthonius
longe positus a cella pauli vidit angelos
animā eius deferentes. Qui mor currez
inuenit corp⁹ pauli flexis genib⁹ i modū
orantis erectū ita vt ip̄m viuere extima-
ret. Sed cū ip̄m mortuū didicisset dixit.
O sancta ania qd gerebas in vita in mor-
te mōstrasti. Eū autē nō haberet vnde se-
pulturā faceret vincerūt duo leones et so-
ueā parauerūt. Sepulcroq; eo redierunt
ad siluam. Ambrosi⁹ refert de brā agne
te q̄ ei⁹ pacto martyrio cū gentes ei⁹ octa-
ua die iuxta tumulū vigilaret viderunt
chorz virginū vestib⁹ fulgentib⁹ radian-
tē inter quas viderūt brām agnerē simi-
li veste fulgentē et a dextris ei⁹ genū cādē
diorē niue stāre. Quib⁹ illa ait. videte ne
me q̄ si mortuā lugeatis. sz gaudete me
cū et gratulamini q̄ cū his omib⁹ lre das
sedes accepti. Prop̄ quā visionē cecilia

CLXXIX

celebrat festū agnetis scdō. Constantia
autē virgo filia constantini lepra grauiissi-
ma laborās cū hāc visione audistis tūm-
lū eius adijt. et ibi dū orōi īstiteret obdor-
muit. viditq; brām agnetē sibi dicentes
Si in christū credideris continuo liberabe-
ris. Ad quā vocē enīgilās pfecit se sana-
ram inuenit. Que baptisimū recipēs su-
per corpus brē agnetis basilicam fecit. et
ibi in virginitate pmanit. In vita scāz
missime et scāde ponit qualiter apparue-
rūt cuidā patrone nomie plautille. Ne
due sorores fuerūt virgines romane pa-
rentib⁹ clarissimis gentē. asterio scilicet
et aurelia q nupserūt armentario et veri-
no. Qui accusauerūt eas q christiane es-
sēt tpe valeriani impatoris. Et capite ac-
tradite donato pfecro post mltā sba ius-
sit ruffinā pri⁹ cedi. Quod videns soror
clamare cepit ad iudicē. Quid est q soror
meā glificas et me ibonozas Tandē
p⁹ multa vtriusq; illata tormenta ducte
fuerunt in siluā in via cornelia ab vrbe
roma militario decimo in fundo q vocat
bureto. Ibiq; ruffina capite trūcat. Se-
cunda pcuritur. et eaz corpa foris vortan-
da linquunt. Deniq; plautilla matrona
in cui⁹ p̄dio hoc factū est vidit eas in vi-
su sedentes gēmaras in thalamo et dicen-
tes sibi. Plautilla desine a flagitijs ido-
lorū et crede in christū et veni in p̄diū tuū
et corpa nostra sepeli. qd illa fecit. Gre-
gorius in scdō dialogoz lib. affirmat de
scdō Benedicto q dū moraret apd mon-
tē cassinū nocte qdā dū p fenestrā cellu-
le cōspiceret et oraret vidit fūsam lucē de
sup cunctas noctis tenebras effugasse.
Subito autē totis mūd⁹ velut sū vno so-
lis radio collect⁹ an oculos ei⁹ adduc⁹ ē.
ibiq; aīam germani epi capuani ad celuz
deferri videns. Comperit autē postea q
illa hora migrasset a corpe. De sanctis
geruasio et prorasio geminis fratribus
q martyrio coronati fuerūt in ciuitate me-

diolani scribit Ambrosi⁹ in finē q legē-
tur in officio matutinali festiuitatē corū.
Qualit̄ cum eoz corpa trecentis annis et
vltia latuissent ab eo repta sunt mō q se-
q̄tur. Quodā nāq; qdragesimali tpe ipi
in orōne posito nec apte vigilāri nec inte-
gre dormienti apparuerūt duo pulcherri-
mi iuuenes vestib⁹ cādidiſsimis. id ē col-
lobio et pallio iduri caligulis calciati se-
cū manibus extēsis orātes. Qua visione
elapsa rogauit dñm vt eū ludificari nō
sineret. Si hō aliqd visio illa expetere
bonitēz appareret. Simili mō eanente
gallo orantes secū iuuenes apparuerūt.
Tercia hō nocte nō dormienti sed stupē-
ti cum tertia sibi apparuerūt psona quē
similis paulo aplo videbat fm q in pi-
ctura prospererat. Illisq; tacētib⁹ apls
sibi dixit. Isti sunt q nihil terrenū deside-
rātes monita mea sunt secuti. Quoz cor-
pa in eo repies loco in q stas duodeci pe-
dam altitudine terre coop̄ta archā repe-
ries. Et ad caput eoz libellū i q or⁹ eoz
p̄tinet et finis. Ita em̄ sepelierat illa cor-
pora philipp⁹ qdā christian⁹. Lōuocat⁹
ergo vicinis coepit copis. ipe ambrosi⁹
por terre fossor accessit. Et oīa prout di-
xerat sibi paul⁹ i illa visione inuenit. Eoz
pa hō ita sunt repta ac si ipa hora ibidez
fuisſent posita. Insug et odor mirabilis
inde flagrabat multaq; ibi mirac̄a illoz
merit⁹ conuſcarūt. Et vt inq̄t Aug⁹ lib-
xij. de ciuit. dei in illis dieb⁹ ipō p̄sente et
imparore ac multitudine gentiū cec⁹ qdāz
ad corpa martyrū geruasij et protbasij lu-
men recepit. In hac inuētiōe pax int̄ lon-
gobardos et romanū imperiū reformata
fuit. Ideo Gre. papa i introitu misse cā-
tari instituit. Loq̄t dñs pacē i plebē suā
De p̄re nro brō frācisco narrat Bona-
uentura q hora trāsus ei⁹ mīster fratrū
tūc ipis i terra laboris Augustin⁹ noīe
in extremis laborās cū iā diu p̄didisset lo-
q̄lā audientib⁹ q a stabāt subito clamauit et

Dicit. Expecta me p[er] expecta ecce ita vel
nio tecu[m]. Querentib[us] aut[em] fratrib[us] et miran
tib[us] cui sic loq[ue]ret[ur] b[eat]i fr[atr]is cu[m] elire i celu[m]
se videre asseruit. Statimq[ue] dicto et ipse
fideliter redeiit. Eade[m] hora ep[iscop]o assuina
ti q[ui] ad oratoriu[m] michael arch[angeli] p[ro] deuo
tione accesserat in more gargano brus fran
cise. Iocund[us] appar[et] m[u]ndu[m] se dixit relin
tere et ad celu[m] cu[m] exultatione tr[an]sire. Mane
surgens ep[iscop]us socijs narravit q[ui] vidit. Et
assidu[us] rediens cu[m] p[er]ficeret sollicitudine certitu
dinis co[m]perit q[uo]d ea hora q[ui] sibi p[er] visio[n]es
innotuit b[eat]is pater et hac vita n[on] g[ra]uit. In
ueniunt et alie b[eat]i apparitio[n]es q[ui] lon
gu[us] e[st] enarrare. Ex q[ui]b[us] cogimur indubi
tater tenere q[uo]d a[n]i[m]a sit immortalis. Q[uo]d certum
exemplu[m] d[omi]ni exaudito[n]is. Quis na[m]q[ue] no[n] videat
et p[er] experientia[m] co[m]prehendat q[uo]d et viri et mu
licres q[ui] in suis necessitatib[us] sancto[rum] et
sancto[rum] p[er]cipue v[er]gis imaculate m[er]itis dei
implorant p[ro]cuius exaudia[n]t. Luceam[us]
m[er]ita q[ui] sup[er] b[eat]i indies i ecclesia clarescunt
N[on]ne m[er]itis cordis et corp[or]is duerram[us] ad
sacra te[m]pla q[ui] in dei et celo[rum] regine alio[rum]
q[ui] honore p[ro]p[ri]e p[ro]structa su[n]t. Lur[us] m[er]i
remur in tantar[um] imaginu[m] aliar[um]q[ue] rerum
aspectu in q[ui]b[us] indicat q[uo]d ho[m]ines tribula
to[n]ib[us] posui interuenientib[us] scrijs libari fu
erit. Sic in italia ecclesie deuotissime v[er]gi
nis nomi[n]e dedicare. S[an]c[t]a Maria d[e] mar
tynb[us] apud melficu[m] in apulia. Sancta
Maria de casali apud brundisium. San
cta maria de angelis apud assisium. Sancta
maria de lozero apud racheanum. S[an]c[t]a
maria annu[n]ciata flor[et]ie. et alie vulgo sic
no[m]inate. In q[ui]b[us] cernunt in imaginib[us] cere
is et argenteis alijsq[ue] reb[us] oblati b[eat]ificia
suscepta ab ill[is] q[ui] se v[er]gini p[re]medarunt. q[uo]d
fides q[ui]m[us] q[uo]d phoz sententias exq[ui]rimus
cu[m] ip[s]i effugere no[n] valeam[us] ta[m] varia ta[m]q[ue]
lucidissima immortalitatis a[n]i[m]az exempla.
S[ecundu]m dubiu[m] p[ri]ncipale fuit v[er]z anie
sepate tr[an]sferat ad aliq[ui] loco. Et circa h[oc]
triplex inuenit opinio falsa quida[m]. Pri

ma co[r]p[or]is q[ui] diceret a[n]i[m]as tr[an]sire de co[r]p[or]e
in corpus ita q[uo]d cu[m] sepat ab vno vinit al
teri et postea alteri vsq[ue] ad co[r]p[or]a bestia[rum].
Et hec opinio ascribit ip[s]i platoni de q[ui]
ita scripsit Aug[ustinus] libro. v. de ciuitate. iij.
Platonē a[n]i[m]as hominu[m] post morte[m] resol
ui vsq[ue] ad co[r]p[or]a bestia[rum] dixisse certissim[us]
m[u]ltu[m] e[st]. Sed mirandu[m] est profecto platone[m]
talita fuisse locutu[m] de q[ui] Valer[us] in rubri
ca de studio et industria inq[ui]t. Plato cun
cto[rum] mortalium sapientissim[us] habebatur.
adeo q[uo]d si a celo iupiter descenderet nec e
legat[i]ore nec beat[i]ore facidia e[st]t vsurus.
Refert adhuc de ip[s]o Apulei[us] in lib. de
vita platonis. q[uo]d cu[m] ariston p[re]t[er] et ad ip[s]u[m]
instruendu[m] deferret ad socrate[m] nocte p[re]e
dente viderat in h[er]e doctor socrates q[ui]
pull[us] odoris et cado[n]is crimi[n]u[m] vocisq[ue] so
nore ip[s]u[m] volabat in sinu. postmodu[m] d[e] si
nu exiens c[ir]c[um]do volabat i celu[m]. Cu[m] mane
vidisset p[ro]p[ri]e sibi adductu[m] dixit somniu[m]
co[m]pletu[m] esse. Quid plura v[er] sup[er] co[m]me[n]
tauimus de immortalitate a[n]i[m]az copiose
differuit. Quos igit[ur] ad ta[m]ta[m] insania[m] deu[er]
nisse creded[us] e[st] v[er] circula[n]tione[m] illa a[n]i[m]az
posuerit. Nisi forte dixerim[us] q[uo]d v[er] b[eat]i er
rare potuit ac sibi met[us] d[i]cere. n[on]ne quid
sit de eo opinione ista imp[er]issim[us] expug
nare debem[us]. Inq[ui]t enim Richard[us] in. iij.
di. rliij. q[uo]d illa non t[ame]n e[st] scriptura sacra
imo ois phia. Un[de] Arist[oteles] in p[ri]mo de a[n]i[m]a
redarguit p[er]icagonicas fabulas dicentes
qualibet a[n]i[m]a[m] q[uo]libet co[r]p[or]is posse ingre
di et ex eo q[uo]d videt vnu[m]q[ui]q[ue] co[r]p[or]is h[ab]ere spe
cie[m] in forma p[ro]p[ri]a. Et scdo de a[n]i[m]a d[i]c[itur] q[uo]d
no[n] contingit a[n]i[m]a[m] accipere q[uo]libet co[r]p[or]is
q[uo]d vnu[m]cuiusq[ue] ac[er] ap[er]us nat[us] e[st] fieri
in p[ro]p[ri]a materia. Et inde e[st] v[er] ponit r[ati]o
p[ro]p[ri]a p[ar]te. q[uo]d q[ui] a[n]i[m]a separata sua natu
rali v[er]tute no[n] potest mouere aliq[uo]d co[r]p[or]is.
Et h[oc] co[r]p[or]a obediunt angel[is] ad motu[m] loca
le no[n] t[ame]n obediunt a[n]i[m]e separe. R[ati]o q[uo]d angeli
sunt s[ub]sp[irit]uales quaz v[er]tutes no[n] det[er]mi
nant ad aliq[uo]d co[r]p[or]a et sunt naturaliter a

corpus absolute. Et ideo diuersa cor-
 pa eis obedire p̄nt ad motū. Sed cū ali-
 cuius substantie spūalis separe virtus
 motiua determinetur naturaliter ad mo-
 uendum aliq̄ corpus non poterit illa
 sba mouere aliq̄ corpus mai⁹ sed min⁹.
 Vñ cū aia s̄z sua natura determinet ad mo-
 uendū corpus cui⁹ est forma nullū aliū
 corpus sua naturali virtute pōt mouere.
 Quare merito addēant hī fallacijs de
 motū facile credunt. dū ip̄i quorundam
 viroz corpa obfidentes simulāt se esse
 aias defunctor. fuerūt cuiusmodi delusio-
 nes q̄ plurime dieb⁹ meis sicut sc̄pti i li-
 bro de timore iudicioz dei de illa q̄ neapo-
 li obfessa fuit z q̄ plurimos in errore duce-
 bat dū diabol⁹ qui loq̄bat p̄ eā facebat
 se eā aiaz comitis iacobi pianini. Anno
 insup dñi. 1700. eccē. xl. In p̄tib⁹ ēre idrō
 zi z terre barī multi sic obfessi aiebāt se eā
 aias q̄rūdā q̄ dieb⁹ illis ex hac vita mig-
 uerant. In vrbe p̄dicante me ibi Anno
 dñi. 1700. ccccl. xliij. Decapitat⁹ fuit qui
 dā iude⁹ eo q̄ aliū de suo genere interfece-
 rat. post paucos ho dies puella q̄dā he-
 breā loq̄ cepit nūc in p̄sona vñ⁹ illorum
 nūc in p̄sona alteri⁹. Et dū amboz parē-
 tes currerēt ad nouū spectaculū aperie-
 bāt multa secreta. Vñ⁹ illoz r̄ndebant
 qz ad interrogata sicut faciebāt dū viuerēt
 horrabat⁹ suos vt se iuicē pacificarent
 mltaqz p̄fincerūt mēdacia pollicētes iu-
 deis eternā salutē. Tandē demōc. illi reli-
 q̄rūt puellā z successant rumor exort⁹ in
 plebe. Secūda falsa opinio fuit alioz
 q̄ crediderūt aias sepatas latitare i sepul-
 chris suoz corpoz seu i loq̄ vbi ossa vel
 cineres suoz corpoz fuarent. Jō de iſo
 vt scripsim⁹ in s̄mone de resurrectione la-
 zari inde Theophyl⁹. Alii⁹ clamauit vt
 refrenaret ora gentiliū fabulatū i tumultu
 latitare aias defunctor. Quare alta vo-
 ce dixit lazare veni foras q̄si aduocaret
 de longinq̄. Non est igit opinio illa fa-

neqz yllō pacto admittēda. Tercia fal-
 sa opinio ē q̄rūdā q̄ dixerūt q̄ aia nō est
 in loq̄ corpali⁹ s̄z corpaliū sibi⁹ siue in
 recte siue i doloib⁹ qz aia separa nō depē-
 det a loco corpali. Sed huic opinioi ob-
 stat tota theologoz turba q̄ oēs in hanc
 sententiam conueniūt. vitz q̄ aie p̄ mortē sunt
 in aliq̄ receptacul⁹. Nā vt idē Richar-
 d⁹ in q̄rto di. xlv. Sic angeli q̄ sūt spūs
 sunt in aliq̄ corpali⁹ locis nō circum-
 scriptiue sed diffinitiuē. sic z aia separata nō
 obstat q̄ sit spūs. Et q̄uis aia separata
 nō magis conueniat cū vno loco q̄ cū alio
 rōe sue essentie cū ex loco natura ei⁹ ū de-
 pendeat. tamen p̄pter op̄atōes q̄s i loco
 exercere d̄z vel circa eā debēt exerceri ma-
 gis sibi conuenit vñ⁹ loc⁹ q̄ ali⁹. Ex q̄ du-
 plex illi loc⁹ debet. Prim⁹ penat⁹ i infer-
 nus. de q̄ ait Sene. in tragedijs. Ingens
 voratio faucib⁹ vast⁹ parat latūqz p̄dit
 om̄ib⁹ populū iter. Sunt ho in inferno
 q̄tuo: mālione. prima inferior in qua
 sunt aie damnare pro solo peccō mortali
 actuali q̄ puniunt pena sensus. De h̄ d̄z
 in tragedijs Seneca. Ip̄aqz morte peior
 est mortis loc⁹. Secunda mansioi qua
 sūt anime pro solo peccato originali dā-
 nate. que puniunt iū pena dāni. Tercia
 mansio est in qua de lege cōmuni pur-
 gant anime que decesserūt in charitate de-
 ferentes secū aliquod purgabile. Quar-
 ta vero mansio est in qua requiescebant
 anime que decesserūt cū charitate que ni-
 hil purgabile secū portabant. vel q̄ por-
 tauerūt et purgate erant. Nec ante chri-
 sti aduentū dicebatur sinus abrahe. Quia
 enim abrahā primus ab infidelibus se-
 parauit se et fidei signaculū distinctiui
 accepit. Idco locus requiei q̄ debebatur
 anime propter fidem charitate formatā
 sinus abrahe dictus est. Post et nullū ve-
 ro aduentum quorra ista mansio vacua
 est. quoniam aper-
 ta est ianua celi merito
 passionis xpi. Et aie decesserēs in chari-

tate nihil purgabile secū ferentes statim
euolant. Vñ patet q̄ nō eūndē locū intel/
ligim⁹ mō sūmū abrahē cū rogam⁹ aīas in
illū deferri cū eo q̄ ante xpī aduentū sinū
abrahē dicebat. ¶ Secund⁹ loc⁹ q̄ debetur
aiabus separis est locus delectabilis ce/
lū videlicet empyreū de q̄ suo loco abūde
dicimus. ppter que oīa vt ponit lactan/
tius li. iij. diuinaz institutionū. Esse iſe/
ros Zeno stoicus docuit ⁊ sedes quidem
piorū ab impijs cō disceras. Et illas qui
de q̄eras ac delectabiles incolere regiones
Nos hō penas luere in tenebrosīs locis
⁊ ceni voraginibus horrendis. Et Sene
ca in tragedijs inducit Ihesū dicentes
Quisq̄s placide potēs Dominusq̄ vitē
seruat innocuas man⁹. Et in cruentū mi
tis imperiū regit. Anieq̄ parcit longa p
mensus diu. felici cui spacia vel celūz
petit. Vel leta felix ne moris helisij loca.
Scdm oēs poetas helisij cāp. p̄p̄ apd
infernō sūt in quib⁹ vñ ipi dicūt bono/
rū sedent anie. ¶ Tertiu⁹ dubiū pncipale
fuit vñz loca faciāt ad delegatiōē vñ pe
nā aiabus separis. Et ad h̄ ita rñdz Ri
chardus vbi sup̄. ¶ Recepracula corpo
ralia aīaz in aliquo augent delectationēz
eaz vel afflictionē. Celū em̄ empyreū q̄
uis in nullo augeat aīaz beatū delecta
tionē cēntialē in aliquo tñ augeat delecta
tionē actualē inquantū ille anie locū il
lum plusq̄ alia diligūt. Presentia autēz
rei dilecte aliquā causat delectationē. ra
tio autē quare illū locū p̄ ceteris diligunt
triplex est. Vna q̄ sciūt locū illū sibi esse
deputatū a deo quē sūme diligūt. Alia q̄
in illo ppter excessū nobilitatis sue natu
re sup̄ alia corpa exsp̄sius q̄ in alijs loc⁹
refulgere tanq̄ in effectu diuinā bonita
tē sp̄ciant. Tertia q̄ illius loci sublimi
tas luminositas ⁊ immobilitas suā spū
alē sublimitatē ⁊ luminositatē ⁊ quietē p
p̄cūtatē exsp̄sius q̄ qualitates aliorū lo
corū representant. vnus quisq̄ autē ceteris pa

rib⁹ plus diligit illud q̄ magis est rep̄
tatiū sue nobilitatis. ¶ Recepracula etiāz
dātorū in aliq̄ augeat eorū afflictionē.
q̄ locū illū odiunt triplici de causa. Pri
ma q̄ sciūt ipm sibi fore deputatū a diui
na iusticia quā odiūt. Alia q̄ illius loci
vilitas est obligatiōis sue ad penā ppe
tuā rememoratua seu representatiua. Ter
tia q̄ est preteritus ignis illius q̄ affligū
tur. Et h̄ Iho. s. p̄p̄. q̄. lxiij. dicit q̄ loc⁹
nō est penalis angelo aut anie q̄ si afficiēs
alterādo naturā sed q̄ si afficiēs volūtātē
p̄stlando dū angelus vel aīa app̄hen
dit se eē i loco nō pueniēti. Recepraculū
autē in q̄ purgant aīe in aliq̄ augeat earūz
afflictionē nō q̄ ipm odiāt volūtātē deli
beratiua cū sint in charitate ⁊ sciant illūz
sibi eē assignatū ad tēp̄ a diuina iusticia
quā diligūt ad eaz purgationē. Sz quia
ipm naturali motu volūtatis refugunt
sub ratione qua suā obligatiōē ad penā
quāuis tēp̄aneā representat sub rōne qua
ignēz p̄met quo affligunt. ¶ Quartum
dubiū pncipale fuit vñz aīe separe exēat
aliquē de locis ad q̄ trāsfertunt. ⁊ q̄daz di
cunt q̄ non ex eo q̄ Job. viij. scribit. Qui
descendit ad inferos nō ascendit. Insup̄
Aug. li. de cura pro mortuis agenda ait.
Si in rebus viuētiū interessent aīe mor
tuorū me pia mater nulla nocte desereret
que me terra mariq̄ secuta est vt inccum
viueret. Si ergo exēat aliquē de recepta
culis suis aliquē interessent reb⁹ viuētiū
Alij p̄trariū probāt ex eo q̄ vt scribitur
Mathei. xvij. c. in transfiguratione sal
uatoris nostri moyses apparuit cū helia.
Ob q̄d Aug. li. p̄tracto ait ad viuos ali
q̄s mitti ex mortuis. Pro hac ambiguita
te remouēda rñdet Richardus q̄ aliquē
aīas exire d̄ receptaculis suis dupliciter
potest intelligi vel p̄ diuinā potentia vñ
p̄ naturā p̄p̄ia. Primo mō de inferno ⁊ de
celo exēant aliquē anie non p̄c̄ perueniunt
sed ad tēp̄us. nec de lege cōmuni sed ex

aliqua speciali causa. Sic etiā de purga-
torio aliq̄ exiit ad modicū t̄pus ante ex-
pletionē pene sue. post cui⁹ expletōnem
illuc ampli⁹ nō reuertunt. In iudicio at̄
omnes aīe tā existentes in celo q̄ i infer-
no eribūt fm̄ cōem legē diuine iusticie ad
eadē itez loca cū suis corpibus reuersu-
re ⁊ in eis in ppetuū permāsūre. Per na-
turā vero p̄riā dixerūt qdā nō posse a-
nimas de suis receptacul⁹ exire affirman-
tes q̄ aīa humana nullo mō est mobil⁹ s̄z
locū nec p se nec p accidens. Et si ponat̄
alicubi p subam suā nunq̄ mouebit̄ de
vbi ad vbi. Sed articul⁹ iste excōdicat⁹ est
a dño stephano epo panlicēsi. Jō s̄z Ri-
chardū dicendū est q̄ de suis receptacul⁹
exire possent aīe q̄ vellent nisi prohibe-
rent a supiori virtute. Sed de lege com-
muni exire prohibent ille q̄ sunt in pur-
gatorio ante expletā p̄niam ⁊ ille q̄ sunt
in inferno ante iudiciū. Ille vero q̄ sunt
in celo exire nolūt vsq̄ ad t̄ps resurrecti-
onis corporū suoz nisi aliqn̄ videāt pla-
cere deo ex aliq̄ speciali cā. vnde vidē ali-
q̄bus q̄ oēs descēderūt de celo in obitu be-
ate virginis marie p̄pter ei⁹ reuerentiaz
Et cū ea itez ascēderūt in celū. Ab augu-
stino ergo dicūt aīe nō posse interesse re-
bus viuoz p̄ p̄riā naturā. q̄ earz virt⁹
nō potest at̄aire supiori virtuti q̄ phi-
bent. Ideo p̄ hec dicta soluuūt oēs p̄ple-
ritates. Si igit̄ nō habem⁹ hic ciuitates
manēre. Si tā felix iocūdaq̄ bñfacienti-
bus habitatio disposita ē. Si regnū ce-
loz pacifice possidendū nobis promit-
tīt cōtemnām⁹ infima hec atq̄ terrena. ⁊
q̄ram⁹ q̄ sursum sūt vt sic puenire possim⁹
ad regionē illā opulentissimā bñoz. In
q̄ de⁹ bñdic⁹ viuūt et regnat p̄ oīa secula
seculoz Amen.

Sermo q̄nquagesimus non⁹ de spūsā
cto q̄ missus est ap̄lis in signoyisibili-
g neaz linguarum.

Spiritus san

Acrus quē mittet p̄r in nomie-
meo ille vos docebit oīa. s̄z
ba sunt redeptoris nr̄i originalit̄ Johā-
riū. ca. et in euāgelio p̄ntis solēnitatis.
Amplissimū donū hodierna die colla-
tū fuit hūano generi cū spūsctūs visibi-
liter missus est in ap̄los fundatores mi-
litanis ecclesie. Per illos enim in xp̄m
credidit mūd⁹. Per ip̄os deleta fuit pe-
nitūs ⁊ extincta p̄nicies idolatrie q̄ oēs q̄
si populos inuoluebat. Per ip̄os deni-
q̄ via regni celoz mortalibus facta fuit
nota. Tāta q̄ppe virtute ex alto p̄diti spūs-
cto coopante fuere. vt sicut ps̄. refert.
In omnē terrā exiuit son⁹ eoz cū fructu
⁊ utilitate omnīū gentiū. atq̄ in fines or-
bis terre verba eoz. **P**rop̄tea vt tanti
miraculi memores esse possim⁹ in p̄sen-
ti s̄mde de spūscto in ap̄los missō erim⁹
s̄ba facturi. De quo tria mysteria p̄poni-
mus contemplāda.

Primū dicūt cognitionis.

Secundū missionis

Tercium operationis

Qui nature spūsctūs nō est cogno-
scibil⁹ sed t̄mp̄ reuelatōem. et q̄lic spūsā
ctus est deus procedens a p̄re ⁊ filio ip̄is
coequalis

Cap. primum

Primū mysteriū cōtemplandū
de spūs sancto dī cognitionis. In
quo notande sunt tres theologo-
rū veritates. **P**rima q̄ nullus viator
potest cognoscere p̄riā vi nature terciā
p̄sonā in diuinis quā dicim⁹ spūsctū.
Un̄ Hilari⁹ in li. de trini. ait. Non pu-
terhō sua intelligēcia sacramentū gene-
ratōis et processionis se posse cōsequi.
Et Diony. in libro de diuis nominibus
Nō est audendū dicere aliqd̄ nec cogita-
re de sup̄stantiali occulta diuinitate p̄ter
ea que diuinit⁹ nobis ex sacris eloquijs
sunt exp̄sa. Et de hoc Paulus prime ad

Corinth. ij. c. dicit. Loquimur dei sapientia
qua nemo principu huius seculi nouit. s.
philosophorum fm glo. Secunda uitas q
nobis reuelatu est in diuinis esse tercia
psonam procedentem modu amoris q di
cit spū sanctus. Nā in veteri ac nouo te
stamento fit mentio de spū dei. Un Bene.
i. c. dicit. Spūs dñi ferebat sup aquas.
Et vi. c. Non pmanebit spūs meus in
homine. Et xli. c. Nunqd inuenire pore
rimus talem virum q spū dei plen⁹ sit. Et
Judicā. iij. c. fuit in eo spūs dñi et iudi
cavit israel. Et x. ca. facrus cū sup iepe
spūs dñi. Et ij. Regū. x. c. Insiluit sup
saul spūs dñi et pphetauit. Et ps. cxxij.
Verbo dñi celi firmati sūt. et spū oris ei⁹
omnis uirtus eorū. Et psal. l. Spūs san
ctū tuū ne auferas a me. Et psal. cū. E.
mitte spiritū tuū et creabunt. et ps. cclij.
Spūs tuus bonus reducet me in terras
rectas. et Sap. i. c. Spūs dñi repleuit or
bem terraz. Et xij. ca. Dñs bonus et sus
uis est spūs tuus in nobis. et Isa. xi. ca.
Requiescet sup eus spūs dñi. Et xli. c.
Dedi spiritū meū sup eū. Et xlvij. cap.
Dñs misit me et spūs eius. Et lxi. cap.
Spūs dñi sup me. Et Jobelis. ij. c. Ef
fundam spm meū et dabo prodigia i ce
lo et in terra. Eodē. c. Effundā spiritum
meū sup omnē carnē. et propheta bunt fili
uestri et filie vre. Et Math. j. c. Inuen
ta est in vtero habēs de spū sancto. Et iij.
c. Baptizabit vos spūs sancto. Et xij. ca.
Qui dixerit verbū d spūs sanctū non re
miserit ei. Et ultimo. c. Euntes docete gē
tes baptizantes eos in noie p̄ris et filij
et spūs sancti. et Luce. j. ca. Spūs sancto re
plebit et vtero maris sue. Eodem cap.
Spūs sanctus supueniet in te. Eodem ca.
Repleta est spūs sancto elisabet. et ij. ca.
Spūs sanctus erat in eo. et iij. c. Descendit
spūs sanct⁹ corpali specie sicut colūba in
ipm. et Johānis. xx. ca. Accipite spm san
ctū. et Actū. i. ca. Accipietis uirtutem

supuenientis spūs sancti in vos. Et ij. c.
Repleti sunt omnes spūs sancto. et x. c. In
nādes grā spūs sancti effusa est. Et vi. c.
Elegere stephanū plenū fide et spūs sancto.
et viij. c. Imponebāt manus sup illos et
accipiebant spiritū sanctū. et ad Roma.
v. c. Caritas dei diffusa est in cordibus
uestris p spiritū sanctū. et ij. Petri. j. ca.
Spūs sancto inspirati locuti sunt scri dei
hoies. et Jobes p̄me sue canonice. v. cap.
Tres sunt q testimoniu dant in celo p̄
verbū et spūs sanctus. Tercia uitas q spi
ritus accipit multiplici. Primo pro s̄
stantia aie Unde Ber. viij. c. Dñe ihu acci
pe spm meū. et Job. xij. In man⁹ uas co
mine cōmendo spm meū. Secdo accipit
p vtero. vbi Job. iij. c. Spūs vbi vult
spirat. Tercio pro acre vti in psal. Os
meū aperui et attraxi spiritū. Quarto p
angelo. in ps. Qui facis angelos tuos
spūs. Quinto pro deo. Job. iij. c. Spūs
est deus. Sexto pro tercia psona in trini
tate. Sed aduertendū fm Bonauēu
rā in pmo dist. x. q spūs in suba spūali
dicit dupliciter. i. a spūalitate p̄tra cor
pulentia. et sic suba rōnalis vel intellectu
alis aures potētia infior dicit spūs. vel
a spiratōe. et sic amor vel affectus bī spi
ritus. Primo mō cōuenit toti trinitati.
Et sic est nomē absolutū. Secdo mō con
uenit illi p̄sone q procedit. vti amor. spi
rari enī in spūalibus est sol⁹ amoris. Et
qm amor pōt spirari recte et ordiate. et sic
est purus. vel indirecte et immūde. et sic
est libidinosus. Ideo illa p̄sona q est
amor nō tm dicit spiritus sed spūs sanctus.
Non sic filius dicit sanctus. quia gene
ratio est motus naturalis circa quē non
attendit sanctitas vel puritas sicut attē
ditur circa amorem voluntatis. Alber
tus autē in compedio theologie dicit. q
spūs sanctus multa habet noia dicit am
spūs a spirando actiue. eo q spirer vbi
vult. Et sic conuenit tribus p̄sonis. sed

Spūs sancto p appropriaōem. Alio modo dicitur spiritus a spūādo passiue eo q spiratur. Et hoc mō propriū est spūsancto qui procedit per modū spirationis. Non solū autē dicitur spiritus sed addit sanctus. quia sanctus idem est qd mundus vel firmus vel sine terra. Que conueniūt non solū ei quo ad se sed in cōparatione quo ad nos. Nam p grām spūsancti a peccatis mūdāmur. in bono firmāmur. a terrenis sepāmur. Insuper spūs sanctus vocatur nexus unitas et amplexus. Et hoc prout comparatur ad prēm et filiū. Item dicitur donū dei altissimi. quia omne donū ab ipso fluit. Dicitur fons viu⁹ quia sitientib⁹ grātiā largitur. Dicitur ignis quia affectū accendit. Dicitur charitas nō solū quia est amor patris et filij sed quia nos amantes facit. Dicitur spūalis victor. quia omnes tribulatiōes mundanas suas facit et iocūdas. fin illud. In labore requies. in estu tēperies. Dicitur dextera dei digitus. quia sicut oēs repositales res digito demonstrant. ita p spiritū sanctū ostēdunt res spūales oculo spirituali. Dicitur paradisi⁹ qz consolationes celestes mentib⁹ instillat. Dicitur magistroz optimus. qz intellectū ad cognitionē dei et suūpius illuminat. Est itaqz spūscū⁹ vt colligit ex dicit⁹ Aug. in libro de trinitate deus tertia psona in trinitate producta a patre et filio p modū voluntat⁹. Deus namqz est sūme simplex. vt patet. xij. metaphisice. vbi plus dicit⁹ qd⁹ est actus purissim⁹ absqz aliqua compositione. ergo omne quod est in deo est deus. Et p consequē sciētia. sapiētia. intellectus. cognitio voluntas. et amor dei est deus. Constat autē q spūsanctus est amor patris ad filiū. Deus enīz pater per intellectū suū cognoscit essentiam suā esse infinite bonitatis. ergo eqz amat amore infinito. Sicut ergo q seipsum cognoscit cognitio est filius. ita a

more quo seipm amat est spūsanct⁹. Si contra pōicta tres inueniunt hereticorū opiniones damnate. Prima fuit opinio Arii. qui vt dicit sanctus Tho. in quarto sūme contra gentiles. c. xvi. docuit filiū et spiritū sanctū esse creaturas. filium tamē maiore spūsancto. et filius minorem patre. quem errorem quantum ad spūsanctū secutus est Macedonius. qui de patre et filio recte sensit q vnus eiusdem substantie sint. Sed b de spūsancto credere voluit creaturā esse prestans. Unde qdā macedonianos semiarianos vocant. eoz cum arianis in parte conueniunt. et in parte differunt ab eis dem. Quos tamen omnes conuincim⁹ testimonio scripturarū sanctarū ex quibus verissime colligimus q spūsanctus est deus. Nam nulli templū construit et consecratur nisi deo. Unde in psal. dicit⁹. Dominus in templo sancto suo. Sed replus deputat spūsancto. Dicit enim apostolus. ius prime ad Corin. vi. c. An nescitis quoniā membra vestra templū sūt spūs sancti. ergo spūsanctus est deus. Insuper comprehendere omnia profunda dei. non est alicuius creature. Sed spūsanctus cōprehendit omnia profunda dei. igit non est creatura. Dicitur enī prime ad Corin. i. h. cap. Que dei sunt nemo cognoscit nisi spiritus dei. Item deus locutus est per prophetas. Unde Numeri. xij. cap. scribitur. Si quis fuerit inter vos. pphetā domini in visione apparebo ei. vel p somnum loquar ad illum. Sed spiritus sanctus locutus est per prophetas. ergo est deus. Nam Actuum primo scribit⁹. Oportet impleri scripturam quam prēdixit spiritus sanctus per os David. Et secunde Petri primo capitulo. Spiritus sancto inspirati locuti sunt sancti homines. Item interius docere propriū opus dei est. Unde in psalmo. Qui docet hominem scientiam. Sed hoc est op⁹

spūs sancti ergo est deus. Nam Johā
xiiij. c. dicit. Paraclit' autē spūscūs quēz
mittere p' in nomie meo ille vos docebit
oia. Adhuc. Quoz est eadē opatio op
ter eandem esse naturā. est autē eadē ope
ratio filiū. et spūscū. Nam christ' loqitur
in scriis. ideo Paul' q. ad Ebo. vlti. ca.
dicebat. An expimentū qritis eius q loq
tur in me xps. Spūscūs enī loqit' ut il
lud Mar. x. c. Non enī vos estis q loq
mini sed spūs p'ris vestri q loquit' in vo
bis. Ergo eadē est natura filiū et spūscū
eti' et p' sequens p'ris. Ampli' eē vbi
q est p'riū dei q dicit Hierem. xxiij. ca.
Celū et terrā ego impleo. Hoc spūscō
puenit fm illud Sapie. i. c. Spūs dñi
repleuit orbem terraz. ergo est deus. Pre
terea Actū. v. c. dicit pet' Anania cur
tētavit sathanas cor tuū mentiri te spū
scū. Et postea sbat. Non es mentis
hoibus sed deo. ergo spūs scūs est deus.
Paulus enī in pma ad Corin. ca. xij.
ita scribit. Nemo potest dicere dñs ihs
nisi in spūscō. diuisiones hō grāz sunt
idem autē spūs. et diuisiones ministratōnū
sunt idem autē dñs. Et diuisiones opatio
nū sunt idem hō deus q operat' oia i omi
bus. Unicusq autē dat manifestatio spūs
ad vilitatē. alij qdem p spm dat fmo sa
pientie. alij autē fmo scientie fm eundez
spū. Alteri fides in eodē spū. alij grā
sanitatu in vno spū. alij opatio fructum.
alij pphetia. alij discretio spū. alij ge
nera linguaz. alij interpretatio fmonum.
Nec autē oia opatur vn' atqz idē spūs.
diuidens singul' prout vult. In qb' ver
bis manifeste exprimit spūscū eē deū
Secunda opinio dānata de spūscō
q non procedit a filio sed a solo patre. q
fm Tho. pma pre. q. xxxvi. inuēta fuit a
nestorianis vt patet in qdā simbolo ne
storianoz dānato ab ephesina synodo.
Propterea in simbolo patz dicit. Et spū
scū sanctū dñm et viuificantē q ex patre

filioqz procedit. Athanas' enī h' reuol
uit cū dixit Spūscūs a p're et filio nō fa
ctus nec creat' nec genit'. sed procedens
idipm proficit. Cyrill' in epla sua quaz
synod' calcedonē' recepit. Idem fateretur
Didimus in li. de spūscō. Aug. etiaz sic
asserit sup Johem et in libris de trinitate
Sed greci p'tra h' instāt. Primo q xps
de spūscō loqns cū a patre procedere di
xit nulla facta mentōe de filio. Tñ Johā
nis. xv. ait. Cū venerit pacit'us quē ego
mittam vobis a p're spm vitatis q a p're
procedit. Secdo qz Jobes Damal. dicit
Spūscū sanctū ex p're dicim' et spm pa
tris noiamus. Et filio autē spm nō dici
mus spm hō filiū noiam'. Tercio. spū
scūs pfecte procedit a p're ergo sup'ius
est q procedat a filio. Sed ad p'mū rñ
dei scūs Tho. pma pre. q. xxxvi. Et i q
to sūme cōtra gentiles. c. xxv. q. p' vni
tatem essentie qd in scripturis de vna p
sona d'r et de alia optet intelligi nisi repu
gnet p'prietati psonali ipius etiā si dictō
exclusiua adderet. licet em dicat Mar.
xi. c. Nemo nouit filiū nisi pater. nō tñ a
cognitōe filiū vel ipse filius vel spūscūs
excludit. Unde etiā si diceret i euāgelio
q spūscū sanctū nō procedit nisi a patre n
p' remoueret qn procederet a filio. cūz
h' p'prietati filiū nō repugnet. Nec emiz
si dñs spūscū a p're procedere dixit
de se mentōe nō facta. qz oia ad patre re
ferre solet a q habet quicqd habz. Sic cū
dicit Joh. viij. c. Mea doctrina nō ē mea
sed ei' q misit me parris. Et multa hmoi
in verbis dñi inueniunt' ad cōmēdandaz
in p're auctoritatē principij. Nec tñ in h
bis allegatis oīno decernit esse se spūscū
principij. cū dixit cū spm veritatis et se
pus dixerat veritatē. Preterea spūscū
a filio mittit fm illud Joh. xv. cap.
Cū venerit pacit'us quē ego mittā vob.
Sed mittens aliquā auctoritatē habz in
missum. Oporter ergo dicere q fili' p'az

beat aliquam auctoritate respectu spiri-
tussancti nō aut dñi vel maioritatis s3 fm
solā originē. Si q̄s aut obiceret q̄ filius
mittit a spūs sancto q̄ dñr Luce. iij. c. Q̄
dñs dicit in se ipse illud Jsa. Sp̄s do-
minum sup me euāgelizare paupibus misit
me. Rñdere possum q̄ filius a spūs sancto
mittit fm naturā assumptā. Spūs autē
sanctus nō assumpsit naturā creatā vt fm
eā possit dici missus a filio vel filius hñe au-
ctoritate respectu ip̄i. Relinquit ḡ pre-
spectu p̄sone etne filius sup spm̄ sanctum
autem beat. Ad scdm̄ obiectū de Dama-
sceno dñs sanctus. Tho. q̄ i b̄ nō est audie-
tus q̄uis a quibusdā dicat q̄ sic nō p̄fi-
cet spm̄ sanctū eē a filio ita etiā nō negat
ex vi b̄oꝝ illoꝝ. Ad tertiā de productōe
p̄fecta p̄is dñs sanctus. Tho. q̄ p̄ b̄ q̄ spi-
ritussanctus p̄fecte procedit a p̄e nō soluz
nō est supflūū dicere q̄ procedat a filio.
sed oīno necariū. q̄ vna dñr est p̄is et fi-
lius. q̄cquid est a p̄e necesse est eē a filio ni-
si p̄p̄erati filiationis repugnēt. nō em̄ fili-
us est a seipo l3 sit a p̄e. Jū p̄r et filius
sūt vñū p̄ncipiū spūs sancti. p̄p̄ vnitatez
diuine vñū et vna productōe producit
spm̄ sanctū sic etiā tres p̄sone sūt vñū p̄n-
cipiū creature et vna actōe creaturā pdu-
cūt. Tertia opinio de spūs sancto dāna
ta fuit aliq̄z q̄ dicitur q̄ spūs sanctus non
sit eq̄lis p̄i aut filio. Arguebant b̄o sic.
Dare se totū sine sui diminutōe ē summe
potēcie. Hoc aut pōt p̄r b̄ pōt filius. non
aut spūs sanctus. Nō em̄ pōt generare fili-
um sic p̄r. nec pōt spirare spm̄ sanctū sic
p̄r et filius. ḡ nō est illis eq̄lis. Ad b̄ m̄dz
Allex. in p̄mo volumine sume. q̄ sic eadez
est potēcia filij q̄ potuit generari q̄ est in
p̄e q̄ potuit generare. Sic eadez est potē-
cia spūs sancti q̄ pōt dari idest spirari q̄
p̄is et filij q̄ p̄nt dare idest spirare. Un̄
Augu. li. 3. maximū inq̄r Absit vt iō sit
potētor p̄r filio q̄ creatorē genuit p̄r fi-
lius nō genuit creatorē. neq̄ qm̄ nō potu-

it. sed nō oportuit. idest nō ex ipotēcia se-
cit sed q̄ sibi nō ueniebat. Sicut pōt di-
ci in p̄posito. Si b̄o q̄rat vñ artata siue
ligata sit potēcia producēdi in p̄sone spi-
ritussancti. p̄ter b̄ q̄ nō pōt exire in actū
producēdi p̄sonā sic pōt in p̄e et filio. di-
cendū q̄ nō. imo in sumā p̄fectōe ip̄i po-
tēcie est q̄ nō pōt exire in actū b̄mōi quia
nō congrueret. vñ Ansel. in monologion
ait. Qui pōt qd̄ sibi nō prodest et nō debz
tāto maḡ aduersitas et p̄uersitas p̄nt in
illū. Sanctus b̄o Tho. 1. p̄te. q̄. xli. dicit.
Q̄ sic eadez eēntia q̄ in p̄e est p̄ritas in
fiō est filiatio. ita eadez est potēcia q̄ pa-
ter generat et q̄ filius generat. vñ vñ ē q̄
quicqd̄ pōt p̄r p̄r filius. Nō m̄ sequitur q̄
possit generare. nā generatō significat re-
lationē in diuinis. Habet ḡ eandē potē-
tiā quā p̄r sed cū alia relatōe. q̄ p̄r bz eā
vt dans. et b̄ significat cū dñr p̄r pōt gene-
rare. filius aut bz eā vt accipies. et b̄ signi-
ficat cū dñr pōt generari. Idē dicēdū est de
spūs sancto respectu patris et filij.

Quid sit missio i diuinis. et q̄ sit spūs
ctus mitti iuisibilis et visibilis et de congru-
itate ep̄is q̄ spūs dat. fuit apl̄is i signo
visibili.

Cap. scdm̄.

Secundū mysteriū cōtēplandū de
spūs sancto dñr missiōis. In q̄ tres
consideratiōes faciem.

Prima dñr quidditatis.

Secunda qualitat̄is

Tertia p̄alitatis

Prima cōsideratio dñr quidditatis. vbi
qd̄ sit missio in diuinis est apiendū. Ad
qd̄ tra ait Richar. i p̄mo. di. xv. Missio
est p̄sone emanātis vel emanatiōis p̄fōe
p̄ aliqd̄ sibi appropriatū actu vel hitu ma-
nifestatio. Nā missio respectu missi duo
bz ex suo intellectu emanatiōē et manife-
stationē p̄ effectū. vñ Aug. iij. li. de trini-
tate. Mitit est cognosci cē ab alio. et q̄a
p̄r a nullo iō nūq̄ dñr missus. S3 vt ista
clari habeanť una in hac p̄te dubia sunt

operanda. **¶** Prima vtz sit ponere mis-
sionē in diuinis. Sed vtz missio sit qd
increatū vl creatū. Tertiū vtz missio di-
cat de deo ab eterno vel ex tpe vl vtroq; mō
¶ Ad p̄mū dubiū rōdet sc̄ptura sc̄g. **¶** Dr
enī ad Galath. iij. c. **¶** Misit de⁹ filiū suū
Et ibidem Misit deus spiritum filiū sui
in corda vestra. Et Jobis. iij. c. **¶** Nō enī
misit de⁹ filiū suū in mūdū vt iudicet mū-
dū. Et vi. c. **¶** Misit me viuēs pater. Et
vii. c. **¶** Qui misit me verax est. Et Jobis
xvi. c. **¶** Cū venerit pacis quē ego mittaz
vob. Et qd⁹ ⁊ filib⁹ pater qd fili⁹ missus
est etiā ⁊ spūs sanct⁹. **¶** Cōtra h̄ m̄ qdam
obiectū. Primo qd qd mittit ab aliq; disce-
dit ab eo ⁊ ad aliq; locū de nouo vadit.
S; in diuinis nō pōt ēē loci mutatio cū
de⁹ sit vbic⁹. S; in diuis nō pōt ēē missio.
Sed oē qd mittit sepat a mittēte. sed i
diuinis nō est ponere separationē vni⁹ pso-
ne ab alia. S; nec missionē. Tertiū nihil p-
tinet ad inferioritatē ⁊ superioritatē dr de
vna psona respectu alteri⁹. vñ dicit Da-
uid. **¶** qd fili⁹ ⁊ pater nō dr obediēs vl
iobediēs p̄r. **¶** Dicitur ei ē h̄ cū Gille qd mī-
tit i qd hui⁹ sit inferior qd ille qd mittit ⁊ il-
le qd mittit sit supior nō dicit h̄mōi nō
mittere ⁊ mitti de vna psona respectu al-
teri⁹. **¶** Ad soluēda h̄mōi obiecta notan-
dū est fm̄ Bonauēturā in p̄mo. di. xv. qd
missio in his inferiorib⁹ h̄z respectus ad
triā. s; ad p̄ncipiū. ad terminū. ⁊ ad missū
Ad p̄ncipiū siue ad mittentē missio habz
sb̄ triplici h̄itudine cōpari. videlicet vt ad
dantē eē ⁊ sic mittit radius a sole. Vt ad
dantē vtutē sic mittit iaculū a proiecto-
re. Et vt ad dantē iurisdictionē ⁊ sic mī-
tit nūc⁹ a p̄ceptore. Sēdm̄ oēm h̄ac con-
parationē est missio in diuinis qd spūs san-
ctus mittit a p̄re ⁊ filio tanq; h̄ns eē ⁊ h̄-
uit ⁊ autē rem opando ab eis. Et idco mis-
sio fm̄ h̄ūc respectū cōpletissime est in di-
uinis. Silt ad terminū sb̄ triplici habitu-
dine cōpar. **¶** Mittit cū aliqd alicubi vbi

videlicet quierat. vt lapis mittit deorsū
Mittit etiā aliqd alicubi vt a qd habeat
sicut aliqd mittit alicui donū. Mittit in
sup ad aliqd qd opetur. Et sic mittit fili-
us vel spūs sanct⁹. vt alicubi inhabitant
dū vt alicubi ad possidendū. vt donū. vt
aliqd sc̄g ad effectū p̄ferendū. Et iō mis-
sio p cōparationē ad terminū repit cōpletif-
sime in diuinis multo mag⁹ qd in creaturis.
Si autē loqmur de missione in cōparōe ad
missū. Si in his inferiorib⁹ ponit triplici
cōditionē ip̄fectionis. s; separationē. s; cōtri-
onē ⁊ mutationē. qd quidē nō sūt in diuinis
Est tñ aliqd p̄fectionis ibi istis cōrūdeō.
Et rōbui⁹ p̄sio. In istis inferioribus se-
parat miss⁹ a mittente. Nā cū mitto ali-
quē romā qd roma distat a me ille quant
mitto sepat a me. In diuinis hō qd deus
mittens est vbic⁹ nulla est distantia. idō
nulla separatio. Loco tñ hui⁹ ē missi a mie-
tente egressio siue emanatio. Silt in his
inferiorib⁹ est inmissio s; cōtrio p̄pter dif-
ferentiā mittentis ad missū. qd miss⁹ dif-
ferit a mittente in substantia. Sed in diuinis
nō est substantialis differentia. Et iō oia sūe
eq̄lis nobilitatis in missio ⁊ mittēte. Sic
etiā in his inferiorib⁹ est inmissio muta-
tio p̄pter distantiā missi a termino. qd hō i di-
uinis miss⁹ nlli loco abest. iō nō ē ibi mu-
tatio s; alicui⁹ effect⁹ de nouo productio
Hec Bonauē. Sētm̄ hō. Lbo. i. p̄re. qd
xliij. cā de sniam ⁊ firmās ita asserit. qd in
rōne missiōis duo ip̄stant. Quorū vnū
est h̄itudo missi ad eū a qd mittit. Aliqd ē
h̄itudo missi ad terminū ad quē mittitur.
Per h̄ autē qd aliqd mittit oñdit p̄cessio
qdā missi a mittēte. Vel fm̄ ip̄erū sic do-
min⁹ mittit seruū. Vel fm̄ p̄siliariū vt si
p̄siliari⁹ dicat mittere regē ad bellandū.
Vel h̄z originē vt si dicat qd flos mittit
ab arbore. Dñd̄ etiā h̄itudo termini ad
quē vt mittit aliqd nō ibi eē icipiat. vl qd
us ibi oīno nō erat qd mittit. Vel qd in ei
pit ibi aliqd nō ēē qd nō erat. **¶** Missio

CXIII

Quote persone huerint pōr fm q' iporant
ex vna pte pcessione origis a miterē. Et
fm q' iporant ex alia pte nouū modū exi
stendi in aliq'. Sic fili' dī ēē miss' a pte
in mūdū fm q' incipit ēē in mūdō vīlībi
lig carne assumptra. tñ antea in mūdō
erat. vī dī Jobis. j. c. Nō ponit g' missio
in diuis q' sit fm mōrā locale. q're nec ibi
est sepatio sed sola distincō origis. neq'
pōr ibi ēē minoratio cū non sit a pncipio
mitterē aut fm iperū aut fm p'siliū. q'a i
perās est maior z p'siliā sapiētiōr. Et
vī p'dictū est missio illa nō iporant nisi p
cessione origis q' est fm eq'litatē. **S**e
cundū dubiū fuit vīz missio sit qd crea
tū vel increatū. Ad qd ita rīdet Alexā.
in pmo sūme. q' missio siue dicat actiue d
p're respectu fili'. siue de p're z filio respe
ctū spūs sancti. siue dicat passiue d filio
vel spūs sancto est qd increatū z idē q' d'.
Nā pcessio spūs sancti est ip'e spūs scūs
pcedēs z sanctificatio spūs sancti est ip'e
spirit' sanct' sanctificās. Sed missio spi
rit' sancti est eius pcessio a p're z filio ad
sanctificandū creaturā. vīz q' aut est qd
increatū qd est spūs sanct' g' missio q' spi
rit' sanct' est missus est aliqd increatū. z
eadē rōne missio q' fili' mittit z q' p'r mit
tit. **T**ertū dubiū fuit vīz missio dicat
de dō ex tpe vī ab et'no. Et rīdent docto
res theologi q' dī ex tpe. verū tamē Ale
xander in pmo sūme dīc q' i missiōe duo
sūt. Est cū ibi pncipale significatū qd ē qd
increatū. z est ibi aliqd notatū. s. effect'
in rōnali creatura qd ē qd creatū. Nā mis
sio ē processio alicui' p'sone manifestata
in creatura vel manifestatio processiois
eternae facta rōnali creaturē. Rōne g' cō
notat qd t'pale ē dī missio t'pale. Sed
sanct' **L**ho. in. j. pte vbi sup dīc q' i his
q' importat origīne diuinaz p'sonaz ē q'
dā differētia atēdenda. Quedā em i sui
significatiōe iporant solā bīrudīne ad p'n
cipiū. vī processio z exī'. Quedā vō cū

bīrudīne ad pncipiū dētermināt p'dicti
onis terminū. Quoz qdā dētermināt ter
minū eternū sic generatio z spiratio. Nā
generatio ē processio diuine p'sone in na
turā diuinā. Et spiratio passiue accepta
importat pcessione amor' s'bfictē. Que
dā vō cū bīrudīne ad pncipiū iporant
terminū t'pale sic missio z datio. **M**it
em aliqd ad h' vī in aliq' sit. z dat ad h' vī
habeat. p'sonā aut diuinā h'ri ab aliq' cre
atura vel ēē nouo mō existēdi in ea est qd
dā temporale. vīde missio z datio in di
uinis dicūtur temporaliter tantū. Gene
ratio autē z spiratio solum ab eterno. pro
cessio autē z exīus dicūtur in diuinis e/
ternaliter z temporaliter. Nam fili' ab
eterno processit vī sit deus. temporaliter
autē vī sit homo fm missiōe vīlībilē. vī
vī sit in boīe fm missiōe inuīlībilē.

De tpe die z hora missiōis spūs scūs.
Secunda consideratio de missiōe spi
rit' sancti dicat temporalitatis. In q' quo
tempore missus fuit apostolis pondera
re debemus. Nā quinquagesima die post
xpī resurrectionē mysteriū istud fuit cele
bratū. Et hoc quidē congrue factū ēē con
stat. tū quia in veteri testamento sic fue
rat figuratū dū quinquagesima die post
q' moyses eduxerat filios israel de egypto
to descendit deus in igne in monte sinay.
Sic z quinquagesima die postq' xpūs
traxit patres de inferis descendit spiritus
sanctus in linguis igneis. Tum etiā vī
que in iubileo beneficia populus accipi
ebat data fuisse multo copiosiora in xpi
credentibus a spiritus sancto noscantur.
Ut enim colligitur ex. xlv. cap. **L**euitici
Nūcro qinquagenario ānoz in iubileo
debita remittebant. Ita spūs scūs g'ra in a
postolos descendēs penitentib' p'cā z debi
ta remittit. Sicut in illo iubileo sui dona
bant lib'ari. ita nūc spūs sanct' lib'at a s'
uitare diaboli in spēs gl'ie filioz dei. Ad
huc in eo recuperabāt hereditates amisse.

Sic spūsanct⁹ est pign⁹ hereditatis nre
 Venit etiā spūsanct⁹ in die dñica vt cēt
 dies renouatōis q̄ fuerat ⁊ creatōis. Do
 minica nāq; die creat⁹ est mūd⁹. Hora ad
 hac q̄ spūsanct⁹ i aplos descēdit fuit ter
 tia. vt p̄ter auctē ecclē q̄ cātat in hymno
 Dū chris hora tertia repēte mūd⁹ intro
 nat orātib⁹ aplis dñi venissē nūciat. Id
 ip̄m h̄t ex vbo petri Actū. ij. c. fuit autē
 ista hora iuuentēs. tñ q̄ spūsanct⁹ ē ter
 tia in trinitate psona. tñ q̄ p̄mi pentes di
 cunt in hora tertia p̄didisse gr̄az vt ponit
 in sp̄endio theologie li. j. vii. iuuentēs fu
 it q̄ eadē hora aplis redderet. tñ etiā vt i
 sinuct q̄ in tertio tpe gr̄a dei copiose in
 mundū effusa est. Nā gen⁹ hūanū s̄bi
 plici statu decurrere ponit a doctoribus.
 Prim⁹ legi nature ab adā vsq; ad moy
 sen. Sec⁹ fuit legi scripte a moyse vsq;
 ad xpm. Tertio legis gr̄a xpo vsq; ad cō
 pletū nūc electōz. Quarta p̄dicatio
 de missione spūscī dī q̄litaris. Duplex
 est missio spūscī vna iuisibilis q̄ mittit
 in mentē ad sanctificandū creaturā. ⁊ ista
 missio fit ad inhabitatōnē creature rati
 onalis. Alia est missio visibilis sic appa
 ruit sup xpm in colūbe spē. ⁊ sup aplos i
 linguis igneis. Qui spūsanctū iuisibilē
 h̄t cupit op⁹ est vt se p̄formet aplis i q̄
 bus septe additōes describit fuisse. Prima
 additio fuit q̄ erāt aio dñi. Et h̄ ē qd dī
 Actū. ij. c. Dū cōplerent dies penteco
 stes id est dies redētionis. Illō em̄ festus
 erat ad requiē deputatū. Id dicit⁹ deus p
 Isaiā. c. lx. Sup quē redēscēt spūs meus
 nisi sup humilē ⁊ quētū. Sec⁹ crāt apli
 dilectōe vniti qd notat cū dī Erāt om̄es
 p̄iter. Erāt dē eis cor vnū ⁊ aia vna. Si
 cut em̄ spūs hoīs nō viuificat mēbra cor
 poris nisi vnita. sic nec spūsanct⁹ mem
 bra spūalia. Tertio crāt apli loco secreti
 De h̄ s̄bdit in eodem loco. s̄ in cenaculo.
 Quarto crāt oīone assidui. Idē s̄bdit.
 Erant p̄seuerātes vnanimiter in oīone.

de illis cātat ecclia. Orātib⁹ aplis dñi
 venissē nūciat. Quito erāt hūilitate s̄di
 t̄er eo q̄ scribit q̄ erāt sedētes id est hūi
 les. S̄terto erāt pace iūcti. q̄ erāt i b̄ie
 rusalem q̄ interpretat visio pacis. Septimo
 erāt p̄emplatiōe erecti. p̄b q̄ dī q̄ rece
 perūt spūsanctū in supiori cenaculo. q̄
 liter autē missio illa visibilis in aplos fue
 rit cōpleta declarat. Actū. ij. c. vbi dicit⁹
 fact⁹ est repēte de celo son⁹ tāq; adueniē
 tis spūs vehemētis ⁊ repleuit forā domū
 vbi erāt sedētes. Nico. de lyra sedētes id
 est manētes eo mō qd dī in deuteronio.
 ca. ij. Sedistis in cades barne multo tēpe
 id est māsistis. Nā apli tūc crāt in orōne
 q̄ nō sit sedēdo s̄ magis flectēdo genua vt
 stando. Insup Luce. vlc. c. xpus dixerat
 eis. Sedere in ciuitate id est manere quo
 usq; induamini vrute ex alto. Et apparu
 erūt illis dis̄p̄te lingue tanq; ignis. Se
 dūq; sup singulos eoz ⁊ repleti sūt om̄es
 spūscī. S̄z possit aliq; q̄rere an apli
 añ istā diē acceperāt spūsanctū. Er n̄
 dent doctores q̄ sic sed nō in tanta copia
 Cū em̄ fuerūt vocati ad xpi sc̄lā ⁊ apli
 tū receperūt spūsanctū ad p̄p̄iā iustifi
 cationē ⁊ p̄sonalē p̄fectionē. Qñ autē m̄
 sit eos ad p̄dicandū añ suā passionē. tūc
 receperūt spūsanctū ad in firmoz curati
 onē ⁊ miraculoz opationē. dedit nāq; po
 restatē illis curādi lāguozes etiā cū demo
 nes. Sicut p̄z Marci. x. c. S̄z qñ i iust
 flauit ⁊ dixit eis. Accipite spūsanctum
 tūc receperūt eū ad pctōz remissionē ⁊ sa
 cramentoz ministratōnē. Et vt refert au
 gust. iij. li. de trinitate flat ille corpore
 us s̄bstātia spūsancti nō fuit sed demon
 stratio p̄ p̄gruā significatōnē nō tñ a pa
 tre sed a filio procedere spūsanctū. ⁊ spi
 ritus sanct⁹ ibi nō accipit prout est tertia
 in trinitate psona. sed pro dono spūsan
 cti. vt sit sensus. accipite spūsanctū. i. do
 nū spūsancti. prout exponit Philipp⁹
 de mōre calario in euāgelio Iohis. Ista

Septe additōes
 q̄ habuerūt apli
 ut acciperent spū
 sanctū

2

3

4

ho die apli receperit spū sanctū ad habē-
dā intelligentiā scripturaz vt declarabim⁹
in seqnti mysterio ⁊ noticiā oīm linguaz
ad audaciā ⁊ fortitudinē ad oīm meritorū
plenitudinē ad p̄dicationē euangelij. ad
tolerationē martirij. ad p̄uersionē popu-
lorū ⁊ conuersionē miraculoz. Ergo re-
pleti sunt nō solū plenitudine sufficiētie
sed etiā plenitudine redūdantie.

Apostoli faciente spū scō loq̄ban-
tur varijs linguis ⁊ acceperūt scias diui-
naz rerū atq; fontes faci fuerūt vt nō ti-
mēt cruciat⁹ neq; mortē. **C**ap. tertiu

Eritū mysteriū dēplandū de spū
sancto dī opationis. Inter cetera
q̄ppe stupenda q̄ in apostolis est
op̄at⁹ sunt p̄cipua ⁊ singularissima tria.

Primū fuit locutio

Scōm illustratio

Tertiu fortificatio

Primū op⁹ mirabile fuit locutio. nā
statim fecit illos loqui idiomata oīm gen-
tū. q̄ tamen antea non didicerant. Et li-
cet quidā dicere voluerint q̄ apostoli li-
gua propria loquentes intelligebant ab
audientibus ac si eoz idiomata profer-
rent. **N**ū verior est sententia illoz qui re-
nēt q̄ ipsi apostoli varia linguarū gene-
ra per spū sanctū didicerunt. Unde ec-
clesia de ip̄is cantat. Linguis loquantur
omniū turbe paucis gentiliū multo ma-
dere deputant quos spūs repleuerat. et
Aleuū. ij. ca. scribit. Leperunt loqui va-
rijs linguis prout spūs sanctus dabat elo-
qui illis. Erant autem in hierusalem ha-
bitantes iudei viri religiosi idest in cul-
tu diuino deuoti s̄m. Nicolaū de lyra ex
oīm natione que sub celo est qui cōuene-
rant in hierusalem rōne festi. Naz iudei
captiui per sa' manasar regē assyriorū
non redierunt in iudeā. Similiter capti-
ui per regem chaldeoz non redierunt
omēs q̄uis haberent licentiā redeundi.
sed remanserunt multi amore filioz. q̄s

genuerant ibi ⁊ possessionū quas acqui-
sierant. **M**ulti adhuc captiui per an-
thiochū regē grecoz ⁊ diuersis gentibus
vendi remanserunt. **C**erūtamen aliqui
eorū magi deuoti p̄pter reuerentiaz rēpli
remesabant aliquādo in hierusalē marie
in solennitatibus magnis quarū vna ē
rat solennitas penthecostes. Et dī pen-
tecostes a penta qd est quinq; ⁊ costē qd est
decē. q̄nq; gesima namq; die a paschate ce-
leberrima erat apud iudeos in memoriā
beneficij legis date que fuit data in mon-
te sinay quinquagesima die vt superius
tactū est postq; filij israel egressi sunt de
egypto. **f**acta igit hac voce sc̄s spūs ve-
hementis vel venti vel tonitruū. que ab
alijs audita fuit vel apostolorū ⁊ aliorū
cum eis existentū deū voce magna laudā-
tū. qui p̄us timore ducti nō audebant lo-
qui. **u**enit multitudo ⁊ mente cōfusa est
idest stupefacta. quoniā audiebat vnus
quisq; lingua sua illos loquentes. **d**ice-
bant autem cū admiratōe. **N**ōne ecce oēs
isti qui loquūtur galilei sūt. Et quō nō
audiuimus vnusq; lingūā nostrā in q̄
nati sumus parthi. ⁊ medi ⁊ belamire et
q̄ habitant mesopotamiā. iudeā ⁊ capa-
dociā. pontū ⁊ asiā. frigiā ⁊ p̄aphl-
liā. egyptū ⁊ p̄tes libie que est circa cire-
nem ⁊ aduene romani. Et dicunt hiero-
mani aduene potius q̄ alij. tū q̄ a remo-
tioribus partibus venerunt. tū q̄ mare
transierant. **J**udei quoq; ⁊ proseliti id ē
conuersi de gentilitate ad iudaismū. chre-
tes ⁊ arabes audiuius eos loq̄ntes no-
stris linguis magnalia dei. **A**lij autē irri-
dentes dicebant quia multo pleni sunt.
pro quibus cantat ecclesia. **M**ulto ma-
dere deputant quos spūs repleuerat. nū
Petrus veritatem rei per scripturas de-
clarauit. Et illa die apposite sunt idest
baptizate ⁊ ad numerū fidelīū congrega-
te ante circiter tria milia. **S**cōm opus
mirabile qd spūs sanctus in apostolis su-

le opatus illustratio dicitur. Nam intellectus
eorum illuminavit ut de diuinis que ad
salutem sunt necessaria nihil penitus igno-
rarent. hoc promiserat eis Christus. Luc. 21.
Ite Tobis. xiiij. c. Paracletus autem spiritus
sanctus quem mittet pater in nomine meo il-
le vos docebit omnia et suggeret vobis omnia
quęcumque dixerō vobis. Et. xviij. c. Cum ve-
nerit ille spiritus veritatis docebit vos omnem
veritatem. Et. Luc. 21. c. Ego dabo vobis
et sapientiam cui non poterit contradi-
cere aduersarij vestri. Res est profecto
stupenda quod tam celeriter absque doctore spi-
ritus sancti sola presentia noticiam apostoli
plenissimam acceperunt de omnibus que a
moysē et prophetis fuerant scripta. Hic
dicitur ad paulinum atque pharisei stupent
in doctrina domini et mirantur in petro et iohan-
ne quod legem sciunt cum litteras non didice-
runt. Quicquid enim alijs exercitatio et quod
ridicula in lege domini meditatio tribuere so-
let illis spiritus sanctus suggererebat et erant
iuxta quod scriptum est docibiles deo. quoniam
more secretis diuinis magis fuerunt il-
luminati quam prophete veteris testamenti
et in maiori plenitudine gratiam spiritus san-
cti receperunt atque donum prophetandi ex-
cellentius habuerunt. quod autem apostoli pro-
phetie munere fuerint preediti. patet. Ac-
tus. iij. c. v. c. vi. c. xi. c. xij. c. xxvij. c. Ita-
que autem fuit in illis vis doctrine quod in omnes
gentes et nationes mundi per eos lux veri-
tatis effulserit. Tercium opus mirabile quod
spiritus sanctus operatus est in apostolis dicitur
fortificatio. quia corda eorum adeo fortifi-
cavit ut nullo timore nullo terrore nulla
que comminatione a christi predicatione recederent.
Ideo in sermone qui legitur in of-
ficio apostolorum Gregorius ait. Scriptum est
spiritus domini ornauit celos. Ornamenta enim
celorum sunt virtutes predicantium. que videli-
cet ornamenta. Paulus enumerat dicens
Alij dant per spiritum sermo sapientie. alij
sermo scientie secundum eundem spiritum. alij

fides in eodem spiritu. alij gratia sanctorum
in uno spiritu. Et infra. Quot sunt bona
predicantium tot sunt ornamenta celorum. Hic
rursus scriptum est. Verbo domini celi firma-
ti sunt et spiritu oris eius omnis virtus eo-
rum. verbum enim domini filius est patris. Sed
eosdem celos videlicet sanctos aposto-
los ut tota simul trinitas ostendat ope-
rata repente de sanctis spiritus diuinitate ad-
iungit. Et spiritus oris eius omnis virtus eorum.
Celorum igitur virtus de spiritu sumpta est. quia
mundi huius potestantibus contraire non
presumerent nisi eos sancti spiritus fortitudo
solidasset. Quales namque doctores sancte
ecclesie ante aduentum huius spiritus fuerint
scimus et post aduentum illius cuius forti-
tudinis facti sunt conspiciamus. Erre ipse
se pastor ecclesie petrus quare debilitatus quod
teque fortitudinis ante aduentum huius spi-
ritus fuerit ancilla ostiaria requisita di-
cat. vna enim mulier voce percussus du-
mori timuit virum negauit. et tunc petrus
negauit in terra cum latro confitebatur i cruce.
sed vir iste tante fortitudinis qualis
post aduentum spiritus existat audiamus. fis
conuentus magistratum atque seniorum. Le-
sis denuncias apostolis ne in nomine hie
sui loqui debeant. Petrus magna auctori-
tate respondit. Obcedere oportet deo ma-
gis quam hominibus. et rursus. Si in conspectu
domini iustus est vos potius audire quam de-
iudicare. Libens beatus andreas perse-
cutoribus suis respondit. Tanto enim ero
regi meo acceptior. ipso pro cuius nomine
fuero permansurus in tormentis constantior.
Non enim possumus que audimus et
vidimus non loqui. et illi quidem ibant
gaudentes a conspectu concilij quam digni
habiti sunt pro nomine iesu contumeliam pa-
ri. Hec ille. Securus et gaudens ad crucem per-
perauit petrus. Ita et frater eius andreas
quod spiritus sanctus erat in eis. Sic et apostoli
ceteri more violenti lerantur tulerunt
quod spiritus sanctus omnem ab eis timorem eiecit.

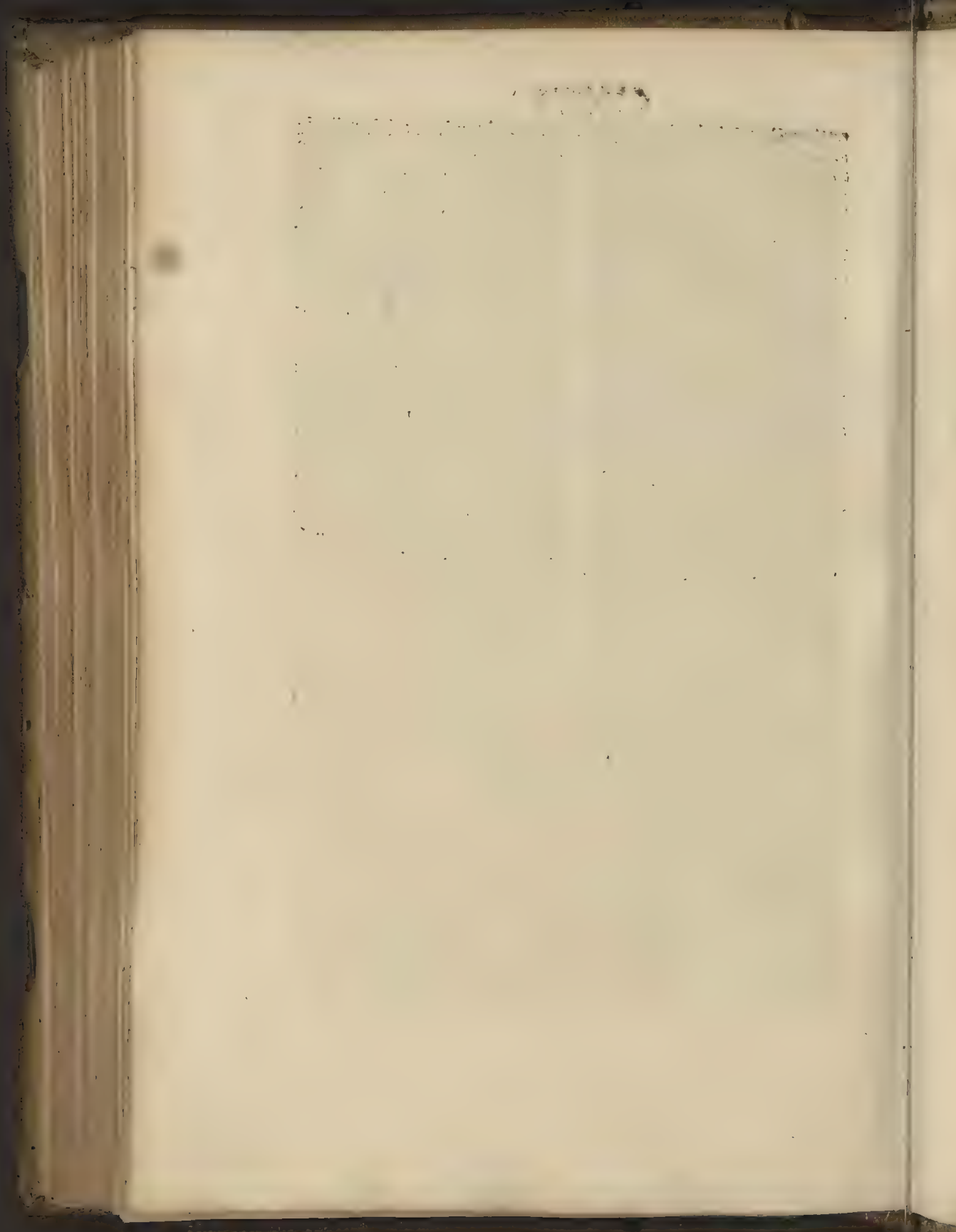
CXCVI

rat. Nec in apostolis hec fortitudo sup
naliter tributa est. Quinimo et sanctis ve
sic dicā innumeri confessionibus virgibus
et martyribus Quis nā fecit temporalium
bonorum contemtores eos qui xpm nuduz
nudi secuti sunt nisi spūs sanctus Quis
habitare fecit in solitudine in speluncis ami
cos dei vigilantes orantes et carne duris
sumis ieiunijs disciplinis et verberibus
affligentes nisi spūs sanctus. Quis de
niqz fecit martyres animo intrepido tot
illata tormenta exquisitissima cruciatu
um genera perpeti nisi spūs sanctus. Tibi
admirari plurimum simul et in fide p̄soli
dari debemus dum sup̄dicta omnia in sexu
fragili mulierū inueniri conspiciunt. O
vere stupenda virtus spūs sancti que tot
homines supra homines eleuauit O gra
tia dei electis copiosissime dispensata q̄
terrenos homines celestes effecit O fons
indeficiens bonitatis dei ad quē cuncti mor
tales confugere securi debent. quoniam
vt inquit Lypanus in epistola ad dona

rum. Profluens largiter spūs nullis fi
nibus premit. nec ullis cohercentibus
claustris intra certa metarū spacia refrens
tur. Manat iugiter. erubescit affluenter
Nostrū tñ peccus sinat et pateat. Quā
tū illuc fidei capax affertur. tā tū inde
grane inundantis haurimus Decille.
Supplici corde igit postulemus vt pi
ssimus deus spūs sancto suo repleat cor
da nostra Qui sit benedictus in secula se
culorum Amen.

Finis

Explicit quadragesimalis de peccatis ce
prum in ciuitate Lutij Ibiqz completus
ad laudem et gloriam omnipotentis dei et regi
nis gloriose Marie ac beatissimi patris
francisci et noui sancti Bonauenture
Amen. Finiū est anno dñi millesimo q̄
dringentesimo octuagesimo tertio die ix
mensis octobris hora vespertina Et im
pressū in Offenburg Anno dñi. 1496.
ipsa vigilia epyphanie.

**Ad reuerendissimū dñm Johannē de Aragonia sancte Romane eccle
sie et sancti Adriani presbiterū cardinalem**

¶ Consideranti se penumero mihi ac memoria reuoluenti Reuerendissime pater ac illu
strissime dñe funestas mortaliū clades obtrunculētes bellozum calamitates et seuis
simas pestes quibus tot illustribus viris destitute remāserint plūme ciuitates italie et
que domus magnis vndiqz familijs replete erant nūc sine habitatoribz corruere vi
deantur. Quodqz mirabili profecto est paucis qd supuixerūt hominibus etiam in
nostra que olim magna grecia dicebat patria adeo fertili vt nō modo pleriqz vr/
bibus sed regionibz solita fuerit ex suaz frugū copia prouidere tāta supuenerit ter/
re sterilitas qntam vir potuimus vita comite pertrāsire. In mentē venit hec omnia
ad iustum dei iudiciū referre qd de scelcribus tota quibus italia corrupta est sumat
vltionē. Ab eo cñ tpe quo diuin⁹ ille p̄eco Bernardinus cepit latinis p̄dicare ar
guens vicia populoz in hanc vsqz diē ex nōnullis q̄s ad bene beateqz viuendū con
uertit paucos p̄seuerasse videm⁹. ac tandē crescente in humanis cordibz malignita
te ad vomitū omnes rediisse. Et nō est qd faciat bonū nō est vsqz ad vñū. Jam in cō/
mune publicūqz vsu occidentis seculi prauitas et obscena christianoꝝ flagicia de
uenerūt. Nam sine rubore cognite impietatis ac timore dei apra fronte a multis im
pudentissime pueniūt et erigunt vsure violentes rapine et extorqendi cris cā fraudes
doloz dānatissima quoqz symoniace labis impunitqz licentia qdam lb coapratōe
verboꝝ ac pontificij iuris legisqz ciuilibz accommodatōe maliciosa ve interpretatōe etiā
publico sub iudice repetunt. quo fit vt in mendacia falsaqz testimonia atqz p̄iuria
labant necesse sit. Iusticia sō q̄uis omnū ore laudet omnū tamen alget operibz.
tantūqz sibi nihil rei q̄ multū nois ei plus iniurie vendicauit. Nihil etiā frequēti⁹
est in vsu q̄ in sanctos deūqz ipm blasfemie ac maledicta quibz et superi et maio
res natu parentesqz passim et indifferēter afficiunt. Quid de vanitatibz referam.
inutilibzqz ornāmentis ac sup̄ibz. Nemo est qd nō dicam.quare sed antecellere ve
lit vicinos honoribz ac magnificētia. vnde frequēter contingit vt cōmuni viris neqz
ant paup̄ate et coacie nōnunqz p̄sepibus prostant turpe lucrū supba emulatiōe se
etantes. Omnes preterea explendis pro sua volūtate libidimbz vacare innitqz vi
demus. Omnis vt propheta inq̄t caro corrumpit viā suā. Contēptui habent sacra
om̄ia dei cultus et ecclesiastice dignitates apud principes magistratusqz seculares
nullo habent precio. Nec curare deū credunt mortalia quēqz. Religiones autē sunt
omnibz vilipēdio. viduaz nocere pupil⁹ vqz ac orphanoꝝ eiulatus ac pia omnū
vota qui hoc in mūdo esuriūt et sitiunt. acia equissimi iudicis magni dei iracūdiā
furoremqz aduersus impia hec n̄ et concitarūt. Que om̄ia cū sanctissim⁹ in xpo
pater et dñs noster clemētissimus. x̄tus diuina prouidentia papa quartus ex pa
storalis officij debito vigili cure p̄curreret feraz incurisibus quibus romanus ḡex
quem p̄ceretis intrinseca charitate p̄sequebat volens occurrere postqz restituta illu
stratamqz urbem ad reformanda ingenia adqz illustrādas moribz hoīm mentes se
se p̄uertens litio vocauit me suauissimis lris suis de pctōꝝ grauitatibz quibus hūa
na infirmitas p̄nirur pro virū meaz facultate dictoz romanūqz populū ac oēs qd
romanā sequunt cū suis scelcribz argutuz. Glorioso igit nomini tuo qd apud
Soroziū vngarie regē serenissimū aplica legatione fungēs. instituto huic meo intē/
3 5

esse non potes. ipsos sermones meos ob debitam in te obseruantiam seruaturum idcirco dixi. ut correcti et emendati ubi oportuerit sapientia tua litterarum munimen-
ris commendari non romanis modo sed omnibus christifidelibus et posteris quoque es-
sent profuturi in quibus non eloquentie suco verum sapientie documentis utendum cen-
tui quo plane omnes intelligerent que seipsa satis ornata est veritatem. **S**ume
igitur presul optime opusculum hoc nostrum quod pro animi recreacione tui quoque legere ac
reperere digneris. qui me predicantem tua presens benignitate audire plurimum dele-
ctatus es. Et bene vale virtutum omnium decus et speculum ecclesie dei.

Tabula sermonū et capitulorū incipit.

¶ Et pmo dominica septuagesime. de numero dānatorū propter eorū peccata. Sermo pmo. folio .ij.

¶ Quod multi plures et hominibus erūt dānandi q̄ saluandi propter illorum peccata. et qualiter numerus electorum erit grandis absolute. sed eriguus et paruus respectiue. Cap. primus. .ij.

¶ Quod damnatio reproborū non repugnat bonitati nec charitati neq̄ voluntati sūmi dei. Sicut quidā falso conati sūt persuadere. Cap. secundus. .iij.

¶ Quod solus deus cognoscit numerum electorum. et de assumendis ad ordines angelorum. Cap. tertius. .iij.

¶ Dominica q̄dragesime. De tribus nocumētis peccati mortalis. p̄ q̄ merito vnusq̄sq̄ peccatū vitare debet. Sermo scdus. .v.

¶ Quod peccatū facit hominē voluntatē malignā q̄ a deo data est hominē bōa l̄z sit ad bonū et malum veribilis. Et qualiter omne peccatū est volūtariū. Cap. p̄mū. .v.

¶ Quod peccatū pūctit hominē rationē et rationalē creaturā vilificat facitq̄ similitē bestis. Et de multiplici rationis consideratione. Cap. secundum. .viij.

¶ Quod peccatū facit hominē seruū. quoniam vera libertas est viuere s̄m virtutē et q̄z. tū libertas est magnificienda p̄spue libertas ani. Cap. tertium. .ix.

¶ Dominica quinquagesime. De penis temporalibus sepiissime aduenientibus propter peccatū. Sermo tertius. .x.

¶ Quod pene tpales. s. pestilentie. guerre famines terremotus. et similia immittūt a iusto deo. propter iniquitates et scelera populorum. Cap. p̄mum. .x.

¶ Quod deus nō semper punit in hac vita peccantes. et q̄iuste illis tribuit et rationabiliter sua dona et beneficia. Cap. scdm. .xj.

¶ Quare deus dū propter peccatū tpales penas imittit. et etiā q̄re persepe suos amicos et

suos affligit. et nō sp̄ bonis largit bona et vita p̄senti. Cap. tertium. .xij.

¶ Feria quarta cinerum. De tribus nocumētis peccati. propter que vnusq̄sq̄ i peccato existens ad penitentiā reueri debet. Sermo quartus. .xij.

¶ Quod per peccatū a nia separatur a deo nō solum propter multa. sed etiā propter vnū mortale. et q̄ graue damnum sit ista separatio. Cap. p̄mum. .xij.

¶ Quod peccatū facit hominē fatiū. et q̄ stulticia triplex est. Cap. scdm. .xij.

¶ Quod peccatū tristat mentes peccorū dum ad se redeūt sicut conuerso stus lenificat animam. Cap. tertium. .xv.

¶ Feria quinta p̄mē hebde. De friuola ac debili excusatiōe peccati. Sermo quintus. .xv.

¶ Quod nulla est excusatio eorum qui dicūt deum cē causam peccati. et quare deus p̄mittit mala fieri et an possit p̄cipere mala. Cap. p̄mū. .xv.

¶ Quod irrōnabilis est excusatio peccati euz hominū culpa refertur ad influentiam siderū q̄ liberū arbitriū astringere nō possunt neq̄ ad bonū neq̄ ad malū. Cap. ptulum secundum. .xvi.

¶ Quod non valet excusatio eorū qui dicunt causam peccati fore naturam inclinante cum ex parte anime ipsa semper inclinet ad bonum. Cap. tertium. .xviij.

¶ Feria sexta p̄mē hebde in q̄dragesima. De excusatiōe peccati q̄ se tueri qdā putant ex ipsa consuetudine. et de mysterijs consuetudinis. Sermo sextus. .xviij.

¶ Quod consuetudo peccandi auget peccatū nō excusat. et qualiter mala consuetudo inducit in anima facilitatē ad peccandum difficultatē ad penitendū et obligationē ad patiendū. Cap. p̄mū. .xviij.

¶ Quod multe sunt consuetudines reprobare. de q̄b̄ fit exp̄ssa mētio in iure. Sic patz i sex consuetudinibz q̄ hoc loco ponuntur dimissis alijs. Cap. scdm. .xviij.

¶ Quod consuetudo rōnabilis q̄ nō ē. Aliqua

legē diuinā vel hūanā obseruāda est taz
 generalis q̄ special **Cap. tertiu** .xxi.
¶ Sabbato p̄me hebdomade. De graui
 tate peccati. 7 quō vnū peccatū ē alterō
 grauius rōne p̄sone 7 obiecti. vt nocumē
 ti. Sermo septimus .xx.
¶ Q̄ grauius peccant eodē genere peccati
 dñi q̄ indocti. 7 supiores q̄ inferiores.
 7 illi enā qui peccant cū magis improba
 volūate. **Cap. p̄mū** .xx.
¶ Nō culpa tanto est grauior q̄to p̄sōa
 contra quam peccatur est dignior. 7 sic
 peccatur in deū. in proximum 7 in seip
 sum. **Cap. scdm** .xxj.
¶ Q̄ vnū peccatū est altero graui⁹ rōe no
 cumentī. 7 qualiter nocumētū se pōt h̄re ad
 peccatū tripliciter **Cap. tertiu** .xxj.
¶ Dñica p̄ma in q̄dragēma De supbia
 dñoz 7 potētū. Sermo octauus .xxj.
¶ Qualiter supbi dñi contēnunt deū nō
 reputādo ip̄m superiorē. 7 transgreden
 do diuina p̄cepta ac dei iudicia vilipen
 dendo. **Cap. p̄mū** .xxj.
¶ Q̄ p̄ncipes 7 dñi supbi cōtēnūt eccliam
 cui p̄cedētes illi⁹ p̄tātē q̄ est sup oēs p̄tātē
 tpālē 7 iromittētes sedē spūalib⁹ officiis
 7 b̄nificiis. atq; censurā ecclēsie p̄nibi
 lo ducentes. **Cap. scdm** .xxij.
¶ Nō p̄ncipes 7 superbi dñi contēnunt
 suos proximos male 7 negligenter gub
 nando subditos 7 grauando illos inde
 bite atq; conuersando cum nimia conti
 nentia. **Cap. tertiu** .xxvj.
¶ Feria scda secūde hebde. xl. De iudicio
 generali q̄ terreri p̄nt 7 debent mentes su
 perboz. Sermo nonus .xxvj.
¶ Demira excellentia xpi qui sedet ad de
 xteram patris 7 veniet in iudiciū cū tri
 umpho longe prestantior triumpho ro
 manoz. quē visuri sunt omnes in maiē
 state. **Cap. p̄mū** .xxvj.
¶ Q̄ cōpēbūt differēter in iudicio electi et
 reprobi. 7 q̄liter iuicunt increduli ex p̄
 mo aduentu xpi vt etiā credāt scdm. 7 de

tpē iudicij **Cap. scdm** .xxvj.
¶ Nō dura erit 7 terribilis snia xpi d̄ dam
 natos q̄s expeller a secū maledictiōe de
 putando eis habitationem p̄peruā in ig
 ne inferni. **Cap. tertiu** .xxvj.
¶ Feria terra secūde hebdomade De cau
 sis ex quibus homines inflant superbiā
 Sermo decimus .xxvj.
¶ Q̄ multi efficiunt supbi p̄pter nobilita
 tē originis vel p̄rie cūzā vera nobilitas
 in virtute cōsistit. **Cap. p̄mū** .xxvj.
¶ Nō multi efficiunt supbi p̄pter fortitu
 dinē corpis q̄ cōpat hoīem bestiis. 7 supā
 tur a fortitudine ani atq; in illa cōfiden
 tes expōit piculis. **Cap. scdm** .xxvj.
¶ Q̄ multi sūt supbi estimātes plus debi
 to suū intellectū spernendo proximos ac
 dei obliuiscēdo. **Cap. tertiu** .xxvj.
¶ Feria q̄nta scde hebde De supbia curio
 loz q̄ i triplici curiositate p̄cipue cōsistit
 Sermo vndecimus .xxvj.
¶ De curiositate eozum qui ob superbiam
 querunt scire aut a quo non decet aut id
 quod sciri non debet aut non ad debitum
 finē. **Cap. p̄mū** .xxvj.
¶ Q̄ curiosi ex supbia spernūt veritatem
 dum scribit vel narrat absq; lenocinio
 verboz. 7 q̄ potest esse doctrina sine elo
 quētia licet eloquētia cū doctrina sit com
 mendabilis. **Cap. scdm** .xxvj.
¶ Nō curiosi ex supbia corpēos sensus ad
 vana dirigunt 7 illicita 7 p̄cipue in spe
 ctaculoz inspecōe. **Cap. tertiu** .xxvj.
¶ Feria q̄nta scde hebde De supbia mulie
 rū satis tpate 7 modestē recitādus ne pa
 tiantur ille que humiles sunt 7 virtuose
 Sermo vndecimus .xxvj.
¶ Nō mulieres supbe nolūt s̄besse viris 7 ab
 illis dirigi 7 regulari. **Cap. p̄mū** .xxvj.
¶ Nō mulieres supbe excedūt modū et re
 gulam in ornatu 7 cultu corpis ac pom
 pa vestimentoz. **Cap. scdm** .xxvj.
¶ Nō mulieres supbe sūt i sua p̄uersatōe g
 ues atq; alijs moleste. **Cap. tertiu** .xxvj.

Feria sexta sede hebde De supbia pro
thoplaustoz et lapsu humane nature. Ser
mo tertius decimus xxxviii

Qualiter vera sunt que dicunt de lapsu
humane nature ad que coopatus fuit di
abolus que recte permisit deus homines
impugnare. Cap. primu xxxviii

Ex peccatu Ade fuit gravi peccatu ali
oz hominu et peccato mulieris. scilicet. Eue quod ni
hilominus supat in gravitate a peccato dia
boli. Capitulu secundu xl

No humane genus agnere reparatu e per
viam satisfactoris que cum non foret possibil
ne homini nec angelo facta est per christum de
um et hominem. Capitulum tertiu xli

Sabbato sede hebde De scrissima hui
litate. Sermo quartus decimus xlii

Ex volenti humilitate habere necessaria est cogni
tio dei et sui ipsius ac primi in que quilibet tria
sunt consideranda. Capitulu primu xlii

Qualiter inducit nos ad humilitatem exhorta
tio dei scripturarum et gratia humilitatis atque exemplum
domini nostri iesu christi que nos habet et exemplo humi
litate docet. Capitulu secundu xliii

Ex duodecim sunt regule observande ab
his que humiles esse volunt que dici etiam possunt duo
decim signa de humilitate. Cap. tertiu xliii

Domica secunda in quadragesima De sup
berbia superstitiosorum Sermo quintus deci
mus in ordine xlv

Ex superstitiosa est divinatio que fit vel per
somnia vel per auguria vel per iudicia astro
logorum cum ipsi presumunt ea que dei sunt prenun
ciare. Cap. primu xlv

No superstitiosa est observantia carni
num et portationis breuium atque temporum.
Capitulu secundum xlvii

Ex multi sunt diabolo confederati re
sponsa ab eis in imaginibus querentes
vel illos restringentes et nonnulli ex parte
profiteres. Capitulu tertiu xlix

Feria secunda tercie hebde De supbia infi
deliu idolatraz Nabu metanor et iude
orum qui ocs moriunt eterna morte. Ser

mo decimus sextus xlix

Ex idolatre a deo reprobati sunt propter il
lorum superbiam et de origine ac dilatio
ne idolatrie et de gravitate illius peccati.
Capitulu primu li

No saraceni et quilibet de secta Nabu
meti morientur morte gehenne et de illarum
gentium seductioe et qualiter a christianis de
bent evitari. Cap. secundu lii

No iudei omnes christum negantes mo
rientur in peccatis suis qui tamen toleran
di sunt et blanditijs ad fide alliciendi atque
cogendi ut servent regulas ab ecclesia
ordinatas. Cap. tertiu liii

Feria tercia tercie hebdomade De sup
bia transgressorum legis canonice Sermo
decimus septimus liv

No omnes christiani obligantur ad observan
dam legem canonicam in qua dantur pre
cepta. Capitulu primu liv

Ex lex humana ex rationabili causa semper ea que
occurrere possunt mutatur rationabiliter.
Capitulu secundu lvj

No in lege posita rationabilis est dispen
satio que fit vel ex utilitate vel ex necessi
tate. Cap. tertiu lvii

Feria quarta tercie hebde De supbia tras
gressorum legis civilis. Sermo decimus octo
navus lviii

Quid est lex et de actibus legis atque de il
lius necessitate. Cap. primu lviii

Ex civiles leges iuste sunt servande et quod
aliqui libere facere preterea legem et quicquid melior
est civitati bonus minister sine lege quam lex si
ne ministro. Cap. secundu lix

Ex multe sunt leges civiles reprobate et
alie auctoritate quedam vero abrogare
que non dedignantur sacros canones imi
tari. Cap. tertiu lxi

Feria quinta tercie hebde De supbia here
ticorum. Sermo decimus nonus lix

Ex quinque condiciones requiruntur ad
hoc ut quis proprie dicatur hereticus.
Capitulu primu lxj

¶ licet multe fuerint hereticorum secte fi
 dei veritatem impugnantes. tamen hodie qui
 sunt que multos involuunt in Italia.
Capitulum secundum lxxij.
¶ heretici puniuntur quintuplici pena
Capitulum tertium lxxij.
¶ feria sexta tertia hebdomade. De sup
 bia ingratorum tam erga deum quam erga homines.
Sermo vigesimus lxx.
¶ Quid est ingratitudo et de gradibus eius.
 et quod nullus ingratus potest se excusa
 re. **Capitulum primum** lxx.
¶ ingratitudo reprehendit ab auctoritate
 legum civilium et historia gentium. et ex
 emplo brutorum animalium. **Capitulum secundum** lxx.
¶ Quod propter ingratitudinem auferunt bona
 et oriuntur mala et subtrahunt promissa be
 neficia. **Capitulum tertium** lxxij.
¶ Sabbato tertia hebdomade. De super
 bia spernentium consilia et in suo sensu confide
 ntium. **Sermo vigesimus primus** lxx.
¶ Quod commendat consilium voce omnium feri
 pturarum. Et de septem generibus consi
 liorum. **Capitulum primum** lxx.
¶ De quibus non est consilium exquirendum de
 quo dant septem regule negatione. et quod
 consilium est de rebus dubiis et arduis. **Capitulum secundum** lxx.
¶ De septem conditionibus consilii ut recte
 fiat ac salubriter. **Capitulum tertium** lxxij.
¶ Dominica tertia in quadragesima. De
 superbia scismaticorum. **Sermo vigesimus
 secundus** lxxij.
¶ Quid est scisma et in quo differt ab here
 si. et quod est una ecclesia vniuersalis. et ec
 clesia romana est caput omnium ecclesiarum
 cui preest papa vicarius christi. et de mul
 tis scismatibus que fuerunt elapsis tempo
 ribus. **Capitulum primum** lxxij.
¶ Scisma est graue peccatum. et de compa
 ratione eius ad idolatriam. **Capitulum secundum** lxxij.
¶ Scismatici priuantur parte ordinis. in
 iudiciis et administrationibus. **Capitulum ter**

ciuum lxxij.
¶ feria sexta ante hebdomade. De peccato
 ire. **Sermo vigesimus tertius** lxx.
¶ Ex peccato ille qui omittit irasci ubi et quando
 deberet irasci. **Capitulum primum** lxxij.
¶ Ira que est secundum rationem que dicitur
 ira per zelum est commendabilis et virtuosa. **Capitulum secundum** lxxij.
¶ Ira inordinata peccatum est. et de spec
 ebus et gradibus et nocuentis eius. **Capitulum tertium** lxxij.
¶ feria tertia ante hebdomade. De cor
 reptione fraternae. **Sermo vigesimus quor
 tus** lxxij.
¶ Qualiter corripere proximum peccatum est prece
 ptum affirmatiuum quod omnes obligat etiam et pec
 catores. et quod inferiores corrigere possunt su
 piores. **Capitulum primum** lxxij.
¶ De triplici conditione que seruanda est in cor
 reptione fraternae ut fiat debito modo. **Capitulum secundum** lxxij.
¶ Ex est differentia inter denunciationem et
 accusationem. et de modo fraternae correpti
 onis. **Capitulum tertium** lxx.
¶ feria quarta ante hebdomade. De scan
 dalo phariseorum et aliorum. **Sermo vigesimus
 quintus** lxxij.
¶ Quid est scandalum. et de triplici scanda
 lo. scilicet actiuo passiuo et occasionato. **Capitulum primum** lxxij.
¶ Quod spiritualia bona que non sunt de necessitate
 salutis aliqui omittenda sunt propter scan
 dalum. **Capitulum secundum** lxxij.
¶ Ex equalia bona et si non scripsumus quando
 et dimittenda sunt propter scandalum. **Capitulum tertium** lxxij.
¶ feria quinta ante hebdomade. De tri
 bus effectibus ire. scilicet murmuracione
 clamore et rixa. **Sermo vigesimus sextus** lxxij.
¶ De murmuracione que fit contra socium
 et superiores et deum. et de gravitate huius
 peccati ac punitione. **Capitulum primum** lxxij.

De triplici clamore. scilicet orantium et hominibus
biliter peccantium atque irascentium qui turbant
domum uxorem et familiam. Capitulum se-
cundum lxxv

De rixa et defensione sui ac pugnantibus in
duello et civili bello. Capitulum lxxv

Feria sexta ante hebdomadam De homi-
cidio. Sermo vigesimus primus et no-
nus lxxvj

Ex crudeles sunt qui se interficiunt aut in-
nocentes aut parentes. Capitulum lxxvj

Ex graviter peccant interficientes reos au-
toritate propria et viri inficientes ux-
ores et mulieres querentes abortum. Ca-
pitulum secundum lxxvii

De irregularitate que contrahit propter
homicidium et duodecim documentis circa
huius irregularitatem. Capitulum lxxviii

Sabbato quarta hebdomade De luru-
ria fornicatorum sive de fornicatione simpli-
ci. Sermo vigesimus octavus lxxix

Ex fornicatio aliquando dicitur idolatria
aliqui omne peccatum mortale aliqui immu-
dicia luxurie et stricte concubitus soluti cum
soluta. Capitulum lxxx

Ex triplici obiectione contra fornicatores
probare fornicationem simplicem non esse pec-
catum et de solutione peccatorum obiectionum.
Capitulum secundum lxxxix

Ex probari potest fornicationem esse pecca-
tum autoritate ratione et exemplo. Capitulum
tercium xc

Dominica quarta in quadragesima de
luxuria sodomitarum. Sermo vigesimus
nonus et valde necessarius sed modeste
recitandus xc

Ad decem sunt nomina vicium sodomitici ex
quibus despicitur peccata vitia et enormitas
tantis sceleris. Capitulum primum xcj

De septem conditionibus sodomitarum quibus
correspondet septem que fuerunt in punitione
illorum. Capitulum secundum xcj

Ex omnes leges puniunt peccatos so-
domitas. Capitulum tertium xcij

Feria secunda quinta hebdomade De
luxuria incestuosorum. Sermo trigesi-
mus xcj

Quomodo committitur incestus in consangu-
initate in affinitate et coparentitate. Ca-
pitulum primum xcj

Ad incestus prohibetur tum ut servetur ho-
nor parentibus tum ut extinguatur occasio
peccati tum etiam ut contrahatur matri-
monium et amicitia cum extraneis. Capitu-
lum secundum xciiij

Qualiter puniatur est incestus ut patet in
multis exemplis. Capitulum tertium xciiij

Feria tertia ante hebdomadam De peccato
accidie. Sermo vigesimus primus xciiij

Ex accidia est tristitia et tedium boni operandi
Et de triplici tedio. Capitulum primum xcj

Ex accidia aliqui oritur ex complexione cor-
poris et inordinacione cibi et instigatione dia-
boli. Capitulum secundum xcj

Ex homo potest fugere accidia per orationem
et meditationem ac frequentationem sacra-
menti. Capitulum tertium xcvi

Feria quarta quinta hebdomade De ne-
gligencia prelatorum et episcoporum.
Sermo trigesimus secundus xcvi

Qualiter episcopi negligentes non mi-
nistrant ut debent subditis sacramenta
et doctrinam ac temporalia bona. Capitu-
lum primum xcvi

Qualiter episcopi et prelati negligentes non in-
quirunt defectus subditorum. Et de visitatione
fienda per ipsos. Capitulum secundum
xcviij

Qualiter prelati et episcopi negligentes
non corrigunt excessus delinquentium
qui corrigi debent aliquando blande ali-
quando severe. Capitulum tertium
xcviij

Feria quinta quinta hebdomade De
negligencia clericorum. Sermo trigesi-
mus tertius xcviij

Ad clericos negligentes non laudant deum in
septem vocis canonicis qui laudant deum

Vocalis. et de cano officio ac de omissione
Capitulum primum xcix
 Qualiter aliqui clerici ex negligentia cir-
 ca diuina sunt indeuoti corde ore et corpa-
 li gestu. **Capitulum secundum** c
 Qualiter clerici negligentes tractant ir-
 reuerenter sacra templa et sacras res et sa-
 cratissimum corpus christi. **Capitulum tertium** c
Offertoria sexta que hebdomade de desperatione.
Sermo trigessimus quartus c
 De triplici desperatione. scilicet passionatorum
 danatorum et peccatorum. in quibus etiam triplex
 alia desperatio ponitur. **Capitulum primum** c
 De desperatione grauissimum est peccatum ex eo
 quod illam homines retrahunt ab operibus
 bonis et labantur in effrenata vicia. **Capitulum**
secundum c
 De desperatione peccatum est graue. tamen si
 de illa homo peniteat remittitur a deo. **Capitulum**
tercium c
Sabbato ante dominicam de passione.
 de iusticia contra negligentiam multorum
 etiam. **Sermo trigessimus quintus** c
 Quid sit iusticia. et quod commendat in o-
 bus scripturis diuinis et humanis. Et
 de triplici eius acceptione. **Capitulum**
primum c
 De innocentia. fidelitate et seueritate. que
 sunt tres partes iusticie. **Capitulum secundum** c
 De auaricia et auaricia ac proprius amor
 pertrahunt iusticie. **Capitulum tertium** c
Dominica de passione. De peccato lingue.
Sermo trigessimus sextus c
 Quod soli homini necessaria est lingua ad loquen-
 dum. et de adiutorio humane lingue. et quod an-
 geli loquuntur. **Capitulum primum** cvi
 De vniuersa regulanda est lingua dum loquitur
 cum quibus circumstantiis. **Capitulum secundum** cvi
 De viginti peccatis proueniuntibus a lin-
 gua quorum sunt littere alphabeti usque ad
 u inclusive. **Capitulum tertium** cvi
Offertoria secunda post dominicam de passi-
one. De peccato gula. Sermo trigessimus
septimus. cvi

Quod materia gula est esca et potus. non quod
 sunt de se mala sed propter inordinatam ap-
 petitum. et de prohibitione ciborum. **Capitulum**
primum cvi
 Quod quatuor sunt modi siue species quibus
 peccat homines vicio gula. **Capitulum secundum** cvi
 Quod gulosi puniuntur pena corporali spirituali
 et gehennali. **Capitulum tertium** cvi
Offertoria tertia post dominicam de passione.
 de peccato excedendo usure et auaricia usura-
 riorum. **Sermo trigessimus octauus** cvi
 Quid est usura que graue est peccatum. Et quod
 ex necessitate accipit ad usuram ab eo qui est
 paratus non peccat. et quod modis usura com-
 mittitur. **Capitulum primum** cvi
 Quod omnis scriptura diuina et humana et
 etiam lex canonica prohibet usuram. **Capitulum**
secundum cvi
 Quod multi et precipue septem genera personarum
 participant in crimine usurarum. licet ipsi
 usuram non faciant. **Capitulum tertium** cvi
Offertoria quarta post dominicam de passione.
 de auaricia furis et de ipso furto. **Sermo tri-**
gesimus nonus cvi
 Quid est furtum. et quod differentia inter furtum
 et rapinam. et de appropriare rebus. et de periculis
 rapine. et de comparatione rapine et furti. atque
 quod quicquid peccatum est furtum. **Capitulum primum** cvi
 Quod quatuor rebus possunt aliquid excusari a
 furto. **Capitulum secundum** cvi
 Quod quatuor sunt genera hominum que furtum
 committere solent. **Capitulum tertium** cvi
Offertoria quinta post dominicam de passione.
 de auaricia iudicum. **Sermo quadrage-**
simus cvi
 Quod congrue homo iudicat hominem etiam
 superior malis. et quod iudex non potest nisi
 esse iudex accusator et testis. **Capitulum**
primum cvi
 Quod iudex debet esse idoneus et grauis in
 ferendis sententiis ac veritatis defensor. **Capitulum**
secundum cvi
 Quod periculosi sunt iudicibus munera que
 tenentur restituere que iniuste recipiuntur.

quis grauius peccat. An corruptus iu-
dice aut iudex corruptus. **Ca. terciū cxxij**

Feria sexta post dominicā de passiōe De
auaricia aduocatoz. Sermo qdrage-
simus primus. cxxij

Quod prohibent aduocare manifeste mali-
ce infames et religio et sacerdotes et iudi-
ces vel assessores. **Cap. primū cxxij.**

Quod in aduocaz dicitur esse scia diligētia ma-
turitas et fidelitas. **Cap. secundū cxxij.**

Quod aduocati peccāt dū suscipiūt causas
iniustas vel illas prosequunt. vlt. prop-
ter superfluas dilaciones et causas composicio-
nes. **Capitulum terciū cxxij.**

Sabbato ante dominicā oliuaz. De
auaricia clericor et episcopoz. Sermo
quadagesimus secundus cxxij.

Quod clerici et episcopi precipue de his que
superflue de redditibz ecclesiar debet pau-
peribz subuenire. **Capitulum primū cxxij.**

Quod clerici auari committunt symoniā circa
spūalia p essentia et spūalia p caz et spūa-
lia p effectū. **Capitulum secundū cxxij.**

Quod clerici auari exercent negocia prohibi-
ta q exerceat debet. **Cap. terciū cxxij.**

Dominica oliuaz. De auaricia artifi-
cum et mercator. Sermo qdragesimus
secundus cxxij.

Quod mercatores et artifices auari peccāt
p immoderatā sollicitudinē. **Capitulum**
primū cxxij.

Quod mercatores et artifices peccāt dum
in vendendo et emendo excedūt valorez
rei. **Capitulum secundū cxxij.**

Quod artifices et mercatores auari peccāt
in fraudulencia proximor multiplici-
ter. **Capitulum terciū cxxij.**

Feria secunda post dominicā oliuarū.
De auaricia luforū. Sermo quadagesi-
mus tercius cxxij.

De multiplici ludo. s. qui fit ex deuotōe
vel ex recreatione vel cupiditate et mala
intentione. Capitulum primū cxxij.

Quatuordecim sunt malignitates q

inueniunt in ludo et quibus huius vici-
grauitas apparere potest. **Ca. ij. cxxij.**

De varijs opiniōibz an sint restituenda
acq̃sita p ludos prohibitos. Capitulum
tercium cxxij.

Feria terciā post dominicā oliuaz. De
peccato odij. Sermo quadagesimus qu-
tus cxxij.

De odio dei qualiter se et ex qua cā pot
haberi odio et q odium dei est grauissimū
peccatorū. Capitulum primū cxxij.

De odio sui ipsius et quō vnusquisq̃ tenet
ex charitate diligere se et corpus propriū
et q peccatores nō se diligūt. Ca. ij. cxxij.

Quod odium proximi est que peccati et de ori-
ginalibus eius causis atqz tribz pessimis
fructibus ab odio procedētibz. **Capitu-**
lum terciū cxxij.

Feria quarta post dominicā oliuarum
De miranda conuersione latronis pendē-
tis in cruce. Sermo quadagesimus qu-
tus cxxij.

De septē virtutibus latronis a spūcto
sibi infusis in quibus apparet amplitu-
do meriti eius. Capitulum primū cxxij.

De septē dulcoribus seu conditōibz pro-
missionis christi facit latroni conuerso.
Capitulum secundū cxxij.

De quorū singularissimis pūlegijs latro-
nis ad christū cōuersi. Ca. terciū cxxij.

Feria quinta in cena dñi De mysterijs
sacramenti eucharistie dñis i epla huius
dici. Sermo qdragesimus sextus cxxij.

Qualiter ap̃ls respōdit corinthios. qz ir-
reuerēter se habebāt ad sacramētū eucha-
ristie. Capitulum primū cxxij.

Quod sacramētū eucharistie est excellen-
tissimū qd declarat eius nomen et qz su-
per alia et quoniā fuit a xpo solūm insti-
tutū. **Cap. secundū cxxij.**

Qualiter monet ap̃ls fideles vt cū deu-
otione suscipiāt faciem eucharistie ostēdēt
punitiōē illoz qui cōtrarium fecerunt.
Capitulum terciū cxxij.

Eadem die scilicet in cena dñi De sacra-
 mento confirmationis. Sermo quadra-
 gesimus septimus. cxl
Quod sacramentum confirmationis fuit im-
 mediate a christo institutum. In quo dat
 robur ad confitendum publice christum quod
 ecclesiasticum est et determinata materia et
 forma. cxlj
Capitulum primum. cxlj
Non omnes fideles obligantur suscipere co-
 nfirmationem ab episcopis ex precepto ecclesie pro
 loco et tempore. cxlj
De regulis que observari debent circa sa-
 cramentum confirmationis. cxlj
Quarta septima magna De flebili morte sal-
 uatoris nostri iesu christi. Sermo qua-
 dragésimus octauus. cxlj
Quod modus liberandi genus humanum per pas-
 sionem christi fuit conueniens. Et quod christus
 occisus fuit a iudeis ac vere mortuus. cxlj
Capitulum primum. cxlj
Quod timor christi fuit penosus valde ex eo
 quod passio eius fuit diuturna et generalis
 et ignominiosa. cxlj
Capitulum secundum. cxlj
Quod omnes creature inducunt a iohanne homi-
 num ad flendum pro morte christi nec
 non et pie mulieres atque ipse iesus crucifi-
 xus. cxlj
Capitulum tertium. cxlj
Sabbato sancto De conscientia. Ser-
 mo quadragésimus nonus. cxlj
Qualiter conscientia obligat ad faciendum
 vel non faciendum. et de septem causis erro-
 ris conscientie. cxlj
Capitulum primum. cxlj
Quod circa cognitionem conscientie proprie
 septem differentie hominum inveniuntur.
Capitulum secundum. cxlj
De scrupulo conscientie quid sit et unde
 nascatur. et de septem regulis quibus potest re-
 poni. cxlj
Capitulum tertium. cxlj
Dominica resurrectionis. Sermo de ipa-
 mirabili resurrectione iesu christi quadra-
 gesimus in ordine. cxlj
De tempore resurrectionis christi. scilicet de die
 mense et anno. cxlj
Capitulum primum. cxlj
Ex testimonio angelorum et apostolorum

et aliorum qui viderunt christum post resur-
 rectionem probat quod vere surrexit. cxlj
Capitulum secundum. cxlj
Qualiter christus resurrexit cum quadrupli-
 ci accu fornicudinis. cxlj
Quarta secunda post dominicam resurrectionis
 et sanctissima fide. Sermo quadra-
 gesimus primus. cxlj
De multiplici acceptione fidei. Et quod
 diffinitur. Et qualiter est virtus theolo-
 gica et eo quod est actus et terminatur ad ipsum
 licet ad obiectionem. cxlj
Capitulum primum. cxlj
Quod fides est necessaria ad salutem. et etiam
 credenda sunt aliqua quod de naturali pro-
 bari possunt. et alia etiam explicite. cxlj
Capitulum secundum. cxlj
Quod fides debet esse integra simplex et ope-
 rosa. cxlj
Capitulum tertium. cxlj
Quarta tertia post dominicam resurrectionis
 De iocunda pace. Sermo quadra-
 gesimus secundus. cxlj
De multiplici pace. scilicet simulata. in qui-
 bus a cordinaria. que adhuc multiplex di-
 stinguitur. cxlj
Capitulum primum. cxlj
Quod par commendat ex eo quod grata est deo.
 et christus filius et illa dilexit quod erat a san-
 ctis predicatum. cxlj
Capitulum secundum. cxlj
Quod ex pace proveniunt omnia bona temporalia.
 corporalia et spiritualia. cxlj
Capitulum tertium. cxlj
Sermo de sancto Bonaventura. cxlj
Quod memoria sancti Bonaventura erit eterna
 propter sanctitatem vite illius. cxlj
Capitulum primum. cxlj
Quod memoria sancti Bonaventura erit eterna
 propter et doctrinam deo. assimilam et copiosam
 atque aialibus utile. cxlj
Quod memoria sancti Bonaventura erit eterna
 propter splendorum miraculorum et canoniza-
 tionis et glorie beate. cxlj
Capitulum secundum. cxlj
De sancto Bernardino predicatorum nostri
 regis principe. Sermo quadragésimus
 quartus. cxlj
Quod commendatur predicatio sancti Bernar-
 dini propter humilitatem charitatem et patientiam
 et alia. cxlj
Capitulum primum. cxlj

De sufficientia et prudentia atque stupen-
da efficacia predicationis sancti bernar-
dini Capitulum secundum clxxij

Qualiter deus honoravit sanctum bernar-
dinum in miraculis in canonizatione et in
gloria beata Capitulum tertium clxxv

In festo annunciationis virginis gloriose
Sermo quinquagesimus quintus clxxvi

Quare ad virginem missus est angelus et quod
ipse et ad quem locutus in factu erat tunc be-
atissima virgo scilicet actionis vel contemplationis Capitulum primum clxxvij

Qualiter angelus apparuit virgini in
assumpto corpore in forma humana et eta-
te iuvenili et veste clara et locutus est vo-
ces sensibili Capitulum secundum clxxvij

Quod in angelica salutatione exprimitur dei
manifestas et sublimitas unionis ac vili-
tas incarnationis Et quadruplex excellen-
tia virginis benedictae Capitulum tertium clxxviii

Sermo quinquagesimus sextus de angelis
quorum sollemnitatis in ecclesia celebratur pro-
pter miraculum quod apparuit in monte gar-
gano clxxix

Qualiter angelus ab homine cognosci potest
et quod spiritus est incorporeus et tamen potest in as-
sumpto corpore apparere Capitulum primum clxxx

Quod deus produxit angelos ex terra in celo
empyreo Capitulum secundum clxxxij

Qualiter angeli ad nos mittuntur qui ho-
mines custodiunt neque dolere malum eorum
quod custodiunt Capitulum tertium clxxxij

Sermo de beatitudine sanctorum in quo con-
fatur felicitas hominum mundanorum qui non
credunt aliquid de vita futura Quinquagesimus
septimus clxxxvj

Quod beatitudo est bonum quod cuncti desi-
derare debent Capitulum primum clxxxvj

Quod beatitudo consistit in anima in intellectu
veritatis et in voluntate Capitulum secundum clxxxvij

Quod beatitudo non potest esse in bonis presentibus
Capitulum tertium clxxxviii

Sermo quinquagesimus octavus De
omnipotentia et admiranda prerogativa et

excellencia quae unusquisque cognoscere
debet clxxx

Quid sit anima quae non est corpus nec ex
semine causata et quae una sola est in ho-
mine Capitulum primum clxxx

De productione animae rationalis quae non ab
angelis sed a deo producta est de nihilo
puenit unita corpori organico et de no-
uo creata et infusa Capitulum secundum clxxxij

De anima separata quae immortalis est et ppe-
tua et de locis ad quae transierunt postquam
exierunt de corporibus Capitulum tertium clxxxv

Sermo quinquagesimus nonus de spiri-
tuali sancto qui missus est apostolis in signo vi-
sibili igneque linguarum clxxx

Quod vi naturae spiritus sanctus non est cogno-
scibilis sed tamen per revelationem et qualiter
spiritus sanctus est deus procedens a patre et
filio ipsis coequalis Capitulum primum clxxx

Quid sit missio in divinis et qualiter spiritus
sanctus mittitur invisibiliter et visibiliter et de
de congruitate ipsis qui spiritus sanctus datus fuit
apostolis in signo visibili Capitulum secundum clxxxij

Quod apostoli faciente spiritu sancto loquebantur va-
riis linguis et acceperunt scientiam divinarum
rerum atque fortis facti fuerunt ut non timeretur
cruciatum neque mortem Capitulum tertium clxxxv

¶ Finit tabula huius opusculi

UNIVERSITY OF LICHFIELD
LIBRARY
GRADUATE SCHOOL

100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

[illegible]

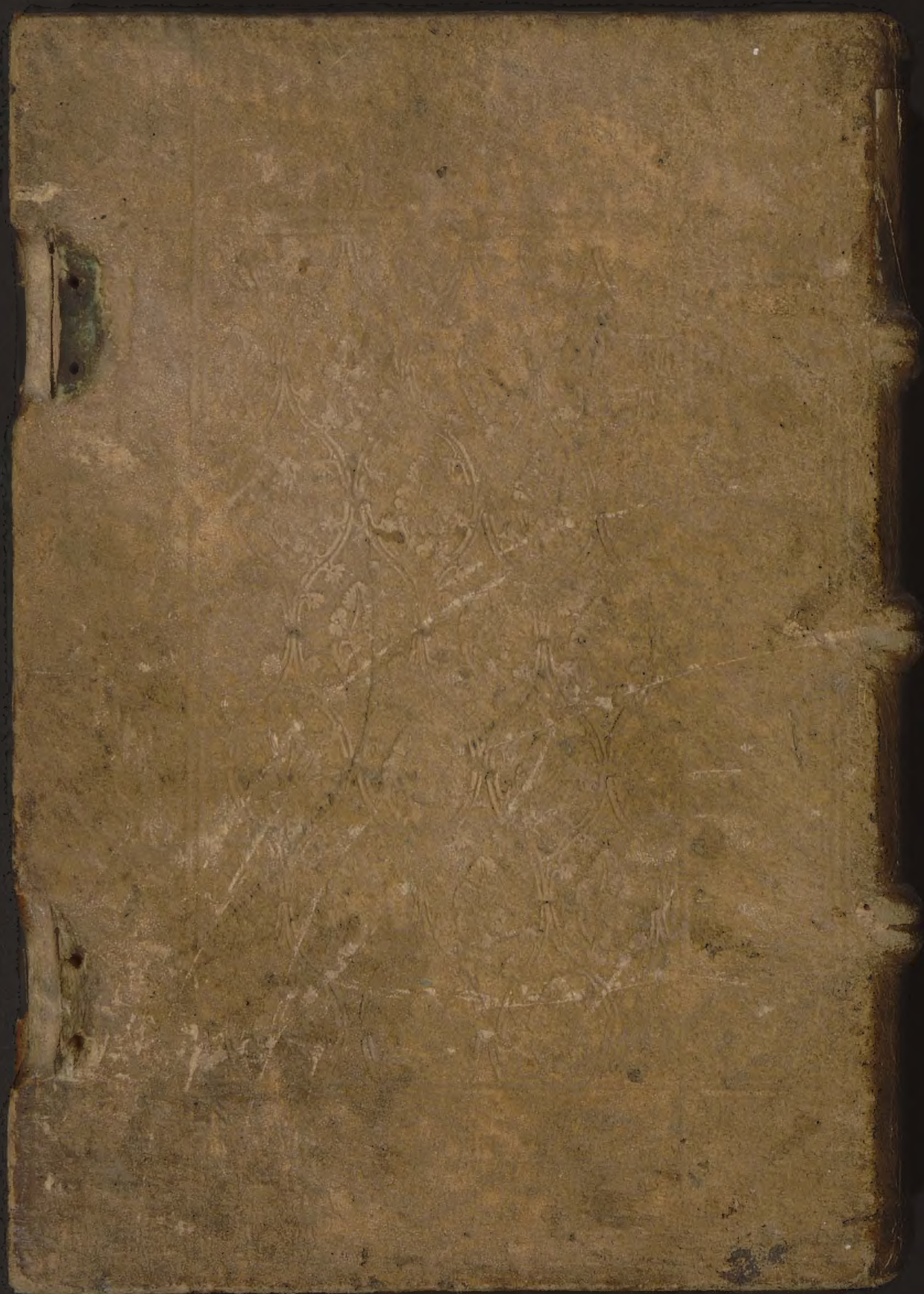

[illegible]

Robertus
de
Licio
1496